Güneşi Durduracağız

FRANÇOISE BOUILLOT



Fransızca'dan Çeviren: Ahmet Şensılay

AYRINTI

FRANÇOISE BOUILLOT

1954 doğumlu Fransız romancı, çevirmen, eleştirmen ve deneme yazarı Françoise Bouillot'un yayımlanmış romanları şunlardır: *Les Ports du Nord*, Seuil, 1997; *Travesti*, Maren Sell, 1991; *La Boue*, J'ai lu, 1996; *Roman de Roberte*, Maren Sell, 1988.

Ayrıntı: 559
Edebiyat Dizisi: 166

Güneşi Durduracağız
Françoise Bouillot

Kitabın Özgün Adı
Nous arrêterons le soleil

Fransızca'dan Çeviren
Ahmet Şensılay

Yayıma Hazırlayan
Erdem Akbulut

Düzelti
Esra Koç

© Éditions du Seuil, 2002

Bu kitabın Türkçe yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak Tasarımı
Arslan Kahraman

Kapak Düzeni
Gökçe Alper

Dizgi
Esin Tapan

Baskı
Kayhan Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Davutpaşa Cad. Güven San. Sit. C Blok No: 244
Topkapı/İst. Tel.: (0212) 612 31 85

Birinci Basım 2010

Baskı Adedi 2000

ISBN 978-975-539-579-1
SERTİFİKA No.: 16061

AYRINTI YAYINLARI
Hobyar Mah. Cemal Nadir Sok. No: 3 Eminönü - İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 - 01 - 05 Fax: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinları.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

Françoise Bouillot

Güneşi Durduracağız

EDEBİYAT DİZİSİ

GÜLÜNESİ AŞKLAR/*Milan Kundera* ◢ KALECİNİN PENALTI ANINDAKİ ENDİŞESİ/*Peter Handke* ◢ YÜZBAŞI VE KADINLAR TABURU/*Mario Vargas Llosa* ◢ BİZ/*Yevgeni Zamyatin* ◢ KESİK BİR BAŞ/*Iris Murdoch* ◢ YENİ TANRILAR/*Alberto Vasquez-Figueroa* ◢ İNFAZA ÇAĞRI/*Vladimir Nabokov* ◢ EVET AMA, BİR LOKOMOTİF BUNU YAPABİLİR Mİ BAKALIM?/*Woody Allen* ◢ ÇALI HOROZU/*Michel Tournier* ◢ BANYO/*Jean-Philippe Toussaint* ◢ BALKON/*Jean Genet* ◢ GÜNEŞ İMPARATORLUĞU/*J.G. Ballard* ◢ BEYAZ ZENCİLER/*Ingvar Ambjörnsen* ◢ SİYAH MADONNA/*Doris Lessing* ◢ KAPANDA ÜÇ KAPLAN/*G. Cabrera Infante* ◢ ZAMANIN KIYISINDAKİ KADIN/*Marge Piercy* ◢ ANARŞİNİN KISA YAZI/*Hans Magnus Enzensberger* ◢ FOTOĞRAF MAKİNESİ/*Jean-Philippe Toussaint* ◢ GÜLÜN GÜNLÜĞÜ/*Ursula K. LeGuin* ◢ HOTEL DU LAC/*Anita Brookner* ◢ AZİZLER ve ÂLİMLER/*Terry Eagleton* ◢ VEDA YEMEĞİ/*Michel Tournier* ◢ ORLANDO/*Virginia Woolf* ◢ UTANÇ BİTTİ/*Anja Meulenbelt* ◢ YAKIN GELECEĞİN MİTOSLARI/*J. G. Ballard* ◢ KARANLIĞIN SOL ELİ/*Ursula K. LeGuin* ◢ AĞ/*Iris Murdoch* ◢ WATT/*Samuel Beckett* ◢ EKOTOPYA/*Ernest Callenbach* ◢ GECEYİ ANLAT BANA/*Djuna Barnes* ◢ İNSAN POSTUNA BÜRÜNMÜŞ KÖPEK/*Ingvar Ambjörnsen* ◢ CUMA/*Michel Tournier* ◢ AFRODİT'İN BAŞKALDIRISI/*Lawrence Durrell* ◢ GÜNDELİK MUTLULUĞA ALIŞMA/*Anja Meulenbelt* ◢ MURPHY/*Samuel Beckett* ◢ MASAL MASAL İÇİNDE/*Kbimaira/John Barth* ◢ ZEN VE MOTOSİKLET BAKIM SANATI/*Robert M. Pirsig* ◢ PARFÜMÜN DANSI/*Tom Robbins* ◢ SINIRSIZ RÜYALAR DİYARI/*J. G. Ballard* ◢ FRANSIZ TEĞMENİN KADINI/*John Fowles* ◢ BEYAZ OTEL/*D.M. Thomas* ◢ MYRA/*Gore Vidal* ◢ DALGALAR/*Virginia Woolf* ◢ ATLANTİK ÖTESİ/*Witold Gombrowicz* ◢ HAYRANLIK/*Anja Meulenbelt* ◢ FERDYDURKE/*Witold Gombrowicz* ◢ MELEKLER ZAMANI/*Iris Murdoch* ◢ PAULINA 1880/*Pierre Jean Jouve* ◢ EŞEKARISI FABRİKASI/*Iain Banks* ◢ ROCK LANETİ/*Iain Banks* ◢ KAYIP ZAMAN/*Anja Meulenbelt* ◢ SENİ İÇİME GÖMDÜM/*Andrew Jolly* ◢ BAŞTAN ÇIKARICININ GÜNLÜĞÜ/*Søren Kierkegaard* ◢ KONFİDENZ/*Ariel Dorfman* ◢ ALTIN DAMLA/*Michel Tournier* ◢ BİR GARİP VAKA: MATMAZEL P./*Brian O'Doherty* ◢ NİETZSCHE AĞLADIĞINDA/*Irvin D. Yalom* ◢ KIZILAĞAÇLAR KRALI/*Michel Tournier* ◢ AİLEDE BİR ÖLÜM/*James Agee* ◢ KUTSAL BÖLGE/*Carlos Fuentes* ◢ KALPSİZ AMANDA/*Jurek Becker* ◢ 62-MAKET SETİ/*Julio Cortázar* ◢ ÇARPIŞMA/*J.G. Ballard* ◢ ÜÇLEME-Molloy-Malone Ölüyor-Adlandırılamayan/*Samuel Beckett* ◢ DUR BİR MOLA VER/*Tom Robbins* ◢ HIRSIZIN GÜNLÜĞÜ/*Jean Genet* ◢ KÜÇÜK DEĞİŞİMLER/*Marge Piercy* ◢ LİLA/*Robert M. Pirsig* ◢ ERGİNLİK YAŞI/*Michel Leiris* ◢ AŞKSIZ İLİŞKİLER/*Samuel Beckett* ◢ ESİRGEYEN GÖKYÜZÜ/*Paul Bowles* ◢ YALANCI JAKOB/*Jurek Becker* ◢ DİVAN/*Irvin D. Yalom* ◢ PORNOGRAFİ/*Witold Gombrowicz* ◢ MERCIER İLE CAMIER/*Samuel Beckett* ◢ BİR ERKEĞE NASIL TECAVÜZ EDİLİR?/*Märta Tikkanen* ◢ BENDENİZ VE MARCO POLO/*Paul Griffiths* ◢ DOĞMAMIŞ KRİSTOF/*Carlos Fuentes* ◢ RÜYA SAKİNLERİ/*Iris Murdoch* ◢ HİÇ İÇİN METİNLER ve Uzun Öyküler/*Samuel Beckett* ◢ DUYGU YOLCULUĞU/*Laurence Sterne* ◢ BETTY BLUE/*Philippe Djian* ◢ AĞAÇKAKAN/*Tom Robbins* ◢ ANARŞİST/*Tristan Hawkins* ◢ BAKAKAİ/*Witold Gombrowicz* ◢ PORTNOY'UN FERYADI/*Philip Roth* ◢ 10½ BÖLÜMDE DÜNYA TARİHİ/*Julian Barnes* ◢ SUNİ TENEFFÜS/*Ricardo Piglia* ◢ MANŞ ÖTESİ/*Julian Barnes* ◢ ADA/*Aldous Huxley* ◢ GÜLÜN MUCİZESİ/*Jean Genet* ◢ MÖSYÖ/*Jean-Philippe Toussaint* ◢ ÇİÇEKLERİN MERYEM ANASI/*Jean Genet* ◢ BAŞUCU OĞLANI/*Alison Fell* ◢ YARATIK/*John Fowles* ◢ SENİ SEVMİYORUM/*Julian Barnes* ◢ ZENCİLER/*Jean Genet* ◢ TÜNEL/*Ernesto Sábato* ◢ KARA PRENS/*Iris Murdoch* ◢ KARNINDAN KONUŞANIN ÖYKÜSÜ/*Pauline Melville* ◢ TANRI'NIN AĞZINDAN EVRENİN HİKÂYESİ/*Franco Ferrucci* ◢ HAYATIN VE AŞKIN YASALARI/*Connie Palmen* ◢ KAHRAMANLAR VE MEZARLAR/*Ernesto Sabato* ◢ KAYNAK VE ÇALI/*Michel Tournier* ◢ CENNETE BİR KOŞU/*J.G. Ballard* ◢ DİŞİ ADAM/*Joanna Russ* ◢ FLAUBERT'İN PAPAĞANI/*Julian Barnes* ◢ ALDATMA/*Philip Roth* ◢ KOKAİN GECELERİ/*J.G. Ballard* ◢ ACABA NASIL?/*Samuel Beckett* ◢ MANTISSA/*John Fowles* ◢ KOLEKSİYONCU/*John Fowles* ◢ BENJAMIN: DAR GEÇİTTEKİ AYDIN/*Jay Parini* ◢ METEORLAR/*Michel Tournier* ◢ ARKA-

DAŞLIK/*Connie Palmen* ◢ AŞK VESAİRE/*Julian Barnes* ◢ SİRİUS'TAN GELEN KURBAĞA/*Tom Robbins* ◢ BAYAN GULLIVER CÜCELER ÜLKESİNDE/*Alison Fell* ◢ GELECEKTEN ANILAR/*William Morris* ◢ BENİMLE TANIŞMADAN ÖNCE/*Julian Barnes* ◢ İNGİLTERE İNGİLTERE'YE KARŞI/*Julian Barnes* ◢ İYİ İŞ/*David Lodge* ◢ YİTİK RUHLAR IRMAĞI/*Connie Palmen* ◢ TERAPİ/*David Lodge* ◢ ÖLÜRKEN/*Jim Crace* ◢ GÜZELLİK HIRSIZLARI/*Pascal Bruckner* ◢ SÜPER KENT/*J.G. Ballard* ◢ SISKA BACAKLAR/*Tom Robbins* ◢ BETON ADA/*J.G. Ballard* ◢ İLK AŞK, SON TÖRENLER/*Ian McEwan* ◢ GILLES İLE JEANNE/*Michel Tournier* ◢ BİR KOMÜNİSTLE EVLENDİM/*Philip Roth* ◢ KIZILDERİLİNİN ŞARKISI/*James Welc* ◢ SİNEMA MÜDAVİMİ/*Walker Percy* ◢ KARANLIKLARIN EFENDİSİ/*Ernesto Sabato* ◢ METROLAND/*Julian Barnes* ◢ BİZİ NEDEN TERK ETTİN SAYIN BAŞKAN?/*François Vigouroux* ◢ DÜŞÜNCE BALONLARI/*David Lodge* ◢ MİLENYUM İNSANLARI/*J.G Ballard* ◢ MÜNECCİM KRALLAR/*M. Tournier* ◢ BEYAZDAKİ KARA/*Maggie Gee* ◢ KAYBOLUŞ/*G. Perec* ◢ HINÇ AYLARI/*P. Bruckner* ◢ LİMON MASASI/*J. Barnes* ◢ BÜYÜCÜ/*J. Fowles* ◢ GÜNDOĞUMUNA YOLCULUK/*J. Barnes* ◢ OKLUKİRPİ/*J. Barnes* ◢ FISKADORO/*D. Johnson* ◢ HAYALETLERİN GÖÇÜ/*P. Melville* ◢ ÖLEN HAYVAN/*P. Roth* ◢ SICAK ÜLKELERDEN DÖNEN VAHŞİ SAKATLAR/*Tom Robbins* ◢ PASTORAL AMERİKA/*P. Roth* ◢ ABANOZ KULE/*J. Fowles* ◢ ARTHUR VE GEORGE/*J. Barnes* ◢ VAHŞET SERGİSİ/*J. G. Ballard* ◢ VİLLA MEÇHUL/*Tom Robbins* ◢ ASKER GRAMAFONU NASIL TAMİR EDER?/*Saša Stanišić* ◢ FARMAKON/*Dirk Wittenborn* ◢ NE KADAR İLERİ GİDEBİLİRSİN/*D. Lodge* ◢ GERİYE UÇAN YABAN ÖRDEKLERİ/*T. Robbins* ◢ BİR SAHTEKÂR OLARAK HAYATIM/*P. Carey* ◢ İNTERNETTE BALIK AVLAMAK/*Nasreen AKHTAR* ◢ LANCELOT/*Walker Percy* ◢ ÖLÜ BİR DİLDE AŞK/*Lee Siegel* ◢ VAHŞİ İNSANLAR/*Dirk Wittenborn*

Giriş

Geride bıraktığımız yüzyılın başlarında Avrupa'da bir grup insan, sonsuz ovalarda ve tepelerde yayılarak yeniden yükselen ve onları çağıran eski bir sesin çınlamasını dinlemek üzere, bir çağrıya uydular. Bu, ne büyük Pan'ın ölümü üzerine, ormanlarda ve çalılıklarda fısıldayarak gezinen umutsuz sesti ne de dünya yaşamını kutsayan ve sonsuza dek kurtuluşu vaat eden, zehir gibi acı ve yumuşak mırıltıydı. Bu ses bambaşka bir şeyler söylüyordu ve öylesine eskiydi ki bir yandan tanyeri ışıklarını (ve elbette doğanın ışımasını; çünkü böyle bakıldığında nesneler havada uçuşuyormuş gibi görünebilir) muştuluyor, öte yandan yeniliklerin ışıltılı vurgularıyla renkleniyordu. Bu, partizanlara ayağa kalkmalarını haykıran, neşeli ve korkunç, müthiş sevinç yüklü ve acımasız bir çağrıydı. Dışa kapalı dağların kuytula-

rındaki köylerde ve kömür renkli koca koca kentlerde işitildi. Dört bir yana ulaştı ve uzak limanlarda duyuldu. Yaşlı dünyamızın dört bir yanında, insanoğlunun yirminci yüzyılın karmaşasını ve kaosunu yaşadığı ovalarda yankılandı. Yersiz yurtsuz Yahudiler, yeni seçkinlerin olanca çabalarını seferber ederek harekete geçtikleri ve ulus düşüncesini yukarılara taşıdıkları Avusturya-Macaristan'da, aydınlanmamış kuytularda ayağa kalktılar. Kimi kıvrık yakalı memurlar, Rus İmparatorluğu'nun resmi dairelerinin derinliklerinde yığılmış sayısız dosya ve polis raporlarının içinde boğuldular. Değişik toplumsal katmanlar, generallerine ve içine sürüldükleri kan banyolarına karşı başkaldıran köylü çocuklarının, önünde kurşuna dizildikleri 1916'nın kanlı duvarlarından, sonuçlar ve dersler çıkarttılar. Madenlerdeki adamlar, körüklerin yorgun soluklarının ve balyoz seslerinin arasında, kulak kabarttılar. Çağrı, en sonunda, efendilerinin topraklarında çalışan ve bunca yüzyıl sonra nihayet bunun adil olmadığını düşünmeye başlamış olan köylülere dek ulaştı. Tüm bu insanlar bu sesi titreyip ürpererek dinliyor ve neyi beklediklerini pek de bilmeden, tıpkı tanyerinin ağarmasını, bir umudu, hani kimi zaman esip de insanın içinde yola çıkma arzusu uyandıran bir akşam rüzgârını bekler gibi, bekliyorlardı. Bu aşırı sevinçli ve pek şiddetli ses, dört bir yanda yankılanıyor ve onu duyanlar, harekete geçmeye hazır hale geliyorlardı.

Ne zaman ki bir partizanlar grubu, bir kış günü, Avrupa'nın en acımasız, en ahmak ve en son otokrasisini alaşağı etti, bu büyük aydınlığın Doğu'dan gelmesi pek doğal gibi geldi ve Üçüncü Enternasyonal böyle kuruldu. Makinist lokomotifini bir tarlanın kıyısında durdurdu ve o nasırlı elleriyle bir sigara yaktı ve onu, zamandan ve patrondan çaldığı, dolu bir yürekle tüttürdü. Her fabrikada, her okulda, yürekler titreşmeye koyuldular. Ne var ki bu uluslararası kitle yakında bölünecek, birlikteliğini yitirecek ve parçalara ayrılacaktı... Bu bölünmelerden başka aileler, başka gruplar türeyecekti. Bunların arasında 1920 ile 1923 arası Avrupa'sında dört bir yanda kurulacak olan partiler, Komünist Parti adını alacaklardı.

Böylelikle, kuşaklar döngüsü başlamış oldu. Yeni gelenler koşmaya koyuldular. Çocuklar doğdu. Yeni hanedanlar kuruldu ve hüküm

sürdü. Tüm hanedanlar gibi bunlar da kendilerinden sonraki kuşaklara bırakacakları mirasları, titizlikle oluşturdu. Feodaller ve burjuvalar kendi mirasçılarına sur duvarları, unvanlar ve orunlar, fabrikalar ve serfler bırakmışlardı. Komünistler de sanki bütün bunlardan hiç ders çıkartmamış gibi, miras konusunda kendi üstünlüklerini kanıtlamaya koyuldular: Bir kâğıt atılabilir, yakılabilir ya da büyük bir tantanayla gerçek sahiplerine, yani mülk sahiplerine sunulabilir. Paralar çarçur edilebilir, birilerine verilebilir ya da bir borsada nemalanabilir. İşçiler de makineleri paramparça edebilirler.

İlk komünistler çocuklarına çöpe atılamaz, çarçur edilemez, kaybedilemez ve mirasçılarından da hiç kimse tarafından sökülüp alınamaz bir miras bıraktılar, ki kendileri de bunun böyle olmasını istiyorlardı. Onlara dünyaya ilişkin bir imge, hepsi tarafından ortaklaşa adıyla bir *tasarım* bıraktılar. İlk mülkler, kurtların dolaştığı karlı ovaların kıyılarındaki kayın ormanlarında, enfes verandalarıyla sonsuz yaz gecelerinde ışıldayan ahşap daçalar oldu. Bu manzara, üzerlerinde kızıl bayraklar dalgalanan sayısız kafanın kaynaştığı kalabalıklarla perdelendi ve bu kafalara, adeta kızgın bir demirle dağlanarak yerleştirildi ve kazındı. İlk ardıllar, kendilerini izleyenlere "Ebro Muharebesi"* gibi süslü ve şatafatlı başlıklarla zenginleştirilmiş miraslarını ama aynı zamanda bunların içindeki açlık, kıtlık ve katliamları, idamları ve infazları, yani tek sözcükle terörü de bıraktılar. Onlar bu saklı görüntüleri ortaya çıkarmanın, bunları perdeleyen tüm parşömenleri yakmanın ve sevecen bir dille yazılmış sözcüklerin ardındaki tüm gizli gerçekleri açığa koymanın ağır yükünü, kendi ardıllarına yıktılar. Bu ardıllar kendi parşömenlerinin Stalingrad'ın adıyla kazandığı ağır ve görkemli katmanların, altlarındaki giderek çoğalan alçakça namussuzlukları örtüp sakladıklarını görüp fark ettiler: Gizli diplomasiler, gereksiz ve yararsız bir biçimde kan banyolarına ve katliama sürüklenen yığınlar, Varşova'nın Nazilere bırakılması...

Bu ardılların ayrıksı bir yazgıları olmalıydı. Avrupa'nın bu bölgesindeki tüm bu muharebelerin ardından gelen ve sürüp giden barışın üzerinde koştular. Bunlar bizzat kendi partileri tarafından aşağılanan

* İspanya İç Savaşı'nda 25 Temmuz - 16 Kasım 1938 arasında Cumhuriyetçiler ile Frankocuların yaptığı en geniş çaplı muhaberedir. Bu, Cumhuriyetçilerin son büyük taaruzu olup yenilgiyle sonuçlanmıştır. (ç.n.)

ve hor görülen komünistlerdi; onlar partilerinin kahramanlığını saygıyla yüceltip kimi maceracılıkları örtbas ederken, akıl almaz bir biçimde iteklenip ötelendiler. Bu giderek kalınlaşan tüllerin, uçsuz bucaksız ovaların, kayın ormanlarının ve kızıl bayrakların ardında, olguların altındaki gizli görüntüleri göremez oldular. Barış döneminde doğup büyüyen kuşak da en sonuncusu oldu. Kafaların içine kazınmış olan değerli parşömenle bilinçli biçimde donanmış ama pek parlak olan geleceği kimi zaman kana bulanmış olsa da miras, iyice büyümüş ve zenginleşmişti. Şimdi artık daçaların ve kızıl kalabalıkların yanı sıra, müthiş geniş ama bomboş bulvarlar, Mussolini tarzı kişiliksiz dev binalar, karlar içinde ve karanlık yüzlü muazzam sayıda sosyal konutlar, milyonlarca da kolhozcu ve traktörcü vardı. Bu miras, curcunalı ve tuhaftı. Böylece gelen bu son kuşağın kafası da karmakarışık oldu. Hiçbir şeyi inkâr etmiyor ve görmezlikten gelmiyor ama traktörcüleri inceden inceye alaya alıyordu; çünkü bu komünist mirasın gücüydü ve çirkinliği dahi bir güzellik düşüncesine dönüşüyor ve bir zamanlar herkesin çimento bir duvarın, dikenli tellerin ve dimdik sokak lambalarının önünde ürperdiği gibi, belli belirsiz bir umut ve gülümseme de içeren gizli bir terörün önünde, hafifçe titriyordu. Gözlerini dünyaya savaş sonrası yıllarında açan bu kuşak, babalarının olağanüstü çabalarla inşa ettikleri bu muazzam eserin sonunu, ansızın gelen bir solukla adeta şatafatlı bir iskambil şatosunun birdenbire yıkılıp gitmesi gibi göçtüğünü görecekti. Bu kuşaktan babaları "emperyalist güçlerin zorlamasıyla" diyen bazıları, yapının duvarları çökmeden hemen önce, artık neredeyse belgenin tümünü tamamen perdeleyecek kadar kalınlaşmış olan tüllerin ardında gizlenen gerçeği görmüş ve dehşet çığlıkları atmışlardı. Hesap sormuşlardı. Babalarının kuşağından olan kimileri başlarını öne eğmiş, kimileri omuz silkmiş, kimileri ise onurlu bir bedelden söz etmeye koyulmuşlardı. Ama onların çocukları, onların bu kör çığlıklarında, bu kör bakışlarında, ortak bir nokta, hayli yabansı ve dimdik bir unsur keşfettiler: Dik kafalı ve kaskatı bir inatla arkasında durdukları şey, hiçbir pişmanlık duymadıklarıydı.

Şöyle ya da böyle, miras konusunda komünist etki gücü sürüp gidiyordu. Hümanist söylem ve gelenek, insanoğlunun bir robot ol-

madığını söylüyordu. "Kalbi yıkayan kan, düşüncedir" diyordu Herakles. Çocuklar, karşılaştıkları kapalı devre bilgiler karşısında başlarını ve bakışlarını kaçırmıyor, içlerinde kabaran ve kalplerinin en derin kıvrımlarını ürperten şeyleri görmez ve bilmez gibi yapmıyorlardı. Komünizmde, panzehir diye bir şey yoktu; tıpkı o ilk saatlerde yeni doğanın gelen acı sütü reddetmek istemesi gibi, kuruluşta yer alan cümleler ve tutkular da bir kenara bırakılıyordu. Duvarın dikenli tellerini aydınlatan lamba, ortama ışık vermeyi sürdürüyor, hesap sormak istendiğinde bile acıları ve neşeleri ancak bir sis perdesinin ardından gösteriyordu.

Bu son kuşaktan kimileri babalarının açtığı yolda ilerlediler, kimileri onlara bir türlü yatışmak bilmeyen yırtıcı mücadelelerle ve şiddetle karşı çıktılar; kimi başkaları ise bütün bunları beyinlerinin karanlık bir kıvrımına hapsedip herhangi bir tartışmaya girmeksizin bakışlarını kaçırdılar ve yaşamlarının onları çekip götürdüğü yöne doğru yol aldılar (klasik Stalinci uygulama; bunu anne ve babalarından öğrenmişlerdi). Bakışlarını, dünyanın onlara sanki uçsuz bucaksız gibi gelen geriye kalanına diktiler ve bunu tutkulu bir keyifle algıladılar, pek büyük bir iyi niyetle de geriye kalan her şeyi unuttuklarını düşündüler. Doğu yönünde giden bu trende şimdi yolculuk yapan, o çocuklardan biridir. Yol çıkını, o tül perdeyi de daha önceden gören ve bu konuyu babasından önce düşünen annesi tarafından halledilmiştir. Çünkü kuşkusuz annesi bir burjuvaydı; oysa babası öyle değildi. Ne o sonsuz ovanın ve kurtlarının, ne kayın ormanının, ne kızıl insan denizinin ve kafaların üzerinde patlayan cop seslerinin, ne o uçsuz bucaksız genişlikteki boş bulvarlarla onları muhafaza eden dikenli tellerle donatılmış yüksek duvarın eksikliğini duyar... Sadece içinde, diğer insanlar için de duyduğu keyif ve neşeyi duyumsamakta ama bu duyguyu da her geldiğinde, sanki onu tedirgin eden bir böceği kovalar gibi, uzaklaştırmaya çalışmaktadır. Dünyanın öbür tarafına ilk kez gitmektedir; oysa bu yüzyılda bu, hayli gecikmiş bir yolculuktur. O, yolculuk çıkınında, bellek denen bilgisayarın ne silinmesi ne de açılması mümkün olan tüm temel verileri gibi küçücük ama pek önemli bir öğesini, ayrılmaz bir parçası olan kaygılarını unutmuştur. Tren, Almanya'nın bir garında, sarsılarak durur.

1

Doğu'ya Geçmek
Batı'ya Geçmek

Otuzlu yaşlarının sonlarındaki bir kadın, 1987 Temmuz'unun puslu bir gününde, öğle saatlerinde, Frankfurt'u Prag'a bağlayan demiryolunda yolculuk yapıyordu. Tren yer yer yükselen dik kayaların dibindeki çam ormanlarından ve açmalardan, değişik akarsuların suladığı vadilerden ve birtakım köprülerden geçerek ilerliyordu. Almanya'nın bu yöresinin üzerine çöken sabah sisini, parlak bir aydınlık izliyordu. Yer yer kalan pus dalgaları, rayların üzerine asılı gibiydi. Biraz yağmurla karışık beyaz hayaletlere benziyorlardı; içlerine körlemesine dalan ve her defasında muzaffer bir şekilde sıyrılıp çıkan treni bekleyen, belli belirsiz tehditler içeren iletiler getiren pamuk beyazı hayaletler... Aslında bunlar Alice Ferrier'nin hiç bilmeden ve tanımadan geçtiği, trenin hiç ürpermeden aştığı, Çekoslovak

sınırının girişini savunan zaman dilimleriydi. Elektrik mavisi bir pantolon ve pamuklu kumaştan sarı bir ceket giymiş olan kadın, elinde Çekçe bir tanıtım kitabı, neden bu ilk defanın yaşamında bu kadar geciktiğini kendisine sormaksızın, Doğu'ya ilk kez gidiyordu. Görüntünün içinde eriyor ve sonunda görebilmiş olmaktan dolayı büyük bir rahatlama hissettiği bu Tirol manzaraları karşısında, sakin bir turistin tepkilerini veriyordu. Demiryolunun sağındaki ve solundaki çam ormanları, rayların hemen yakınına dek geliyor, leyleklerin üzerlerinde oturup dinlendikleri yayvan taşlarla bezenmiş kimi sel yataklarından geçiyordu. Leylekleri sadece çocukluğunun kitaplarında resimlerde görmüş olan Alice Ferrier, bunların gerçek olup olmadığını merak ediyordu.

Sıradan bir gözlemci, bu yörenin Alman ile Çek sınırları arasında, Prag yolu üzerinde yer aldığını öğrendiğinde, şaşırabilirdi. Ama yolcumuz, ona pek bildik ve tanıdık gelen bu Tirol manzaralarını izlemekle yetiniyordu: Ne tarihini, ne haritalardaki yerini düşünüyor, sadece bu adın çağrıştırdığı dağları anımsıyordu. Yine de zevksiz biri sayılmazdı: Saksonya ve Thuring yörelerinden geçmiş ama coğrafya anlamındaki yanlışlar bir yana, şapkalarındaki tüylerle gelen Tirol bölgesinin, adı soylu olmasa bile, ses uyumunu ve titreşimini yeğlemişti.

Alice Ferrier bir kent insanıydı. Kulelere çarpan demir tekerleklerin seslerini, büyük merkezlerin şakıyan şamatasını, bu dünyanın çalkalanmasını ve gıcırtılarını seviyordu. Güncel yazında, kuşkusuz içinde yaşanan çağa bağlı olarak gelişen yeni bir yaklaşım, onun için öne çıkıyor, teknolojinin sarsılmaz gelişimi içersinde de olsa onun biraz safça tavır ve tutumunu örseliyordu. Yirmi yaşındayken Paris'ten daha batıya kaçmış ve okyanusun öteki kıyısına varınca mutlu bir bohem yaşamına dalmış, aşağı Manhattan'ın yangın merdivenleriyle ve ziftlenmiş çatılarla örülü dünyasında, deneyimlerle dolu, kızgın ve kavurucu yazlar geçirmişti. Doğduğu kente, bundan ancak yedi yıl sonra, bu kentin, yaşadıkları yerden başka hiçbir yer görmemiş olan insanlarına karşı derin bir aşağılamayla dolu olarak geri dönmüş, erişkin yaşlarını bir an önce ve yeniden yaşamak için uygar yörelere gitmesi gerektiğini düşünmüştü. Kendisini çok daha yakın

hissettiği bu yörelerde, Alman düşünürlerin görüşleri temelinde politika üretiliyordu; o da orada Charles Bragat ile tanışmış ve ondan bir oğlu olmuştu. Büyük kentlerin insanı olan bu kadın, o sırada sigaralarını yerleştirmekle ve sürekli kol saatine bakmakla meşguldü. Bu kez dayanacaktı; yarım saat daha kalmıştı. Ne var ki on beş dakika geçtikten sonra, birbirini izleyen bir dizi tatsız duygu ve göğsünü sıkıştıran bir tütün içme isteğiyle, dakikaları saymaya başlamıştı. O Prag'a dek gitmiyordu; tren, sınıra yüz kilometre kadar uzaklıktaki eski Alman kenti Karlovy Vary'ye doğru ilerliyordu. Burada, yapımcı olarak yolun sonuna gelmiş olan kocasının, sekiz yıldan beri ancak karşılaştığı bir dizi güçlükleri aşmak pahasına katılabildiği bir sinema festivali vardı. Onunla buluşmaya gidiyordu; böylelikle oğulları Karel'i de görebilecekti. Öğlen vakti, bu yeni ama rahatsız ve keyifsiz trende bulunmasının nedeni buydu.

Fransız demiryolları treninin ikinci sınıf vagonundaki sert kuşetin üzerinde geçirdiği gecenin ardından, iki saat Frankfurt-Prag seferini beklemek zorunda kaldıktan sonra çıktığı, bu ona güven vermeyen yolculuktan, açık bir bezginlik ve yılgınlık hissediyordu. Kuşetler onun çocukluğundan bu yana pek de gelişmemişti ve belki de ilk kez bu durumdan hiç hoşnut değildi. Ayrıca, rastgele aldığı bu sıradan el kitabında sözü edilen Çekçe de sanki en az Rusça kadar güç bir dildi. Slav dilleriydi bunlar, sessiz harfler çoğunluktaydı ve kıyas yoluyla anlamak da mümkün değildi. Ama özellikle de bir önceki gece gördüğü düş nedeniyle keyifsizdi. O düşte gördüğü ve bir türlü kafasından silemediği şey, onu alabildiğine tedirgin ediyordu.

Yüksek Sovyet'in bir oturumuna katılmıştı. Amfitiyatro, ciddi elbiseler giymiş ve koyu renkli kravatlar takmış olan yaşlı ve şişman delegelerin rengiyle karanlık bir hal almıştı. Kendisi en alt, ön sırada oturuyordu ve hemen yakındaki muazzam tribün, oturuma katılanların konuşmacıları görebilmek için kafalarını yukarı kaldırmalarını gerektiren alt sıraların üzerine, adeta abanır gibi binmişti. Sonu gelmez söylevler birbirini izliyor (bunların her hecesini yineleyebilirdi ama pek de tuhaf bir biçimde, hiçbirini kendi başına yazamazdı), alkışlar ve pek heyecanlı bağırışmalar duyuluyordu. Şimdi sıra salondaydı artık: "Konuşun yoldaşlar, ağızlar açılsın!" Bunun üzerine,

klasik seremonileri kısa kesmek üzere, müdahalesinin tedirginlik yaratmaması için önceden belirlenmiş olan birisi, "taban adına" söz aldı. Bu, kendisiydi ve ilk sırada ayağa kalkmıştı. Bir alçak olduğunun bilincinde olan Alice Ferrier, kendi sesinin tınısıyla hayli şaşkınlığa düşerek uzaklara dek ulaşan gayet berrak bir söylemle, "Peki ama ya siz ne yaptınız, yoldaş?" diye sormuştu. Sözcüklerinin amfitiyatronun üstlerine dek eriştiğini düşünerek de eklemişti: "Bu kez, artık bu sona ermiştir."

Bremen Mızıkacıları'nın ülkesinin ormanlarını gri renkli bir öğle aydınlığında aşan bu trende, kime neyi şikâyet ettiğini bilmediğini düşünüyordu. Acaba yasa ihlaliyle suçlanan bir Çek mi söz konusuydu? (Son haberlere göre Husak, Perestroyka olsa da olmasa da bazı yurttaşlarına, Ruzine Hapishane'sinin konukseverliğini göstermeye başlamıştı yeniden.) Yoksa özgür bir Fransız muhalif mi? Ya da Kolyma'da kaybolan biri mi? Bunun dışında, amfitiyatroda her şey olağan akışında sürüp gidiyordu. Sorusunu izleyen sessizlik, kurallara uygundu; yuhalar daha sonra gelecekti. O sırada ortalıkta sadece ölümün dilsiz gölgesi uçuşuyordu ve Alice Ferrier, öldürüleceğini henüz düşünmüyordu. O mutlak sessizliğin içinde insanların kalp seslerini işitiyor ve kulakları zonkluyordu; ama bunun cezası idam değildi. Alice bu cezanın, ölümden daha beter yok eden bir şey olduğunu düşünüyordu. Ama bu en üst düzeyde yok oluşa karşı güçsüz kaldığı için, aklı ve düşünceleri zekâsının nüfuz edemediği ulaşılmaz bir boşlukla karşılaşıp o noktada durduğu için, boğazını ağır ağır sıkarak ve onu soluksuz bırakarak boğduğu için, uyanmaktan başka yapabileceği bir şey de yoktu.

Alice sık sık kendisiyle söyleşiyordu; ama bu pek ender olarak kendisini kutlamak içindi. Fakat bu gece, uykunun çarpan kapılarından içeri sızıp onu ürperten yoğun korkuyu gidermek ve kompartımanındaki yol arkadaşlarını karanlıklardan çıkarmak için, birdenbire gözlerini açıp kuşetin küçük lambasının düğmesini el yordamıyla arandığında, içinden yineleyip duruyordu: "Pek de gülünçsün, benim zavallı kızım." Cılız ışık ayaklarının dibindeki bavulu aydınlattığında, soluğu bir düzene girdi ve Alice, az önce gördüğü düşü yeniden anımsadı. Acaba sadece, kendisi gibi Batı'daki bir yatakta gü-

venlik içinde uyuyan insanların mı korkmaya hakları vardı? Peki ama, onun böylesine korku duymasına, kaygılanmak için kendisinden çok daha fazla nedeni olanlardan daha çok ürkmesine yol açan, neydi (Alice, sanki bu ötekiler, sınırları belli bir terör yedeğinden besleniyormuş ve sanki bir yabancı bu yedeklerden alırsa onlara yeterince kalmayacakmış gibi pek zırva bir düşünceye kapıldı ve kendisine öfkelendi) ve neden onun kumaşı, bu yalnızca kahramanlara özgü olan türden değildi? Kendini böylece azarlayan Alice, sonuçta kendisini öldürmüş ve yeniden uykuya dalmıştı. Genç Komünistler Birliği'nin La Fayette Sokak 120 Numara'daki eski merkezine gittiğini görene dek, düşlere daldı (ne arıyordu orada acaba, hey Tanrım, 39 yaşında bir kadının Genç Komünistler'de ne işi vardı?) ve son derece ateşli bir ayaklanma mücadelesini yürütürken, yapayalnız kaldı. Genç bir adam tabancasını ona yöneltiyordu ve delegelerden oluşan bir kalabalık, onun çevresindeki genç öğrencileri, "o güzelim komünist adını kirlettikleri" gerekçesiyle dışlamak için bağırıp çağırıyordu. Histeri krizi geçiren bir genç kız, "Parti, sırtından hançerlendi!" diye haykırıyor, genç adam ise özenle nişan alıyordu.

Alice Ferrier, düşündeki bir apartman dairesinde kocası ve çocuğuyla buluştuğunda, hiç kuşkusuz gün çoktan kötü başlamıştı. Masadaki süt yere dökülmüş, bir itfaiye arabası da sokakta sıkışıp kalmıştı. Ama bu nefes nefese soluyan yabancıların arasında ikinci kez ve kan ter içinde uyandığında, tekrar uykuya ve düşlere dalmaya cesaret edemeyen kendisine, "Bu böylece sürüp gidecek mi, ahmak?" diye öfkelenmişti. Lambanın cılız ışığında açtığı gazete, onu 50'li yıllara götürdü; ama o zamanki görüntü, 1987 yılının Fransız demiryollarıyla örtüşmüyordu. Yine de uyanırken haykırarak dolu kompartımanda gülünç olmaktan kaçınabilmişti. Üzerinize bir tabanca doğrultulmuş olsa bile yine de bağırmak hata olurdu ve Alice bunu anımsayarak gereğini yapmıştı.

Bir yaz günü, öğle vaktiydi ve Frankfurt'un dış mahallelerinden çoktan uzaklaşmış tren, o sırada Prag'a doğru hızla yol alıyordu. Çekçe el kitabı dizlerinin üzerinde, başını kaldırarak ormanların, çiçekli otlakların, kıvrılarak akan küçük derelerin ve trenin durmadığı istasyonların önlerine istiflenmiş kütük yığınlarının, üstüne doğru

gelmelerini izliyordu. Belki onuncu kez yineliyordu: "*Restaurace*, burada c harfi ç sesi verir, restaurant." Beri yandan buna yoğunlaşamıyor, çevredeki tarlalara, kırsal görüntülere takılıyordu. Almanya'yı trenle boydan boya geçen yolcular, geçen yüzyılda da aynı manzaraları görmüşlerdi. O zamanların trenleri yavaş ve gürültülüydü ve çayırlarda otlayan atlar da ortalıktan kaybolup gitmişti. Ne var ki tepeler, açıklıklar, ormanlar ve kırmızı çatılar, hep aynıydı. Daha pek uzaklardan görünen bu eski püskü onarım donanımı, uzakta kalan vagonları yine uzaklardaki hangarlara çeken küçük hizmet lokomotifleri, tozlar altındaki canlı kırmızı renkleriyle puf puf diye kara dumanlar çıkartarak raylar üzerinde, neşeyle hareket ediyordu. Tümü de tıpkı East River'ın römorkörleri gibi kirli, bitli ama soluk soluğa bir canlılıkla ve neşeyle koşuşturuyordu. Sanki önlerindeki metal ağızlarından, tıpkı sarkan bir köpek dili gibi bir dilin çıkıp sarkması beklenebilirdi.

Geçtiği yolları ve manzaraları ne kadar da sevmişti! Birçok kenti görüp tanımış, rastgele yerlerdeki teraslardan ya da kırlara bakan açık alanlardan seyrettiği sabahlara hayranlık duymuştu. Ama şimdi artık neredeyse altı yaşını doldurmak üzere olan bir oğlu vardı. Tuhaf bir anaokulu düzeninde, zaman zaman değişik pek çok işte oyalandıktan sonra, son olarak gezi kitapları redaksiyonu için bir dizi kontrat imzalamış olan annesine takılıp, o da geliyordu. Ama geri döndüklerinde, Jules Ferry onu avucunun içine alacaktı ve bunun tartışılacak bir yanı yoktu. Esasen Alice Ferrier, bu konuyu pek düşünmüyordu. Laik ve zorunlu öğrenimi yadsımak, bu öğretmen kızının aklından bile geçmezdi. O, devrimin, cumhuriyet okulları denen tapınakların kapılarında sona erdiğine inananlardandı. Eiffel'in inşa ettiği boş bir tren garında, gece yolcuları, bir elleri soğuk metal kapı kulpunda, trene binmeye çalıştıkları sırada aklındaki, böyle okullara yapılan devamsızlıktaydı. Uçaklar, kıtaları birbirine bağlayan bu görkemli ve güzel kuşlar, yerde kalacaktı. O da bundan böyle o yüksek binaların altında, yerde kalacak olan yerel yaratıklardan biri haline gelecekti. Bunu düşündüğü anda da göğsünün derinliklerinde bir kez daha o panik yüklü zonklamayı hissetti ve ona itaat etmesi gereken bir görev önünde boyun eğmesi gerektiğini hatırlatırken

Alice, sigara paketine doğru atıldı. Artık sigara içilemeyebilecekse, hemencecik intihar da edilebilirdi.

Alice Ferrier, belirlediği zamandan en az on dakika önce yaktığı sigaradan derin nefesler çektiği sırada, çocuk doğurmaya karar vermekle yanlış bir şey yapmadığını düşünüyordu. (Bu, gerçekten de kendi çocuğuydu; Charles'a kalsa, bunun için acelesi yoktu.) Ama yaşamını onunla birlikte tamamlayabileceğinden de kuşkuluydu; oysa ona göre uğrunda yol alınması gereken tek amaç buydu. Kentler ve kıtalar arasında, dünyanın bu sonsuz salınımında aklına sık sık takılan yalancı bir fısıltı vardı: "Tüm bunlar niye?" Küçük Karel bu sorunun dikenli yanıtını bir kez için vermişti. Peki ama ya başıboş geçen zamanı, kış günlerinde oradan oraya koşuşturmacalar, iyi bilip tanımadığı kentlerde geçen günleri? Asıl büyük esintiler de hep okul dönemlerinde gelirdi; dünyanın ekseninin eğikliğine bağlı gelgit hareketleri ve gece vakti, deniz kıyısındaki o olağanüstü gürültüler? İşte sonuçta Alice Ferrier, bu son trende yol alıyor ve aşk ile başıboş günlerin sonu arasında duyduğu kaygılarla ve saatlere bakmadan geçirdiği amaçsız günlerle baş başa kalıyordu. Oğlunu rayların öteki ucunda gözlerinin önünde canlandırdığı her defasında yüzünde, yanından geçtiği tepeleri bir an için aydınlatan küçük bir neşe gülümsemesi kıvılcımlanırdı. Sigarasının izmaritini ezerken içinden, sonunda özgürlüğünün bittiğini ve bunun oldukça uzun bir zaman için olacağını geçirdi.

* * *

Devrimlerin uğultularından uzakta, pek uzakta, dikey bir güneş ışığının boydan boya geçtiği antik bir holde, karşı karşıya oturmuş iki adam, sessizce bekliyorlardı. Çıplak duvarların üzerindeki kamu binalarına özgü bej renkli boya, yavaşça çürüyordu. Tavana raptedilmiş uzun bir çubuğun iki ucundaki iki neonun üzerindeki sinek pislikleri, güneşin ışığında beliriyordu. Bu bina, oldukça uzun bir süre önce, Karlovy Vary Sinema Festivali yönetimince, bürolarını yerleştirmek amacıyla derlenip toparlanmıştı. Kentin, Drahovice tepesindeki sosyalist dönem yapıları ile sağlık kürü otellerinin bulundu-

ğu vadinin alt kısmı arasında yer alan ve eğimli bir alanda bulunan, Avusturya-Macaristan döneminden kalma orta sınıf mahallesinin sessiz ve sakin bir sokağına bakıyordu. Bekleme salonu, büyük bir onur tablosu ve bunun altına yerleştirilmiş kaidelerin üzerindeki, sosyalizmin bazı yerel kahramanlarının, kafaları defne dallarıyla süslenmiş büstleriyle donatılmıştı. Charles Bragat ile Jiři Serecka, duvarların orta hizasına kadar çıkan lambriler ve salonda bulunan iki dosya dolabıyla aynı koyu renkli ahşap malzemeden yapılmış, kolçaklı koltuklarda oturuyorlardı. Her ikisi de oldukça uzun bir zamandan beri, omuzları çökmüş, kolları iki yana sarkmış, düşünce ve kaygılarının içersinde kaybolmuş bir halde, bekliyorlardı. Dünya sanki onları orada, geçmişe ait olan ve sessizliği sadece uzaklarda bir yerde bulunan bir daktilo makinesinin kesik kesik gelen sesleriyle bölünen bu giriş holünde, unutmuş gibiydi.

Yönetmen ve yapımcısı, uzun bir yolu, sekiz yıldan bu yana, birlikte almışlardı. Çekoslovak sinemasının incisi olan uluslararası Karlovy Vary Film Festivali, 1958 yılından itibaren iki yılda bir, uydu bir devletin, Moskova Film Festivali'ni gölgede bırakmamasına da özen gösterilerek düzenlenmekteydi. Charles Bragat buraya ilk kez 1979 yılında, Soğuk Savaş dönemi Çek sinemasının büyük ustası Milos Forman hayranı ve ailesinden miras kalan biraz parası olan, küçük ve bağımsız bir yapımcı olarak gelmişti. Elinde sosyalist üretim tarzından dolayı hırpalanmış bir izleyiciyi okşayabilecek ama bu nedenle de yerel bürokratları tedirgin edebilecek olan, oldukça hafif görüntülerle dokunmuş bir film vardı. Zorlu bir dönemdi; Charta 77* sapkınları bastırılmış ve tüm önderleri uzun süreli hapis cezalarına çarptırılmıştı. Soğuk Savaş'ın bu gergin dönemini değerlendirerek sabırlı bir özenle çeşitli ilişkiler kurmuş, katı kurallara uyum göstermek için bol bol acı ilaç içmiş ve böylelikle yetkililerin beğenilerini kazanmayı başarmıştı. Pazarlanabilir nitelikteki az sayıda Çek filminin, Fransa sinema âlemindeki dağıtımını yürütüyor ve konu-

* Çekoslovakya'da Gustav Husak yönetiminin insan haklarına karşı baskıcı tutumuna karşı, oyun yazarı ve daha sonraki devlet başkanı Victor Havel, felsefeci Jan Patocka, Zdenek Hlynar, eski dışişleri bakanı Jiri Hajek ve yazar Pavel Kohout tarafından 1977 Ocak'ında kaleme alınmış ve ilk imzaları atılarak dolaşıma sunulmuş bir dilekçedir. Baskılar başladığı sırada imza sayısı 242'ye ulaşmıştır. (ç.n.)

munu milimetre hesabıyla öne itekleyerek elindeki filmlerini de Çek pazarına sunuyordu.

Charles Bragat, her zaman akıllı ve ince fikirli biri değildi. Artık iyice gerilerde kalmış olan bir zamanda, henüz hemen hemen hiç kimseyi tanımadığı ve Çekçe'yi de ancak birkaç sözcük konuşabildiği bir dönemde bir gün, Karlovy Vary'nin gözetim altında tutulan yabancıların konakladıkları büyük Moskva Hotel'in yeraltı restoranında, uzak bir köşede, tek başına oturuyordu. Henüz hiçbir dost el ona uzanmamıştı. Ortama alışık olan birtakım yabancılar, çevre masalarda gülüp eğleniyorlardı: Komünistler, yol arkadaşları ve buraya gelmekle şöhret olacaklarından kuşku duymayan kimi oyuncular. Bir süre sonra Charles, yan taraftaki, oldukça kötü giyimli birilerinin oturduğu ve kocaman bardaklardan bira içtikleri bir masadaki bir sarıgözün ona baktığını, incelediğini ve değerlendirdiğini fark etti. Sonunda bu sarı gözlü adam, masadan kalkmış ve salonu boydan boya geçerek yaklaşmış, hafifçe eğilerek iki elini, sıkıntılı bir şekilde bakan Charles'ın masasına dayamış ve Fransızca olarak mırıldanmıştı:

"O küçük, neşeli filmi sunan, sen misin?"

Charles, pek fazla bir yakınlık göstermeksizin, başını tedbirli bir şekilde, hafifçe sallamıştı.

"Hiç de fena değildi. İlk filmin mi?"

Charles, adamın dikkatli bakışları altında kem küm edip edilgin birtakım teşekkür sözcükleri mırıldanmıştı ki adam ekledi:

"Sen bu maaşlı takımından değilsin. Nereden çıktın?"

"Ya siz? Polis misiniz? Size cevap vermek zorunda mıyım?" Charles tüm bunları belirgin bir sabırsızlıkla mırıldanırken, sırtından aşağı ince bir ter indiğini de hissetmişti.

Beriki bir an ağzı açık, şaşkın kalakalmış, sonra tüm vücuduyla sarsılarak kahkahayı patlatmıştı.

"Yo, hayır. Tam da öyle sayılmaz. Beni iyi tanırlar; ama şu an için istihdam ettiklerini söyleyemem." Charles'ın elini sıkıp sallayarak sürdürmüştü: "Ben Jiři Serecka'yım. Gel, bizimle birlikte bir kadeh iç."

Charles, elini sıkan eli tutmayı sürdürerek mırıldanmıştı:

"Ya! Serecka'sınız demek... Özür dilerim, sizi tanıyamadım. İki filminizi gördüm. Şahaneydi."

"Demek gördün, ha! Bak, bu iyi işte..."

Birlikte öbür masaya geçmişlerdi ve orada da kahkahalarla gülmeyi sürdüren Serecka, alelacele, melankolik bir tavırla başını öne eğen bir adama, onun hakkında bir şeyler anlatmaya koyulmuştu.

"Beni siyasi polis zannetti yahu, düşünebiliyor musun?"

Charles için bir sandalye çeken beriki, gülerek yanıtlamıştı:

"Ben de olsam, öyle zannederdim."

Uzun uzadıya konuşmuşlardı; eski filmlerini yorumlamış, genellikle mutabık kalmışlardı. Charles, sınırı geçemeyen birçok güncel filmin senaryolarını anlatmıştı. Ama Çekoslovak filmlerini dışarıda pazarlamaya ilişkin düşüncelerinden söz ettiğinde, Serecka bir kez daha gülmekten kırılmıştı.

"Neyi pazarlayacaksın, dostum? Yanlış düşünüyorsun; bunun zamanı değil. Şimdilerde, Jdanov'un sade suya tirit yapımlarından başka hiçbir şey dışa gidemez. Bu seni ilgilendiriyor mu?"

Charles bu küçük gören ve üstten bakan, esirgeyici tavırdan, birdenbire tedirgin oldu. Fena halde kaygılanmıştı. Çok iyi bir sinemacı olan Jiři Serecka gerçekten de gizli polise çalışıyor olsaydı, şu bir saatten beri söylediklerinden ötürü, gerçekten yanmıştı.

"Bay Serecka, bunlar kapalı ortamda yaşayan insanlara özgü görüşlerdir. Hiçbir şey hiçbir zaman tamamen kımıldamaz hale gelmez. İnsan ruhunu hapse atmak mümkün değildir. Bu küçük aralıklarda bile her zaman tırmalayacak bir şeyler bulunur. Bilmem, anlatabildim mi?"

Jiři birasından iri bir yudum çekmiş, öksürmüş ve gerinmişti. Birdenbire dik kafalı ve kararlı bir duruş takınan ve alnı kırışan bu mavi-yeşil gözlü, yakışıklı ve pek çekingen genç adamı, düşünceli bir tavırla incelemiş, sonra da umursamaz bir tavırla ve bilge bir kahinin ses tonuyla mırıldanmıştı:

"Eh, artık aramıza katıldın. Bir tane daha alır mısın? Bak, seni uyarayım, öyle her zaman kolayca bulunabilen adamlardan değiliz biz..."

Öbürleri, üçer tane litrelik birayı birbiri ardından ve rahatça yuvarlarlarken Charles, bir taneyi güçlükle içebilmişti. Ama o gün Moskva Hotel'in yeraltı barında, zaman içersinde giderek büsbütün

perçinlenecek olan bir anlaşma, bağıtlanmıştı. Jiři Serecka, Charles'ın çocuksu davranışlarına bir hayli gülmüş, onu epey eğitmiş ve hiç kuşkusuz pek çok kez onu başına gelebilecek belalardan korumuştu. "Ben yavrusunu esirgeyen anne kedi gibiyim" diyordu. "Dikkat et yavrum, oradan uzak dur çünkü o ısırır; oradan da kaç çünkü aksi takdirde çamura batarsın. Ah yahu, küçük bir Françouz'u eğitmek de amma zor iş!" Ne var ki Charles aradan geçen sekiz yıldan sonra bile, Jiři Serecka'nın kendisine ne kadar güvendiğini bilemiyordu.

Bugün ise yönetim tarafından davet edilmişlerdi; yani Batı Bohemya'nın, sinemadan sorumlu Kültür İşleri yetkilisi Patoky'nin çağrısı üzerine gelmişlerdi buraya. Bu, Jiři'nin sevdiği deyimle, onları "tavsiye eden" adamdı ve bu deyim aslında, bir tutuklu ya da hükümlünün durumunu izlemekle görevli parti yetkilisini ifade ediyordu. Bu beklenmedik davet, ikisini de biraz tedirgin etmişti. Sokağı yokuş yukarı tırmanırken aralarında konuşmuşlardı ve söyleyebilecekleri her şeyi söylemiş olarak, şimdi de bu loş salonun taşraya özgü dinginliğinde, sessizce bekliyorlardı. Dışarıda tam bir sessizlik vardı. Charles Bragat, "Savaş öncesi sessizliği" diye, bezginlikle iç geçirdi. Aynı sessizlik, Bohemya'nın küçük kentlerindeki, kenarlarında ıhlamurlar sıralanan sokaklarda ve gezinti yollarında da tıpkı asfaltlanmadan ve arabaların işgaline uğramadan önceki gibi, hüküm sürüyordu. Üzerinde oturup bekledikleri bu ahşap bank, merkezi hükümete aitti; imparatorluğun dört bir yanına dağılmış olan Viyanalı bürokratlar tarafından yaptırılmış ve bunların ardılları olan kuşaklar tarafından kullanılarak yıpranmış ve parlamıştı. "Bu görevlilerin izleyicileri" diye düşündü Charles; ama bu sözcük tam olarak oturmuyordu: Katipler, yazıcılar, intikam ve cinayet... Hayır, daha alt katlardaki başka bürolarda yalvarılıp yakarılmıştı; kendilerinin bulunduğu bu mekân ise her zaman bir kabul salonu olarak kullanılmış ve talep sahiplerini, şikâyetçileri ve merkezi yönetimden beklentileri olanları ağırlamıştı.

Doğru sözcüğü bulduğunu düşünerek keyiflenen Charles Bragat, yüksek sesle, "Dilekçeciler!" dedi. "İşte, geleneksel olarak, burada biz de buyuz!"

Jiři Serecka bir gözünü araladı, öbür kaşını yukarı kaldırdı ve sorgulayan bir homurtu koyuverdi. Charles, onun Orta Avrupa'nın mezarlıklarında uzun süreden beri uyuyan adamları bir araya toplamak için tek eksiğinin, boynunu saran kolalı bir yaka ve aralık parmaklarının arasında sallanan bir şapka olduğunu düşündü.

"Şu an için biz, özellikle, bir sürahinin içine sıktırılışmış çağrılılarız" diye, Çekçe homurdandı Jiři Serecka. "Hangi sivrisinek onu sokuyor ki Patoky bizi böyle kazık gibi dikip bekletiyor?"

"Bilmiyorum."

Jiři aynı yorgun ve tembel sesle ama bu kez babasının yüksek yönetimden tasfiye edilmesinden ve hapse atılmasından önce gittiği nomenklatura* okullarında, mükemmel biçimde öğrendiği Fransızca ile sürdürdü:

"Yine de pek fazla yakınmak gerekmez. Acaba bu senin yazdığın, o son ileti yüzünden olabilir mi?"

"Bu, bizim aramızda anlaştığımız hususları belirttiğim bir iletiydi. Alt yazılara ilişkin tüm harcamaları benim üstlendiğimi yazmıştım. Ne yani?.."

Arkadaşı omuz silkti, dosyayı göğsüne bastırıp derin bir iç çekerek kollarını çaprazladı ve yeniden gözlerini yumdu. Charles da gözlerini, bu ortama hiç de uygun olmayan jean pantolonuna doğru indirdi. Oldukça uzun zamandan beri Prag'da tüm gençlerin giyimi, aynen böyleydi. Ama burası, Prag'dan epey uzaktı. Geçen bunca uzun zamandan sonra kentlerin ve insanların isimlerinin kendisine artık hiç de ilginç ve değişik gelmemesine ve Prag ile Karlovy Vary'nin ona bürokratların, sinema stüdyolarının ve restoranların keskin hatlarını anımsatmasına karşın, bir kez daha buralara sonsuza dek yabancı olacağını ve öyle de kalacağını hissetti.

Jiři'nin gri-sarı, dağınık saçlarına, kahverengi elbisesine ve güneş ışınının aydınlattığı yorgun pabuçlarına baktı. Bu karşısındaki adamın bir dost olduğunu söyleyebilir miydi? Bundan kimi zaman hâlâ kuşku duyuyordu. Soğuk Savaş dönemi sinemasının genç umutlarından biri olan Jiři Serecka'nın film yapması, uzun yıllardan bu yana yasaklanmıştı... Ortamın iş bitiriciliğe elverişliliği ve Patoky'nin ka-

* Nomenklatura: Komünist sistemde bürokratik, yönetici elit. (ç.n.)

yırması sonucunda, bir belgesel yapımevine girebilmişti; ama bu da bir tür lanet gibiydi: Kamera ne zaman Jiři'nin eline geçse, iş hemen rejim karşıtlığına dönüşüveriyordu. Büyük bir başarı kazanan *Moskova Gözyaşlarına İnanmıyor** adlı bir filmden esinlenen Jiři'nin aklına, 1982'de Prag'da öyle adlı bir belgesel çekmek gibi pek parlak bir fikir gelmişti. SSCB onun bu projesinden hiç hoşlanmasa da yeşil ışık yakınca, işe koyulmanın önünde bir engel kalmamış hatta, tam tersine etki yapmış oldu. Kendisini dinleyen komisyonun önünde de dile getirdiği bir risk vardı: Yeni yönsemelerin ve yeniliklerin dışında kalındığında, altındaki zemin kayabilirdi. Jiři, dünyasını iyi tanıyordu orada doğmuştu ve kurumun yaşlı eski tüfeklerinin çıkarttıkları birtakım engellerin üzerinden atlayabilmişti. Bunlar korkunç diye nitelenebilecek bir dönemden arta kalan unsurlardı. Savlarını gayet uyarıcı bir söylemle dile getirmiş ve böylece komisyonda, yeni filmler yapılmasını özendirmek isteyen çoğunluğu etkilemişti. Böylelikle gerekli izinler koruyucu büyük biraderin şemsiyesi altında çıkabilmiş ve bir ekip kurulmuş, gereken olanaklar sağlanmış ve Sereçka'ya söyleşilerinde oldukça geniş bir özgürlük tanınmıştı. Kendisi de deşmek istediği yaralara iyice dalabilmişti. Ne var ki bu arı kovanlarının tümünü yetkililere göstermekten kaçınmış ve filminin montajını bizzat kendisi yapmıştı; hatta Charles'ın bile montaj odasına girmesine izin vermemişti. Charles ancak filmin ilk gösterimine katılabilmişti; bu, Pankrac semtinde Na Hrebenach Sokağı'ndaki televizyon binasında yapılmıştı. Daha ilk görüntülerle birlikte, salondaki sessizlik iyiden iyiye yoğunlaşmıştı. Salonu ısıtan ilk kahkaha, resmi görevli olmayanların, eş dost ve meslektaşların oturdukları arka sıralardan gelmiş ve tüm izleyicilere bulaşmıştı. Kahkahalar giderek artıyordu... Jiři'nin bu badireyi nasıl atlattığını, yalnız Tanrı bilir: Kameranın önünde, adeta hiç olmayan bir dekorda konuşan Çekoslovakların tümü rejime karşıt olabilecek hiçbir şey söylemiyordu; hemen hemen hepsi de yazgılarından çok memnun ve mutluydular.

* Moskova Gözyaşlarına İnanmıyor (Moskva slezam ne verit): Senaryosunu Valentin Çemih'in yazdığı, yönetmenliğini Vladimir Menşov'un yaptığı film. 1979'da Mosfilu tarafından yapılan filmde 3 kadın arkadaşın, Antonina, Ludmila ve Yekaterina'nın yaşam öyküleri anlatılır. 1980'de Uluslararası Portekiz Festivali Büyük Ödülü'nü, 1981 En İyi Yabancı Film Oscar'ını kazanmıştır. (ç.n.)

Biri şalupasını, yani bizzat kendi elleriyle yaptığı ikinci konutunu sevdirerek anlatıyor ama yapı gereçlerini yasal olmayan yollardan nasıl sağladığına ilişkin olarak, üstü örtülü olarak bile olsa, hiçbir şey söylemiyordu. Ne var ki görüntüler yeterliydi: Bu kulübe, temelinden çatısına dek, devlete ait çalıntı malzemelerle yapılmıştı. Bir diğeri, gayet neşeli ve şen şakrak bir tip, ulusal geleneklerini, birahanelerini ve biralarını övüyordu... ve derken gözleri şaşılaşıyor ve iskemlesinden kayıyor ve masanın ardında gürültüyle yere yuvarlanıp gözden kayboluyordu. Son biri, yurtdışına gitmek üzere hazırlık yapıyordu. Denizi görmek istiyordu. Hazırlıkları üç yıldan beri sürüyordu. Bu kişiler, gerçekçi ve halkçı bir çizgide sunulmuşlardı: Saygın, basit, sıradan ve gerçektiler. Ne var ki bunların sarhoş, umutsuz ve yoksul olduklarını görmemek için, doğuştan kör olmak gerekirdi. Arka sıralar uğulduyor, ellerini bacaklarına vuruyorlardı. Haliyle Jiří Serecka da turnayı gözünden vurduğunu düşünüyordu: Başarısının dinamiti üst sınırı geçmiş, nitro gliserine dönüşmüştü. Bürokratları tanımaya başlayan Charles, burunlarından soluduklarını düşünüyordu ve televizyon binası alkışlarla çınlıyordu. Peki ama bu film sinema salonlarında nasıl gösterilecekti? Başını ellerinin arasına almış, kara kara bunu düşünüyordu ve bu davranışı Patoky'nin gözünden kaçmamıştı.

Rejimin hizmetinde geçirilmiş kırk yıldan sonra Patoky bir öfkelenecek olsa, bağırması oradan bir kilometre uzaktaki Pancrac Hapishane'sinin dibinden duyulabilirdi. O bir kez korkuya kapılacak olursa, bu Jiří'nin ve Charles'ın fiziki varlıkları ve güvenlikleri bakımından son derece tehlikeli olabilirdi. Filmin son jeneriği bitmeden önce, keyifsiz, dudaklarının uçları aşağı sarkık, ayağa kalkıp kapıya yönelmiş ve omzunun üzerinden bakarak Charles'a söylenmişti:

"Bu kepazeliğe kimler bulaştı, bilmesem daha iyi. Yarın sizleri büromda bekliyorum."

Charles, bu yetmişli yılların kocaman binasının neredeyse tamamen boş koridorlarında, adamın arkasından, seslenerek koşuşturmuştu:

"Ama... Elbette bir şeyler yapılabilir... Yeniden ele alacak olursak, belki montajda..."

Patoky'nin geniş sırtından doğru gelen pek öfkeli ve hiç umut vermeyen bir homurtu duyuldu:

"Tüm kopyalarıyla birlikte ortadan kaldırılması gerektiğini söyleyebilirim size. Bununla bizzat ben ilgileneceğim." Ve aynı yürüyüşle, uzaklaşmıştı.

Sesi sanki biraz daha katılaşmıştı; korkunun o küçük ve içten müziği, Charles'ın kulaklarında çınlamıştı. Binanın girişindeki basamakların üzerindeki sahanlığa gelen Patoky, duraklamıştı. Sağda, hayli uzakta ama görülen Pancrac Hapishanesi'nin çatılarına doğru belli belirsiz ve isteksiz bir işaret yaptı.

"Bay Bragat, insanların sabahın erken saatlerinde avluda bir ipin ucunda sallandırıldıkları zamanlar bitti. Bütün bunlar uzaklarda kaldı ve bir daha da geri gelmeyecekler. Ama oraya rehberli geziler hâlâ yapılıyor ve konforunun daha da iyileştirildiğine ilişkin hiçbir şey duymadım. Yarın öğleden sonra, yerimde olacağım."

Sonra iri gövdesini bel hizasından ani bir hareketle döndürüp basamakları inmişti. Uzakta, sisin içinde, Pancrac tepesinin üzerindeki eski ve küçük evlerin çatıları, güneşin son ışıkları altında göz alıcıydı. Merdivenlerin en altına kadar inen Patoky, yukarıda hareketsiz dikilen Charles'a doğru geri döndü:

"Aslında, doğrusunu söylemek gerekirse bu, uzun yıllardan bu yana gördüğüm en iyi belgeseldi. Sırf birtakım sersem alığı memnun etmek için onu montaj masasında doğramak, tam bir cinayet olacak..."

Bu son söylem, Charles Bragat'nın tetanozlu ve ahmak ruhunda çılgın bir öfke patlamasını tetiklemişti. Bu, uzun zamandan bu yana ruhunun bu tür saçma sapanlıkların duvarlarına her çarpışında, içinde çıldıran öfke nöbetlerinden biriydi. Cinayet!.. Oysa gerçek caniler, şu an için onlardı! Güçsüz bir korkunun öfkesi, kötü bir danışmandır. Bu onun suratına, denetleyemediği davranışlarına ve sarsıntılarına yansıyan bir tepkiydi. Charles, kendisinden başka hiç kimsenin olmadığı bu gülünç sahanlıkta yapayalnız, kollarını alabildiğine açmış, giderek alçalan güneşe karşı, Patoky'nin arkasından haykırmıştı:

"Bütün bunlar ne zamana kadar sürecek? Ne zamana kadar?"

Basamakları üçer beşer inmiş ve yüksek görevliyi kolundan yakalamıştı:

"Bu neyin nesidir?"

Adam kolunu kurtararak yürüyüşünü sürdürmüş, sadece yarı dönerek Charles'a bezgin, sıkıntılı ve hoşgörülü bir bakış fırlatmıştı.

"Çocukluk etmeyin, Bay Bragat."

Sonra da akşamın içinde kaybolup gitmişti. Tam bu sırada Jiři de merdivenlerin üst tarafında belirmişti. Charles, o aynı umarsız öfkeyle, ona saldırdı:

"Sen tamamen delirdin mi? Kendini onlardan daha mı güçlü sanıyorsun? Sonucu görüyor musun? Piyasaya verilebilecek bir belgeselimiz olabilirdi, hem Patoky bizi destekliyordu..."

Jiři solgun ve ifadesiz yüzüyle ondan üç basamak yukarıda durakladamış ve yanıt vermek yerine, öyle küçümsemeyle bakmıştı ki Charles susmuştu. Sonra da merdivenleri inmiş ve sanki Charles'ı görmezlikten gelir gibi bir yana iterek tek bir sözcük bile etmeden, arkasındaki dostlarıyla birlikte, çekip gitmişti. Charles bu bakıştan kaynaklanan utancı, bu Avusturya-Macaristan salonunda, aradan beş yıl geçtikten sonra bile, hâlâ hissediyordu. Ama o gün, Prag televizyon binasının önünde, birdenbire bu sarhoşluktan ayılmıştı. Gerçeği söylemişti Patoky. Bu, uzun yıllardan bu yana yapılmış en güzel filmdi. Kendine geldiğinde binaya geri dönmüş, koridorlar boyunca şurada burada birtakım bina görevlilerine ve yapım aşamasındaki bir tarihi dizinin, kahve molası vermiş prenseslerine çarparak deliler gibi koşmuş ve nefes nefese ulaştığı film gösterim hücresinin görevlisine bir solukta haykırmıştı:

"Mişa, bir kopya ver. Saklayacağız. Hepsini imha edecekler."

Mişa ona dalga geçen bir gözle bakmıştı.

"En sıradan görevlerini bile ne zaman anımsayacağını merak ediyordum. Sakin ol moruk, bir nefes al."

Boğazlanıyormuş gibi hırıltılı bir sesle mırıldandı Charles:

"Patoky dedi ki..."

Mişa, dudaklarındaki izmaritine diliyle yer değiştirirken, homurdandı:

"Jiři'yle kavga etmeyeceksiniz, değil mi?"

"Evet... Edeceğiz; ama daha sonra..." diye, hâlâ soluk soluğa, in-

ledi Charles. "Patoky, her kopyanın imha edilmiş olup olmadığını bizzat kontrol edeceğini söyledi."

"Elbette. Yarın. Pek açık sözlüdür Patoky; onun sevilen yanı da bu. Yarın öğleden sonra gelecek, emirler yağdıracak, raporunu yazacak ama bu arada gayet iyi bilecek ki bizler de gereken tüm önlemleri almak için, yeterli zamanı bulmuş olacağız. Sen onu salak mı sanıyorsun? Çok yanılırsın! Ayakları ve yumrukları Parti'dedir onun; ama iş sinematografik inceliklere gelince, orada durmalısın! Aslında montaja verilen iki kopya var; ama ya başkaları?"

"Ver!"

"Dalga mı geçiyorsun, oğlum? Ne kadar ağır olduğunu biliyor musun? Buradan koltuğunun altında iki kutu onaltı milimetrelik filmle çıkacaksın, bir taksi çağıracaksın, sonra da onları oteldeki odana götüreceksin; öyle mi?"

Makinist başını eğerek ona acımayla dolu bir bakış fırlattı. Charles'ın ölü gibi durduğunu görünce, insafa geldi.

"Yarın Bartolomejska arşivlerine gel. Saat üçe doğru."

"Ne diyorsun? O saatte Patoky'nin ofisinde olmam gerekiyor..."

"O zaman önce bana gel. Bir kez Patoky'nin tezgâhından geçtin mi, daha sonra cesaret edemezsin. Hey, bana bak, bu erdemli saldırgan havanı bir yana bırak; sen bu konuda ilk değilsin, tamam mı? Tamam, ne gerekiyorsa yapacağız. Jiři'ye de ki, yaptığı iş hakikaten tam bir başarıdır ve kopyalarını kurtaracağız. Hepimiz onun yanındayız."

Bundan sonra Charles, Jiři'yi yakalamak için hemen hemen tüm Prag'ı boydan boya geçmişti. Bindiği taksiyi hemen hemen tüm meyhanelerin önünde durdurmuş ama bildiği apartman dairelerinin zillerini çalmaya cesaret edememişti. Ertesi gün, sözleştikleri üzere Kafe Slavia'daki masada buluştuklarında Jiři, Charles'a acıma dolu bakışlar atan dostlarının yanında, sanki onu tanımaz gibi davranmıştı. Jiři Serecka o iyiden iyiye düşmanlaşmış Prag'da Charles'ı, dolu dolu tam üç gün boyunca adeta görmezlikten gelmişti; o Prag ki o yıllarda korku, insanları, bir yabancıyla karşılaştıklarında başlarını eğip önlerine bakmaya zorlardı... Dostlar bile uzak durmaya özen gösteriyor, onu aşağıladıkları Batı'daki birilerine yönlendirmeye çalışıyorlardı. Böylelikle Charles da kendi payına, bir tür iç sürgünün

ne olduğunu görüp tanımış oldu ve bu deneyim onun iyiyle kötüyü, dostla düşmanı ayırt etmesine katkıda bulundu.

Arşivlere gittiğinde, onu biraz olsun rahatlatan makinist Mişa ile birlikte, oldukça ayrıntılı bir kurtarma planı yapmaya çalışmışlardı.

"Acele etme, bırak Jiři biraz yatışsın. Sen de ona kafan bozulmuş ayağına yatarsın."

Böylelikle Patoky'nin bürosunun yolunu tutmuştu.

"Sanırım, benden başka biriyle muhatap olmuş olsanız, çoktan sizi sınıra gönderen bir yazılı emir almış olacağınızın bilincindesinizdir, Bay Bragat."

Charles, içini çekerek, başını sallamıştı.

"Sanmayın ki size belli bir koruma sağlayacağım da onun için sizden minnet bekliyorum; sorun bu değil."

Charles bu kez başını öbür tarafa doğru eğmişti. Sorunun burada olmadığı konusunda onunla tamamen hemfikirdi.

"Sadece görüyorum ki dostunuz Serecka, o asi, başkaldıran tavır ve söyleminden, en ufak bir şekilde bile geri çekilmemiş. Size şunu söyleyebilirim ki bu sinsi ve kışkırtıcı tavır, Partimizin son dönemlerde göstermiş olduğu içten çabalara, gerçekten de pek kötü bir karşılık oluşturuyor. Ama biliyorum ki Bay Bragat, bu Serecka gibi öfke dolu bir çılgınla birlikte olduğunuzda, elinizden hiçbir şey gelmez. Bunu siz öngöremezdiniz; bu bizim aile içi sorunumuzdur. Bu gibi bir durumda sizin için yapabileceğim tek şey, bu filmin varlığını bile tamamen unutmaktır."

Charles ürpermiş ve "hayır" der gibi, bir şeyler kekelemişti.

"Evet ama ne yazık ki bu böyle" diye söze yeniden giren Patoky, o sırada masasının üzerindeki bir belgeyi imzalıyordu. "Beni iyi anlayınız. Ben bu filmi hiç görmedim. Serecka arkadaş, film yapım atölyesinde tamamlanmış bir kopya vermedi bizlere. Size dostça tavsiyem, bunu tüm çalışma arkadaşlarınıza sıkı sıkıya tembihlemenizdir. Bu film yok ve hiç de ol-ma-dı! Tamam mı? Anlaştık mı?"

Patoky doğrudan gözlerinin içine, dimdik ve kaskatı bakışlarla bakıyordu. Charles bunu, "Jiři Serecka diye biri yok ve hiç ol-ma-dı" diye anladı. Ne minnet, ne onur. Karlovy Vary'deki büyük beyaz

perdede hep başkalarının filmleri olacaktı. Büyük bir darbe yemiş gibi oldu.

"Bay Patoky, birbirimizi biraz tanıyoruz. Sizinle aynı fikirde olamam... Bu, aynı fikirde olabileceğimiz bir nokta. Sadece sizi anladığımı söyleyebilirim."

"Bakın, bu iyi işte" dedi Patoky, koltuğuna yayılırken. "Biliyorsunuz, Bay Bragat, biz sizinle düşman değiliz. Size olan güvenimi görmek için, bir hafta sonra beni tekrar görmeye gelin: Elimde Svoboda'nın sizi ilgilendirebilecek bir filmi var. Sosyalist endüstrinin son on yıldaki gelişimini gösteren bir belgesel de eklenmiş durumda. Ama, (Patoky, elini havada çevirerek sürdürmüştü) bizdeki sistemi biliyorsunuz: Filmexport, filmi dağıtmanızı değil, satın almanızı ister."

"Svoboda mı?" diye, içini çekmişti Charles.

Patoky ayağa kalkarken bir pençe gibi iri elini, babacan bir tavırla onun omzuna koyarak, "Serecka'yla konuşursunuz" diye kestirip atmıştı.

Charles, sonunda, imdat çıkışı kurallara uygun olarak düzenlenmiş, yani ne tamamen örülüp kapatılmış ne de kilitlenmiş olan dost bir restoranda, Jiři ile bu konuları konuşacak ve o daha ağzını bile açamadan içtenlikle özür dileyecek cesareti bulabilmişti. Şimdiden birkaç bira devirmiş olan Jiři de mırıldanmıştı:

"Yani benim küçük işbirlikçim, benim sevgili Françouz'um, şimdi artık bu sistemin nasıl işlediğini iyice öğrendin, öyle mi?" Sonra da parmağını adeta onu itham eder gibi bir tavırla göğsüne dayayarak ve başını ne çok indirip ne de fazla kaldırarak, sürdürmüştü: "Şimdi tamamen ayvayı yedin demektir artık! Onu tam bir hayvan gibi, tam istedikleri gibi bir şekle koymuşlar!" diye, etraftakilerin de duyabilecekleri bir sesle haykırmıştı. "Onu da kendilerine benzettiler!"

Dostları onu yatıştırmaya çalışmışlardı. Kızıl saçlı Ruda, onu oturtmaya çalıştı. Charles, ne yapacağını bilemeden olduğu yerde sallandı; ama hemen sonra öfkesi yeniden yükseldi ve ruhu karmakarışık oldu:

"Dinle biraz, Jiři Serecka! Bu pek güzel bir film; hem Patoky de görmüş."

Ruda'nın omuzlarına bastırarak oturtmaya çalıştığı Serecka, adeta ileri atılır gibi bir hamle yaparak kükredi:

"Yani Patoky sinemadan anlıyor, ha?!"

"...bu, satılabilir bir film. Kısacası Ruzyne'de biraz dinlenmek istediğinde ya da Çekoslovak uyruğu olmaktan yorulduğunda, bana bir işaret çak, filmi gizlice dışarı çıkarır ve Paris'te en az on sinema salonuna dağıtırım. Sen de son kuruşuna kadar ödenecek telif haklarınla, en azından aç karnını doyurabilirsin."

Jiři birdenbire gülmeye başlamış ve dumanların içinde geniş bir hareketle kolunu garsona doğru uzatmıştı:

"Martin! Benim kıyakçı Fransız'ıma bir bira ver! Bana, Ruzyne'ye sabun ve sigara izmariti getirecek olan bu yiğit çocuğun susuzluktan gebermesine izin verme!"

Hemen sonra da somurtan Charles'a dönmüştü:

"Otur, şapşal! Patoky neler dedi, anlat bana."

Charles, insanları daha ilk sözcüklerinden itibaren güldürerek, anlatmıştı.

"Sinsi bir kışkırtmadan söz etti..."

Jiři, "...ve elbette Parti'nin sosyalizmin kuruluşu ve yapılan hataları düzeltmek için gösterdiği çabalardan söz etti, değil mi?" diye karıştı.

"Hatalardan söz etmedi" diye düzeltti Charles.

"Yaaa! Hay aksi!" dedi Jiři, melankolik bir tavırla.

"Komisyona, senin bu filmi bir esinlenme hatası nedeniyle tamamlamadan bıraktığını açıklamış..."

"Vay canına! Topukları gerisine vurmuştur herhalde. İnandıklarını sanıyor musun? Ama bu Patoky'nin umurunda bile değil; o ne yaptığını biliyor. Yeter ki onların başına bir şey gelmesin, film de piyasaya çıkmasın."

Charles cümlesini, tedirgin bir bakışla ve "Buna karşılık olarak bana Svoboda'nın bir filmini önerdi" diye fısıldayarak bitirmişti.

Jiři bunun üzerine, masanın çevresinde, sessizce kafalarını sallayan arkadaşlarına bakarak kulaklarını iyice kabartmıştı.

"Orada, yukarıda, ölmüş eşek pazarlığı ediyorlar" diye söze karıştı Ruda. "Svoboda'yı beş yıldır el alında tutuyorlar. Bu, gönülsüz bir dalavere bence."

"Her koşulda sen al onu" diye Charles'a emretti Jiři. "İyidir."

"Ben seninkini almak istiyordum" diye homurdanmıştı Charles.

"Elbette. Şu halde bize bir şişe içki ikram et. Hatta iki. Hey, Martin! Bunu ıslatmamız gerek; bize Fransız şarabı ver."

"Fransız şarabı mı? Çattık belaya" diye eğlenmişti patron. "Sen kendini büyükbaş mı sanıyorsun, ne? Moravya şarabı neyine yetmez, dostum?"

Ne geceydi diye anımsıyordu Charles. Amma da sarhoş olmuşlardı! Her şeyi gayet bulanık bir biçimde anımsıyordu; ama zurna gibi sarhoş Jiři'nin ona doğru eğilerek söylediği bir cümle, gayet netti:

"Peki ama neden, ben bu ülkeden şöyle bir orostopolluk çıkartamıyorum? Ya sizler? Hepiniz? Bizler safkan hıyarız da ondan. İnanın bana, bizler tamamen hıyarız."

Filmden sadece bir kez, o da Charles buna değindiğinde söz etmişlerdi:

"Sana yaptığım önerinin arkasındayım. Güvenilir bir yerde, Fransa'da, iki kopya var. Ne zaman istersen."

Jiři cevap vermeksizin başını önüne eğmiş, her şeye karşın Charles'a kaçamak ve güvensiz bir bakış fırlatmış ama sorular sormaktan da kaçınmıştı.

Bu görkemli olaydan sonra, Jiři Serecka'nın belgeseller yapması da yasak kapsamına alınmıştı. Daha sonra 1986'da Perestroika ile birlikte bir şans daha yakalamış ve Patoky'den bir kısa metraj izni alabilmişti ("Serecka, bu kez şansını zorlama. Çekilecek olan tüm parçaları görmek istiyorum; öyle montaja kapanmak yok. İyice anlatabildim mi?"). Patoky, Charles'ın da Çekoslovak film alım satım merkezi Filmexport'tan 1969'dan beri yasaklı olan birtakım filmleri alıp, Fransa'daki bir sinema festivalinde göstermesini sağlamıştı ("Fransa'da ya da Batı'da canınız nerede isterse orada; bana göre fark etmez. Ama Prag'da gösterim olamaz; bununla benim canımı sıkmayın Bay Bragat."). Bu büyük hoşgörünün karşılığında; ki üstelik Filmexport hiç de öyle büyük bir fatura çıkarmamıştı, Charles, yurtdışına giden filmlerin tercüme işlerini yürüten Çeklerin, aslında hiç de önemli bir şey tutmayan ücretleri de dahil olmak üzere, tüm alt yazı giderlerini üstlenmek durumunda kalmıştı. Gerekirse bedava

çalışmaya bile razı olan bu insanlar, durumu anlıyorlardı; Charles homurdanıyor ve ödemeleri aksatıyor, bahaneler buluyor ve sürekli sinirleniyordu. Öngörülmüş tüm bu giderler ve dayatılan bağlantılar, adeta sürekli bir tehdit oluşturuyordu.

"İyi de bu böyle sürüp gidecek olursa, gidip sekreteri bir silkelemek gerekecek" diye homurdandı Jiři. "Bizi sevmiyor; bu gayet açık. Patoky'ye hiçbir ışık vermediği ortada."

"Abartıyorsun."

"Hayır."

"Şöyle ya da böyle, o da işini yapıyor" dedi Charles.

Jiři gülmeye başladı. Charles, normalleşmiş ve gerçekdışı bir hal almış bir Çekoslovakya'daki bürokratlarla bile, pek çok sürtüşme yaşamış olduğu halde, yine de oldukça düzenli bir biçimde saflık nöbetleri geçiriyordu. Tam da sekreterin, adeta gizemli bir içgüdüyle çağırılmış gibi odadan çıkmasıyla aynı anda, kapıya yöneldi ve sanki üzerinde sözleşilmiş bir zamanda buluşur gibi, kapıda karşılaşıp çarpıştılar.

"Stanĕk arkadaş sizi bekliyor."

"Bizi değil herhalde" diye homurdandı Jiři. "Biz Patoky için bekliyoruz. Sanırım bilmeniz gerekiyor; çünkü şimdi tam zamanı. Kendisine bir süredir burada beklediğimizi söyleyebilir misiniz?"

Sekreterin suratı mermerden bir heykel gibiydi. Bu ayrıcalıklı aydınları sevmiyordu. Rejim bunlara verebileceği her şeyi vermişti ve onlar, bunun üstüne tükürüyorlardı. Eğer Batı'da olsalardı, parasızlıktan kıvranarak iş yapmak zorunda kalacaklardı; o zaman bunun kolay olup olmadığını görürlerdi!..

"Dilerseniz beni izleyin. Çağrılısınız. Stanĕk arkadaş beklemeyi sevmez."

* * *

O yepyeni, pırıl pırıl ve üçüncü binyılın aracı olmaya pek yakışan hızlı tren, birdenbire yavaşladı; frenleri buharlı ve kömürlü atalarını anımsatan seslerle gıcırdayarak inledi. Beklenmedik bir zamanda ve biçimde, sadece trenlere hangar görevi yapan, artık hiçbir yol-

cunun oturmadığı oymalı tahta bir banktan başka hiçbir donanımı olmayan, ilgisiz bir garda durdu. Heigenbrucken'di burası ve Heigenbrucken, dik eğimli sokaklarındaki işlemeli kesme ahşap evleriyle, Viyana'nın pek kendine özgü bir sayfiye semtiydi. Birkaç banliyö treni, çocukların oyuncaklarına benzeyen bir istasyon, tahta yemlikler ve tombul siyah-beyaz inekler, mavi kasketinde kırmızı bir şerit bulunan biri vardı. Heigenbrucken'de hiçbir şey olmadı, hiç kimse inmedi ya da binmedi ve trenin tamamen aynı gizemli nedenlerle durakladığı Wisthal'de de aynı şeyler olup bitti. Wisthal, yağmur altında bekleşen bir tahta yığınından başka bir şey değildi. Bir orman açmasındaki koyun sürüsü ise, tıpkı *Çoban Kız Yağmur Yağıyor** gibiydi.

Bu el değmedik taşra manzarası, Alice Ferrier'nin ruhunu yatıştırıyordu. Frankfurt'ta iki saat sıkıntıyla beklemişti; böylesine derin bir çöküntü içersinde olması anlaşılır gibi olmayan ve cezasının idamdan başka bir şey olması gereken Almanya. Üniversitede okuduğu zamanlarda "tarih ülkesi" diye adlandırılan, bir başka boyutta bir ülkeydi bu. Bu yeni binaların arasında olağan bir şekilde yürüyen Almanları merakla izlemişti. "Zaman boyutu olmayan özürlü sokaklarda nasıl karşılaşılabilir, âşık olunabilir ve bu nasıl ifade edilebilir?". Bu insanlara derinden acıyordu; çünkü bunlar hiçbir yerde, "Benim büyükbabamın evi buradaydı" diyemiyorlardı. Alice soyağaçlarıyla pek ilgili değildi ve taşrada bir yerlerde yaşayıp veteriner olarak çalışmış olan, pek de gözünün önünde canlandıramadığı kendi büyükbabasının evinin nerede olduğunu da bilmiyordu; ama aslında "Goethe büyük acılarını burada çekti, Wilhelm Meister öğrenimini burada yaptı" gibi şeyler söyleyememekten rahatsızdı. O da buna karşılık olarak Change Köprüsü'nden her geçişinde, eski cezaevine doğru bakarak içinden, "Lucien de Rubempré** burada kendini astı" diye geçirirdi.

Bir tekerlek gıcırtısı üzerine başını çevirdi: Üzerinde kahve, kek ve sosisli sandviçler bulunan bir el arabası yaklaşıyordu. Kekleri ve sosisli sandviçleri, şişmanlattıklarını düşünerek geri çevirirdi. Otuzlu yaşlarının son yılına gelmişti. İçilmez ölçüde berbat olduğunu bil-

* Çoban Kız Yağmur Yağıyor (Il pleut bergère): Philippe Fabre d'Eglantine'in (1750-1794) 1780'de yaydığı *Lauere el Pétrarque* operetinden alınma bir şarkıdır. (ç.n.)

** Honoré de Balzac'ın *İnsanlık Komedyası* adlı nehir romanının 2 yapıtında yer alan bir kişilik. Lucien, hırsızlıkla suçlanmış ve kendini hücresinde asmıştır. (ç.n.)

diği ama sigaradan yeniden keyif almasını sağlayacak olan, bir sigara daha içmesine bahane ve gerekçe oluşturan kahveyi, kuşkulu bir dudakla tadarken, "Seneye bu zaman, kırklı yaşlarda, yaşlı bir kadın olacağım" diye geçirdi. "Sorulduğunda kırk demeye alıştırmalıyım kendimi; bu artık sorun olmamalı." Bu rakam, kalıcı ideolojik görüntü peşindeki bu ilk kuşağa, o tarihten birkaç on yıl öncesine kıyasla hiç yakışmıyor, en azından sözcüğün kesin anlamında, gözü rahatsız ediyor ve iyiden iyiye tedirgin edici bir çağrışım yapıyordu. Yirmi yaşında bir oğlu olabilirdi; oysa onunki daha ilkokuldaydı. Aynaya baktığında; bu kavgadan çıkmış gibi kısa saçlı, gergin yanaklı ve zayıf yüzde, hoşuna giden bir görüntü yakalayamıyordu, gözlerin yanlarındaki kırışıklar da cabası!. Aşağıya doğru indikçe çenenin oval çizgisi artık pek de oval değil gibiydi ve hep o korkutucu "sarkık" sözcüğünü çağrıştırıyordu. Tren dar bir geçitte ilerleyerek derin bir vadinin üzerinden geçti ve aşağıda Hansel ve Gretel'in değirmenini gördü; hemen yukarıdaki bir çayırda da yüksek soylu bir hanımefendiye ait olması gereken, tek başına otlayan krem renkli ve kahverengi benekli, küçük bir at vardı. Biraz ötede, durgun ve çürümüş bir suyun kıyısında büyük bir otel, yanında da hayli tuhaf bir şekilde yapılmış, baş aşağı yerleştirilmiş bir Berghof gibi, sanki sihirli dağın tepesinden yukarıdan aşağıya düşmüş gibi duran bir sanatoryum göründü. Zirvelerin tertemiz görüntüsü, vadinin gölgelerinin üzerinde uzanmış, yan gelip yatıyor gibiydi. Öbür tarafta bir çam ormanı, adeta bir deniz gibi uzanıyordu. Aralarındaki yüksek bir kayanın tepesinde, Tirol şapkalı (hakiki Tirol!), çocuksu ve simgesel görüntülü biri, sanki oraya çakılmış gibi dikiliyordu. Bu, belki de koşturan köpeklerini seyreden Compère Guilleri'nin** kardeşi olabilirdi.

Yaşlanmıştı. Artık zamanı geçmişti. Artık kendisine Compère Guilleri'nin şarkısı söylenen çocuk yoktu, yeryüzünden silinmişti;

---

* Berghof: Berchtesgaden yakınlarında, Bavyera Alpleri'nde Adolf Hitler'in ikametgahlarından biridir. Savaş sırasında Hitler en çok burada bulunmuştur. 25 Nisan 1945'te bombalanmış ve kısmen hasar görmüştür. Alman hükümeti Berghof'u, III. Reich yanlılarının bir ziyaret yeri olmaması için yıktırmış ve ağaçlandırmıştır. (ç.n.)

** Compère Guilleri: Fransız çocuk şarkısı. Keklik avına çıkan kısa boylu bir adamın koşan köpeklerini görmek için ağaca çıkmasını, oturduğu dalın kırılması üzerine bacağının kırılıp, kolunun çıkmasını anlatır. (ç.n.)

ruhu orada olsa bile, o isyancı bedeni ortadan kaybolmuştu. Onun yerini başka bir çocuk almıştı; ama aradan geçen bunca yıldan sonra bile, hâlâ o çocuk tekerlemesini yinelemeye bayılıyordu: "Toto carabo ve titi carabi." Hele sonundaki o neşeli "la la la" çınlamasını tekrar tekrar söylemeye... Buraya kadar her şey kurallara uygundu. Daha doğrusu, bu kabul edilebilir bir düzendi. Ne var ki o şimdi, bundan on beş sene önce Amerika kıyısında, Boston ile New York arasında uçan, 8.45 uçağındaki genç kadından ne kadar da uzaktaydı! Uzak... Tıpkı çocukluğu gibi, tıpkı kaybolup giden o çocuk gibi... O zamanlar, kendisinin geri dönmesini bekleyen Avrupa'yı endişelendirmek gibi birtakım küçük cilveler yaparak orada çalışıyordu ve günün birinde, bitmek tükenmek bilmez zamanın içinde güzel bir günde, gençliğin o tükenmez hoşgörüsüyle, elbette geri dönecekti. Alice Ferrier birdenbire, bu kendisine artık hiç benzemeyen yabancıya karşı, pek iğrenç ve amansız bir kıskançlık dalgasına kapıldı. O uçak Amerika'nın o girintili çıkıntılı kıyıları üzerinde öylesine uçarken ve dünya allak bullak olurken onu oradan uzaklaştıran şey neyin nesiydi acaba? (Bir kilise çatısı, önünden hızla geçip gitti; soğan biçimindeki kubbesi ona, geçmişe gömülü ve bildik, parmakların arasından kayarak giden ve bir kez daha yakalanamayan, artık pek uzakta kalmış bir şeyleri çağrıştırdı.) Bu kentte mevsim yazdı. Ziftlenmiş bir çatının üstündeki gencecik insanlar arasında, dikey çubuklarının arasından kıvrılarak tuğla bir duvar boyunca inen paslı bir yangın merdiveninin üzerinde, sonsuza dek bambaşka bir Alice vardı. Onun gardiyanı, zamandı. Bacaklarını boşluğa sallamış, kentin o sonsuz yazında içki içiyorlardı ve aralarından hiçbiri henüz ne aşkla, ne de nasıl sona erdiğiyle tanışmıştı. Ama onu bu genç insanlardan sonsuza dek ayıran, başka bir şeydi. Aşılmaz, belirleyici bir engel... Her şey olup bittikten sonra da uçaklar, sabahları Boston'dan kalkıyor, kanatlarının üzerinde bir dönüş yaptıktan sonra o parlak ilkbahar havasının içinde, kayıp gidiyorlardı. Ne var ki Alice Ferrier, bu arada o sonsuz yazın bile sona erdiğini, ağzında acı bir tatla hatırladı. Aşk bir kez geldi mi, çocuk geldi mi, başkaları da gelebilirdi; ama aslında her şey, bunların ilk kez gelişiyle olup biterdi.

O zamandan sonra dostlar, amaçlarıyla ve aşklarıyla, bazen her

ikisiyle birden, bazen de ya biriyle ya da öbürüyle, tanışmışlardı. Ne var ki bunlardan geriye hiçbir şey kalmadığını söylemek, çok anlamsızdı. Geçen sene bu zaman, yine kentte yaz mevsimi varken, New York'ta yağmur yağıyor, çocukların doğum günü armağanlarının paketleri ıslanıyordu. (Yağmur merdiveninin üzerindeyken henüz çocukları yoktu! Henüz aşkta düş kırıklığının nasıl bir tadı olduğunu bile bilmiyorlardı.) Şişko Richard başarısız evliliğinden yakınıyor, tutkuları ve boşa giden beklentileri için sızlanıyordu. Kararsızlığıyla ve yakınma ilenmeleriyle içini acıtan ama her zaman çok özenli olan bu eski dost, parasını ödemesine hiçbir zaman izin vermediği bir fincan sütlü kahveyi avuçlarının içine koymuş, minicik kahve büfesinin hemen yanındaki ıslak bankın üzerindeki paketleri bir kenara itip, üzerlerinde biriken suları sıyırmış ve gökdelenlerin tepelerini görmek istediği için de oraya oturup ıslanmayı sürdürmüştü. Aslında onun yakınmaları, bir New Yorklu için pek sıradan sayılabilirdi: "Aman Tanrım, saat akşamın altısı oldu; bizi bekleyen korkunç trafiği düşünebiliyor musun?!"

Çekçe el kitabını yeniden eline alan Alice Ferrier, "Bu ahmaklığımız hiçbir zaman geçmeyecek" diye içini çekti ve bu son treninin bir köşesine büzülmüş olan New Yorklu Alice'i azarladı: "Hatırla, beyinsiz! Orada olmayı nasıl da istemiştin; hani başlangıçta, çok uzun zaman önce, o umutsuz aşkınla, sanki kent seni reddediyor gibiydi." Sabahın o alışılagelmiş uçağı, saçağın altındaki köşe ve yağmur altında içilen o sütlü kahve, ona gerçek bir işkence gibi gelmişti; sanki mutluluğu yakalamasını engelleyen bir şey gibiydi. Böylelikle kendi zamanındakine çok benzeyen fakat genel olarak kadınlara ve kendisine ilişkin pek olumsuz düşünceler besleyen bu kadın, oldukça saldırgan bir tutum ve tavır içersinde, bir kez daha içinde bulunduğu zamana dönmüştü.

* * *

Charles Bragat ve Jiři Serecka o geniş yönetsel büroya girdiklerinde, onlarla görüşmek zorunda olmaktan ötürü bezgin ve bıkkın bir şekilde koltuğuna gömülmüş bir Patoky'nin, kocaman göbeği ve

sarkık dudaklı ve dolgun suratı yerine, ayakta kendilerini bekleyen yakışıklı ve esmer bir genç adamla karşılaştılar. Canlı kırmızı renkli bir polo ve krem rengi bir pantolon giymişti, Charles onda bir an Patoky'yi görür gibi oldu ve ürperdi. Kollarını geniş bir biçimde açmış ve her iki elini baş ve işaret parmaklarıyla ahşap makam masasına dayamış olan Stanĕk arkadaş, parlak ve pek düzgün beyaz dişlerini göstererek gülümsüyordu. Adamın tedirginliği, vücudundan, özel bir koku gibi fışkırıyordu. Charles, Jiří'nin kuşkusunu hemen fark etti; tüm duyuları uyarılmış, bedeni kasılmış, burun delikleri ise Stanĕk'ten gelen bu yabansı kokuyu algılamaya çalışarak açılıp kapanmaya koyulmuştu. Bu, aynı ulustan gelen insanlara özgü, özel ve hayvansı bir değiş tokuş gibiydi ve Charles, kendisini tamamen dışlanmış hissetti. Jiří'nin gövdesinin nasıl seğirdiğini o anda hemen görüp fark etmese, onun bu Stanĕk'i pek yakından tanıdığını ve uzun zaman sonra birbirlerini görmekten pek memnun olduklarını bile düşünebilirdi.

Her ne kadar bakışlarında Patoky'deki iğrenme ifadesi ve bıkkınlık okunmuyorsa bile, aslında bu da ondan daha az hınzır değildi. Stanĕk, iktidarın ve karar verme yetkisinin kendisinde olduğunu yeterince hissettirdikten sonra, bu pozuna bir son verdi ve kollarını alabildiğine açarak pek samimi bir şekilde onlara yaklaştı. Elini öylesine kararlı ve ısrarlı bir biçimde uzattı ki tokalaşmak zorunluydu sanki.

"Yoldaş Serecka, Bay Bragat, sizlerle tanışmaktan ötürü çok mutluyum." Gülümsemesindeki sıcaklık bir yana, bu sözlere eşlik eden buz gibi soğuk bakış, ona hiçbir soru sorulmaması gerektiğini çok açıkça anlatıyordu. Charles Jiří'ye, Stanĕk'i önceden tanıyıp tanımadığını sorgulayan bir bakış fırlattı, daha sonra bunun cevabını Stanĕk'in yüzünde aradı ama hiçbir ipucu bulamadı. O kaygan, heyecanlı ve ticari gülümseme ile buz gibi sert bakıştan başka hiçbir şey yoktu.

Karşısındakilerin hiçbir şey söylemediklerini fark etmemiş gibi bir tavırla sürdürdü konuşmasını: "Ama esasen, biz tanışıyoruz. Bay Bragat, Çekoslovak Sosyalist Cumhuriyeti ile olan sıcak işbirliğinizi uzun süredir keyifle izliyoruz ve yoldaş Serecka'nın, iyi bir sinemacı olarak şöhretine de ne denilebilir ki?"

"Biz bu herifin umurunda bile değiliz" diye düşündü Charles.

"Umalım ki elinde birtakım olanaklar olsun!" Aklından o bitip tükenmek bilmez işkenceli pazarlıklara ve dışa açılamayan sinemacıların umutlarına ilişkin birtakım düşünceler hızla geçti; bu kırmızı-beyaz suratlı kukla, bir tek kelimesiyle bile her şeyi berbat edebilirdi. Stanĕk'in bakışları tanımlanamazdı. Charles birden, onun polo gömleğindeki timsahı fark etti. Büyük bir kaygı gibi, derin bir hüzün duydu. Jiři de en az on beş yıllık o pek eski ve çok yıpranmış çizgili gömleklerini giymediği zaman, bu tür pololar giyerdi. Ama Jiři'nin poloları Batı'dan gelmiyordu, göğsünde böyle marka süslemeler yoktu ve hüzünlü kırmızı renkleri ölgün bir solukluktaydı. Charles'ın yanakları, Stanĕk'in önünde, sanki o on beş yıllık gömlekleri kendisi giyiyormuş gibi kızardı. Belli belirsiz koruyucu bir tavırla Jiři'ye döndü ve onun Stanĕk'in o ağzı açık timsahının tehdit ettiği güvenliğini ve hatta varlığını, adeta esirger gibi bir hareket yaptı ("Hiç kaygılanma; kuşkusuz bunlar da tamamen sahtedir!"). Ne var ki belki de dostu olan Jiři Serecka, tüm bu kaygıların pek uzağında gibi bir havadaydı. Öne doğru eğilmiş, dikkatli gözlerle Stanĕk'e bakarken, Charles'ın bu hareketini fark etmedi. Bu sürüngenden hiç kaygılanmaksızın kendi oyununu oynuyordu ve üstelik iyi de oynuyordu! Charles geriye doğru çekilirken aslında, Jiři'nin kendisinden daha ciddi bir adam olduğunu düşündü.

Jiři, yapay ve ilgisiz bir neşeyle, "Patoky yoldaşı ne yaptınız?" diye sordu.

Başka bir yerde ve zamanda olsa, Charles çekip gidebilirdi. Batı'da böyle bir şaka, hiçbir işe yaramazdı. Ama oyunun burada nasıl oynandığını öğrenmişti. Kulaklarını dikti ve Jiři'nin giriştiği mücadeleyi izlemeye hazırlandı.

"Yani... İşte..." diye mırıldandı Stanĕk.

Hafifçe öksürdü ve sustu. Düşünür gibi yaptı.

Büro sanki değişmişti. Ağır ve kaz boku rengi koltuk, oldukça yeniydi. Geçmiş yıllarda Patoky'nin o yağlı ve terli sırtını yasladığı arkasındaki lekeler daha da koyulaşmış ve parlamış gibiydi. Eskiden Potemkin Zırhlısı'nın ve Picasso güvercininin resimlerinin bulunduğu duvarda, şimdi bir Amerikan filminin koca bir afişi yer alıyordu: Bir polis, bir tabanca ve gece karanlığında bir kent. Charles, olduk-

ça saçma bir şekilde, "Patoky'yi bir kafese kapattılar herhalde" diye düşündü. "Onu, tıpkı bir salam gibi, sımsıkı bağlamış olmalılar." Stanĕk, bakışlarında belli belirsiz bir kabullenme kıvılcımıyla, gözlerine dimdik baktı ve Charles bir an için olması gerekenden daha yüksek sesle konuşmuş olduğunu düşündü.

Stanĕk, "Patoky yoldaşa, uzmanlık alanına giren başka sorumluluklar verildi" diye, oldukça ateşli ve patavatsız bir tavırla ama o noktaya bir daha dönülemeyeceğini de açıkça ortaya koyan bir ses tonuyla konuştu ve tamamladı.

"Yine de festival vesilesiyle onu görebiliriz, değil mi?" diye yanıtladı Jiři; onun sesi de daha az kararlı değildi ve o noktaya geri dönme niyetini vurgulayan bir tonda konuşmuştu.

"Evet, belki; ama biliyorsunuz ki arkadaş, Kültür Bakanlığı koskoca bir ailedir; bizler sık sık bir araya geliriz."

"Yani o da hâlâ Kültür Bakanlığı bünyesinde; öyle mi?" diye, pek zarif ve hoş bir şekilde sordu. "Hiyerarşi bakımından sizin üstünüzde mi?"

"İsterseniz bu konuyu bir yana bırakalım. Baylar, gelmenizi rica ettim..."

"Çağırdınız" dedi Jiři.

"...sizinle, bazı ufak tefek hususları çözümlemek için."

"Sanırım, üzerinde mutabık kaldığımız tüm hususları onayladığımıza ilişkin mektubumu almış olmalısınız" diye, aslında istemediği kadar canlı bir sesle yanıtladı Charles.

"Elbette, elbette Bay Bragat. Ama bu hususları Patoky arkadaş ile görüşüp anlaşmışsınız ve şimdi de o artık başka bir göreve atandı. Ben de bugün bunu yeniden ele alıyorum..."

"Yani, iptal mi ediyorsunuz?"

"Hiçbir şeyi iptal etmiyorum Bay Bragat, hiçbir şeyi. Sabırsızlanmayın. (Charles, Jiři'nin ayağına bastığını hissetti.) Ama bu festival için Fransa'dan getirdiğiniz filmlerin pornografik olarak nitelendiklerini ve sosyalist yasallık anlayışının eleştirisini içerdiklerini saptamış bulunuyorum."

Charles ona karanlık bir bakış fırlattı.

"Biliyorum ki, biz biliyoruz ki bu kategoriler... her zaman... algılamaya göre ayırt edilmişlerdir..." diye, sakin bir tonla ekledi Stanĕk. "Nitekim bu filmlerin bazıları, gayet iyi. Ama sizden, bunları benim ekibim yeniden ve tamamen gözden geçirene dek, bir ön tedbir olarak, bağlantılarınızı askıya almanızı istiyorum."

"Ama para kaybediyoruz" diye homurdandı Charles. "Salon tutulmuş, her şey ayarlanmış; düşünebiliyor musunuz?!"

"Kesin anlaşmalar yapmış olamazsınız Bay Bragat; çünkü henüz hiçbir şey imzalanmış değil. Üstelik Fransa'daki festival için anlaştığınızı söylediğiniz yönetmen, bana bu festivale katılmayı düşünmediğini ve böyle bir katılımı da hiçbir zaman öngörmediğini bildirdi."

"Çok şaşırdım" diye, kuru bir tonla cevapladı Charles. "Oysa biz mutabık kalmıştık."

"Bu ahmak Novak olmalı" diye düşündü. Zincirin zayıf baklası. Parti'ye en bağlı olan olduğu için, onu garantiye almak istemişlerdi. Adını Jiři'ninkinin altında görmek istemiyordu. İkna etmek için saatlerce uğraşmıştı. Güvenceler istiyordu; ama ne gibi bir güvence olabilirdi ki? Aslında "güvenceler" sözcüğünü defalarca yinelerken, o da bununla neyi anlatmak istediğini bilmiyordu. Ödlek pezevenk! Charles'ı onu seçmeye yönlendiren ve zorlayan da Jiři'ydi; çünkü onu seviyordu; çünkü ona göre gerçek bir yönetmendi. ("Sen adamların hem iyi sinemacı, hem de kahraman olmalarını istiyorsun moruk! Ama, kusura bakma. Yoksa sen bunu Fransızlardan mı bekliyorsun?")

"Ayrıca, Serecka arkadaşın yeni filminde, ortak yapıma gidiyorsunuz" diye sürdürdü Stanĕk.

"Basit bir kısa metraj" diye homurdandı Jiři.

"Elbette. Ama yine de size hatırlatmalıyım ki baylar, beş yıl önce önemli, pek önemli bir olay olmuştu."

Ses tonu sertleşmişti. Gergin bir sessizlik oldu. Stanĕk, yeniden yumuşak bir ses tonuyla sürdürdü:

"Patoky arkadaş size yeşil ışık yakmış; ben bunu iptal etmek istemiyorum. (Jiři, alaycı bir tavırla eğildi.) Ama eski hikâyelerin yinelenmelerinden kaygı duyuyorum... Pişmanlık duyulsa bile, aşılması gereken bir geçmiş var ortada... Bilmem, yanılıyor muyum?"

Jiři, başını "hayır" anlamında salladı. Rahatlayan Staněk ellerini birleştirdi ve parmaklarını iç içe geçirdi. Daha sonra hafifçe öne eğilerek, sürdürdü:

"Esinlenmenizi yenilemeyi hiç düşünmediniz mi, yoldaş Serecka? Öncü olmak gerek, değil mi? Belki de şeyin zamanı gelmiştir... yani sayfayı çevirme demeyeyim; çünkü esasen söz konusu olan bu değil. Hem hangi sayfadan söz ediyoruz ki? Ama, diyelim ki... hani, biraz unutmak mı..."

Kırmızı polodaki timsah o görkemli ağzını büyük bir kahkaha patlatmak için iyice açtı; keskin dişleri başına doğru ilerledi. Demek ki bu böyle, diye düşündü Charles. Bir başka saat çalıyordu. Staněk onları dışarı çıkmaya yönlendiriyordu. Patoky ile olan gereksiz ayrıntılar, ayrıca tehlikeliydi. Eski işleyişi gayet yakından bilen Jiři, Staněk'in öne sürdüğü bu yeni uslamlama karşısında tamamen savunmasızdı. Böylelikle bununla bu ilk karşılaşmasının anısı beklentilerini aşmış, kaygıları ve karmakarışık bir kargaşayı çağrıştıran bir esinti gelmiş ve yeni duruma ayılmıştı.

Jiři duvardaki polisli afişe bakarak mırıldandı:

"Sinemada öncü olmak demek, bu mu?"

"Yapma yoldaş" diye, azarlayan bir tavırla homurdandı Staněk. "Ben böyle bir şey demedim."

"Ben öyle anlamıştım" dedi Jiři.

Kaldırıma çıktıklarında, homurdanma sırası Charles'a gelmişti:

"Hassiktir... Boktan bir durum... Sakın her şeye yeni baştan başlamamız gerektiğini söyleme bana!"

"Hayır moruk, böyle bir şey demiyorum."

"Peki, Patoky ne oldu? Ona neler oldu?"

"Püff, kanımca pek önemli bir şey olmamıştır. O bizi destekledi ama nerede durması gerektiğini de biliyordu; unutma ki bu işten sen kazanç sağladın ve ben de sana bunu hatırlatıyorum! Bu kuş da gücün ve iktidarın kendi ellerinde olduğunu göstermek istiyor. Gel, bu taraftan..."

Sokak boyunca yukarı doğru yürüdüler, birçok kez sağa ve sola döndüler ve sonunda bir çıkmaz sokağın sonundaki tek bir telefon kabininin yanına geldiler.

"Peki ama" diye mırıldandı Charles, "sen bu Staněk'i daha önce hiç görmedin mi?"

"Hayır, hiç; kafamı karıştıran da bu. Birinden torpilli ama kimden?"

Charles onu bir yerden tanıdığından emin olduğunu söylemek için ağzını açtı, belleğini yokladı.

Jiři ceplerini karıştırarak mırıldandı:

"Şu halde şimdi yapacağımız şey, yüce Tanrı'mın bu güzel ülkesinde hemen hemen hep olduğu gibi, zaman ve para kaybetmektir! İki kuron bozuk paran var mı?"

Charles da ceplerini aradı ve bozuk para servetini uysalca gözden geçirdi. Kafasını kaldırdığında, Jiři'nin elinde ince bir kâğıt bulunduğunu gördü. Charles dikkatle baktığında bunun üzerinde bazı isimler ve telefon numaraları olan bir liste olduğunu fark etti ve Jiři'nin bu güvenlik önlemi hoşuna gitti: Adam bunu kolaylıkla yok edebilirdi.

"Polis seni sorguya çekecek olsa, bunu yutacaksın, değil mi?"

"Bildin, evladım. Ben, sırf belleğimin zayıflığı yüzünden, oyuncu olamadım. Ben buna bakarken, çevreye bir göz at."

Düşünceli bir şekilde listesini gözden geçirirken, bir eliyle de sol kulağını kaşıyordu. Bu, Charles'ın onda her zaman fark ettiği bir tikti; sıkıntılı bir durumla karşılaştıklarında, hep Jiři'nin kulağına bakardı. Bu kulak kimi zaman sarkık, kimi kıpkırmızı, bazen de olması gerektiği gibi olurdu. Şu anda ise çatık kaşları kâğıdına gömük, öfkeyle kaşıyordu kulağını.

"Kes şunu. Tıpkı egzamalı gibisin."

Söz dinleyen Jiři, "Canımı sıkıyorsun" dedi, "sana çevreye bakmanı söyledim."

Sonra çenesinin ucunu kaşıyarak telefon kabinine yöneldi.

Çevirdiği ilk numara düştüğünde, daha "Selam" demesiyle birlikte, bir erkek sesi cevap verdi.

"Ah, sen misin. Dinle, daha sonra konuşuruz. Ben vazgeçtim ve bu işin bir parçası olmak istemiyorum. Bütün bunları bir kenara bırakıp kendimle ilgilenmeye karar verdim. Bütün bunlar neye yarıyor ki? Boşanmanın eşiğine geldim, neredeyse işimi kaybediyordum. Ar-

tık kimseyle ilişkim olmayacağına ilişkin olarak imza verdim. Sözümü de tutmak niyetindeyim. Bizim de yaşamaya hakkımız var, değil mi! Bıktım yahu, bıktım! Yapabileceğim en son şey, sana sorguda Pavel'le karşılaştığımı haber vermek; benden önce getirilmişti. Nokta, son. Beni arama. Öbürlerine de söyle."

Bir klik sesi geldi: Karşısındaki telefonu kapatmıştı. Jiři telefonu elinde tutmayı sürdürüp sıkıntılı bir ıslık çalarak, güneşe doğru tuttuğu listesine baktı. Ona arkasını dönmüş olan Charles, telefon kabininin yanına yaslanmış, yola bakıyor ve sigarasını tüttürüyordu. Jiři aleti yerine astı, kâğıdının üzerine gizemli bir işaret koydu ve kafasını kulübeden dışarı çıkardı. Suratını buruşturarak mırıldandı.

"Bir tane daha ver. Tatsız başladık."

"Hiç kimse mi?"

"Hiç kimse. Evet, söylenebilecek olan, bu" diye içini çekti Jiři.

İkinci numarayı çevirdi.

Bu kez bir kadın sesi yanıtladı. Yorgun, uzak, bıkkın ama sakin bir ses.

"Honza'yı mı istiyorsun? Şu anda mümkün değil. Polis götürdü, sorguya; olağanüstü bir şey yok, sıradan bir şey. Ama, üç gün oldu. Özel bir durum mu var?"

Denetleyebildiği, sakin bir sesle, "Bilemiyorum" dedi Jiři. "Sadece, birisinin imza verdiğini anladığımı sanıyorum."

"Evet, Ondrej verdi. Biliyorum. Pek fazla bir şey için söz verdiğini sanmam. Belki de denetliyorlardır."

"Belki. Bir şeye ihtiyacın var mı?"

"Yok, hayır. Biliyorsun, alışığız buna. Sen, Prag'da mısın?"

"Hayır. Festival'deyim. Neler olup bittiğini öğreneceğim. Seni yarın yine ararım."

"Herhalde telefonu dinliyorlardır; ama hiç değilse, umarım, bu kez geçen defa olduğu gibi, kesmezler. Keserlerse beni annemden ara. Numarasını biliyor musun? O, haberli."

"Yarın bilgi vereceğim, Elsbieta. Sen kaygılanma. Bunları çocuklar nasıl karşılıyorlar?"

"Sorun yok. Onlar da alışık. Üç gün, o kadar da uzun sayılmaz."

Jiři telefonu kapattı, kabine yaslandı ve Charles'ın sorgulayan ba-

kışlarını izledi. Kabinin kapısını araladı, sigarasından son ve derin bir nefes daha çekti ve izmaritini yokuş aşağı fırlattı. Elindeki pelür kâğıdına keyifsizce baktı. Ömrünün ne kadarı bu tür konuşmalarla geçmişti! Yaşam, kumlarda kaybolup giden bir su gibi akıp gidiyor, kayboluyordu. Beri yanda, büyük bir macera yaşadıklarını sanan birileri vardı. Ne macera ama! Elsbieta'nın yorgun ve bezgin sesi, sanki omuzlarına binmişti. Sıçanlar, kendi sapa yollarını iyi tanır. Gülünç aldatmacalar, sayısız yollamalar, minik sanal zaferler... Sonunda, daima, daima, bir sokağın ucundaki polisler... Kimlikleri hiç bilinmeyen kişi ya da kişiler söz konusu olduğu için, çoğu zaman tanımadığı kimselerle yapılan görüşmeler... Karşısındakinin tedirginliğini gidermek için gösterdiği basit ve sıradan bir yaklaşım sergileme çabaları ve kimi zaman bu gülünç oyunları kim olduğunu bilemediği birileriyle oynama zorunluluğu... Hey Tanrım! İşte yaşam böylece geçip gider... İşte şimdi de Ondrej. Sonra? Pavel. Polislere kim gammazladı onu acaba? Ondrej, çözülmüş olsa bile, yalancılık yapmaya hiç mi hiç hakkı yok... Başını öne eğdi ve telefonu yeniden eline aldı ve listesindeki üçüncü numarayı özenle çevirdi. Açılınca, "Selam Ruda" dedi ve yanıt bekledi. Bu kez, belki de ona öyle gelen, biraz da zorlama bir neşeyle çınlayan bir ses geldi:

"Selam moruk! Sen müziği bilen adamsın. Kimi gün vardır, kimi gün ise yoktur. Bugün iyi günüme denk geldin! Koridorda iki eleman var. Hiç de sıkıcı çocuklar değiller ve onlarla, bir sorun çıkmadan çalışılabilir; hatta epey uyumlu olduklarını bile söyleyebilirim. Benim hoşuma gittiler; bir dahaki sefere yine onları yollamalarını isteyeceğim. Onlara benim eski kitaplardan birer tane verdim ve umarım geri alabileceğim. Yani bunu kendim için değil, özellikle şu anda bizi dinleyen Jojo duysun diye söylüyorum. Yani açıkçası ben de bir ipin ucunda sallanıyorum; düşünebiliyor musun? Kibar ol ihtiyar, Jojo'ya bir merhaba de!"

"Ruda, zevzekliği kes!" diye homurdandı Jiři. "Festival'deyim ve para kaybediyorum."

"Özür dilerim moruk; seni dinliyorum. Bunu sırf üçlü konferansta olduğumuzu bilmen için söylemiştim. Batı'daki zavallıların telefon ücretlerini böyle dalaverelerle ödediklerini duymuştum. Bizde ise ta-

mamen bedava; elbette bizim polislerimizin ücretlerinin bizim vergilerimizle ödendiğini gözardı edecek olursan!"

"Seni kültür yapılanmasında bir değişiklik var mı diye sormak için aradım. Batı Bohemya'da. Ama yoksa zamansız mı aradım?"

"Yok canım, hiç de değil. Patoky emekli oldu; onu mu soruyosun?"

"Bilmiyorum. Ama her koşulda, gitmiş."

"Emekli oldu; takma kafana. Senin gibi, sıralamanın altındaki birini bilgilendirmeye de gerek görmediler, öyle mi?"

"Öyle anlaşılıyor."

"Yeni amirimizle tanıştın mı?"

"Şimdi, yeni tanıştık."

"İyi. Bizimle birlikte *Ay* programına çıkan birisini görmeye gidebilirsin. Kim olduğunu anladın mı?"

"Evveet..."

Ay, yapımına sıkı denetim altında izin verilen televizyon dizisinin kendi aralarındaki takma adıydı. Dizinin asıl adı *Aile Yaşamı* idi; ama çok aptal bir dizi olduğu için, aralarında *Ay* olmuştu. Güvenlik adına onları dinleyen Jojo'nun bunu bilmesi pek mümkün değildi.

"Onu Festival'de bulabilirsin ve bir kez oraya gittin mi, birilerini biraz sakinleştirmesini söyle. Anlayacaktır. Kendi konumun açısından ise, hiç endişelenme. İyi bildiğin gibi, Parti hiç de öyle tek parça bir bütün falan değil. Parti'nin bütünlüğü korunuyor; sosyalizm yolunda hep ilerlemek için, bunun gözetilmesi gerek. Ama herkesin özel durumlarına da saygı gösteriliyor. Bütün arkadaşlar kendi fikirlerini açıkça ortaya koyabilirler; Parti bünyesinde, demokratik merkeziyetçiliğin sonucu olan gerçek bir çeşitlilik var."

"Dinle! Ben şu anda devre dışı bırakılıyorum; söylenen, 'her şeyi durdurun!'"

"Doğrusu, yanıldığını sanmıyorum. Biraz sabret be oğlum! Sen oldum olası sabırsızsındır."

"Aslında yine de biraz da olsa sabırlı olduğumu söyleyebilirim; çünkü sana sormak istediğim başka bir şey daha var; ama bu yüz yüze gelmemizi bekleyebilir."

Her zaman neşeli ve içten olan Ruda, "Eh, beklesin o zaman" de-

di; ama Jiři onun satır aralarından, ne demek istediğini anladığına ilişkin ince bir ipucu sezdi. "İyi. Ben de biraz meyve alayım, eğer bulabilirsem. Şu koridorda bekleyen iki gariban için, birer tane muz; hayvanat bahçesinde olduğu gibi. Dostluklar böyle oluşur."

Jiři telefonu kapattı ve düşünceli bir hal aldı. Üç dostunun aynı dönemde polisle başlarının derde girmesi, açıkçası, biraz fazla olmuyor muydu? Stb'nin* bunlarla ilgilenmesi de neyin nesiydi? Önceden tanımadıkları bu Ondrej'den kaynaklanan sorun ne olabilirdi? Peki, ya Pavel?.. Duyup öğrendiği bu karmakarışık şeyleri düşündü ve kabinden çıkarken, Charles'ı biraz olsun bilgilendirmeye karar verdi.

"Parti hiç de öyle tek parça bir bütün falan değil, moruk! Görüşmelerden çıkan sonuç, budur."

Charles gözlerini kocaman açtı. Jiři, omzuna dostça vurarak sürdürdü:

"Sen, Parti ruhunu anlamıyorsun. Seni bunun için seviyoruz. Oysa Ruda bunu gayet iyi biliyor. İyi bir Fransızca'yla ve modern Çekçe'yle söyleyecek olursak, Stanĕk'in olabilecek en kötü bürokrasi kepazeliği olmadığını görmek durumundayız. Öyle anlaşılıyor ki, durumdan bir şeyler çıkartabiliriz. Bunun ne olduğunu henüz anlayamadım; ama Ruda her zaman iyi öğütler verir. Paranoyak olsam, bu bilgileri nereden çıkarttığını merak ederim; ama paranoya bizim ulusal hastalığımızdır ve ben buna yakalanmamaya kararlıyım. Ama her koşulda bu, durumu tamamen değiştirebilir."

"Doğrusu, çok iyi anlattın!"

"Evveet... Sorun şu ki, ben yalnız değilim. Ne var ki aptal umutlarla da oyalanmamalıyız, bu satır aralarından konuşmalar falan, Jojo'nun dikkatinden kaçmıyordur."

"Jojo kim?"

"Bizi dinleyen polis. Çünkü..."

"Adını bile biliyorsun, ha?" diye sordu Charles, alıkça.

"Tabii ki bilmiyorum, şapşal. Nereden bilebilirim? Biz onlara, dostça, böyle deriz. Her koşulda, adı ister Jojo ister Martin olsun, tüm yaşamlarını aydınları ve sanatçıları dinlemekle geçiren bu gari-

* Stb: Çekoslovakya'da devlet istihbarat örgütü. Çekçe Státni bezpečnost, Slovakça Státna bezpečnost sözcüklerinin kısaltması. (ç.n.)

banların, gizli polisin en iyi eğitimini aldıklarını söyleyebiliriz. Üstelik kapılarımızın önünde uzun uzadıya dikilip ağaç oluyorlar ve en sonunda okuyup yazmayı öğreniyorlar. Yani kısaca, onları eğitiyoruz! Onlara kitaplar veriyoruz, anlamadıkları bölümleri açıklayıp anlatıyoruz. Hani, sen de tanıyorsun, dostumuz ressam Josip var ya, kendisini izleyen polisin zamanla modern Çekoslovak sanatını en iyi bilip anlayanlardan biri haline geldiğini söylemişti."

Charles, kulaklarına inanmaksızın, güçlükle sırıttı.

"Sen istediğin kadar böyle yarım ağızla gül, oğlum. Adam daha şimdiden bir sürü tablo almış. Genç ressamlarınkileri. Yakında hayatımızı onlar sayesinde kazanır hale geleceğiz, yavrum... Ama, yeniden 'demokrat Stanĕk'e dönecek olursak, senin şu küçük aileni bir araya getirdikten hemen sonra, o benim montajcı arkadaşımdan, Petr dosttan, bilgi alacağız."

Stanĕk'in yüzü Charles'ın belleğinden öylesine hızlı geçti ki, nasıl bir surat olduğunu bile tam olarak anımsayamadı.

"Ama sonuçta, arkadaşın Ruda'nın sana bütün bunları söylemiş olması, beni şaşırtmıyor" dedi, teklifsizce.

Jiři ona kuşkulu ve şaşırmış bir bakış fırlattı.

"Neler biliyorsun ki?"

"Ben bu Stanĕk'i bir yerden tanıyorum" diye, en sonunda Jiři'ye itiraf etti Charles. "Ne zaman, nerede, anımsamıyorum; ama belleğimdeki iz pek o kadar tatsız da değil."

"Vay canına! Eh, nereden tanıdığını anımsayınca bana da anlatırsın lütfen. Çünkü şu anda, açıkçası, ikimiz de işsiziz."

Charles da onun bu söylediğinin doğruluğuna ikna oldu.

* * *

Daha sonra dünya, değişimi tam olarak ne zaman içine sindirdiğinin bilinemediği bir zamanda, değişmiş oldu. Tren yavaşlıyordu, vagon boşalmıştı, Alice Ferrier'nin son yol arkadaşı da ona, onun hiç de dikkat etmediği kuşkulu bir bakış atarak, önemsiz bir istasyonda inmişti. Artık Alice ile çevresindeki birtakım eşyalarından, sigara paketlerinden, okunmuş ve buruşmuş gazetelerinden, kâğıt kahve bar-

daklarından ve kitaplarından başka hiçbir şey kalmamıştı. İşte bu artık o anlamlı analık eğitiminin verdiği bir güzellikti. Sırf kendine ait küçücük bir delik açmak ve onun içinde daha rahat edebileceği bir biçimde yerleşmek; eski gazetelerden bir döşek hazırlamak ya da tuvalet kâğıtlarını kullanarak sert ışığı kıracak bir huni abajur yapmak gibi (sabah gelen hizmetçi kadınlar buna pek şaşırırlardı; ama "Bu kadınlar şaşıracaklar, diye de bu gibi şeyleri yapma isteğinden vazgeçilemez doğrusu" derdi annesi; yeterince çalıştırılan ve yorulan bu insanlara ek bir iş yükü çıkarmanın gereği yoktu).

Dışarıda, birbirine geçmiş karmakarışık raylar üzerinde, kuzey demiryollarının pek çok vagonu vardı: Danimarka'nın sarı ve mavi vagonları, bir başka şirketin canlı kırmızı renkli vagonları, arada bir koyu sarı ya da turuncu olanlar. Pas rengi vagonların üzerinde ise, komünist alfabenin ilk harfleri ile bunların üzerlerindeki aksanlar belirmeye başlamıştı. Kitabındaki anlaşılmaz yazılar ve harfler o sayfalardan çıkmış, çevresindeki dünyaya yayılmıştı. Bir alışılagelmişlik sağanağı yağdı sanki kadının üzerine; ama o bunlara başını çevirdi. Alice Ferrier henüz kendisini bekleyenlerin tam olarak farkında değildi, yeni yeni sezmeye başlıyordu; onun da bir parçası olduğu kaygan bir zeminde ilerliyordu. Hayli uyanık geçinmesine ve onu bekleyen tehlikeleri sezmesine karşın, olacakları önceden bilemiyor ama yine de kendi kendine "Tehlikeli bir yoldayım" diye yineliyordu. Sonunda tren tamamen durdu ve açık renkli iki kurt vagona daldı.

Gümrükçülerin önünde, tıpkı vagonda olduğu gibi bir kez daha, neyin kurallara uygun olmayabileceğini hızla düşündü; hiçbir şey bulamadı ama onların, kendisine eziyet etmek istedikleri takdirde, yine de bir şeyler bulacaklarını biliyordu elbette. Pasaportunu, adeta bir uzmanın bir ortaçağ parşömenini izlerken gösterdiği tutkulu bir özen ile incelemeye koyuldular. Ne yaptıklarını izleyip bakarak bekliyor, bu arada da sanki pek rahatmış gibi görünmeye çalışıyordu. Dışarıda pek hareketli bir gar vardı. Bir önceki gecenin düşleri artık pek uzaktı. Bunlar amfitiyatrodaki siyahlı adamlara benzemiyorlardı; gömlekliydiler, sıcaklamış gibiydiler ve gayet sakin bir şekilde davranıyorlardı. Ama korkular, aynı türden korkular geri gelmişti ve bu adamları çepeçevre kuşatmış gibiydi.

"Nereye gidiyorsunuz?"

"Karlovy Vary'ye."

"Ya, öyle mi?" dedi yaşça biraz daha büyük olanı ve ona bir bakış fırlattı.

Bu "ya!" ve bakış, herhangi bir şekilde tanımlanamazdı.

"Kino!" dedi genç olan, gözleri parlayarak. "Festival!"

"Evet, festivale."

Genç gümrükçü düşünceli bir tavırla, Alice Ferrier'nin omzunun üstünden Batı'ya doğru baktı ve sanki derin bir düşe daldı. Durumu merakla izleyen kadın ise, genç gümrükçünün omuzu üzerinden, sınırın öbür tarafına doğru bakıyordu. Uzakta, sarı renkli bahçe ve tarlaların ortasındaki birtakım evleri görüyordu. Ne var ki canını sıkan, görüşünü tıkayan bir şey vardı; ama neydi bu? Küçük, sık ağaçlı, çalılıklara boğulmuş, bakımsız bir koru vardı. Daha dikkatli baktı, sonra içinden kopup gelen bir sesle sarsılarak yerinden sıçradı: "Bu bir kayın ormanı!"

* * *

Jiři Serecka, düşünceli bir ses tonuyla mırıldandı:

"Biri seni ele verecek olursa, başına neler gelebileceğini biliyorsun, değil mi Charles?"

İki adam, garın yakınlarında bir yerde, terk edilmiş bir demiryolu hattı üzerindeydiler. Bu raylar halen kullanılmakta olan bir hatta bağlanıyor, o da tam anlamıyla yerel kullanıma özgü olarak, Cheb'in yolcularını Karlovy Vary'ye ve biraz daha uzaktaki Chomoutov'a taşıyordu. Jiři, telefon kabininden çıktığından beri adeta dilsiz kesilmişti ve Charles onun giderek daha da somurttuğunu ve karardığını fark ediyordu. Yolda, Karel'i de bakıcı kadından almışlardı. Alice'e bir an önce kavuşmak için değil, herhangi bir yetkilinin dinlemesine uğramadan biraz konuşabilmek için, bu ne zaman döşendiklerini bilemedikleri paslı raylar üzerinden yürümüşlerdi.

"Evet" dedi Charles, uysalca. "Ne zamandan beri... Neden sordun?"

"Üç ay önce neler olduğunu bana tam olarak anlatacak mısın?"

diye sordu Jiři, iç geçirerek. Cebindeki elini de, kulağını kaşımak için, çıkardı.

"Elbette. Bunları sana daha önce de anlattım. Neden? Yeni bir durum mu var?"

"Anlat. Anlatmanı istiyorum."

Charles tartışmaya girmek istemedi. Jiři'nin filminin bir kopyasını kaçak olarak geçirdiğinden ve bu işi başarıyla tamamladığından beri, Fransa'ya her gidişinde ya da iş için başka kentlere gidiş gelişlerinde, ona bazı belgeler verme alışkanlığını edinmişlerdi; bu belgeleri gidecekleri yere ve kişiye teslim ediyordu ve daha sonra da bundan hiç söz etmiyorlardı. Bunlar genellikle, *samizdat** biçiminde, yayınlanmaları mümkün olmayan romanlar ya da Charta'nın sözcüleri tarafından imzalanmış bildirgelerdi. Sonuçta bunlar siyasi polisin tezgâhından geçmiş birilerinden gelip başka birilerine gidiyordu. Charles, suya sabuna dokunmayan, zararsız ve sakıncasız şeyler söz konusu olduğunda bile, hiç itiraz etmeden işini yapıyordu. Kullanılıyordu ve bunu biliyordu; gizliliğin anlamını da iyi biliyor ve can sıkıcı birtakım sorular sormuyordu.

"Peki, bu gayet basit. Pavel'le olan randevumuza gittim. Her zamanki gibi biraz bekledim, çevrede kuşku uyandıracak hiçbir hareket görmedim; ama Pavel gelmedi. Kahvehanede, elimdeki kâğıtları okur gibi yaparak tam bir saat oyalandım ve bekledim; her şey tamamen normaldi. Tek sorun, Pavel'in gelmemiş olmasıydı ve sen, şu kulağını kaşımayı bırak!"

Jiři başını salladı, sonra yeniden mırıldanmayı sürdürdü:

"Bizim için ne kadar büyük bir avantajın var, biliyorsun: Siyasi polis tarafından tanınmıyor, bilinmiyorsun."

"Biliyorum."

"Bir şeyler ters giderse, sana pek bir şey olmaz. Sadece Çekoslovakya'nın kapıları sana ömür boyu kapanır; bunu iyice düşündün mü?"

Charles cevap vermedi. "Ömür boyu", o berbat garın üzerinde, traversler arasında başıboş uzayan otların üzerinde, karşı tepenin

* *Samizdat* (Rusça): SSCB'de ve sosyalist ülkelerde elle yazılmış veya daktilo edilmiş, rejim karşıtlarının yazılarının gizli dolaşım sistemi. (ç.n.)

üzerindeki sosyalist binaların üzerinde yalpalayarak uçuştu, gitti, sürgündeki pek çok Çek'in üzerine kondu; bunlar, günlerden bir gün, tıpkı bunun gibi bir gardan, gözyaşlarını yumruklarıyla silerek, bu "ömür boyu"nun sayısız biçimini içlerinde taşıyarak, sürgüne gitmişlerdi.

"Tabii festival; biliyorum ki sen ona bir sürü yatırım yaptın; ona, ömür boyu, veda edebilirsin. Bir daha ülkeye hiç giremeyebilirsin ve bu durumda hiçbir zaman başka sözleşmeler de yapamazsın. Bütün bunları iyi düşün. Tüm kariyerini, bu rejim karşıtı harekete yardımcı olmak için tehlikeye atmak zorunda değilsin. Hiçbirimiz senden böyle bir fedakarlık istemiyoruz."

Charles, başka birinin daha, henüz çok geride olmayan bir zamanda, bir başka garda, bu "ömür boyu"nu dile getirdiğini anımsadı. Bunu Alice, birlikte New York'a gittikleri zaman söylemişti. Bu sözcükleri, yeraltındaki o karanlık Grand Central garında, en iyi dostuyla vedalaşırken mırıldanmıştı. Arkasını dönüp garın o gürültülü kalabalığına karışmadan önce yanağına son bir öpücük kondurmuştu: "Belki de tüm bir ömür boyu için; kim bilir?" demiş ve gözden kaybolmuştu. "Bazen ömrümüzün öğleden sonrasına geldiğimizin uyarısı gibi gelir, bunu fark etmişsindir, değil mi? Sanki etine bir iğne batar gibi olur; ama bir an sonra ölmüş olursun, değil mi? Ne dersin?"

Yaşamının tam ortasında, elinde kalan ne varsa toparlamaya çalışıyordu Alice; Grand Central'in göbeğinde, üstlerine gelen o yoğun, karanlık iş adamları ve küçük çalışanlar ormanının içersindeydiler ve kalabalığın acelesi vardı. O, oradaydı, hemen arkasındaydı; bir elinde tren bileti, öbür elinde de bozuk paralar vardı; trenin hareket saati geliyordu ve o, yola çıkmaya tamamen hazırdı. Sonra arkasını dönüp gitmişti, artık çok uzaklardaki yaşayanların ve ölülerin arasına karışmıştı ve kendisinden başka hiç kimsenin görmediği bir manzarayı seyrediyordu. Pek bunaltıcıydı bu; ama her şeyden daha sıkıcı olan, Charles'a trenin saat kaçta ve kaçıncı yoldan hareket edeceği konusunda yanıldığını ve bir saat daha beklemek zorunda olduklarını söylemek olmuştu.

Grand Central anılarını bir yana bıraktı ve Jiří'ye döndü.

"Neler olup bittiğini bana da anlatmak ister misin biraz? Evet, te-

mel ilkeyi biliyorum" diye, yatıştırıcı bir jestle, hemen ekledi. "Ne kadar az bilirsem, o kadar iyidir. Ama, yine de... Pavel'e ne oldu?"

"Daha önce de söylediğim gibi, senin gidişinden sonra ondan hiçbir haber alamadık. Şimdi ise, ama öyle ama böyle, bizlere ihanet etmiş olan Ondrej'den öğreniyorum ki, onunla aynı dönemde, artık herkesi bunaltan siyasi poliste, sorguya alınmış."

"Bana vereceği kâğıtların arasında, bir isim listesi mi vardı?"

"Hayır. Bu, son derece tanınmış ve her koşulda çok göz önünde olan ama, bildiğin gibi, pek iyi gizlenen birileri tarafından imzalanmış bir belgeydi."

"Peki, bundan ne sonuç çıkartıyorsun?"

"Tek başına konuştuğunu, tüm isimleri de verdiğini. Belki senin adını da."

"Ama, Pavel güvenilir bir dosttur, yahu! Bana birçok kez böyle belgeler verdi. Beni şimdi neden ele versin ki? Ondrej konuşmuş olamaz mı? Sonuçta Ondrej'in bir ailesi var; o daha rahatça baskı altına alınabilir." Güvensiz bir sesle ekledi: "Ya da işin içinde başka bir şey olamaz mı?"

Jiři cevap vermedi. Charles bekledi. Karel, terk edilmiş rayların üzerinde, oynuyordu.

"Başka bir şey olabilir mi?" diye ısrar etti Charles.

"Evet" diye çekingen bir sesle mırıldandı Jiři. "Belki. Ama emin değilim."

'Tamam. Demek işin içinde iş var ve şimdi de demek topuklarım kıçıma vurarak kaçmalıyım, öyle mi?" derken, güldü. "İyi de neden?"

Arkadaşını, sakin bir sesle yanıtladı Jiři:

"Çünkü, böylelikle, hayatının geriye kalanını, elindekinden daha fazlasını pek de hak etmeyen bir ülke için tehlikeye atmamış olacaksın."

"Ooo, Jiři, yapma yahu! Bu, kötüye gidiyor."

"Neden iyiye gitsin ki?"

Burnundan keyifsiz bir soluk koyuverdi, omuzlarını silkti ve Charles onu kolundan yakalayıp durdurana dek kulağını kaşıyarak peronda ilerledi. Sert bir hareketle kolunu kurtardı ve adeta suçlayan bir tavırla, Charles'ın önüne dikildi:

"Şunu anlamıyorsun: Bundan on yıl önce iki yüz kişiydik (sesini kıstı ve bakışlarını peronda gezdirdi); peki, şimdi neredeyiz? Belki bin; yoksa abartıyor muyum? Ama hayır, hiç de değil. Görüyor musun? Bu ayvayı yemiş ülkede on yılda bula bula sekiz yüz kişi mi bulabildik? Uyuyan Güzel masalındayız biz; hiç kimse yerinden kımıldamıyor, hatta duvar saatlerinin pandülleri bile. Kimi zaman kendi kendime, yahu, biz hakikaten var mıyız diye soruyorum. Nasıl da yıkılmış adamlarız biz?! Başlarına neler geldiği (Charles'ın ona doğru uzattığı elini yana itti) Çeklerin umurunda bile değil. Terörün önünde boyun eğdiler; yeter ki yiyecekleri bir lokma ekmekleri olsun! Tüm Katoliklerin en kıç üstü oturtulmuşları olan Polonyalılar bile, Tuna köylülerinden başka bir şey olmayan Macarlar bile, bizden on kez daha dirençlidir... Ama bu bizi, öteki Çekleri hiç de rahatsız etmiyor ve komşularımızı eleştirip duruyoruz; çünkü bizim "demokratik geleneğimiz" var, Masaryk'imiz var, bağımsızlığımız ve üstelik bir de parlamentomuz var... Polisin itip kaktığı, örselenmiş ve sefil, bin zavallı; kendilerini aşağılarlar... ve giderek yükselen bir paranoya! Devlet bütçesinin yarısı insanların koridorlarda uyumayı sürdürmeleri için gider ve doğru dürüst bir film bile çıkmaz... İşte, tüm bunlar demokrasi için. Bak, gele gele nerelere geldik?! İşte, gelebildiğimiz yer, burası."

Peronda yere oturdu ve az önce gazeteci kulübesinin önünden geçerken satın aldığı *Rudé Právo*'yu yere serdi. Charles da onun yanına oturdu ve iki sigara çıkardı, sessizce içtiler. Tek vagonlu bir tren geçti. Peronun ziftlenmiş çatısını taşıyan paslı direklerin arasından, neşeli ve gürültülü, küçük bir lise öğrencileri grubu belirdi. Batı'da olsa yoksul biri diye nitelenebilecek olan ama burada az biraz paralı sayılabilecek bir Çekoslovak, büfeden kek gibi bir şeyler alıyordu. Yiyeceğini kemirerek gitti ve bankta, belki de Yalta'dan beri bekledikleri ama bir türlü geçmeyen bir trenin gelmesini bekleyen köylü kılıklı birilerinin yanlarına oturdu.

"Niçin Alice hiçbir zaman seninle birlikte gelmedi?" diye soran Jiři, sigarasının izmaritini savurdu.

* Tomás Masaryk (1850-1937): Pedagog, sosyolog ve filozof olan Masaryk, 1918'de bağımsızlığını kazanmasının ardından Çekoslavakya'nın, ilk devlet başkanı olmuş ve 1935'te bu görevden ayrılmıştır. (ç.n.)

Charles, daldığı düşten keyifsiz bir biçimde sıyrıldı (Stanĕk'i ve Pavel'i düşünüyordu). Gözünün ucuyla Jiři'ye baktı; ama belli ki adam bu soruyu gayet art niyetsiz bir şekilde sormuştu. Kendisini, biraz da zorlayarak, yanıtladı:

"Şöyle ya da böyle... (Bir süre sessiz kaldı. Bunun, belki de hiçbir art niyet taşımadan sorulmuş iyi bir soru olduğunu düşünüyordu; ama ne cevap verebileceğini de bilemiyordu.) Doğrusunu söylemek gerekirse, ben de tam olarak bilemiyorum. Her zaman dışarıda birtakım işleri vardır onun."

"Onun da Parti üyesi olduğunu söylemiştin, değil mi?"

"Evet ama oldukça uzun zaman önceydi bu. Hatta onun bunu tamamen unuttuğunu, üzerine bir çarpı çektiğini bile sanıyorum."

"Bunca uzun zaman komünistlerle birlikte olup da Doğu Bloku ülkelerine hiç gitmemiş olmak, oldukça tuhaf..."

Charles Jiři'ye dikkatli bir bakış daha fırlattı; ama sinemacının tavrında hiçbir değişiklik olmamıştı. Karel'in getirdiği çakıl taşlarını raylara fırlatarak oyalanıyordu.

"Evet, tuhaf. (Aslında bu tuhaftan daha öte bir şeydi, bunu iyi düşünmek gerekiyordu; bu belki de bir tür kuşkuydu. Charles, sanki o takıntılı paranoyayı başından yere düşürmek ister gibi, kafasını öne eğdi.) Ama belki de haklıydı; birçokları, çıplak ve iğrendirici gerçeği kendi gözleriyle gördüler... ve sana bunları söylerken düşünüyorum da bu, Alice'in tarzı değildir. Kusur, hiç de içlerine sindirememelerine karşın, gıklarını çıkarmayanların... Belki de tüm bu olup bitenlerden sonra, o da gerçekten unutmuştur, kim bilir?.."

Jiři, raylara çakıl taşları fırlatmayı kesmeden, başıyla "hayır" işareti yaptı. Çakıllar, sadece çocuğun heyecanlı minik çığlıklarıyla bölünen sessizlikte, özel bir sesle çınlıyorlardı.

"Komünistler, hiçbir zaman unutmazlar."

"Böyle diyorsun ama... Ya benim bildiklerime ne demeli? Komünistler... Sonuç olarak bunlar son derece gizemli adamlardır." Belli belirsiz bir özür gülücüğüyle, ekledi Charles: "Diyeceğim, eğer Alice unutmayı başarabilecek olsa, işte asıl o zaman memleket tehlikede demektir... Biliyorum, bunu böylece söylemek pek aptalca ama..."

"Tehlikede mi? Ne tehlikesi?" diye, yüksek sesle homurdandı Jiři.

Charles, "bilemiyorum" der gibi, mecalsiz bir jest yaptı; sanki kendisiyle mücadele eder gibi, ellerini çırptı.

"Bilmem! Belki, Perestroyka. Şöyle ya da böyle, bitirmek tehlikesi..."

"Perestroyka, benim şeyimden aşağı!" diye homurdandı Jiři. Ruski'ler bunu kendi evlerinde yapabilirler; ama bizim gibi uydular, göçüp giderler. Gorbaçov kendi politikalarını bile daha Husak'a dayatamadı; ne diyorsun sen?! Bize daha, nereden bakarsan bak, yüz sene gerek..."

Charles, Jiři'yi hoplatan bir sesle, üç nota üzerinden yineleyerek söylendi: "Restoyka, şeyimden aşağı..."

Elinde sigarasıyla, biri yanlarında dikiliyordu; geldiğini görmemişlerdi. Jiři'nin sıçraması üzerine, tedbirli bir şekilde bir adım geri çekildi adam. Jiři dikkatle baktı ona: Böylesine sessiz bir şekilde yaklaşabildiğine göre, çığlıkların nedeni o olamazdı.

"Erstoyka, şeyimden aşağı" diye avazı çıktığı kadar bağırdı çocuk ve Jiři, bitişik bacaklarıyla rayların üzerinde hoplayıp zıplayan çocuğa baktı.

Babası, onu susturmak için koştu. Sigaralı adam çocuğa baktı, bir an için ilgilenmiyormuş gibi davrandı ve Jiři'nin cebinden yarı yarıya çıkmış olan sigara paketine doğru bir el hareketi yaptı.

"Kusura bakmayın ama, ateşiniz..."

Jiři cevap vermeden elini cebine attı ve çakmağını çıkardı: Bu, festivale gelen bir dostun verdiği, Batı malı bir kullan at çakmaktı. Adam ona doğru eğildi. Gözleri yabancının çakmağın ateşine doğru eğildiği kısa süre boyunca birbirlerine bakarak, öylece durdular. Sonra adam iki parmağını kasketine değdirerek bir teşekkür işareti yaptı, geri geri iki adım attı ve onlara arkasını döndü. Jiři, çakmağı hâlâ elinde, arkasından ona bakıyordu. Meçhul adam uzaklaşmayı sürdürdü ama iki kez arkasına dönerek onlara baktı ve en sonunda gardan içeri girerek gözden kayboldu.

"Karel, bağırma böyle, yüksek sesle!" diye, kısık sesle seslendi babası. "Hele hele aynı şeyleri böyle yineleme! Beni duyuyor musun?"

Çocuk, babasının sözlerini, tedirgin bir sesle yineledi: "Kocaman bir sesle konuşmamalıyım..."

"Elbette ama bu önemli değil. Önemli olan, duyduklarını yinelememen gerektiğidir. Anladın mı?" dedi baba, tehdit eden bir sesle. "Yapmamalıyız bunu ve bunu yasaklıyorum. Beni anladın mı?"

Çocuk, her ihtimale karşı, ağlamaya başladı. İki hıçkırık arasında, "Ama annem, ne dersek yüksek sesle söylememiz gerektiğini söyler" diye mırıldandı.

"Hayır, yüksek ses yok! O öyle denir; ama doğru değil." Ayağa kalkarken, kırık bir sesle ekledi: "Tepemi attırma benim!"

Çocuk daha da kuvvetli ağlıyordu ve Charles, her zamanki gibi, mendili olmadığını fark etti.

"Boş ver" dedi Jiři. "Önemli bir şey söylemedi çocuk. Salaklar gibi yüksek sesle konuşan, bendim."

"Belki; ama sonrası için bunları öğrenmesi gerek" dedi Charles, endişeli bir sesle. "Ne zaman ne olur, hiç bilinmez..."

"Öyle ya, öğrenmesi gerek" diye homurdandı Jiři, içini çekerek. Cebinden bir mendil çıkardı. "Gel! Al bunu! Gel de burnunu sileyim. İyi bir sosyalist çocuk gibi susmayı ve yalan söylemeyi öğrenmelisin... Bağıracağına, fısılda! İşte, öğretmen gereken bu, zavallı moruğum..."

Canı sıkılan Charles, kırık bir sesle mırıldandı:

"Sen kendi işine bak. Yoksa..."

"Tamam, tamam, ben kendi işime bakacağım. Yavrum, sen babanın zırvalıklarını dinleme! Takma kafana, tren birazdan gelir." Saatine bakarak ekledi: "Annen, şu sırada Dubrezna garında olmalı. İyi biliyorum; duran her trene öten bir horozla bir sürü tavuk var orada."

"Horoz mu?" dedi küçük yurttaş, gözleri ışıldayarak. (Arkasından da artık tamamen yatıştığını gösteren, tutkulu bir "kokoriko" çekti.) "Görmeye gidebilir miyiz?"

"Elbette. Ne zaman istersen. Uzak değil."

"Yaşasın!" diye bağırdı ve arkasını döndü çocuk.

Jiři, omzunun üzerinden gara doğru baktı. Peronu gözleriyle taradı ama onlara doğru bakan herhangi bir yabancı göremedi. Ayağa kalkıp *Rudé Právo*'sunu tozlarını silkelemek için kalçalarına vururken, "İşte böyle dostum" dedi. "Çekoslovakya'da bir saat böyle geçer. Her

dakikasında, kuşku ve korku vardır. Birkaç damla gözyaşı da, bu programı tamamlar."

Bir yıkımdan, belki bir savaştan ya da doğal bir çöküntüden arta kalan bir moloz parçasını tekmeledi. Charles rayların arasına yuvarlanan molozu gözleriyle izlerken, "Neden cesaretimiz böylesine kırık?" diye düşündü.

"Kimdi bu herif, sence?"

"Bir Çek. Batı Bohemyalı bir gariban. Yani sigarasını yakmak için ateş arayan ve siyasi polisin müdavimi iki bozguncuya çattığını düşünüp günün birinde, bunun başına iş açıp açmayacağından kaygılanan bir zavallı. İşte bu salak bir başka Çek'i, yani beni, onunla konuştuğum sırada bir hafiye olup olmadığı konusunda emin olamadığım için, alabildiğine korkuttu! İşte böyle; hoş geldin bize! Bir yurttaşa benzeyen biri yanına yaklaştığında çeneni kapamayı ve dikkat kesilmeyi ihmal etme. Yahu, sen gerçekten de bu çıfıt çarşısının içinde olmak zorunda değilsin!"

"Ben de sana hatırlatıyorum ki, boğazıma kadar batmış durumdayım" diye homurdandı Charles, "hem de sekiz seneden beri. Fikrimi değiştirmek için, biraz geç kalmış bulunuyorum."

Sosyalizmin olası sonuçları üzerine ciddi korkular duymuş olan çocuk, yeniden çocukluğuna dönmüş ve rayların üzerinde, tren taklidi yaparak oynamaya koyulmuştu; iki adam onu izlerken, susuyorlardı. Garın gürültüleri oldukça derinden geliyordu, boğuk sesli bir hoparlörden anlaşılamayan bir duyuru yapıldı.

"Trenin gecikeceğini duyurdular. Baksana, senin oğlan annesini beklerken iyice sıkılacak..."

Charles, Alice'in benzer durumlardaki annesi için kullandığı bir deyimi anımsayarak gerilere gitti, Çekoslovakya'nın çöküntü içindeki insanlarının genel mutsuzluklarının ve Jiři'nin kendine özgü karamsarlığının, şu an için kendisine gereğinden ağır bir yük haline geldiğini düşündü. Beri yandan, Alice'in hoşuna gidebilecek bir şey vardı: Çocukla ilgilenen bakıcı kadın. O, eski bir evde yaşayan, yaşlı ve tombul bir kadındı ve tam da gerektiği gibi biriydi. Son Çek prensinin çocukluğunda çekilmiş bir fotoğrafını dindarca bir tutkuyla duvarında asılı bulunduruyor ve Karel'i ona benzetiyordu. Bu

durum, Alice'in hoşuna gitmeyebilirdi. Ne var ki günün birinde Karel bunun benzeri bir evin kapısını itip içeri girdiğinde, senelerin soluğunu hissedecekti. Hatıralarının muhafaza edilmesinin hiçbir akılcı ve mantıklı açıklaması olamayacak olan pek eski bir dünyayı anımsayacak ve babasının onu çocukluğunda, artık durmuş olan bir zamanın içersinde, nerelere götürdüğünü düşünecekti. Charles, hiç kuşkusuz şu sırada yeni bir görüntünün büyüsüne kapılmış olması gereken Alice'in kafasındaki tek sorunun, çocuğun yeni takımının pantolonu olabileceğini düşündü.

"Fark etmeyeceğini sanma" dedi Jiři, ona bakmadan. "Doğu'nun harikalar diyarına gelindiğinde herkesin başı döner. Ama bu onun tarzı değilse, bilemem."

Charles, Jiři'nin ince fikirliliğine, hafiften sinirlendi.

"Sen bundan ne anlarsın ki? Sanki senin çocukların var?"

"Kim bilir?" dedi Jiři, hınzır bir tavırla. "Sana tüm yaşamımı anlatmadım daha, moruk!"

* * *

Açık renkli kurtlar, Alice'in gitmesine izin vermişlerdi. Ama sınır kenti olan Cheb'de trenden indiğinde, peronda başka bir karşılama komitesiyle karşılaşmış ve sinema festivali nedeniyle dünyanın öbür ucuna geldiğini kavramıştı. Omuzlarında apoletler bulunan bir herif, ona sert bir sesle Çekçe bir şeyler söylemiş, yanlış anlamadıysa, sanki sağ taraftan sola geçmesini istemişti. Sevimsizliği, ağzının yanındaki kıvrımdan bile okunabiliyordu. Bir yandan bu herifin sarhoş olup olmadığını anlamaya çalışırken, bir yandan da böyle bir herife yabancıların pasaportlarını denetlettirdiklerine göre, gerçekten de dünyanın öbür ucuna gelmiş olması gerektiğini düşünüyordu. Adam tam olarak sarhoş değildi; en azından o an için. Fakat alkolde boğulmuş ve tüm hücrelerine dek un ufak, paramparça olmuştu ve sanki bir oyuncakta olduğu gibi tellerle tutturulmuş olan bu parçalar, onu hiç değilse dik ve ayakta tutuyordu. Adam pasaportu dikkatle inceler, o da sabırla beklerken kendisini, Çekoslovakya'nın batı yönünde en ileri noktası olduğu, kocaman bir kıta boyutlarındaki ortak bir eve

sızmış gibi hissetti. Burada aile arasında ve biz bize gibilerdi sanki ve bu omuzları apoletli herif, kendisine sanki o kendisini sevebilirmiş gibi bakıyordu. Aklından neler geçiriyordu adam? Alice onun suratsızlığının kökeninde neler bulunduğunu bilemiyordu. Adam onu sıradan bir turist gibi algılıyordu; ama bu, onun elinde pasaportuyla trenin altından geçmesinin gerekçesi olamazdı elbette. Görevlinin giderek üzerine doğru yıkılmaya başladığını fark ettiğinde, valizini yere bıraktı ve adamı peronun sütununa doğru itmeye hazırlandı; fakat sanki bir iç mekanizma yuvarlanıp düşmesini önler gibi, adam, adeta göbeği yumurtadan yapılmış bir hacıyatmaz gibi, olduğu yerde sallandı ve dengesini buldu. Alice'in aklından, Çekoslovakların kırık oyuncağa benzeyen adamlardan tiksinti duyup duymadıklarına ilişkin bir düşünce geçti. Adam içini çekerek ve geğirerek ona pasaportunu geri verdi: Bunun iki dilde yazılmış bir Fransız belgesi olmasından hiç hoşlanmadığı, açıkça belli oluyordu; fakat tüm aksi beklentilerine karşın, her şey kuralına uygundu ve bu, onun sahibini her türlü olumsuz sonuçtan kurtarıyor ve esirgiyordu. Adam kolunun, beden dengesini bir kez daha bozan geniş ve belirsiz bir hareketiyle, öbür peronda bekleyen, pis, berbat bir banliyö trenini işaret etti.

Şimdi artık ekspresler, yeni ve aydınlık trenler bitmişti. Lokomotifin üzerinde o kadar yoğun ve kalın bir pas tabakası vardı ki bunların, trenin sarsıntılarıyla toza dönüşerek dökülmeleri bile beklenebilirdi. Buna karşın iki vagonunun sarı ve kırmızı boyaları, onlara epey cana yakın bir hava veriyordu. Üstelik bütün bunlar birbirine çarpıyor, gıcırdıyor ve yolcuları, kabul edilebilecek sınırların ötesinde bir şekilde sarsıp sallıyordu. Ağırlık ve denge hesapları allak bullak olan ortaokullu çocuklar, ayaklarında spor ayakkabıları, çalkalanarak gidiyorlardı. Bu sakin tren sakin ormanların içinden, ördeklerle yaban kazlarının yüzdüğü ince bir nehir boyunca, adeta bir yılan gibi kıvrılarak gidiyordu. Yer yer yapım aşamasında terk edilmiş köprülerden kalmış paslı demir yığınları, sanki modernleşme çabalarının tanıkları gibiydi. Üç Ayılar Ormanı'ndaki buldozerler gibi bunlar da girişilmiş ve kaçırılmış fırsatların nesnel belgeleri ve tanıkları olarak orada öylece duruyordu.

Tren giderek yavaşladı ve kontrolör vagonun penceresine yönel-

di. Açtı ve elinde bir paket ile dışarıya eğildi. Dışarıdaki evlerden birinden çıkan bir adam rayların üzerinden atlayarak trene doğru koştu. Paketi memurun elinden aldı ve küçük bir sohbet tutturdular; bu arada trenle birlikte ilerliyor ve vagonu, sanki bir atın boynunu okşar gibi, tapışlıyordu. Tren giderek hızlandığında, kontrolör makiniste doğru bağırdı ("Dur be! Acelen ne?!"); ama tren artık yola koyulmuştu bile. Paketi alan adam gitgide uzakta kaldı, paketi tutan elini kaldırarak ve parmaklarının arasından sıkı bir ıslık çalarak uğurladı onları; tren giderek hızlanıyordu. Bir sonraki garda ise tren durdu; insanlar inip dört bir yana dağıldılar, kimileri lokomotifin uysal burnunun önünden rayları geçerek hemen yakındaki ağaçların ve çalıların arkasında gözden kayboldular. Alçak bir avluda tavuklar gıdaklıyor, arkalarından koşturan bir kadın da onları kümese yönlendirmeye çalışıyordu. Peronların karşı tarafında, kayın ormanının biraz uzağındaki oldukça eski bir zengin evinin kapısında, beyaz elbiseli bir genç kız belirdi. Ortaokullu gençlerden biri ona bir işaret yaptı, pencereyi açıp trenden aşağı atladı, bacaklarının olanca hızıyla kıza doğru koştu, onu öptü ve arkadaşlarının sıkı şamataları arasında, yine koşarak ve gülerek geri gelip trene atladı. Ormanın yanındaki evdeki genç kız da gülerek onu izliyordu.

Bir süre sonra Alice Ferrier, bir köyün girişinde kendilerine hızla yaklaşan tuhaf görünümlü bir tavuk çiftliğini ve gereç hangarlarını izlerken, birdenbire Karlovy Vary'nin anons edildiğini işitti. Hemen kalkıp kontrolörün yanına koştu; kuşkusunu gidermek için bir kez de ondan duymak istedi ve tam bir ağız kalabalığıyla sordu. Hayır! Hayır! İki gar vardı ve bu, birincisiydi; hiç önemli bir durak değildi, dikkat etmeye bile değmezdi. Onun gibi bir yabancı ise kuşkusuz büyük gara giderdi; elbette festival için. "Değil mi?" Kadın başını sallayarak onayladı. Adam elini tantanalı bir ifadeyle kaldırdı: Şimdi artık kuşku duymamalıydı; büyük gara yaklaştıklarında onu uyaracaktı. Kadın artık onun koruması altındaydı. Yatışan kadın, o sözü geçen gara varmayı beklerken, her yanından sular akan, birbiri üstüne binen sundurmalar, sardunyalar ve ajurlu ahşap arabesklerle süslü, bu şirin kenti izlemeye koyuldu. Kontrolör ona haber vermeye geldiğinde, her yanı sallanan, balık pulu desenli bir çatıyla kaplı, ikinci

bir gar binasına yaklaşıyorlardı; ama adam bir noktada yalan söylememişti: Bu, gerçekten de çok daha büyüktü.

Peronun basamağında ayakta dikilen kadını dikkatle inceliyordu Jiři. Sarı ve mavi gibi görünüyordu; ufak tefek ama gayet dik. Gözleri sürekli araştırıyor, bakınıyordu: İki adamı da dikkatle incelemiş, gözlemiş ve sınıflandırmıştı; şimdi de alt kısımlarına, ayaklarına ve bacaklarına bakıyordu.

Çocuk, "Anne!" diye bağırdığında, Jiři onun gülümsediğini ve bir çiçek gibi açtığını gördü; kadın küçüğünü bulabilmek için önce büyükleri görmeye çalışmıştı: Haritadaki hazineyi bulmak için önce işaretli kerteriz noktalarının görülmelerinin gerektiği gibi.

Ama valizini almak için ona yaklaştıklarında gözlerini çocuktan ayırdı ve belirgin bir çabayla, arkalarındaki peronu ve garı dikkatle, çepeçevre gözden geçirdi. Bu tam anlamıyla kuşkulu bir bakış değildi; daha çok içindeki güven duygusunu pekiştirmek ve kendisine olağanüstü, akıl almaz ve anlaşılmaz biçimde tanıdık ve bildik gelen bu mekânı, belleğine kazımak için gibiydi. Bir kez ayağını peronda yere bastıktan sonra kibarlığı, dalgın bir el ile bir kenara koyar gibi bir yana bıraktı ve çocuğu, şaşırtıcı bir güçle kucaklayarak ayaklarını yerden kesti. Tutkuyla sarılıyor ve yüzünün her yanını öpücüklerle donatıyor, çocuk ise gülmekten kırılıyor ve bu öpücüklerden kurtulmaya çabalıyordu.

"Canım benim" dedi Alice.

Annelik tutkusunun böyle bir hak verdiğini, yani teşhir edilebileceğini düşündü Charles. Kendisini hiç de iyi hissetmiyordu; belki de kıskanıyordu; ama bu daha çok, Alice'in o şimdi artık çok uzaklarda kalmış olan tanıştıkları döneme kıyasla daha fazla zayıflık göstermesindendi. Alice duygularını hiçbir zaman yabancıların önünde göstermez, başkaları kendisinin önünde bu tür şeyler yaptığında da hoşnutsuzluğunu dışa vururdu. Ama kadınlar ve çocukları... Bu bambaşka bir şeydi ve Charles bunun içinde değildi.

"Aman Tanrım" dedi Alice. "Ne kadar da kirlenmiş! Pantolonunun rengini gördün mü?"

"Çattık belaya" diye mırıldandı Jiři, kısık sesle.

"Her tarafta kuru temizlemeciler var" dedi Charles, uysal bir sesle. "Gayet iyi iş çıkartıyorlar."

"Öyle mi?" diye karşılık verdi Alice. "Bu deyimin değerli arkadaşların sözlüklerinden çoktan beri çıktığını sanıyordum."

"Yapmayın; bizi aşağılıyorsunuz" diye söze karıştı Jiři. "Kimi zaman pek şaşırtıcı etkinliklerde bulunabiliriz."

Kadın adama dimdik baktı, sonra gülümsedi. Daha sonra da mırıldandı:

"Bundan bir an bile kuşku duymadım da; bu 'biz' kim?"

Adam, midesi sıkışarak, bir an sessiz kaldı; alabildiğine dikkatli olmasına karşın yine de açık bir kışkırtmayla karşı karşıya bulunduğunu düşündü; ama kadın hep sakindi, gülümsüyordu ve bir yanıt bekliyordu. Adam bir şeyler söylemek ve kadının sormakta haksız olmadığı, ayrıca neler olup bittiğinden de habersiz biri olmadığını gösterdiği bu dikenli soruyu yanıtlamak istedi. Aslında bu gayet iyi bir soruydu; Çekoslovakya'da kısa bir süre kalacak olan birinin sorabileceği en iyi sorulardan biriydi ama susmak zorunda kaldı; çünkü o ana dek gayet sakin olan dünya, çevrelerinde birdenbire kaynamaya başlamıştı.

2

Komünist Olan Ne Varsa

Arkalarından biri koşuyordu. Daha doğrusu biraz önce birisi koşmuştu ve onun hareketi sanki havada salınıyordu; kulaklar bunu, betonun üzerinde atılan adımların sesinin havada asılı kalmış olan titreşimlerinin izini algılıyordu. Pek dikkatli olan Jiři Serecka, hemen arkasına döndü. Bakışlar garın alçak tavanlı ve peronlara açılan geniş kapılı yolcu salonunun ortasındaki noktaya yöneldi. En uzaktaki banklara oturmuş olan insanlar bile o tarafa dönmüş, yerlerinden doğrulmuş ve adeta donup kalmışlardı; yürüyerek geçenler duraklamışlardı. Girişin köşesindeki yaşlı kadın başını kaldırmış, yüzünü örten tül peçenin ardından dikkat kesilmişti ve gözleri, kıpır kıpırdı. Çünkü o ana kadar gayet sakin olan garın ortasında şimdi sım-

sıkı bir ajitasyon çekirdeği, karmakarışık ve yoğun bir kaynaşma vardı; bundan kimi zaman çıldırmış bir kol ya da şiddetle arkaya doğru atılan bir baş çıkıyor, şiddetli ve keskin sözlerle söylenen kısa ve kesin emirler duyuluyordu. İki yeşil üniforma bu karışık yığından ayırt ediliyor, iki kasket, öbür kafaların üzerinde, yer değiştirip duruyordu. Bu kıpır kıpır hareketli çekirdeğin çevresinde onlara pek de yaklaşmamaya, üniformalarla kendi aralarında tedbirli bir uzaklık bırakmaya dikkat eden, olup biteni kaygıyla izleyen bir halka oluşmuştu. Ama bu halka, neler olduğunu görebilmek için önlerindekileri itekleyen meraklılar yüzünden dalgalanıp duruyor ve adeta dans eder gibi, tıpkı kabarıp çekilen deniz gibi, adım adım ve ağır ağır, ortadaki çekirdeğe yaklaşıyordu.

Bir üniforma, ortadaki yığından fışkırdı, ileri doğru bir adım attı, ayağını kuvvetle yere vurdu ve o hareket halindeki çember, panik içersinde, sanki bir çiçeğin taçyaprakları gibi açılıverdi. Ürkmüş hayvanların sessizce gerilemeleri gibi birbirlerini itekleyerek ve ayaklarını sürükleyerek, sanki çemberdekiler onları avlamak için uygun hareketin ne olduğunu seçmeye çalışan bu üniformayla uyum içersinde hareket eden vahşi hayvanlar gibiydiler. Bir kez açılmış olan bu panik taçyaprağı, çiçeğin kahverengi göbeğini, şişenin yeşil mantarını gözler önüne serdi: İki polis memuru, yakaladıkları birini götürüyorlardı: Jiři ve Charles, onlardan ateş isteyen adamı hemen tanıdılar. Tartışıyorlardı. Adam kendini savunuyordu. Polisler onu zorla götürüyorlardı. Kararsız, düzensiz ve istemsiz kaçma girişimi, üniformalar tarafından anında engellendi ve grup da onların yer değiştirmelerini izleyerek yana doğru kaydı.

Jiři korkuyla iç içe gelişen bu hareketi büyük bir dikkatle izliyor ama bu korkunun içersinde, tutuklanan adamın üzerinde kimliğini ve aidiyetini gösteren bir ipucu bulmaya çalışıyordu. Ailesi mi, kimliği mi, bu koca dünyanın neresinden olduğunu; bu dünyanın daha az ürkütücü bir düzene kavuşması için çalışan biri mi olduğunu çözebilmeye çabalıyordu. Kimin kim olduğu ve ne yaptığı, kimin kimi öldürdüğü ve nasıl kaçtığı, neredeyse yirmi yıldan beri giderek normalleşmekte olan bir ülkede kimin direndiği ve kimin yozlaştığı, nasıl bilinebilirdi?

Onunla hemen hemen aynı şeyleri düşündüğü anlaşılan Charles, kısık bir sesle sordu:

"Sence neyin nesi bu?"

"Sıradan bir yankesiciye benziyor; ama, bilinmez ki..."

Omuzlarını silkti.

"Devletten çekinecek, kaygılanacak bir şeyi olan, her kategoriden yurttaş var; üstelik öylesine çoklar ki! Ben ilk aklıma geleni söyledim. Başka bir şey de olabilir elbette, bir muhbir ya da kaçak bir yolcu... Zırva olan şu ki, herkes her zaman, başka biridir de; herkes de bunu bilir."

Herkes mi? Bu pek kesin değildi. Jiři, Charles'ın karısının gözlerine bakmak için yarı döndü. Belki dışarıdan, başka bir zırvalıktan gelenler için korku ifadesi farklı olabilirdi. Kadının pek uzakta olmadığını gördü: Çocuğu sımsıkı sarılı kollarının ve ceketinin kıvrımlarının arasında, dışarıyı görmeyecek biçimde saklamıştı. Jiři'nin bulunduğu yerden sadece merak ve hınzırlık dolu tek gözü görünüyordu. Öne doğru eğilmiş, aralık ağzından dişleri hafifçe görünerek, gergin ve dikkatli şekilde dikiliyordu. Aydınlıktan mı kırpıştırıyordu gözlerini ve pek dikkat kesildiği için mi burun delikleri kendiliğinden ve alışılagelmiş bir biçimde açılıp kapanıyordu; bilemiyordu. Kıpır kıpır gözleri, iki üniformanın tüm hareketlerini izliyordu. "Bu kadınlar, böyle!" diye geçirdi Jiři, "Çocuğun saçının tek teline bile zarar gelmesine razı değildir ve bunun için kanını bile dökebilir; bunun için onlarla gırtlak gırtlağa kavga edebilir ve hatta boğazlarını bile kesebilir. Hey güzel Tanrım, biz niye böyle değiliz? Ayrıca bu kadınlar neden sadece küçük çocukları korurlar ki? Belli bir yaşa geldiğimizde de salıverirler, cesaretimizi de yok etmiş olurlar... Onları hiçbir zaman affedemiyorum."

Havada, kıvılcımlanan bir korku hüküm sürüyordu ve gar tam bir sessizlik içindeydi. Gelen bir trene ilişkin olarak hoparlörlerden yükselen bir anons ve bunu izleyen upuzun bir lokomotif gıcırtısı, bu sessizliği böldü, korkunç bir gürültü oldu. Kadın bu korku havasının dışındaydı; onun ulaşamayacağı bir konumdaydı: Onu sürekli gözleyen Jiři bunu hemen anladı. Ne var ki bu, cesaret nedeniyle değil, hiçbir şey bilememektendi. Belki yaşamı boyunca hiç duymadığı ve tanıma-

dığı bu kısacık korku duygusunu öğrenebilirdi: Neler olup bittiğini sadece içine esinlendiği gibi değil ama pek yoğun bir dikkatle izliyordu. "Oğlu için duyduğu kaygıdan dolayı" diye geçirdi Jiři, "ama bunun bir parçası olmayı hiç istemiyor." Bakışlarını kıpırdanan kalabalığın üzerinden Alice'e kaydıran Charles ise herhangi bir korku belirtisi göstermiyordu; ama bu ondaki akılcı bir durum bilgisinin sonucuydu. Kaygılanacak bir şey yoktu; polis, en azından şu an için, ne ondan, ne de Alice'den herhangi bir kuşku duyuyordu. "Benden de" diye düşündü Jiři; ama kendi benliğinin derin bir korkuya ve kaygıya kapıldığını hissediyordu. Bunun nedeni de bu kadını sanki pek uzun süreden bu yana hiç de akılcı olmayan bir biçimde tanıması, daha tanıştıkları andan itibaren beri gelen sınırsız senlibenlilikleri ile, soluduğu, içinde düzenli ve derin esinlenmelere yol açan kokusuydu.

Ama Charles, Alice'e bakmıyordu. O, annesinin ceketinin kıvrımları arasından bakan o tek ve biricik kara göze bakıyor, doğduğu günü anımsıyordu: Aile büyükleri her türlü uğursuzluğu kovalamak için çevredeki hayvanları kovalıyorlardı; ama Charles böyle saçma sapan şeylere inanmazdı. Alice sonuna dek onun evlendiği kadın olarak kalacaktı; o anda koskocaman bir böcek gibi sırtüstü yatmak zorunda kaldığı için son derece aşağılanmış ama mücadeleci ve çevresini aşağılayan ama çektiği ağrılar yüzünden de inleyip sızlanan bir kadın. Bu, aşklarının meyvesi olan bebek, karanlık bir koridorun ucundan bir hemşire tarafından, kuramsal olarak steril olan yeşil bir örtüye sarılmış olarak getirilene dek sürüp gitmişti ve aşk da Alice'in tüm sevgisinin bir sağlık görevlisinin kollarındakine doğru uçup gitmesiyle sona erecekti... Kadının yüzü, adamın kendisi için de olmasını isteyip hiçbir zaman kavuşamadığı müthiş bir doyum ve tutkulu bir dikkatle bezenerek rahatlamıştı (şu anda, pek tehlikeli olabilecek bir polisin tehdidi altındaki bilinmedik bir adama da o gözlerle bakıyordu). Alice onu hiçbir zaman sevmemiş değildi; belki halen de seviyor olabilirdi; ama öbürü, rakibi, o meraklı, kırpışan ve gülümseyen tek gözü görünen, baskın çıkmıştı.

"Ne de olsa kendi mekânlarındalar, değil mi?" dedi, yüksek sesle. "Biz ne yaparsak yapalım, buralar her zaman onların mekânları olacak..."

Adam ani bir hareketle, kahverengi-yeşil tutamaklarından ve panik içinde dalgalanan çiçeğin bezeğinden sıyrıldı ve hızlı bir sıçrayışla perondan atlayarak kaçmaya başladı. Gar birdenbire o iki polisin işbirlikçileriyle doldu; bunlar tıpkı New Yorklu polislerdekilere benzeyen değnekleri ve sopalarıyla yere vurarak koşuşturmaya koyuldular. Ortalığı dolduran gürültü, Alice'e, buna benzer bir başka patırtıyı hatırlattı. Dışarıda bir araç pek sert bir fren yaptı, siren sesleri duyuldu ve yeşil üniformalı bir bölük adam gara doluştu. Perondaki, kısa bir süre önce gelen trenden inen pek çok yolcu vardı hâlâ; ama kaçan adam bu insanlardan hiçbirine çarpmadan, takılmadan, dümdüz bir hat üzerinde koşarak gidiyordu; kahverengi-yeşil üniformalılar ise, herhalde böyle bir kovalamacaya pek alışık olmadıkları için olsa gerek, önlerinden çekilmeye ve kenarlara doğru açılmaya çalışan ama bunun için hiç de acele etmeyen insanlara çarpıyorlardı. "Şimdiye dek belki de yirmi kez durdurulabilirdi" diye düşündü Alice, "ama önünden geçtiği insanlar ona öyle ustaca yol verdiler ki hiç kimse, onların bu kaçışta onunla işbirliği içinde olduklarını söyleyemez."

"Kaçan adamın yaşına geldiğinde, bu olayı tamamen unutmuş olacaktır karın" dedi Jiři kısık sesle ve ekledi: "Ya kovalayan adamın yerinde olsa?!"

"Unutmak mı? Bence saçmalıyorsun" dedi Charles; kovalamacayı izleyip görebilmek için ayaklarının ucunda yükselmişti. İş, kaçanın başarabileceği bir şekilde gelişiyordu; kendisini izleyenlerle arayı epey açabilmişti. Ama kadın, onu esirgeyen bakışlarını başka tarafa çevirmiş, adamı yapayalnız ve korumasız bırakmış, ilgilenmeyi kesmişti.

Polisler de bakış alanından çıktılar. Gar ağır ağır olağan düzenine dönüyor ve her zamanki hareketlilik yavaşça ve hâlâ pek tedbirli bir biçimde, yeniden başlıyordu. Mırıldanmalar yeniden yükseldi ve bir uğultu başladı. Alice, oğlunu elinden tutarak, iki adama yaklaştı.

Jiři, sinsi bir alayla, "Size hoş geldiniz demeye bile fırsat bulamadım" dedi. "Bu işi de polis üstlendi; bu ülkede, gayet normal olduğu üzere..."

Alice Ferrier omuz silkti. Adamın gözlerinden amacının ne olduğunu okumak ister gibi, mırıldandı: "Tam zamanında kaçtı adam. Gözetim altında, herkesin gözleri önünde, sistemli kaçış..."

"Bunun altında bir şey aramaya gerek yok. Ne alçaklar göreceksiniz; hem polise yardım ederler, hem de polisten bile daha hızlı koşarlar. Nereye gideceksiniz?"

Kadın, adam konuşurken başını kaldırıp çocuğu babasının kollarına doğru itmişti; bir şeyler mırıldanarak hızlı hızlı yürümeye başladı. Şaşıran Jiři, arkasından "Hey! Dur!" diye seslendi; ama o anda gözlerini kaldırdı ve tuvalet panosunu gördü. Giriş, ücretliydi.

Kadına iki kuronluk, pırıl pırıl bir bozuk para verdi. Parayı avucunun içinde sıkan Alice Ferrier, garın içersindeki, neon ışıklarıyla aydınlatılmış ama bunların sadece ikisinin yandığı uzun bir koridora daldı. Üzerlerinde komünist alfabesiyle, biri Rusça, biri Çekçe iki kez yazılı küçük tabelalar bulunan, idari bürolara ait kapalı kapıların önünden geçti ve halka açık olduğunu varsaydığı ilk kapıyı açarak içeri girdi. Bu, beceriksizce kahverengiye boyanmış, üzerinde turuncu renk buzlu camlı küçük bir pencere bulunan ve tuvaletlerin girişini gizleyen çirkin bir kapıydı ve aynı zamanda, içerideki bir kafeye de açılıyordu (el kitabında, *kavárna* diye adlandırılmıştı); öylesine karanlık ve köhneydi. İçerideki koku, insanı daha eşikteyken bile çarpacak kadar yoğundu. Bazı başlar ona doğru döndü. Kapının girişinde, *kavárna*'nın (r harfi İspanyolca'daki gibi, yumuşatılarak okunmalıydı) içini aydınlatan bir güneş ışığı hüzmesi gibi, mavi-sarı bir leke gibi dikildi ve aynı anda önündeki görüntüden ötürü büyük bir utanç duydu. Koku ona kadar geliyordu. Elbette bira kokusuydu bu; ama onunla karışık olarak, adeta bir buğu gibi, bir de kirli erkek vücutlarından yayılan bir ten kokusu vardı (o anda bunu kendisine bile itiraf etmek istememişti). Ayrıca buna renksiz zemin döşemesinin, duvarların kahverengine dönmüş koyu sarı boyasının ve kararmış ve iyi temizlenmemiş tahta masaların kokuları da karışıyordu. Suratlarda ne düşmanca bir bakış vardı, ne de şaşkınlık; sadece merak görülebiliyordu ve her an arkalarını dönmeye de hazırdılar. Aslında ona da bakmıyorlardı, gözlerini bu kahverengi ve kirli üniformaların arasındaki renkli lekeye çevirmişlerdi. Kadın bir özür sözcüğü mırılda-

narak kapıyı hızla çekti, birkaç adım geriledi ve tereddüt ederek, tuvaletleri aramaktan vazgeçmeyi düşündü. Ama garın ortasından neşeli kahkaha sesleri geliyordu ve o da buraya yöneldi, karanlıkta bir köşeyi dönünce gün ışığının ne taraftan geldiğini fark etti ve karşısına çıkan bir diğer kapıyı dirseğiyle itip açarak ilerledi. Genç ve güzel bir delikanlı ile bir kadın, koltuklarına rahatça kurulmuş ve hararetli, canlı bir konuşmaya dalmışlardı. Genç adamın onu cesaretlendiren bir el hareketi üzerine, Alice ilerledi ve elindeki bozuk parayı ona uzattı. Genç adam ona önceden kopartılıp katlanmış üç parça gri renkli tuvalet kâğıdını sayarak uzattı, sonra da yanına gelerek, bir dizi tuvalet kabinine dek eşlik etti. Kadın tuvaletlerin önüne geldiğinde bir an durdu ve hangisine gireceğini düşündü, sonra birine karar verdi ve kapısını açarak içeriye dikkatle baktı: Her şey temiz ve düzgündü.

"Angličanka? Deutsch? Francouska! Dobre! Good!"

Genç adam ona güldü, o da teşekkür etti.

Penceresiz koridora tekrar çıktığında, ortalık karanlıktı. Neon lambalardan biri cılız bir ışıkla sinsice kırpışarak yanıyor, duvarlarda şekli belirsiz gölgeler oluşuyordu. Karanlıktan çekinerek, koridor boyunca yavaşça ilerledi ve nereye açıldığını bilemediği bir köşeyi döndü. Burada birdenbire bir şey uludu ve kalbi heyecanla çarpmaya koyuldu; o sırada tepesindeki lamba birdenbire yandı ve ortalığı, adeta bir gözetleme kulesinin ışığı gibi, aydınlığa boğdu. Bu duyduğu sadece kısa bir çığlık değildi; uzun uzadıya sürüp gidiyor, kulakları tırmalıyor ve çerçeveleri cızırdatarak çınlıyordu ses. Komünist halka çağrıda bulunan bir hoparlör sesi, tepelerin ve seyirci tribünlerinin üzerinden yayılıyor, son adama dek düzene ilişkin tehditler ve vaatler savuruyor, uyum göstermeyen herkesten günün birinde herhangi bir Loubianka'nın* mahzeninde hesap sorulacağını ve hiç kimsenin kendisini savunmak için "Ben bilmiyordum, ben o sırada heladaydım" gibi mazeretler ileri süremeyeceğini, yetkililerin de bunlara karşı hiçbir hoşgörü göstermeyeceklerini haykırıyordu.

Elini kalbine bastırarak, aptallaşmış halde, yüksek sesle, "Ahmaklar!" dedi; ses yayını bıkıp usanmadan, çınlayarak sürüp gidiyordu

* Loubianka: Moskova'da istihbarat hizmetlerinin merkezinin bulunduğu ünlü bina. (ç n.)

(bir gar işçisi tam önündeki kapıyı açtı ve ona şaşırmış bir bakış fırlattı). "Ahmaklar!" diye, bu kez alçak sesle yineledi; bu, kendisine dek ulaşan Çekoslovak kamu hizmetinin ne kadar mükemmel olduğunu mu gösteriyordu?! Chomoutov yönünde gidecek olan trenin, yolcu almaya başladığı anons edildi; yönetim büyük bir iyi niyetle gerekli özeni gösteriyor ve duyuruların en uzak köşelerden bile duyulması ve böylelikle kendi iç sıkıntılarıyla bunalan Çekoslovakya'da, bu treni bekleyen düşüncesiz ve şaşkın Çekoslovak yurttaşların binebilmeleri için, gereken tüm önlemleri alıyordu. Devletin yüceliği öylesine büyüktü ki tuvalette bulunduğu için trenin geldiğini ve harekete hazır olduğunu işitemeyebilecek olan herhangi bir ahmak yabancıyı bile uyarabilmek için, gereğini yapıyordu. Elbette bütün bunlarda hiçbir saldırgan yan yoktu ve kamu hizmeti, tren garındaki bu gri günde, gayet babacan ve iyi örgütlenmiş bir biçimde gerçekleştiriliyordu.

* * *

"Acaba bu saatte Petr nerelerdedir?" diye mırıldandı Jiři, kol saatine bakarken.

Charles, dikkatini yoldan ayırmaksızın, "Petr mi?" diye sordu. Sabırsız bir hareketle cevapladı Jiři:

"Tanıyorsun; benim genç montajcım. Ruda, onu görmeye gitmemi söyledi bana; Staněk'i tanıyormuş. O da festivalde."

"Hiç görmedim."

"Elbette görmüş olmalısın. Her zaman blucin ve deri mont giyer. Otuzlu yaşlarda. Bunlar yeni gençler; Charta'ya da katılmadılar. John Lennon'u tercih eder bunlar..."

"Bu Staněk seni amma da kaygılandırıyor, ha?!"

"Ne demezsin!" dedi Jiři, acı bir sesle. "Güçlükle yapabildiğimiz az bir şeyi de tamamen yıkabilir. Yani, yapabildiğimiz derken... Aslında bu sözcük bize pek uymuyor, ya! Biz, sanki sadece düşlerde yol aldık... Ama bu toz duman içersinde ağır çekim hareketlerimizle alabildiğimiz az biraz yolu da, Staněk, bir çırpıda elimizden çekip alabilir. Yeter ki istesin. Güç onda..."

Bir süredir konuşmadan, arabada yol alıyorlardı. Charles'ın yanında oturan Jiři, *Rudé Právo*'nun sayfalarını, okumadan karıştırıyordu; arkada oturan Alice ise oğlunu göğsüne bastırıyor ve öpücükleriyle bunaltıyordu. Yaşadıkları korkudan sonra, her zamanki görünümüne geri dönen garı geride bırakmışlardı. Jiři birkaç kuron vererek küçük tezgâhının başındaki yaşlı kadından, tozlu bir paket kâğıt mendil satın almış ve kadının vermek istediği para üstünü almamıştı. Dışarıda, uzun asfalt kaldırımlar boyunca uzanan çatlaklar, düzensiz ve koskoca bir avlu ve bir zamanlar mavi renkte olan melankolik, yana yatmış ve paslanmış ama hâlâ kullanılan bir otobüs durağı tabelası vardı.

Suları iyice çekilmiş bir ırmak boyunca, öbür kıyısında Viyana tarzı evler sıralanmış olan, bomboş bir caddede ilerliyorlardı. Evlerin cephe duvarlarının pembe renkleri solmuştu ve lekeler içersindeydi; yalancı mermerleri yıpranıp aşınmış, kabartma süslemeleri ise pek uzun zaman önce düşüp kaybolmuş, böylece dik açılı köşeleri de keskin hatlarını yitirmiş ve yuvarlanıp yumuşamıştı. Boyaları parça parça kabarmış, pencerelerin kepenkleri kopmuş ve ters yönde sallanıyordu. Salkım saçak elektrik telleri yer yer kaldırıma kadar sarkıyor, bir inip bir çıkarak, evden eve uzanıp gidiyordu. Alice Ferrier, oğlunun başını ve saçlarını öpüp kokluyor (ama bu koku her zamanki kokusundan farklıydı!) ve bu arada gözlerini iyice açarak çevresinde komünist olan ne varsa hepsini, bu Doğu Bloku Cannes'ını ve büyük uluslararası festivalini görmeye çalışıyordu. Ne var ki komünist olan ne varsa, kolayca anlaşılamayan, farklı bir yapıda olsa gerekti; Zira Tepla semtini boydan boya geçen bomboş caddede ilerleyen araba, onu Orta Avrupa'nın hiç tanımadığı, geçmişin ve değişik bir folklorun izlerini ve canlı renklerini taşıyan ama kökenlerindeki saflığı ve arılığı yitirmiş, eski bir Avusturya-Macaristan kentine götürüyordu. Bu kent, Viyana, Saraybosna ve Vichy gibi, ılhamur ağaçlarıyla ve maden sularıyla ünlü, öbür kentlere pek benzeyen, bir tarih tanığıydı.

Jiři kadına doğru dönerek, "Bu akşam, Termal Hotel'de kalacaksınız" dedi. "İsterseniz, yarın otelinizi değiştiririz. Şimdi yer bol; istediğinizi seçebilirsiniz."

Alice, onaylar gibi, başını salladı.

"Termal Hotel moderndir, konforludur; hemen yanında da yüzme havuzu var, bu da küçük için gayet iyi. Orada kalmayı sürdürebilirsiniz; ama Charles oradan hoşlanmayacağınızı düşündü."

Alice'in düşünceleri gidip geliyordu. Herhalde Termal Hotel hoşuna gitmeyecekti. Charles bunu biliyordu. Ekleyecek bir şeyi yoktu. Jiři sürdürdü:

"Jan ve Máša'nın yeri çok küçük. Sadece iki odaları ve iki kişilik tekli yatakları var. Charles ve ben, orada bekâr olarak kalıyoruz ve Karel de kızlarının bebeklik yatağında yatıyor. Ama siz, ikiniz için, pek olmaz..."

Hayır; olmazdı. Alice Ferrier, rahatsızlık verdiği için özür diler gibi, kibarca başını salladı. Onunla konuşan bu adamın sesini geçmişte zaman zaman uzak bir ülkeden aradığında, telefonda, daha da uzaktan duymuştu. Çok uzun zamandan beri koptuğu bir zamanda ve mekânda bulunuyordu adam; zaten daha oraya gelmiş de saymıyordu kendisini. Sahi, o burada ne yapıyordu? O an için gözlerinin önüne serilen zaman, ikisinin de hiçbir zaman yaşamadıkları, zemininden kaymış ve insanların onları doğurtmak için bir araya gelmelerinden bir hayli önce hükmünü doldurmuş bir zamandı (kendisi ve Charles'dan daha yaşlı olan Jiři bile doğmadan önce). Kendisinin gücünü tükettiğinde silinip gittiği bu dünyada, bu adamı ayakta tutan şey neydi? Gizemli bir biçimde, kendisini ondan kopup ayrılmış gibi hissetmiyordu. İçinden sanki o geç gelmiş, zaman sona ermeden hemen önce gelmiş gibi geliyordu. Uzaklardan gelen hafif bir fısıltı, bir mızıldanma duyar gibi oldu ve arabanın önünde birbirleriyle konuşan iki adamın gevezeliklerinin üzerinden, kulak kabarttı. Anlamaya çalıştığı belli belirsiz sesler geliyordu; ama bakışları arabanın içine dönüktü. Tam yanında bir şey, "brrr" diye bir ses çıkarttı ve bunun üzerine yerinden sıçradı; bu sırada Jiři de çocuğa döndü:

"Eee evlat, lokomotifin çalışıyor mu?"

Alice Ferrier, oğlunun elindeki yeni oyuncağı o zaman fark etti. Yanında kocaman bir anahtar takılı olan küçük, sarı-kırmızı renkli metal bir lokomotifti bu. Çocuk anahtarı çevirdi ve lokomotif işlemeye koyuldu.

"Bu nereden çıktı?"

Çocuk, babasının da duyması ve annesi bir daha onun çok şımartıldığını söylediğinde yardımına gelmesi için, sesini yükselterek, "Jiři aldı. Onu bana gardan aldı" dedi. Ama kadın bu kez o faslı atladı ve bir sonraki bölüme geçti:

"Teşekkür ettin mi?"

Kadın onun teşekkür ettiğinden emindi; Karel iyi terbiye almış bir çocuktu ve sadece mekanik bir şeytan onu dürttüğü zaman arsızlık yapabilirdi. Bunun ipuçlarını birçok şekilde almış olduğu için cevabı dinlemiyordu bile. O, böylesine eski püskü, çürümüş ve sefil bir yerde, Serecka'nın nasıl olup da satın alınabilecek bir şey bulmuş olabileceğini düşünüyordu; ama hemen sonra, bu iki erkeğin gözlerinin bu konuda kendisininkilerden daha deneyimli olduklarını anladı. Çocuğunki açgözlülükten; Jiři'ninki de kıtlığın getirdiği alışkanlıktandı.

"Çocuklar böyle makinelere bayılıyorlar" dedi Jiři. "Bir zamanlar kardeşimin de böyle bir oyuncağı vardı. Ondan daha büyüktüm; ama ben de onu çok arzulardım." Küçük bir gülümsemeyle, ekledi: "Kardeşimde olup da kıskandığım tek şey de bu değildi doğrusu..."

Ama kadın yine dinlemiyordu. Jiři Serecka zamanını sadece Charles ile paylaşıyor, kadın ise geçmişe ilişkin birtakım anılarını mıncıklayıp duruyordu (bir zamanlar ne kadar mutlu olduğunu düşünerek içini çekti; zaman nasıl da farkına bile varmaksızın, çabucak geçmişti!). Geçmiş artık çok uzaklardaydı; bu caddeden çok daha uzaklarda... Pek eski, Ruslardan kalma bir şeyler vardı orada (sürgünler, karda yürürken çalınan ıslıklar, geriye manevra yapabilme yeteneğini yitirmiş trenler...); çatıların altındaki koridorun ucundaki bir oda... ama birden, hemen yakınındaki ve motorun sesini bile bastıran bir gürültü duydu:

"Sen benden bir şey saklıyorsun!"

"Ama, sana anlatırsam, beni gebertirsin!"

"Sen zaten öldün moruk! Öt bakayım!"

Daha sonra, altında küçük, alkol alevli ısıtıcısıyla, kırmızı bakırdan bir semaver vardı. Garipti; ama bu, o Rus kadına değil ("Nataşa Sergeyeva!"), kendi kaynanasına aitti (kadın, savaştan sonra, bir da-

ha hiçbir zaman kalktıkları gara dönemeyecek olan trenlerle taşradan Paris'e gelip yerleşen sürgünlerdendi). Bu semaver hiç kuşkusuz Ruslar buralardayken alınmış bir şeydi; Ruslardan kalan bir anıydı ve o kahverengi tutamakları da kim bilir, nerelerdeydi. (Annesi, "ama ben herhalde Sovyetler Cumhuriyeti'ne şimdi bu Çar II. Nikola'dan kalma çöpler için imzalamış oldukları borç anlaşmalarını öne sürerek başvuramam, değil mi?" derdi.) O çatıların altında, ailelerin çöküp dağılması sonrasında, paçayı kurtarmayı başarmış eşyalar arasında (gerçek altın kaplama bir aslan ayağı ve büyükannesi için de Varşova işi, siyahlar giymiş bir Meryem Ana heykelciği), Bayan Sergeyeva'nın yaptığı demli çayı içiyorlardı. Doğdukları koskoca evler artık geride kalmış, belki de başkaldıran mujikler tarafından gün ışığında yakılıp yıkılmışlardı...

"Söylüyorum sana; dosyalarım elimden kaydı ve bütün belgeler dökülüp saçıldı. O da gördü."

Jiři, Charles'ı kolundan yakalayarak küfürü bastı: "Hay anasını s... ve sen bunu bana bugün mü söylüyorsun? Bu tam olarak ne zaman oldu?"

Arabaları, toz toprak içinde bir kamyonun önünden sıyrılarak kaçtı.

"Sakin ol ve beni rahat bırak; neredeyse kaza yaptıracaktın."

"İyi, güzel de, neden bizi uyarmadın? Salak mısın sen? Başımıza neler gelebileceğini düşünemiyor musun?"

"Yok, daha neler! Korkmuştum, anlamıyor musun?"

Alice, adeta bir makine gibi, "Şu ikisinin tartıştıkları şeye bak!" diye düşündü; o sırada aklı uzak bir dünyaya ilişkin birtakım şeylerle meşguldü; ama bu tartışma üzerine ilgisini adamlara çevirdi. Bunlar bozguncu takımındandı. Sadece birbirini izleyen hükümetlerin onları yerleştirmiş oldukları bu caddenin yanındaki konutların gerçek ve yasal sahipleri olan ve şimdi artık çoktan ölmüş bulunan Maria Sergeyevna ile Madeleine Bourgeix, kadın gibi kadınlardı. Savaş öncesi yıllarında yapılan dinsel gezintilerin bitip tükenmek bilmez sıkıntılarının yaşandığı bir caddeydi bu... Alice, "Ama cadde o zamanlar yepyeniydi" diye anladı ve şaşkına döndü. Geçmişten söz etmenin hiç gereği yoktu; o bir hayli hafiflemişti ve zamanın yükünü

üzerinde taşımıyordu. O zamanlar birçok önemli kişiyle, çoluk çocukla, belki de köpekleriyle birlikte geldikleri otel, henüz pek yeniydi. (Çok daha sonra, yaşadıkları bu bin yılın sonlarında bu komünist dönem sona erince her şey eskisi gibi olacak, caddedeki evler yenilenip boyanacak, Alice Ferrier de bu büyük yıkımın böylesine kırılgan bir hale getirdiği binaların, aslında ne kadar ağır bir barok stilde olduklarını görerek pek şaşıracaktı.)

"Bu Staněk denen herife baskı yapan ama benim hiç tanımadığım iki bürokratımız vardı; bir tanesinin polis tarafından tutuklandığını öğrendik ve sen de bunun üstüne kendi filmini dayatıyorsun, ha!"

Charles öfkeyle ellerini kaldırdı; ama Jiři direksiyonu tam zamanında yakaladı. Sıkıştırdıkları bir Skoda, burunlarının dibinden sıyrılıp geçerken öfkeyle korna çaldı.

"Bil ki, gaf yapıyorsun..."

"Onlardan korkuyordum" diye bağırdı Charles ve direksiyonu ani bir hareketle yeniden eline aldı, "sonra da sizlerden korktum. Öylesine aşağılayan bir havanız var ve ortamınızı iyi tanımayan yabancıyı öyle bir aşağılıyorsunuz ki; en cesur sizsiniz, en başkaldırıcı sizsiniz..."

"Kusura bakma" diye homurdanan Jiři, yeniden koltuğuna gömüldü.

"Kusura bakılacak bir şey yok" diye mırıldandı Charles; ama öfkeli havası geçmemişti.

Birdenbire ikisinin arasından Alice'in suratı belirdi ve arkadan gelen sesi duyuldu: "Sonuçta sizleri öldürecek olan bu Staněk de kim, Tanrı aşkına?"

Kadına ters bir bakış atan Jiři, "Her şeyi de bilmek istiyorsunuz, öyle mi?" diye söylendi.

Alice onun koltuğunun arkasına dirseklerini dayadı ve yavaşça eğlendi:

"Bilmek istemeyenlerin olduğunu sanıyor musunuz?"

Jiři Serecka kaşlarını çattı ve gözlerini çevirdi. Charles, Alice'e öğle yemeğinden sonra bir araya gelişlerini, Patoky'nin ortadan kayboluşunu, yeni durumun belirsizliğini ve yeni şefin nasıl göründüğünü, çabucak anlattı.

"İyi ama, bu adam Parti'nin gençlerinden biriyse, Perestroyka'dan yana değil midir?"

"Anlamıyorsunuz" dedi Jiři, bıkkın bir tavırla. "Biz burada, SSCB'ye göre tam ters bir konumdayız. Bu Parti, işgalden sonra, 1969'da, tamamen tasfiye edildi. Siyasetle ilgilenen herkes Parti'den atıldı ve ortada sadece, kötülükte eski tüfeklere rahmet okutacak olan yeni çaylaklar kaldı."

"Eh, bu da çok can sıkıcı kuşkusuz" diye onayladı Alice.

Jiři, alaycı bir tavırla "Evet, biraz" diye yanıtladı, sonra Charles'a dönerek ekledi: "Şimdi de sen bize beş yıl önceki marifetlerini hatırlat."

"Beş yıl? Ama, belki de zamanaşımına girmiştir!" diyerek söze karıştı Alice.

"Bu ülkede zamanaşımı diye bir şey yoktur" diye homurdandı Jiři. "Birtakım sıkıntılardan kaçınmak istiyorsanız, bunu iyice kafanıza sokmalısınız."

Aceleyle, "Şaka ediyordum" dedi kadın ve yatıştırıcı bir hareket yaptı. "Özür dilerim. Beş yıl önce neler olup bittiğini bana da söylesenize!"

Charles, oldukça sıkıntılı bir tavırla, mırıldandı:

"Patoky'yle birlikte bir prodüksiyon toplantısına katılmıştım. Dosyamda da *Petlice* diye bir *samizdat*, yani kaçak bir yayın vardı. Elbette, sizin yüzünüzden" diye, suçlayıcı bir tavırla, parmağını Jiři'ye yöneltti. "Resmi bir toplantıya böyle bir şey götürecek kadar çıldırmamıştım elbette; ama bağlantı kuracağım kişi gelmemişti ve ben de bunu dışarıda bir yere bırakmaya zaman bulamamıştım."

"Bağlantı kuracağın kişi, siyasi polis tarafından yakalanmıştı, adamım" diye homurdandı Jiři.

"Ben de bu *samizdat*'ı dosyamdaki resmi belgelerin arasına sakladım. Sen de bilirsin, çalınan mektup ilkesini..."

"Evet, biliyorum. Devam et."

"Tartışmalar oldukça sertti. Her iki taraf da itişip kakışıyordu. Bir ara benim dosya gömleğimdeki kâğıtlar dışarı kaydı, o sırada Stanĕk de masada, benim tam yanımdaydı. Karşımda oturanlar hiçbir şey görmediler; ama o gördü. Gözlerindeki bakışlardan bunun bir *samiz-*

dat olduğunu fark ettiğini anladım; düşünebiliyor musun, sadece bir saniye görmüştü... Hepimizin birden hapsi boylayacağımızı düşünmüştüm; ama o başını öbür yana çevirdi. Belgelerimi hemen toplayabilmem için, Patoky ve yardımcısıyla konuşmaya koyuldu..."

"Bunun ne tür bir belge olduğunu anladığından emin misin?" diye sordu Alice.

"Ah!" dedi Jiři, "Tanımıştır! Orası kesin. En aşağıdakinin aşağısındaki bir bürokrat bile, bir *samizdat*'ın ne olduğunu gayet iyi bilir! Daktiloyla pelür kâğıdına on kopya yazılmış bir tomarın ne anlama geldiğini, hepsi çok iyi bilir."

"Ama, düşünebiliyor musun, hem görmezlikten geldi, hem de onları toplayabilmem için bana yardımcı oldu. Kâğıtlardan biri uçup Patoky'nin ayağının yanına gitmişti ve o da onu almak için eğiliyordu ki, kendisi eğilip hemen aldı ve berikiyle tartışmayı hiç kesmeden, çabucak bana verdi."

Arabanın içinde öylesine yoğun bir sessizlik oldu ki, elindeki oyuncak lokomotifi belki de yüzüncü kez kuran (krrikk, krrikk) çocuk bile, çekingen bir şekilde, durdu.

"Yani Stanĕk sana başını çevirdiğinde 82 senesiydi; öyle mi?" dedi Alice, düşünceli bir tavırla. Onun gözlerine bakmak için başını çeviren Jiři, "Evet! Tastamam öyle!" dedi.

Düşüncelere gömülen kadın, gözlerini kırpıştırmadı bile; sanki görmüyor, belki de tüm olasılıkları beyninin içinde tartarak değerlendiriyordu.

"Peki, şimdi, aradan bu kadar zaman geçtikten sonra, ne yapabilir ki?" diye söze girdi Charles. "O zamandan beri, bildiğim kadarıyla hiçbir şey olmadı."

"Ne olup bittiğini sen nereden bileceksin ki benim uyanık arkadaşım? Zırvalayıp duracağına, önüne bak, yola bak sen... Belalar nereden gelir, nasıl gelir, ne zaman gelir, nereden bileceksin ki? Herkesin birbirini tanıdığı ve herkesin birilerine ihanet ettiği, dostların esen rüzgâra göre (kuzey rüzgârı bu; anlıyorsun, değil mi?) yön değiştirdikleri bir ilişkiler ağında, kim hiçbir şey olmadığını söyleyebilir ki?"

Avusturya-Macaristan, tehditkâr bir biçimde karşılarına dikildi; acımasız, baskıcı ve zırva bir imparatorluk, yeni baştan... Charles,

kaşları çatık, tüm dikkatini arabayı sürmeye vermişti. Alice derin bir iç çekerek kendisini arkaya doğru attı; ama çocuğun oyuncağının üzerine oturdu. Oyuncaktan "brrr" diye bir ses geldi; Karel, ağlamaklı bir sesle, "Ama anne!" diye sızlandı.

Alice, çevresine bakınırken sordu (bu arada bir yandan da, oyuncağın bozulup bozulmadığını anlamak için, anahtarını çevirerek kuruyordu: krriikk, krriikk): "İyi ama, kent nereye gitti?"

"Arabaların kente girmesine izin verilmiyor. Etrafından dolanacağız."

Dağ yoluna girmişlerdi, tepelerin üzerinden ilerliyorlardı ve İmparatorluk da ölmüştü. Sağ taraflarındaki çukur alanda, yıkılmış ve dağılmış kalıntıları, öylece duruyordu. Alice, boynunu uzatarak, ağaçların arasındaki yıkıntılara bakıyordu. Yaldızları dökülmüş kabartmalar, boyaları sıyrılmış binalar, ardına kadar açık pencereler, içlerinde bitmiş ağaçların dalları çatılarından çıkan, çökük çatılar görülüyordu. Hayatta kalabilenler nerelerdeydiler acaba? İmparatorluğun hangi uyrukları çatısız evlerde yaşayabilirlerdi ki?

Alice, Jiři'nin ensesine doğru eğilip, "Sizin buralarda savaş filan mı oldu?" diye sordu. "Yani, 45'den sonra?"

"Biz", yani sizin ve benim, bu "siz" ile kimi kastettiğimi bildiğinizi varsayıyorum, tam anlamıyla, bir savaş yaptık" dedi adam, başını çevirmeden. "Bu, hâlâ sürüp giden bir sömürge savaşı. Siz, öbür Fransızlar, soruyu biliyorsunuz."

Ama bir zamanlar kendi kardeşini kıskanan ve sesi neredeyse uzak bir ülkede çınlayan bu Çek, gerçekti; Charles sanki pek az şey biliyordu ve elbette, bu Jiři Serecka, yalan söylüyordu. Bu, bir savaş değildi. Burası dünyanın öbür ucunda, mahzun Alp Dağları'nın dibinde, küçük bir madenci kasabasıydı: Dağdaki kür otelleriyle ve sanatoryumlarla bezenmiş, yoksul ve popüler bir İsviçre. Denize kıyısı olmayan ama dört bir yanı sular içersinde, hastalıklı ya da ölü bir kent.

Jiři, bacaklarına vurarak, sözü yeniden aldı: "Ama, yine de, ayaklarının önüne düşen *Petlice*'nin son baskısını gördüğünde, Stanĕk'in suratının halini görmek isterdim! Bu, kimin eseriydi?"

"Nasıl hatırlayabilirim ki?"

"Bunu görmek isterdim" diye yineledi Jiři, başını sallayarak.

"Ben ise, görmemeyi tercih ederdim" dedi Charles. "Ama, seni temin ederim ki gördü ve başını çevirdi; gayet iyi gördüm. Hiçbir şey demedi ve hiçbir zaman da buna ilişkin herhangi bir şey söyleme eğiliminde olmadığından, tam olarak eminim."

"Eh, evet; onun eğilimlerine ilişkin olarak biraz ilerlediğin söylenebilir. Ama yine de çenesini o dönemde neden kapattığını da bilmek isterdim. Bu hiç de bizim güzel gözlerimizin hatırı için ya da demokratik ideallerden ötürü değil sanırım..."

"Bilemem... 82'de sen, kendi filmini çekiyordun... O kavga, dövüş de tam o sırada kesilmişti. Hani, sanki, deyimdeki gibi, mezarlıklar barışı...

"Sen bana o filmin kopyalarını Fransa'ya götürdüğünü söylemiştin; ama bunu nasıl yaptığını hiç anlatmadın!"

"Leylekler gibi, uçarak..."

"Anlat bakayım, moruk!"

"Gayet basit. Sovyet etiketiyle geçtiler. Kiril alfabesiyle yazılmış koskoca ve sımsıkı kapatılmış kutular... Mişa gayet düzgün bir iş kotarmıştı."

"Gümrükte bakmadılar mı?"

"Baktılar; ama her şeyden önce, senin bana öğrettiğin ilkeleri uyguladım. Tam gümrükçülerin huzur içinde yemeklerini yemek istedikleri öğle saatlerinde geçtik. Hem nöbete bıraktıkları genç çocuk, böyle devasa bir işe bulaşmak da istemedi. Birtakım kuşkular duyduğunu varsaysak bile, görmezlikten gelmiş olsa gerek. Bütün onları açmak, bakmak; amma da iş. Bu durumda sen de bir Sovyet sanatçısı olarak geçtin moruk; üzgünüm ama iş iştir! Önemli olan, malı geçirmekti..."

"Vay, benim küçük Françouz'um, böyle becerdin, ha?! Hangi filmdi o?"

"*İlk Öğretmen*."

"Tamam" dedi Jiři.

Tam önlerinde, biraz acemice yapılmış olan ve sağ taraftaki sapağı işaret eden büyük bir pano belirdi: Kocaman bir ok işareti ve büyük harflerle yazılmış bir CENTRUM yazısı. Charles bunu gör-

mezden gelerek geçince Alice şaşırdı; bunun üzerine Jiři, gürültülü biçimde güldü:

"Yok, hayır; özellikle buradan değil! Nedenini az sonra anlarsınız."

Adamın gülmesini engellememek için, bir şey söylemedi. Çabucak başparmağını tükürükledi ve Karel'in ağzının köşesindeki, ne olduğunu bilemediği siyah bir lekeyi temizledi. Çocuk, belli bir tiksintiyle, başını kaçırmak istedi tıpkı kendisinin de annesine yaptığı gibi. "Ne tuhaf; tüm çocuklar annelerinin tükürüğünden iğrenirler ve anneler de bunu bile bile yine de yaparlar. Bu tam da bir soyaçekim, inan ki." Araba hâlâ doruklardan giden yoldaydı ve şehir sanki uzaklaşır gibiydi; dağdaki dar vadilerdeki paslı vardamanaların, yıkıntıların ve terk edilmiş rayların yanından geçiyorlardı. Sanssouci Hotel'in ve Dinlence adlı bir kür evinin önünden geçtiler. Daha sonra bir an gördüğü ve inanılmaz bir biçimde hemen unuttuğu, bir tekke ya da hastane olabilecek olan, kırmızı çatılarla donanmış gri bir kütleye ulaştılar. Belli ki zaman ve mekân sınırları olmayan bu kenti çepeçevre dolanacaklardı; insanoğlunun yalnız başına geri dönemeyeceği büyülü bir kavşağa doğru gidiyorlardı. Yol giderek genişleyerek aşağı doğru inmeye başladığında, kadın buna neredeyse inanamadı. Ahşap çatısı arabesklerle ve tahta oymalarıyla süslenmiş, ışıkları sönük panosunda "Casino" yazan, Villa Margareta'nın önünden geçtiler. Çimentodan yapılmış ve çatlamış heykellerle süslenmiş geniş parkın ardında, sakin bir şekilde uzanan, Richmond Hotel boyunca ilerlediler. En sonunda Jiři, bir zamanlar beyaz olan cephesi şimdilerde gri ve lekeler içersinde, direkteki ışıklı levhasında *Hotel Moskva* yazan, devasa bir Viyana pastası şeklindeki binayı gösterdi. Öbürü kontağı kapattı ve sallana sallana yaklaşan yaşlı bir adama işaret etti; yarı dönerek, "Buradan sonrasını yaya gideceğiz" dedi.

Alice Ferrier yerinden kıpırdamadan, park görevlisi yaşlı adamla sohbet eden Jiři ve Charles'a bakıyor, gözünün ucuyla da bir miktar bahşişin, çekingen bir şekilde uzatılan bir ele, gizlice kaydırılmasını izliyordu. Gözlerini kaldırdı: Bir zamanlar adı Pupp Hotel olan Moskva Hotel, gerçekten görkemli ve zengin bir görüntü sunuyordu; ama dağın yamacından gelip ormanın içinde kaybolmadan önce,

birkaç dönemeç yapan bir akarsuyun kenarına sıkışmış gibiydi. Cephesinde, tamamen sosyalist bir neon ışık panosu vardı: Bir kez yandı mı mavi bir renk alan, pek ince bir yazıydı bu. Bir an için, kısa bir paniğe kapılarak yoldan çıkmalarının ve buradan aşağıya inmelerinin tek nedeninin, daha uzağa gidemeyecek olmaları olduğunu anladı. Yol orada bitiyordu ve oradan ötede, pek yoğun dokuları içersinde göz alabildiğine uzanan bir çam ormanından başka bir şey yoktu. Kür için gelenlerin gezindikleri patikalar, hiçbir yere açılmıyordu.

Ona doğru yaklaşan Jiři'ye mırıldandı:

"Sonuç olarak, bir çıkmaz sokaktayız, değil mi?"

"Hayır. Kent burada bitiyor; ama yol Marianské Làznĕ'ye doğru devam ediyor" derken, kolunu umursamaz bir ifadeyle ileriye, yolun ağaçların arasında kaybolduğu pek belirsiz bir tarafa doğru uzattı.

"Marianss...?"

"...ke-Ladz-gne. Dilerseniz, Marienbad yolu da diyebilirsiniz.

Alice, oldukça saygısız bir biçimde "Daha neler?" dedi ve adama, oldukça şaşırmış bir şekilde baktı.

"Pek uzak değildir; buradan yirmi kilometre kadar. Kaynaklar yöresi burası, başka bir şey de pek yok. Termalcilik. Yerel gelenek. Festivalin ilk iki yılı da orada yapıldı. E, gidelim mi?"

"En azından, burada bir sinema festivalinin yapıldığını biliyoruz" diye, içini çekti Alice.

"Neden böyle dediniz?" diye, biraz alınmış bir sesle sordu Jiři Serecka. "Yoksa bundan kuşkunuz mu vardı?"

Adam pek sakindi. Zaman dümdüz akmıyordu sanki; Alice kaçınılmaz kayıpları tüm boyutlarıyla değerlendiriyor, neler yitirdiklerini hesaplıyor ve hiç değilse bundan sonra, kazanmak için değilse bile, bari yitirmemek için neler yapması gerektiğini düşünüyordu. Adeta görünmez gibiydi. Marienbad yönünde kıvrılarak giden yolun ucuna doğru bakmak için başını kaldırdı ve birdenbire, sıçrayarak koşan, genç ve yakışıklı bir adamın onlara doğru geldiğini gördü. Dudaklarından dökülen sözcüklerin saçmalığını hiç tartmadan, mırıldandı:

"Bakın! Biri geliyor!"

Jiři Serecka da başını çevirdi ve birden, dikiliverdi. Koşan adam onlara yaklaştığında, bağırdı:

"Pavel!" Sonra da, Çekçe, sıkıntılı bir sesle, bir şeyler söyledi.

Adam, onu sorularıyla bunaltan Jiři ile Charles'ın arasındaydı ve onlara bakmadan, kısa cevaplar veriyordu. Bakışlarını Alice'e dikmişti. Sonuçta adamların yanından ayrıldı, kadına doğru yaklaştı ve kibarca sordu:

"İngilizce konuşabiliyor musunuz?" (Kadının onaylaması üzerine, devam etti) "Charles'ın eşi misiniz?"

Bundan sonra da kadını biraz mesafeli bir biçimde, süzmeyi sürdürdü. Jiři onu omuzlarından kavrayıp biraz uzaklaştırdı ve aceleyle, kısık bir sesle ve ısrarlı bir biçimde, bir şeyler söyledi. Sonunda adam Alice'i süzmeye bir son verdi; bu açık renkli ve aslında ne renk olduğu da tam olarak tanımlanamaz gözlerde, hayli hüzünlü bir şey vardı. Sonunda, kadına bir soru sordu:

"Biliyor musunuz?" (Ve ne diyeceğini şaşırmış olan Alice Ferrier'nin bir cevap vermesini beklemeden, hızla Jiři'yi döndü ve eliyle kadını göstererek, yine İngilizce, sordu.) "Biliyor mu?"

Ama öylesine sıkıntılı bir görüntü verdi ki kadın, onu yatıştırmak için elini okşamayı düşündü. Jiři derin bir iç çekti ve başını salladı.

"Evet. Biliyor."

"Ya korkuyu? Korkuyu da biliyor mu? Nasıl oluyor da bu kadın bizi böyle delirtiyor?"

"Hiç kuşkusuz, biliyor" dedi Jiři. "Peki şimdi, Pavel..."

"Ama, *nasıl* oluyor da biliyor? Kim anlattı?"

Jiři cevap vermedi. Pavel'e yaklaştı ve onu arkaya çekmeye çalıştı. Ama adam kolunu kurtardı ondan.

Adı Pavel olan adamı nasıl yatıştırabileceğini düşünen Alice, mırıldandı:

"Bana komünistler öğrettiler; Fransa'da..."

"Ya! Komünistler, ha!.."

Pavel uzun ve melankolik bir iç çekti ve hiç kimseye bakmaksızın, başı öne eğik, bir an öylece kaldı. Alice Ferrier onu merakla inceliyordu. Önce pek iyi tıraş olamamış olduğunu sanmıştı; ama dikkatli bakınca, bunun birkaç günlük bir kirli sakal olduğunu fark etti.

Karmakarışık ve pek kısa saçlarının arasında birkaç kuru ot parçası vardı ve bu, kafasının dışına da tıpkı içi gibi, bir hayli isyankâr bir hava veriyordu. Genç adam, tatlı bir sesle, yeniden konuştu:

"Demek ki, sizden korkmalıyız; öyle mi? Ya da size mutlak anlamda güveneceğiz... (Kadına yaklaştı ve kolunu onun omzuna attı.) Gelin, bu kenti görmeye gelin. Gelin ve mutsuzluğumuzu, acılarımızı ve baskı altında nasıl boyun eğdiğimizi görün." (Sesi, tuhaf bir şekilde yükselmişti.)

Hemen arkalarındaki Jiři, aceleyle ve kaygılı bir sesle mırıldandı:

"Pavel!"

Ama adam hiçbir şey duymuyordu. Kolunu çekti ve Alice'i abartılı ve tiyatrovari, belki biraz da delice bir hareketle, kendi çevresinde döndürdü. Bu sırada, mırıldanıyordu:

"İşte, bu, Bad I, başlamak için."

Açık alanda, gözlerinin önünde, büyük bir opera şekillenir gibiydi. Daha dikkatli bakıldığında bunun sadece bir açık alan olmadığı görülüyordu; daha çok başlangıç zamanlarına dönmüş, vahşi hayvanların, Orta Avrupa'nın sıcak su kaynaklarından içmeye geldikleri ve gayzerlerin aniden fışkırmasıyla ürküntüye kapıldıkları, geniş bir çimenlik gibiydi. Otlar özgürce büyüyor ve operayı sarıyordu; taş merdivenlerine yürüyor, ilk basamaklara doğru yükseliyordu. Birçok yerinden kırılmış olan metalik rampa, boşlukta sallanıyordu; heykelleri kararmıştı; pas, yusyuvarlak lambaların aksamını kemirmişti ve altlarındaki kabarıp yer yer dökülmüş yeşil boyalarıyla pek hazin görünüyorlardı.

Alice'in olumsuz tavrını fark edince, mırıldandı:

"Açık! Öyle gibi görünmüyor belki ama; her şey, hâlâ çalışıyor. Geliniz."

Bu sakin ve boş alanda ilerlemeye koyuldular; kadın, omzundaki bu el tarafından, sosyalizmin büyük boşluğuna doğru, hafifçe iteklemiyordu. Çekoslovak sinemasının kalbi olan Karlovy Vary, pek sefildi. Belki havanın diğer tüm renkleri soluklaştıran kurşuni renginden, belki vadinin araya sıkışmışlığından ötürü güneşin dağların arkasına pek çabuk çekilmesinden... Ya da belki de sadece kentin sonuna gelmiş olmalarından; çünkü tüm kentlerin dış kenarları, böyle hüzünlü-

dür. Burada daralan ırmağın üzerinde, iki yakayı bir araya getiren küçük köprüler vardı.

"Bakınız. Bizim ülkemiz burası. Kaldırımların asfaltı çatlayıp yarılmış, ot bürümüş ama içinde insanların yaşadıkları evler; küçücük bir akarsuyun çevresi boyunca, yaşayan yıkıntılar... Bizim harikalar diyarımız da burası işte ... Onu sevmek gibi bir zaafımız var. Ondan nefret etmediğiniz zaman, temellerine dek yanıp yıkıldığını görmek de istemiyorsunuz..."

Puslu ışıkta, tuhaf biçimde İtalyan tarzı altın yaldızlı kiremitleri olan, hoş ve bakımlı, yeşil bir ev görünüyordu. Üçgen bir cephesi ve gece olduğunda aydınlatılacak olan, açık yeşil renge boyanmış parmaklıkları vardı; bu, hiçbir zaman uyumayan, enternasyonal bir Avrupa kenti yanılsaması uyandırıyordu. Biraz daha uzakta, paslanmış metalik aksamının kızıl bir renk verdiği, çan biçiminde bir Alman evi vardı. Manzaraya sevimli ve içten bir şeyler katıyor, sanki tüm bu görüntüler, bildik şeylermiş izlenimi uyandırıyordu. Bunun hemen yanında, cephelerinde mavi seramik kabartmalar olan birkaç sarı ev vardı. Geçmişe özgü ve insanın içini ısıtan bu sarı rengin hemen yakınında da yepyeni pembe-beyaz iki cephe duvarıyla ve dik çatılarıyla gözü acıtan, çirkin ve kocaman bir bina vardı.

Alice, arkalarındaki Jiři Serecka'nın hareketlendiğini fark etti; Charles ile aralarında, Fransızca olarak fısıldaşıyorlardı.

"Şöyle ya da böyle, onu salıvermişler işte" dedi Charles.

"Evet, şimdi bilmemiz gereken, hangi koşullarla saldıkları. İyi de burada ne yapıyor bu?! Deli olacağım. Hey, Pavel!"

Alice adamın elini sıkarak Jiři'yi işaret etti; ama adam arkasını dönmeden, omuz silkti.

"Gelin. Gelin de ne hale geldiğimizi görün. İşte Karlovy Vary. Bir sinema festivali. Neler olduğunu bir bilseniz... ah! Ürperirdiniz. Ruh nasıl da öldü; tıpkı evler gibi... Jiři, başarının ne olduğunu gördü. Buzların Çözülüşü. İlk filmi. Dünyaya açılıyordu, hem de ne açılma...! Ama bu çok önceydi. Önce."

Derin derin iç çekti. Ayaklarına bakıyordu. Gerçekten yakışıklı olduğunu düşündü Alice. Adam aşkı hissediyordu; ama kadın onun için hiçbir şey duymuyordu. Bir hayli şaşırmıştı kadın; bu zirva dün-

ya karşısında, kendini sanki biraz da adamın yerine mi koyuyordu? Adam onun kolunu, ani bir şekilde, biraz kuvvetle sıktı ve kadın, kolunu kurtarmak istedi. Adam, adeta ona güven telkin etmek ister gibi bir havada, kulağına fısıldadı:

"Çünkü, görüyorsunuz ki pek çok savaş önce burası, koskocaman bir dünyayı barındırıyordu ve ulusların birbiri ardından gelip geçtiklerini gördü... Sonuç olarak çok fazla şey de değil belki; pencerelerimizi arkadan kuşatan bir dağın kayalarına yaslanmış, bir tepenin yamacına yığılmış boyalı bir tuğla yığını ve ufalanmış sıvalar... Öne bakan pencereler, ki bir kısmı hâlâ yerli yerinde (ve o anda, Alice'in sırtının ürpermesine yol açan küçük, gıcırtılı bir kahkaha attı); onlar başka bir yazgıya hüküm giydiler ve bizler de onlarla birlikte... Ah, evet, bizler de onlarla birlikte!"

Alice adamın kendisini yönlendirmesine ayak uyduruyor, bu arada da rehberini gözlemliyordu. Genç adam, iyi eğitilmişlikten gelen bir rahatlık içersindeydi; bir zamanlar pek rahat yaşamış olan bir burjuvazinin rahatlığı... Sosyalizmin değerlerini öbür herkesten çok daha iyi sindirmiş ve benimsemiş olan, entelektüel bir ailenin çocuğu muydu? Tankların yarattığı şoktan önce... Düşünceli bir tavırla mırıldandı kadın:

"Ne var ki sizin bu kentiniz, festivali öyle pek de derinden hissetmiyor..."

"Biraz bekleyin" diyen Pavel, neşeli bir kahkaha patlattı. "Görürsünüz."

Dağdan inen dik yolun kavşağında, tepelerindeki farlarla mavi ışıklar saçan ve çevrelerindeki binaların cephelerini kesik kesik aydınlatan, iki polis arabası gördüler. Yolun ortasında, arabasından çıkmış, onlarla tartışan bir adam vardı; daha doğrusu, adam tartışıyor gibiydi ama henüz hiçbir polis ona müdahale eder gibi görünmüyordu.

"İşte!" dedi Pavel, keyiften esrik bir sesle. "Yukarıdaki işaret panosuna bakarak hareket eden birinin başına neler geldiğini görün! Siz de gördünüz mü? Hani şu *Centrum* yazan panoyu?"

Alice, sorgulayan bir bakış fırlattı; ama Pavel gülmeyi sürdürüyordu. Bu pek neşeli bir gülüş değildi; ama öylece, uzun uzadıya sür-

dürdü genç adam. Kadın Jiři'ye döndü ve bir açıklama yapmasını bekledi.

"O yolun sadece yayalar için olduğunu belirtmemişler" dedi Jiři, sakin bir tavırla. "Harflerin büyüklüğünü gören herkes o panonun arabalar için koyulmuş gerçek bir yol işaret levhası olduğunu zannediyor. Ona güvenerek yola giriyor ve aşağı iniyor, artık geri dönemeyeceği bir noktaya geldikten sonra da burada, yasak yön panosuyla karşılaşıyor. Geri dönemiyor; çünkü hem yasak yön, hem de yokuş çok dik. Dolayısıyla da devam ediyor ve pat; karşılama komitesi karşısında... Bu çok çocuksu bir numara. İkiyüz kuron para cezası. Sen istediğin kadar dert anlat polise... Kimi kime şikâyet edeceksin? Yani siz sosyalizm mi istiyorsunuz? Buyurun, işte size sosyalizm! Olağan ve sıradan bir dolandırıcılık bu! Yaşayın ve görün."

Pavel, yumruklarını sıkarak ve bir boksör gibi dans ederek, seslendi:

"Haydi, gidiyor muyuz? Gidip, ağızlarını, burunlarını dağıtalım mı?"

Onlara bakan polislere doğru, bir adım attı. Jiři onu kolundan tutarak, öfkeli bir sesle söylendi:

"Yahu, hayatında bir kez olsun sakin ol, akıllı ol!"

Pavel, sanki sarhoş imiş gibi inandırıcı bir hareket yaptı ve polislere arkalarını döndüler. Alice birtakım insanların belirdiklerini fark etti: Eski püskü bir otobüs, onları o zamana dek görmedikleri, gayet güzel görünümlü büyük İntercontinental Hotel'in önüne bırakmıştı. Ceplerindeki plastik su şişeleri görülebiliyordu: Onları kapısında Gagarin heykelinin karşıladığı, çimento ve camdan yapılmış devasa bir binanın içersindeki fıskıyelerin beslediği Vridlo içmelerinden su içmişler ve yanlarına alabilecekleri kadar da almışlardı. Oradaki o küçük meydanda, Gagarin'in tam karşısında da kaba bir ahşap kaide üzerinde, bir Lenin heykeli vardı. Bu, kabul edilebilir, gülümseyen, kasketli ve kolları vücudu boyunca aşağı sarkan bir Lenin'di. Küçük meydanın sağ tarafını küçük bir tiyatro kapatıyordu. Camları kırık ya da çatlak, merdivenleri kırık, kendisi de kısmen onarım iskeleleriyle kaplıydı. Jiři, henüz sorulmamış olan soruyu anlamış gibi, başını salladı.

"Vítězslav Nezval Tiyatrosu. Yapım aşamasında. Yapımı yedi yıldan beri sürüyor."

Alice; ellili yılların tarzında yapılmış, üzerinde tıpkı Moskva Hotel'deki gibi, pek yoksul bir vitrini aydınlatan ince bir neon yazı bulunan bir mağazayı göstererek, "Ya bu? Bu ne?" diye sordu.

"Sadece dövizle ya da bankalarda değiştirilebilir kuronlarla alışveriş yapılabilen bir Tuzex mağazası. Çikolata, içki, lüks mallar, falan."

"Çikolata mı?" diye yineledi Alice, "Lüks mallar mı? Desenize kuzum, bu tam bir..."

Jiři Serecka omuzlarını silkti ve ona bakmadan, yürümeyi sürdürdü. Irmak burada bir dönemeç yapıyor ve diğer görüntüler geride kalıyordu. Alice Ferrier, yürümeyi sürdürürken arkasına son bir bakış fırlattı ve o anda, binaların bu hüzünlü cephelerinin arasında, bir fil gördü. Bu, sarkık balkonları tarhlardan taşmış çiçeklerin üstüne binen, yıkık dökük bir cephe duvarının önündeki, boyaları dökülmüş, küçük bir heykeldi. Adını bu hayvandan alan pansiyon, girişindeki pastaneyle ve bomboş terasıyla, pek sefil ama neşeli bir görüntüyle beliriyordu. Pek hoş bir gölgedeydi. Komşu evin bahçesinde büyümüş ulu bir ağaç, genç yapraklarıyla, onun üzerine eğilmişti. Yandaki binanın penceresinde, bir kafa belirdi; üzerinde sadece mayo bulunan bir adam, kaşınarak esniyordu.

Onu kolundan çeken Charles, "Erken mi yatıyorlar, ne?" diye mırıldandı.

"Doğrusu, orada konfor bakımından düş kırıklığına uğrarsınız" diye yanıtladı Jiři. "Eh, Pavel! Sen nereye gideceksin?"

Ama Pavel, bir eliyle başının üzerindeki saman ve ot çöplerini süpürerek, esnek ve gösterişli bir yürüyüşle, onlardan biraz uzaklaşmıştı. Öbür üçü, boş sokağın hiç kimseciklerin görünmediği sonuna doğru bakarak, bir an hareketsiz kaldılar. Jiři, Alice'e dönerek, kısık sesle mırıldandı:

"Bana Pavel'e ilişkin sorular sormayın. Onu hiç görmediniz; hepsi bu. Biri sizi bu konuda sorgularsa, böyle söyleyebilirsiniz, değil mi?"

"Elbette. Beni ne sanıyorsunuz?"

"Henüz polislerle karşı karşıya gelmemiş biri olduğunuzu sanıyorum. Yani bizimkilerle..."

Alice, biraz kırgın bir ifadeyle, omuzlarını silkti.

"Bunları daha sonra konuşuruz" diye söze karıştı Charles, "olup biteni biraz daha anladığımda... Biz şimdi, Petr nereye gitmiş, onu bulalım; çünkü Stanĕk'in nasıl biri olduğunu en iyi o biliyor. Demiri tavında dövmeli."

Jiři eğildi ve Alice'in valizini aldı. Üçü, Andersen Masalları'ndan fışkırmış gibi sıralanan, küçük ahşap evler boyunca giden dar sokaklardan yürüdüler. Nehrin dirseğinden sonra, üzerlerinde küçük gri heykeller bulunan sütunlu bir caddede ilerlediler. Burada, her an yıkılabilecek gibi duran Ontario Pansiyon ile hemen yanındaki, çatısı uçmuş Villa Canada, Amerika'nın günün birinde buralara kadar gelebileceği fikrine tanıklık eder gibi, yan yana duruyorlardı. Bunların yanında da, madenlerin dibinde altın arayanlarla, otuzlu yılların Alman dağcılarını barındırmış olan Mont-Blanc Hotel vardı. Arada bir, Art Nouveau tarzında yapılmış, resimsiz, balkonlu, ayrılıkçı ve hastalıklı birtakım evler görülüyordu. Bu bomboş Karlovy Vary'de ruhları okşayan ama zaman zaman da tırmalayan bir şeyler vardı. Her yerde hem insanı bunaltan yıkımlar, bazen de zamanın eşi görülmedik bir şekilde korunduğu görülüyordu. İnsan ruhu zaman zaman geçmişte kalmış yaşamlara doğru savruluyor, bir an durakladıktan sonra yolunu bulmuş gibi oluyor ve önünde bir patikanın açıldığını görüyordu. Ama hemen sonra da yanındakinden daha da sefil bir binanın kararmış, gri ya da kirli sarı cephesi, bu maden kentindeki eşi görülmedik güneş ışığı oyunları içersinde, beliriveriyordu.

Kadının ricasıyla, köprünün üzerinde, elleri taş tutamaklarda, durakladılar. Jiři bir paket sigara çıkardı, sigaralarını içerek kenti seyrettiler.

"Sanmıştım ki..." diye söze başladı Alice ama hemen sonra, sustu.

"Ne oldu?" dedi Jiři, dalgın.

"Yani buranın, festivalden dolayı, Cannes gibi bir kent olduğunu..."

"Bir zamanlar pek gözde bir yerdi. O zamanki adı Karlsbad'dı."

Alice ona, söylediklerine inanmamış gibi baktı. Dudaklarından

Karlsbad adı dökülen Jiři Serecka, bir çok ölmüş kişinin adlarını andı ve düşünceleri yeniden yıkıntıların arasına yöneldi. Sigarasının dumanını, kafası karışık ve hüzünlü bir şekilde, Tepla üzerinde esen küçük esintiye üfledi ve havada dağılıp gitmesini izledi. Jiři, sanki "Pompei" demiş gibi, gamlı ve bezgin bir havadaydı. Alice ayaklarının altındaki dünyanın sarsıldığını ve sanki kaydığını sandı. Biraz üşüyordu; sanki katı ve acımasız özelliğini yitirmiş gibi duran ve artık akımıyormuş gibi görünen zamanın içersinde, köprünün korkuluklarının taştan soğukluğu, ellerinin altında, daha da belirgin gibiydi. Aklından, hayli zırva bir "şurası kesin ki, burası pek akıl alır gibi bir kent değil" düşüncesi geçti. dünyanın, beklentilerin aksine, günün birinde rahata ve huzura kavuşacağını düşündü ve içinde derin bir tatmin duygusu hissetti. Ama hemen o anda da bir kaygıya kapıldı. Mademki koskocaman yalanların ülkesindeydiler ve görülen düşlerin tümü de palavradan başka bir şey değildi, şu halde Jiři Serecka'nın söyledikleri gerçek miydi?

"Karlsbad mı? Burası mı? Charles, sen bana Karlovy Vary'nin eski adının Karlsbad olduğunu hiç söylemedin ki!"

"Elbette söyledim" diye, dalgın bir şekilde mırıldandı Charles. "Sen unutmuşsun."

"Ama, ben sanmıştım ki, Karlsbad..."

Kadın sustu ve içini çekti. Bütün zamanlarda bilinen, tüm kitaplarda geçen bu ismin coğrafya konumunu bilemedi. Rusya'da mıydı? Belki... Yoksa Almanya'da mı? Herhalde değil... Karlsbad adı ona, sanki mekân içersinde değil de zaman içersindeymiş gibi geliyordu ve bu zaman da yok olup gitmişti...

"Karlsbad'ın nerede olduğunu sanmıştınız?" diye sordu Jiři; umursamaz bir tavırla ama merakla.

"Nasıl söylesem..." dedi Alice, bocalayarak, "yani Avrupa'nın, doğusunda da olabilir, batısında bir yerinde de... Yani Almanya'da değil; ama... başka bir yerde..."

Jiři, eğlenerek başını salladı.

"Ama sonuçta, tam da burada. Orta Avrupa'da, Bohemya-Moravya'da. Siz de buradasınız işte, bildiğiniz gibi..."

Nasıl ki Bohemya-Moravya'nın adı sömürgeciliğin öteki atıkları

ile birlikte, Bayan Bourgeix ve Bayan Sergeyevna'nın gençlikleri arasında, eski bir odadaki bir kitaplığın rafında kaldıysa, Alice de bunu giderek artan bir kuşkuyla izliyordu. Adam da adeta dediklerini düşünür gibi, öylece dikiliyordu. Belki bu isimlerin yüceliği ve görkemi, Alice'e inanılmaz gibi geliyordu ve kuşkusunun nedeni de buydu. Adam, sinsi ve hınzır bir tavırla sordu:

"Bana inanmıyor musunuz?"

Alice bir an düşündükten sonra yanıtladı bunu:

"Elbette inanıyorum. Çünkü ruhum size inanıyor; çünkü yalan söylemek için bir nedeniniz olmadığını düşünüyorum."

Jiři, düşünceli bir havayla, göğüsledi:

"Bu, özgün Stalinci bir akıl yürütme değilse, mesele yok..."

Alice bu kez ona tamamen inandı ve Karlsbad, nerede bulunduğundan tam emin olamadığı ve savaşlarda yakılıp yıkıldığını sandığı bu yer, genel değerlendirmelerinden ve kitaplardaki yerinden çıktı. Karlsbad onun kafasında yaşayan kaostan, efsanelerin isimlerinin egemen oldukları bu sanal ortamdan sıyrıldı ve gerçek bir haritadaki belli belirsiz bir noktaya oturdu; bir belediye başkanına ve bir kent yönetimine kavuştu; sonra da hiç kabul edilemez ve açıklanamaz bir şekilde, bizimkiyle aynı olan bir dünyanın, saldırı tanklarının üzerlerine gelmelerini korku ve kaygıyla bekleyen insanlarıyla doldu. Alice Ferrier yaşamının hiçbir döneminde, bu manzaraların sadece bu adlarla anılarak şekillendiklerini, kaldırımlarının bu biçimde döşendiklerini ve ağaçlarının meyvelerine dokunulabileceğini, ciddi biçimde düşünmemişti. Frankfurt'taki öksüz ve yetimleri düşündü. Komünistler büyük çarpışmadan yengiyle çıkmışlardı ve kentler tam bir yıkıntıya dönüşmüştü. Zamanla da savaşmış, ona egemen olmuş ve tüm düşmanlarını yenmiş, kendilerini muzaffer yarı tanrılar gibi hissetmişlerdi.

Bu karmakarışık düşünceler ve görüntüler kafasında dans ederken, birdenbire görüş alanına, kahverengi, uzun bir elbise ile eski bir şapka girdi. Bu ona öylesine tanıdık ve bildik geldi; ama elbisenin boynunu çepeçevre süsleyen o tilki kürkü, bu yaz sıcağında hayli şaşırtıcıydı. Bu kılık ve kıyafetiyle önlerinde dikilen geniş kadın, her iki adam tarafından da hararetle selamlandı.

"Bayan Horsakova, Karel'e bakan hanımdır" dedi Charles.

Alice neler olup bittiğini anlamadan önce, bir an sessiz kaldı: Madeleine Bourgeix ile Natacha Sergeyevna'nın genç amireleri hiçbir zaman ölmemiş, sadece yaşlanmıştı. İki kadın birbirlerini Almanca selamladılar.

"Eğer meşgulseniz, küçüğü şimdi alayım. Yalnız başına sıkılır herhalde."

Karel annesine sıkı sıkıya sarıldı. Alice tilki kürkünün soğuktan korunmak için değil, onları çevreleyen bu çağı uzaklaştırmak için olduğunu anlamıştı; bu kadın onu bu döneme ve ortama karşı, kişisel bir silah gibi kullanıyordu. Alice oğluna doğru eğildi: "İstersen bizimle kalabilirsin." Ama geniş ve suratsız kadının arkasında birdenbire, kirpi gibi dimdik saçlı bir kafa ve çocuğun sarı-kırmızı lokomotifine hasetle ve fıldır fıldır bakan iki canlı göz, beliriverdi.

"Şşşt, Karel! Gelsene!"

"Dilerseniz onu size bir iki saat sonra Termal'e getiririm. Mişa'yla birlikte yedireyim... Yemek zamanıdır; benim zavallı meleğim, acıkmış olmalı."

Karel annesinden ayrılıp kirpi kafa Mişa'ya doğru seğirtmişti bile; metal lokomotifi aralarında döndürerek, tuhaf bir dansa başlamışlardı. Alice çocuğa akşam yemeğinin yedirilmesi fikrini, en azından üzerindeki angaryalardan birini aldığı için, onayladı (zavallı melek; yoksa benim umurumda bile değildin!).

"İyi de akşam yemeğinden önce, onu şampuanla bir yıkasaydım!" dedi, biraz sıkıntılı bir sesle.

"Hayıır! Şampuan istemem! Şampuan istemem!" diye, tepinerek itiraz etti çocuk; belli ki bu sözcük ona pek itici gelmişti.

"Küçük bey Karel" diye söze karıştı mürebbiye kadın, "anneniz ne zaman isterse, o zaman yıkanmalısınız ve bunu asla tartışmamalısınız; lütfen!"

Alice kadının oğluna "siz" diye hitap etmesine pek şaşırdı ve Karel'in pek mutsuz görüntüsü karşısında gülmemek için kendisini zor tuttu. Ama çocuk, Bayan Horsakova'nın söyleminden ve ses tonundan, zamanın tartışıp itiraz etmek için pek uygun olmadığını anlamıştı.

"Bu şampuanlama işi yarına da kalabilir Madam, kaygılanmayın siz. Siz de bilirsiniz çocukları, nasıldırlar. Hem yolculuk hali de haliyle kolay değildir. (Alice'e, ondan çok da hoşlanmadığını sezdiren bir bakışla baktı ve suçlayıcı bir tavırla iki adama döndü, içeriği anlaşılmaz bir tonda sürdürdü:) "Hele hele bizim burada, değil mi?"

Bu sert söylemden sonra Bayan Horsakova, her iki vahşi yaramazı da ellerinden sıkı sıkıya kavradı ve saygın bir tavırla arkasını dönerek uzaklaşmaya başladı. Alice onları bakışlarıyla izledi; otlar bürümüş, küçük ve dar bir sokakta, hafif yokuş çıkmaya başlamışlardı ve az sonra ardında gözden kaybolacakları bir dönemece yaklaşıyorlardı. Böyle bir kadın tarafından elinden tutulup götürülen oğlu ona bir an için, kendisi doğmadan önce ölmüş olan büyükbabasıymış gibi geldi ve içinde belli belirsiz bir sıkıntı hissetti. Az sonra kendileri, üçü, gizemli bir zamana doğru ilerlediler.

* * *

Karlsbad'ı kaplayıp eşitsiz dilimlere ayıran gizemli zaman koridorlarında, bir kavşağa adeta bir pusu gibi dikilmiş bir anıt, geçecek bir yolcuyu bekliyordu. Tepla'nın sarp bir dönemecinin ardında, geniş ve kütlesel bir zemin belirdi; bunun üzerinde de çok renkli uzun bayrakların asılmış olduğu, gri ve kahverengi demirden bir tabya, büyük bir korunak göründü. Hemen yanında, iri, yine gri bir çimentodan, yuvarlak biçimli, penceresiz, adeta bir hapishane gibi ağır görüntülü bir eklenti vardı ve bu da bir sinema salonuydu. Bu binada kalan insanlar da dışarıdaydılar ve oyunu bir kez daha oynamaya hazırlanır gibiydiler. Komünist dönemde gün ışığı, koyu renkli camların arkasında bırakılır ve her şey Soğuk Savaş kokardı; havada sanki bir keman teli gibi gergin bir şey olurdu. Burası, 1976 sosyalist yılında yapılmış Grand Hotel Thermal'di; ırmağın kıyısında, kahverengi demirden on beş katlı bir binaydı ve her iki yılda bir, sinema festivali için gelen konuklarını ağırlardı.

Önlerindeki çirkin sahanlıkta bekçiler, çocukları ve tekerlekli kaykaylarını kovalıyordu. Gri çimentodan anıtsal bir merdiven, adeta tüm dükkânları hep kapalı imiş gibi görünen bir alışveriş merkezi-

ne çıkıyordu. Açık olan ender dükkânlardan birinde çiçek satılıyordu, geçmiş yıllardan kalmış bu saksılı bitkiler, bir cenaze çiçekçisine daha çok yakışabilirdi; bir diğerinde, toz içinde birtakım hatıra eşyaları vardı. Bildik bir koku sinmişti buraya sanki; ama bu hayalet mağazaların çağrıştırdıkları pek de belirgin olmayan şeyleri anımsamak için, biraz zaman gerekiyordu: Terk edilmiş bir havaalanı kokusu ve gidip gelen pek az tren için aşırı büyük, yeni garların atmosferi vardı.

Alice Ferrier, "Bu çok büyük otelde, belki de kiralanan sadece on tane açık oda vardır" diye düşündü. "Kapalı tutulan öbür odalar, açık olan odalar için alınan donanım ve gereçler yüzünden kapatılmış olabilirler mi? Mesela bir kapı tokmağı, banyo musluğu, bir yatak örtüsü; çünkü bu ülkede hiçbir zaman hiçbir şey onarılmıyor galiba. Bunlar da yedek gereç mağazalarına, yedekleme depolarına dönüşüyor ve tamamen boşalınca da kapatılıyorlar herhalde." Jiři ve Charles, kendi evlerinde gibiydiler, hemen yanında, Thermal'e hemen hiç bakmadan konuşuyorlardı. Alice ise şeytanın kulesine çıkar gibiydi, yaklaşan kuşkulu ve kaygılı olası gelişmeleri ve tehlikeleri hisseden kalbi, hızla atıyordu.

Daha sonra üçü de girişin önünde, ayakta dikildiler. İlerlediklerinde cam kapılar kayarak açıldı ve onlar girer girmez de hemen yeniden kapandı. Alice, önlerinde, adeta hayıflanır gibi kenara çekilen, kısacık boylu, çizgili ceketi dekoratif nitelikte nişanlarla dolu kapıcıyı, bir an için gördü ("albay!"). Önlerinde, üzerinde sanki sayısız yolcusu olan bir transatlantikte bulunduklarına ilişkin, yanlış ama güçlü bir izlenim veren sayısız kasalar ve hesap makineleri sıralanmış, koskocaman bir banko uzanıyordu. Başlarının üzerinde kahverengi demir putreller ve sert açılı beton merdivenler yükseliyordu. Gözlerini indirdiği zaman yerdeki koyu kırmızı makine halısını, olağanüstü büyük koltukları ve çok kabaca yapılmış ve ayakları zemine çakılı, demir aksamlı alçak sehpaları gördü. Her yandan Stalinci bir zevksizlik akıyor, bu hava tüm mekânı dolduruyordu. Her şeye sinmişti ve sanki havalandırma bacasından içeri dolup tüm ortamı kaplamış ve çıkışa doğru yönelip oradan da sokağa taşmış gibi, gelen ziyaretçiyi de hemen etkisi altına alıyordu. Zevksizlik sanki ortama

yapışmış gibiydi, vazgeçilmez unsurdu ve oradaki tüm yaşamı da kapsıyordu. Kalplerdeki umudu, ruhlardaki tutkuları ve etin başka bir et ile birleşip bütünleşme arzusunu yavaş yavaş yok ediyordu; aşka ilişkin ne varsa bitirip tüketiyor, bunu anlamsız ve gereksiz bir şey haline getiriyordu. Kendisiyle birlikte, ona hizmet etmiş olan, halen de hizmet etmeyi sürdüren ve varlıklarını bu sürece adamış olan insanları, ayakların altında gitgide çıplaklaşan ve içyüzünü gösteren bu dünyayı, giderek ve ağır ağır, içine alıyordu.

"Bu, daha uzun süre böyle gidemez" diye düşündü Alice Ferrier; içinde belli belirsiz bir pişmanlığın, tüm bunlara doğru ani bir yönelimin ve hiçbir şeyi bu boğulmanın dışına çıkartıp kurtaramayacak olduğunu anlamanın ve bilmenin iç sıkıntısını hissederek şaşırdı. Bu, akılcı bir pişmanlık değildi; bu mutsuzluk herkesi kapsıyordu; tüm rüzgârlara açık olduğu için belki de bir hal olarak adlandırılması gereken bu mekânda, bu ülkede oturan ve yaşayan canlıların tümünü... Bu arada Jiři ve Charles, pek ciddi havalarıyla ve asık suratlarıyla, resepsiyondaki kadını bunaltıp sıkboğaz ediyorlardı. Bay Bragat'nın ayırttığı odayı istemesi üzerine sessizce kayıtlarını denetleyen kadın, herhangi bir şey söylemeksizin, bir anahtar uzattı. Daha sonra otelde bulunma olasılığı bulunan Bay Petr Vaček'in orada olup olmadığı konusunda sorgulandığında, yeniden listelerine gömüldü. Suratı, pek yorgun görünüyordu; bu, bir emekçinin yorgunluğuyla uzaktan yakından bir ilgisi olmayan, özellikle sosyalist bir bıkkınlıktı. Alice'in düşünceleri, Orta Avrupa'nın bu kayıp köşesindeki resepsiyoncu kadının, bu soğuk ve kontrastlı iklim keyifsizliğine bir an takıldıktan sonra, yeniden yollara düşüp Doğu'nun sonsuz ovalarında koşturmaya başladı. Ural Dağları'nı aştı, sonra yeniden geri dönüp Avrupa'yı boydan boya geçti ve Paris-Roma-Madrid üçgenindeki tüm küçük, gözlerden uzak kasabaları dolaştı. Buralarda yıl boyunca konuk edilen, yüzlerce yorgun ve bezgin Sovyet bürokratının odalarından ve sunulan şaraplardan şikâyetleri ya da genç kızların yoksul delikanlılardan, askıntı olanlardan ve küstahlıklarından yakınmaları, gözlerinin önünden gelip geçti. Hepsi de uzlaşmaz, dik ve katıydılar; aldıkları hizmetlerden hoşnutsuz, öfke ve nefret doluydular.

Hayır, otelde kayıtlı Petr Vaček diye biri yoktu. En azından şu

anda böyle biri yoktu. Belki dışarıda bir yerlerde bayılmıştı ya da ona haber vermemişlerdi. Geldiğinde, elbette haber verilecekti. En azından, kayıt fişlerinden bir bilgi edinilemiyordu. Resepsiyonist kadın bütün bunları, gayet umursamaz ve ilgisiz bir tavırla söylüyordu ve besbelli ki bu Petr Vaček'in akıbetiyle hiç mi hiç ilgilenmiyordu. Aslında hiç de saldırgan falan değildi, Alice Ferrier'nin daha sonra barda çalışan kızlarda da gözlemleyeceği gibi, sadece uyumlu değildi ve işbirliği yapmıyordu. Belki de sadece yapması gerekenin en azını yapıyor, üzerinde yürüdüğü acımasızca gerilmiş ipte, kendisine bir savunma alanı yaratıyordu. Hem müşterilerle laubali görünmemek, hem de patronu devletten gelebilecek bir serzenişe uğramamak ve işini yitirmemek için gülümsemekten kaçınıyor, böylelikle aslında olduğundan daha da yorgun ve bezgin bir görüntü veriyordu.

"Peki" dedi Charles, "film seansı başlamak üzere; dostumuz Petr'i daha sonra ararız. Gidip kendi ilgi alanımıza bakalım."

Hilton Hotellerindeki ve havaalanlarındaki uluslararası yalnızlıktaki benzerleri gibi, adeta üst üste tıkıştırılmış büyük süs bitkilerinin yanından geçip koridorları aştıklarında, Alice kapıyı açtı ve odasına kavuştu.

"Burası, en azından, Elefant Hotel gibi değil" diye mırıldandı, hemen arkasındaki Jiří. "Kendinizi birdenbire üç kat aşağıda bulma riski olmaksızın, balkona çıkabilirsiniz."

Öyle yaptı kadın; balkona çıktı ve birdenbire kendisini gökyüzünün altında, kentin de üstünde buldu. Nehrin öteki yakasında, kapıları süslemelerle bezeli ve sımsıkı kapalı, büyük bir bina vardı. Çatısının saçağında, kanatlarını açmış, uçmaya yeltenen bir kadın heykeli görülüyordu. Bu binanın sağında ve solunda, yamaç boyunca, kasabaya yoksul bir Alman İsviçresi havası veren, küçük, ahşap evler sıralanıyordu. Gagarin de heykeliyle, burada hüküm sürüyordu. Sola yaklaşıp eğildiğinde ise ağaçların yaprakları arasından, biraz yuvarlakça bir çatı gördü: Burası, tıpkı o bir an görüp hemen gözden yitirdiği tekkeye ya da küçük bir kaleye benziyordu.

"Burada bir kale mi var?" diye, odanın içine doğru seslenerek sordu ve durakladı, başını uzattı ve kendisiyle aynı anda konuşur gibi algıladığı yabancı sesi işitmek için dikkat kesildi.

"Bir kale mi? Yanılıyorsunuz" dedi Jiři. "Aslında Bohemya'da, hemen her tepenin üzerinde bir tane vardır. Sadece Karlovy Vary'de yok. Burası yerel bir istisna oluşturuyor."

"Ama şurada, yukarıda..."

Tam o anda banyodan, "Hay, anasını..." diyen bir ses geldi.

Charles, sırılsıklam ve öfkeli, banyodan çıktı.

"Bidenin tam ortasında dikine su fışkırtan bir musluk var; tam bir gayzer. Hangi salak böyle tuhaf bir düzenek kurar ki? Yani, sanki doğrudan kaynaktan gelen basınçla fışkırıyor... Artık bidelerin modası geçeli yıllar oldu..."

"Peki ama o zaman bideyi neden açtın ki?" diye, ilgiyle sordu Jiři.

"Ayaklarımı serinletmek için; böylesi daha pratik. Zaten bu nesne artık başka bir işe de yaramıyor."

"Elefant Hotel'in daha iyi olduğunu söylemiştim" diye söze karıştı Alice.

"Ben çabucak gömleğimi değiştireyim bari; seans vakti geldi" diye homurdandı Charles. Jiři, Alice'e döndü:

"Siz de geliyor musunuz, Alice?" Kadının daveti geri çevirmesi üzerine de iyice şaşırdı.

"İyi de beklerken ne yapacaksınız? Size bu filmin bir baş eser olduğunu garanti edemem; ama..."

"Mürebbiye kadın Karel'i buraya getirecek. Vakitli gelirlerse çocuğu şampuanla bir yıkamak istiyorum. Yani, söylemek istemiyordum Charles ama çocuğun buna ihtiyacı var..."

"Bu şampuan konusu da sende tam bir saplantı!" diye bağırdı Charles. Kadın da aynı ses tonuyla, bağırarak yanıtladı:

"Çocuğun bir domuz kadar kirli olduğunu görmüyor musun? Seninle ancak bu kadar olur! Eh, herhalde on beş günde bir de donunu değiştirmişsindir, ha? Madam Horsakova düzgün kadına benziyor; kim bilir neler düşünmüştür?!"

Jiři anahtarları aldı, kapıyı açtı ve Alice'in kolunu dostça tutarak, yatıştırmaya çalıştı:

"Charles'ı çok suçlamayın lütfen. Temizlik hizmetleri, Jan ve Máša'nın pansiyonunda da tıpkı Elefant'taki gibi, sosyalist. (Birden-

bire yatışan Alice, ona baktı ve kulaklarına dek kızardığını hissetti.) Madam Horsakova, hiçbir şeyin pek kolay olmadığını söylerken, bunu demek istemişti. O, durumu biliyor, siz kaygılanmayın. Seanstan sonra barda buluşalım mı?"

* * *

Alice otelin holünde yalnız kaldığında, bir süre nereye gideceğini bilemedi. Resepsiyoncu kadın arka tarafa gidip, dünyanın tüm otel çalışanlarının zaman zaman girip saklandıkları o gizemli arka odalardan birinde, gözden kaybolmuştu. Tam bir sessizlik içindeki holde, muhasebe bankosunun tam önündeki bir masanın etrafında oturan, üç yaşlı insandan başka hiç kimse yoktu. Oldukça şişman olan yaşlı kadın saçlarına, artık sadece en geri kalmış taşra kasabalarında görülebilen ve adına perma denen, son derece kıvırcık ve tuhaf bir şekil yapmıştı. Gerek takım elbiselerinin biçimi gerek duruşları ile son derece ciddi bir görüntü veren iki adam ise kenar mahallelerdeki emekli komünist belediye memurlarına benziyorlardı. Henüz akşamın sekizi olmasına karşın şimdiden bomboş olan, bir bar ve şömine ile süslenmiş bu loş otel holünde, kapının karşısında, gayet rahat bir şekilde oturuyorlardı. Bir zamanlar silme kızıl, tanımlamaz bir insan ısısı, ahmaklık, çirkinlik ile kahramanca bir inanç ve güçsüzlük karışımı olan kenar mahalleleri çağrıştırıyordu. Bir tür prafaya benzeyen bir iskambil oyunu oynuyorlardı ve Alice, bu kadar büyük boyutlarda inşa edilen otellerin, bu durumda gerçekten de onlar için yapıldığı, süslemeler için ne kadar çok mermer kullanıldığı, görkemli dönemlerde ne kadar çok insan ağırladıkları gibi tuhaf şeyler düşünüyordu.

Omzunun üzerinden kapıya doğru baktı; kapıcı "albay" madalyalarıyla ilgileniyor ("işlediği kaç suçun ödülü bunlar acaba?"), herhalde kendi emekliliği için düşüncelere dalıyordu. Oradan ayrılmak istemeyen Alice, şeytansı bir bilinmezliğe daldı, bar tarafına geçti. Burası, üzerlerinde beyaz örtüleriyle küçük, yuvarlak ve alçak masaları olan ama hiç müşterisi olmayan bir bardı ve otelin holünden bile düş kırıcıydı. Önünde yere çakılı taburelerin sıralandığı çok uzun bir

banko bulunuyor ve barmen de müthiş canı sıkılan bir adam görüntüsü veriyordu. Üzerinde dikildiği ayağını değiştiriyor, dirsekleriyle banko üzerine dayanıyor ve besbelli ki sıkıntıdan ne yapacağını bilemiyordu.

Saat tam sekiz buçukta, mürebbiye, çocuğu elinden tutmuş, dudaklarında açık bir hoşnutsuzluk kıvrımıyla, bu koca boşluğu geçerek geldi. Barmene hiç bakmadı bile; çevreyi horgörüyle gözden geçirdi, sonra dosdoğru Alice'e yönelerek birdenbire gülümsedi. Ayağa kalktı Alice, kadının çok iyi yetiştirilmiş ve terbiyeli bir çocuk olduğu için oğluna düzdüğü övgüleri dinledi, sonra da bir kahve ya da çay ikram etmek istedi. Kadın herhangi bir şey içmek istemedi ve topuklarının üzerinde dönerek, şapkası, tilki kürkü yakası ve sanki optik bir yanılsama gibi görünen şemsiyesiyle birlikte, çıkıp gitti. Çocuk çevresine göz gezdirdi, sonra da uysal bir şekilde oturup bir krem şokola istedi.

"Burası hayli hüzünlü" dedi annesine.

Koltuğunda gayet dik, düzgün, sakin ve ciddi olarak oturuyordu. Ölçülü tavır ve davranışları yaşına göre bir hayli ileriydi; hatta biraz melankolik olduğu bile söylenebilirdi.

"Evet canım, biraz" dedi Alice; sonra, biraz isteksizce, ekledi: "Burası dünyanın en değerli ama sonsuz hüzünlü sonu."

"Değerli ne demek?"

"Bu, ölmek üzere olan bir şey demektir. Yani sürüp gidemez. İşte, o sona ermeden, oradan geçiyoruz... (Bir an düşünerek kalakaldı; çocuk dikkatle ve bir hayli merakla, annesine bakıyordu.) Bu büyük bir şans, evet, çok büyük bir şans ya da mutsuzlukların en büyüğü..."

Çocuk annesinin artık onunla konuşmadığını anlamıştı ve krem şokolasına kaşığıyla çizgiler çiziyordu, Alice bastıran gecede, çevrelerini saran yalnızlığı çok açık bir şekilde fark etti ve içi, oğlu için çok derin bir acıma duygusuyla doldu. Onun için, yalnızlıkla ve katılıkla daha iyi baş edebilmesi için, çok daha iyi bir dünya yapamamışlardı. Çoban kadınların çocuklarına söyledikleri hüzünlü ve mutsuz ninnileri düşündü ("...uyu yavrum; annen şimdi Pomeranya çayırlarında ve Pomeranya da alevler içinde; uyu minişim, benim çok cici bir kocam var ve o şimdi Hollanda'da; Hollandalılar onu esir et-

tiler...") Oğluna sarılmak, onu dünyadan koruyup esirgemek için kollarıyla sarmak istedi. Ama çocuk hafifçe geri çekildi ve büyük adam gibi bir tonda, mırıldandı:

"Biliyor musun, lokomotifimi Mişa'ya verdim."

"İyi etmişsin" dedi kadın, oğluna çabucak bir göz atarak ve anlayışlı bir tavırla.

"İyi ettim, değil mi? Ama şimdi artık hiç oyuncağım yok. O zaman düşündüm ki..."

"Eh işte, biz böyleyiz. Bir şeyler düşünmüş olduğundan kuşkum yoktu..."

Çocuk sözünün kesilmesini bilmezlikten gelerek ve fincanıyla ilgilenmeyi sürdürerek devam etti: "Düşündüm de... bana o kulübede gördüğümüz uçağı alabilirsin, değil mi?"

"Hangi kulübe? Ben kulübe falan görmedim."

"Orada, yolun sonunda. Bizim otelimizden hemen önce. Ben çok iyi gördüm."

"Karel, bir şeyini vereceksen, böyle hesaplar yapmamalısın" diye azarladı Alice. "Böyle şeyler düşündüğün zaman, olmaz..."

Tam o sırada barmen gülümseyerek yaklaştı ve çocuğa ikram etmek için bir şekerleme uzattı. "Bu da o hüzünlü ve tozlu raflardan herhalde" diye aklından geçirdi Alice Ferrier, hiç de güvenmeyerek. Bu kırmızı şekerden, gayet realist bir şekilde halkalı şekerlerden yapılmış, pek uzun bir kuyruğu olan, şişko bir fareydi. Kadın onun çocuksu bir kapris yapmasından kaygılandı (çocuk ondan çok daha uzun bir zamandan beri Çekoslovakya'daydı; ama anne olarak o, elbette neyin nasıl olması gerektiğini çok daha iyi bilirdi!). Ne var ki çocuk kibarca teşekkür etmesi gerektiğini anladı ve tıpkı bir soylu evindeki bir hizmet elemanı gibi, bir dizini hafifçe kırarak şükranlarını sundu. Bu güzel teşekkürden sonra garson yanlarından ayrılıp uzaklaştığında da annesine döndü, hiç de hınzırca olmayan hızlı bir göz attı; ama ağzının köşesinde, neyi nasıl yapacağını bilmek için ona ihtiyacı olmadığı yolunda küçük bir gülümseme de vardı.

Şekerden fare, ikisinin arasında, tabakta, gözleri yarı karanlıkta parlayarak duruyordu. Alice Ferrier farelerden korkmazdı; çünkü kentte büyüyen bir çocuk olarak kendi evlerinde hiç sıçan görme-

mişti, hem ne zaman onlardan söz açılsa annesi avaz avaz bağırırdı. Hayvancık daha çok onu eğlendiriyordu; ama çocuk sanki biraz korkuyor gibiydi.

"İstersen kuyruğu keselim. Sanki o koca halkalar hoşuna gitmedi senin!"

Çocuk onaylayarak başını sallayınca kadın kuyruğu kesti ve ağzına attı. Bu ona çocukluğundaki tatları hatırlattı. Bu sırada çocuk da küçük dil darbeleriyle, farenin suratının ucunu yalıyordu.

"Babayla Jiři ne zaman gelecekler?"

Kadın çocuğun kendisinin hiçbir zaman tam olarak gerektiği gibi telaffuz edemeyeceği bu adı, mükemmel bir biçimde söyleyebildiğini fark etti: O daha şimdiden tam bir Çek olmuştu ve elbette, bir yabancı.

"Hemen yandalar, büyük sinema salonunda. Bugünün filmini görmeye gittiler."

"Peki, ya biz?"

"Ama, film Çekçe, canımın içi; onların işi bu. Biz anlayamazdık."

Belirgin bir uysallıkla başını salladı çocuk. Faresini kemirerek bir an düşündü, gözünün ucuyla baktığı annesinin iyi bir zamanında olduğunu anladı ve mırıldandı:

"Polisler o adamı neden yakaladılar, orada?"

"Arabadaki adamı mı?" dedi kadın, dalgınlıkla.

"Hayır! Gardakini. Hani sen geldiğinde. Nasıl da hızlı koşuyordu, değil mi?"

"Ah, evet garda... Bilmiyorum yavrum, belki de bir hırsızdı."

"Evet, belki... ama baba ve Jiři, hem de sen, bunun belki de siyasi bir şey olduğunu düşündünüz..."

Kadın çevresini dikkatle gözden geçirdi. Rusların koruması altındaki bu Doğu ülkesinde bir araya gelmiş olan ve adeta hayaletler gibi üçü de beyazlar giymiş üç sert ve sıkı adam, içeri girdiler ve onunkinden epey uzaktaki bir masaya oturup aralarında kısık sesle, mırıldanarak konuşmaya koyuldular. Alice, oğlunun kulağına eğilerek fısıldadı:

"Böyle konular konuşulmaz. Susmak gerek. Beni iyice anladın mı?"

"Ama ben bunu zaten biliyorum" dedi çocuk, sakin bir sesle.

Sonra annesine, adeta onu hor görerek baktı.

Bu sözcükleri henüz söylemişti ki bir uğultu oldu, ortalık karıştı ve dört bir yandan birçok insan gelmeye başladı; salonun dibindeki kapılar açıldı ve servis elemanları da ellerinde tepsiler, ortaya döküldüler. Alice kalabalığın ortasında, hararetli bir tartışmaya dalmış olan Charles ile Jiři'yi ayırt etti. Hemen sonra da deri ceketli genç bir adam onlara yaklaştı ve Jiři'nin omzuna dostça bir şaplak kondurdu. Adamlar ona döndüler, böylelikle küçük bir grup oluşturdular, kalabalıktan ayrılıp kadının görüş alanından çıktılar.

* * *

O sırada genç adam Jiři Serecka'nın omzuna vurarak konuşuyordu:

"Demek buralardasın! Seni bu kadar erken beklemiyordum doğrusu!"

"Yapma yahu, Petr! Nasıl yani, beni mi beklemiyordun? Yani, bir saattir seni arayan benim!"

"Ruda'nın yüzünden. Bana ders için birisini göndereceğini söylemişti."

"Eh, seni temin ederim ki o ben değilim. Charles'ı tanıyor musun?"

"Elbette."

"O, seni unutmuş."

"Önemli değil" dedi ve eğlenerek ekledi Petr: "Batılılar için tüm Çeklerin suratları ve kafaları aynıdır!"

İki adam el sıkıştılar ve Charles özür diledi; onu şimdi iyice hatırlamıştı.

"Ruda size ders için diye bir aracı gönderiyor; hepsi bu" dedi Jiři. "senin biraz sakinleşmen gerektiğini söyleyen de ben değilim; birkaç saat önce bana telefonda o dedi. Ne dalavereler çeviriyorsunuz siz hâlâ?"

"Bu 'hâlâ' ne anlama geliyor?" diye homurdandı genç adam.

"Geçmişte, Charta'nın sizinle aynı görüşte olmadığı birtakım edimlerde bulunmuş olduğunuz anlamına geliyor; hepsi bu."

"Her neyse, şu sırada sakin olmayı söylemenin bir anlamı yok. Kapanış kokteyli için bir şeyler yapılması isteniyor."

"Bak sen! Tüm kodamanlar oradayken, ha? Üstelik yanlarında bir o kadar da aynasız varken!"

"Bir şey yapılacaksa, kodamanlar varken yapılmalı, değil mi?"

"Belki. Ama kodesi boylamanın en sağlam yolu da bu, yavrum!"

"Kodesin canı cehenneme..."

Petr tam otuz yaşındaydı. Rus işgali sırasında küçük bir çocuktu; ama babasının boyun eğmiş olmasını affedemiyor, bunu alçaklık olarak niteliyordu. Fransızca bilmiyor, İngilizce konuşuyordu. Ne eskimiş çizgili gömlekleri ne de kahverengi takım elbiseleri vardı. Deri ceket ve blucin giyiyordu, saçları da epey uzundu: Bu kılık ve kıyafetiyle, polislerin hiç de hoşuna gitmiyordu. Nisan ayı boyunca duvarları "Gorbaçov'u istiyoruz" yazılarıyla donatmıştı.

"Bu rejimin legal olup olmadığını ve daha önce legalliğin eserinin olup olmadığını, sonsuza kadar tartışacak değiliz. Eseri bile yok, bu çok açık ve bu nedenle de hep çuvallıyoruz."

"Çuvallayın bakalım! Bu durumda Charta'nın ve VONS'un* avukatları da size yardım edemezler. Sahip olduğumuz pek az şeyin en azından oluşturabildiğimiz şeyin desteği olmazsa ne yapabilirsiniz?"

"Ne yapabilirsek, onu. Hem her şeyden önce, artık zaten avukat falan yok; hepsi de birer ikişer, barodan atıldı."

Tam bu sırada yapış yapış bir surat aralarına kayarak daldı ve Charles'ın üzerine atıldı.

"Bak sen!" dedi Jiři, "Benim küçük arkadaşım Karel! Annen bizi merak mı etti? O nerede? Ah, işte, oradaki masada. Haydi, biz de oraya gidelim. Haydi, yürüyün" dedi ve Petr'e bakarak ekledi: "Bunları daha sonra konuşuruz."

Masaya geldiklerinde Charles Alice'e, "Umarım biz yokken çok sıkılmamışsındır" dedi.

* VONS: Haksız Takibata Uğrayanları Savunma Komitesi (Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných). 24 Nisan 1978'de kurulmuş ve Charta 77 görevi çerçevesinde faaliyet göstermiştir. (ç.n.)

"Yo hayır, kaygılanma" dedi kadın ve küçük bir gülümseme yolladı.

Charles bir kez daha onun uzaklardan, yaşamının artık hiç özlemediği bir yerlerinden çıkıp geldiğini hissetti.

"Eh, yine de bu çocuğun ellerinin ve yüzünün neden böylesine yapış yapış olduğunu söyler misin lütfen? Bu çiğnediği şey de nedir böyle?"

Gayet sakin bir şekilde, "Bir fareyi yiyor" dedi Alice. "Cumhuriyet'in ona armağanı. Konuklarımızı tedirgin etmenin âlemi yok, değil mi?"

Charles bakışlarını tavana dikti, başını eğdi ve geriledi. Hep birlikte, yuvarlak küçük masanın çevresine oturdular ve bir garsonun dikkatini çekebilmek için boşu boşuna uğraştılar. Kalabalık onları dört bir yandan sıkıştırıyordu; yandaki masalar tıklım tıklım dolu ve alabildiğine gürültülüydü.

Jiři, Petr'e doğru eğilip, kulağına mırıldandı:

"Ruda bu soruyu senin yanıtlayabileceğini söyledi; söyle bana, kim bu Staněk? Nereden çıktı bu herif? Onu oraya kim getirdi ve Patoky nereye gitti?"

"Bu herif seni neden ilgilendiriyor?" diye sordu Petr; biraz şaşırmış gibiydi. "Bu çapsız *aparatçik** seni neden ilgilendiriyor?"

"Çaplı mıdır, çapsız mıdır bilemem; ama yerini aldığı Patoky, bizim için çok önemli. Ruda her şeyin çok daha kötüye gidebileceğini söyledi; hani kaskatı bir Stalinci tavır, falan..." Kuşkucu ve alaylı bir tavırla ekledi: "Charles da öyle düşünüyor zaten."

"Değişmiş olabilir" diye karşı çıktı Petr. "Ben mesleğe yeni başlamışken onunla biraz çalışmıştım. Emirlere ve kurallara aşırı bir bağlılık gösterirdi; yani hiyerarşinin daha altlarındayken."

"Nasıl biri bu? Ahlaksız bir köpek mi? Tüccar kafalı mı yoksa fırsatçının biri mi?"

"Öf be... nasıl anlatsam, bilmem ki! Böylelerini bilirsin; şimdi yaşamaya bakalım, rejim bize neler sağlıyorsa onları edinelim, onur ve haysiyete gelince, onlara da sonra bakarız... Böylelerini anlamak gerektiğini söylersin ya! Ama, sana güvence verebilirim ki bu hiçbir za-

* Komünist Parti mensubu. (ç.n.)

man çok kritik bir konumda olmadı. Tam tersine! Bir defasında genç Revnik, elinde bir filmle geldi, kim olduğunu biliyorsun; hani Kültür Bakanlığı'nın Prag'daki yetkilisi. İyi, tamam, film biraz eleştirel bir şeydi; ama baba oğul hatırı için geçebilirdi. Ama, neler oldu be moruk! Korkunç bir patırtı çıktı. Stanĕk zincirlerinden boşanmış gibiydi; çocuğu ihanetle, pornografiyle, Batı ile suçortaklığı yapmakla suçladı ve gerisini ne sen sor, ne de ben söyleyeyim... Babasına ve Parti'ye ihanet ettiğini söylüyor, bağırıp çağırıyordu. Ama ne gösteriydi! Sonuçta çocuğu yine Patoky kurtardı."

"Bak, bu beni şaşırtmadı işte" dedi Jiři.

"Şöyle söyleyeyim, bu Stanĕk'te hiç belirgin olmayan bir şey var. O doğrudan Hanak'a bağlıydı ve o hıyar da sürekli bir kendini kollama halindeydi. Yani, olacak şey değil! Kurttan söz edince..."

Stanĕk, kalabalığı yararak onlara doğru geliyordu. Krem rengi pantolonu ve timsahlı kırmızıyı çıkarmış, iyi dikişiyle Alice'in hemen dikkatini çeken gri bir takım elbise giymiş, koyu renk bir kravat bağlamıştı.

Bir baş selamı verdi: "Baylar..." (ve hemen sonra, Alice'i fark etti) "Madam...?"

Charles alelacele tanıtma görevini üstlendi. Stanĕk Alice'in elini sıktı, Karel'in başını ve saçlarını okşadı ve mırıldandı:

"Görüyorum ki bu kalabalıkta servis alamıyorsunuz. Bekleyiniz."

Bir elini gayet hakimane bir tavırla havaya kaldırdı ve hemen o anda bir garson, yolunu değiştirip elinde şampanya kadehleriyle dolu bir tepsiyle, onlara yöneldi. Stanĕk elini kadehlere doğru uzattı; ama garson, sinemayla ilgili renkli insanlar kalabalığının arasında farklılıkları hemen fark edilen, koyu giyimli birtakım adamları işaret ederek biraz geri çekildi. Bunlar diğerlerinden hemen ayırt edilebilen, adeta birbirinin aynı gibi, kaygı veren birtakım tiplerdi. Stanĕk onlara bir göz attı, otoritesini kullanarak şampanya kadehlerini aldı ve siyahlar giymiş adamlara kaygıyla bakarak sararan garsonu, kuru bir sesle geri gönderdi.

"Kim bunlar yahu?" diye sordu Jiři. "Ondan sonra da festivalin başarısı gölgelendi derler. Kim bunlar?"

"Avrupa Komünist Partiler Konferansı'ndan temsilciler" dedi Sta-

nĕk. "Sek içiyorlar." Sonra da kadehini kaldırıp bir dikişte içerken, ekledi: "Şerefinize!"

"Kongre falan mı var?"

"Tam olarak değil. Basit bir görüş alışverişi; yani bir sonuç bildirgesi olmayacak" dedi Stanĕk. Petr, hemen söze karıştı:

"*Rudé Právo*'da yazıyor, moruk! Okusan, görürdün. O zırva gazeteyi alıyor, sonra da okumuyorsun! Sonuna dek oku, bak bakalım, içinde neler var!"

Jiři, Petr'e alabildiğine bozuk bir bakış fırlattı; ama Stanĕk hiçbir şey duymamış gibi yaptı. Sonra, sabahtan beri yanında gezdirdiği *Rudé Právo*'sunu açtı Jiři. Yüksek sesle okudu:

"Kentimizde, bugünden itibaren bir konferans başlamaktadır. Emperyal Hotel'de yapılacak olan bu konferansta kültürel sorunlar ve yerel yönetimlerin bu konulardaki etkinlikleri ele alınacaktır. Vay canına! Alice, işte sizin kaleniz bu!" Başını kaldırdı ve Stanĕk'in ifadesiz suratına baktı.

"Kültür ve yerel yönetimlerin etkinlikleri, ha!? Kiminle alay ediliyor?"

"Ne demek istiyorsunuz, yoldaş Serecka?" dedi Stanĕk, pek zarif bir tonlamayla.

"Anladınız siz onu, yoldaş Stanĕk!" diye, dalga geçti Jiři. "Komünist Partiler ne zamandan beri bu tür konular için karşılıklı görüşmeler yapıyorlar ki? Buraya kadar geldiysek ve bu hızla gidersek, yolun sonuna geldik demektir..."

"Zaman değişiyor" diye içini çekti Stanĕk.

"Evet ve giderek kirleniyor" dedi Jiři, neşeli bir sesle. "Kültürel yerel yönetim politikaları, benim külahıma... Açıkçası bu, daha geniş bir program konusunda anlaşamadıkları anlamına gelir. Buradan da aslında neyin peşinde oldukları pekâlâ anlaşılıyor."

"Evet, öbürlerinde de olduğu gibi" diyen Petr, alaycı bir sesle lafa karıştı. Neyin peşindeler, söyleyeyim mi? Tüm bir yaşam, bunların peşinde geçip gitti... ve bunların geçip gitmesini beklerken" diye, bu kez acı bir sesle ekledi, "tüm bir yaşam, geçip gitti..."

Jiři ona öldürecek gibi bir bakış fırlattı ve sözü hep ifadesiz bir tavırla izleyen Stanĕk'ten çalarak, atıldı:

"Eh, şöyle ya da böyle; hiç de sinemacıya benzemiyorlar zaten; hiç öyle bir havaları yok! Aparatçik dediğin daha çok uzaktan tanınır; hatta bir kokteylde bile. İyi de bunlar ne kadarlık bir süre için geldiler?"

"Yiyecek bir şey yok mu?" diye söze karıştı Alice. Charles onun söze karışmasının ne kadar yerinde ve zamanında olduğunu düşündü.

"Gelin" dedi Stanĕk ve ayağa kalktı. "Gidip yiyecek bir şeyler bulalım."

Kalabalığa karışıp gözden kayboldular.

"Uluslararası konferans, ha!" diye dalga geçti Jiři. "Bunu daha önce de duydum. Bak, bu iyi bir haber işte!"

"Bunda gülünecek ne var, anlamadım" dedi Charles, oldukça heyecansız.

"Açıklayayım, benim koca kuşum. Burada yapılan son Komünist Partiler Konferansı, 1967'deydi. Yine orada, Emperyal Hotel'de. Savunmaya ilişkindi ve Varşova Paktı üyelerineydi. Hemen kısa bir süre sonra gördük ki işgalin ayağını hazırlamak içinmiş. Şimdi, yirmi yıl sonra ise neyin peşinde olduklarını bilmek mümkün değil. Kültür ha?! Sanki kültür çok da umurlarındaydı... Mutlaka bunun gündeminde bambaşka bir şey vardır. Kellemi koyarım..."

"Ben bu tür konferanslarda günün modasına uyma, gündemde kalma ve değişimlere ayak uydurma çabası görüyorum" dedi Charles.

"Değişim ha?! Bak, bunu bir kenara not et" dedi Jiři, eğlenerek. "Ruslarda belki. Ama burada Gorbaçov'dan söz ettin mi, başını derde soktun demektir; bunu anlamalısın. Biz Çekler, biz bu blokun mensubuyuz. Normal. Başkaları politika yaparlar, biz ise bahçıvanlığını..."

"Zaten bu süreç de onun için bu kadar uzun sürdü" diye söze karıştı Petr. "Koyayım kodesine!.."

"Kapa çeneni, şapşal" dedi Jiři ve *Rudé Právo* ile kafasına vurdu. "Büyükler konuşurken sözlerini kesme." Sonra Charles'a dönerek sürdürdü: "Kısacası, Parti ne zaman askeri strateji konularından kültür sorunlarına geçer, bil ki orada çok ciddi bir sorun var demektir."

"Bu kadar eğlendiğin yeter" diye homurdandı Charles.

"Bu ülkede eğlenmek için pek çok vesile yok." Petr'e dönerek sürdürdü: "Bu Stanĕk'in önünde, çok ciddi bir şekilde risk alıyorsun. *Rudé Právo*'nun bir paçavradan başka bir şey olmadığını o da bilir; bunu söylemeye gerek yok. Sen az önce ne diyordun?"

"Hanak'ın çekindiğini söylüyordum. Sonuç olarak yaşlı kuşaklar bundan pek hoşlanmıyorlar. Hatta kimi zaman korktukları bile söylenebilir. Sana açıkça, 'Hanak bu konuyla ilgilenmez; sorumluluğu ben üstleniyorum' diyebilirdi. Hanak onun üstüydü; ama ona karşı çıktığı da hiç görülmedi. Hiçbir zaman bu Stanĕk'le ters düşmemiştir."

"Eh!" diye iç çekti Jiři, "böylelikle bilgilenmiş olduk."

* * *

Alice ile Stanĕk, kalabalığı yararak barın bankosuna kadar gelebildiler ve boşaltılan iki tabureye tünediler. Bar her zamanki hüzünlü görüntüsündeydi; ışık her zamanki gibi ölgün ve soğuktu. Ama yiyecek bir şeyler vardı ve barmen de gayet neşeli bir şekilde hizmet ediyordu.

"Sizi tanımakla çok mutlu oldum, Madam Bragat" dedi Stanĕk. Kadına, adeta bir sorgu yargıcının gözleriyle bakıyordu.

"Madam Ferrier" diye düzetti kadın. "Ama, önemli değil."

"Özür dilerim. Eee... kocanız, uzun yıllardan bu yana bizimle gayet iyi bir şekilde çalışıyor" diyen Stanĕk büfeye uzandı ve kadına bir kanape ikram etti. "Jiři Serecka ile pek yakındır, değil mi? O da bizim en mükemmel yönetmenlerimizden biridir."

Alice, altındaki zeminin kayganlaştığını hissetti ve bu soruyu biraz tedirgin bir şekilde yanıtladı: "Umarım öyledir" ve hemen, "onu tanımıyorum" diye ekledi.

"Genç Cumhuriyetimizin bir zaferidir bu. Şimdiye dek... Bay Bragat ile yapmış olduğumuz çalışmalar ve karşılıklı güven, kutlanmaya değer."

Alice ona hızlı bir bakış atarak mırıldandı:

"Bunu bedelsiz bir ilk uyarı olarak mı almalıyım?"

Adam bu cevaptan duyduğu hoşnutsuzluğu zarifçe belli etti ve

Alice de gözlerini kaçırdı, lokmasını çiğnemeyi sürdürerek barın raflarına bakmaya koyuldu. Gözleri, etiketinde Kiril afabesiyle yazılmış bir şeyler bulunan, orada öylece unutulmuş, tozlu bir şişeye takıldı. Stanĕk'in sözcüklerindeki örtülü tehdidi düşünürken bir yandan da bu mahzun şişeye bakıyordu. Ama birdenbire bu hüzünden, komünist alfabesiyle olan bağlantısından ve korkudan sıyrılıverdi ve ilkbahardaki kent varoşlarına, Parti'nin ve okulların bayramlarındaki orman yürüyüşlerine ve yemeklerine, Moskova Yayınları'nın kahverengi kapaklarına gitti. Bu güzel güneşli günler, demir putrellerin ve kırmızı halıların üzerinde dans etmeye başladı; resimleri fayans tabaklar üzerindeki bir taşra yaşamının basık bahçelerindeki tavuk ve horozların çığlıkları duyuldu. Bu taşra ve varoşlar fonu üzerinde, komünistlerin derme çatma sahnelerini aydınlatan Fransız güneşi altında, kendisine dikkatle bakıp konuşmayı sürdüren Stanĕk'i fark ediyordu. Aniden döndü: Onu, adeta boğazını sıkarak geçmişine götüren bu el kimindi? Keyifli bir şey değildi bu. Evet, boynunu sıkarak onu adeta boğan, gırtlağında kocaman bir yumrunun oluşmasına yol açan öldürücü bir koldu; hain bir saldırı denilebilirdi. Alice Ferrier Stanĕk'e ve çatık kaşlarına, görmeden bakıyordu. Kadın, sanki bir düşteymiş gibi, "Sputnik" dedi.

"Pardon?" diye sordu Stanĕk, "Rusların şu 1957'den beri bipleyip duran zamazingoları mı?" Ve bir kanape daha attı ağzına. "Bu sözcüğün, Rusça'da 'yol arkadaşı' anlamına geldiğini biliyor muydunuz?"

"Öyle mi? Hayır, bilmiyordum. Yuvarlak kulaklı bir beyaz ayıydı. Altında yazıları olan bir çizgi filmdi. 1956'dan hemen önce doğan piyonerler hep bunu okurlardı."

"56, bizde değil, komşumuz Macarlardaydı" dedi Stanĕk, alaycı bir tavırla.

"Biliyorum" diye içini çekti kadın.

Stanĕk sanki bu iç çekmenin anlamını çözmeye çalışır gibiydi.

"Şu sizin piyonerleriniz, Fransız Partisi'nin minikleri, değil mi? Sonuçta, tıpkı buradaki gibi. Sizinki de bizim muzaffer Çekoslovak Komünist Partisi'yle her zaman ayrıcalıklı ilişkileri olan bir Parti."

"Ah, evet" dedi Alice, sanki çok inanmış gibi bir sesle (ve içinden de yüreğinin derinliklerinde, Moskova ile transmisyon kayışı dedi).

Stanêk onun "evet"ini duymuştu; yüzüne geniş bir gülümseme yayıldı ve bakışlarındaki kuşkular azaldı. Uzun uzadıya ve sakin bir şekilde bakıştılar.

"E, bizim Termalimiz size bu Rus ayıcığını mı anımsattı? Ben de kendime bunun nedeninin ne olabileceğini soruyordum" dedi Stanêk ve ısıran bir gülücük attı. "Kuşkusuz, bu estetik bir mesele, değil mi?"

"Kuşkusuz. Bozkırdan, taygadan bir fragman... Kilisesinin çan kulesiyle ve üzerindeki rüzgârgülü fırıldağıyla, Fransa'nın küçücük bir köyünün ortasındaki koskocaman bir ütopyanın minicik bir parçası... sanki biraz da buradaki gibi" dedi ve Stanêk'in gözleriyle izlediği bir el hareketi yaptı. Sakin Orta Avrupa'da bir Rus çılgınlığı; tam bir aşırılık. Netice itibariyle, birbirimize benziyoruz."

"Rus arkadaşlar bu değerlendirmeden hoşlanırlar mı, pek bilemiyorum" dedi Stanêk, biraz da ironiyle. Alice ona bakmadan mırıldandı:

"Hoşlanmayacaklarından da emin değilim doğrusu. Bu pek güzel bir ayıcıktı... Ama şurası da doğru ki çok beceriksizdi. Dünyanın en büyük iyi niyet girişimi, kaçınılmaz olarak bir felakete dönüşür mü?"

"Anlıyorum" dedi Stanêk. "Sizi çok iyi anlıyorum."

Kadın yeniden döndü ve yüz yüze geldiler.

"Daha önce hiç düşünmemiştim; ama Sputnik ayıcığını çizen arkadaş, Doğu'da bulunduysa, belki de Gulag Takımadaları'ndan esinlenmiştir."

Stanêk salonu bakışlarıyla tararken, mırıldandı:

"Sizi bu değerlendirmelerinizin sorumluluğuyla baş başa bırakıyorum. Bağışlayın ama gidip kongre katılımcılarına hoş geldiniz demeliyim; yarın sabah çalışmalarına başlıyorlar. Aralarında Fransızlar da var; belki de bazılarını tanıyorsunuzdur?"

Bu sözlerden sonra kalktı, kadını çabucak selamladı ve gözden kayboldu. Alice, çevresindeki rengarenk ve cıvıl cıvıl kültür adamlarıyla, yalnız kaldı. Bakışlarını elektrik mavisi pantolonuna indirdi, civciv sarısı ceketinin üzerinde olduğundan da emin oldu. Onlarla birlikte yaşıyordu; onlara ihtiyacı vardı. Ama kimi zaman bu aidiyeti biraz şımarıkça bulduğu da olmuyor değildi. Koyu renk elbiseler giymiş olan adamlara doğru döndü. Onların gürültüsü, kalabalığın geri kalanından çıkan patırtıdan çok daha farklıydı. Cıvıldamıyorlar-

dı, tüylerini parlatmıyorlardı, göz almayı bilmiyorlardı. "Beyinsiz komünistler" diye geçirdi. "Zarafetsizler, sonradan görmeler; bunların kültürle ne işleri olabilir?! Hiç de olmaz, hiç de yürümez."

Charles ve Jiři kalabalığın içinden çıkageldiler ve ona bir kadeh ikram ettiler.

"Eee?" dedi Jiři, "Stanĕk sizi damak tadına uygun buldu mu? Size sırlarını ifşa etti mi? Aman, Alice!"

"Pek sayılmaz. Sohbeti benim yönetip yönlendirdiğim söylenebilir."

Kendisini pek rahatsız ve tedirgin hissediyordu: Stanĕk'e kökenini anlatmak için neden bu kadar aceleci davranmıştı ki?! Bu, korunma içgüdüsü değildi. Hiç de sanıldığı kadar masum olmadığını hissettirerek, Charles'ı ve kendisini açıkça ortaya koymuştu. Ahmak komünistler, ağır ve yağlı gövdeleriyle, hemen yanlarındaydı. Onlar da kendi tarzlarında şakalar yaparak eğleniyor, gülüşüyorlardı ve Alice bu tarzı iyi tanıyordu. Kahkahalar duyuluyordu. Yılları paylaşıyorlardı ve bu yılların her biri, birçok yıla bedeldi; planlarını ve sırlarını, kanlı bir şekilde sona eren yanılgılarını paylaşıyorlardı ve aralarından birçoğu, bu kargaşalardan sağ çıkamamışlardı. Birdenbire uzaktan, Fransızca konuşan bir ses işitildi; tiz ve kendinden emin bir sesti bu. Üçü de o tarafa doğru döndüler. Orta yaşlı ve belli ki basbayağı keyifli biri, kızıl saçlı bir adam, o karanlık elbiseli adamlar grubunun ortasında şişinip duruyor ve tüm bir Stalin dönemine sayıp döküyordu. Adeta şarkı söyler gibi konuşuyordu adam:

"Bütün istediğimiz, adam gibi içilebilir bir şaraptı! Çünkü orada isek bu, başımızı derde sokmak için değildi. Bütün dertleri sistemi geriletmek olan ve bu bir kez yıkılıp giderse yerine neyin geleceğine ilişkin de hiçbir fikirleri olmayan geri zekâlı ayaklanmacılar, muhalifler, başımıza az buz dert açmadılar; onları neyin beklediğini bilmiyorlardı; ellerinde ne varsa, onu da kaybedeceklerdi. Haydi, şampanya içelim! Onları iyi tanıyorum; ama yine de her defasında, belki akıl yoluna gelirler diye ümit ettim. Hey, buradaki yoldaşlar, sıcak ve şekerli içerler değil mi?.."

O sırada Stanĕk hemen önünden geçtiği için adam onu teklifsizce, boynundan yakaladı. Alice, Stanĕk'in kaskatı kesildiğini gördü.

Şişman Fransız, söylevini sürdürüyordu: "Fransız-Çekoslovak dostluğu, daha da geliştirilmelidir. Her görüştüğümüzde bunları, aynı şeyleri söyler, dururuz. Eh, o zaman bir şarap bölümü açalım." Kadehini bir dikişte içtikten sonra ekledi: "Çünkü sadece sinema bölümü, yetmiyor bize!"

"Sinema mı, değerli yoldaş?" diye sordu Stanĕk, yapmacık bir nezaketle.

"Evet! Siz Çekler, antikomünist eğilimleri derlediğiniz yeni bir dalgayla başlarsınız hep ve işte şimdi, gele gele Amerikan filmlerine kadar geldiniz! Bu kepazeliğin içinde, sosyalist gerçekçilik nerede? Sovyet yoldaşlarda taşınma telaşını görünce, kimileriniz gibi ahırda bulunan ilk atı nallayıp yola koyulmamak gerek, değil mi?"

"Herhalde Gorbaçov yoldaştan söz ediyorsunuz, değil mi? (Stanĕk'in gülümsemesi, öldürücü bir hal aldı.) Anlaşılan sadece kardeş bir Parti'ye, Çekoslovakya Partisi'ne değil ama yüce ve muzaffer Sovyetler Birliği'nin başkanına yönelik eleştirileriniz de var; öyle mi?"

Beriki, pek sarhoş olmasına karşın, bu durumda biraz ayıldı ve az önce söylediklerini inkâr etmek isteyen bir jest yaptı. Stanĕk, sinsi ve kurnaz bir tavırla, sürdürüyordu:

"Kardeş Partiler arasında yapıcı eleştiriler yapılması gayet normaldir. Ama Partilerin bağımsızlığı ilkesine saygı gösterilmesi de gerekiyor..."

"Sınırlı bir egemenlik durumunda olanların dışındakilere, evet" diye atıldı Fransız.

Stanĕk külrengi kesildi; ama hiçbir şey demedi. Bu durumdan ötürü olağanüstü sıkılan ve kaygılanan öbür Fransızlar, fena halde sarhoş arkadaşlarını susturmaya çalıştılar.

Hemen yakınındaki bu tartışmayı dikkatle dinlemiş olan Alice, Jiři'ye, "Bu tartışma, eşeğin ayağından başına kadar çıkan vicdanının sesi!" dedi. "Bu yoldaşın bu kadar ileri gidebilmek için, güvendiği bir şeyler var mutlaka!"

"Evet ama Stanĕk kurallara eksiksiz bir şekilde uyum sağlar" dedi Jiři. "Herifte omurga namına hiçbir şey yok. Aslında halkımız bu konuda, daha Ruslar gelmeden önce, gayet uzun ve sağlam bir eğitimden geçmişti. Bizim ne mal olduğumuzu bilmek gerek..."

Bir adam yaklaştı ve Stanêk ona Rusça bir şeyler söyledi.

"Bu, Kirgilov" dedi Jiři. "Uluslararası İlişkilerden. Yirmi beş senedir her kongrede hazır bulunur."

Kirgilov Fransız'ı selamladı, sonra homurdanarak bir şeyler söyledi. Stanêk adeta küçüldü, suratındaki gülümseme de silinip gitti; oysa aynı anda şişman Fransız'ın suratında gülücükler açıyordu.

"Bu Fransız, yaşlı Cagnant" dedi Alice, "O, her türlü değerlendirmenin üstünde ve dışındadır. Neler konuşuyorlar?" diye, Jiři'ye sordu.

"Stanêk, 'Fransızlar sinemamızı sürekli eleştiriyorlar; eleştiriden bol bir şey yok' dedi; Rus da Fransızların çok haklı olduklarını ve Çek arkadaşların, tüm yapımlarını ve esin kaynaklarını dikkatle ve tekrar gözden geçirmeleri gerektiğini söyledi."

O sırada Rus ve Cagnant birbirlerini çok içtenlikle selamlıyor, kocaman pençeleriyle birbirlerini tapışlıyor, salya sümük öpüşüyorlardı. Davranışlarında hiçbir aşırılık ve içtenliksizlik yoktu: Karşılıklı olarak birbirlerine, dünyaya ve insanoğluna egemen olmak konusundaki ortak işlev ve görevlerine ilişkin güvenceler veriyorlardı. Çekoslovakya, Brejnev'in takdiri ve tesbitiyle, Doğu Bloku'nun diğer ülkelerine kıyasla daha sınırlı bir egemenliği olan, fethedilmiş bir ülkeydi. Böylelikle Ruslar, buranın yurttaşlarının ve bağımsızlık yanlılarının üzerine, daha rahatça ve açıkça yürüyebiliyorlardı. Yaklaşımları ne çağdaş, ne turistik, ne de kültüreldi. Haydut gibiydiler; tehlikeli insanlardı. Alice başını bir kenarda durmuş ve kendini unutturmuş olan Stanêk'e doğru çevirdi. Dudakları sımsıkı sıkılı, ağırbaşlı bir ciddiyet havası içindeydi. Ama bakışlarından mutsuz ve umutsuz, onu adeta soluksuz bırakan bir kin ve nefret duyduğu okunuyordu.

Hayli şaşırmış bir halde ona bakan Jiři'ye dönerek, "Bu, sonsuza dek böyle omurgasız mı yaşayacak,,bilemiyorum" dedi ve ekledi: "İyi de, Karel nereye gitti?"

"Petr'in dizlerinde, adeta bir melek gibi uyuyor."

Salon neredeyse boşalmıştı. Petr'in kendi masalarında tek başına oturmuş, bardakların diplerinde kalan içkileri içtiğini fark etti. Bir koltuk çekmiş ve bunu, başı dizlerine dayalı olarak uyuyan çocuğa yatak olarak kullanmıştı. Ortalık sakinleşmiş, sessizlik geri gelmişti.

Ona doğru yöneldiler, biraz sallanan Stanĕk de onları izledi. Hayli abartılı bir kibarlıkla, sordu:

"Madam'a, Casino'yu gösterelim mi?"

Kendisini her türlü maceraya hazır hisseden Alice "Neden olmasın?" dedi.

"Hem böylelikle Serecka yoldaş ile biraz konuşma fırsatı bulabilirim. Ne de olsa görülecek eski, hem de çok eski, ortak hesaplarımız var. Lütfen bekleyin beni, uğurlamam gereken son bir dinozor var. Hâlâ yatağında olmayan son biri."

Petr başını Jiři'ye döndürüp pek canlı bir şekilde sallayarak söylendi:

"Senin Stanĕk'le görülecek hesapların mı var? Bana bundan hiç söz etmedin!"

"Keşke neden söz ettiğini bilseydim, zavallı evladım! Onun da zurna gibi sarhoş olduğunun farkında değil misin?"

Karel'i kaldırıp babasının kollarına devreden Petr, "Benim özellikle gördüğüm, onun da tıpkı öbür Charta'cılar gibi, adımını sağlam attığı... Kol kırılır yen içinde hesabı, değil mi?!"

"Kes saçmalamayı!" diye homurdandı Jiři, Petr'i frenlemeye çalışırken.

"Ben gidiyorum" dedi Petr. "Çok özel değilse, neler olup bittiğini bana sonra anlatırsınız."

O sırada Stanĕk, elindeki araba anahtarlarını sallayarak yaklaştı:

"Haydi, gidelim. Casino Pupp ya da Moskva, sabahın ikisinden, üçünden önce kapanmıyor."

Alice, "Bad I'de de çok güzel bir casino var" diye söze karıştı.

"Hmmm... Lazne... orası timsahlar içindir, dalga mı geçiyorsunuz?! Güç bela ayakta durabilen, son derece köhne bir yer. Üstelik kollu kumar makineleri de yok."

Charles çocuğu omzuna yatırdı ve Stanĕk'i izlediler. İki adam ne kadar rahat ise, kadın bir o kadar kaygılıydı.

3

Emperyal Hotel'de

Kırmızı halı ve kahverengi plastik, her şeyin terk edilmişliği ve paramparça kalıntıları, büyük bölümünün nasıl geçtiği bilinmeyen acımasız ve sert zamanlar, utancını ve yasını hâlâ içimizde taşıdığımız çocuksu davranışlar gibi, böyle birtakım olayların meydana geldiği zamanlar bitip gitmiş olsa da günümüzde, yolcunun biri Emperyal Hotel'de kalmaya karar verdiğinde, bazı şeyler hâlâ aynı şekilde yinelenip duruyor.

Emperyal, tıpkı adına benziyordu; kentin yüksek kesimlerine kurulmuş, biricik ve eşsiz, tüm kente egemen bir konum. Öylesine yüksekte ki bir de yine onun adını taşıyan, raylı füniküler sistemi yapılması gerekmiş... Baudelaire'in pek güzel anlattığı o coşkulu ruhların doğal barınağı olduğunu kulaklara fısıldıyor; o melankolik ruhlar

ki bazı şeyler eski anılara dayandıkları halde, onlar bunların kendilerinden kaynaklandığını zanneder ve seslerinin o bomboş odaların diplerinden yankılanmasını boşu boşuna beklerler... O sırada, artık eski inceliğinden ve zerafetinden hayli uzak bir biçimde, kür için gelen, şimdilerde bir tür mafyaya dönüşmüş olan kaba, görgüsüz, sonradan görme Rus *nomenklaturası*nın mensuplarını ağırlamaktaydı.

Çok da eskilerde olmayan zamanlarda *Lanovka Imperial**, Karlsbad'ı saran o kokmuş, çürümüş, iğrenç su ağının ortasındaki ana ırmak olan Tepla üzerinde, kentin kalbinde bulunuyordu. Girişini oluşturan mağara, sararmış eski siyah-beyaz fotoğraflarda, resimlerde ve kartpostallarda, çevresindeki puslu ve çam ağaçlarıyla süslü tepelerin ortasında ya da genelde ne kadar ağır bir tahribe uğramış olduğu fark edilmeyen kentin manzaraları içinde, hâlâ görülebiliyordu (bu tür kartpostalları hazırlamak için herhalde akrobatlık yeteneklerini biraz geliştirmesi gereken fotoğrafçılar, bir hayli çalışmak zorunda kalıyorlardı; sonuçlar da belediyeye herhalde biraz pahalıya patlıyor olsa gerekti!). Bu pek gürültülü mağara, çarpma sıvaları güneş altındaki silmelerle süslü bir ev girişine açılıyordu. Bu evde oturanlar kol saati kullanmayabilirlerdi; çünkü ayaklarının altındaki zemin, altından geçen ve dağa yönelen kabinin geçiş verdiği her on beş dakikada bir, şiddetle sarsılıyordu. Yaz mevsimlerinde balkonlara asılıp kurutulan çamaşırlar kente gelen ziyaretçileri dostça selamlıyor ama balkonların sıvalarındaki çatlaklar sanki birkaç gün içinde olduğu gibi çöküp yıkılacak izlenimi veriyordu.

Bir kadın uzun bir koridorun ucunda yün örüyor, örgüsünün üzerinden, önündeki camdan da gelip gideni gözleyerek gelip isteyene, tanesi iki kuronluk biletlerden kesiyordu. Okuma yazma bilmeyenlere yardımcıydı; ama Cumhuriyet'in yoksul olduğunu, bu konulardaki şöhretinin hiç de iyi olmadığını biliyor, bu nedenle de para üstü bekleyenlere bozukluklarla ödeme yaparken bir yanlışlık yapmamaya pek bir özen gösteriyor, böylelikle ulusal onuru ve para üstlerini çaldığı suçlamasına karşı kendisini koruduğunu düşünüyordu.

Her zaman için geçerli kaygılara karşın o yalıyar, kısa zamanda aşıldı ve Stalin sonrası teknolojinin Batılı ziyaretçilerde çağrıştırdığı

* Rusça: Emperyal füniküleri. (ç.n.)

aşağılama çağrışımı, o yüz metrelik mesafenin bir füniküler vasıtasıyla aşılmasına ilişkin olarak, Çekoslovak Sosyalist Cumhuriyeti üzerinde ışıldayan ışıklara dönüştü.

Ne var ki bu lirizm açılımı, beliren yeni bir engelle, çabucak boğuluverdi. Yolcu, hedefine ulaştığını sanmanın verdiği güvenle Emperyal'e geldiğini düşünürken birdenbire hiçbir şey göremez oldu. Nereye gittiklerini bilerek giden bazı *lanovka* yol arkadaşları, kendilerini birdenbire asfaltları çatlamış ve bu çatlaklardan otlar fışkırmış bir boşlukta bulunca, iyiden iyiye şaşkına döndüler. Koskocaman bir pano, otelin sayısız avantajlarından yararlanmaya çağırıyordu (sanatoryum, tenis, masaj, havuz, bar...). Ama yağmurlarla öylesine yıkanmış, donlarla öylesine hırpalanmış, ne zamandan kaldığı bilinemeyecek kadar eski olan ahşap aksamının üzerindeki beyaz boyası öylesine kabarmış ve dökülmüştü ki yabancılar onun gerçekten emperyal, yani imparatorluğa mı özgü yoksa imparatorluk zamanından mı kaldığını bilemiyor, anlayamıyorlardı.

* * *

Alice Ferrier o günün yalnız yolcularındandı. Jiři Serecka, bıkkın bir tavırla, "Ta tepeye kadar çıkmakta kararlı mısınız?" diye sormuştu. Kararlı olduğu ve oraya yalnız gitmek istediğini söylemeye güçlükle cesaret edebildiği halde, Charles ile birlikte ona eşlik etmiş, bir ülkeye ilk kez gelen birisinin rehberli gezi yapmak hakkına saygı göstermişlerdi. Ama aralarındaki gevezeliğe aşırı dalmış, yürüyüşlerini çocuğun hızına uydurmuş ve kadını bu karmakarışık panolar karşısında şaşkın bir halde bırakmışlardı. Ahşabının koyu renkli görüntüsünden daha karanlık biçimde yansıyan yazının bitimindeki çok noktalı harflerin yanında yer alan ok, bir duvara benzeyen dağı gösteriyor, o dik yamacın üzerinde ise tıpkı tarihsel kökenlerindeki gibi sarp, zor ve tıkış tıkış, hemen hiçbir yolun bulunmadığı izlenimini veren koca bir park uzanıyordu.

Gece ışıklar, onun bir an için gözlerini alan o sonsuz ve canlı ışıklar varken, araç nasıl bir gecenin içine dalmış ve karanlıkta kaybolmuştu? Bu bir mucize miydi yoksa günün olaylarıyla aşırı uyarıl-

mış olan ruhunun oyunu mu? (Bir de elbette korku; çünkü Alice arabayı kullanan Stanĕk'in, gecenin bu saatinde çok sarhoş olduğundan kuşku duymuyordu.) Yukarıda otelde, onları karşılayıp ağırlamak için doğru dürüst kapanmayan pencerelerden, kötü kabarmış döşemelerden, kapandıklarında tekrar açılmayan kapılardan ve üzerine çıkanın bir tek sert hareketinde kopup yıkılacak olan paslı demirli balkonlardan başka bir şeyin olmadığını düşünüyordu.

Panonun kehanetinden habersiz olan Charles ve Jiři, onunla tekrar bir araya gelmiş ve dosdoğru, önlerinde dikilen dağ yoluna girmişlerdi. Kayalık duvar üç geniş basamaklı bir patika halinde tırmanıyordu; onlar da sıkı bir yürüyüşle buna çıkmaya koyuldular. Kadının geçişini kolaylaştırmak için, pek uzun zamandır budanmamış ve sosyalizmin tuhaf özgürlük anlayışında bildikleri gibi dallanıp budaklanmış olan bazı ağaçların alçak dallarını, kenara çekiyorlardı. Bu patika, sanki lüks bir sanatoryuma gitmek için açılmış doğal bir yol gibiydi. Dalların ve yaprakların aralandığı bir yerde Alice Ferrier aşağılara, geriye doğru baktı; kent sol tarafta, iyiden iyiye aşağılarda kalmıştı.

Yeşil onları tamamen sarıp sarmaladı. Birdenbire sol taraflarında bir ev yıkıntısı beliriverdi. Çarpıcı sıcak, baktıkları manzarayı inceden titreştiriyordu. Vadiden yükselen belli belirsiz bazı sesler onlara kadar geliyordu. Bir an için diğer sesleri bastıran müzik gibi bir çekiç sesi, onlara kadar ulaştı. Charles kan ter içinde kalmış, derin derin soluyor, Alice de ayaklarını sandallarına daha iyi yerleştirmeye çabalıyordu. Ama Jiři, bol elbisesinin içinde ve eski ayakkabılarıyla, sanki yokuşun hiç farkında değilmiş gibi bir rahatlıkla, adeta fazladan hiçbir çaba harcamaksızın, ilerliyor, yükseliyordu. Karel önlerinde tam gaz koşuyor, alçak dallara sıçrıyor ya da tırmanıyor, sonra yeniden yere atlayıp onları bekliyor, daha sonra da yeniden ileri fırlıyordu. Böylece, uzun süre tırmandılar.

Daha sonra yazlık bir mekânın görüntüsü belirdi ve yuvarlak çatısının üzerindeki kulesi, yaprakların ve dalların arasından görünüverdi. Ağaçların sık örgüsünün arasından, tıpkı yavaş yavaş bir araya gelen bir puzzle oyununun parçaları gibi, belli belirsiz beyaz bir leke halinde sıyrılıvermişti. Cephesinin görüntüsünün tam olarak belirmesi de gecikmedi. Çatıları kırmızı kiremitlerle örtülü, küçük, bir-

birlerinden uzakta oraya buraya serpişmiş kuleler, iyiden iyiye ortaya çıktı. Alice, bir an için bu öğle saatinde, önlerinde tüm bir kentin onları beklediğini sandı.

Emperyal Hotel, yüksek teraslarıyla, tamamını görmek için başlarını iyice kaldırmalarını gerektiren yamaca yapışmış olarak tam önlerinde dikildiğinde, ilk duran Alice Ferrier oldu; adamların ayaklarının altında oynayan çakılların sesini işiterek öylece kaldı, daha sonra bu sesler de kesildi.

Emperyal Hotel, bin penceresiyle tepelerinden bakıyordu. Tüm çatılar ve çan kuleleri ona aitti; katlar halinde gelişen terasları tırmanan anıtsal bir merdivenin yukarısında, dağın karnındaki tek bir binadan meydana gelen, tüm bir kent gibiydi. Önceki yüzyıldan bile daha eskilerden gelir gibiydi. Tufandan sonra yola çıkan kervanların öyküsünü anlatan şairin dizelerindeki gibi, kutup buzları ve kaosu içersinde yapılıp kurulmuştu sanki. Sanatoryum bölümünün beyaz çimentosu ve yan yana sıralanan aile odalarının görüntüsüyle, dev bir zindanın ya da kalenin küstah büyüklüğüyle kurumlanarak dikiliyordu. Parka serpiştirilmiş yeşil boyalı ahşap banklar, onun doğumuyla ölen ve dedelerin torunlara anlatmasıyla aktarılan, anılardaki evlerin ahşap aksamından geliyordu. Bütün bunlar yaşanmış eski günlerin ruhuna sesleniyor, gelecek günler de gençlik umutlarının hiçbir duvar saatinde yazılı olmayan saatlerini vaat ediyor, yaşanmamış ve yaşanmasa da olur günlerinin habercisiymiş gibi duruyordu. Bu yıllar böylece akıp gittikçe umutlar da kimi zaman gerçekleşiyor, kimi zaman ise düş kırıklıklarıyla at başı, silinip gidiyordu.

İmparatorluk dönemine özgü gururlu taç simgesi kabartması, yine o döneme özgü kraliyet şeritleriyle bezenmiş bir şekilde, binanın alınlığındaydı. Bu şeritler arasında IV. Charles dönemine özgü tırtıllı desenler, neon ışıklarıyla yapılmış olmalarıyla, özellikle dikkat çekiyordu; ama bu saatte ışıklar sönüktü ve kayıp ampullerin boş duyları, kara birer delik gibi duruyordu. Binanın görkemli gövdesinde sıra balkonlar yer alıyordu. Betondan toplar ve küplerle süslenmiş olan bu balkonların köşelerinde, sanki açılmış kollar gibi duran iki kanatlı, küçük fırıldaklar hemen fark ediliyordu. Binanın tam ortasındaki çıkıntılı, masif ve kare biçimindeki bölüm, birinci katın tera-

sını oluşturuyordu. Kırmızı kiremitli çatılar üst üste sıralanarak yükseliyor, en tepede de panoramik bir görüşe sahip ve bir dizi kemerli yapının üzerinde duran, çan kulesi biçiminde bir dorukla noktalanıyordu. Alice Ferrier, oradaki varlığının tüm anlamsızlığının bilincinde, endişeli ve gergin, kendisini bunu çok daha önce görmüş gibi hissediyordu.

O saatte ne ağaçlar ne de parktaki kaba beton heykeller gölge veriyor, kuşlar da hemen hiç ötmüyorlardı. Kara ikliminin kavurucu sıcağı Karlsbad'ın ve ona egemen konumdaki Emperyal'in üzerine iniyordu. Charles ve Jiři henüz işlerine ilişkin konuşmalarına yeniden başlamamışlardı. Alice arkasında, Charles'ın dedesinden miras kalmış olan ve henüz hâlâ kaybetmediği sigara tabakasının kapanışının küçücük "klik" sesini duydu. Adam sigarasını tok, tok, tok diye defalarca vurdu tabakaya. Bu, filtresiz Gitanes içtiği zamanlardan kalma bir alışkanlık, uçtan sarkan tütünleri toparlama hareketiydi. Ama tüm dostları ve çevrelerindeki dünya gibi Charles da yaşlanmıştı ve Emperyal Hotel'in önündeki gölgesiz terasların altında içmeye hazırlandığı sigara da upuzun filtreli, "layt" bir sarı tütün sigarasıydı ve bunu tabakasına, sadece anlamsız bir mekanik alışkanlıkla vurup duruyordu.

Alice, hafif bir tonla mırıldandı (ama, hafif de olsa, sesinde belli belirsiz bir saldırganlık da vardı):

"Dünyada bazı vazgeçilebilir ve yapay şeylerin de üretilmeleri gerek herhalde. Ama bu, kuleleri ve rüzgârgülleriyle, hâlâ burada."

"Varşova Paktı'na bağımlılık, dünyanın kötü tarafına hapsedilmiş olmak ve Rus Çarları" diye homurdandı Jiři. "İşte vazgeçilebilir olanlar, bunlar."

"Komünistler yani" diye dalgın bir sesle yanıtladı Alice. "Bunun olabileceğine inanıyor musunuz?"

Jiři'nin arkasından ona dik dik baktığını hissetti ama dönmedi. Huysuz ve hırçın bir sesle yanıtladı Jiři:

"Komünistler değil. Ruslar!"

Sigarasını ağzına yerleştirip gömleğinin cebinden de ezilmiş, buruşuk bir kibrit çıkartan Charles, "Her koşulda burada takılmanın âlemi yok" diye kestirip attı. "Korkunç pahalı olmalı."

Ama Jiři'nin sanki sessizlik ve sıcak dalgalarının arasından gelir gibi olan boğuk sesi, hemen karşıladı bunu: "Burada çok pahalı diye bir şey yoktur. Hiçbir şey, sizler için pahalı sayılmaz."

Bu serzenişi anlamamış gibi yapan Alice, küçük bir gülücükle mırıldandı:

"Ama kimi zaman, ödenecek bedeller pek büyük olabiliyor, değil mi?!"

En yukarıdaki terasta, hareketlenen birinin küçük silueti görünüyordu. Bu, merdivenlere yönelmiş, çırpı bacaklarıyla koşan ve incecik saç örgüsü sırtında hoplayıp zıplayan minicik bir kız çocuğuydu. Onlara bakmıyordu, gözlerini Karel'e dikmişti ve Alice içinin oğluna yönelik bir acıma duygusuyla titrediğini hissetti; ama belirgin bir tereddütle, kendisine çekingen bakışlar atan oğlunun karşısında, hareketsiz kaldı.

"İşte size, canı sıkılan ve aradığı genç adamı bulan biri" dedi Charles.

Karel'i cesaretlendirmek için hafifçe ileriye iten Alice ise düşünüyordu: "Koşan da o, genç avcı tanrıça; gayet kararlı ve kaygı diye bir şey bilmiyor henüz ve istediği şey için de hiçbir çekingenlik hissetmiyor..."

"Haydi, sen de ona koş!"

Küçük oğlan annesinin öğüdünü dinledi ve iki çocuk, buluşmalarını, bir sedir ağacının etrafında dönerek ve birbirlerini kovalamaya koyularak kutladılar.

Terasların en üst kısmına, sütunların altına kadar gelen üçlü ise, son bir hamle ile parka doğru geri döndü.

"Bu otelde gerçekten de birileri var mı?" diye sordu Alice, çekinerek.

"Elbette" dedi Jiři. "Kür için gelenler. Özellikle de Ruslar."

Birdenbire döner kapıda, omuzlarının üzerine bir havlu atmış olan şişman bir adam beliriverdi, onlara bakmadan ve Jiři'ye hafifçe çarparak yanlarından geçti. Jiři, dönerek, belirgin bir aşağılamayla baktı adama. Adam sundurmanın kenarına kadar gitti ve gür bir sesle, "Tamara!" diye bağırdı, sonra çocukları fark etti; merdivenlerden inerek, tıpkı bir ayı yürüyüşüyle, onlara doğru seğirtti. Küçük kızın

karşısına dikilip ona ateşli bir nutuk patlattı adam; karnını içeri çekmiş, kollarını da havaya kaldırmıştı. Alice Rusça'nın yumuşak hecelerini dinlerken adamın kıza, belki de tüm Rusya'nın onları izlediğini falan söylediğini düşünüyordu. Daha sonra adam, kızı elinden tutup o koca pençesiyle Karel'in başını, hafifçe, belki de küçük kızın yemeğini bitirdikten sonra tekrar geleceğini söylemek ister gibi okşadı. Sonra kızıyla birlikte merdivenlerden çıkmaya koyuldular. Küçüğün incecik saç örgüsünü savurarak sık sık geri dönüp üzüntülü bakışlarla süzdüğünü görünce, kapıya geldiklerinde, onu epey öfkeli bir sesle azarladı.

"Gördüğünüz gibi otelde birtakım insanlar var. Tabii, eğer bunlara insan denilebilirse..."

Alice Ferrier, Jiři Serecka'ya doğru döndü. Adam ona kıvırcık ve sarışın, biraz güneş yanığı ve biraz da toplu gibi geldi ve onun gerçek bir Çek olduğunu ilk kez düşündü. Orta Avrupa ormanlarının sarı kürklü küçük bir hayvanı, keskin dişleriyle avını arayan esnek ve yılankavi bir orman gelinciği ve patikanın ortasında, etli kıçının üstünde oturmuş, boynuna bir havlu dolamış, onu bekleyen Mishka...

Ayaklarının altındaki mermerin üzerine, altın yaldızla kazılmış kraliyet tacına bakarak, "Pöh!" dedi kadın. "Her koşulda bu obur canavarın mağarasına girecek ve orada yakılıp sindirileceğiz..."

"Şu halde bu obur canavarın inine gidelim" dedi Jiři ve geniş bir kol hareketiyle döner kapıdan yana işaret etti. "Buradan buyurun."

Sigarasının izmaritini merdivenlerden aşağı doğru fırlatan Charles, "Eh, umarım bar açıktır" diye homurdandı. "Bu ülkede insan ölesiye susuyor."

* * *

Böylelikle 1987 yılının son derece sakin bir gününde Emperyal Hotel'in biraz gıcırtılı döner kapısı, yemekten sonraki sessiz bir saatte, gayet yavaş bir biçimde döndü ve personelin hayli şaşkın bakışları altında, üç kişiyi içeri aldı. İri, kıvırcık ve elbisesi buruş buruş bir adam, arkasından oldukça ince yapılı, krem rengi bir gömlek ve blucin giymiş bir diğeri ve nihayet bir boş tur attıktan sonra da parlak

bir etek ve canlı sarı renkli bir mont giymiş, bir çocuğu elinden tutan bir kadın. Ellerinde herhangi bir valiz ya da yol çantası yoktu. Adamlar camekânlı döner kapıdan geçtikten sonra holde, tavanların yüksekliğini, duvar boyunca yükselen ahşap ve cilalı eski lambrileri ve su damlası biçiminde ışıltılı kristal parçalardan yapılmış ve kayıp zamanlardan miras kalmış, muazzam büyüklükteki avizeyi hayranlıkla izleyerek sakin bir şekilde ilerlediler. Ayaklarının altında, mermere kakılmış parlak mika süslemeler vardı. Bunlar büyük hole sanki sürekli olarak bir Noel görünümü kazandırıyor, soğuk kış mevsiminde sıcak bir barınak, boğucu yaz sıcağında da serin bir korunak hissi yaratan bir şekil veriyordu.

Kadın da içeri girip cam turnikenin metalik tutamağını bıraktıktan sonra, döner kapının çıkış alanından çekilmek için yana doğru bir adım attı. Resepsiyon bankosundan onu dikkatle izleyen Janicka'ya göre, oldukça ihtiyatlı bir adımdı bu. Sonra da orada kaldı ve o da içeriyi tepeden tırnağa gözden geçirdi; ama bu gözlerde ne bir hayranlık ne de bir keyif belirtisi vardı; ciddi, eleştirici ve biraz da şaşırmış gibiydi.

Charles Jiří'ye, "Güzel bir yapı" diyordu. "Ama mobilyalar... Koltuklar, pardon yani, bu bambaşka bir şey..."

"Babam 1959'da aynı bunlardan satın almıştı. Çok sağlamdır bunlar, biliyor musun? Şu sırada bile, hâlâ kıçı üzerlerinde, oturuyor."

Charles ısrar etmedi. Besbelli ki sağlamdılar; ama çok sert, katı ve epey sevimsiz bir kahverengi renkteydiler. Eski bir yol halısı, tam büyük avizenin altında bulunan ve eşitsiz boydaki cam silindirlerden oluşan ve üzerinde tamamen sosyalist vurguda, koskocaman bir çiçek buketi bulunan, tuhaf bir anıta doğru uzanıyordu. Gerçi Charles sosyalist bir buketin tanımını nasıl yapacağını da pek bilemedi; ama, öyle işte...

Bu üç ziyaretçi, o sırada İgor'la birlikte nöbette olan Janicka'yı bir hayli tedirgin etti. Rus değildi bunlar; aralarından iki tanesi gayet iyi giyinmişlerdi. Kim ve ne oldukları belli değildi, bunu tahmin edebilmek de pek mümkün değildi; ama her ne kadar adamlardan biri epey iriyarıydıysa da (Emperyal'de, aşırı şişmanlık tedavisi de yapılıyordu) kür için gelmedikleri kesindi. Bunlar, belli dönemlerde oteli ne-

redeyse tümüyle işgal eden, kongrecilerden de değildi. Sözleşmeler imzalamaya gelmiş iş adamları, rulette şansını denemeye gelmiş kumarbazlar ya da otelde iş tutmaya gelmiş fahişeler gibi, iyi bilinen ve kolay tanınan yabancılardan olduklarına ilişkin bir havaları da yoktu. Personelin kendi aralarındaki nitelemeleriyle bu uluslararası ayaktakımı, kırk yıldan beri zaman zaman ortaya çıkardı; ama bunlardan bazıları her yıl, ısrarla ve inatla vizelerini alıp kışı burada geçirir, sabahın ikisine dek oyun oynadıkları Moskva Hotel'le Emperyal arasında gidip gelirlerdi. Çoğu Almandı ve polis tarafından dikkatle, yakından izlenirlerdi, öylesine ki sonunda senlibenli konuşur hale gelecek ve birtakım gizli kapaklı işlere girecek kadar da yakınlaşırlardı. Ancak hep kapalı kapılar ardında ve sesleri duyulmasın diye de pek alçak sesle konuşurlardı.

Bunlar ise Alman değillerdi ve öyle pek bir candan ve yakın gibi de durmuyorlardı. En azından ikisi, Batılı olmakla birlikte ve bir turist otobüsünden ya da katılmanın zorunlu olduğu bir günlük turdan kaçmış gibi görünmeseler bile, bunun çok da iyi birer örneği gibi değillerdi. Janicka, İgor'a döndü ve soru dolu bir bakış fırlattı. Öbür müşteri kategorileriyle ve Çekoslovakya'ya dayatılmış sayısız kölelik formalitesinin formlarıyla sürekli başı dertte olan İgor'un karakteri, esneklikten öylesine yoksundu ki defalarca işinden kovulma tehlikesi atlatmıştı.

"İlk giren bir Çek" dedi. "Bir Çek, duruşundaki sevimsizlik, kılıksızlığı ve pantolonunun çok kısa oluşundan, hemen tanınabilir. Kafası tam bir Bohemyalı ve Prag'dan geldiğine ilişkin olarak seninle iddiaya girebilirim. Daha önce geldi mi acaba, sanki onu daha önce görmüş gibiyim."

"Elbette bu mümkün" dedi Janicka, uzlaşmacı bir tavırla. "Ya öbür ikisi?"

"Pöh! Öbür ikisi mi?" derken, kuşkulu bir el işareti yaptı İgor. "Batılı, sıradan tipler. Özgürce geziyorlar."

Batılı, sıradan tipler deyişi, dünyanın öbür tarafından gelen milyonlarca kişiden olan bu ikisini, gayet iyi ifade ediyordu ve bunları böylesine olağanüstü bir hale getiren, sadece komünizmdi. Bu tür turistler ancak pek ender hallerde yalnız olurlardı. Bunların kurallara

uymamalarından ve izin gerektiren yerlere gizlice ve kaçak olarak gitmelerinden kaygılanan bir rehberin eşliğinde olduklarını sık sık görmüşlerdi. İçinde bulundukları ortamın gerçeklerini bilmemekte ve anlamamakta ısrar eden, böylelikle onlara eşlik edenleri bir sürü tehlikeye atan bu iyi niyetlerle dolu sersemleri (İgor bunlar için, 'bilmek de, anlamak da istemeyen', Janicka ise 'sadece barış ve huzur isteyen' derdi) toplayıp bir araya getirebilmeleri için rehberlerine pek çok kez yardımcı olmak zorunda kalmışlardı. Uzun yıllardan bu yana, Emperyal'de bunlardan pek çok; ama yalnız, özgür ve hiç kimseye bağımlı olmayanlar pek az görülmüştü. Esasen bunlar, komünizmin sınırları dışında da pek azdı.

"Bunlar alışılagelmiş turistlerden değiller" diye homurdandı İgor. "Kesin, aşağıdaki festivalden geliyorlardır. Çek de Batılılarla düşüp kalkan birine çok benziyor."

"İyi ama onun ne iş yaptığını bilmiyorsun İgor! Hiçbir şey bilmiyorsun. Belki de..."

"Bir sürü avantajı var, bu besbelli. Bilgi de veriyor. Üst makamlara da zaman zaman rapor veriyordur. Böylelerini bilirim." Oda listelerini özenle bir araya getirip sıraya koyarken, biraz tedirgin bir sesle ekledi: "Sen çok safsın ve sonunda bu, başına iş açacak."

Janicka çalışma arkadaşının asık ama pek güzel hatlı suratına baktı. Sarı ve kısa kesilmiş saçlarıyla, düzgün çizgileriyle, genç bir Wehrmacht subayına benziyordu. Hani şu Reich'ın son günlerinde, neredeyse çocukların bile silah altına alındıkları günlerdeki gibi. Çünkü, İgor'un somurtkan ağzının iki yanındaki o çocuklara özgü yuvarlak hatlı çizgiler, aynen duruyordu. Ama o, Bohemya-Moravya bayrağını yükseklerde dolaştıran, babasının alçaklığından dolayı kendisine takılan Rusça isminden de tiksinen, bir Çek yurtseveriydi. Milliyetçi bir örgütlenme, bu özgürlük tutkunu ruhu kolaylıkla kendine çekebilir ve bağlayabilirdi. Kimi zaman Janicka'yla bu konulara ilişkin olarak konuşuyor ve onu kaygılandırıyordu; çünkü kızın politikaya hiçbir ilgisi yoktu. Babasının bu konuda kendisine yaptığı uyarıları sürekli olarak anımsıyordu. Gününü bekleyen İgor, yeni patronlara saygılı davranıyordu. Ama Rusların sürekli böbürlenmeleri ve onu küçümsemeleri bile bu sert bakışlarda bir tereddüt

yaratmıyor, bu asık ve kötücül bükümlü ağzın duruşunu değiştiremiyordu.

"Bağımsız olarak gelen serbest turistler; bunlardan geçen sene de gördük" dedi Janicka, arkadaşını cesaretlendiren bir ses tonuyla. "Görüyor musun, yine geliyorlar. Bu iyiye işaret..."

"İyi işaret ha! Sen öyle san" diye homurdandı İgor. "Üstelik bizim Ruslar ve kumarhanelerdeki ayaktakımı varken yakında bir de bu cepleri para dolu ve şımarık çocuklu turistler gelecek!"

Ah, evet, çocuk... Kız büyükleri gözden geçirirken, onu unutmuştu; bu arada bu üçlüden hangilerinin çocuğun annesi ve babası olduğunu da bulmaya çalışıyordu. Biraz da tedirgin bir bakışla süzdü onları. Emperyal'de birtakım çocuklar vardı. Rusların, her biri tam bir serseri olan çocukları, anne babaları daha taksinin parasını öderlerken itliğe başlayıp her türlü makûl sınırı aşan veletler, *Ad honorem fontis Carolis* fıskıyesinin çevresinde zıplamaya başlardı bile. Para muslukları açıldı mı, böyle olur!

Otelin simgesi olan *Ad honorem*, ana salonun ortasını süslüyor, büyük avizenin en alttaki kesme kristal su damlasının tam altında yer alıyordu. Bununla onurlandırılmış olan, IV. Charles'ın bundan tam dört yüzyıl önce bir geyik avı esnasında içine düştüğü, mucizeler yaratan doğal kaynak suyuydu. Emperyal Hotel, 1912 yılındaki o geçici ve kırılgan barış döneminde, tam kalbinde fışkıran bu kaynağın üzerinde inşa edilmişti. Fıskıyeli küçük anıt, beyaz seramik bloklarıyla çevrili mavi camdan yapay bir şelale şeklindeydi ve gençliğin bitip tükenmek bilmez arzularını çağrıştırdığı düşünülmekteydi.

Ne var ki çocuk fıskıyenin orada değildi! Kız onun annesinin yanında, elindeki oyuna dalmış, pek uslu durduğunu fark etti. Elinde küçük bir metalik uçak vardı ve biricik yeğenini şımartmayı pek seven Janicka, o anda bunun nereden geldiğini bildi: Bu aşağıda, Tepla kıyısındaki oyuncakçıda, tanesi on kurona satılanlardandı. Çocuk altı yaşında falan olmalıydı ve uçağını, uysal bir karakteri olduğunu gösteren yumuşak bir jestle başının üzerinde havalarda dolaştırırken kısık bir sesle, hemen tanınabilen uluslararası bir dille konuşuyordu –"ciyuuuvv!"–.

"Her koşulda, bu üçü için odamız yok" diye tısladı İgor.

"Sen de abarttın ama" dedi kız, "herhalde ötekilerden daha iyidirler! En azından küçük, gayet düzgün davranıyor." Oda listelerini gözden geçirerek devam etti: "Hem üç kişilik, gayet iyi bir süitimiz var. Hani, o pek önemli Rus konuğun istemediği; yükseklik korkusu varmış beyefendinin..."

"Peki ama onu ne yaptık ki?" diye, canlı bir sesle, kaşlarını da çatarak sordu İgor.

"Cumhurbaşkanı süitine aldık. Husak'ın başında bunca sıkıntı varken şu sıralarda bizi görmeye gelmesi, pek küçük bir olasılık." Çenesiyle işaret ederek sürdürdü: "Hem bagajları da yok, belki de sadece görmek için geldiler."

"Neyi görmeye?" diye havladı beriki. "Burası bir kür oteli; hayvanat bahçesi değil..."

Janicka içini çekti. İgor ulusal bağımsızlık konusunda ne kadar duyarlı ve titiz ise, herhangi bir işgale uğrama konusunda da o kadar kuşkucuydu ve dünyanın yavaşça da olsa değiştiğini, bir türlü anlamıyordu. O sırada henüz Rus işgalinin de polisin acımasızlığının da sonu görünmüyordu. Gorbaçov'un nisan ayındaki gezisi, hiç kuşkusuz tam bir düş kırıklığı olmuştu. Ama buzdağları Polonya'da yerinden oynamış ve birbirini izleyen belli belirsiz ipuçları, terörün sonunda azalmasıyla gelişmiş, biraz zorlamayla da olsa bir açılım sağlanmıştı ve bu gerçek bir durumdu. Janicka bu tür bir açılım olasılığına hazırlıklıydı; ama İgor değildi. Kötümser, gölgeli ve melankolik yapısıyla sürekli, yeni felaketlerin geleceğini düşünüyor, Janicka'nın etekleri uçuşarak karşıladığı her gelişmede, yeni bir kölelik biçiminin gelişini görerek kararıyordu.

Hâlâ salonun ortasında dikilen üçlüye tepeden tırnağa bakarak homurdandı: "Oraya kök mü saldılar bunlar? "

Sıradan birer turist diye algıladığı o ikisinin, milliyetleri ne olursa olsun, onun neler dediğini anlamaları gibi bir olasılık yoktu. Kim Çekçe öğrenme zahmetine katlanır ki? Ama jestlerinden ve sesindeki aşağılayıcı tonlamadan onları geri çevirmek istediği gibi bir anlam çıkartabilir ve bunlar bilinçlerinde bir yankı uyandırabilirdi.

Tam o sırada üçlü, sanki onun bu sesiyle uyarılmış gibi yavaşça da olsa, harekete geçti. İki adamdan biri yakasını gevşetmeye uğra-

şarak, henüz yerinden kımıldamamış olan kadına yöneldi. Kadına doğru eğilerek mırıldandığı görüldü:

"Sevgili Alice" dedi Charles, "kür anıtının önünde ağzın bir karış açık dikilmeye bir son verirsen, artık herkesin dikkatini çektiğimiz bu salondan bir an önce ayrılabilir ve bara doğru ilerleyebiliriz. Ne dersin?"

Kadının ikircikli ve hüzünlü bir hali vardı. İçini çekerek mırıldandı:

"Geçmiş bayramlar... aileler, insanlar... hepsi öldüler. Eh, her yerde öldüler. Ama sanki burada, her yerdekilerden daha çok öldüler. Sanki komünizm onları bir başka boyuta gönderdi... ama sadece komünistler mi yoksa sadece zaman mı geçip gitti?.."

"Gidelim mi?"

"Gitmek mi? (Birdenbire kendine geldi sanki; geri geldi. Tamamen uyanmıştı şimdi.) Sorun yok! Burada kalmamıza karşı değilsin, değil mi?"

"Ruslarla birlikte mi?" diye sordu, yanlarına yaklaşmış olan Jiři.

"Ruslar mı?" dedi Alice, biraz ikircikli.

"Ama, elbette. Burada, onların topraklarındasınız; burası konsolosluktan bile daha beter."

"Ya! Demek öyle... Ama, burası benim de toprağım!" diye, hiç beklenmedik, hatta biraz da öfkeli ve şiddetli bir tepki verdi Alice.

Jiři, omuz silken Charles'la bakıştı.

"Üstelik burada sadece Ruslar da yok" dedi kadın, tavanda bir yerde asılı bir bandrol şeridini göstererek. "Belki de hiç boş odaları kalmamıştır."

Bandrolde, biri de Rusça olan beş dilde yazılmış bir slogan yer alıyordu: "Avrupa Komünist Partileri delegeleri! Hoş geldiniz."

Charles, uyurgezer gibi bir sesle mırıldandı:

"Eh, iyi be! Amma da kibarlaşmışlar..."

* * *

Öğleden sonra saat ikide, hemen az öncesine kadar bomboş ve sessiz olan salon, birdenbire uğuldamaya, kaynamaya ve inanılmaz

bir hareketlilikle kıpırdanmaya başladı. Birtakım insanlar, camlı döner kapının tam karşısındaki, üst kata çıkan geniş merdivenlerin perdelediği bir kapının önünde, toplaştılar.

"İşte, konferans" dedi Jiři. "Küçük toplantı salonu orada." Aşağılayan bir tonda, ekledi: "Kuyrukçuların kongreleri için basit bir toplanma mekânı. Dünyamızın yazgısının belirlendiği öbürü, büyük salon, herhalde günün birinde tekrar açılacaktır."

"Seni duyan da bunu temenni ettiğini düşünür" dedi Charles.

Jiři, cevap vermeksizin, omuz silkti. Üçü, ana salona açılan barda oturmuşlardı. Alice'in başarısız uzlaşma girişiminden beri sarfettikleri ilk sözcükler bunlardı. Kadının büyüklenmesi ve böbürlenmesi karşılığında gelen aşağılanma sonrasında, her ikisi de bunu bir türlü akıllarından çıkaramıyorlardı.

Jiři, kendine güvenle ve hafif alaycı bir sesle, "Eh, mademki bu Ruslarla birlikte kalmayı göze alıyorsunuz; bakayım, sizin için bir oda bulabilir miyim" diyerek resepsiyona doğru ilerlemiş; Alice de belli bir merakla, onunla birlikte gitmişti.

Ama o hain, ayrıcalıklı, Batı dostu Çek İgor, oradaydı ve onu bekliyordu. Jiři'nin talebini, bakışlarıyla tam bir çelişki halindeki aşırı bir kibarlık ve nezaketle söylediği sözlerle geri çevirmişti. Aslında demek istediği çok açıktı: Kendileri dünya sıralamasında köpek bokundan bile birkaç derece aşağılık yaratıklar oldukları için, otelde kalmaları söz konusu olamazdı. Ne var ki karşısındakinin yalan söylediğini anlamaması için, gözlerini Jiři'nin gözlerine dikerek başka sözcüklerle konuşmuştu:

"Burası bir kür enstitüsüdür bayım. Hastalara tahsislidir."

Hemen yanındaki Janicka, iç çekmişti. Bu iç çekiş, bir eli cebinde, sonunda bu tartışmayı uzlaşmayla sonuçlandıracak olan parayı mıncıklayarak karşısındakine dalmaya hazırlanan Jiři'nin dikkatinden kaçmamıştı. Ne var ki Alice, tüm dillerde geçerli "kür" sözcüğünü işitince, yukarıda asılı bandrolü işaret ederek, Almanca olarak söze karışmıştı:

"Kuristen und Kommunisten, auch."

Bunları telaffuz ettiği anda da pişman olmuştu. İgor'un dudakları kenetlenmiş, şakağındaki bir damar şişerek atmaya başlamıştı. Elin-

de tuttuğu kâğıtları öfkeyle buruşturuvermişti. Jiři sessizliğini ve ifadesizliğini korumayı başarmıştı. Parayı cebinin dibine bırakmış, İgor'a hiç bakmadan topuklarının üzerinde dönmüş ve Alice'i bara doğru götürmüştü.

Charles onların bu kararmış hallerini görünce, "Ne o yoksa oda yok mu?" diye sormuştu. Jiři de sözün tadını kaçırmadan ve aşırılığa kaçmadan, sakince yanıtlamıştı:

"Bir yandan kürcüler, öbür yandan kongre, sonuç olarak otel dolu." Bunun üzerine Alice, orada kalmak konusundaki ısrarından vazgeçmeye karar vermişti. Onuru kırılmış ve aşağılanmış hissediyor, bir hınzırlık yapabilmek için dayanılmaz bir istek duyuyor ve bildiği tüm şeytanlara sövüyordu; burnu bardağına dalmış olarak öylece kalakalmıştı. Jiři Serecka bu tür adamlara rüşvet önermenin bir yararı olmayacağını, para vermeye kalksa İgor'u, komünistlerden söz edilmesi gibi, büsbütün tahrik edeceğini düşündüğünü söyledi.

Kongreciler dört bir yana dağılıp seyreldiklerinde Alice, içine gömüldüğü durumdan çıktı ve sırtını yeniden dikleştirdi. Kalanlar aralarında sohbet ediyor, birbirlerinin omuzlarını tapışlıyor, salonu kahkahalarla çınlatıyorlardı. Jiři ve Charles da tıpkı onun gibi, bütün bunları büyük bir dikkatle izliyordu ve her üçü de bir gün böyle bir aidiyeti yaşayabileceklerini düşünüyor ama bunu sadece kendisinin düşündüğünü zannediyordu.

"İyi bak!" dedi Jiři, Charles'a. "Bunların ne kadar tehlikeli oldukları belki buradan görünmüyor; ama ben bunları iyi tanırım. Bak, o zayıf herif bir Rus'tur ve gerçek bir salaktan başka bir şey değildir. Ama tartışılmaz bir avantajı var; akşam saat altıdan sonra, tamamen yarış dışı kalır (ve burada Jiři, kafasını geriye devirip başparmağını ağzına daldırarak tasvir etti). Geçmişte bunun yararlarını da görmedik değil!.."

Charles gözünün ucuyla Alice'in ayağa kalktığını ve büyük salonda bekleşen kalabalığa doğru ilerlediğini fark etti. Jiři konuşmayı sürdürüyordu:

"Ruslara gelince; neye şaşırdım, biliyor musun? Sandığım kadar kalabalık değiller. Dün de öyleydi, açılış kokteylinde dikkat ettim de... Sanırım şu sırada, başka birtakım çakallıklar peşindeler! Ya şu,

onu tanıyor musun? Menzel'in filminin karşılığında seni, Gottwald'ın çalışmasını satın almaya zorlayan, odur!"

Jiři bunları sıraladıkça, Charles, bu düşmanlara dikkatle bakıyordu. Gözlerini iyice açıyor ama hiçbir şey göremiyordu ya da hemen hemen hiçbir şey. Elbette sekiz yıldır bu ülkede pek çok bürokratla çalışmıştı; ama bunlar ne öylesine aydın adamlardı ne de onur ve namus timsalleri! Ne var ki iş tehlikeye gelince... Şu dudakları sımsıkı sıkılı, gri bir fareye benzeyen ufak tefek kadın, ne kadar tehlikeliydi? Ya öbürü zayıf ama alkolik göbekli, kırmızı yanaklı olan... Bunun hüzünlü bakışlarıyla bu yapay aşırı neşeli kahkahaları arasında nasıl bir ironi vardı?!..

"İlle de itiraf etmemi istiyorsan, söylemeliyim ki bunların hiçbiri bana, öyle pek de saldırgan görünmüyorlar."

"Hâlâ Batılı biri gibi konuşuyorsun. (Jiři Charles'ın biraz kırıldığını anladı ve gönlünü alacak bir jest yaptı.) Ama haklısın, naif insanlara verdikleri izlenim böyledir. Ne cellat kukuletaları ne de çizmeleri var; hatta ruhları bile yok. Biri gelip de onlarla konuşursa, ne ala... Partiye dişleri ve tırnaklarıyla yapışmışlar, ellerinden gelse bırakmak isterler ama yapamazlar; çünkü onlar için dışarıda hiçbir şey yok. Dünyanın geri kalanı onları asla kabul etmeyecek. Dünyada gidecek hiçbir yerleri olmaması, onları büsbütün alçaklaştırıyor; biliyorsun..."

Charles bu sesteki acı tınıyı algıladı. Bu ilk kez olmuyordu, Jiři'ye merakla baktı. Jiři, derin bir iç çekmeyle sürdürdü:

"Esasen dünyanın geriye kalanı da uzun zamandır onları ilgilendirmiyor."

"Ama daha dün, bu iğrenç kongrenin iyi bir haber olduğunu söylüyordun; askeri sorunlar yerine kültürel konular..."

"Bunu hâlâ söylüyorum. Ama Parti'de, çeşitli kademelerinde, burada ya da başka yerde, bu gibi sahte konferanslarda olup bitenleri bir bilsen! Senin hiç bilmediğin bir sürü şey var, esasen bunların çoğunu ben de bilemiyorum... Ben senden biraz daha iyi tahmin ediyorum, hepsi bu."

Charles bu çağrışımları dinlerken, genellikle sırtında hafif bir ürperme hissederdi. Bu kez de hafifçe titredi, bu imparatorluk döne-

minden kalma ve 1950'lerdeki çocukluk yıllarının mobilyalarıyla döşenmiş salonun gölgeli köşelerinde, buz gibi soğuk bir hava varmış gibi geldi ona. Bilinmeyen ve alabildiğine kaygı verici nice şeyler vardı sanki oralarda... Başlangıçta Jiři ile dostlarını genel bir kuşku iklimi yaratmakla ve böylelikle de mücadele ettiklerini ileri sürdükleri rejimin ekmeğine yağ sürmekle suçlayarak, didişip durmuştu. Ne var ki daha sonra bir şey, küçük bir olay oluyor ve o zaman da onlara hak veriyordu. Bu gibi hallerde o belli belirsiz kuşkular, Charles'ın içini kemiriyor ve özellikle o karanlık kış mevsimi Prag'ı sarıp sarmaladığında, oteldeki odasının kilidini iki kez çevirerek kapatıyordu ve bunun pek anlamsız bir önlem olduğunu da gayet iyi biliyordu aslında. Böyle gecelerde, alnını pencerenin camına dayayarak bomboş sokaklara uzun uzadıya baktığında, kimi zaman içi, aslında anlaşılmaz bir biçimde korkunun tetiklediği, şaşırtıcı, tuhaf bir neşe duygusuyla dolardı. Taşrada geçen çocukluğunun odalarını düşünür, karanlığın ve yatağının koruyuculuğunda, fırtınanın dövdüğü pencerelere bakarken rüzgârın daha da hızlanmasını nasıl da istediğini anımsardı. Batılı meslektaşlarıyla bir araya geldiklerinde, onlara tedbirli olmaları gerektiği yolundaki sezgilerinden söz ettiğinde, genellikle hemen hep aynı cümlelerle karşılaşırdı: "Burada her şey o kadar da kötü değil canım... Hele bizim kültür devletimizi düşünecek olursan!.." Sürekli olarak Cumhuriyet'in eğitim alanında gösterdiği çabaları, kültür alanında neler yapıldığını, işsizlik diye bir şeyin olmadığını, herkesin yeterince para kazandığını anlatıp dururlardı. Charles bu tür söyleşileri Jiři'ye aktarmaya hiçbir zaman cesaret edememişti, ki aslında o bunların tümünü biliyordu ve yeri geldiğinde de patlıyor, bağırıyor, püskürüyordu. Jiři'nin bu tepkileri Charles'ı uzun zamandır pek şaşırtmıyor ve endişelendirmiyordu. Bu tepkileri tam ve açık olarak niteleyemese de bunların, bir tür kendini ve görüşlerini savunma çabasıyla yapılmış saldırılar olduğunu anlayabiliyordu.

Bütün bunları düşünürken gözünün ucuyla, belli ki Jiři'nin ilgi alanından çıkmış olan Alice'i izliyordu. Kadın hâlâ kapalı olan kapının önünde yığılmış ve birbirini sıkıştıran kongreciler kalabalığının çevresinde dolanıyor, kimi zaman ise varlığını bile fark etmeyen birtakım gevezelerin aralarından geçiyordu.

"Bak Tanrı aşkına, şuna bak, izle şunu!" dedi Jiři. "Ben bu herifi ne zamandır tanırım, uzun yıllar var ki buna tahammül ediliyor! 'İcazetli gazeteci'! Aslında Batı basınındaki ve haber ajanslarındaki meslektaşları sayesinde her türlü enformasyona ulaşır; ama bu onu sütunlar boyunca rejime yağcılık yapmak gibi bir densizlikten uzaklaştırmaz... O sırada orada ama burada, bunun için hiç fark etmez! Bunun gibilere sakın inanmayasın; yedikleri nanelerden ötürü bir özür bile dilemez ama başkalarından beklerler. Ah, ne güzel bir dünya bu!"

Jiři, suratında bir iğrenme ifadesiyle sustu. Kalabalık uğulduyor ve sigara içiyordu; ama göreceli bir sessizlik de hüküm sürüyordu. O sırada birdenbire sağ taraflarında, büyük salonun girişinde, bir hareketlenme oldu. Döner kapı sert ve kararlı bir şekilde itildi ve keskin bir sesle gıcırdayarak hızla döndü, elinde gri bir gömlek tutan bir adam aceleyle içeri girdi. Beyaz tenli ve sarışın, hafif toplu, yumuşak ve her türlü dik açıdan yoksun biriydi. Soluk soluğa ve adeta koşar gibi ilerlerken ve yanlarından geçerken hemen, Charles ile Jiři'ye ince gözlüğünün arkasından bir bakış attı, sonra dik açılı ve keskin bir dönüş yaparak ilerledi ve toplantı salonunun önündeki kalabalığı yarıp geçti. Ufak tefek bir adam ona doğru canlı bir hamle yaptı ve beklemesini işaret ederek kapıyı açmaya yeltendi. Enerjik bir hareketle kapının kulpunu aşağı bastırdı, adamın geçmesine yetecek kadar araladı ve arkasından hemen kapadı.

"Ya bu? Bunu tanıyor musun?"

"Sanırım" dedi Charles, pek emin olmayan bir sesle. "Bir yerde gördüm ama nerede?.."

"Senin yurttaşın; ama şu anda adını anımsayamadım. Orada ne halt yediği de başka bir hikâye! Kültür Bakanlığı'ndan olmadığı kesin. Sanırım finansla ilgili bir birimde. Yani senin anlayacağın, biraz daha güçlü. Bizim doğrudan bu adamlarla bir işimiz yok. Bizim Stanĕk'imiz var. O bize yetiyor."

"Besbelli ki sen bu Stanĕk'i hiç sevmedin!" dedi Charles, gülerek.

"Onu sevmeyen yalnız ben değilim. Bu tür herifler bütün ömürlerini öbür tür herifler ya da benzerleri adına iş görerek geçirirler. Bu dünyada en iyi bildikleri laf, "Raporunu ver!" Stanĕk gibilere ne anlatırsan anlat, bir kulaktan girip öbüründen çıkar ve kendilerinden da-

ha yukarıdaki birilerinin kulaklarına fısıldamaya giderler. Bu Fransız, aslında hiçbir halt değil, o iktidarın sıradan bir gözü ve kulağı ama iktidarın da bizatihi ta kendisi. Çünkü gerçek olan tek iktidar, Rus'tur."

Tam Jiři söylevini bitirirken, sarı-pembe adam, başını toplantı salonunun dışındakilerin üzerinde gezdirdi ve az önce kendisine yaklaşan tombul adama bir işaret yaptı. Bunun üzerine o da yarı aralık kapının önünde dikildi ve kalabalık da salona girmeye başladı. Koyu renk kravatlı ve dimdik duruşlu kapı görevlisi, giren herkese dikkatle bakıyor, kimilerinin kendisine uzattığı kuponları topluyor ya da göğüslerinde takılı olan kartları dikkatle gözden geçiriyordu. Bundan sonra, onlara sanki aileden biri gibi davranarak, aynı aidiyetin bir parçası olduklarını gösteren sıcak bir samimiyet ve içtenlikle, içeri girmelerine izin veriyordu. Dikkatli bir gözlemci, bu sıcaklıktaki ayrıntıları yakalayabilir ve kimi girenlere yönelik belli belirsiz kuşkulu bakışlarını saptayabilirdi. Ama şimdi artık 1987 senesiydi. Eğer komünizm Çekoslovakya'daki yolculuğunu sona erdirmek istemiyorsa böyle ayrıntıların, bütün bir halkın yazgısı üzerinde etken olabileceği saçmalığına da artık bir son vermesi gerekiyordu.

Kapı görevlisiyle içerideki topluluğu dikkatle izlemiş olan Jiři Serecka, gözlerini başka yöne çevirdi. Başka zamanlarda bu engel, bir ölüm kalım oyunuydu ve o artık böyle ölümcül bir oyunda yer almak istemiyordu. Babası bu oyunun kurbanı olmuştu ve kimi başkaları da babasından önce ya da sonra, gitmişlerdi. İnsanlar hiç mi hiç değişmediklerine göre, bugün gösterdikleri bu gülünç kibarlık, incelik ve zarafet gösterileri de neyin nesiydi ve bütün bunların ne önemi olabilirdi? Parti tarafından aşağılanıp perişan edilen, içeri tıkılan ve işkence edilen adamlar, hapisten çıktıklarında, başkalarına işkence yapma sırası onlara mı geçmeliydi? Bu arada gözleriyle izleme alışkanlığı öylesine kuvvetliydi ki kendini, kadını izleyebilmek için kapıya bakmaktan alıkoyamıyordu.

Biraz geciken birileri daha, alelacele geçtiler. Charles Alice'in, kongreci kalabalığının giderek azaldığı oralarda, biraz da sinirli bir biçimde birisini ya da bir şeyleri aradığını gördü. Emperyal salona yeniden sessizlik egemen oluyordu. Toplantı salonu ise dolmuştu. Birisi kapıyı kapadı ve büyük salon tamamen sessizleşti.

Alice yeniden yanlarına dönüp, düşünceli ve düş kırıklığına uğramış bir havada, oturdu. Charles garsonu çağırdı ve içkilerini tazelemesini söyledi. Jiři, çenesiyle salonu işaret ederek mırıldandı:

"Bak hele! Yine bu, Fransız finansmanıyla *deus ex machina*!"*

Dik açılardan yoksun soluk renkli ve sarışın adam, ellerinde birtakım kâğıtlarla, kapının dışında duruyordu. Tedbirli bir şekilde hareket eder gibi bir davranışla, kapıyı sessizce kapattı. Sonra onlara arkasını dönerek, katlara çıkan merdivene doğru ilerledi. Aceleci adımları, kaygan ve mikaların çıtırtısıyla çınlayan zeminde yankılanıyordu.

Birisi, "Jeannot!" diye seslendi.

Charles ve Jiři, yerlerinden sıçradılar. Fransa'nın sokaklarına ve laik okullarına özgü olan bu ses, Avrupa'nın öteki ucundaki bu salonda, öylesine egzotik bir biçimde çınladı ki ortalığı adeta kuşkunun gölgesi ve çekingenlik esintisi kapladı. Charles bir an sonra bunun Alice'in sesi olduğunu kavradı. Ses, kulağının neredeyse birkaç santim ötesinden geliyordu.

"Jeannot! Bekle!"

Çağırılan adamın ensesi seğirdi ve yerinde öylesine hızlı çakılıp kaldı ki dengesini yitirerek, bir ayağı adeta havada kaldı. Bu yarım kalmış hareketini tamamlayamadan, bir an, şaşkınlığı sırtından okunarak öylece kaldı, sonra topuklarının üzerinde geri döndü ve inanmaz bakışlarla bakakaldı.

"Buraya!" diye seslendi Alice, eliyle işaret ederek.

Aceleyle hareket eden adam, gözlerini kadına döndürdüğünde Charles, onun başını gergin bir hareketle geriye doğru attığını ve kaşlarını hafifçe havaya kaldırdığını fark etti. Avizeden gelen ışık, bir an için gözlüğünden yansıdı. Saatine baktı sonra elindeki kâğıtları kadına doğru sallayarak sakin bir şekilde yaklaştı.

"Ah, Alice!" dedi sadece, sesi sanki karısına henüz birkaç dakika önce randevu vermiş ve henüz gelip onu aramaya başlamış bir tınıyla çıkmıştı.

Kadın da masadan kalkmış ve adama doğru birkaç adım atmıştı. Bir araya geldiklerinde adam kadını omuzlarından kavradı, yanağın-

* Fr. Dramaturji de başkarakterin, sorununu son anda öngörülemeyen ve beklenmeyen bir biçimde çözümlemesi. (ç.n.)

dan öptü, sonra bir kol boyu uzaklaştırıp aynı sözcükleri yineledi: "Ah, Alice!"

Onu böylece kalabalıktan çıkmış olarak gören Charles, saçlarının renginin daha çok kızıla çaldığını ve arada beliren aklarla bezendiğini fark etti. Sarışın olduğu izlenimi, daha çok yanaklarındaki kırmızı lekelerin etkisiyleydi; bu hem yüzüne çocuksu bir ifade veriyor, hem de pembemsi bir ışıltı yayıyordu. Adamı tepeden tırnağa süzen Jiři, Charles'a sordu:

"Bunu daha önce hiç görmediğinden emin misin?"

"Sanırım, Fransa'da görmüştüm" diye, iç çekti Charles.

"Yani o zamandan bu yana, sorumluluklarını senden sakladı mı?"

"Saklamak mı?" dedi Charles, dalgınca. "Hayır. Saklamak, bu duruma uyan bir sözcük değil."

Yoğun biçimde düşünüyordu. Alice'in çevresindekilerin suratlarını hemen hiç tanımadığını biliyordu ve bunların arasında, onu neredeyse boynundan öpecek kadar yakın davranan Komünist Partililer bulunduğunun da farkındaydı. Pek az tanıdığı ve konumu hiç de önemli olmayan bir adamı anımsadı: Alice ile karşılaştıklarında duruma ve söyleşiye tamamen egemen bir biçimde konuşmuş ama kendisinin suratına bile bakmamıştı. Bunca uzun zaman sonra bu adamı anımsamış olmasına şaştı; kim bilir belleğinin gizli saklı köşelerinde daha neler ve kimler vardı!?..

Jiři, söylenmeyi sürdürüyordu:

"Sen ve karın, böylesine önemli ve etkili bir partili kakavanı bile hiç bilmezlikten, görmezden gelebiliyorsunuz, ha?!.."

Charles bu ses tonundaki tehdit vurgusunu yakaladı. Ses kulağında bir an daha çınladı ve giderek uzaklaştı. Adam tamamen Alice ile ilgiliydi, bu ikilinin belirgin biçimde birbirinden hoşlandığı açıkça ortadaydı ama bunun bir sevda ilişkisine benzemediği de besbelliydi. Daha sonra adam kadını bıraktı ve muzip bir ifadeyle bir elini kısa saçlarının arasından geçirerek mırıldandı:

"Amma da uzun zaman oldu, ha..."

Alice adamın davranışındaki içtenlikten hiç rahatsız olmamış gibiydi. Hatta ve dahası, eliyle adamın yanağını okşayarak, çok sakin bir sesle ve gülümseyerek mırıldandı:

"Ama, nereye kayboldun? Her yerde aradım seni. Tanıdık pek çok adam gördüm..."

"Toplantı salonundaydım. Öğleden sonraki oturumun belgelerini hazırlıyordum. Keşke burada olup olmadığımı sorsaydın..."

"Düşünmedim değil; ama sormazsam daha iyi gibime geldi. Parti söz konusu iken neyin iyi, neyin kötü olacağını kim bilebilir?" Hemen sonra, hafif alaylı bir tonlamayla ekledi: "Özellikle, şu sıralarda..."

Adam ise, aynı ses tonuyla ve tatlılıkla yanıtladı.

"Ah! Demek, düşünmedin değil, ha!"

Kadın, küçük bir gülücükle karşıladı bunu.

"Eh, gördüğün gibi, hâlâ buradayım. Delegasyonları karşılıyorum."

Ne var ki bakıştaki tatlı alay, Charles'ın belli belirsiz sezdiği başka bir şeyler söylüyordu. Bu ince alayla "Demek anımsıyorsun!" ve "Yani bu bir hain olmanla mı sona erdi?" gibi şeyler mi demek istiyordu? Alice de sanki "isterdim!" demek ister gibi, tereddütle başını hafifçe öne eğiyordu.

"Bana bir dakikanı ayırabilir misin? Sana ihtiyacım var" dedi Alice.

"Normal olarak ayıramam; ama mademki buradasın..." Adam saatine baktı ve devam etti: "Senin için bir çeyrek saatim var."

"Giriş raporunu özetleme süresi mi?"

"Bakıyorum, eski takılmaları unutmamışsın!"

Charles, iki eski dost arasındaki belli belirsiz bir uyarılmayla yüklü karşılıklı bakışmayı ve gülüşmeyi bir kez daha yakaladı. Bu eski bir sevgili değildi: Adam çok sakindi, Alice de öyleydi. Âşıklar birbirlerini o anda pek yerinde buldukları ama sonradan hiç onaylamadıkları birtakım nedenlerle terk ederler. Her biri öteki için bir başarısızlığın anısıdır ve bu anılarla tekrar karşılaştıklarında duygular yeniden uyanır ve yorgun ruhlar birdenbire canlanıp farkına bile varmaksızın yeniden kapılıp sürüklenebilirler. Böyleleri aslında hiçbir zaman ayrılmamışlardır. Oysa yabancı adamın "Ah! Alice!" demesinde, sınırsız bir içtenlik, ötekinin varlığına ilişkin mutlak bir güven vardı. Konuşma tarzları, bir binanın ya da bir imparatorluğun sütunlarını, temellerini anımsatıyordu.

Adam, kadının arkasında oturan iki adama doğru bir göz atarak mırıldandı:

"Ama sen birileriyle berabersin!"

Alice bu bakışı yakaladı ve yarı döndü:

"Özür dilerim, tanıştırmayı unutuyordum."

Kızardı ve bu Charles'ı hiç şaşırtmadı; çünkü Alice annesinden de, tıpkı Komünist Partisi'nden olduğu gibi, gayet iyi ve sağlam bir terbiye almıştı.

"Charles, bu Jean Boursier; çok eski bir çocukluk arkadaşım. Tanışmıştın sen onunla; ama çok uzun zaman oldu."

Charles adamı selamladı ve kendisine doğru uzattığı elini sıktı.

"Bu da Jiři Serecka; festivale katılan sinemacı bir dostumuz" diye ekledi Alice.

"Çekoslovakya'da Jiři Serecka'yı herkes tanır" dedi Jean Boursier.

Herhangi bir cevap gelmedi; sadece başını sallamakla yetindi adam. İki adam karşılıklı bakıştılar ama hiçbiri elini ötekine doğru uzatmadı.

"Avrupa Konferansı'nız nasıl gidiyor?" diye sordu Jiři.

"Bana göre, şu ana kadar gayet iyi. Ne Sezar var ne de seyirciler..."

"Seyirci de mi yok?"

"Pek iyi bir konuşmacı sayılmam" dedi Jean Boursier, kuru bir sesle.

Sessizce, bakışlarıyla birbirlerini tartıyorlardı. Elbette bu iki adam tanışıyorlardı ve nedense Alice, nedenini bilmeksizin, buna hiç de şaşırmamıştı. Sessizlikte, hiç tanımadığı ağır bir makinenin çalışmasının uğultusunu işitiyor ama sanki bu uzun süredir duymadığı bir ses imiş gibi, en küçük ayrıntısını bile anımsıyordu. Derin ve anlaşılmaz bir bıkkınlık duygusuyla ve hiç istemediği halde izlediği adamlara bakıyor ama bakışlarını, sanki büyülenmiş gibi, bir türlü onlardan ayıramıyordu.

Konferans salonunun sol taraflarındaki kapısı sert bir şekilde çarparak açıldı ve ciddi elbiseli, kırklı yaşlarda bir adam onlara doğru ilerleyerek konuştu:

"Baksana Jean; Belçikalı arkadaş giriş konuşmasını uzattıkça uzattı; oysa bizim raporumuz..."

Bakışları masada oturan iki adama takıldı ve sustu.

"Geliyorum" dedi Jean Boursier. "Bana sadece on dakika izin ver, daha fazla değil. Her koşulda arkadaşımızın giriş konuşması yarım saattir sürüyor."

Adam alelacele göz attığı Alice'i, pek belli belirsiz bir baş hareketiyle selamlayarak, geldiği gibi hızla geri döndü. Kadın da ona aynı şekilde, pek de fark edilemeyecek bir karşılık verdi ve adamı gözleriyle izledi. Adam aceleyle salona girdi ve kapı yeniden gürültülü bir biçimde kapandı.

"Yakınmalar size iletiliyor" dedi Jiři. "Önemli adamlar bundan belli olur."

Jean Boursier, bu sözlerden hoşlanmadığını belli eden bir tavırla yanıtladı:

"Komünist Partisi'nde o tür 'önemli adamlar' bulunmaz."

"Ama, bu Doumer değil miydi?" dedi Alice.

"Evet."

"O da mı Kültür İşleri'nde?" diye sordu kadın, şaşırmış bir tavırla.

"Evet, elbette" diye yanıtladı Jean Boursier.

"Demek Kültür'de işler iyi gidiyor" dedi kadın, alaylı bir gülümsemeyle. "Daha pek uzun zaman olmadı; dış ilişkilerde Ruslarla arası pek iyi değildi..."

"Öyle."

Kadın gözlerini kaldırdı, Jean Boursier'nin bakışlarıyla karşılaştı ve sustu.

"Bana bir şey mi sormak istiyordun?" dedi beriki, aynı tonlamayla.

"Evet, istiyordum..."

Ama tam bu sırada, o ana dek, Janicka hariç herkesin unuttuğu Karel (resepsiyonist kız çocuğun *Ad Honorem*'i dikkatle incelediğini ve belki de orada birtakım, tırmanarak oynama olanakları keşfettiğini izlemişti) koşarak geldi ve Jean Boursier'nin ayaklarına takılarak tökezledi. Adam onu tutup kaldırdı, hızlı bir bakış fırlattı çocuğa ve kaşlarını yeniden çatarak annesine doğru döndü. Öne doğru eğilerek ellerini dizlerine dayadı ve çocuğu daha büyük bir dikkatle inceledi.

O her zamanki kibar ve uzak görüşlü inceliğiyle, "Ne zaman doğduğunu düşünüyor" diye geçirdi içinden Charles. "İşte bulun-

dukları nokta; paylaşılmış bir aşk da değil, alışılagelmiş deyişiyle siyasi bir işbirliği de değil." Çocuk da hareketsiz, uçağı elinde, sanki annesiyle arasındaki bu kayıp zamandaki rolünü yakalamak ister gibi, bu yabancıya dikkatle bakıyordu. Charles bu ortamdan tedirgin olmadı ve buradan oğluna yönelik olumsuz bir davranış çıkabileceği gibi bir kaygıya da kapılmadı. Adına paranoya denen bu alçak zayıflık duygusu, ona çok yabancıydı ve onun bu özelliğini iyi bilen Alice, kendisine böylesine bir kendine güven duygusu veren, tuzu kuru ve rahat burjuva aile kökenine karşın, pek öfkeleniyordu.

"...ya da bu siyasi işbirliği kendiliğinden, zaman içinde oluşmuş olmalı." Alice oğlunu izleyen adamı izlerken gücü tükenmiş gibiydi ve Charles, bu adamın belki de onun yaşamına giren ilk erkek olabileceğine ilişkin bir kuşkuya kapıldı: "Yok, hayır, bu bir aşk değil; bu bir aşk anısı bile değil." İşte bu 1987 ağustosundaki genel ve ortak zaman içersinde, soluğunu tutarak, kendisine ve Emperyal Hotel içersindeki diğer ölümlülerin arasına dönmelerini bekliyordu.

Sonunda Alice bir elini adamın omzuna hafifçe koyarak mırıldandı:

"Jean, raporun..."

Bilinmeyen adam, çocuğun yanağını okşadı ve adeta hırıltılı bir sesle, Alice'e sordu:

"Bu senin mi?"

"Evet; neredeyse altı yıldır."

"Ağzı tıpkı sana benziyor" dedi doğrulurken. "Az önceden beri düşünüyordum. Az önce yanımdan, bu yükseklikten (eliyle çocuğun başının hizasını çizdi) geçerken, seninkinden biraz daha büyük ve kırmızı bir ağzın geçtiğini görür gibi olmuştum." Charles'a dönerek sürdürdü: "Kutlarım sizi; çok güzel bir çocuk."

Charles bu komplimanı hemen hemen her zamanki kayıtsızlığıyla ama kibarca karşıladı ve bunda kendisinin bir rolü bulunmadığı, genlerin işi olduğu gibi bir şeyler mırıldandı. Ama Jean Boursier'nin dikkatli ve meraklı bakışları altında, Alice'in çocuğunun babasını seçerken bu genetik olayına dikkat etmekle iyi bir şey yaptığına ilişkin, bir dizi başka söz daha duyar gibi oldu.

Alice adamın gömleğinin kolunu hafifçe çekerek yineledi:

"Raporun, Jean!"

"Sahi, haydi, hemen söyle, benden ne istiyordun?"

"Rusça konuşabildiğine göre, biz üçümüz için bir oda alabilir misin? (Jiři Jean Boursier'nin şaşkın tepkisi karşısında başıyla "hayır" işareti yapıp, Charles ile çocuğu işaret etti.) Resepsiyondaki o adam, boş odalarının olmadığını söyledi; ama belki sana başka bir şey söyleyebilir..."

Jean Boursier omzunun üzerinden resepsiyona doğru baktı.

"Ha, evet... Bu İgor'un marifeti olmalı" dedi sakin bir sesle. "Sanırım bir şeyler ayarlayabiliriz."

"Evet, bunu yapabileceğinizi umarım" dedi Jiři, ifadesiz bir suratla. Jean Boursier de hafifçe eğilerek cevapladı:

"İşte, beni onurlandıran bir güven ifadesi..."

"İgor'un nezdinde başarılı olabilmek için, Rusça çok daha geçerli bir dil. Ama elbette bu daha çok sesin tonuna bağlı."

Adam neşeli bir şekilde, hafifçe güldü.

"O kadar da güçlü değiliz."

"Öyle olma alışkanlığınız vardı. Ama zaman değişiyor."

"Bana kalırsa bu sizin görüşünüz" dedi Jean Boursier, sesinin aynı tonda çıkmasına özen göstererek. Ama Alice bu seste, belli belirsiz bir aşağılama sezer gibi oldu. Sonunda adam kadına doğru dönerek mırıldandı: "Gel, bakalım."

Düşüncelerinin içersinde kaybolmuş olan Charles, onların uzaklaşmalarını izledi, sonra barın mönü kartını eline aldı.

"Yeniden kendimize gelmek için küçük bir alkolü hak ettik, değil mi? Umarım *Becherovka*'dan başka bir şeyleri vardır..."

Ama Jiři, yüzüne öfkeyle soluyarak, kartı kenara itti:

"Neden karının hâlâ Parti'de olduğunu söylemedin bana?"

"Parti'de mi?" diye, şaşkınlıkla yineledi Charles, mönü kartı elinde.

"Ama görmüyor musun?" diye homurdandı Jiři, aralarında kısık sesle konuşarak uzaklaşan iki dostu işaret ederek.

"Neyi görmüyor muyum? Adam Parti'de; bunu anladım, salak değilim ya! Ama..."

"Geçmişte birlikte neler yaptılar? Nelerin farkında karın? Adam

karının sana hiçbir zaman yinelemediği neler söyledi?" diye, ısrar etti Jiři.

Bu sözler ağzından ıslık gibi, üflediği bir havayla birlikte dökülüyordu.

"Onlar gayet iyi iki dost! Uzun yıllardan beri birbirlerini tanıyorlar, bu da belli oluyor, değil mi?" diye, oldukça tedirgin, yanıtladı Charles.

"Ya! Tanışıyorlar demek! Evet, bu kesin; ama öyle biraz falan değil. Sen benimle dalga mı geçiyorsun? Bu herif burada bir delegasyonu yönetiyor, finans âleminin içinde yüzüyor, Çekoslovak Partisiyle sürekli ilişkiler içersinde ve senin bana söyleyebileceğin sadece bu mu?"

"İki dakika düşün yahu! Tüm bu seneler boyunca, yani düşünebiliyor musun; Parti'de kalmış olsaydı? Ben onunla tanıştığımda, Parti'de değildi!"

"Bu Doumes mi, Doumer mi, ne haltsa bu da bir çocukluk arkadaşı, öyle mi? Yoksa, dekorasyon olsun diye mi? Çünkü bu ikisi gayet iyi tanışıyorlar diyorum ben!"

Jiři kararlı bir biçimde dikilmişti. Charles'ın fena halde canı sıkılmıştı ve sustu. Jiři'nin başlangıçta da kuvvetli olan ve üstesinden gelebilmek için hayli mücadele ettiği kuşkularının, yeniden yükseldiğini hissediyordu. Aslında hiç de istemediği kadar canlı bir sesle yanıtladı Jiři'yi:

"Hatırla istersen, komünistler Fransa'da iktidarda değiller ve üstelik..."

"Ve üstelik, bu ne demek oluyor?" diye sözünü kesti Jiři. Bu yeni fikir aklına sanki şimdi gelmiş gibi bir ifadeyle Charles'a dönerek sürdürdü: "Burada iktidardalar ve bunu bu herifler aracılığıyla kullanıyorlar... ya da sen bunları bilmezlikten mi geliyorsun?"

"Bak, bana sanki bir aptalmışım gibi davranma!"

Charles sekiz yıldan bu yana, Karlovy Vary'de olduğu gibi Prag'da da pek çok resmi görevliyle ilişki içersinde olmuştu. Ona kuşkuculuk sanatını öğretme işini üstlenmiş olan Jiři ve dostları sayesinde, bu gibi adamlarla olan ilişkilerinde nasıl bir tutum ve davranış içinde olması gerektiğini, giderek öğrenmişti. Hocaları bu öğrenci-

lerinden hoşnut olduklarını pek çok kez söylemiş ve göstermişlerdi. Ama belki de sürekli olarak izlenen, dinlenen, hırpalanan bu Çek dostlar, Charles'ın zarif inceliğinin o naif yanını yitirmemiş olmasından çok, kalbinin sesini dinlemesinden ve doğruluktan şaşmamasından kaynaklandığını, tam anlamıyla yakalayamıyorlardı. Onu bu hoyrat görevlilerle son tahlilde Batı âleminin yararına sonuçlanacak olan kaba güldürüler oynamaktan alıkoyan da özellikle bu yanıydı. Bu tür oyunlarda bu alık kamu görevlileri, belki aptallık ve sersemlikten değilse de kimi zaman tembelliklerinden, kimi zaman ise akıl almaz umursamazlıklarından dolayı, hep kaybeden taraf oluyorlardı.

"Biliyorsun, Fransa'da, bir zamanlar bir idealleri olan ama davayı kaybettiklerini pekâlâ bilen, ne var ki bunu hâlâ kendilerine bile itiraf edemeyen bu insanlar, bana acıyarak bakarlardı."

Jiři yerinden öyle bir sıçradı ki masanın üzerindeki bardaklar neredeyse yere düşüyorlardı.

"İdeal mi? Sen bu adamların bir idealleri olduğunu mu düşünüyorsun? Ama bunların hepsi aynı adamlar! Bunu hâlâ anlayamadın mı? Bir sürü insanın ortadan yok olduğunu, içeri tıkıldığını, alabildiğine hırpalandığını ve aniden susturulduğunu görmedin mi? Bunca zamandan beri Çekoslovakya'da hiçbir şey mi görmedin?"

Charles'ın kafasındaki düşünceler, sanki kendi çevresinde bir entrika, bir komplo oluşturuluyormuş, kendisi de bu işin odağındaymış gibi şekilleniyordu. Yıllardan beri Jiři'yle konuşurken yaşadığı ve bir türlü aydınlatamadığı bir dizi yanlış anlamadan ötürü duyduğu kuşkular, belleğinde yeniden canlandı. Jiři'nin sıkıntılı ve öfkeli bakışları kendisine dikilmişti ve içinde beliren bu bunalımı hemen, gerçekler patlayıp da aralarını iyice açmadan boğuvermek istiyordu.

"...Sekiz yıldan beri, sen ne zaman sınırdan geçersen, insanların yapıları ve doğaları değişiveriyor, öyle mi? Bunlar ana yönler gibi ikiye bölünüyorlar, öyle mi?"

"Belki, öyle gibi bir şey" diye mırıldandı Charles ve Jiři'nin bakışlarının yumuşadığını hissetti.

Jiři, adeta tiksinerek, "Biliyor musun, böyle düşünen sadece sen değilsin" dedi.

Charles bir an için, sınırları belirsiz, büyük bir tuzağa düşmek

üzere olduğunu düşündü. "Çok saçma" diye düşündü ve kendisini saçmalıkların içine gömülmüş, çok büyük bir okyanus akıntısının girdaplarına kapılmış gibi hissetti. Komünistlere, dostlarını her zaman kollamalarına ve kayırmalarına karşın, hep güvenmemiş miydi?! Onlara güvenmiş, onları yapacağı sözleşmeleri amansızca tartıştığı küçük fırsatçılardan ayrı tutmuştu. İster taklit ister düşüncesizlik densin (belki de pek belli belirsiz ve duyulması güç bir ses, bu katlanılması güç dünyayı taşıyabilmesi ve çaba göstermeyi sürdürmesi için kulağına fısıldıyordu), türler arasındaki sınıra içtenlikle varlıkbilimsel bir engel, simgesel bir ahşap çit koyabilmek için uğraşmıştı. "Saçma" diye yineliyordu ve yanaklarını al basmıştı. Daha sonra Alice'in dostunun bu pek sıcak, cana yakın ve cesareti kırılmış ama içten bakışına takıldı. Bu adam bir zamanlar onu, hatta Çek dostlarından bile önce, bu bürokratik aygıtın tehlikelerine karşı uyarmıştı. Takıntı bir şekilde, "Ama, hakikaten de doğruydu bu, çok doğruydu..." diye geçirdi içinden. Masada Jiři'nin yanında oturan yanı, "Saçmalık!" demeyi sürdürüyordu; ama ruhunun Fransa'ya dönük olan yanı ise, "Doğru! Gerçek!" diyordu. Sonuçta yüreğini daraltan bir iç sıkıntısıyla, bu iki yanı arasında gidip geliyordu.

"Şu kadarını söyleyeyim ki eğer Alice Parti'de olsaydı, ben bunu bilirdim. Şunu da yineleyeyim ki iktidarda değiller" diye, inatla mırıldandı. "Bütün dünya Doğu'ya bu kadar da büyük bir kuşkuyla bakmıyor. Dünya hiç de sizdeki gibi değil!"

"Belki" diye karşıladı bunu Jiři (ve Charles o anda, 'sizdeki' diyerek tam bir saldırganlıkla davrandığı için pişmanlık duydu), "ama bir komünist hiçbir zaman unutmaz. Sen de bunu unutma. Parti onun eti ve kanıdır, yaşamının en büyük macerasıdır. (Oysa Charles hiçbir zaman Komünist Partisi'nin Alice'in yaşamındaki en büyük macera olduğu gibi bir izlenim edinmemişti.)

"Bu konuda pek çok şey biliyor gibisin" dedi, pek de ölçüp biçmeden.

"Evet. Çok şey biliyorum. Gereğinden de fazlasını" diye, biraz da alaylı bir biçimde, kestirip attı Jiři.

Charles ona inceden inceleyen bir bakışla baktı:

"Babandan, değil mi?" dedi. Bunun üzerine Jiři başını çevirdi.

(Charles konuyu değiştirmeye çalıştı ve sözü Alice'e getirdi.) "Evet ama, elbette, öyle olsa bunu bilirdim. O benim karım yahu! Üstelik, yani son tahlilde, insanın hayatında sadece Parti yok, değil mi?! Her türden ittifak ilişkisi var... Şu ikisini ben de aynen senin gibi görüyorum... Bu aşk da değil ve bu Parti işi de değil."

"Aslında tam da zamanıydı" diye geçirdi içinden Charles. "Hiçbir zaman tamamen çözülmeyen asal ve çocuksu derinlikler karşısında, yapılabilecek bir şey yok..." ve düşüncelerini tam bu noktada dondurdu, gerisinin yarı karanlık uzaklıklarda yitip gitmesine izin verdi.

"Dostlarını, ahlak pahasına da olsa muhafaza etmek ve seçmek zorunda olmamak, barış halindeki ülkelere özgü bir lükstür mü demek istiyorsun? Yani kısacası, bundan sorumlu olmamak mı?"

"Belki de budur" dedi Charles, biraz süklüm püklüm ve sıkılmış bir tonla.

"Evet" dedi Jiři; sesi acıydı. "Ben de bunun böyle olmasından korkuyorum."

"Neden yani? Sizin burada böyle şeyler yok mu?"

"Hem de çok var. Ama karın Stalincilerin 68'den bu yana bu ülkede neler yaptıklarını biliyor mu? Yani bütün bunların farkında mı?"

"1948'den bu yana da diyebilirdin" dedi Charles, dalgınlıkla.

Jiři cevap vermedi. Fırsattan yararlanan Charles, yeniden saldırıya geçti:

"Ya biz; sizin filmler yaptığınız ve bizim de onları dağıttığımız tüm bu dönemde, biz ne yaptık? Belki de hiçbir uzlaşma filan yoktu, öyle mi? Sözleşme imzaladığımız her defasında sıktığım ellerini ne yaptılar bu kadınlar? Fransız-Çekoslovak dostluğuna kaldırdığımız şaraplar, hangi koşullar altında üretildi?"

"Nasıl kıyaslayabilirsin?" diye homurdandı Jiři. (Ama tartışmaya bir son verir gibi derin bir iç çekişten sonra, son anda ekledi:) "Her koşulda, inan bana, bir tane gerçeğini gördüm mü, anında tanırım. Her cins geçti bizden; utanmazı mı dersin, delisi mi, fırsatçısı mı... ama sana bunun burasına kadar (bunu derken elini başının üzerine kaldırarak hiza gösteriyordu) uzlaşmacı olduğunu söyleyebilirim; oysa demirden yapılmış gibi sert havalarda."

"O kadar da sevimsiz sayılmaz ama; değil mi?"

Jiři alaycı bir tavırla kıkırdadı:

"Sevimsiz değil ha! Güldürme beni! Özellikle en tehlikelileri, bunlardır!"

* * *

"Gidip şunu yakından görelim" dedi Jean Boursier. "Bu resepsiyoncular, rehberler ve şirketleri, tam bir yara. İyi bahşiş alıyor, sosyalist ülkelerin düşük fiyatlarından yararlanmaya gelen zengin turistlerden alabildiğine yararlanıyor. Bu durum raporlara da yansıyor; aynı zamanda, şöyle ya da böyle, yabancıları izlemekle de yükümlü bunlar. Bu sabah gelen kür turistleri arabalarının sayısına bakılırsa, gerçekten de otel doluysa, çok şaşırırım! Konferansın katılımcılarıyla dolmaz bu otel..."

"...Tıpkı o zamanki gibi, değil mi? Kapılar da tutulmuştu. Ama bütün bunlar sona erdi."

"Evet, sona erdi" dedi Jean Boursier, sert ve kuru bir sesle. "Bu nedenle yakınmıyorsun, değil mi?"

"O dev canavarın sofrasına kurban edilmekten başka ne istedik?!" dedi Alice ve içini çekti.

Adam ona biraz şaşırmış gibi baktı ve konuyu değiştirdi. Başıyla Jiři'yi göstererek mırıldandı:

"Her koşulda bu heriften sakınmayı unutma. Bildiğin gibi, şirketle iyi geçinmeyen hiçbir sanatçının iş yapması mümkün değil. Yani, bunu bilerek hareket etmeli insan. Çek yönetiminin kalbindeki adamlar, gelip de Batılı kardeş partilerin adamlarına masal anlatmazlar. Şurası kesin ki, bu herif, ihanet eden biri. Üstelik avantajlarını da muhafaza ediyor."

"Bilmem; pek saldırgan biri değil gibi."

"İyi tanıyor musun onu?"

"İlk kez dün gördüm. Charles'ın arkadaşı işte, biliyorsun, festivalde çalışıyor. Filmleri Fransa'da dağıtıl..."

Adam kadına doğru döndü:

"Eğer seni durduran, susturan buysa bil ki Parti bu herif hakkında istihbarat, bilgi falan istemiyor."

"Yani Parti tüm bilgilere sahip ya da bizzat kendisi bilgi veriyor demek mi istiyorsun?"

Jean Boursier omuzlarını silkti. Resepsiyon boştu. Bankonun ortasında gümüşrengi bir zil kurum kurum kuruluyordu; bunun üzerine öyle kuvvetli vurdu ki Alice yerinden sıçradı ve geriye doğru bir adım attı.

"Siz erkeklerin nasıl bir oyun oynadıklarını bilmek isterdim. Doumer ile demek istiyorum..."

Jen Boursier, bunun kırklı yaşlara gelen erkekleri değerlendirmek için tuhaf bir yol olduğunu düşündü ama herhangi bir şey belli etmedi. Kadına öyle bir merakla ve şaşırmış şekilde baktı ki kadın, bunun unutulmaya bırakılmış bir dizi duyguya ilişkin olduğunu o anda anladı. Adam o eski meşruiyet sorununun, geçmişte kalmış kıskançlıkların ve elindekiyle yetinme duygusunun bir kez daha içini kemirdiğini hissetti. Ne var ki kadın, sadece kendisi için konuşmuştu ve herhangi bir cevap da beklemiyordu.

Adam, kendisini bir haziran gününde yüksek çatıların altında uzanan, yarı karanlık bir koridora hoyratça sürüklenmiş gibi hissetti. Alice'in büyükannesinin azarlarını yeniden işitir gibiydi; şapkasını kulaklarına kadar indirmiş olan kadın, parti toplantıları yaptıkları darmadağın ve perişan hizmetçi odasında, pirinç ununa batmış bir durumda, kızın umursamaz ve rahat tavırlarını izliyordu. Ailesinden iki kadının aralarındaki Alice, "Leş gibi kirletmişsin üstünü başını" diye sızlanan büyükannesinin karşısında ve pek sağlıklı olduğunu gösteren kıpkırmızı yanaklarıyla çok neşeli bir şekilde gülümsüyor, öğretmenlerin izinsiz bırakma tehditlerini ve yinelenen cezaları umursamaksızın okul çıkışında, önlerine gelen tüm ağaçlara sınıfının oğlanlarından daha yüksek dallara dek çıktığını söyleyerek övünüyordu. Annesi ise hoşgörülü bir gülücükle, yineleyip duruyordu: "Okul çıkışında hepsi de tertemiz ve uslu birçok kız vardı; ama bana gele gele tam bir küçük domuzcuk geldi!" Ne var ki bu sözlerde, Alice'in kendisine tam bir güvenle ve kızlara ilişkin tüm önyargıları yerle bir ederek hareket etmesinden gurur duyan, gizli bir vurgu da yok değildi. Kirlenen elbise nedeniyle küçük kıza ilenmeler yağdıran ve yorgun düşen büyükanne ise belki bin kez yinelediği üzere, Alice'in

böbreklerini üşütmemiş olmasından dolayı düş kırıklığına uğramış, şimdi de yeni bir kaygılanma modeli üzerinde çalışarak, "Ciğerlerine inecek!" diye sızlanıyordu. Jean Boursier'nin pek uzun süre gizemine varamadığı bu deyimi ("inecek" olan şey neydi?) Emperyal lüks bir otel olmadan önce, henüz sanatoryum iken orada yattığında öğrenmişti. Penisilinin bulunduğu bir dünyanın insanı olan anne, yatıştırıcı bir edayla, sakin bir sesle mırıldanıyordu: "Yok canım! Merak etme, üstünü değişecek" ve Alice, iyi beslenmiş, sağlam ve sağlıklı Alice, tüm Avrupa'nın tüm İmperial'lerini, bir çok dağlara serpişmiş bu otel zincirini bilmeden ve tanımadan büyüyecekti...

Ama o bu epizodu Alice'e anlatıp anımsatmadı ve üç kadın o yüksek çatıların altındaki uzun koridorun karanlıklarında kaybolurlarken, güler yüzlü ve meraklı Janicka, çınlayan zilin sesine geldi. Aynı şekilde gülümseyen İgor da hemen yanında beliriverdi; ama Alice'i tekrar orada görmekten hiç de mutlu olmadığını da açıkça belli etti. Kadının yanındaki adamı görmesine ve tanımasına karşın, tutum ve davranışında herhangi bir değişiklik olmadı.

Jean Boursier Janicka'yla ve Rusça olarak konuştu; ama İgor cevapladı. Önceleri Jean'ın konuştuğu Rusça'yı anlayamamış gibi davrandı, söylediklerini yinelemesini istedi, sıkıntılı bir görüntüye büründü. Daha sonra başını kararlı bir biçimde yana eğerek, "Hayır" dedi. (İkinci kez "hayır" dediğinde sert bir bakışla Alice'i süzdü.) Jean kol saatine bir göz attı, daha sonra omuzlarıyla İgor'un gövdesine değecek kadar yaklaşarak bankonun üzerine abandı, ellerini koyu ahşap renkli yazı setinin üzerine koydu ve bunun kenarlarını sıkı sıkıya kavradı, sonra tekrar konuştu. Sesini adeta biraz zorlar gibiydi ve bu sadece bir an sürdü. Bu kısa soluk, bu homurdanma, Alice'in iyi eğitim almış kulağına ulaştı ve bunu anlaşıp uzlaşma süresinin sona erdiği, güç kullanma zamanının geldiği süreç olarak algıladı. Jeannot'nun boynundaki bir damar şişmiş, kabarmıştı. Soluk renkli yanakları al al olmuş, kızarmıştı. İgor'un alnındaki aynı damar da şişmiş ve tıp tıp atmaya başlamıştı. Jean Boursier sükûnetini koruyordu ve İgor'a çektiği nutku, kabul edilebilir bir tonlamayla söylüyordu. Dediği, özü itibariyle, "Haydi canım, bir çözüm aradığımıza göre, istersek bunu bulabiliriz" şeklindeydi. Ama bu kabul edilebilir tonlama-

nın altında, satır aralarında, terörün söylemi açıkça seziliyordu: "Aksi takdirde..." Az önce sıçrayarak uyandığı dalgınlığında olduğu gibi, bu "aksi takdirde" söyleminin Alice'in imgelemindeki anlamı, hiç sınır tanımayan bir öfke ve karşısındakini yok etme edimiydi.

İgor, tıpkı bir barikatın arkasında dikilir gibi kaskatı kesilmiş ve yerinden kımıldamamıştı. Bunun üzerine Jean Boursier, sorgulayıcı bir ifadeyle son ve her türden tartışmayı sona erdiren bir şeyler söyledi ve İgor da bakışlarını kaçırdı. Havada hafif olan ne varsa ağırlaştı, ortalıkta aydınlık ne varsa kararda. Özgürce soluk alıp veren ciğerlere ve rahatça atan kalplere sanki ağır bir yük bindi, göğüslere büyük bir ağırlık çöktü ve kalpleri alabildiğine sıkıştırdı. Bunun baş sorumlusunun Jeannot olduğunu düşündü Alice; bu baskıyı yapan oydu, hatta daha da ötesi, bu ağır yük, bizzat kendisiydi. Ciddi bir utanca kapılıp üşümüş gibi ürperdi ve geriye doğru bir adım attı. Ama bir adım geride onu bir başka utanç bekliyordu; bu kendi evini inkâr etmesinin ama o eve mensup olmaktan dolayı elde ettiği avantajları utanmazca kullanmaya yeltenmesinin utancıydı. Jeannot'ya baktı; çocuksu doğruculuğunu, partinin onu katlanmaya zorladığı acıları ve hâlâ bunların etkisi altında olduğunu düşündü. Hafif, belli belirsiz bir kayganlıkla, kendisinin hiç farkında olmaksızın hâlâ İgor'u, bakışlarının hapsi içersinde tutan adama yaklaştı.

İgor rezervasyon fişlerini ve kayıt kâğıtlarını karıştırıyor, çekmecelere dalıyor, hemen yanında dikilen ve ne yaptığına bakan genç kadının göz hapsinde, uğraşıp duruyordu. Janicka ise onu tatlı bir yüz ve hafif hüzünlü gözlerle izliyor, yardımcı olmaya çalışıyordu. Jean Boursier bakışlarını İgor'dan ayırdı, Alice'e döndü ve sakin bir sesle mırıldandı: "Mesele yok. Hallolacak." Dirseklerini bankodan ayırdı, biraz geri çekildi ve sanki soluğunu toparlamak ister gibi bir iç çekti. Bu iç çekmede, "Haydi, rahatça bakın, netice itibariyle biz o kadar acımasız biri de değiliz" der gibi bir ifade vardı. Alice resepsiyonistlerin yaptıkları işten büyülenmiş gibi, sesini çıkarmadan dikiliyordu.

İgor'un elinde, adeta bir pişmanlık simgesi gibi bir anahtar belirdi. Onu hemen vermedi ve düşünceli bir tavırla, başparmağıyla okşamaya koyuldu. Başını kaldırdı, Jean Boursier'yi görmezden geldi ve

bakışlarını Alice'e dikti. Bu bakışlar, "Siz Ruslarla ve onların işbirlikçileriyle düşüp kalktığınız için bu odayı alıyorsunuz" der gibiydi. "Sosyalizmin avantajlarından yararlanıyorsunuz, bu masum ve şaşırmış havaları da bırakın!" Alice bu bakış karşısında biraz daha geri gitti. Yardım ve destek ister gibi Jeannot'ya baktı; ama adam, başı önüne eğik, öylece duruyordu. Bankoyla arasındaki boşluğun, bunun böyle olmasını istemediğini söyleyebilmesini sağlamasını isterdi. İçinde boğulduğu bu kaçınılması mümkün olmayan tuzaktan kurtulabilmek için, kaçabilmek isterdi. İgor'un elinde, otelin koskocaman anahtarlığının ucunda sallanan o pırıl pırıl parlayan anahtara dikilmişti gözleri; şimdi hangi mahkemenin önünde suçsuz olduğunu söyleyebilirdi ki?

Bunun böyle olmasından sorumlu olmadığını gösterebileceği bir işaret, bir simge, bir destek arayarak boşu boşuna çevresini gözden geçirdi, bakışlarını yüksek tavana kaldırdı ve orada avizenin olağanüstü büyük kristal su damlasına takıldı. "Bu, komünist olmak için pek fazla güzel" gibi saçma sapan bir düşünce geçti aklından, ne var ki bu onu komünist çirkinliklerinin o iflah olmaz umutsuz karamsarlığına götürdü. Bakışlarını oradan kaçırdı; ama bu kez de tavana asılı bandroldeki Kiril alfabesiyle yazılmış harflere takıldı ve hoş geldin denen, sanki pek uzun zaman sonra baba evine dönen, müsrif ve unutkan evlat kendisiymiş gibi bir duyguya kapıldı.

Alice, belki bir an için bile olsa İgor'un müthiş aşağılandığı bu savaş alanından uzaklaşmak, belki de bir sığınak bulmak ve düşüncesizce girdiği bu aptal tuzaktan kurtulmak için, omzunun üzerinden arkasına baktı. Ama orada, kendisini dikkatle süzen Jiři'yi gördü. Jiři de bu evin bireyiydi ve bakışlarıyla ona bir tercihte bulunması gerektiğini, artık bir tercihte bulunmaktan başka bir tercihi olmadığını söyler gibiydi. "Komünistler iki kişilikli insanlardır" dediğini ve bunu sık sık yinelediğini anımsadı. Ama o zamanlar Batı'nın o bildik konforundaydı ve gerek İgor'un alev alev yanan yanaklarından gerek Jean Boursier'nin bakışlarındaki derin bunalımdan, çok ama çok uzaklardaydı. Böylelikle masumiyetin sağladığı tüm önyargıları yitirmişliğin doruklarına çıktı ve ne bir yanı ne de ötekini yeğlediği (Bu onun hatasıydı! Öngörüsüzlüğün neden olduğu bir şeydi bu!)

komünistlere özgü bu çift kişiliklilikte, iki arada bir derede kalmıştı. Çok uzun zaman önce terk ettiğini ve kurtulduğunu sandığı şey, şimdi onu kıskıvrak sarıyor ve boğuyordu. Alice Ferrier oraya, resepsiyonun bir adım uzağına, sanki biraz daha yaklaşırsa bu mücadeleyi kaybettiği anlamına gelecekmiş gibi, öylece çakılıp kalmıştı.

Birdenbire ileri atıldı ve İgor'un bankonun üzerinde, havada, ikisinin tam arasında tuttuğu, o sallanan anahtarı kaptı. Anahtarı almasıyla birlikte de orada, öylece kalakaldı. Kalbi şiddetle çarpıyordu. İgor, her türlü kişisellikten tamamen uzak ve tamamen profesyonel bir ses tonuyla, bir şeyler söyledi.

"Daire en üst kattaymış" diye çevirdi Jean Boursier. "Vadiye bakıyormuş. Güzel bir daire."

Alice'in aklına çılgın bir fikir, tüm bu süreci taçlandırmak için çıkartıp iyi bir bahşiş vermek düşüncesi geldi. Ne kadar verilebileceğine ilişkin hiçbir fikri yoktu ve acaba, vermeli miydi? Kuşkusuz vermeliydi. Yoksulluk, rüşvetler, D sistemi, tümü birden içinden çıkılmaz bir rakam kargaşası halinde beynine hücum etti. Ama hemen sonra adamın şu an için fazlasıyla aşağılandığını ve bu bahşiş işini daha sonra da çözümleyebileceğini düşündü.

* * *

Bu sırada boynunu resepsiyona doğru uzatan Jiři, Charles'a olup biteni, "Alice'in arkadaşı, fetih hukukunun verdiği güçle, İgor'u perişan ederek yendi" diye aktarıyordu. "Anahtarı Alice'in elinde görüyorum. Umarım Emperyal hoşuna gider."

"Burada olmamız doğru bir şey mi sence?" diye aniden sordu Charles. "Ne de olsa, kurdun ağzının içindeyiz."

Jiři düşünmek için birkaç saniye kazandı.

"Bu senin az biraz uzakta kalmanı sağlar ve bu hiç de kötü sayılmaz. Bu bağlamda sana, sizler için hiçbir şeyin pahalı sayılamayacağını söyledim. Yanlış anlama ama her zaman üç kuruşun peşinden koşuyorsun. Birbirinden güzel filmlerimizle seni milyoner yapacak halimiz yok. Üstelik böyle kepaze heriflerin önünde aşağılandığın da cabası..."

Charles "dur" der gibi, elini kaldırdı.

"Bırak bunları. Henüz işlerim bitmedi, daha yapacağım anlaşmalar ve birtakım takaslar var; fırsatçı takımıyla ne kadar çok görüşmem gerekirse, o kadar görüşeceğim. Artık yapılacak hiçbir şey kalmayana kadar."

"Hayal âleminde yaşıyorsun" diyen Jiři, kolunu sıktı. "Sonra sonra... Eğer bunun bir sonrası varsa, iş işi kovalar... Neyse... Eğer burada kalmaya devam edebilirseniz..."

"Bakalım, göreceğiz. Alice şu ana kadar banka teminat mektubu işini unutmuş gibi görünüyor; ama uyanacaktır. Biliyorsun, iyi tanıyorum onu."

Az önce aralarında açılmış bulunan uçurumları yeniden kapatan, karşılıklı birer bakış attılar birbirlerine. Bu uçurum ne birinin ne de ötekinin, arkadaşına sunamayacağı bir lüks yaşamdan kaynaklanıyordu. Böylelikle aralarında, tedirgin ve kararsız da olsa bir barış ortamının doğduğunu hissettiler. Bu gelgitli ve kuşkulu, üstelik bedelsiz barış, bu 1987 senesinde bu Çekoslovak Sosyalist Cumhuriyet'inde bulabilecekleri en değerli şeydi.

Jean Boursier, "Görüşmek üzere" diyor ve kongresine koşuyordu. Charles, *Ad Honorem fontis Caroli*'nin tepesine tırmanmış olan Karel'i hatırladı; ama neyse ki çocuğu bir tek kez çağırmak bile yeterli oldu. Anahtarını avucunun içinde sımsıkı tutan ve tüm kaslarında çok yoğun bir yorgunluk ve bezginlik hisseden Alice, resepsiyondan uzaklaşmak için kararsız birkaç adım attı. Pek de farkında olmaksızın anahtarın üzerindeki rakamlara baktı, 550 sayısını gördü ama algılayamadı. Bu sayının onu ölümlü ailesinin derinliklerine çektiği gibi bir duyguya kapıldı, imgelemindeki birtakım canavarsı yaratıklar sessizce kayarak büyük çukurlara çekildi ve büyük bir dehşete kapılarak, Emperyal Hotel'in sanki iki devasa kolunu onun üzerine doğru sararak kapattığını görür gibi oldu. Bu büyük korkuya kapıldığında daha da ürkütücü olan, elinde olmaksızın tir tir titreyerek o beklenmedik küçük alevi, yolun sonuna geldiğini gösteren hain ışığı hissetmek idi.

4

İhanetler

Charles Bragat bir yaz sabahında, ormanın ürpertisinin henüz geçmediği ve yeşil çayırların çiylerinin kurumadığı bir saatte, Emperyal Hotel'in anıtsal merdivenlerinden aşağı iniyordu. Gece kapanan eğrelti otları henüz açılıyordu. Parkın patikasında ilerlerken, bir sedir ağacının, ucunda tek bir çiçek açmış olan en alçak dalını hafifçe okşadı. Parlak açık yeşil renkli ve sivri uçlu genç ibreler ve yeni dallar uzuyordu. Sırtı ürperdi, durdu ve henüz uyuyan Emperyal'in karşısında dikilerek ensesini ovuşturdu. Bu, sessiz teraslarıyla, sakin bir ıssızlıktı ve sanki çocukların çığlıklarını bekler gibiydi. Koca otelin görüntüsü de bin yıllık eğrelti otlarıyla uzanan parkı gibi, dinlendiriciydi. Bu belli belirsiz ve gri zamanlardaki bir yıkıntı değil, yaşlanmış bir dünyanın pek doğal yorgunluğuydu ve tıpkı bir zamanlar

yaşadığı evin bahçesi gibiydi. Ne kadar sıkıcı bir çocukluk dönemiydi! Bütün bunları terk edip büyük kentlere koşmak ve yüksek kulelere çıkmak için nasıl da sabırsızlanmıştı! Bir daha geri dönmemek, bütün bunları tekrar görmemek! Babasına, Devrimci Liga'ya katılmaya karar verdiğini bildirdiği on sekiz yaşındayken de bunu ummuştu; Paris'e gitmek üzere yola çıkacağında da babası onu engellemek ve geri çevirebilmek için, jandarmalara ihbar etmişti! Yemek odasında, kesme cam vitrinlere vuran bir güneş ışınını izleyen koyu ve yoğun bir sessizlik hüküm sürüyordu. Bu güneş ışığı, onun o saygın babasını uyandırmış ve rengi ibiğinin koyu kırmızısına dönmüş bir hindiye benzeyen boynunun üstü ve damarları alabildiğine şişmişti adamın. Oğlunu her zamanki sözcüklerini yineleyerek azarlamak üzere ağzını açmıştı: Ailelerinin adı, yüksek görevleri, gelenekler, vd. Ne var ki bu kez babanın ağzından dökülen tek bir sözcük bile yoktu ve Charles, ömrü boyunca unutamayacağı, dehşet ve ürküntü veren bir görüntüye tanıklık edecekti. Bu kare kafalı, çok sık ve gri saçlı, boynu sımsıkı bir yakanın içine hapsolmuş ve dilsiz kesilmiş adamın karşısında çok korkmuş ve paniğe kapılmıştı (bu adama hiç benzemiyordu ve bu da adamın en büyük düş kırıklığıydı). Ne var ki gencecik bir Devrimci Liga üyesi adayı için en büyük ayıp, korku göstermekti; ama yine de delice bir oradan kaçma arzusuna kapılmıştı. Charles, en sert mücadelelere bile onlarla birlikte girmek ve aslında onları en sert mücadelelere sürüklemek üzere, proletaryayla ittifak kurmuştu; artık saygın kişiler önünde titremeyecek, bundan böyle işlevi onların işlevlerini yansıtmak olacaktı. Oysa Charles'ın iyilik dolu yüreği, pek çekingen bir şekilde de olsa, bu işlevlere ve bu yansıtma biçimlerinin görünümüne ve donanımına karşı ciddi biçimde direniyordu. İçindeki derin ürpertiyi bastırmak pahasına ailenin reisine karşı direnmiş ve onun tepkisini göğüslemişti "Benim öz oğlum! Bu ahmak sürüsüyle birlikte, ha?!" (İşin tuhafı, bundan bir süre sonra bir araya geleceği Alice de hemen hemen aynı sözcükleri telaffuz edecekti!). Yitireceği kesin olan bir tartışmayı kısa kesen çok genç Charles, valizini toparlamış, kapıyı çarparak, arkasına bakmaksızın, Paris-Vesoul hattındaki kuzey kışlalarının aktarma noktası olan Luxeuil-les-Bains tren istasyonuna doğru yola koyulmuştu.

Birkaç adım ötesinde uzun bir dal, patikanın üzerine gelecek biçimde ileri uzanıyordu. Yuvasını bu dalın üzerine yapmış olan bir karatavuk, sarı gagalarını esner gibi alabildiğine açmış, bekleşen yavrularını doyuruyordu. Hiçbir ürküntü içinde olmayan anaç kuş (bu dünyada şiddet, ona karşı uygulanmıyordu) başını eğdi, göz kırptı ve bu beklenmedik konuğu kısa ve sevimli bir ötüşle selamladı. Charles sosyalist avizelerle aydınlatılan, kaygan yer karolarıyla döşenmiş yemek salonunda, tek başına kahvaltı etmişti. Alice henüz uyuyor, Karel televizyonun önünde, Rus kanallarında geziniyordu. Enternasyonal'in ilk bölümlerini ıslıkla çalarak karatavuğa sevgilerini yolladı. Pek şaşıran kuş kafasını kaldırdı ve öyle, kımıldamadan durdu. Charles parktan çıktı, en az bir çeyrek saat sonra hareket edecek olan ilk *lanovka*'yı görmezlikten geldi ve kente doğru inmeye koyuldu. Ama az sonra yolun çakıllarından gelen bir sesle irkilerek durakladı. Tepeye çıkan raylı füniküler sisteminin garının önünde gözüne ilişen bu şey de neydi? Değişik ve ilginç küçük çan kuleleriyle bezenmiş, eğimli çatıları kiremitlerle örtülü, güvercinliklerle kesilmiş çizgili beyaz duvarlı ve çapraz gergili çıtalarla bölünmüş camekânlarla donatılmış küçük binayı hayranlıkla izledi. Bir dağ yolu garına, gözenekli taşlardan örülü bir villaya, bir İsviçre dağ köşküne ya da bir sanatçı atölyesine benzeyen bu yapı, aslında değişik bir bütünlük arz ediyordu. Önüne, otobüs bekleyenler için, oymalı ahşap bir bank yerleştirilmişti. Charles gibi herhangi biri, burada biraz takılarak babasının bahçesini, dadısının ninni ve şarkılarındaki savaş öykülerini, çiçek açmış leylak dallarını ya da masmavi kıyı kasabalarını görüp düşleyebilirdi.

Geri dönerken, "Ama ben bütün bunları anımsamak istemiyorum" diye, yüksek sesle mırıldandı Charles. O zaman bu yadsıdığı çocukluğuna karşın her kabuklu ahşap çelenkte, parkların sonsuz derinliklerindeki bakımsız kalmış her kulübede, yine de neşeli çiçek hevenklerini ayırt edip görebiliyordu. Uzaklarda kalmış ve kimselerin olmadığı bomboş bahçelerde yankılanan müzikleri andı; çok eski ve kalın, ağır ciltli kitaplardaki öyküler, acıklı umutsuzluklardan söz ediyor, kalbinin göğsünün içinde sıkıntıyla çırpınmasına yol açıyorlardı. Basit ama bir türlü yinelenemeyen bir nakarattı sanki bu.

Charles ne zaman notalarını anımsayıp aklından geçirmeye kalksa, uçup gidiyordu.

Derin bir küskünlük hissetti ve geri dönerek yeniden yola koyuldu. Yıkık dökük bir binanın önünden geçti. Bunu tıpkı buna benzeyen, göçmüş çatısının yerine oluklu sac levhalar konmuş bir ikincisi izledi. Kaldırımdaki büyük bir çukurdan kaçmak için yolun ortasına geçmek zorunda kaldı; ne bir işaret ne de uyarı levhası vardı. Yol kenarındaki paslanmış korkuluklar ona, geçmişte dağ yollarında yaptıkları yürüyüşleri anımsatıyordu. Babasıyla kız kardeşi önde, soluk soluğa olmasına karşın sızlanmaya cesaret edemeyen annesi arkada, kendisi de kolunun altında bir piknik sepetiyle ortada, yürürlerdi. Bunları anıp tiksintiyle ürperdi, kaldırımın kenarındaki başıboş otlardan bir avuç kopartıı ve birinin sapını dişledi, sonra kısa ve neşeli bir kahkaha attı. Çayırlarında ineklerin otladığı dağı, akan dereleri ve çakıl taşlarını, doruklarda kalmış karları anımsadı. Bir gün köşesinde sakin ve huzurlu bir şekilde oturmaktan ve hiç kimseye hiçbir şey söylemeden kalmaktan başka bir şey istemeyen ama oğlu olacak olan tiranın baskısıyla onlarla birlikte gelmek zorunda kalan babaannesi, yanlış bir yola sapıp kaybolmuştu. Babası annesinin yaptığı bu dalgın şaşkınlık nedeniyle adeta bir tanrıtanımaz gibi sövüp duruyor, kız kardeşi ve kendisi ise sağa sola koşuşturup ninelerini arıyorlardı. Sonunda onu Luxeuil (Napoléon tarafından da onurlandırılmış olan içmeler kasabası) çıkışındaki huzurevinin yanında, yol kenarında, yapayalnız, kıpkırmızı, ağzı bir karış açık uyuklarken bulmuşlardı.

Charles yol boyunca aşağıya doğru indikçe, sosyalist âlemde yaşayan ve dağları dolaşmaya çıkmış bir gezgine benziyordu. Bir önceki gün olup bitenleri anımsadı. Emperyal Hotel'in vadiye bakan 550 Numaralı odasını aldıktan sonra, akşam olduğunda Stanēk yeniden ortaya çıkmış ve onlara otelin kumarhanesine gitmeyi önermişti. Bir önceki gün biraz fazla ileri gittiklerini düşünen Charles, bu daveti geri çevirmiş ve barda birkaç kadeh daha parlatmayı tercih etmiş; Alice ise onları yalnız bırakmış olmaktan tedirgin olmasına karşın, yine de Karel ile birlikte ortadan kaybolmuştu. Stanēk 1982'deki karşılaşmalarını bir kez daha hatırlatmıştı. Doğrudan doğruya olaydan söz etmemiş, kasıtsız bir şekilde konuşur gibi yaparak ve kü-

çük bir gülümseme ile süsleyerek sözü *samizdat*'a ve Batılıların isyancılara verdikleri desteklere getirmişti. Charles'ın yüzüne bakmaksızın, umursamaz bir havayla, "Bütün bunlar çok da önemli değil, kendi ülkelerinde macera yaşayamayan Batılı bayların bir eğlentileri, bir yanılsama..." demişti.

Charles onun bunları ne gibi bir amaçla söylediğini düşünüp duruyor, babasının sözleriyle, "Ne kadar da şapşalım; yok, yok, ne kadar da alığım" diye yineliyordu. Daha 1982 yılında bile adını bilen bu yabancıyı, mesafeli bir merak duygusuyla düşündü. "Bir *samizdat*'ı, bir parti kodamanının ayaklarının üzerine düşürdüm; adam bir şey demedi ve ben de bunu geçiştirdiğimi sandım. Gerçek bir saatli bomba gibiydim, ayaklı bir tehlikeydim. Sonuçta Jiři, hiç haksız değil." Yerlere saçılan kâğıt tomarının getirebileceği olası sonuçları düşünerek yürüdü: Sorgular, sınır dışı edilme, özellikle ihanete uğramış Çek dostların düşecekleri durumlar; sorgulamalar, tutuklamalar, onun yüzünden çarptırılacakları zorunlu çalışma cezaları... Peki ama tüm bu cehennemî olay zincirleri neden olmamıştı? Çok ucuz bir jest, gülünç denebilecek bir davranış sayesinde: Staněk başını öbür yana çevirmişti. Yeniden ateş bastı, elini alnında gezdirdi. Yolun dönemecinde Klement Gottwald'ın, çevresini başıboş çılgın otlar bürümüş bir büstü, duruma hakim bir şekilde kurumlanıyordu. Şimdi bir anaokuluna dönüştürülmüş, olan eski bir zengin evinin bahçesinin kenarındaki gayet kalın sacdan yapılmış çöp arabalarının hemen yakınında, tamamen pas içindeki bariyerlerin arkasında, sanki tahtının üzerinde oturur gibiydi. Bu görüntü hoşuna gitti: Kamu okuluna dönüştürülmüş zengin mülkleri, paylaşılmış bir dünya ve sağlanan adalet... Ama bu düşüncelerini o inatçı Jiři'ye anlatacak değildi, mutlaka hemen bir sürü itiraz sıralar ve mülksüzleştirilmiş burjuvaziden kalan duvarların arasına sıkıştırılmış bir eğitimin, nasıl da kötü olacağına ilişkin şeyler söylerdi: "Oğlunu böyle bir okula ver de sonuçlarını gör!" falan derdi herhalde. "Çocuğa Husak'a tam ve eksiksiz bir saygı göstermesini ve annesiyle babasını reddetmesini öğretirler!"

"Ama Staněk, geçen gün festival ofis binasında beni görür görmez tanımış olmalı" diye düşündü Charles ve bir an için paniğe ka-

pıldı. "Ne anlatabilirdim ki?" Aralarında geçen konuşmaları yineledi ve tamamen profesyonelce olmayan hiçbir şey bulamadı. Stanĕk onlar için, kadife bir eldivenin içinde nasıl bir demir yumruk hazırlıyor olabilirdi ki? 1982'den beri sabırlı ve sessiz bir şekilde uygun bir zamanı mı bekliyordu ve şimdi artık o günün geldiğini mi düşünüyordu acaba? Kendine cesaret vermek için yüksek sesle "Boş ver yahu; paranoyak mı oldun be adam!" diye mırıldandı; ama çevresine tedbirli bir bakış atmayı ihmal etmedi. Günün ilk polisini gördü: Oldukça rahat bir havadaydı adam. Ona sakin bir bakış attı; ama yine de dikkatli ve tetikteydi. Sakin geçmişin görüntüsü altındaki Sosyalist Cumhuriyet, böylelikle ona kendisini hatırlatmış oldu. Jiři'nin yalnız gelmesini bir önceki akşam özellikle belirttiği Termal Hotel'e vardığında, düşünceleri Patoky üzerinde yoğunlaştı. Şu sırada neredeydi acaba? Ruda'nın dediği gibi emekliye mi ayrılmıştı? Kesinlikle söz konusu olamazdı bu. Hiç kuşkusuz, yakınlarda bir yerlerde olmalıydı. Güçlükle de olsa, adeta birer dost olmuşlardı. Belki Çekoslovak sinemasının çıkarları çerçevesinde tatlılıkla sorsa, kendisine Stanĕk hakkında, özellikle de kendilerini nasıl bir yöntemle harcayabileceği konusunda, birtakım bilgiler verebilirdi.

Termal Hotel'in barına girdiğinde orada bulduğu Jiři, neşeli bir sesle sordu:

"Bu sabah keyifler yerinde mi bari?" Sonra da önceki akşam servisteki kapıcı albayın, çevre düzenlemelerinden sorumlu ikiz kardeşi, bir general havasıyla yarı takıntılı, yarı kuşkulu bir bakışla inceledi onu. Salon şimdiden insan doluydu; dört bir yandan tabaklara çarpan fincanların sesleri geliyordu. Havada asılı bir kahve ve sosis kokusu vardı. Jiři, tam bir yüce gönüllülükle önünde dikildiği çok büyük bir kahve servis masasının orada, onu bekliyordu. Ama Charles, sesinin kırıklığından ve gözlerinin altındaki şişlikten akşamını sadece yerel üretim madensuyu Mattoni'yle sulamadığını ve hiç de erken yatmadığını, iyice anladı.

"Ben, iyiyim" dedi otururken. "Dün gece Emperyal Hotel'de, aile ortamında bir gece geçirdik. Çevrede o kadar Rus varken, sarhoş falan olunamaz. Stanĕk'le geçirdiğimiz bir önceki gecenin yorgunluğunu atabildim. Ama sen, dün iyice bir ıslatmış gibi görünüyorsun!"

"Ah! Stanĕk yoldaş, ha?! Amma da sıkı içiyor yahu; sopasını eline alıp bizi dekorların oraya gömecek diye korktum! Tam bir it oğlu it! Ama yine de her zamankinden daha geveze değildi. Tanıdığım kimi Ruslar gibi değil. Onlar öngörülen dozu aştıkları anda, geceler boyunca SSCB hakkında konuşabilirler."

"Çünkü Stanĕk, uygar bir Çek" dedi Charles; elini kahve sürahisine uzattı ama bunun boş olduğunu fark etti. "Bu domuz mujikler hepsini bitirmiş" diye mırıldandı.

"Aynen öyle!" dedi Jiři, ucundan kahve damlayan küçük kaşığını havaya kaldırırken, "İşte aramızdaki fark da bu" dediği anda da Charles'ın alaycı bakışını fark ederek kolunu indirdi ve tam bir sarhoş gibi ağzını yayarak ve Charles'a parmak ısırttıracak, tamamen patetik bir tarzda, mırıldandı: "Ama ben de senin umurunda değilim..."

Boş kahve sürahisini umutsuzca baş aşağı ederken, "Yahu, beni biraz rahat bırakmaya ne dersin?!" diye homurdandı.

"Bekle, bir tane daha söyleyelim, zaten ben de biraz daha kahve içeceğim. Hey! Genç kız!"

Siyahlı beyazlı giyinmiş, asık suratlı ve bezgin, gencecik bir kız yavaşça ve salınarak yaklaştı.

"Bir tane daha" diyen Jiři, iki eliyle, boş kahve sürahisini kıza doğru itti, "ve hemen, çok acil."

Kız sürahiyi sanki böyle bir nesneyi ilk kez görüyormuş gibi bir tavırla aldı, Jiři'yi derin bir aşağılamayla süzdü ve tek bir sözcük bile etmeden arkasını döndü, adeta bir salyangoz hızıyla uzaklaştı.

"Eee?" diye sürdürdü Charles. "Böylesine berbat duruma gelmek için, dün akşam ne marifetler çevirdin?"

"Sevgili dostum, dün akşam, sen ülkemin saygıdeğer işgalcileriyle kendi toprakları üzerinde tanışıklık kurarken..."

"Ohooo, yandık ki ne yandık... Biliyorsun ki Emperyal, Alice'in kaprisi; başka bir şey değil..."

"Eveeet... Dün akşam, festivalden birkaç arkadaşla birlikte ülkemin tipik gecelerinden birini yaşadım. Sıradan insanlardır; aynı şakaları yapar, aynı acıları yaşarız."

"Evet, biliyorum" dedi Charles, hafif bir sesle. "Bazılarıyla da birlikte görüşmüştük, iyi hatırlıyorum."

"Eh... O zaman bunun ertesi gün nasıl bir baş ağrısı yaptığını da bilirsin. Bil bakalım, bu alkolden mi yoksa tiksintiden mi?"

Belki de pek sıradan bir acıma duygusuyla dilsiz kesilen garson kız, beklediklerinden çok daha hızlı bir şekilde, dolu bir kahve sürahisiyle önlerinde belirdi. Charles önce kendi fincanını ağzına kadar doldurdu, sonra da Jiři'ninkini ve genç kız, hiçbir şey demeden uzaklaştı.

"Her koşulda evvelsi gece Stanĕk'le gayet iyi anlaşıyor gibiydiniz" diye kışkırttı Charles. "İkiniz, *Becherovka*'nın içinde boğulmuş gibiydiniz. Neyse ki o votka, ertesi gün baş ağrısı yapmaz."

"Haydi canım, şimdi sen de tıpkı Petr gibi konuştun!" diye karşılayan Jiři, midesinin üzerindeki bir noktaya bastırırken suratı acı dolu bir sırıtmayla kasıldı. "Petr, uzlaşma sözcüğünün anlamını hiç bilmeyen bir dünkü çocuk, yani gencecik bir şapşal. Neyse, dürüst olmak gerekirse, sonuna dek..."

"Senin ne mal olduğunu öğrenmeye başladığı için pek mutlu olmalı."

"Uzlaşabilmemiz için, gece boyunca Rusların coşkularını, yani çıplak gerçeği görenlerin, ertesi sabah çenelerini tutup susmayı bilmeleri gerek. Herkes her şeyi unuttu. Eh işte, her şeyi hatırlayacaksın da ne olacak? Diğerlerinden biraz daha umutsuz bir Rus'un aklını çelsen ondan üç kez daha ahlaksız, utanmaz birine yarar! İstersen bunun adına düşmandan bilgi sızdırma da diyebilirsin."

"Evet! Diyebilirsin" diye, açıkyüreklilikle onayladı Charles.

"Eh işte, elimizden geleni yaptık; sana bu konuda güvence verebilirim. Biz, hepimiz; iktidara uzaktan ya da yakından sürtünen tüm politikacılar ve aydınlar..."

Jiři Serecka kuvvetle öksürdü, kalbinin sıkıştığını hissetti ve Charles'a, sanki bir cevap vermesini ister gibi bir bakışla baktı.

"İç ve ayıl" dedi Charles. "Şu anda sen herkesin bildiği ama hiç kimsenin defalarca duymak istemediği şeyleri anlatıyorsun; kimsenin bunların defalarca yinelendiğini duymaya ihtiyacı yok. Hepsi gerçek: Birer mujik domuzu gibiler."

Jiři belli bir öfkeyle omuz silkti; ama arkadaşına yumuşak bir bakışla baktı:

"Vay canına, orada bu işlerin nasıl yürüdüğünü kavramakta bayağı ileri gitmişsin!"

Bu kez Charles herhangi bir cevap vermedi ve ikisi de adeta dudakları yanarak, sustular. Ama son yudum sanki Jiři'nin boğazına takıldı ve birdenbire rengi soldu. Ayağa kalkarken güçlükle mırıldandı:

"Bana bir dakika izin ver." Sonra da hızlı adımlarla ortadan kayboldu.

Yalnız kalan Charles çevresine bakındı. Festival için gelenler, obur Doğulular, tanımlanması pek kolay olmayan tipler... "Bu heriflerin burada ne halt yediklerini, yalnız Tanrı bilir! Ama günün birinde bunları öğreneceğiz ve o gün, bunların ne kadar da çok sırrı barındırdıklarını ve bunların iğrenç, mide bulandırıcı küçük sırlardan başka bir şey olmadıklarını öğrenmiş olacağız." Sonra da içinden, bir festival gecesinde Moskva Hotel'in yeraltındaki salonunda, Jiři Serecka'nın gelip masasına abandığı o günün öncesinden beri her geçen gün, Çekoslovakya'ya ilişkin yeni bir şeyler daha öğrendiğini geçirdi. Bu ilk defa bir kış mevsiminde Prag'a gelen, bambaşka bir Charles idi. Treni, çok eski bir maviyle PRAHA yazılı olan pek kirli cam çatının altından geçmiş, böylelikle eski Viyana'nın havasını taşıyan Hlavní Nádražní merkez garına ulaşmıştı. Hiç de zafer kazanmış bir hali yoktu; tam tersine, bir hayli kaygılıydı o gün. Bir akşam vaktiydi; soluk ışıklar ve kırık neonlar bu olağanüstü güzel, *Art Nouveau*'nun şahane bir örneği olan ama pek eski ve bakımsız kalmış binayı daha da kaygı verici kılıyordu. Gar binası, çorak bir zemin üzerine sanki Bauhaus ressamları tarafından oturtulmuş gibi kurumlu, oturuyordu.

İlk ilişkiyi kiminle kurmuştu? Alice'in bir arkadaşı mıydı bu? Hayır; o, Filmexport'un bürokratlarıyla tanıştırmıştı onu. (Esasen zor bir zamandı; çünkü adamlar filmle ilgilenmiş ve yönetmeniyle tanışmak istemişlerdi. Ama Charles yönetmenin, "bu ahmak Stalincilerin" ülkesine ayak basmayı reddettiğini nasıl söyleyebilirdi? Peki ama Prag'daki ilk dostları kimlerdi? Bunlar Paris'ten birkaç dostuydu; Batı'da düş kırıklığına uğrayıp buraya göçmüş, manevi olarak çökmüş birileriydi. O zamanlar Charles da onlara benziyordu; altmışlı yılların sonlarındaki umutları kırılmış, adamlar ve kadınlar tarafın-

dan düş kırıklıklarına uğratılmış biriydi. O ilk akşam, hayli çekinerek kapısını çaldığı Ota, onu pek sıcak karşılamış ama adeta müjde verir gibi bir tonla, olumsuz bilgiyi çakmıştı: "Geç kaldın!" demişti. "Her şey bitti. Artık kayıt almıyorlar. Başvuruların tümü sıralandı, sonradan gelen birkaç taneyi de aralara sıkıştırdılar ve artık başkasına kapandı."

Charles sararmış kitap ve kâğıtlarla dolu, sanki eski ve köklü bir şirketin ofisine benzeyen sıcacık bir apartman dairesine girmişti. "Hele bekle biraz" diye eklemişti Ota, "buradaki atmosferi tanıyacaksın." Charles'ın bakmaya ve görmeye hakkı olmadığı bir tomar kâğıt ve dosya çıkarmıştı: "Anlamalısın; bu bir güven eksikliği değil; çünkü Ella'yı pek uzun zamandan bu yana tanıyorum ve Ella bana rastgele birini göndermez. Ama ne kadar az şey bilirsen, senin için o kadar iyi; bu nakaratı biliyorsun değil mi? Senin güvenliğin için de benimki için de böylesi daha iyi." Charles bu nakaratı o kadar çok kez dinlemişti ki, adeta kabak tadı vermişti. Ota kâğıt tomarını karıştırıp taramış ve ona Vaculik'in satırlarını okumuştu: "Artık hiç kimseyi göremiyorum. Nerede bu 'pek dikkate değer' baylar? Bunlar düşkün enkazlardan başka bir şey değildir. Emeklilikleri öncesindeki yılları, idrar kesesi sorunları... Boşandılar; rejimden yakınıp duruyorlar ve yabancı radyolardan dinledikleri haberler sayesinde yaşıyorlar. Bunlardan geriye kalacak olan nedir? Hiçbir şey. Yıkılmış, çökmüş, sosyalizm düşüncesi ile paramparça olmuş ve kendilerine bile karşı bir tutum ve tavır almışlardır. Gerçeğe vurup onu hırpalayacaklarına, kendi kendilerini hırpaladılar."

"Ludvik çok düzgün biridir" demişti Ota. "Eğer bunları o söylüyorsa, buna inanabilirsin."

Ota onda moral adına hiçbir şey bırakmamış, o da her türlü aksine öğüde karşın yine de biraz soluk alabilmek için, kendisini sokaklara vurmuştu. Bütün kavşaklarda nöbeti bir sonrakine aktaran polisler tarafından izlenerek, geçen tek tük insanların da kendisine arkalarını döndüğü bir şekilde yürüyüp gitmişti. Pek çok değişik barok güzelliğe, ki bunları onarım iskelelerinin altından görüyordu, kayıtsız bir şekilde bakarak yürümüş, sonunda Wenceslas Meydanı'nda, Narodni Müzesi'ni cepheden gören bir banka oturmuştu.

Boşluğa açılan ama olağanüstü bir sağlamlığın simgesi gibi duran sütun dizilerini ve o yaşlı sömürge imparatorluğu kültüründen kalma soğan biçiminde kuleleri aydınlatan ışıklar pek zayıftı. Bu ulusal müze, gecenin ortasında dikilip adamı uyandıran ama kendisi uyuyan, ender kardeşlerinden biriydi ve sanki gereksizlik duygusu da uyandırıyordu. Charles bunu ilk önce, sütunlarının altından, hani tüm istasyonları yakıp kavuran ve sizi peronun üzerinde karabasanlarınızla baş başa bırakan son bir trenin geçeceği, sonsuz galerilerinde birilerinin sizi kovaladıkları hissini veren ikinci bir gar sanmıştı.

Tam bir şaşkınlık içinde, Alice'e telefon etmeyi düşünmüştü; ama bozuk parası da yoktu, kartlı telefon da; bunları söylerse de kadın onu aşağılayabilirdi. O buraya kendini kanıtlamak için gelmişti. En sonunda, başarmak için. Bu onun son şansıydı ve bunu Avrupa'nın dibinde, bir gölgeler tiyatrosunda, tek başına yakalamak zorundaydı. Yolun sonuna gelmiş bir adam için bu gölgeler tiyatrosu, en azından ona, onu yargılamayacak olan bir dünyada, bir soluk alma olanağını sunuyordu. Sonunda gece yarısı iskeleti eski kent meydanındaki duvar saatinde onun için kımıldamış, kimliğini titizlikle denetleyen iki polis memuru da onu salıvermeden önce, hayli kaygılanmasına ve korkmasına yol açan, belli belirsiz ve tehditkar bir şeyler mırıldanmışlardı.

Geri dönüp yeniden oturan Jiři, ağzını silerek mırıldandı:

"İyi... Tamam... Şimdi ciddi şeylerden söz edelim. Bu konudaki tüm ayrıntıları düşündüm. Eğer bir şey olmuş olsaydı... Bak, 'eğer' diyorum, tam anlamıyla hemfikiriz..."

Charles başını salladı.

"Pavel'e ilişkin olarak, değil mi? Evvelsi günden beri esrarengiz adamı oynuyorsun."

Bir kol hareketiyle Charles'ın kehanetlerini kovalayan Jiři, "Evet, evet, bir dakika" dedi. "Her neye karar vereceksek vermeden önce, bir konuda bana söz vermeni istiyorum: Alice'i tüm bu sürecin dışında bırakacağız."

"Elbette."

"Önce onu, çocukla birlikte, geri göndermelisin."

"Tabii. Kuşkusuz."

"Paris'e dönmüş olduklarından emin olmalısın."

"Beni toy bir çocuk yerine koyuyorsun!"

"Ona hiçbir şey anlatma. Hiçbir şey; duyuyor musun beni?"

Charles koltuğunun üzerinde geriye kaydı, arkasına yaslandı ve bir kolunu havaya kaldırdı.

"Ama, bu imkânsız. Alice'i tanımıyorsun."

"Hayır, tanımıyorum; ama dostlarını görmedin mi? Ondan sonra sana hâlâ güvenip güvenemeyeceğim konusunda kendimi sorguladım. Aslında hâlâ da sorgulamayı sürdürüyorum."

"Gerçekten korkuyorsan..." diye mırıldandı Charles; alınmıştı.

"Çok doğru, korkuyorum. Bu Boursier denen herif, karının çok eski dostu, bu ülkeyi yirmi yıldan beri ezen heriflerle birlikte çalışıyor; karının bunu biraz olsun hesaba katması gerekirdi! Üstelik çocuğun varlığı nedeniyle de o duyarlı nokta. Eğer biri ona şantaj yapmaya kalkarsa..."

Charles'ın alaycı bakışını yakaladı, garın peronundaki sarı ceketin sarıp sarmaladığı çocuk ile annesinin sivri dişleri, gözünün önüne geldi.

"Biliyorum" diye homurdandı, "çocuğun saçının teline dokunmayı deneyecek bir aynasızın postalının içinde olmak istemezdim ama..."

"Eğer Çekoslovak yurttaşı olsaydı, duyarlı nokta olurdu" diye sözünü kesti Charles, yatıştırıcı bir sesle. "Ben ona bir şey anlatmadığım sürece, o da herhangi bir şey bilmek istemez. Ama bizi, biz Fransızları bilmez misin? Neyse, sen bana Pavel'den söz et biraz; son durum nedir?"

Jiři Serecka bezgin bir tavırla başını eğdi, kahvesinden tedbirli bir yudum aldı ve boğazından rahatça geçip geçmediğine dikkat etti.

"Her koşulda seni uyarmış oldum" diyerek içini çekti. "Bu konuyu Jan ve Máša ile de konuşmalıyız. Ruda da bizlerle birlikte olmalıydı; ama evinde aynasızlar tarafından kıstırıldığını varsayıyorum."

Charles Jiři'nin sıkıntılı ve yürekler acısı görüntüsünü dikkatle gözden geçirdi. İçine bir kuşku düştü.

"Yine bir sürü salaklık mı yaptınız yoksa, de bana; ben mi yanılıyorum?"

"Öfff... Böyle de denebilir, elbette. Peki ama bunun böyle olduğundan emin miyiz?" diye, kahve fincanının dibinden mırıldandı Jiři. "Ama, hayli uzun zaman oldu."

"İyi de bu karşınıza bugün çıkıyor; öyle değil mi?"

"Bu da olabilir; gözlerini kaçırmanın gereği yok. Ama nerede hata yapıldı? Esas araştırılması gereken bu."

Kahvaltı bittikten sonra boşalan büyük giriş salonunu boydan boya geçtiler ve sırtını kamburlaştırıp Charles'ı kuşkulu bir bakışla süzen ve Jiři'yi bir kaş hareketiyle onurlandıran, general kılıklı kapıcıyı gayet sevimli bir şekilde selamladılar. Merdivenlerin başına geldiklerinde Charles, yeniden söze girdi:

"Alice'e gelince; komünistler hiçbir zaman unutmazlar; bunu bana sen, evvelsi gün söylemiştin. Alice de ötekiler gibi, o sizin hepiniz gibi. Tüm bu insanlar gibi o da kuşkuyu, korkuyu, acı çekmeyi ve hınzırlığı içselleştirmiş. O da terörü öğrenmiş."

Jiři, kulağını kaşıyarak düşünüyordu. ("Kes şunu, Tanrı aşkına!") Arabada, gardan çıkarken öylesine yakındılar ki, adeta ruhları birbirine sürtünüyordu. Peki ama şu halde mesele neydi? Birlikte, Staněk'in davranışının nedenini kestirmeye çalışmışlardı, hepsi buydu. O da bu içe dönük ve düşünceli gözlerde kendisininki ile aynı hesapların döndüğünü fark etmemiş miydi?

"Alice henüz bir şey bilmiyor; bunu bilmeli ve anlamalısın" dedi Charles; sesi hem çok yakından, hem de uzaktan gelir gibiydi. "Kaygılanacak bir şeyin olmadığı zaman terörü nasıl öğrenebilirsin; benim anlamadığım da bu. Ne var ki her zaman arkanı kollamalısın" diye, acı bir ses tonuyla bağladı sözlerini. Jiři başını çevirince de ekledi: "Çünkü ben bunu hiçbir zaman öğrenemedim."

Jiři omuzlarını silkti, onun bir ahmak olduğunu düşündü ve bayrakların dalgalanarak selamladığı festivalin basamaklarını birlikte indiler.

* * *

Tepenin yukarısında, Emperyal Hotel'de ise Alman ve Rus tv kanallarıyla adeta büyülenmiş olan Karel, sessizliğini koruyor, televiz-

yonun önünde dizleri üzerine çökmüş, izliyordu. Annesi henüz kımıldamıyor, bu nedenle de iki ayağı bitişik bir şekilde yatağın üzerine sıçrayabileceği ve hemen karnının üstüne yuvarlanabileceği yolunda beklenen sinyali de vermiyordu. Bir önceki gece, Alice Ferrier, çok uzun süre balkonda dikilerek ortalığı seyretmiş, Charles ise bu sırada derin bir rahatlama soluğu alarak yatakta kıvrılmıştı. Kadını yanına çağırmamıştı; Alice gecenin içinde yapayalnızdı; uzun süredir üstüne çıkmayı da içine girmeyi de yadsıdığı bir dünyayı izliyordu.

Bu temmuz sabahında hava yine kapalı ve griydi ve gecenin izlerinin tam olarak silinmesine izin vermiyordu. Kapı hafifçe vuruldu ve Jean Boursier, içeri gel denmesini beklemeden süzüldü.

"Selam Alice" dedi, yumuşak bir sesle, "beraber birer kahve içelim mi? Erken olduğunu biliyorum; ama sonra gitmem gerekiyor."

Yatakta dönen Alice, hafif bir sesle, anlamsız bir şeyler mırıldandı.

"Peki" dedi Jean Boursier ve elindekileri masanın üzerine bıraktı. "Sana biraz acele mi ettirdim, ne?!"

Alice, gözleri yarı aralık, uykunun dalgalanmaları arasında gezinerek uyanmaya çalışırken, orada, masanın başında, birtakım işler yapmaya koyuldu. Kadın düşünde bir yerlerden kovulduğunu görmüştü; ama nereden? Kuşkusuz burası gibi bir yerden... ama hayır, orada kalması yasaklandığından değil, sadece tek bir anlamı olan zaman oku yüzündendi bu ("Neler saçmalıyorum ben" diye mırıldandı; ama öylesine alçak bir sesle söyledi ki bunu, Jean Boursier duymadı). Önce bir, sonra iki gözünü açtı ve ovuşturdu, böylelikle Jeannot'nun görüntüsü daha bir netlik kazandı. Adam ona döndü ve göremediği bir şeylerle uğraşmayı sürdürerek, konuştu:

"Bak şu işe; İgor bu olağanüstü güzelliği cebinde saklıyor ve yabancılara vermemek için uğraşıyor ha?! Biraz nasırına basmak gerekti; gördün, değil mi?"

Çok, hem de fazlasıyla iyi görmüştü. Ama bu konuya daha sonra dönecekti; o da dönerse, elbette!

"Nasıl, burada rahat mısın?" diye, biraz da ısrar ederek sordu Jean.

"Çok iyi. Sana tekrar teşekkür ederim" dedi kadın, biraz zorlanarak.

Evet, bu zaman okuydu. Alışılagelmiş bir yanı olmayan, bu dünyanın dışı olan bir mekânın, bir otelinin öyküsüydü. Yine de bu biten yüzyılda onlara bir oda açmış ve daha sonra da yalnız başlarına bırakmışlardı. Ne devrim ne de adı bilmem ne olan bir Bohemya kralı adına, ne beklenmedik bir sayfa açılmış ne de şapkalı bir siyasi polis gelip yasal durum ve konumlarını sorgulamıştı. Günün birinde bu ayrıcalığın bedelini ödemek de gerekecekti kuşkusuz; bu kadar küstahlık ve saygısızlık, elbette karşılıksız kalamazdı. "Fatura gelecek" diye düşündü gerinirken, "ama küçük bir alındı makbuzuyla ve 1987 baskısı bankada bozdurulabilir Çek kuronları olarak... Ne yapılabilir ki?" Yine de içinde aşılmış bir sınırdan ve geri dönüşü olmayan bir aşırılıktan kaynaklandığını düşündüğü, belli bir kaygı vardı.

"Başın, tıpkı ilkokula gittiğimiz zamanlardaki gibi, kabarık tüylü bir serçe kafasına benziyor."

Alice, sanki ağzı yapış yapışmış gibi bir sesle, hafifçe homurdandı:

"Evveett... ama serçe çoktan beri havalandı; uçuyor..."

"Yapma yahu! Bak, bu kahveden sonra iyi gider; biliyorsun. Sen rahatsız olma."

Giderek uyanan Alice, gitgide gerçeğe ulaşıyordu; mırıldandı:

"Vay canına! Oda servisi de mi var?"

Jean Boursier, göğsüne vurarak, ciddi bir sesle, "Oda servisi, benim" dedi. "Doğu'da geçirdiğim bunca yıldan sonra, gayet iyi organize olabilen bir adam oldum. Bana güvenebilirsin."

Alice adamın masaya gayet düzgün bir kahvaltı sofrası hazırladığını fark etti: Toz kahve, aşağıdan aşırılmış küçük ekmekler ve küçük paket tereyağları. Fransa'dan gelmiş küçük Neskafe kavanozunu açtı, fincanın dibini yeşil süs bitkisinin dibine döktü ve çalkalamak üzere banyoya gitti, kadın su sesini duydu ve bir havluyla kurulayarak geri döndü. Küçük ekmekleri ve kruvasana benzeyen çörekleri tabağa yerleştirdi. Daha sonra iki diş fırçası bardağına kahve suyu doldurmak üzere harekete geçti; ince bir elektrikli ısıtıcıyı içine daldırırken de "Su biraz sarı ise, karıştırma" dedi. "Bu demirden mi, sodyumdan mı, neyse.. Ne de olsa termal su; ama zararlı bir yanı yok. Aslında daha çok akıtmalıydım; başta adeta kahverengi akıyordu."

"Neee?" diye tepki verdi Alice; ama terbiyeli bir ses tonuyla.

Ama adamın kendisine nasıl acıyarak baktığını gözünün ucuyla görecek kadar da uyanmıştı.

"İçinde amipler olsaydı, rengi uçuk yeşil olacaktı ve bu seni hiç rahatsız etmeyecekti."

"Ne anlatıyorsun sen, Tanrı aşkına?"

"Boş ver."

Kadın boş verdi. Onun ısrarla tırmandığı o kör nokta Jean Boursier'ydi ve bu dünyaya ait olmayan bir otelin engellerini böyle aşmışlardı. Odaya tekrar bir göz attı: Koskocaman kahverengi koltuklar, kabul edilebilir krem rengi duvarlar ve açık kapının ardında, banyonun ağır, kare biçimli fayansları. Çarpık bacaklı bir ahşap masa. Hepsi buydu. Jeannot'nun ilıcalar için yapılmış propaganda broşürünü yırttığını, kâğıdı defalarca katladığını ve çöpe attığını gördü. Bütün bunları büyük bir sükûnetle yapmıştı. Tıpkı Jiři gibi Jeannot da, zamanın içersinde geziniyordu ve geri çevrilemez bir yön okuyla karşılaşacağından hiçbir kuşku duymuyordu. Orada öylece yaşıyordu ve hepsi buydu.

"Beni bağışla lütfen" diye şaka yaptı, "sosis ve yumurta alamadım; cebe koyamayacağımı düşündüm..."

"Saçmalama!" dedi Alice. "Zırvalamayı kes! Bu saatte yumurta... Sen kahve ver."

Karel, tıpkı küçük ve şakacı bir köpek balığı gibi, bir süredir annesinin etrafında dolanıp duruyordu. Kadın, "Haydi!" dedi ve o da yatağa, her zamanki gibi, doğru annesinin karnının üzerine zıpladı. "Öff, hoyrat çocuk!" diye inledi kadın, yalancıktan kızmış gibi yaparak. Çocuk gülmekten kırılıyordu; bunun üzerine annesi ona sevgiyle sarıldı ve deliler gibi öpmeye başladı. Çocuk bir süre yatakta zıplayıp durdu, daha sonra yeniden televizyona yöneldi.

"Karel! Yeter şu televizyon; gel de bir şeyler ye!" dedi kadın.

"Sıkılıyor olmalısın küçüğüm" dedi Jean ve kapıyı açtı. "Bakalım, sana küçük bir arkadaş bulabilir miyiz?"

Ama birdenbire iyiden iyiye uyanan Alice hemen atıldı:

"Hey! Bekle! Önce bir şeyler yemesi gerek."

Jeannot Karel'in ağzına küçük bir ekmek tıkıştırırken, mırıldandı:

"Alice anaç bir tavuktur, küçük oğlan. Biz bu numaraları çok gördük!"

Sonra koridora bir göz attı ve aradığını da hemen buldu: Oteldeki Rus çocuklardan biri kahvaltısını bitirmiş ve şimdiden koridora çıkarak ne gibi yaramazlıklar yapabileceğini araştırmaya başlamıştı bile. Çocuk, tombul ve enerjik Rus Doktor Hanım'ın kendilerini isim sırasıyla çağırmasını bekleyen, tahta bir banka oturmuş kürcülerin sevimsiz bakışları altında, sıkıntıdan kıvranıyordu. Hâlâ yatağında olan Alice, Jeannot'nun Rusça konuşarak bir uzlaşma sağlamaya çalıştığını işitti; adam çocuğu, Karel'i koruyucu kanatlarının altına almaya ikna etmeye çalışıyordu. Küçük Rus'un İngilizce söylediği sözcükler Alice'e dek geldi: "Ama o Rusça konuşamıyor; bir başka yabancı dil biliyor mu?" Jeannot, "*Niet, niet*" diye yanıtladı; Alice bu küçük *nomenklatura*cının böyle bir cehalet karşısında nasıl da şaşırmış olacağını ve oğlunu aşağıladığını düşündü. Jeannot, ses tonundan anlaşıldığına göre bu kez de çocuğun sorumluluk duygusunu harekete geçirmeye çalışıyor, bu uslu ve çekingen muhallebi çocuğunun ona ne gibi önderlik fırsatları sunacağını anlatıyordu. ("O sana öyle geliyor; fazla hayal kurma!" diye geçirdi kadın.) Sonunda, Jean Boursier sözünü dinletmeyi bilen iyi bir hatip olduğu için, iki taraf arasında belli bir uzlaşma sağladı ve bu anlaşma, ek bir kruvasan tarafından mühürlendi: İki küçük afacan koridorda öylesine gürültülü bir şekilde koşarak uzaklaştılar ki bu, iyi geçineceklerine ilişkin gayet açık bir ipucuydu.

"Çocuğun adı Pitska" dedi Jean Boursier, odaya girerken. "Bil bakalım, bu ne demek? Propitska, ülke içi pasaport demektir. Bununla bir ilgisi olması gerek; ama nedir, tam olarak bilemiyorum. Tam bir afacan. Ola ki Karel birkaç Rusça küfür bile öğrenir."

"Küfür mü? Sen nerede kaldın be arkadaşım!" dedi Alice. "Sen genç iken Nataşa Sergeyeva'ya şişko inek derdin; bugün olsa kim bilir ne derler? Ya senin kızın, o küfür ediyor mu?"

"Elena, tıpkı yolun sonuna gelmiş bir arabacı gibi küfredebiliyor" dedi adam, bezgin bir sesle. "Duysan böyle konuşmasının normal olduğunu sanırsın."

"Nerede şimdi?"

"Vera'yla birlikte, Moskova'da. Birkaç gün içinde annesiyle birlikte buraya gelecek ve okullar açıldığında da ben alacağım." Küçük bir gülümseme ile ekledi: "Belki de daha uzun bir süre için... Artık on yaşına geldi."

"Biliyorum" dedi Alice. Paris'te son karşılaştığımızda, Vera hamileydi."

"Orada mı karşılaşmıştık?"

"Parti'nin 'Eylem Birliği' diye, halka açık bir etkinliğiydi" dedi Alice. "Sen tribündeydin ve orada ne işin vardı, hâlâ bilmiyorum. Her zaman olduğu gibi, epey tartışmıştık."

"Mutlaka öyle olmuştur" dedi Jean Boursier, hiç şaşırmadan. "Ama neyi tartıştığımızı hiç anımsamıyorum."

"Direnişçilerin tutuklanmasına ilişkindi..."

Jean Boursier, belli belirsiz bir el hareketiyle Alice'i susturdu.

"Eğer belleğim beni yanıltmıyorsa, yanlış insanların yanındaydın. Hemen hep ve daima aydınlarla ilgilenen, gerisini de umursamayan tiplerdi."

"Evet, pek doğru çizgide birileri oldukları söylenemez" dedi Alice, kesin bir dille.

"İyi de madem, bu iyi niyetlerle ve bir sürü ayrıcalıklarla donanmış küçük burjuvalarla ne işin vardı?"

'Tıpkı senin gibi ben de ittifaklar arıyordum; Parti'nin bize her zaman öğütlediği gibi" diye, hınzır bir ses tonuyla yanıtladı Alice.

Jean Boursier tartışmayı terk ettiği anlamında bir omuz silkti ve tepsisiyle yatağa doğru ilerledi, gece lambasının küçük masasına koydu. Alice Ferrier başını kaldırdı, sanki çocukluğundaki gibi bir süt kokusu alır gibi oldu ve yüreği sıkıştı: Gökyüzü henüz karanlık iken ve çevredeki tavan arası dairelerin ışıkları birbiri ardından yanarken aşağıda, o yaşlı kent, Paris, hafifçe homurdanarak uyanırdı. Ona kahve değil, malt verirlerdi; çünkü o sadece yeni bir dünyanın fatihi değil, aynı zamanda yeni diyetçi bir tüketiciydi. Çocuklara uyarıcılar verilmezdi. Her koşulda sütlü kahve ya da malt, aynı şeydi; Alice uykusuzluktan bayılsa bile her türlü sıvı ya da katı katkı maddesini reddederdi.

"Sabahları" dedi Jean Boursier, küçük gülümsemelerle alev alev yanarak, "anımsıyorum da, annelerimiz aynı saatte yola çıkarlar, tam okulun kapılarının kapanacağı saatte de bizi merdivenlerin başında bırakırlardı. Birlikte uyurduk; birbirimize yaslanarak."

"Evet, anımsıyorum" dedi Alice. (kendi kendine bir kez daha annesinin nasıl olup da bir kolunun altında onun okulu için taşıdığı bütün bir pedagojik donanım kitapları varken, öbür kolunun altında da onu adeta bir paket gibi taşıyıp sonunda, okulun önünde aşağı indirdiğini düşündü.) Düşünüyordu da bu savaş sonrası kuşağının kadınları, o zamanlar çok genç ve serttiler. O dimdik servis merdiveninden, belki de yüz kez düşüp oralarını, buralarını yaralayıp berelemiş, kanatmışlardı.

"İkimiz birlikte bir hayli gülünçtük; hatırlıyorum da kahverengi pelüş bir manton vardı. Başının iki yanında iki at kuyruğu olurdu, bir de iki ucu eşit ölçüde sarkan bir eşarp..."

Bir gün yine merdivenin üzerinde, birinin başı ötekinin omzunda, uyumuş ve birdenbire karşılıklı olarak birbirlerini de aşağı çekerek yuvarlanmışlardı. Anneleri çığlık çığlığa koşuşturmuş; ama kalın elbiselerinin koruduğu Alice bunu pek az hissetmiş ve sanki yeni uyanmıştı.

"Alt kata, başöğretmenin kapısına kadar yuvarlanmıştık" diye sürdürdü Jean Boursier. "Kapıya çarptığımızda, güm diye bir ses çıkmıştı ve kadın dışarı çıkıp bizi iyi bir azarlamıştı. Gözleri bizim çok geç yattığımızı ve zavallı annelerimizin bizlerle yeterince ilgilenemediklerini düşündüğünü söylüyordu."

"Tüm bunları görebildiğine göre, iyice uyanmış olmalısın. Benim bütün anımsadığım, orada çok geniş bir dairenin olduğu ve koridoruna da kızları için kocaman bir salıncak astıklarıydı. Seninle birlikte, o salıncağın önünde, nasıl da binmek istemiştik!"

Ama sonuçta unutmuştu işte; odaya sanki hâlâ dağılmamış bir sis perdesinin ardından bakıyor, gibiydi ve uykunun yarı karanlık dünyası ona artık Emperyal Hotel'in üzerindeki simgeyi değil, otuzlu yılların Moskova'sındaki bir başka oteli gösteriyordu: Tüm dünyanın devrimcileri, Komintern'in yoksul ve maceracı üyeleri burada toplanmışlardı. Sabahın kör karanlığında GPU'nun adamları katlara çı-

kıyorlardı ve hangi kapının önünde duracaklarını da hiç kimse bilmiyordu...

"Hotel Lux sana bir şeyi anımsatıyor mu?" diye sordu kadın, birdenbire.

"Oraya adım atmamış olmaktan ötürü çok memnun olduğumu anımsatıyor. Oradan sık sık deri paltolu ve iriyarı iki adamın eşliğinde çıkılıyordu..."

"Bana da Lux Hotel'de hiç içimize sinmeyen şeyler olduğunu, hiçbirimizin ölmek istemediğimizi, sabahın köründe de GPU'yu kapımızın önünde bulmaktan hiç hoşlanmadığımızı anımsatıyor. Lux Hotel, Komintern'in düş kırıklığıdır; bizim, biz komünistlerin efsanemiz ise, Chelsea Hotel'dir."

Jean kadına biraz şaşkın bir ifadeyle baktı. Ama bu Alice'di, neyse oydu. Uyanırken ama henüz gecenin düşlerini tam silememişken, hep bu tür öyküler anlatırdı. Adam sadece kadının söylemindeki "biz" sözcüğünün altını çizdi ama yüzüne vurmadı.

"Charles nerede? Onu geçerken gördüm, acelesi var gibiydi."

"Serecka'yla çalışmaya gitti ya da ne yapmaya gittiğini ancak Tanrı bilir. Sinema işi için bu hayli erken bir saat. Eğer kültür örgütündeki adamları biraz olsun tanıyorsam, bu saatte hepsinin uyuduklarını söyleyebilirim."

"İsim verme!" dedi Jean Boursier, tavanı göstererek.

Kadın, biraz da şaşkınlıkla, adama baktı.

"Burada? Bu 1987 senesinde?"

"Bilemem" diyerek iç çekti Jean. Hiç kimse hiçbir zaman bilemez. Ama her koşulda, dikkatli olmak zorundayım. Biliyorsun..."

"Aman, sen de! O buraya geleli bu kadar zaman oldu ve hâlâ sınır dışı edilmedi; öbürü de hiçbir zaman içeri tıkılmadı." Fincanı kahve doldurması için uzatırken ekledi: "Sen uzun zamandan beri mi Çekoslovakya'da çalışıyorsun?"

"Çok da fazla olmadı" diye, biraz da kaçamak, yanıtladı Jean.

Ayrıntıları balkonda konuşmaları yolunda bir işaret yaptı.

Yeniden dolduruyorlardı fincanlarını. Alice onun bu işi yapmasını izliyor ve ayrı geçirdikleri onca yılı düşünüyordu. Gencecik bir suratı ayrıldığı; şimdi ise yine o suratı görür gibiydi. Bu adamın dav-

ranışlarında, çocukluklarının Jeannot'sundan kalan bir şeyler var mıydı? Soluk kızıl ve dağınık kıvırcık saçlarına, özenli, titiz ve biraz sertçe hareketlerine bakıyordu. Jean hafifçe yuvarlanmış gibiydi. Şişmanladığından değil ama; onun beden açılarında her zaman bu yumuşaklık ve bu biraz yumuşak beyazlık vardı. Geçmişte dört ya da beş yaşlarındayken, iyi beslenemeyen savaş sonrası kuşağının çocuğu olarak yağlı kızartmalar ve çok beyaz ekmek yiyen biriydi. Yıllar sonra daha besleyici ve çok daha sağlıklı gıdalara kavuşmuş ama bu yoksulluk yıllarının çizgilerini ve bir türlü tam sıkılaşamayan kasları muhafaza etmişti.

"Biliyorsun" dedi kadın, birdenbire, "sana bakıyorum ve bana öyle geliyor ki bütün bunlar annemin yüzünden oldu."

"Bak sen! Annenin bütün bu işlerin içinde ne işi vardı ki?"

"Anımsamıyorsun, değil mi? Elbette; önce en önemli şeyler, bizi bağlayan ve örseleyen şeyler unutulur, değil mi?"

"Yani, sen neden söz ediyorsun?"

"Şundan söz ediyorum" dedi ve ıslıkla, bir şarkı çalmaya koyuldu.

Jean Boursier biraz tereddütle, biraz da sıkıntıyla, bu ıslığı dinledi: Kaşığı havada, kaşları çatıktı ve Alice onun bu ikircikli, çekingen, hatta korkmuş suratı üzerinde, hemen tüm ortak anılarını görüyordu.

"Bu sana hiçbir şey anımsatmadı mı? Neyse, bu bana bir fincan kahve daha vermene engel olmamalı; anımsamayı reddetsen bile."

"Hiçbir şeyi reddetmiyorum" dedi Jeannot, hayli sıkılmış bir ifadeyle. "Bu, Moldava. Ya sonra?"

"Sonra mı? Eh, benim unutkan koca yalancım, sonra bir şeyler olmuştu, değil mi? Hatırlasana!"

"Ben yalancı değilim" diye, tepki verdi Jean Boursier.

* * *

Bir gün Jeannot, o çatıların altındaki tavan aralarında yaşarlarken Alice'in kapısını çalmıştı. İçeride birtakım sesler ve hareketler olmasına karşın, kapı açılmamıştı. O zaman, sadece aralık olan kapıyı yavaşça itmiş, kendisini göstermeden içeri süzülmüş ve bir aile dramına tanık olmuştu. Alice'in annesi, kızın okulundan bir müzik kutusu

getirmişti (yandaki bir kol aracılığıyla kurulan bu müzik kutuları, yetmişli yıllara dek Fransa'da kutlama günlerinin ve kırsal eğlencelerin odağında yer almışlardı) ve böylelikle, anlaşıldığı kadarıyla, kızının müzik eğitimine katkıda bulunmak istemişti. Kapının arkasında saklandığı yerden Jeannot, içerideki tatsızlığı fark etmişti. Hiç de mutlu görünmeyen Alice, çok gönülsüz bir şekilde ve alabildiğine yanlışlar yaparak, sözlerini küçük bir kitapçıktan okuduğu bir şarkı söylüyordu:

Bohemya'dan doğan nehir
Moldava, Elbe'yle buluşur
Bu nehir ona bir ufuk açar
Bir denizin mutluluğunu verir.

"Ne aptal kelime oyunları" diyordu Alexandre. "Senden biraz gayret istiyorum."

"Bu çok aptalca" diye ısrar ediyordu Alice; hiçbir şey anlamamıştı.

Jeannot eşikte, bu bilmediği müzikten etkilenmiş bir halde, ağzı yarı açık kalakalmıştı; anne ise yere oturmuş, fena halde keyifsiz bir haldeki kızını izliyor ve onun şarkısını dinleyerek uysal bir şekilde kitapçığa uymasına bakıyordu. Kız aslında tüm etiyle ve kanıyla direniyor, Smetana'dan söz edilmesinden hiç hoşlanmıyor, Çekoslovakya'nın büyük sanatçılarını hiç mi hiç umursamıyordu. "Evet benim güzelim; benimle birlikte yinele, *fa fa, sol sol...*"

Ama onun güzel kızı, hiçbir şey bilmek istemiyordu. Siyah gözleri parlayarak ve kırmızı yanakları ateş gibi yanarak küçük kitapçığı savurup attı, bu da Jeannot'nun ayaklarının dibine düştü. Bu arada sonsuz bir horgörüyle dolu bir sesle solfej ve piyanonun kızlar için hiç de gerekli olmadığını, adeta annesine indirilen bir kılıç darbesi gibi, haykırıyordu.

"Evet, kızlar için gereklidir, zavallı küçük aptal!" diye bağırdı annesi, kollarını havaya kaldırarak. "Smetana ve Mozart, birer kız de-

ğildi. Peki, ya Bohemya nerede? Bari oranın neresi olduğunu biliyor musun?"

Bohemya'nın *nerede* olduğuna ilişkin olarak Alice'in en küçük bir fikri dahi yoktu, herhangi bir yerde olmak için yeterince baroktu. Ama *her ne ise*, onu mükemmelen biliyordu: Bu, sonsuz bir kukla tiyatrosuydu. Birbirinden dar evlerin sıralandığı, yarı karanlık bir sokakta bulunan küçük bir dükkândaydı ve tam ortadan, Andersen'in masalındaki kurşun askerin ayaklarının dibinden akan bir ırmak geçiyordu. Arkada, demirden dağlar yükseliyordu. Ama bu tanımlama annesinin umurunda bile değildi; kadın hiçbir şey anlamamıştı ama her şeye de sürekli itiraz ediyordu. Geriye kalan da *fa fa, sol sol* ve devamı için cevap *niet* idi ve yapılabilecek başka bir şey de yoktu.

Anne, bakmaya yürek dayanmaz bir çaresizlik ve tükenmişlik içindeydi; ellerini ovuşturuyor ve nasıl kızması gerektiğini bilemiyordu. Jeannot küçük kitapçığı yerden almıştı; basitleştirilmiş bir partisyon vardı orada ve resimler ona büyüleyici gelmişti. Moldava küçük şelaleler halinde, onu bağrına basan Elbe'ye karışıyordu, birlikte çok uzaklara, Kuzey Denizi'ne dek gidiyorlardı ve orada da küçük, düşünceli bir çocuk, dalgaların içinde batan bir güneşi seyrediyordu. Tüm bu güzellikler karşısında Jeannot'nun adeta nutku tutulmuştu; oysa Alice öfkeyle sıçrıyor, solfej derslerine devam etmek üzere tekrar eline almayı düşünmediği kitapçığın üzerinde tepiniyordu.

"Haydi benim güzel kızım, bir kez daha alalım lütfen" diye adeta yalvarıp yakarıyordu kadın; ama Alice'in de inadı inattı. "Sadece şarkı kısmını, bari..."

Bohemya'da doğan nehir...

diye başladı Alice; çok keyifsiz bir şekilde. Jeannot adeta bu ırmağın sularına kapılmış, sürükleniyordu ve Bohemya'yı boydan boya geçiyordu: Tarlalar, ormanlar, görkemli dağlar ve deniz...

Moldava, Elbe'yle buluşur
Bu nehir...

Ve artık kendisini tutamayan Jeannot, bağırmıştı:

"Ben Elbe'yim!"

O zaman anne kafasını kaldırdı ve onun oradaki varlığını fark etti. Bakışları karşılaştı ve oğlanın gözlerinde, kızında görmek isteyip de göremediği tutkuyu yakaladı. Alice karşısındaki müttefikini bulduğunu anladı.

"Ben Elbe'yim!" diye yineledi oğlan. "Alice de Moldava ve denize vardığımızda, evleniyoruz."

"Gel buraya, Jeannot" dedi anne. "Şarkıyı beraber söyleyelim mi?"

Jeannot başını salladı. Gözleri parlıyordu. Alice ise kitapçığı bir kez daha fırlatıp atmış ve yan odaya kaçmıştı.

Anne müzik kutusunun kolunu çevirdi ve aletin gıcırtılı sesi odaya doldu. Alexandre, içini çekerek kulaklarını tıkadı. Şarkıyı birlikte, yavaşça söylemeye başladılar. Jeannot notaları kolayca izleyebiliyordu; yumuşacık ve inançla, söylemeye koyuldu:

Bohemya'da doğan nehir...

Amiral, "Batıda bir ülke var" demişti Katolik Krallara ve güvenilmez tayfaların yürüttüğü, güvenilmez gemiler üzerinde ölümü yüceltmiş, derin çalkantıların üzerinde dünyanın kıyısından aşağı düşecek kadar gezinmişti. Jean Boursier, o ünlü öncelini 1954 ya da 1955 yılının bir gününde keşfedene dek, hiç tanımıyordu. Oysa dünyanın azıcık üstten basık bir yuvarlak olduğu ve doğan güneşe doğru gidilebildiği, pek uzun zamandır bilinen bir şeydi. İkisi de hor görülen ve miras hukukundan habersiz insanlar olan o ve Alice'in annesi, aralarında oluşan bu bağın ne niteliğine ne de sağlamlığına ilişkin olarak, hiçbir kuşku duymadılar. Jean Boursier şimdi, Emperyal Hotel'in 550 Numaralı odasında, Alice Ferrier'nin alaycı gözlerine bakarken o yılları düşünüyordu. Zavallı ve saf oğlan, Alice'in hiçbir şeyden haberi olmadığını çünkü yan odada kitap okumaya dalmış

olduğunu ve ne solfeje, ne Çekoslovakya'ya, ne Elbe'ye ve ne de başka herhangi bir şeye ilişkin hiçbir şey bilmek istemediğini sanmıştı.

* * *

Termal Hotel'den çıkan Jiři ve Charles'ın önlerinde, endüstriyel görünümlü, Viyana tarzı o büyük bina dikiliyordu. Kısmen onarılmış, yeniden boyanmak üzere hazırlanmış ve içine de insanlar yerleştirilmişti. İnsanların yerleştikleri, gri sabah sisinin içersinde sallanan asılmış çamaşırlardan anlaşılıyordu. Jiři binaya tiksinerek baktı. Tıpkı kendi yaşadığına benzeyen böyle bir harabenin önünde, kimi zaman midesi bulanıyordu; ama Charles bunu anlayamazdı.

"Ama bu binadan hayat fışkırıyor!" dedi Charles. "Şu kazaklara, şu bebek elbiselerine bak!.."

"Evet! Ya sen, şu tepemize düşmek üzere olan saçağı görüyor musun?"

"Kim bilir? Belki de daha temiz olsaydı, daha az yaşıyor gibi bir görüntüsü olurdu... Batı'da bu işlere böyle yaklaşılır."

"Batı'da böyle yarı yıkılmış binaların Orta Avrupa'nın hödükleri için iyi oldukları düşünülür, bir de bunlar turistler için folklor değeri taşır."

Böyle tatlı tatlı tartışarak Termal Hotel'in hüzünlü bayraklarıyla donatılmış alanı geride bıraktılar, Tepla Köprüsü'nü geçtiler ve Jan ile Máša'nın evlerine doğru yollandılar.

"Sana doğrudan da söyleyebilirdim onlara gitmeyi; ama hiç değilse bir beş dakika düşünmelerine izin vereyim dedim" dedi Jiři. "Anladığım kadarıyla, apartman komşularına da pek güvenmiyorlar."

Charles bir baş hareketiyle onayladı. Kentin asıl merkezinin girişi olan gri sokak, önlerinde uzanıyordu. Çekler burada yaşıyor, aşağıdaki Çin pazarına (kaçak sigaralar) ve otobüs garajlarına da (zor okunan egzotik isimli otobüsler) buradan gidiliyordu. Yokuşun hayli dik olması nedeniyle, sokağın tümü birden görülebiliyordu; eczane, büyük kitabevi, hüzünlü ve yarı ham meyve ve sebzelerin sergilendiği birkaç tezgâh. Özellikle kitabevi, Charles için umut kırıcıydı. Bir sürü kitap vardı ama gerçek anlamda bir tek kitap bile

yoktu! Bunu en iyi anlatan şey de vitriniydi. Kitaplar sanki kapana kısılmış fareler gibiydi, yaşamlarına el konmuştu ve geri dönüşü olmayan bir biçimde kaybolmuşlardı... Sınırsız dünya oradan kırk kilometre uzakta başlıyordu; ama perdenin öbür tarafında kalan dostları için sınırları aşmak da başlı başına bir çözüm değildi. Pasaportlar hiçbir şeyi çözmüyordu; arkasında kalan tüm bir ülke vardı. O, kendi kafasının içine, iç sınırlara hapsolmuştu ve öbür tarafta ise kendilerini bekleyen ne kadar da çok tehlike vardı!

Yokuşun alt başına geldiklerinde bir grupla karşılaştılar; hayli mesafeli ve tedbirli duran, bir çember oluşturmuş insanlardı bunlar. Çemberin ortasındaki çok büyük bir park levhasının altında, parlak sarı renkli bir araba, bej rengi giyimli üç polis ve kıpkırmızı olmuş biri vardı.

"Şuna bak, yahu" dedi Jiři, geçerken, "aynasızlar bir kurban daha bulmuşlar. Bak sen, herif onları azarlıyor; bu pek görülmez..."

Jiři başını çevirmek istemedi; ama Charles, park yapılır panosunu göstererek çırpınıp duran adamda, neyin ona bu kadar kızıl renkli geldiğini görüp anlamaya çalışarak bakmayı sürdürdü. Kırmızı bir suratı, yetmişli yılların modasına uygun kocaman gözlüğü ve olağandan biraz uzun kızıl saçları vardı. Suratı öfkeden patlayacak gibi şişmişti. Charles'ı esas çarpan da bu öfke oldu.

"Hey, baksana! Bu Ruda!" dedi, Jiři'yi kolundan yakalayıp çekerken.

"Ruda mı? Burada ne arıyor ki o? Hey Tanrım, biraz sakin olması gerek; yoksa kendini geberttirecek! Ama, sen onu tanıyor musun ki?"

"Biraz. Ortak dostlarımızın kır evlerinde karşılaşmıştık. Anımsamıyor musun?"

"Ah, evet" diyerek iç çekti Jiři. "Sen, buradan ayrılma!"

Sonra da aynasızın içlerinde her an biraz daha kaybolduğu dalgalanan kalabalık çemberin içine, dikkatli bir şekilde daldı.

Ruda bir kent insanıydı, büyük kentlerin ve dışarıda yenen yemeklerin insanıydı. Prag'ı, akşamın saat dokuzunda yaşamın sona erdiği, hafta sonlarında bomboş kalan ve bir dost bulabilmek için delik deşik yollarında bir hayli gitmek gereken bu kenti, ayıplayarak

eleştiriyordu. O gün de, "Ben bu bahçecilik söyleşilerden sıkıldım yahu!" diye kükremişti. Ev sahipleri, bahçedeki tüm elma ağaçlarından örnekler devşirmiş ve böylece onları onurlandırmak istemişlerdi. Pek fazla elma vardı ve Charles en üsttekini alarak onunla yetinmişti; ama Ruda hiç durmadan söyleniyordu: "Bu aptal bitkilerinizle benim canımı sıkıyorsunuz. Bizim bu sürgün tarlalarımızda asıl yetişenler, bu aptal bahçe tırmıklarınızla ve bahçıvan makaslarınızla, sizlersiniz! Dizi dizi lahanalarınızla, patates yığınları ve sepetlerce çileklerinizle, onları asıl cesaretlendiren sizlersiniz! Güvenlikçiler, sizden daha iyi kul köle bulamazlar; sizi gidi entelektüel bahçıvanlar, gidinin inek kafalıları! Bir atsinekleri ordusundan başka bir şey değilsiniz." Akşamın tüm tadı tuzu kaçmıştı ve neredeyse gırtlak gırtlağa gelmek üzereydiler ki Jiři, her iki tarafa da söverek aralarına girmiş, ayırmıştı.

"Bu, evli mi?" diye sordu Charles.

"Ruda her zaman evlidir. Biriyle değilse, öbürüyle. Çevresinde insanların bulunmasına ihtiyaç duyar, onların varlıklarından keyif alır. Kendisine her zaman hayran olunmasından çok hoşlanır."

Jiři, kısa saçlı, ufak tefek ve en heyecanlı polisin tehditlerine karşın, çemberin ortasına doğru ilerlemişti.

"Ruda, sesini alçalt! Biliyorsun bunları!"

"Ama, panoyu görmüyor musun?" diye haykırdı Ruda. "Park yapılabilir. Ücretli parking. Ben parasını ödedim. Üstelik kocaman harflerle yazılı. Bu alık heriflerin okumaları, yazmaları bile yok!"

"Hey, sen! İkile!" dedi Polis, Jiři'ye.

Sakinleştirmeye çalışan bir hareketle, "Biraz dinleyiniz!" dedi Jiři.

O zaman Charles onu, tribünden izler gibi, ellerini kollarını sallayarak ve derdini anlatmaya uğraşırken gördü. O sert tavırlı polis sürekli sözünü kesiyor ama öbür ikisi dinliyordu. Charles da yavaşça ve sessizce yaklaştı, bir elini Ruda'nın kolunun üzerine koyarak onun aşırı heyecanlı hareketlerini biraz da olsa önlemeye çalıştı.

"Sadece profesyonel araçlar park edebilirler" dedi polis. "Orada yazıyor."

"Nerede?"

"Orada! Okumanız yok mu?"

Jiři, polisin kolunun gösterdiği yöne baktı. Bulundukları yerden en az yüz metre uzakta, üzerinde küçücük yazılar bulunan bir diğer pano gördü. Kuşkusuz bu küçücük yazılarda, park etmenin koşulları bulunuyordu.

"Hiçbir şey görmüyorum ama size itimat ediyorum. Bu bayı tanırım. Festivale katkıda bulunmak için geldi, bu nedenle de profesyonellerden sayılması gerektiğini düşünmüş olmalı. Onu salıvermenizi rica ediyorum; çok önemli bir toplantımız var..."

"Sadece ceza ödemesi gerekiyor" dedi polis. "Ondan bütün istediğimiz bu. Yoksa, onu tutuklamadık. Ama yasak, yasaktır."

"Ne ödemesi, yahu!" dedi Ruda; kıpkırmızı kesilmişti.

"Sen, kapa çeneni!" diye homurdandı Jiři, omzunun üstünden, sonra polise dönüp, "Tamam! Cezasını ben ödeyeceğim" dedi. "Belediyeye mi yoksa komiserliğe mi ödemeliyiz?"

"Derhal ödenmeli. Suçüstü."

"O kadar da değil! Sosyalist yasallık, bir itiraz hakkını içerir, tamam mı? Bir tutanak yapılması gerektiği yazılı bir kuraldır ve bunu sizin de en az benim kadar biliyor olmanız gerekir. Ne kadar ödememiz gerektiğini yazın ve makbuzu bana verin lütfen."

Polisin gözleri kuşkuyla kısıldı. Sosyalist yasallığa dayanarak kanun maddelerini sıralayan ve suratlarına çemkiren tiplere alışık idiler. Bunlar zırt pırt Charta'dan söz eden baş belalarıydı. Jiři polisin suratına dik dik bakmayı sürdürürken ki o da kendi açısından bu üçünü tutuklamanın getirecekleriyle götürebileceklerini hesaplamakla meşguldü, elini de makbuzu almak üzere, uzatmış, öylece duruyordu. Ruda'nın kolu ise, Charles'ın elinin altında, adeta spazm geçirir gibi, bir kasılıp bir gevşiyordu.

Bu sırada, oldukça sert ve kararlı bir ses duyuldu:

"Baylar, bir dakika bekleyin!"

Üçü birden başlarını uzun ve gri sokağa doğru kaldırdılar ve gayet sakin bir şekilde, dümdüz ama oldukça aceleyle yürüyerek yaklaşan Máša'yı gördüler. Yanlarına geldiğinde, kendiliğinden açılan çemberin içine geçti.

"Bize ceza makbuzu yazıyorlar" diye bilgi verdi Jiři.

Kötücül suratlı polis, arabanın kaputunun üzerine eğilmiş, sarımsı bir kâğıt üzerine, okunaklı bir yazıyla bir şeyler yazmaya koyulmuştu. Máşa'nın dikkatli bakışları altında, kâğıdı Jiři'ye uzattı.

Kadın Ruda'ya, "Haydi, artık gidelim" dedi. "Yeterince rezalet oldu bu!"

Tartışmanın bittiğini kavrayarak kenarlara doğru açılan polislerin yüzüne bakmadan, adamı kolunda tutarak yürüdü.

Biraz uzaklaştıklarında kolunu onun elinden kurtaran Ruda, "Tanrım, bu aynasızların ahmaklıklarından bana gına geldi!" diye homurdandı.

"Şu halde, çeneni kapa!" diyen Máša, adımların, hızlandırdı.

Charles Jiři'nin hemen arkalarından geldiğini fark etti; adam yürürken bir yandan da eliyle onun sırtını enerjik bir şekilde sıvazlayarak, tuhaf bir şekilde, kesik kesik mırıldandı:

"Nasıl? İyi görüyor, öğreniyor musun? Öncelikle bilmen gereken, kendi ülkende olmadığını bilmen ve Stb'nin zozoları tarafından sıkıştırılmamaya da özen göstermen gerektiğidir!"

"Götverenler! Dolandırıcı şerefsizler! Dönemeçte seni leş akbabaları gibi bekliyor, namussuzlar! Nasıl bir ülkede yaşıyoruz yahu, Jiři?! Nasıl bir domuz çiftliği bu?"

Konuşurken, avucundaki özenle doldurulmuş ceza makbuzunu da öfkeyle buruşturuyordu.

"Yahu bu kadar sinirlenecek ne var? Kendine ediyorsun; Karlovy Vary polislerinin ötekilerden ne farkı var?"

"Neden mi sinirleniyorum?" diye homurdandı Ruda. "Bunu bana sen mi soruyorsun? Çünkü artık burama kadar geldi. Neyiz biz be? Hiçbir şeyden de aşağıyız. Onlar ise, her şey!.."

"Haydi moruk, çeneni tut biraz; yoksa öteki tavukları da başımıza üşüştüreceksin!"

"Sinirleniyorum çünkü başka türlüsü elimde değil; anlamıyor musun, alık herif! Bütün bir sabahımı bir sürü ahmaklık ederek mi geçirmeliydim? Kendi labirentinde dönüp duran bir laboratuvar faresi miyim ben? Krusovice tarafında yol çalışmaları nedeniyle geçişi kesmişler. Pardon bayım, dönüş yasak! Zikzak çizerek Batı Bohemya'nın yarısını geçmek zorunda kaldım; çünkü bizim bu sayın baylar,

hiç kimseyi umursamadan Prag yolunu kesebilirler ve size de 'bak başının çaresine' derler! Yukarıda, dağda yağmur seller gibi gidiyordu ve saatte yirmi kilometre hızla ilerleyebildim ancak; ne o, festivalin finaline mi geliyorum yoksa kendimi bu puştlara düzdürmeye mi? Jiři, hayatımız nasıl geçiyor böyle, söyle bana?" Sonra, hor gören bir ses ve ifadeyle ekledi: "Sanki tüm bunların farkında değilmişsin gibi yapma! Uyan artık, birader!"

Ruda hâlâ sinirden titriyordu; soluğu düzelene dek, ağır bir sessizlik oldu. Jiři buruşuk makbuzu ondan alıp açtı, düzeltti ve okudu: 100 kuron, ceza.

"Neyse; olur böyle şeyler. Belediye zabıtasının kasası tamtakır herhalde; sana, bana mı soracaklar? Demek ki henüz yeterli parayı toplayamadılar. Eh, bir çaresine bakacağız."

"Yahu, sorun o 100 kuron değil!" diye haykırdı Ruda.

'Tamam, anladım; ama para kısmetten çıktıysa, ödeyecek bir yer bulunur. Sen o parayla bizlere içecek bir şeyler ısmarlasan, kuşkusuz daha iyi olurdu."

Ruda, öfkesini açığa vuran bir biçimde omuzlarını silkti.

"Nereye gidiyoruz böyle?"

"Jan ile Máša'lara. Toplantı yapmamız gerekiyor. Şu sıralarda polis iyiden iyiye saldırganlaştı, bilmem farkında mısın? Ya Ondrej'in önüne tüm koyulanları imzaladığını biliyor musun?"

"Evet, biliyorum" diye içini çekti Ruda.

"Peki, ya sonrasını?"

"Hayır ama; birtakım tahminlerim var."

"Pavel'e ilişkin mi?" diye araya girdi Charles.

"Bunu henüz görüşmedik" diyerek durdurdu onu Jiři. "Her koşulda, birtakım değişiklikler var. Bütün bunları hep birlikte konuşalım. Ama sen bana söyle bakayım, o koridorun ucunda bekleyen zebraları ne yaptın? Daha dün, onlara verecek muzlar arıyordun; bulabildin mi bari?"

"Uçtular, moruk! Bu herifleri bilirsin. Ne bir haber vermek, ne bir adres bırakmak... Muzlara gelince; Národní Třída pazarında bile yoktu; bu ülke adam olmaz, bunu da geçerken belirteyim. Belki de onları küstüren bu olmuştur. Gene de bu sabah erkenden bir göz at-

tım ki, kimsecikler yok! O zaman ben de yolum üç kat uzasa bile, gelmeye karar verdim. Ama bir şeyi itiraf etmeliyim. Okumaları için onlara verdiğim iki kitabı, paspasın üzerinde buldum. Bizim Özel Güvenlik polislerimiz namuslu adamlar. Belki gelecek sefer okuma raporu da yazıp bırakırlar."

"Bak, bu iyi bir fikir" dedi Jiři. "Tekrar geldiklerinde, bu konuda ısrarlı ol ve yazım hataları yaparlarsa şeflerine gammazlayacağını da bildir! (Ruda gülmeye başladı ve Jiři kolunu onun omzuna doladı.) Bu arada, çıkış buradan. Program üzerine tartışmalar, bir hayli zorlu."

"İyi. Haydi, gidelim" diye homurdandı Ruda. "Yaşamımızın bir dilimini daha bu ahmaklıkların peşinde yitirip geçirelim. Zaten geriye kalanı da güzel falan değil ya! Yaşamın yaşamaya değer olması için... ayının parçaladığı bir tavşandan farklı olmalı yaşamın..."

"Ama önce, yapmam gereken ufak tefek alışverişimi bitirmeme yardım etmelisiniz" dedi Máša, kararlı bir sesle.

Leninova Bulvarı'nın ortasındaki yamacın yanındaki yeraltı çarşısına inmişlerdi; satış reyonlarının arasında ilerliyorlardı. Her yanda kahverenginin egemenliği ve Charles'a çocukluğundaki alışverişlerin nasıl eğlenceli olduğunu hatırlatan eski püskü zembiller vardı. Kadınların başlarındaki bu eşarplar da artık Batı'daki kadınlarda görülmüyordu. Máša onlara benziyordu; kendileri ise hazin reyonlar arasında, derin düşüncelere dalmışlardı. Uzun yıllar süren üniversiteye gitme yasağından sonra, geçtiğimiz günlerde, Latin edebiyatı üzerine bir tez vermişti, Máša. Öğrenci iken, tek bir sınava katılmamıştı: 1969 yılında tüm ülkeye tek bir soru sorulduğunda yapılan sınavdı bu: "Dost ülkeler ordularının 1968 müdahalesi hakkında neler düşünüyorsunuz?". Zembili koltuğunun altında, başı öne eğik, düşünceli, kaygılı ve yavaş hareketlerle gıda ve fiyatlara bakıyor, düşünüyordu.

Alice, Charles'a kendisinin alışveriş yaparken böyle bir görüntü verip vermediğini sormuştu. Ne soru ama! Ağzına kadar dolu naylon torbalar, ödeme için kullanılan küçük bir kart, ceplerde para üstü bozuklar, dişler arasına sıkıştırılmış çiçek demeti, bir şeyleri alıp yardım etmesi için Karel'i azarlamalar: "Ben hizmetçi değilim!" Annesi de Alice'i Buci pazarına sürüklediğinde, böyle yapmış olmalıydı. Ka-

labalık, sıkışıklık, bir çanta ya da sepet alırken her an bir öteki ürüne yönelip bir türlü karar verememekten ötürü edilen sövgüler ve eve dönünce her şeyin mutfakta yere bırakılması...

Yumuşak bir sesle, "Máša!" diye seslendi Charles; Avrupa'nın dibindeki bir çukura yuvarlanmış olan bu ülkede onu, bu doğru dürüst mal olmayan tuhaf süpermarkette yapayalnız bırakmak istememişti.

Kadın ona gülümsedi: "Yemekte ne istersin?" Arkalarında Jiří ile Ruda, alçak sesle tartışıyorlardı. O sıkıştırılmış heceleri, bir türlü telaffuz edemediği tskch ve rj'leri işitiyordu. Bir reyonda çay, bitki çayları ve aslında herhalde hindiba kökü tozu olan toz kahve satılıyordu, bunlara boş vermesini, doğal çay ile yetinmelerini önerdi Máša'ya. Charles üzerinde çocuksu çiçek desenleri olan portakalrengi bir kutuyu eline aldı; kübik ve hafif bir kutuydu bu. Desenin altındaki yazıları okuyamadığı zamanlara geri gitti. O zamanlar el yordamıyla yaşanan, aksak köstek bir yaşamdı bu; oysa şimdi okuma yazma biliyordu, şimdi kendi evinde gibiydi ve şimdi yaşadıkları da gerçek yaşamdı; çünkü yaşayabilecekleri başka bir zamanları yoktu. Bu hemen tamamı boş raflar arasında, kendisinin ve öbür dostlarının mırıltılarının arasında olmaktan ötürü şaşırtıcı bir neşe içersindeydi kadın; hüzünlü ve ham meyvelerin bulunduğu o gri sokak ise böyle değildi. Hiç kimselerin çıkamadıkları ama en yüce özgürlük duygusunun fışkırdığı bu dünyanın dibinde yaşamın başka bir şansı da yoktu. Bunun böyle olduğunun kesinliği, Charles'ı bir hıçkırık gibi sardı. Öbürlerinin hâlâ orada olduklarından emin olmak için başını çevirip baktı ve hâlâ orada olduklarını ve hâlâ mırıl mırıl tartıştıklarını görerek mutlu oldu. (Alice orada olsa, 'Máša alışverişle uğraşırken bu geveze maço herifler, dünyanın avuçlarının içinde olduğunu sanıyorlar' derdi; ama Charles Alice'i hemen görüntüden sildi.) Ruda kocaman gözlüğünü elinde evirip çeviriyor ve Jiří de tuhaf, biraz mesafeli bir duruşla onu izliyordu. Bugünden yarına değilse bile günün birinde, tüm bunlar batıp gidecekti; ama o günler henüz gelmemişti ve o zamana dek acı çekmeye devam edeceklerdi... Alice yukarıda, yatağında o görkemli uyku sonrasını yaşarken onlar aşağıda, dik yokuşlu uzun sokağın üzerinde bir yerde, umutlarını parlatmayı sürdürüyorlardı. Charles neşeli bir şekilde magnum denilen en bü-

yük boydaki *Becherovka*'lardan iki şişe aldı ("Aman Tanrım, ne iğrenç şey! *Fernet-Branca*'dan bile beter; böyle bir şey mümkün olabilir mi?") ve böylelikle dostlarının orada olmalarını, hem göçmen olup bir yerlere savuşmamalarını, hem de yazgılarına ot gibi ilgisiz kalmamalarını kutlamaya katkıda bulunmak istedi. Ama iki adım ötesindeki Máşa'nın, seçimini beğenmeyen bir tavırla burun kıvırdığını gördü.

"Sakın bana bunun senin tercihin olduğunu söyleme!"

"Onlar için aldım" dedi Charles, iki şişeyi beceriksiz bir hareketle göğsüne bastırarak.

Kadına bunun, yolun sonuna gelmiş ve son şansını kullanan bir adam olarak onlara ilk kez geldiği o zamandan beri, kendilerine duyduğu sınırsız saygının bir ifadesi olduğunu söylemedi; ama kadın, sanki onun aklından geçenleri anladı ve mırıldandı:

"Dikkat et. Eğer erken bir saatte başlarlarsa, özelikle de Jiři... Onları tanıyorsun."

Charles şişeleri bir alışveriş sepetine koydu ve kadını ellerinden tuttu. Saygı yüklü bir iç çekmeyle, alnından öptü onu; bu, ona artık aralarında yabancı olmadığını gösteren bu "onları tanıyorsun" içindi.

* * *

Emperyal Hotel'in 550 Numaralı odasının iki geçici sakini, vadiyi gören balkonda, elleri pervazın kızıl betonuna dayalı, manzaraya bakıyorlardı. Alice Ferrier düşünceli bir şekilde, balkonu süsleyen, don nedeniyle yer yer çatlamış ve duvar yosunlarından ötürü biraz kızıllaşmış meyve sepeti kabartmasını okşuyordu.

"Önceleri, Çekoslovakya'ya gelmiş olmaktan ötürü, memnundum" dedi Jean Boursier. Benim için süreç, 1970'de burada başladı. O sırada sen Amerika'daydın... Esasen ben buraya kendi isteğimle geldim. SSCB'de yaşam gerçekten de çekilmez olmuştu. Kadere bak, orada Gorbaçov geldi ve ilginç gelişmeler oldu; oysa ben burada, hareketsizliğin şampiyonu Çekler arasındayım."

"SSCB'de dayanılmaz olan da hareketsizlik miydi?"

"Diğer nedenler arasında..." dedi adam, üstü örtük bir tavırla.

"Bu diğer nedenleri bana ne zaman anlatacaksın?" dedi kadın,

adama bakmadan, gözleri karşılarındaki ormanda, uzakta bir yerlere dalmış olarak. Orada, yüksekçe bir kayanın üzerine yerleştirilmiş, metal bir dağ keçisi görünüyordu. "Benim ben olduğumdan, başka biri olmadığımdan emin olduğun zaman mı? Sakın sağır sultanın bile bildiği Parti sırlarını öğrenmek istediğimi falan sanma; benim asıl bilmek istediğim şey, senin sen olarak kalıp kalmadığın."

Adam ona yandan, başını çevirmeden, bir bakış fırlattı. Uzaklardaki dağ sıraları, soluk bir maviye boyanmıştı. Doruklar karşılıklı bakışır gibiydi. Sanki bu vadi üzerinde, Karlsbad'ın üzerinde bulunduğu bu toprak parçası üzerindeki egemenliklerini ve iktidarlarını vurgular gibi duruyorlardı. Vadiden bazı gürültüler onlara dek geliyordu; bazen de otelin arkalarındaki koridorundan bazı sesler yükseliyordu. Drahovice'deki sosyal konutlar oldukça yer kaplıyor, aşağıda, Tepla Nehri boyunca da birbirine bitişik Alman tarzı çatılar, zikzaklar halinde uzanıyordu. Dağdaki gözlemevinin yeşil kubbesi ve fünikülerin kımıltısız rayları, ormanın üzerindeki bir yara izi gibi uzanıyorlardı.

"Oradaki o yuvarlak çatıya bak!" dedi Jean Boursier, gözlemevini göstererek. "Senin odanın penceresinden, bunun aynısı görünürdü. Biraz eğilince, solda; hatırlıyor musun?"

"Anneannemin sofra örtüsündeki kır manzarasındaki küçük tren istasyonunun kubbesi gibi" dedi Alice Ferrier. "Ahşap bir çit, kır çiçekleri ve bembeyaz bir örtü. Seninle ben, birkaç fincan kırmıştık..."

"Kekin kalanını kim yiyecek diye itişip kakışırken" diye, içini çekti adam. "Ya Orsay ya da Bastille garındaydık. Bugün bunlar ne kadar da uzakta kaldı! Kendi kendime, trenlerin plajlara gittiğini ve orada gökyüzünün sadece geceleri göründüğünü düşünürdüm."

Gözlüğünü çıkardı; soluk mavi ve oldukça naif gözleri vardı. Bunları Alice'in koyu renkli gözlerine dikti. Kadın önce hafif bir şaşkınlık geçirdi, hemen ardından bunu ikinci bir şaşkınlık izledi. Elini adamın elinin üzerine koydu ve ikisi öylece, düşünceli, bir süre kaldılar. Giderek aydınlanan günün ilk kuşu öttü ve sesi yükselen sisi yırttı; buna sanki bir çocuk sesi cevap verdi: "Boris! Tamara!" diye bağırıyordu. Adamla kadın o sırada bakışmıyor, bunu yaptıkları anda bakışlarını birbirlerinden kaçıracaklarını biliyorlardı. Ama aynı

yere bakıyorlardı; hemen yakınlarındaki gökyüzünün kiliselerle, anıtlarla ve çinko çatılarla dolu, yere uzanmış köpeklerin güneşlendiği bir vadinin üzerine abanarak kıyıları kestiği bir manzaraydı bu. Tepla Irmağı'nın oyduğu vadiydi ve uzakta, çok uzakta, belli belirsiz birtakım yörekent yerleşimleri seçilebiliyordu.

* * *

Ülkeler ve yeni filizlenmeler uzaklarda kıpırdanıyordu; baba evi dünyanın ortasında öylece dikiliyor ve kocaman balkonları gökyüzüne el açan aile ocağının o bildik çatısının altında, hizmetçi odaları sıralanıyordu. Koyu yeşile boyalı, anıtsal bir ahşap kapısı vardı. Avluda döşeli taşlar geniş ve düzensizdi, tahta takunyalar altında aşınmışlardı. Ev, Saint-Michel Bulvarı'yla Saint-Germain Bulvarı'nın kesiştikleri noktada bulunuyordu. Öğrenciler, haziran ayında, sınav döneminde, pencerelerinin altından düzensiz bir biçimde geçiyorlardı. "Tek sıra olun!" diye bağırıyorlardı. (Sonunda gelip mezuniyet törenleri için de geçecek ve bulvarın üzerinde bambaşka şeyler bağıracaklardı.) Evin batısı, uzaklardaki Eiffel Kulesi'ne bakıyordu ve daha yakınlarda, çinko çatıların üzerinde, Saint-Sulpice'in eşitsiz iki kulesi yükseliyordu. Doğusu Cluny Manastırı'nın karanlık suratlı, kapalı bir kare biçimindeki hüzünlü yıkıntılarıyla karşı karşıyaydı ve hemen yanında da Botanik Bahçesi'nin karmakarışık bitkileri bulunuyordu. Güneyinde ve kuzeyinde bahçeyi komşu binalardan ayıran, kişiliksiz ve yüksek duvarlar vardı. Geceleri, Eiffel Kulesi'nden gelen döner ışık, odaları aydınlatırdı.

Alice Ferrier, yaşamının ilk günlerini annesinin kucağında, gözlerini kocaman açarak ve kapısı avluya açılan servis merdiveninin altı basamağını sürekli inip çıkarak, burada geçirdi. Tenini adeta bir işkence düzeyinde ısıran ve kaşındıran, dadılar çağının yün örgü elbiseleri giydirilir, burnunda forsepsten kalmış yaralarıyla, annesinin müşfik bakışları altında, bir iner, bir çıkardı. "Nasıl da çirkinsin, benim sevgili yavrum; ne kadar da çok acı çekeceksin..." sözleri, sanki anne sevgisinin simgesi gibi, belleğine kazınmıştı. Kadın Fransa'da Rus doktorlar tarafından yaygınlaştırılan acısız doğum kurslarını iz-

lemek istemiş ama sonuna dek sürdürememişti. Parti'deki kimileri bunların nedeninin onun burjuva kökeni olduğuna ilişkin dedikodular yapıyorlardı ve o da neredeyse bunlara inanacaktı!. Ama sonuçta süreç forseps ve kloroform sayesinde en iyi bir biçimde noktalanmıştı, öyle ki uyandığında, neler olup bittiğine ilişkin hiçbir şey hatırlamıyordu.

Onun yerinde bebekleri hiç sevmeyen Alice olsa, kuşkusuz bu kıpkırmızı ve çirkin çocuğu kendisinden uzaklaştırırdı; oysa annesi ona tam bir tutkuyla sarılmış ve acılarını bastırmıştı. Belki de bu nedenle olsa gerek, anne sevgisi duygusundan yoksun olan Alice, annesinden çok farklıydı. İyimser yapıların gereği, herkes bebeğin ne kadar da güzel olduğunu söyleyip duruyordu hatta, gürültülerinden dolayı sürekli yakınan ev sahibi bile. 48'lerin komünistleri, çok geç yatarlardı. Alexandre, kızının Latin Mahallesi'nde bir tavan arası dairesinde, ifadesiz bir suratla, gözleri açık, kafayı biraz havaya diktiği o şubat ayının on birinci gününde, neredeydi acaba? Eh işte, oradaydı; hiç de uzakta değildi; oralarda bir yerdeydi: Yollarda, gençlik kampları gruplarından birine eşlik ediyordu herhalde ve daha sonra da yine oralarda bir toplantıya, bir Parti konferansına mı ne, katılacaktı. Yollar, oralardaki yöreler, Partili arkadaşlar; işte Alexandre'ın tarzı buydu. Kışın da, Saint-Germain'de, evin hemen yakınındaki şaraphaneler...

O ilk gün, annenin arkasında, kundak bezlerinden ve diğer örtülerden bir hayli bunalmış bir arkadaş vardı. Alexandre yollamıştı onu; patavatsızın tekiydi, pek ateşliydi ve kendinden de pek emindi Alexandre. Beriki ise direniş hareketi nezdinde pek saygınlığı olmayan ama ağzı iyi laf yapan bir arkadaşa katkıda bulunmaktan ötürü mutluydu. Anneyle birlikte devlet hastanesinden yürüyerek çıkmış, Seine Nehri köprüsünü aşmış, çağlayanları ve canavar heykelleriyle pek ürkütücü olan Saint-Michel Çeşmesi'nden sıçrayan serpintilerden kaçıp biraz uzağından geçmişlerdi. Havanın soğuk olmasından ötürü biraz da acele ederek Haussmann Bulvarı'nın tekdüzeliğinde, o saatte pek hüzün yüklü olan kafelerin önünden geçerek, bu kez sol yayınlar satan kitapçıların tezgâhları önünde oyalanmadan, bulvar boyunca kavşağa kadar çıkmışlardı. (Sonradan Parti'den dışlanacak olan

bu kundak bezlerini taşıyan arkadaştan, eve dönüp de yeniden aile havasına girildiği günden itibaren hiç söz edilmez olmuştu. Sadece yaşamlarından silinip gitmişti ve Alice bundan söz ettiği zaman annesi uzaklara dalar ve dudaklarında o bildik, küçümseyici kıvrım belirirdi. Alice hınzırca ısrar ettiğinde, "Ama yine de sana bir yararı olmuştu; Alexandre orada bile değildi" derdi. Ne var ki onun bu tutumu anlaşılabilir gibi değildi; pek alaycı bir havayla söylerdi bunları.)

Arkadaş tüm pılı pırtıyı yere koyduktan sonra, yapılması gereken başka bir şey olup olmadığını sordu. "Hayır, Pierre. Annem geldikten sonra gidip Glomaud'dan süt alacağım, böylelikle biraz da hava almış olurum." Çünkü o zamanlar herkesin ve her şeyin bir ismi vardı ve Paris'in bu koskoca yörekentinde anne ile anneanne, sanki kendi evlerindeymiş gibi konuşurlardı: Yeşil haçı Odeon yönünde parlayan eczaneye "Glomaud'dan", Seine sokağı girişindeki doktordan ise "Genon'dan" diye söz edilirdi. Odun kömür satan iriyarı adamın ise özgün bir adı yoktu ve sadece "mahrukatçı" denirdi. Arkadaş gitti, genç kadın yalnız kalınca birkaç adım attı, böylesine daracık bir alanda, istese de daha fazlasını atamazdı ve büyük bir umutsuzluğa kapıldı. Bu iki hizmetçi odası çok küçük ve iğrençti. Alexandre ile birlikte oraya ilk kez gelip yerleştiklerinde, adeta bir cennet gibi görünmüştü onlara. O zamanlar yalnız ve sevgiliydiler. Şimdi ise duvarların uçuk yeşil rengi midesini bulandırıp içini kaldırıyordu. Mal sahiplerinin, bu eğitimsiz küçük burjuvaların zevkini yansıtıyordu bu renk. "Alex'in bir karar verip buraları beyaza boyaması gerek" diye geçirdi içinden. Alex her zaman söz verir ama sözlerini hiçbir zaman tutmazdı. Bu kez de İngilizce öğrenmeye başladığı bahanesinin arkasına sığınmıştı. Birinci odada tahta bir masa, kanape yerine kullanılan bir somya ve odanın ana mekânından, yaylanan bir tele geçirilmiş çizgili bir örtüyle ayrılan, yarım yamalak bir mutfak vardı. Son derece eski, masif ahşap bir gömme dolap ile hemen yanındaki bir havagazı ocağından ibaretti bu mutfak. Alex az biraz çaba gösterse pek de güzel olabilecek bir köşede bir sürü karton kutu, üst üste yığılı, duruyordu. Öbür odada ise yataklar vardı, annesinin gitmesi için sabırsızlanmış ve o gidince de evin öteki kanadında bulunan ve kendisine vaat edilmiş olan bu odaya kavuşmuştu. Bu sefaletin

içersinde, "evden verilmiş" birkaç parça eşya daha vardı. İçindeki kitaplarla birlikte küçük bir dolap, karmakarışık desenli ve pek eski bir yer halısı ve çalışmadığı için ne Özgür Fransa, ne de Londra yayınlarını hiç dinleyemedikleri bir radyo. (Anne, "Sırf bu salak De Gaulle'ü dinlemek için, tamir ettirmeye değmez" diye düşünüyordu.) Sadece pembe gül desenleriyle süslü beşik yatak, bebek kadar yeniydi.

Böylelikle annenin ve anneannenin "ev" diye adlandırdıkları yer, ülkenin merkezinde ve derinlerde, ulaşım yollarının pek bulunmadığı bir yörede, göller ve ormanlar arasında, Alice'in dedesinin hekimlik yaptığı bir yerdi. Savaşın sona ermesinden hemen önce, karısını ve iki kızını derin bir yoksulluk içinde bırakarak ölmüştü. Evi satmak gerekmişti; büyük kız Poitiers'den biriyle evlenmiş, anne ve küçük kız ise bir iş bulmak ve çalışmak üzere Paris'e doğru yollanmışlardı. Boivin adlı bir kuzenlerinin orada küçük bir işletmesi vardı ve genç yeğenini sekreter olarak yanına almıştı. Ama sekreterlik, iyi bir eğitim almış olup üniversiteye gitmek isteyen ve gelecekte Alice'in annesi olacak olan yeğenin tutkularını tatmin edemiyordu. Bazı derslere girmiş, bohem bir yaşamın yollarını arşınlamış, pek çok insanla tanışmış ve onlarla benzeştiğini görmüştü. Kimi geceler, Echaudes Sokağı'ndaki gece kuşlarının çığlıklarıyla ürkütüye kapıldığı oluyordu. Alexandre henüz sevgilisi değildi. Bu sadece ona vaat edilmiş olan bir tutkuydu, önünde açılan bir dünyaydı, her yeni aşkta olduğu gibi sonsuz bir doğuştu. Günün birinde adam onu Vieux-Colombier Sokağı'nın Saint-Sulpice Meydanı'na açıldığı köşedeki Komünist Parti Vl. Bölge Lokali'ne götürdü. Her zaman kir pas içinde, yağlı siyah demir parmaklıklar vardı pencerelerde. Zeminde siyah-beyaz yer karoları ve etrafta bol bol toz, rulo yapılmış afişler ve bir sürü kutu görülüyordu. Dip tarafta yer alan birkaç basamaklık bir merdiven, oldukça gizemli, penceresiz bir salona açılıyordu. Genç kız bu kahkahalar atan, birbirleriyle senlibenli konuşan, savaştan ve kaçaklık yaşamlarından söz eden adamların karşısında, gözleri fal taşı gibi açılmış, öylece susuyordu. (Duvarlardaki resim ve afişlerde kızıl süvariler steplerde dört nala koşuyor, iri gri kurtlar sıralı bir şekilde yol alıyor; terli atlardan buhar fışkırıyor, güneş karlar üzerinde ufka yaklaşıp batıyordu. Toprak kölelerini özgürleştiriyor, Moskova'nın dev-

rimin beşiği olan yoksul mahallelerinde, yüksek kuleler inşa ediyor ve Sovyetler Birliği kahramanlarına konutlar üretiyorlardı.) Artık uzaklarda, o sönmüş volkanların ve yaşlı dağların arasına sıkışıp kalmış olan taşradaki günlerinden beri ve bir hayli uzun zaman boyunca aradığının ve düşlediğinin bu olduğunu, hemen anladı genç kız.

Ona bir Parti kartı vermeyi önerdiklerinde, taşra bujuvazisinden, bir kasaba hekiminin kızı olan bu genç kız, önce gerçekten kendisinden mi söz ettiklerini anlayamadan susmuş ve saygılı bir şekilde beklemişti. Sanki bir atlı, sık bir kayın ormanının yanında durmuş, göğsü nefes nefese inip kalkarak ve bir kahramanın esirgeyici bakışıyla ona doğru eğilmiş, terkisine almak üzere elini uzatıyordu. (Bu sırada çevresinde "Federasyon üyesi" Santier'nin Citroën'de neler yaptığı anlatılıyordu.) Genç kız kaygıyla hayatının hiçbir döneminde karlar üzerinde dörtnala gitmediğini düşündü ve ona sunulan bu onur karşısında ağzı bir karış açık, bu onuru hak etmediğini düşünerek, kalakaldı. İmzalaması için ona uzattıkları kenarları siyah çerçeveli kartın üzerinde, idam sehpasında çöküp kalmış bir adam deseni vardı; kartı saygıyla, ucundan tutarak aldı ve gerçekten ona verildiğinden emin olmak ister gibi, evire çevire gözden geçirdi. "Federasyondan" gelen o adamın cesaretlendirici bir baş sallamayla uzattığı ve kızının günün birinde sanki tartışılmaz biçimde hak edilmiş ve basit bir miras gibi alacağı bu kartı o, elleri titreyerek aldı. Sonra, bir an sonra, dolmakalemi eline alarak attığı imzayla nelerden, nice eski aile mülklerinden ve evlerinden, bir tek imzayla tüm bir aile geçmişinden vazgeçiyordu! Kızlık soyadı Bourgeix olan annesinin ne düşüneceği umurunda bile değildi; ama şimdi ölmüş olan babası o anda küçük kızını orada öyle görseydi ne derdi?!.. Onun kanından gelen yeni bir doktor Faust adı, çekiç ile orağın altına, o ürkütücü ve korkutucu adın, sözcüklerin altına mı yazılacaktı: Fransız Komünist Partisi! Ama kartı o tozlu salondaki tersine çevrilmiş afişlerle kaplanmış açılır kapanır eğreti masa üzerinde imzalayıp kuponunu, o dönemdeki Beloyannis hücre sekreteri Gabriel Doumer'in bir pençeyi andıran koskocaman eline bıraktığında, küçücük ofis hücresinde sıkış tepiş oturan adam bunu, henüz kullanılmamış kartlarla ve doldurulmuş ödenti makbuzlarıyla dolu plastik bir kutuya koymuştu. O da

eski dünyanın omuzlarından kayıp yere düştüğünü ve bir daha da hiçbir zaman geri gelmeyeceğini düşünüp hissetmişti.

Gelecekte Alice'in anneannesi olacak olan, Bourgeix kızlık soyadlı Madeleine ise, böyle bir olayın başına geleceğini düşünde görse inanamazdı; olup bitenleri, yaşamında ilk kez canı sıkılmaksızın izliyordu. Pek saygıdeğer ve kendisini işine adamış bir kocanın yanında, hep hizmetçiler ve uşaklar arasında yaşamıştı. Aslında kocasını hiçbir zaman aşkla sevmemişti ve her zaman, yıllar geçtikçe giderek silikleşen, belli belirsiz bir şaşkınlık duygusuyla anımsıyordu adamı, İnce bıyıklı ve güzel dans eden bir kuzene ilgi duyarken, bambaşka bir adamla evlenmişti. Şimdi ise küçücük sanatçı odalarında ve yeraltı hücrelerinde sürüklenerek, ona dayatılan ve alışık olduğu koşulların pek altında bir çalışma zorunluluğu olan bu yaşamdan sürekli yakınarak, yaşayıp gidiyordu. Bu taşra ile Avrupa yaşamı arasına sıkışmış karmaşık kimlikli ve kişilikli birilerinin, karışık adamların ve küçük kadınların yaşadıkları savaş sonrası Paris'inde, kiliseler, meydanlar ve sokaklar arasında, artık tanrıtanımaz bir komünist ve evlilik dışı bir çocuk anası olan kızının aşırılıklarına ayak uydurmaya çalışarak yaşıyordu. Böyle bir çocuk doğuracak olduğunu görmektense ölmeyi yeğleyeceğini açıkça söylemişti; ama sonradan fikir değiştirdi ve ölmekten vazgeçti. Bunun yerine o yaralı burunlu tanrısının önüne diz çökmüş ve ona adeta tapınmıştı: Alice'in annesi, biraz da acı bir sesle, "Bana ve ablama hiçbir zaman yardımcı olmadın!" diyerek yakınıyordu. Kapı komşusu, Natalya Sergeyeva'ydı. Birbirlerini daha ilk görüşte tanımışlardı: Asla geri dönmeyecek olan trenler, pazarcılara ve kaba saba hödük köylülere ayrılmış alanlar, bolşevizmin kollarına atılan ardıllar... Tüm bu birliktelikler, bulutsuz, parlak bir aydınlıkta gerçekleşiyordu.

Alicè beşiğinin içinde olanca çirkinliğiyle yatarken annesi, yüksek sesle, "Sanki oğlan olsaydı, Alex daha mutlu olurdu gibime geliyor" dedi. Bu kaygı onu yiyip bitiriyordu (aslında daha çok annesini yiyip bitiriyordu; çingene pembesi parlak çubukların ardından bakan bu sıkıntılı ve kaygılı surat, sanki tüm bu olanlardan o sorumluymuş gibi ovuşturulan eller...). "Hiç de değil" demişti Alexandre, "bir kız; gayet iyidir." Genç kadın onun kendisini üzmemek için böyle

söylediğini düşünüyordu; ama haklı değildi bunda. Gerçekten de bebeğin kız olması Alexandre'ı hiç mi hiç rahatsız etmiyordu ve bunun nedeni de gayet basitti. Çocuk onun umurunda bile değildi ve sonuçta da bu hiç umursamadığı şeyin cinsiyeti, onu hiç ilgilendirmiyordu. Anne, "Bütün bunları hiç umursamıyor galiba baksana, çocuğunu görmeye bile gelmedi!" diye, iç çekerek sızlanmıştı (daha kötüsünün de olabileceğini düşünerek, tam bir özveriyle kendini adamışlık duygusu ağır basmıştı).

Yatıştı ve beşiğin yanına oturdu, bebeğin üzerine doğru eğildi. ("Marie Laurencin. Bu kadın ancak solcu biri olabilir.") Büyük bir pencere ve koskocaman bir gökyüzü vardı ve kitaplar ve nice umutlar ve daha nice şeyler getiren bir akşam rüzgârı... ve geçmiş zamanlardan kalma bir vazoda, yemyeşil ve uzak kıyıları anımsatan bir şubat mimozası. Burnunu yaprakların arasına soktu ve sonra çocuğa koklatmaya çalıştı; ama bebek aksırmaya başladı. Daha iyi ve yakından görmek için onu beşikten aldı. Yeni bir komünist daha doğmuştu işte; geleceğin dünyasını yapacak olanlardan biri... Gelecek onundu ve nasıl da ışıklar saçacaktı, kim bilir... Bebeğini kızıl boyun bağıyla ve piyonerlerin plili etekliğiyle düşledi ve vahşi bir biçimde öptü. 1948 yılının Şubat ayıydı. Stalin henüz hayattaydı ve duruma egemendi. Olaylar Çekoslovakya'nın kentleri üzerinde yoğunlaşıyordu.

Geniş dünyanın penceresinde, sirenlerin uzun uğultusu çınlayıp yankılandı ve çocuk sıçradı, gözlerini deliler gibi açtı ve adeta kaçmak ister gibi bir hareket yaptı. Annesi ona sarıldı, bu kadar minik, henüz doğru dürüst bir suratı bile olmayan bu varlığı ona duyduğu acımayla kucağında salladı; herhalde insanoğlunun kendisini ilk ifade edişi de böyle bir panik nedeniyle olsa gerekti. Böylesine uğuldayan, perşembe günleri sireniydi; savaşın henüz bitmediğini haber veren bir uyarı sireniydi bu. Ölüler için, kurbanlar için, kucaklarındaki yeni doğmuş bebekleri zorla alınıp kamplara kapatılan kadınlar içindi bu. Ya ondan da kucağındaki bebeğini almaya kalksalar ne olurdu? Asla! Hayır, asla! Ve kucağındaki bebeği, adeta boğacak gibi sıktı. Parti böyle bir şeye izin vermezdi. Parti onları, sayısız savaşçıdan oluşan sonsuz ağlarında korurdu. Hiçbir zaman yalnız kalmayacaktı, böyle bir şey olamazdı. Neredeyse boğulan bebek, zayıf bir

inilti sesi çıkardı. Anne onu rahatlatmak için, kollarında havaya kaldırdı. Körleşen gözlerinin önünde, sanki kumaştan yapılmış gibi bir kitap açılıyordu. Bebeğin henüz tam açılmamış gözleri yana kayıyor, besbelli göğün aydınlığından ve tavan arasına dolan bol ışıktan, kamaşıyordu. Kitapta bir koyun ve kıpkırmızı bir ağıl görünüyordu. Kırmızı leke bir an için dikkatini çekti ve gözleri o yana doğru kaydı, dikkatle bakan süt bebeği, adeta tatmin olmuş gibi birtakım sesler çıkardı. Hemen sonra da o nemli ağzını açtı ve siren sesleriyle rekabet etmek ister gibi, çığlığı bastı. Anne korsesini açmak için aceleyle harekete geçti ve bebeğin ağlaması da anında kesildi.

Sirenler de susmuştu. Gökyüzünün büyük sessizliği altında, Saint-Sulpice'in öğle çanlarının sesi duyuldu. Eşsiz, tınılı, içten ve bilinmeyenle yüklü bir iğne gibiydi. Prag'da, Budapeşte'de, bir çocuk annesinden kopartılıyordu. Genç anne bunu bilmiyordu. Bilse, dehşete kapılırdı. Bunları bilmenin saati, Batı'da henüz gelmemişti; bunların insanların bilgi alanlarına girmeleri için gereken yollar henüz aşılmamıştı; böyle şeyler sanki hiç olmuyordu. Ama yine de çanlar o tertemiz gökyüzünün altında, o bebek ve hapse atılan o anne için çalıyordu sanki; bu kısa ve yakın tını, çağrıştırdığı o ete batan iğne ve o bulut, sanki bir anda geçip gittiler. Fakat onun bütün bunları bilen yanı ise, topuklarına dek titredi.

Çatıların altındaki yaşam yoluna devam ediyordu; o uçsuz bucaksız gökyüzündeki yıldızların devirleri ve devrimleri senenin çevriminde tamamlanıp bitiyor, Eiffel Kulesi'nin döner ışığı geceleri aydınlatmayı sürdürüyordu. Petrol sobası, günün birinde Alice onu devirip neredeyse yangın çıkartıp kendini diri iri yakacak olduğunda ortadan kaybolmuş, yerini bir odun kömür sobasına bırakmıştı. Ama ev, hiç değişmeden, sapasağlam ve burjuva varlığını sürdürüyor ve orada öylece dikiliyordu.

Jeannot Boursier o apartmana iki sene sonra, artık yürümeyi neredeyse becerebilen ama merdivenleri emekleyerek çıkan, zırt pırt beşinci ve altıncı katlara tırmanan ve annesini ellerindeki alışveriş fileleriyle nefes nefese arkasından koşturan, bir küçücük erkek olarak çıkageldi. Kıvırcık ve pek erkenden grileşmiş bukleleri, zayıf suratını süslüyordu. Alice Ferrier'nin geniş merdiven boşluğunda, bü-

yükannesinin gözetiminde oynadığı ve koridorun sonunda yer alan alaturka helalara kadar giderek kısa bir gezinti yaptığı bir gün, merdivenlerin başında beliriverdi. Üstünde, boyuna pek büyük gelen, bir pantolon askısı ile tutturulmuş, çok uzun bir şort ve herhalde sabah ilk giydiğinde temiz olması gereken ama pek çok kez yıkanmış olmanın izlerini taşıyan bir gömlek vardı. Sadece ayakkabıları oldukça yeni ve tertemizdi; bu da büyükanne için merdivenleri oflaya puflaya çıktığı işitilen çocuğun annesinin, kendisiyle aynı bakış açısını paylaştığını gösteren bir işaretti. Her şeyden tasarruf edilebilir ama ayakkabılardan asla! (Etten, sebzelerden ve meyvelerden de diye de laf aramızda ekliyordu.) Gömleğin ve kısa pantolonun üzerindeki yuvarlak ve beyaz suratta pek çok kırmızı çil lekesi vardı ve bunların da üstünde, kıvır kıvır kızıl sarı bukleler yer alıyordu. Küçük oğlan, ağzı bir karış açık, Alice'e bakarken kendini bir an önce merdivenlere atmak için sabırsızlanıyor gibiydi: "Minicik bir kız!" Uzunca bir zamandan beri artık çirkin bir kız olmayan ve tam üzerine göre ve kimi zaman oldukça pahalı elbiseler giyen Alice Ferrier, koşturmacasını keserek orada öylece durmuş, bu hiç beklemediği yeni "şey"i süzüyordu: Bu da kimdi, Tanrı aşkına? (Aslında kendisi de büyükannesinin kilisede hiçbir zaman dizlerinin üzerine çöktüremediği, "zındığın" tekiydi!)

Çocukların kimi zaman öyle birbirlerinden kuşku duyarak, çekingenlikle kalakaldıkları gibi, karşı karşıya ve hareketsiz durmaları uzun sürmedi. Birlikte bir şeyler yapma ihtiyacı ağır bastı ve aslında o zamana dek bir şeyleri paylaşma konusunda hiç de özel bir özveri göstermemiş olan Alice, elinde tuttuğu küçük atı bu "yeni gelene" uzattı; o da bunu alarak göğsüne bastırdı. Arkasından gelen annesi, tiz bir sesle "Teşekkür et! Küçük kıza teşekkür et!" deyip duruyordu. Oysa Alice Ferrier, daha şimdiden yumuşacık olan ekmek beyazı ve gökyüzü mavisi kollarını çoktan küçük oğlanın, Jean Boursier'nin zayıf boynuna dolamış ve ikisi, bu iki vahşi, kahkahalara boğularak ve birbirlerine sarılarak, birlikte yuvarlanmaya başlamışlardı bile. Annenin sımsıkı dudaklarında büyükanneyi devre dışında bırakan "teşekkür et" nakaratı yinelenirken, her iki kadın da belli belirsiz bir kaygının sarmalında, yerlerde yuvarlanan çocukları izliyorlardı.

Bu tutuklu çocuklar, bu yapayalnız çocuklar, adeta karşılıklı olarak pek değerli bir hazine bulmuş gibiydiler; bu sanki alabilecekleri en değerli servet, olabilecek en yüksek armağandı. Haydi, Alice şımartılmış bir çocuktu; oysa Jean hiç de öyle değildi. Hizmetçi odalarından oluşan bu gökkafeste, biri öbürü için gerçek bir mucizeden başka şey değildi. Tıpkı Robinson'un adasında bulduğu o eşsiz güdü gibi, onlar da birbirlerinde, tüm bir yaşamın kaynağını bulmuşlardı. Ama her ne kadar anne Boursier ile büyükanne Bourgeix arasındaki tanışıklık iyi başlamışsa da (onu dalgın bir şekilde dinleyen kızına, "Pek varsıl bir kadın olmayabilir" demiş ve sürdürmüştü: "Ama onun gerçekten olması gerektiği gibi biri olduğu hemen belli oluyor. Bilmem küçüğün ayakkabılarına dikkat ettin mi; bu zamanda yeni bir ayakkabının fiyatından haberin var mı?" demişti) her iki anne tekrar karşılaştıklarında, Alice'in annesinin koltuğunun altında *Humanité* ile bir paket yasak bildiri vardı ve bu da oldukça serin, hatta biraz soğuk bir selamlaşmaya neden oldu.

Çocuklar her fırsatta koridora koşuyorlardı; ama bu pek de kolay değildi. Alice'in annesi öfkeli sekterliğini bir türlü engelleyemiyor, Samaritaine'de reyon şefi olan baba Boursier ise ateşli bir antikomünist olarak beliriyordu. Bu durumda çocukların bir araya gelmeleri de sürekli olarak yasaklanıyordu. Onlar da savaşın kurallarını kendi açılarından öğrendiler ve kendi yaşamlarını kurmak için mücadele ettiler. Parmakları anne ve babalarının sürekli kapalı tutmak istedikleri kapılara bir çok kez sıkıştı; yemeklerini yemek istemediler; günler boyunca iğrenç bir şekilde ve o katta yaşayan herkesin sinirlerini bozarak mızıldanıp durdular ve işler, yavaş yavaş da olsa, onların istedikleri biçimde gelişmeye başladı. İlk tepki Boursier anneden geldi ve daha sonraları büyükanneye anlattığı biçimiyle günün birinde kocasını "bir kenara çekerek" bir nutuk patlattı: "Dinle Robert! Küçükler çok sıkılıyorlar ve bu onları katlanılmaz hale getiriyor. Onlar henüz yok Stalin'miş, yok De Gaulle'müş, bilmem ne yaşında değiller. Yani, artık yeter!" (Jeannot'nun yaşama küstüğünü ve sadece komşular arasında biraz olsun açıldığını da eklememişti.) "Gerçekten de politika bu iki çocuğun umurunda bile değil; bunu anlamı-

yor musun?" Kızlık soyadı Bourgeix olan büyükanne Madeleine de onun bu durum raporunu sevinerek onaylamıştı.

Ama siyasetin kökeninde yatan, özellikle yoksulluklarıydı. Alicelerde akarsu yoktu; Jeannotlarda da sadece soğuk su vardı. Çocukları yıkayacakları zaman sadece bir tekne sıcak su hazırlamak durumunda olmak, anneler için iyi bir çözüm olarak beliriyordu. Dört bir yanı ıslatacak olurlarsa onları sıkı bir dizi cezanın beklediği yolundaki tehditler de, elbette hiçbir işe yaramıyordu. Banyo teknesini yaz mevsiminde koridora, biraz esinti olması için açık bıraktıkları sokak kapılarının arasına koyuyorlardı. Çocuklar çok gürültü yaptıklarında, Nataşa Sergeyeva dışarı çıkıp onları biraz azarlıyor, sonra da ikisine de bonbon şekerleri veriyordu.

Alicelerde o pek az bulunan ve pahalı ve yasak olan çizgi romanlar da oluyordu. Anne bunlara izin veriyordu; çünkü Vaillant, Parti'nin yan kuruluşu gibiydi. Bunların yanı sıra Miki Gazetesi de alıyordu; çünkü bunlar çocuğun okuma yazma öğrenmesine yardımcı olacak olan şeylerdi (ama aynı zamanda pek derinlere işleyen gizemleriyle, düşmanı da evlerine kadar sokmuş ve ona eşlik edilmiş oluyordu). Jeannot'nun Miki'leri almasına göz yumuluyordu; ama anne, Köpek Pif'e izin vermiyordu: "Annenle baban buna razı olmazlar ve böyle bir durumda Alice'i görmene de izin vermezler." Çocuklar boyun eğiyorlardı. Eğer kadın kendi açısından bir kez bile gizliliğe ayak uydurmayacak olursa, çocukların hemen kendi açılarından birer üç yıldızlı generale dönüşüp savaş açacaklarından kuşku yoktu. Alice tüm gamzelerini çıkartarak gülmekten katılıyor, mavi gözleri hınzırca ve bundan tahrik olurcasına parlayan Jeannot ise gizliliğin eşsiz tadını çıkartıyordu. Annenin bilmediği ise bu ikisinin onun sandığından çok daha iyi taktikçiler olduğuydu. Kendisi de gazeteci Tenten'in maceralarının okunmasını yasaklamıştı; çünkü Tenten ırkçı ve antikomünistti. Jeannot'da ise bunun iki ünlü albümü vardı ve o bunları, hem de bilinçli olarak, ezberlemişti. Üstelik anne Boursier zaman zaman *le Journal de Tintin* alıyordu. Alice ise babaerkilliğin misyoner ve Katolik kahramanlar öyküleriyle bezenmiş güçlendirici sütüyle besleniyor ama bundan uluorta hiç söz edilmiyordu.

Uzun süre, o çatıların altındaki teknenin mahpusları olarak yaşa-

dılar. Birlikte, Kongo Nehri boyunca aşağılara indiler, Belçika'nın sömürgelerinin tüm kıyıları boyunca gezdiler, adeta birer fatih gibi gökdelenler Amerika'sına gittiler ve orada büyük onurlar ve zaferler kazandılar; uzun saatler boyunca kıtalarda ve steplerde gezinip durdular. Amur Nehri boyunca yukarılara çıktılar ve dünyanın sınırlarına dek uzandılar. Kendileri bunu bilmeseler de belki hiçbir zaman geri gelmeyeceklerdi.

* * *

Bir bank gibi uzun bir tahta iskemlenin üzerine tünemiş olan Jan, elleri havada, " 'Blong' diye bir ses duydum, sana söylüyorum" diye mırıldandı.

Başını ona doğru çeviren Ruda, Jan'ın söylediklerini yapmaya çalışarak elektrik düğmesiyle uğraşıyordu.

"Ne diyorsun? Nedir bu 'blong' hikâyesi?" dedi.

"Ne duyduysam onu söylüyorum. Telefonu kapattığın zaman "klik" diye bir ses geliyor; tamam, bunu biliyoruz. Ama daha sonra da bu 'blong' geldi."

"Ben 'blong' diye ses veren bir telefonu hiç duymadım. Birileri 'bzzing' ya da 'klik klik' gibi ya da bunlar gibi bir sürü seslerden söz ettiler; ama hiç 'blong' diye bir şeyden söz eden olmadı."

"Bak!" dedi Jan, öfkeli bir sesle. "Öyle sanıyorum ki bambaşka bir şey var. Mademki Bay Ruda iğnelemeyi pek seviyor ve üstelik çok da titiz, istersen bu sesin daha çok 'bzzoing' gibi bir şey olduğunu söyleyebilirim." Sonra, o sırada ellerindeki alışveriş zembilleriyle iki büklüm içeri giren Charles ve Máşa'ya dönerek ekledi: "Siz, ikiniz, susun! İsim vermeyin. Hey, sana söylüyorum; bu telefondan değil. Bu bir yerlere konuşlanmış aziz dostlarımızın bize bir armağanı olsa gerek; yani başka bir şey olsa, zaten çok şaşırırdım..."

"O avizeyi sökerken bir şapşallık yapmadığından emin misin?" derken, iç çekti Ruda. "Topraklama yapmadığın için olabilir mi?"

Uğraşmayı sürdüren Jan, boğuk bir sesle, "Öyle olsaydı, hatlar birbirine karışırdı ve tüm elektrikli aygıtlarda larsen etkisi görülürdü."

"Larsen etkisi, bzzoing yapmaz!"

"Eh işte, zaten ben de o yüzden tavanımı delik deşik ediyorum ya! Neler olup bittiğini bilebilmek isterdim."

Ruda ve Jiři, Máša ve Charles'ın alışverişten dönmelerinden hemen önce gelmişlerdi. Alice'in önceden söylediği gibi zembillerin birini bile doğru dürüst dolduramamış olmaktan ötürü pek canları sıkkın ve bıkkındılar. Ama Jiři *Becherovka* şişelerini görünce neşelendi ve hemen birini kaparak, aceleyle Charles'a döndü: "İzin verir misin?" Onun cevap vermesini beklemeden şişeyi kafasına dikti ve birkaç yudum devirdi, sonra da derin derin, birkaç kez soludu. "Sağ ol dostum; şimdi kendimi daha iyi hissediyorum." Charles onun içmeye devam edeceğini sanmıştı; ama Jiři uzaklaştı ve Máša da bir bardağa koyduğu içkiye biraz su ekledi.

"Biraz korktu. Hepsi bu."

"Neden korktu?"

"Orada, polislerle..."

"İyi ama, polislerle arası gayet iyiydi. Gayet etkili bir dille konuştu."

"Doğru, haklısın; ama bilmem fark ettin mi, geldiğinde ben Ruda'yı biraz dürttüm, tartışmayı sürdürmemesi için uyardım. Çünkü Jiři'nin titremeye başladığını gördüm ve polislerin fark etmelerinden korktum."

"İyi, güzel de bütün bunları ben neden görmedim?"

"Böylesi, onun için olduğu gibi, senin için de daha iyi. Çok fazla şey bilmezsen daha iyi; yoksa sen de bizlere benzeyeceksin..."

Bu kâhince sözcükleri söyleyen Máša, Charles'a ısrar etme zevkini vermeksizin yokuşa sardırmış ve eve yönelmişti.

Jan'ı tornavidasıyla ve Ruda'yı da elektrik düğmesiyle baş başa bırakarak mutfağa geçtiler. Jiři yere oturmuş, omuzları çökmüş, umutsuz bir tavırla Jan'a bakarak o istedikçe el aletlerini uzatıyordu. Alışveriş torbalarını masanın üstüne bıraktılar ve Máša, aniden bir yorgunluk çökmüş gibi, oturuverdi.

"Jan bütün duvarları ayda bir oyar, deler" dedi, inanmış bir tavırla. "Bu sürekli baskı, günün birinde bizi tüketecek diye düşünüyorum. Hepimiz, az ya da çok, delirdik gibime geliyor. Sen direnmeli, kendini bizlerden sakınıp bu sürecin bir parçası olmamaya özen göstermelisin..."

Jan önde, Ruda arkasında, mutfağa daldılar.

"Bak moruk, kendine gel; bir larsen, hiçbir zaman 'bzzoing' yapmaz; olsa olsa 'tssiitt' yapar!"

"Sana kim zaman zaman 'tssiitt' yapmadı dedi ki? Yani günün yirmi dört saatinde de dinlemede misin?"

"İyi de artık 87 senesindeyiz; bu işler artık 79'da olduğu gibi değil; sen geç kalıyorsun!"

"Bak şu işe!" dedi Jan, çekmeceleri açıp kaparken. "Güldürme beni!"

"Ne arıyorsun Jan?" diye sordu Máşa. "Her şeyi ortalığa dökmeden önce bana bir sor!"

"Belki yüz defadır söylüyorum; nerede benim aletlerim? Yine çocuklara mı verdin, oynasınlar diye? Baban onları cesaretlendiriyor bunlarla oynamaya; üstelik bir de Marksizm-Leninizm dersleri, ha?!"

"Aletlerin girişteki dolapta!" dedi Máşa, bıkkın bir sesle. "Üstelik bunu biliyorsun ve üstelik çocukların onlarla oynamalarına da izin yok!"

"Tamam, uzatma artık!" dedi Ruda. "Gel, bir de girişteki dolaba bakalım."

Alışverişten gelen paketler ve kese kâğıtları hâlâ masanın üzerinde, dağınık bir şekilde duruyorlardı. Charles, Máşa'ya yardımcı olmak için bunları yavaşça çıkartıp yerleştirmeye koyuldu.

"Çocuklar tatil için ailelerinin yanına mı gittiler?"

"Birkaç günlüğüne... ve her defasında bir sürü laf oluyor. Biliyorsun, babam her zaman Parti'deydi ve hâlâ da üyesi. Tüm o tehlikeli dönemleri atlattı ve en sonunda Jan, ona tüm bu zamanlar boyunca ne yapması gerektiğini açıkça söyledi. Eh, sonucu düşünebilirsin..."

"Tam olarak değilse de, anlıyorum."

Charles, zembildeki paketleri birer birer çıkartıyor ve masanın üzerine, tam bir özenle diziyordu.

"Jan'ın annesi ve babası sosyalisttiler, 48'de takibata uğradılar ve babamı tanımaktan kaçındılar... Bunun nedenini anlayabilirim ama..."

Sesi titremeye başladı. O ana dek ona bakmamaya çalışan Charles bir iskemle çekti, kadının yüzünü ellerinin arasına aldı ve kendisine yaklaştırdı:

"Evet ama Máşa, bu seninle Jan arasındaki bir aşk öyküsü olmalı, değil mi? Böylelikle tüm güçlüklerin üstesinden gelebildiniz, değil mi? Bu gerçek bir öykü... ve hâlâ da öyle, değil mi?"

Máşa dudaklarını sıktı, gözkapaklarını sımsıkı kapadı ve başını, "evet" anlamında salladı.

"Ama, işte bu öyküler gerçek olsa bile, bu rejim artık sonuna gelmiştir gibime geliyor. Bu sürekli çılgınlık, bu kuşku... Jan eskiden böyle değildi."

Kadın onun ellerinden sıyrıldı, gözlerini sildi. Charles tekrar ayağa kalktı ve paketleri dizmeyi sürdürdü.

Kadın birdenbire gözlerini ona doğru dikerek mırıldandı:

"İyi, güzel de ya sen; bunca deliliğin içinde ne işin var senin? Fransa'ya dönüp ailenin bahçesinde huzur içinde yaşayabilecekken..."

"Ailemin küçük ve mutlu köyünde, ha? Dalga mı geçiyorsun? Ben hiçbir zaman şey olmak istemedim... 'taşralı zarif ve kibar adam' mı, bir yazar böyle bir şey mi demişti, ne..."

Máşa'nın yüzü aydınlandı, yanaklarındaki gamzeler belirginleşti ve zeki alnı ışıldadı.

"Rimbaud! Bunu ölümünden kısa bir süre önce yazmış. Yani yazarlığının ölümünden az önce; Verlaine'in dediğine göre, Afrika'ya yola çıkmadan... her zaman benim favori ozanım oldu. Bizim yetkililer açısından her zaman biraz dikenliydi; tezimde adının geçmesini istemediler. Kabul ettirebilmek için sanki sermaye karşıtı bir şeyler söylemiş gibi yaptım; bir şeyler uydurdum..."

"Ne diyorsun? Fakültenin profesörlerinin huzurunda yalan yanlış şeyler mi uydurdun?"

"Ama, elbette" dedi Máşa, içtenlikle.

Elinde bir pırasa, bir süre öylece kaldı kadın. Tatlı tatlı gülümsüyordu:

"Elbette, sen bilimsel bir tezde böyle şeyler olamayacağını düşünüyorsun; ama bunlar yurtdışında ve ciddi kuruluşlar nezdinde yayınlanamaz zaten. Bizim çalışmalarımız yurt içi kullanım içindir; bizim gerçek dışı harikalar dünyamız içindir. Gerçekler sadece *samizdat*'larda ve yurtdışındaki sürgünlerde görülür. Burada sadece yaşana-

bilir; bize gelmeye başladığından beri bunu görmüş olmalısın. Sonuçta burada yasak olan, yani gerçekten yasak olan, sadece gerçek olandır."

Charles gözlerini masanın üzerindeki cılız yiyeceklere çevirdi ve iyiden iyiye kızardığını hissetti. Ani bir aceleyle, adeta özür dilemek ister gibi mırıldandı:

"Bilmem biliyor musun; gençliğimde ben de bir hayli zırvaladım..."

"Solcularla birlikteydin, değil mi? Anımsıyorum da bizi tüketim toplumu istemekle suçluyorlardı."

"Bizler için ne büyük bir utanç! Alice, onunla ilk tanıştığımızda beni alık bir şapşal olmakla suçlamıştı."

Máša ona dikkatle ama eğlenerek baktı.

"Peki o, o neredeydi?"

"O, Parti'deki 'yeniden yapılanmacılarla' birlikteydi. Onları biliyorsun, değil mi?" dedi, hınzırca.

"Ne demezsin! Burada da onlardan bol bol vardı" derken başıyla salonu işaret etti.

"Alice komünistlerin bir alay serseri olduğunu düşünür; ama onların aptal olmadıklarını da bilir."

"Aralarında aptallar da var" dedi Máša.

"O da böyle söylüyor zaten."

"Eh, öyle sanıyorum ki onunla iyi anlaşacağız."

Sakin ve mesafeli duruşuyla Máša, Jiří'ye bir hayli sıkıcı gibi gelen Çek kadınlarındandı. "Cesur ve saygın" diyordu. "Saygın ve cesur... Ama ben bunları değil, böylelerini değil, biraz hoppa kadınları seviyorum." Kibar bir maço ile evlenmişti ve yazgısı onu alabildiğine katılaştırmıştı. "Yeter ki Alice onu yaralamasın, örselemesin!" diyordu Charles. Alice onu, kibarca da olsa, hiç kuşkusuz biraz hor görecekti ve daha sonra da bundan pişmanlık duyacaktı.

"Peki, ya çocuklar? Onlar ne olacak? Kimi zaman nasıl kaygılanıyorum, bir bilsen! Üniversiteye de almıyorlar onları..."

"Sen de onları bize, Fransa'ya yolla."

"Alice buna razı olur mu?"

"Bu, tartışılmaz bile" dedi, dalgınca. "O da Rimbaud'yu çok sever" diye ekledi.

"Gerçekten mi?"

Máşa başını ilgiyle kaldırmıştı. Charles, Máşa'nın sesinde belirgin bir saygı vurgusu algıladı ve gülerek ekledi:

"Onun sadece şımarık bir Batılı çocuk olduğunu düşünüyordun, değil mi?"

"Hiç de değil... Amma da yaptın!"

Charles eliyle Máşa'nın saçlarını okşadı ve böylelikle adeta ona güvence verdi. Máşa, Alice'in karşısında savunmasız kalmayacaktı. Kendisinin de kalmadığı gibi diye düşündü; oysa o sırada Máşa derin düşüncelere dalmıştı.

Charles Alice'i ilk kez Paris'te, Mutualité Sarayı önünde yapılan ve kendisinin Komünist Liga adına katıldığı, "ortak" bir miting esnasında tanımıştı: O zamanlar kendisi sürece yeni katılmıştı ve Komünist Partisi üyeleri ile Sol'un diğer unsurları, gayet kuvvetli bir biçimde temsil ediliyorlardı. Alice'in çevresi bir dizi genç aydın tarafından kuşatılmıştı ve Liga mensubu olan, çok iyi ama siyasi tartışmalar konusunda çok da yetenekli olmayan genç bir çocuğu, alaycı bir havayla perişan ediyordu. Çocuk bunaldıkça, genç kadın avantajı daha da eline geçiriyordu ve sonunda Charles, Stalincilerin saldırıları karşısında iyiden iyiye ezilen genç arkadaşına destek olmak üzere harekete geçmişti. O zaman bu genç kadın ve arkadaşlarının, Komünist Partisi'nin en kalabalık ve parti içi mücadeleyi keskinleştirdikleri için hemen herkesi en çok öfkelendiren fraksiyonuna mensup olduklarını anladı. Tartışmalar, hemen hemen her zaman olduğu gibi gayet hararetli ama boşunaydı. Bir süre sonra öbürleri başlamak üzere olan mitinge çağırılarak birer ikişer uzaklaşmış, o ve genç kadın, yalnız kalmışlardı: Karşıt görüşleri savunmayı sürdürüyorlardı elbette; ama adeta geçici bir barış yapıp tartışmayı bir an için sona erdirmişlerdi. Genç kadın başını çevirip yandaşlarının artık orada olmadıklarını fark ettiğinde, ani bir sabırsızlık gösterip susunca, genç adam da bundan yararlanarak saldırıya geçmeyi denemişti:

"Siz de onlardansınız, değil mi?"

"Onlar dediğiniz kim?" diye yeniden dikilivermişti Alice; kavga-

yı daha da sürdürmeye hazır, dişlerini ve tırnaklarını sivrilterek çıkarmıştı yeniden. Oysa ufak tefekti ve ona göre uzun olan delikanlı, duruma hakim gibi görünüyordu.

"Komünistler" dedi Charles, açıkyürekli bir ifadeyle.

"İsyancılar demek daha doğru olur" dedi Alice, homurdanarak.

"İsyancılar demedim. Komünistler dedim. (Sıradan biri gibi görünen genç kadının olası bir patlamasını önlemek ister gibi, bir elini kaldırmıştı.) Hiç durmadan, bizlerin sol sapma adamlar olduğumuzu, tutarlı insanlar olmadığımızı söyleyip duruyorsunuz..."

"Aslında..."

"...ve komünistler, ciddi insanlardır, değil mi? Çünkü dünyanın tüm yükü onların omuzlarına binmiştir. Çünkü onlar trajiktirler; çünkü onlar suçludurlar. Yani son tahlilde, hoşunuza giden bu, değil mi?"

Alice hiçbir şey söylemeksizin öylece kala kalmıştı ve Charles bunu, ilk yengi olarak değerlendirerek tadını çıkardı. Genç kadın bunu hemen hissetti ve müthiş sinirlendi. Ne var ki bu kısa ve kesmeye tanımlama, onu epey etkilemişti ve söz sırası kendisine geldiğinde, pek sevimli bir şekilde mırıldanarak karşısındaki genç adama ilk kez doğrudan bakma zahmetine katlandı: "Peki ama ya siz, bu bizden on kat daha Stalinci kazmalarla birlikte ne yapıyorsunuz ki?"

Karşısındakinin görüntüsü hemen hoşuna gitti ve bu öfkesini daha da artırdı. Bu esmer, dört ayaküstü duranlardan olmayan (ki o an için onun üzerinde bıraktığı etkiyi pekiştiren bir unsurdu bu), kısacık saçlı ve güzel mavi-yeşil bakışlı, genç bir adamdı. Sola geçmiş, orada yerini almış bir küçük burjuva diye düşündü genç kadın. Ama hoş bir burjuva; bunu da kabul etmek gerek!

Daha sonra Charles'ın aklına, bir önceki numaranın kendisi için olmadığı, o pek becerikli ve ince acı alayın muhatabının herhalde diğerleriyle birlikte çekip gitmiş olduğu ve genç kadının da artık bakacak başka biri olmadığı için lütfedip kendisine baktığı geldi. Midesi kasıldı ve midesinin kasılmasına, ilk kez şaşırdı. Bu, öbür komünist ayaklanmacılar arasında aykırı bir topal ördek gibi kalmış ve çevresindeki adamlardan ve kadınlardan düş kırıklığına uğramış gibi görünen, genç bir kadındı. O gün, o ikisi artık mitingi, Liga'yı ve

Komünist ayaklanmacıları ikisinde ortak olan bir siyasal kuşkuculukla aşmış, bunlardan ötürü uğradıkları düş kırıklıklarının farkına varmış ve Alice'in sövüp sayarak konuşmasına karşın, aralarında belli bir saygı çizgisini tutturmuşlardı. Edebiyat dünyasının zarif ve ince boyalarına bulanmadan önce oturdukları kafede, kendi dünyalarını yeni baştan yapmaya başlamış, mekânın işletmecisi Auvergnat, onları oldukça ileri bir saatte kapının önüne koyana dek de konuşup tartışmayı sürdürmüşlerdi. Ne var ki aralarında çözümlenemeyen bir şeyler kalmış, genç adam genç kadının sözlerindeki densizlikleri bağışlamamış, öbürü de bunları gidermek için, bir sonraki buluşmayı beklemek durumunda kalmıştı. Kusurları ve çekiciliği Alice'in avantajlarıydı belki de; genç adam onu tekrar görmek için çok büyük bir istek duyacaktı.

* * *

Ruda, mutfağa girerken, uysal bir havada, "Evveeett, evlatlarım" dedi, "bu durumda elimizdeki verilere baktığımızda, dışarı çıkıp orada tartışmamızın daha doğru ve güvenli olacağını söyleyebiliriz. Üstelik hava da pek güzel."

Kaldırıma çıktıklarında, çevreyi dikkatle gözden geçirdiler.

"Şimdi ne yapıyoruz? Nereye gidiyoruz?"

"Eski V. Lazne Parkı'ndaki ihtiyarlara gidelim mi? Bizi reddetmezler ve sağır dilsiz olmayı da gayet iyi becerirler."

"Gayet akıllıca" dedi Ruda. "Haydi bakalım, yola koyulalım."

Dik eğimli ve bozuk zeminli sokaklardan geçerek kentin dış mahallelerine doğru yürümeye başladılar.

"Şuna bakın hele!" dedi Jiři. "Günümüzdeki Parti'nin artık hiçbir şeye saygısı kalmamış..."

Adı Drahomira olan bir sinemaya işaret ediyordu; basit ve beyaz bir bina, Apollo diye hoş bir adı olan bir lokantaya bitişikti. Bu da iki katlı ve mütevazı bir binaydı; cephesi kirli sarı renkteydi ve üst katların kırık camlarının önünde tünemiş köpekler vardı. Charles sorgulayan bir bakış fırlattı ona.

"Aziz dostum, Çekoslovakya Batı Bohemya Komünist Partisi,

1921'de bu binada kuruldu. Enternasyonal'e katılan delegasyonu, Karla Natilova yoldaş yönetiyordu. Burada düştü ve bir bacağı kırıldı. İşe bak!"

"Bunu sen mi söylüyorsun Jiři?" diye, alaylı bir sesle sordu Jan.

"Aynen öyle; ben söylüyorum. Neden? Bir sakıncası mı var?"

"Ama bu kez yeter artık!" diye homurdandı Máša, elini alnına götürerek. "Hiç değilse bir dakika için kesin şu didişmeyi, Tanrı aşkına!"

Yolun geriye kalanını konuşmadan, sessizce aştılar.

Kentin sona erdiği yerde, büyüklüğüyle gören yolcuları ürperten bir park vardı. Bu büyük açık alanda, yer yer özel kişilere ait yüksek çatılı evlerden bozma küçük oteller ve pek güzel kış bahçeleri vardı. Binalar da en az, güneşli günler boyunca o döküntü verandalarının altında oturup güneşlenen sakinleri kadar yaşlı ve eski püsküydü. Bunlar devlete ait düşkünler evleriydi ve kredi olanaklarından yararlanamıyorlardı. Zemin katların açık pencerelerinden, duvara asılı Gustav Husak portreleri görülebiliyordu. Parkın dibinde, otlar arasında neredeyse kaybolmuş eski bir tren hattının arkasında bir konuk evi, önünde de ellili yıllardan kalma bazı çocuk bahçesi oyuncaklarının bulunduğu, küçük bir avlu vardı. Uzay gemisi biçiminde bir turnike, metal çubuklardan oluşan ve içinde küçük ahşap oturma yerleri bulunan bir yerküre, ısırgan otları bürümüş ve boyaları dökülmüş bir kızaklı kaydırak görülebiliyordu. Yerkürenin üzerindeki canlı renkler ise adeta, ölmüş bir çocuğun oyuncağını anımsatır gibi, yürekleri sıkıştırıyordu. Döndürüldüğünde, pas tutmuş kaidesinden iniltili bir gıcırtı yükseliyor, sanki dönen dünya derinden iç çekiyordu. İşte orada, yıkılmış bir kum havuzunun yanındaki kıymıklarla dolu bankların üzerine, bir çember olarak oturdular.

"Eh, iyi; şimdi barışa ve huzura kavuştuğumuza göre, bazı açıklamalar bekliyorum" diye atıldı Jan. "Çünkü, şimdi Viyana'da olmaları gerekirken polisin eline geçmiş bulunan, bazı belgeler söz konusu." Sonra da sanki alaylı bir biçimde ekledi: "Bunda sanki bir yönlendirme hatası var gibime geliyor. Ayrıca, Prag'da aynasızlar zincirlerinden boşandılar, herkesi sorguluyorlar. Bunu açıklayabilecek hiçbir neden yok. Hiç."

"Sanki nedene mi ihtiyaçları var ki?" diye homurdandı Jiři.

"Elbette. Hiç değilse bir neden gerekiyor. Artık 79'da değiliz. Bana öyle geliyor ki bu neden de Pavel H; çünkü söz konusu belgeler ondaydı, onları Charles'a vermesi gerekiyordu oysa randevusuna gelmedi. Aynı Pavel H, hiç kimseye hiçbir açıklama yapmaksızın, bizim sokaklarımızda bir oraya, bir buraya gidip gelmeyi sürdürüyor. Ne haltlar karıştırdığını bilmek isterdim..."

"Pavel randevuya gelmediğine göre, gözaltına alınmış olabilir. Onun bizi satmış olduğunu düşünmek için haklı bir nedenin var mı?" diye sordu Charles.

"Çünkü bu, tıpkı dört yıl önceki gibi, yeniden başladı. Çünkü onun birtakım hıyarlıklar yaptığını sanıyorum ve Jiři ile Ruda'nın da bunu uzun zamandan beri bildiklerini ama kondurmak istemediklerini düşünüyorum. Siz, ikinizin daha o zamandan beri Pavel'i devre dışı bırakmak konusunda hemfikir olduğunuzu sanıyordum; sonra ne oldu da vazgeçtiniz?"

"Al sana; yine başlıyoruz" diye savunmaya geçti Jiři. "Sen ne biliyorsun ki? Hiçbir şey."

"Bu ülkede herkes gözaltına alındı, herkes tutuklandı; herkes sorgulandı" dedi Máša.

"Hâlâ da öyle" diye kıkırdadı Ruda. "O iyi yürekli yüzbaşı Fisher beni içeri çekeli, daha iki hafta bile olmadı. İki soru arasında kulağıma kızının hıyarın biriyle evlenmeye niyetlendiğini fısıldadı; biraz tanıyorum herifi, hep uçlarda dolaşan, aykırı, muhalif bir tip. Yüzbaşı Fisher durumdan hiç memnun değildi."

Jan onun sözünü kesti:

"Prag Stb'siyle yaptığın sosyete dedikoduları bizi hiç ilgilendirmez! Sana kesin ve net bir soru sordum; lafı dolandırma! Hepimiz sorgulandık; ama sonuçlar hiç de aynı değil. Neden Pavel'i yeniden devreye sokalım ki? Bana söyler misin lütfen?!.."

Ruda derin bir iç çekti ve yetmişli yılların modası olan, kare gözlüğünü temizlemeye koyuldu. Sıkıntılı bir sesle mırıldandı:

"Pavel, yanıtı olmayan bir soru. Bu ülkede onun gibi daha niceleri var. Ben Pavel'in denetlenebilir olmaktan çıktığını ve elindeki belgeleri, bizlere haber vermeden, ilgisiz birine verdiğini düşünüyo-

rum. O biri de birine derken işin ucu bir Stb ajanına kadar gitti herhalde."

"Peki, sence Pavel bilmiyor muydu? Benim bu konuda neler düşündüğümü biliyorsun!"

"Bilmediğini sanıyorum" dedi Ruda, bakışlarını Jan'dan kaçırarak. "Bütün bunlar onun orada ne haltlar çevirdiğini bana açıklayamıyor. Zarar vermesini önlemenin en iyi yolu, onunla her türlü iletişimi kesmektir."

"Bundan kuşku yok" dedi Ruda, "ne var ki hiç kimse, onun sürekli olarak gençlerle ilişki içinde olduğunu hesaba katmadı. Biz de Pavel'in artık çok güvenilir biri olmadığını düşündük. Ama onunla birlikteyken, çok da mantıklı olarak davranılamayabiliyor. Herifçioğlu John Lennon'cu gençlerle düşüp kalkıyor ve onlara, dünyanın tüm zırvalıklarını yaptırabiliyor. O zaman, onu bir kez daha ve yeniden saflarımıza alırsak, daha kolaylıkla denetleyebileceğimiz düşünüldü." Sonra bıkkınlıkla ekledi, "Jan, ipin ucunu elden kaçırdığımız ilk kez olmuyor! Ama kimi diğerleri cesaretlerini yitirdiler, birtakım hıyarlıklar yapmadan devreden çıktılar ve bahçelerinde çiçek yetiştirmeye koyuldular. Şu farkla ki Pavel, henüz o yaşlarda değil; genç biri o; en gençlerle bizim aramızdaki kuşaktan. Evet, onda bizim disiplin anlayışımız yok. Gizlilik kültürü diye bir şey bilmiyor. Böylelikle... benim fikrimi soracak olursan, giderek hıyarın biri oluyor."

"Denetlemek... evet; bu, siz komünistlere özgü bir şey" diye mırıldandı Jan. Ama her koşulda, bir sürü riski göze almış oluyorsunuz, evlatlarım! Hem üstelik hepiniz balık hafızalısınız. Daha dört sene bile olmadı..."

"Dört sene önce ne oldu ki?" diye sordu Charles.

"Ne mi oldu? Pavel Stb ajanlarıyla işbirliği yapmıştı; işte olan bu! Bugün ne olduysa, o zaman da aynısı olmuştu. Sorguya alındı ve arkasından, tutuklama furyası başladı."

Uzunca bir sessizlik oldu; bu sırada Charles çevreyi gözden geçiriyordu. Güneş ortalığı kavuruyor ve yer yer, hafif ve sakin bir pus fark ediliyordu. Charles uzaklaştı ve o kırık dökük evlerin önünde uzanan, uzun zamandır hiç kimselerin çiğnemediği belli olan, çimenlerin üzerinde yürüdü. Eskilerden kalma ve yüce umutları dile

getiren bir müziği duyar gibiydi; oysa içinde yürüdüğü yoğun hüznün içinde, duyulan herhangi bir şey yoktu.

"Yeter! Kes şunu!" diye, hafifçe söylendi Ruda. "Elimizde hiçbir zaman buna ilişkin bir kanıt olmadı!"

"Haydi canım, sen de! O zaman Milos'un suçlanmasına yol açan belgeler, Pavel'in elindekiler değil miydi?!"

"İyi iş be! Bu ülkede polis her yerde; polis bize ilişkin her şeyi biliyor!"

"Bu hiç de doğru değil! Bu hiçbir yerde olmadığı gibi, bizde de doğru değil. Kusuru kendi içimizde aramamız gerekiyor. Polisin mikrofonları var; ama düşünceleri okuyabilecek aygıtları yok!"

Charles başını dostlarından öbür yana doğru çevirmişti. Kolunu uzatmış, metal yerküreyi yavaş yavaş döndürüyordu. Bu turnikenin içinde gıcırdayan ve mırıldanan nasıl bir ruhtu, bu kabuk tutmuş küreyi döndüren nasıl bir ağırlıktı? Yaşam, ilk kez kırmızıda mı, mavide mi dururdu, daha güzeldi? Bir ulusun üzerine çöken, bu nasıl bir karabasandı ve bundan her bir ruha düşen, o ruhu ezip paramparça eden yük payı neydi ve insanları çocukların oyuncaklarını boyayıp yağlamaktan bile alıkoyan, nasıl bir şeydi?

"Hey, Charles, uyuyor musun?"

"Hiç de değil" dedi Charles.

"Sen ne düşünüyorsun?"

Charles başını kaldırdı ve hepsinin bakışlarının kendisine dikildiğini gördü. Jan, ayağıyla, sinirli bir şekilde, kuma desenler çiziyordu.

"Doğrusu, hiçbir şey anlamıyorum. Siz Çeklerle, her şey her an tam bir çorbaya dönüşebilir. Her zaman, her şeyi biliyor ve anlıyor gibi bir havadasınız. Ben bana ne düşerse onu yapmaya, getirip götürmeye ve neyi kime götürmem gerekiyorsa ona dağıtım yapmaya hazırım. Ama Pavel..."

Charles bakışlarını, canı sıkkın bir şekilde başını çeviren Jiři'ye yöneltti. O anda Jan, bir şeyi yeni anlamış gibi bir hareketle, Jiři'ye ve Ruda'ya doğru döndü:

"Charles, Pavel ile tüm bunları bilmeden, rastlantıyla mı ilişkiye geçti?"

"Neyi bilmeden?"

"Siyasi polisin elindeki bir kukla olduğunu!"

"Bunlar sadece kuşku." Hem sonra. bunun ne gibi bir yararı olabilir? Bir hiç uğruna korkuya kapılmış olurdu sadece."

"Yani ona hiçbir şey söylemediniz, öyle mi? Ah siz, siz ikiniz, hiçbir zaman değişmeyeceksiniz!" diye patladı Jan. "Bütün bunların sebebi sizsiniz. Ama, nasıl adamlarsınız siz yahu ne biçim bir komünistsiniz? Komintern ve dalaverecilik sizin iliklerinize işlemiş... Başkalarıyla çalışıyorlar; onları her zaman yönlendirmek ve yönetme hakkını da elde tutmak gerek; öyle mi? Üstelik de her zaman gizlilik içinde! (Máşa onu biraz yatıştırmak için eliyle bir hareket yaptı; ama Jan bunu görmezlikten geldi.) Peki ama, bizim Partili arkadaşlarımız bunu nasıl yanıtlıyor? Eh, gayet iyi niyetle hareket ediyor ve bizleri pek mutlu bir bilgisizlik içinde bırakarak korumaya çalışıyorlar, öyle mi? Komünist tarzı iyi niyet, ha?! Tıpkı hapishaneleri doldurdukları gibi!"

"Biraz sakinleşir misin? Şu anda hiç kimse hapiste değil; hatta Pavel bile."

"Elbette hayır; özellikle o! Hiç kimse de onu neden salıverdiklerini bilmiyor; neyin karşılığında? Peki, o halde şimdi ne yapıyoruz?"

Orada bulunanların hiçbirinin, bu soruya verilecek bir yanıtı yoktu sanki. Herkesin başları öne eğik, yenik, bakışları kumlara dikilmiş ve sabitti.

Jan, sakin bir sesle, sözü aldı yine:

"Kesin olan bir şey varsa, o da Pavel'in durumunun olağanüstü can sıkıcı bir hal aldığıdır. Kuşkusuz o acımasız, berbat biri değil; ama onu bir kobay gibi ele almak da doğru olmaz. Bence onun bununla da bir ilgisi yok."

Charles, sessizliklerini koruyan arkadaşlarının arkasında kalan büyük bir huzurevinin kapısından ağır adımlarla çıkan, yaşlı bir kadını fark etti. Yavaşça ilerleyip, sundurmanın altındaki bir hasır sandalyeye oturdu kadın. Yüzünü bir an için güneşe doğru kaldırdı, sonra başı yeniden öne düştü ve sanki o anda tam ve derin bir uykuya daldı. Karla Natilova ölmüş müydü? Kuşkusuz. Pankrac Hapishanesi'nin yeraltı hücrelerinde saatler boyunca sorgulanmış mıydı? Ya da çok uzun ve sessiz yıllar boyunca, bu yaşlılara özgü huzur evle-

rinden birinde mi yaşamıştı? Charles uyuşan bacağını yerinden oynattı ve keçeleşen kalçalarını da biraz kımıldattı ve o anda Karla'nın burada değil ama Pankrac'da ya da başka bir yeraltı hücresinde ölmüş olmasını yürekten diledi. Kadın oradaydı; tribünde, kararlı ve solgundu; esmer ve güzeldi, burnunun üstünde ince bir kelebek gözlük vardı ve Enternasyonale, katılmanın yirmi bir kuralını dikkatle inceliyor, yeniden gözden geçiriyordu. Alt salonda öğrenciler, zanaatkârlar ve Komintern görevlileri alt alta, üst üste didişiyorlardı; imparatorluğun artıkları arasında kıyasıya bir itiş kakış vardı ve genç Cumhuriyet, tehlikelerle ve vaatlerle çalkalanıyordu. O 1921 yılının Nisan'ında Karla, Komünist Partisi'nin kuruluşuna katılırken acaba neler düşünüyordu? Bulunduğu tribünden heyecanlı bir sesle bağırıp duruyordu; gerçekten de kararlıydı ve çok da cesareti vardı. O ünlü kadın içgüdüleriyle (Ah, Alice bunu bir duysaydı!), aslında orada Pandora'nın kutusunu açtıklarını ve dünyaya yıkım ve kötücül güdüler getirdiklerini hissetmiyor, kavrayamıyor muydu? Ah aptal! Elbette hayır! Altmış beş yıl önce o günlerde Karla'nın düşünecek başka şeyleri vardı. Kafasında, zanaatkârların, küçücük mezbeleliklerdeki terzilerin, madenlerde ve fabrika atölyelerinde zorlu ve korkunç koşullarda çalışan işçilerin sorunları, kiliselerin kudurmuşluğu, insanlara boyun eğdirmek için yapılan tezgâhlar; krallar, hükümdarlar, konsorsiyumlar, dönüp duruyordu. İçinden, "Haydi bastır Karla!" diye, sessizce cesaretlendirdi onu ve gülümsedi, "Tüm bu hıyarların ağızlarına sıç!" O 1921 yılında, o eski yaşam biçimini eğip büküyor, yeni bir dünya arayışıyla harekete geçiyordu. Ne var ki ve ne yazık ki sonra da bu küçük taşra ülkelerindeki donuk ve iç karartıcı, uyuşuk ve uyurgezer yaşam biçimlerine tanık olmuştu Karla...

"Bu yaşlı Orta Avrupa'da ne halt yapılacaksa, çok önceden yapılmalıydı" dedi Charles, yüksek sesle.

Aralarında, yüksek sesle yeniden tartışmaya başlamış olan öbürleri, onun bu sözleri üzerine, birdenbire sustular. Jiři bir kaşını kaldırdı:

"Yani bugün artık bir halt yapılamaz mı demek bu? Yani birdenbire bu durumdan memnun bir hale mi geldin?.."

"Karla Natilova'ya Batı Bohemya Komünist Partisi'ni kurması için cesaret vermekle meşguldüm" dedi Charles.

Jiři ona, acımayla aşağılama karışımı bir bakış fırlattı.

"Bak, bu iyi işte! Onun bu iş için senin cesaret vermene ihtiyacı olduğunu mu sanıyorsun?"

"Olmadığını umarım" diye homurdandı Charles. "Yoksa, bizler burada olamazdık."

"Sanırım senin de bizler gibi, en az bir tahtan eksik..."

"Eh, böyle daha iyi. Hiç değilse, size ayak uydurmakta güçlük çekmem..."

Hiçbir şeyi çözüme kavuşturamamış olarak yavaşça kalktılar ve Charles, ilk kez gerçekten de yaşlanmış olduklarını hissetti. Yola koyulurlarken arkasına dönüp huzurevine ve paslı kızağa, hafif rüzgârda sallanan ısırgan otlarına son bir kez göz attı.

Máşa ve Jan evlerine döndüklerinde ve Ruda da gizemli işlerine bakmak için ayrılıp gittiğinde, ki bu işler, pek büyük bir olasılıkla, bir hanıma ilişkindi. Charles, Jiři'yi kolundan yakalayıp kendisine döndürmek için iyice ıssız bir sokağa gelmelerini bekledi.

"Dinle be moruk; bu dünyayı biraz fazla umursamıyor musun?".

"Bu, seni koruyup esirgemek içindi" diye homurdandı Jiři.

"Jan'ın dediği gibi, komünistlerin iyi duyguları... Beni benden mi koruyorsun? Bildiklerimden, benim için tehlikeli olabilecek bilgilerden, öyle mi?"

'Tamamen öyle. Görüyorum ki beni anlıyorsun."

"Ama ben, bana hiçbir şey söylemeden, birtakım karanlık işlere sokup sürüklediğini görüyorum.

"Gidip bunları Alice'e anlatmayacaksın, değil mi? Bu bizim aramızda bir şey. Karın ve o işgüzar arkadaşı, bizim işlerimize burunlarını sokmasınlar."

"Bak moruk, ona bir tek sözcük bile söylemeyeceğim. Eğer öğrenirse, bu benden olmayacak. Ama sanma ki öğrenemeyecektir; o zaman da onunla nasıl baş edeceğini sen düşün!"

"Ona verilecek bir hesabım yok" diye homurdandı Jiři. "Neye karışacak?"

"Ona verilecek hesabın var mı, yok mu, yakında görürsün" dedi Charles, soğukkanlılıkla.

Jiři sarı ceketi ve içindeki çocuğu, çocuğun suratındaki ifadeyi

anımsadı, özellikle de sıkılı dudaklardan çıkan o küçük, sivri dişleri. Biraz ürperdi ve derin derin iç çekti.

* * *

"Onları gayet iyi tava getirmiştik, değil mi?" dedi Jean Boursier.

"Kimleri? Neden söz ediyorsun?

Alice, sanki bir şey, bir yere çarpıyormuş gibi düzenli bir gürültü işiterek dalgınlığından sıyrıldı; aşağıda, ilk maçın oyuncuları tenis kortuna giriyorlardı.

"Annenle babanı. Ressam Boris'in yaptığı resimlerini benim evime getirip sakladığımızda..." Hemen sonra, Alice'in şaşkın bakışı karşısında, aceleyle ekledi: "Unuttun herhalde; çok eski bir şey bu..."

"Söylesene, senin bir toplantın yok muydu?"

"Var."

Adam hareketsiz duruyordu; gözlerini o koskocaman çiçekli vazoya dikmişti.

"Oteli bir Fransız'ın inşa ettiğini biliyor muydun? Hemen yanında bir de şato bulunması gerekirdi."

"Eğer öyle ise bomboş kalelerden esinlendikleri söylenebilir. Sonuçta hiç de haksız sayılmaz; öngörü sahibi biriymiş..."

"Aman Tanrım, toplantıma geciktim..."

"Yine de gitmeden önce bana açıkla lütfen; herkes Emperyal'in Rusların oteli olduğunu söylüyor; ama ben, boynuna dolanmış koca bir havlu olan şişko birinden başka hiçbirini görmedim. Öbürlerinin tümü de Çek kürcüler..."

"Çek kürcüler mi?"

"Evet; öyle sanıyorum ki sosyal sigorta, kürleri karşılıyor. Tümü de çok yoksul ve berbat koşullarda gibi görünüyorlardı..."

Jean Boursier küçük ve sessiz bir gülücükle, yanıt vermeksizin başını çevirdi. Çıkmak üzere kapıyı açtı; ama gitmeden önce bir kez daha arkasına döndü ve kapıyı arkasından çekip kapatmadan önce mırıldandı:

"Onlar, Ruslar" dedi. sadece.

5

Kuşkular

*Çivit rengi boğazlardan Ossian denizlerine...**

Kadınlar Termal Hotel'deki açık havuzda, Karel'e göz kulak oluyorlar, o da gayet gürültülü biçimde, suların içinde ayaklarını çırpıyordu. Alice yüksek sesle okumaya koyulmuştu; Máşa, gözleri boşluğa dikili, onu tutkulu bir biçimde dinliyordu. Oldukça ince bir kitapla, *Poésies complètes* (Bütün Şiirler) ile gelmiş ve Alice'den onun için okumasını ve Rimbaud'nun Fransızca'daki müziğini dinleyebilmeyi rica etmişti. Alice de kitabı açar açmaz, tüm terbiye ölçülerini aşarak onun içinde kaybolmuştu. Termal Hotel çevrelerinde, olanca festi-

* Rimbaud'nun *Les Illuminations* (1873-1875) eserinin *Ne'tropolitain* bölümünün giriş dizesinden alıntı. (ç.n.)

valiyle birlikte uğuldayıp duruyordu. Charles ve Jiři binanın içinde dolaşıyor, kimi zaman yanlarında birtakım değişik adamlar olduğu halde, onlarla konuşarak ve kollarının altındaki bazı kâğıtları göstererek, pek meşgulmüş gibi bir havada, gidip geliyorlardı. Charles gözünün ucuyla Alice'in o pek bildik pozunu yakalamıştı: Dirsekleri dizlerinin üzerinde, kitap dirseklerin arasında ve baş da ellerin arasında. Hiçbir şey söylemeden bekleyen Máşa'yla bakışları karşılaştığında, dostça bir göz kırpmış, belli belirsiz gülümsemişti. ("Máşa durumu inceleyip değerlendiriyor; acaba Alice gerçekten de ciddi ve güvenilir bir kadın mı?") Charles bunun, zavallı Rimbaud'nun alet edildiğini hayal bile edemeyeceği, pek özel bir sınav olduğunu düşünerek gülmüştü ki o sırada, Jiři'nin sesi kulağında çınladı: "Dışsatım sorumlusu arkadaşın, sana ne dediğini duydun mu? Öyle salak salak ne gülüyorsun?" Ama belki de bunda tuhaf bir şey yoktu; yetkililer zaman zaman iş görüşmelerini böyle koşullar altında yürütüyorlardı ve kadınlar, Klement Gottwald'ın tüm eserleri yerine, kuşkusuz Rimbaud'yu yeğlemişlerdi.

Oh! Denizlerin ipeksi dokusunun ve kutup çiçeklerinin üzerinde, kanayan bir yürek...

"Hey, bir sonraki sayfaya atladın!" diye tepki gösterdi Máşa.

"Demek ezbere biliyorsun!" diye güldü Alice. "Seni yanıltmak mümkün değil."

Máşa oldukça yapay bir tevazu havasına büründü. Termal Hotel'in arka tarafındaki yüzme havuzunun bulunduğu yüksek avlu, Tepla'nın adeta bir yılan gibi kıvrılarak aktığı vadinin görülmesini mümkün kılıyordu: Aykırı küçük yaz sarayları, artık hiç kimselerin oturmadığı kapalı evler; Kanada, Ontario ve Mozart Pansiyonların paramparça yapıları... Emperyal Hotel uzakta, tepenin üzerinde, olanca görkemiyle, çevresini tehdit eden bir kale gibi dikiliyordu.

"Hayır, o sayfalar yok" diye yineledi Alice, düşünceli bir şekilde. "Hatta Karlsbad da yok" diye, derin bir iç çekmeyle, ekledi.

"Neden böyle söylüyorsun?" dedi Máşa, şaşkınlıkla. Alice, adeta her şeyi kucaklamak ister gibi bir hareketle, mırıldandı:

"Eh işte; çünkü..."

Ama, gerisini getiremedi. Ne de olsa o bir yabancıydı ve geride

kalan zamanın içine gömülmüş olan bu yaklaşım, belki de sadece ona özgüydü.

"Çünkü çok eski ve kötü kullanılmış mı?"

"Yo, hayır, hiç de değil" derken, Máşa'ya haksızlık etmiş olmamak için aceleyle konuştu Alice. "Bu, başka bir şey... Bu... Neyse, kendin de görüyorsun."

Bakışlarının karşılaştığını gördüler. Máşa başını eğdi.

"Elbette. Biz, buna alışığız."

Bakışlarıyla anlaştılar ve Karel kitaba su sıçrattığında, aynı anda, birlikte tepki gösterdiler. Daha sonra iskemlelerini birbirine yaklaştırdılar ve aralarında, kısık sesle söyleşmeye koyuldular. Uzun süren bu söyleşi sırasında Máşa, iskemlesinde sallanarak mırıldanıyor, Alice ise kaşları çatık, başını sallıyordu. Öğle sonrası saatleri akıp gidiyordu; bulutlar bir hayli alçak, hava ise boğucu ve ağırdı. Çatı örtüsü kocaman bulutların içinde görünmez olan Emperyal Hotel'in kendisi de ısı nedeniyle fışkıran buğulardan ötürü, oldukça bulanık görünüyordu. Charles ile Jiři yaklaşırlarken tartışma, hiç şaşmadan yazın konusuna kilitlenmişti. Öylesine bilgece konuşuyorlardı ki, şaşmamak mümkün değildi.

Bu fısıltılı fesatlık, öğleden sonranın sonuna doğru iki tarafın da ortaklaşa kararıyla son buldu. Herhangi bir güçlükle karşılaşmaksızın Karel'i sudan çıkardılar. Çocuğu orada çok uzun bıraktıklarını, dudaklarının morardığını fark ettiler ve Termal Hotel'in, defalarca yumuşatıcı kullanılmaksızın yıkanmaktan, alabildiğine sertleşmiş olan havlularıyla gayet etkili bir masaj yerine geçecek biçimde, kuruladılar ve çocuk da öylece, zırıl zırıl ağlamaya koyuldu. İki kadının küçük çocuğu mıncıklayarak kurulamalarına bakan Jiři, elleri ceplerinde, "Sizi gidi çocuk cellatları!" diyerek eğleniyordu. "İşte kadınlar hep böyledir, gevezeliğe dalarlar ve görevlerini unuturlar." Máşa güldü ve neşeyle onayladı bu sözleri. Alice ise başını kaldırdı ve ağzını açarak ters bir şeyler söylemeye niyetli gibi göründü. Máşa kitabını çantasına kaldırdı ve evine dönmeye niyetlendi. Alice ona Termal Hotel'in ön avlusuna kadar eşlik etti ve orada son bir kez birlikte durdular.

"Şu halde Pavel konusunda hemfikiriz, değil mi? Onu görecek olursan, beni uyaracaksın."

"Tamam. Jiři'ye de hiçbir şey söylemeyeceğim. Anladım."

Son bir kez birbirlerine bakarak anlaştılar. Daha sonra Charles, Jiři ve Alice, Termal Hotel'den uzakta bir yerlerde bir şeyler içmek üzere yola koyuldular. Tepla boyunca, kentin sonuna doğru tembelce yürüdüler ve komşu binanın bahçesinde büyüyüp gölgesiyle ortalığı mükemmelen serinleten ağacın bulunduğu Filli terasa doğru yöneldiler. Tam köprünün ortasında da Petr ile karşılaştılar.

"Gel, bizlerle birlikte bir şeyler iç."

Bir an düşünür gibi durakladı.

"Yo, hayır. Asıl siz benimle birlikte Bad I'e gelin."

"Ama orası bu saatte kapalıdır" diye itiraz etti Jiři.

"Bizler için değil. Kayınbiraderim orada işletmecilik yapıyor. (Sesini kısarak ekledi) "Sana bir şey göstereceğim."

"Yapma yahu! Benim gibi, Staněk'le düşüp kalkan bir haine, öyle mi?!"

"Kes zırvalamayı! Geçen akşam çok içmiştim. Sen de beni sinirlendirdin. Yahu, ne biçim bir aydınsın sen?" diyen Petr, Jiři'nin omuzlarına sarıldı ve hep birlikte köprüyü geçmeyi sürdürdüler. Hiçbir zaman hiçbir şey imzalamamıştı; ama 68'den beri hiç değişmeyen bir amentüsü vardı: "Ruslar! Defolun!"

"Eh, bunu söyleyen sadece sen değilsin!"

"Hayır! Üstelik bu "defolun" sadece Rusları değil, Çingeneleri, Almanları ve Slovakları da kapsıyor. Ama şimdi sırası değil..."

"Orada böyle bir herifle birlikte ne dalavereler çeviriyorsun?" dedi birden Jiři, ani bir hareketle öbürünün kollarından sıyrılırken. "O içeri alındığın akşama ilişkin bir numara mı? Daha başka neler uydurdun?"

"Eh! Charta, tüm eğilimleri desteklemeyi taahhüt ediyor. Bu iş senin alanına giriyor moruk; imzalayan sensin!"

"Charta öncelikle kendisiyle birlikte çalışan herkesin güvenliğini güvenceye almayı ve her türlü maceracılığı yadsımayı öngörür!" 'Esasen ben hiçbir şey de imzalamadım' diye eklemeyi düşündü ama sustu.

Egemen rejim, Charta'nın 1977 yılı Ocak ayında Prag'da ilan edilmesinden hemen sonra buna; burjuva bozgunculara, emperyalizmin uşaklarına yönelik ve binlerce imzayla donatılmış bir belgenin de eklendiği yoğun bir karalama kampanyasıyla cevap vermişti. Önceleri, bu beklenmedik Charta'nın hiç de belirgin olmayan programı nedeniyle tereddütler içinde olan Jiři, yetkililerin bu büyük tepkileri karşısında ve sonradan, bu Charta 77'nin içeriğini ve önemini tam ve doğru olarak değerlendiremediğini kavramıştı. O akşam, o bomboş Barrandov stüdyolarında tek başınaydı ve bu yeni Charta'cılar arasında tanıdığı birtakım imza atanları bulmaya gitmeye hazırlanıyordu ki Patoky birdenbire odasından çıkmış ve onu tam oradan geçerken yakalamıştı: "Benimle gelin Serecka. Sizi kente götüreyim."

Bir süre, konuşmadan yol almışlardı. Barrandov tepelerindeki ince ve kaygan buzlarla kaplı, çayırlar arasında uzanan küçük ara yollardan geçerlerken Jiři, zaman zaman şefine aşağıdan yukarıya, bakışlar fırlatıyordu. Bekliyordu.

"Sizi iyi tanıyorum Serecka" dedi sonunda Patoky. "Siz o akla gelen her türlü tedbirsizliği yapanlardansınız. Şimdi o yüz kadar kişinin imzaladığı, nasıl diyeyim, bu manifesto..."

'Tam olarak iki yüz otuz dokuz kişi" diye homurdandı Jiři.

"...iki yüz ve bilmem kaç diyelim, eğer bu hoşunuza gidecekse! Ama her koşulda berbat bir polemik zincirlerinden boşandı ve eğer siz de bu kâğıt parçasını imzalayacak olursanız bu, bir daha hiç çıkmamacasına, iki elinize birden yapışacak. Asıl şaşırtıcı olan ise şu ki Serecka, ki bu noktada siz beni çok şaşırttınız, size hiç yağ çekmeden söylüyorum, siz bu sezgiciler dediğimiz ilginç kuşağın tam merkezindesiniz. İlle de bu bön ve allahlık sosyal demokratlar platformunda bulunmak zorunda mısınız? (Konumunun anlaşılmış olmasından dolayı pek öfkeli olan Jiři, ondan bu bildirgeye katılması için herhangi bir talepte bulunulmamış olduğunu söylemeye gerek görmedi.) Bunların Charta'larının platformunu ben de okudum, hem de dikkatle; inanın bana! Özetleyeyim, dilerseniz: 'Statüler yok, sürekli organlar yok, katılımcılar yok. Ortak çıkarlara hizmet etmek... Siyasal yetkililerle yapıcı diyalog...' Ne garabet! En sağdakiler de dahil, tüm eğilimlerden biraz; biraz ondan, biraz bundan, biraz insan hak-

ları ve biraz da iyi niyet ve iyi duygular serpiştirilmiş... Tamam, çok iyi. Ama bu olayların kaçınılmaz olarak nereye gideceğini biliyor musunuz? Adınız bu aptal kâğıdın üzerinde görüldüğü anda, ülkenin tüm sinema stüdyolarının kapıları size kapanacaktır. Böyle anlamsız bir program uğruna işinizi, gücünüzü yitirmeniz yazık değil mi?"

Jiři Serecka cevap vermemişti. Kent merkezine yaklaşıyorlardı, çayırlar geride kalmış, yörekent başlamıştı; Vltava aşağıda, yanda, sessizce akıyordu; hava gitgide daha da kararıyordu ve Jiři düşünüyordu.

Bu yoğun ve buz gibi sessizliği, yine Patoky bozdu:

"Serecka, yanılsamalarınızdan kurtulabilmiş değilsiniz, değil mi? Rejim hakkında konuşmak... Tıpkı 68'de olduğu gibi! Peki ama o zamanki çalışma arkadaşınız, neydi... Libuse Ztratilova, değil mi? (Jiři'nin kalbi daha da hızlı atmaya başladı.) Hanginizin ayakları yere daha sağlam basıyordu?.."

"Yani?"

"O, imzaladı."

"Neyi imzaladı?"

"Elbette, Charta 77'ye karşı olanların dilekçesini."

Patoky'nin bu yaptığı, çok pis bir ayak oyunu, acımasız bir çelmeydi. Çünkü Libuse, Jiři'nin bir zamanlar birlikte yaşamak istemiş olduğu kadındı (çünkü Jiři'nin ille de evlenmek diye bir isteği yoktu) ve onunla birlikte bir yaşam, pek güzel ve anlamlı olabilirdi; ama bir şeyler yaşanmış ve bitmişti. Hiçbir şey söylemedi, öylece kalakaldı ve derin bir nefes aldı. Patoky bunu bir pişmanlık dışavurumu gibi algıladı:

"İnsanlar yaşamak da istiyorlar, Serecka... Sadece kahramanlar yok bu dünyada. Kadınlar bir aileleri, bir evleri, normal bir yaşamları olsun istiyorlar..."

Aslında Patoky'yi sıkı bir pataklamak isterdi, bu pek normal ve sağlıklı bir tepki olurdu. Ama bunu yapmadı Jiři, sadece dinlemekle yetindi. Adam onun yaşamının bir hiç olduğunu, daha başlamadan bittiğini; oysa onun kendisine karşı neredeyse sevgi ile bezenmiş, içten bir hoşgörüyle dolu oluğunu ve hiçbir şekilde herhangi bir nefret duymadığını falan söylüyordu.

"Evet, Serecka! Sizi iyi tanıyorum" diye mırıldandı Patoky. "Sadece sizin gibi... Bu ülkede gerçek dram da budur; herkes birbirini tanır. Bizler için hiçbir unutulmuş hak yoktur, hiçbir zaman. Herkes herkesin babasını ve büyükbabasını tanır, utançlarından utanır ve birlikte olmaktan da korkar. Bilmem biliyor musunuz, ben bunu o çok kutsanan 1967 yılında Batı'yı görmeye gittiğimde fark ettim. Büyük kentlerde kimse kimseyi tanımıyor, komşusunun nereye gittiğini bilmiyordu. Oysa biz, yaşadığımız bu fare deliklerinde, hepimiz yeğen kuzen gibiyiz..."

Jiři aşağıda tembelce akan Vltava Nehri'ne bakıyordu. Evet, nehir burada adeta küçük bir kuş yuvasına benziyordu ve teknelerin gidip gelmelerine hiç de elverişli değildi. Yukarıya doğru tatlı eğimli tepeler sıralanıyor, ağaçlar arasında da küçük evler görülüyordu. Burada, gayet mutlu bir şekilde yaşanabilirdi. Oysa o Patoky'yi bir güzel pataklamalıydı...

"Sizinki gibi bir babası olunca" diye sürdürmüştü adam, "iki kez düşünmeniz gerektiğini bilmeliydiniz. Oysa siz, aklınıza nasıl eserse öyle yapıp gidiyorsunuz; bunu biliyorum. Şu halde, size sorayım: Babanız size 'Denizaltı' deyimini hiç öğretmedi mi?"

"Gizli diplomasi, ha?! Lenin'in mutlaka ortadan kaldırılması gerektiğini söylediği şey. Bunun bizi nereye getirdiğini görmüyor musunuz?"

"Ama bu böyledir! Bunun bizi nereye getirdiğini, isterseniz ve bir sakınca görmezseniz, bir başka zaman tartışabiliriz. Ama sizin dostlarınız, ne kadar inançlı olurlarsa olsunlar, diğerlerinden farklı değiller ve bir gün onların da bir dizi ihtiyaçları olacaktır. Her koşulda ben okumayı hâlâ biliyorum ve bu ünlü Charta'nın sözcülerinin kimler olduklarını görebiliyorum: Havel, Mlynar ve Hajek. Belki bizim güzelim Barrandov stüdyolarımızın eski yönetmeninin cici oğlu ve bir zengin çocuğu olan Havel, hiçbir şeyin farkında olmayabilir; bu pekalâ mümkün. Ama Mlynar ve Hajek siyasetin inceliklerini, dolayısıyla da sizin pek tuhaf bir biçimde dediğiniz gibi 'gizli diplomasiyi' unuttularsa, ben Parti kimlik kartımı yerim! (Jiři de kendi kendine tam olarak aynı şeyi söylemişti ve iç çekti) Kısacası, özetleyecek olursak Serecka, mutlaka onları görmeye gideceğinize göre, neden

bir uzlaşmaya aracılık etmeyesiniz? Onlarla hemfikir olabilirsiniz; ama hiçbir şeyi imzalamıyorsunuz. Bu durumda ben de sizi kapıya koymuyorum ve yerinize de tam bir geri zekâlı olan Bily'yi getirmiyorum. Ne dersiniz? İşte, sizi önceden uyarmış oldum. Düşününüz Serecka, hayatınızda bir tek kez olsun, düşününüz. Benim için yapınız bunu..."

Jiři bu görüşmenin son bölümünü Charta'cılara aynen, sözcüğü sözcüğüne yinelemiş, kendi durumunu ve konumunu toplantıya katılanların bilgeliklerine teslim ettiğini ve çoğunluğun kararına uyacağını da bildirmişti: Bu, uzun ve hararetli tartışmalara yol açmıştı.

"Denizaltılara ihtiyacımız yok. Bütün ülke bir denizaltı! Bizler denizlerin altından gitmeyi sürdürdüğümüz sürece, rejimin elleri tamamen serbest!"

"Evet; gerçek bu."

"Çok doğru."

"Sesi çıkmayan muhalifler, binlerce!"

"Şu sırada, özellikle gösteri sanatlarıyla uğraşan binlerce insan, Charta 77 karşıtı dilekçeyi birbiri ardından imzalıyorlar" diye hatırlatmıştı Jiři.

Ama kimileri, derin düşüncelere dalmışlardı.

"Önce iyice bir düşünelim. Bu örnek tek kalmayacak. İmzalayan herkes hapishaneye tıkılmayı, en azından konumunu yitirmeyi göze alıyor demektir. Şu halde zaten yurttaşlara ilişkin çalışmalar yapan ve bizim de yurttaşları bu çalışmalarına katmaya çabaladığımız birkaç kişiye imzalatıp onları da tehlikeye atmanın âlemi yok!"

"Eh, o zaman gizli listeye yazılır."

"Öyle şey olmaz" diye atılmıştı Jiři. "Ya kamuya açık bir belgeye imza koyarım ya da hiçbir şey imzalamam. Gizli bir liste hiçbir işe yaramaz ve sadece polisin eline geçerse, onların işine yarar."

Olayların gelişimi onu haklı çıkardığında, hiç de mutluluk duymamıştı. Ama en azından, öbürlerinin kuşkularını da üzerine çekmemiş oldu. Oysa o ilk gün, bunu şiddetle hissetmişti.

"İyi, güzel de Charta'yı imzalamazsan kime hizmet etmiş olacaksın ki?" diye sormuştu, kavgacı bir sarışın. "Burada bizim göze görünür olmamız söz konusu; değil mi?!"

"Ama hapishanede görünür olmanın da anlamı ve âlemi yok! Şu anda ben, hem küçük dükkânımı yitirmemenin, hem de ne yapıp edip rejimin dayattığı bu anti-Charta dilekçesini imzalamamanın derdindeyim. Kimileri bunu hemen yapmaya hazır; beri yandan birilerinin, hoşlarına gitse de gitmese de bu ajitasyon-propaganda işlerini üstlenmeleri gerek. Hemen hemen tüm ülke gibi, korkudan geberiyorlar. Birisinin çıkıp ilk olarak ve yüksek bir sesle, 'Charta 77'ye karşı hiçbir şey imzalamıyorum" diye haykırması gerek!"

"Peki ama bu Patoky neden seni bu kadar koruyup esirgiyor?"

"Kimseler onu sorgulamasa da Patoky çok engebeli bir yolda yürüyor. Hem... belki de babama ilişkin, bir türlü açıklayamadığı bir sıkıntısı vardır. Ama bundan pek emin değilim."

Kavgacı sarışın, çok bilmiş bir tavırla, "Eugen Serecka" diye, babasının adını mırıldanmıştı Jiři'nin.

Yatıştırıcı bir ses, "Charta, bir yurttaş girişimidir" dedi. "Katılımcıları, sadece dokunulmazlığı olan soylular arasından arayacak olursak dükkânı hemen kapatıp lahanalarımızı ekmeye gitmeliyiz. Birimiz öbürlerinden daha az tehdit altında olursa, buna ancak sevinmemiz gerekir. Aramızda eski parti üyeleri de var."

"Evet ama Slansky de asılmıştı" diye söze girdi sarışın adam. "Yaşlı Serecka da onu asanların arasında bulunuyordu."

Aykırı ve korkunç bir sessizlik anı oldu. Bu, yaşlı ve belli ki büyük saygınlığı olan ama Jiři'nin yüzünü anımsayamadığı birinin sözleriyle kırıldı:

"Dostlarım, istirham ediyorum! Biz burada bunun için mi toplandık? Yani gerçekten de burada toplanma nedenimiz bu mudur?"

Jiři, elini bıkkın bir tavırla sallamıştı:

"Elbette bunları konuşmak için toplandık. Bunları da konuşmayacaksak, gidip evlerimizde rahatça oturalım..."

Sürekli olarak ortalığı karıştıran adam, hiç kimse bundan hoşnut kalmasa da bağışlanmıştı. Diğerleri onu çok fazla sorgulamadılar. Jiři, giderek tırmanan utancıyla baş başa kalmıştı ve daha çok da utanmış olmaktan utanıyordu. Neden hiç kimsenin onu görmeye gelmediğini soruyordu kendisine. Gerçekten de bu babasının yüzünden miydi acaba? Ondan başkalarının da 1952 yargılamalarında idamlar

için el kaldıran babaları vardı. Acaba o da yavaş yavaş, sadece işini yapan adamların bulunduğu gri bölgeye mi geçmişti? O da diğerlerinin gözünde o kuşkulu konumda mı bulunuyordu? Bu soruyu sormaya cesaret ettiğinde, bazı insanların onu ilişki kurulabilecek kişiler listesinden çıkarttıkları çünkü kendisinin, 69 temizliğinden sonra bile sinema sektöründeki konumunu koruyup işini yapmayı sürdürdüğü yanıtıyla karşılaşmıştı.

"Ama bunların kimler olduklarını sormayınız aziz dostum! Hesaplaşmaya kalkışmanın gereği yok. Soyutlanmış, bölünmüş, iyiden iyiye güçsüzleşmiş ve bizzat rejim tarafından çok çeşitli ve değişik yanlış anlaşılmalara uğratılmış ve uğramış bulunuyoruz."

Jiři bu sözlerde, bu değerlendirmeyle pekâlâ uyumlu bir siyasal söylemin vurgularını algılamış ve başını sallayarak kabullenmişti. Eskiden beri Partili biri de ona, "Biliyorum" demişti. "Yönetici bir konumu geri çevirmek hiç de kolay değildir ama savaş ilan etmek de hiç mi hiç kolay değildir. Değil mi, Serecka? Ama başka bir seçenek de yok..."

Parti'nin çocuğu olarak Jiři, savaşı seviyordu ama boyun eğmişti. Hiç de büyük bir utku olarak değerlendirilemeyecek olan denizaltı taktiğinin, yeterince etkin olduğu değerlendirilmişti toplantıda. Gösterinin yıllık galasında yandaşları, alabildiğine parlatılmışlardı ama aslında pek zayıftı bu yandaş grubu; beşi korkuyla titreyen, üçü kararlı, sekiz kişi: "Siz sıkılı bir yumruksunuz" diyordu onlara, "ve uzun süre de böylece kalmanız riski var. Ne var ki utancın hangi tarafta olduğu konusunda asla yanılmazsınız! O, karşı taraftadır... Öbürleri bunu biliyorlar; onların bunu iyi bildiklerini hiç unutmayınız ve gerçekten de utanç, onlarındır." Küçük grubu, sessizce ona bakıyordu. Tüm suare boyunca dışlanmışlardı.

Patoky de kendi açısından, açıklama yapmaya zorlanarak eleştirilmişti. Yetkililer, "Kendini Charta 77 diye adlandıran antikomünist burjuva komplonun yandaşlarını, bir süredir yakından koruyorsunuz" demişlerdi. Patoky de "Bazı eski komünistler gidip birileriyle birlikte bir şeyler mi imzalıyorlar, bilmek istemiyorum" diyerek, geri çevirmişti bunu. "Yıl boyunca, yurtdışına en çok filmi satmış ve Filmexport'a en büyük getiriyi sağlamış olan bir stüdyoyu, kapatma-

yacağımızı söylüyorum. Ülkemizin dövize ihtiyacı var." Patoky o kalın derili gövdesini kullandığında ve gerçekten homurdandığında, yüksek çevrelerde kendisini dinletmeyi başarıyordu. O yükseklerdeki vahşi hayvanlar, aslında onun bu kalın derisini yüzmek istiyorlardı; ama onun şahsında nefret edilen bir işgali kabul edilebilir kılabilmek için gerekli, sistemi yağlayan ve vazgeçilmez barışı sağlayan bir unsur bulan Sovyet danışman, aynı fikirde değildi.

"Ekonomiyi görmezden gelemeyiz" diyordu Patoky. "Çekoslovakya'daki toplumsal barışın taşıyıcı ana direğidir. Stüdyoları çalıştırabilmek için gerekli teknisyenleri, hatta yönetmenleri hatırladığımız ve geri getirmeye çalıştığımız 70'lerde yapılan pek çok hatayı, bir daha yinelememek gerek. Çünkü o zaman, bu adamlar güç kazanmışlardı ve bizler de zayıflık göstermiştik." Yetkililer bu sözleri değerlendirmişlerdi. "Benim stüdyolarımda hiç kimse, bir tek kişi bile bu Charta'yı imzalamadı" diye bağlamıştı Patoky. 'Tek bir karıştırıcı bile yok. Bizim Sosyalist Cumhuriyetimize karşı hiçbir bildirge yok. Ama bunu kimi diğerleri için söyleyemem." Bu ağır katır tekmesi üzerine yetkililer, geçici olarak da olsa, ellerindeki avın bağlarını gevşetmişlerdi. ("Yine de bütün bu olanlara fazla güvenmeyin Sereckal" demişti sonradan Patoky. "Yoksa kapının önünü boylarsınız ve sizinle birlikte ben de kovulurum, azizim!")

Jiři'nin çalıştığı stüdyoda işten çıkarmalar olmamıştı. Ama baskıların aldatıcı yanı, sıkılan ellerin geri çevrilmesi ve diğer birtakım sıkıntılar, insanları giderek yıpratmaya başlamıştı. Neredeyse tümü, ağır ağır, utanarak ve gizlice, anti-Charta dilekçeyi imzalamışlardı. Aradan hayli karanlık ve hareketsiz epey zaman geçmiş ve bu dönemde Jiři hemen hiç yol alamamıştı. Sonra bir gün, uzun saçlı genç bir montajcı, bir rock meraklısı ve uzmanı olan Petr ortalıkta belirivermişti. Daha ilk günden tezi yok, Charta'cıları kokuşmuş bunaklar olmakla suçlayarak Jiři'yle kapışmıştı Petr. Ama iş filmlere gelince, bu ikisi mükemmel biçimde anlaşıyorlardı. Genç olmasına karşın, sezgileri güçlüydü Petr'in; montaj masasındaki becerisi de tıpkı moruklara karşı olumsuz içgüdüleri gibi, eşsizdi. Tek bir görüntü üzerinde ne kadar da çok tartıştıkları olmuştu; zorlayarak gizil bir görüntü yaratmaya uğraşmış, bu şekilde ürettikleri hınzırlıkları sadece

görmesini bilen usta gözlerin algılayabilecekleri biçimlerde sunmuşlardı. Günün birinde Jiři, bu abuk oyuna artık dayanamayıp montaj masasını tekmelediğinde ve isyan ederek tüm ömrünü bu çocukça oyunlarla geçirdiğini haykırdığında, o rock çocuğu Petr, adeta taş kesilmişti. Uzun saçlarını iterek kulağının arkasına sıkıştırmış, sigarasının izmaritini yakmış ve yönetmenine "Aslında senin sorunun Cumhuriyetin malzemesiyle" demişti. "Tüm donanımımız bozuk... Git, kendine bir kahve al, moruk! Ben seni bu küçük soğan cücükleri için hazırlarım. Bak, bu kız meslek lisesi için, olağanüstü güzel bir planım var. Görenler bunun, sarışının aşkı türünden bir şey olduğunu sanacaklar, eğer bir haltlar karıştırmazlarsa..."

Bir sigara içmek için kafeteryaya yollanan Jiři, dönüşte montaj odasına, tepeleme doldurduğu iki fincan kahve getirmişti ve Petr de bunlardan birini bir yudumda içmişti. O dünyayla alabildiğine dalga geçebilmek için, hep aynı neşeyle ve mizah duygusuyla, kendisine en uygun dalga boyunu arıyordu.

Bir gün, Jiři çekim için dışarıya giderken Petr, "Madem oraya gidiyorsun, bana Zlutice Barajı'nın planlarını getir; onlarla iyi eğlenebiliriz" demişti. Jiři, tüm yöresini perişan etmiş olan bu Zlutice Barajı sayesinde, nasıl bir eğlence üretilebileceği konusunda hiçbir fikir sahibi değildi; bir hayli homurdanmış ama planları da getirmişti. Petr büyük bir mutluluk içinde bunların üzerinde gezinmiş, iyice çiğnemiş ve keyiflenmişti. Serecka'nın ekibinden kimilerinin, Petr'in etkisinde kalıp çalışma saatlerini gevşetmeleri, Patoky'nin gözünden kaçmamıştı: "Bunların iplerini biraz gerin, Serecka!" diyordu. "Biliyorum, bunun böyle olmasından siz de hoşlanıyorsunuz! Evet, iyi bir montajcınız var ve onun bu yönüne diyecek hiçbir şey yok. Ama, sınırlara dikkat edin; yoksa sizin bu 'rock düşkünü'nün ipliğini pazara çıkartırım! Ardından da sizinki gelir." Bu sözlerin ardından da, yapımın sansürden geçtiğine ilişkin imzayı atmıştı.

Patoky ile Barrandov'un tepeleri üzerine tartıştığı o dönemde, Jiři'nin çok kıvandığı, fil ayağı bir takım elbisesi vardı. Petr görene dek de giymişti bunu. Genç adam elbiseyi görür görmez, oldukça kuşkulu bir bakışla, mırıldanmıştı:

"Ne zamandan kalma bu? 48 Şubat'ı öncesinden mi?"

"Defol git, temizlen" diye tepki göstermişti Jiři. "Leş gibisin ve midemizi bulandırıyorsun. Kafayı çekmeye de biraz ara ver, neredeyse film makaranı bile göremez hale geleceksin!"

Aradan geçen zamanla, Petr de ağır ağır yaşlanmıştı. Kendisini hep iyi hissediyordu; ama artık saçları hep kulaklarının arkasındaydı.

Charta'cılardan biri bir gün Jiři'ye sormuştu:

"Eğer yoldan sapan sen isen, öbürlerine ilişkin olarak ne düşünüyorsun?"

"Genç zibidiler, maceracılar" diye homurdanmıştı Jiři ve o sırada aklından Petr geçiyordu. "Benden önce kodesi boylayacaklarından korkarım."

"Öyle bile olsa moruk, ilk boylayanlar onlar olmayacak."

En eskiler ve en bilgeler, "Biz buraya insanları kodese yollamak için gelmedik" demişlerdi. "Ama yine de bize katılanlar, bu işin sonunun orası olabileceğini bilmeliler."

Daha sonra da hapishaneye ilk gidenler bunlar olmuşlardı ve Jiři, dışarıda kalmış olmaktan ötürü, büyük bir utanç duydu. Bundan sonra da bu utancın etkisiyle ne zaman biraz daha etkinleşmeye niyetlense, bizatihi Charta'nın kendisi, onu daha sakin olmaya ve daha tedbirli davranmaya yönlendirmişti. Böyle zamanlarda hapse girme korkusu ve arzusu birbirine karışır, tehlikeler ne kadar çoğalırsa, dayanışma da o kadar yükselirdi. Birçok kez en yakın dostlarına açılmak ve bu korkularından ve içindeki o uğursuz ve aslında pek hor gördüğü, kahraman olma arzusundan söz etmek istemişti. Ne var ki söyleşi hep birilerinin yaşamış oldukları hazin dramlara kayıyordu ve o, bir ayrıcalıklı olduğunun tam bilincinde, hep susuyordu. Susmak, korkuyu keskinleştiriyordu. Üstelik ne kadar korkarsa o kadar çok utanıyor ve bu utanç da büsbütün ürkütücü bir hal alıyordu. Bu adeta mekanik bir döngü gibiydi; adeta bir dolap beygiri gibi hep kendi etrafında dönüyordu ve ne kadar yürürse, daha da yalnızlaşıyordu. Jiři Serecka, Charta 77 sürecinde hatta 87'de bile yapayalnızdı.

Tepla köprüleri boyunca ilerlemiş, Viyana tarzı çay salonunun önündeki, altın yaldızları dökülmüş fili geçmişlerdi. Yolda Ruda'yla karşılaşmışlardı ve Jiři onun da kendilerine katılması için ısrarlı ol-

muştu. Şimdi kentin dış kenarına, Marienbad yolunun ve ormanın başladığı yere, Bad I'in önüne gelmişlerdi. Ruda Jiři'ye, "Her koşulda gidip görmek gerek" diye baskı yapıyordu. "Bir şeyler yapan herkesi birer birer alacaklar. Onlarla hemfikir olmasak bile, gelişmelerden bilgilenmek gerek."

"Şurası doğru; şu sırada hiç kimseyi reddedemeyiz" diye iç geçirdi Jiři. "O kadar azız ki..."

"Üstelik, iyi bir biraya da hayır denemez, değil mi? İyi kan, ağır çekendir. Yakında fırtına patlak verecek..."

"Alice, içeride içersek bu sizi sıkmaz, değil mi? Sizi temin ederim ki teras çok daha serindir."

"İçeri mi gireceğiz?" dedi Alice.

"Bizi kim engelleyebilir ki? Aynasızların arabalarını göremiyorum; ne de çevrede sivil bir siyasi polisin utanç verici gölgesi var!"

"Ama, burası hâlâ çalışıyor mu?

"Yeraltı katında hamamlar, zemin katta kumarhane var. Ne sanmıştınız?"

Bunun bir sanrı olduğunu sanmıştı ve onlar da birer gölgeydi sanki; ama herhangi bir şey söylemeye cesaret edemedi. Bad I'i her zamanki gibi otlar sarmıştı. Daha ilk günden belirmişti otlar; ama uzaklardan gelen bir çayır biçme makinesi mırıltısı, belediyenin işçilerinin bu yeşillik kargaşasıyla mücadeleye, alanın öbür ucundan başlamış olduğunu gösteriyordu. Bad I, yalancı mermerleriyle, heykel sütunlarıyla ve kırık rampasıyla, hâlâ çalışan, işleyen bir düş gibiydi. Adeta bir tiranı çağrıştıran mantığı, Alice'e tam tersini dayatıyordu; ama o, bu mantığa karşı mücadele ediyordu. Bakışları, Jiři'nin elindeki *Rudé Právo*'ya kaydı. Fransa'nın askeri sınır kentlerindeydiler ve Alman düşmanlarını gözlüyorlardı; doğuda mavi sabahların puslu aydınlığı vardı; ufuktaki kıpkırmızı bandın üzerinde, dokuz yüz on dört yılının, çiçeği burnunda ölülerinin mezarları görülüyordu. Sedan faciası. Arthur Charles-Mézières'de kent duvarlarını aşıyor, bembeyaz ve tozlu yol boyunca yürüyüp gidiyordu...

Çekoslovakya'da zaman kıpırtısızdı, Bad I ise daha da öyleydi. Ama bu çok fazlaydı ve böyle de kalamazdı. Yeniden kurulan düzende, yirmi yıldır süren bir düzende bu düzensizliğin ta kendisiydi ve

farklı dünyaların birbirine girdiği bir içe kıvrılmaydı... Böyle bir kaosa hiç kimse sonsuza kadar hoşgörü gösteremezdi. Yetkililerin hoşgörüyle davrandıkları şey ya da daha doğru bir deyişle bizzat kendilerinin yol açtıkları düzensizlik zaman içerisinde aşınmıştı. Bunun üzerine zamanın getirdiği ayrıcalıkları uygulamaktan başka da yapacak bir şeyleri yoktu...

"Haydi çocuklarım, giriyor muyuz? Terledim ve susadım!"

Susamış olan elbette Jiří'ydi; ama sesi Alice'e sanki çok uzaklardan geliyormuş gibi geldi. Yelpazelendiği *Rudé Právo*'nun çarpması tehdidiyle çıktı Alice merdivenleri; üstlerindeki kemer sanki zamanın uçurumuna asılmıştı ve neredeyse tepelerine düşmek üzereydi. Ama kemer direndi ve ayaklarının altındaki zemin de sapasağlam, yerinde kaldı. Alabildiğine geniş bir holde, siyah-beyaz damalı bir bezekle döşenmiş bir zemin üzerinde, bir tür yükseklik korkusu hissederek yürüdüler. Kare biçimli koskocaman kırmızı koltuklar kollarını açmış, onları çağırıyor gibiydi. Pek yaşlı bir kapıcının onlar için adeta törensel bir tavırla açtığı ahşap çerçeveli ve camlı bir kapıdan, yaşlı adamı ciddi bir tavırla selamlayarak girdiler ve pek aşınmış geniş bir merdivenden yukarı çıktılar.

Birinci kata çıktıklarında, tavanları zengin bir şekilde süslemeli, kocaman avizelerle donatılmış, iki büyük rulet masası bulunan pek geniş salona ulaştılar. Gayet soğukkanlı bir biçimde ve Alice'in şaşkınlığını görmezlikten gelerek Sedan'ı ve borazanlarını, sınır kışlalarına bir göz bile atmadan geçtiler. Hastanelerdeki gibi duvara gömük bir televizyonun altındaki basık ve masif camdan bir masanın etrafındaki koltuklara yöneldiler; altmışlı yıllar filmlerinde kurgulanmış kişiler gibi, adeta babalarının evine gelmiş bir rahatlıkla yerleştiler. Büyük salonun sonunda bir yerden, düğümlü papyon kravatlı ve koyu renk takım elbiseli biri çıktı ve onlara doğru yaklaşırken parmağıyla "hayır" işareti yaptı; ama Petr'i tanıyınca bundan vazgeçti ve hafifçe öne eğilerek selam verdi; onun bu jesti, sanki masaya bir davet gibi algılandı. Daha sonra salonun ortasında, o saatte bomboş olan masaların arasındaki ahşap bir tezgâhın arkasına geçti.

"Bira mı?"

"Başlangıç olarak."

Alice sessizce ayağa kalktı ve sanki bir şeyden sakınır gibi gayet tedbirli bir yürüyüşle (hemen her yanında anlamsız ve nedeni belirsiz yasakların hüküm sürdüğü bu ortamda hep tedbirli olmak mı gerekiyordu? Belki de bunun kökeninde 'korku' yatıyordu; kim bilir?) binanın arka tarafındaki ormana bakan büyük pencerelere doğru ilerledi. Çam ağaçlarının ötesini perdeledikleri bir yol, yılankavi dönemeçler yaparak gidiyordu. Hemen hemen hiç kimse yoktu ortalarda. Bu boşlukta birdenbire, üzerinde Marianske-Lazne tabelası bulunan, toz toprak içinde bir otobüs belirdi ve genç bir kızın işaret etmesi üzerine durakladı. Burası gerçekten de Marienbad yoluydu, Jiři palavra atmamıştı. Kukla tiyatrosunun arkasında yükselen Demir Dağları bir kez daha gördü; Bohemya'ya, haritalardan anımsamadığı, yaşlı ve tatlı eğimli tepelerin arasındaki ve ormanın yanı başındaki çok paslı bir durakta bekleyen genç kızların geleceği varsayılan bir otobüsü bekledikleri bu ülkeye, yeni baştan daldı.

O sırada Petr, arkadaşlarına, "Garson, Frantisek'e, kayınbiraderime haber vermeye gitti" diyordu. "Biz rahatımıza bakalım. Eee, Jiři, geçen akşam Stanĕk'le olan şu ünlü meselelerinizi halledebildiniz mi?"

"Puff... Herif tıpkı bir midye gibi, sımsıkı kapanıyor, açılacak gibi değil. 52 senesine inceden inceye yollamalar yaptığını anladığımı düşündüm. Bunun mutlaka babamı da içerdiğini anladım. Bana göre bu herif, yenilerin sıradan bir profiline sahip. Parti'ye çıkar sağlamak için, bunun sağlayacağı avantajlar için girmiş... Gayet ahmakça bir çıkarcılıktan başka bir şey değil. Stanĕk, yakışıklı bir adam. Böylelerini bilirsin; daha tehlikelisi ve uzlaşılmazı yoktur: Neden omuzlarımın üstünde böyle güzel bir kafa varken ben, kalkıp da 1945'de yanlış yanda bulunmak bahtsızlığına uğramış olan bu ülkenin dertleriyle uğraşayım? Ah, benim güzel yavrum, seni gidi hayvan soyu!.."

Bakışları, onu dikkatle dinleyen Charles'ın zarif ve düzgün hatlarına, ince burnuna ve mavi-yeşil gözlerine yöneldi. Bu yakışıklılık, önceleri onu tam bir vitrin olarak değerlendiren Jiři'de, büyük bir kuşku uyandırmıştı; üst düzey, Parti değişti dedirtebilmek amacıyla böylelerini biraz öne çıkartırlardı.

"Evet, evet, biliyorum. Başta ben de seninle aynı şeyleri söyledim. İnsan yanılabilir! Yazık ki çağımızdaki başat eğilim, Batılı ah-

mak aydınların büyük bir yanılgıya düştükleri hususlarda hâlâ ısrarlı olunması... Bu çağdaş görünümlü herifler, en azından kendinden iğrenmenin ne demek olduğunu bilen, kaba saba Stalinci hödüklerden bin kat daha tehlikeli!"

"Kendi payıma ben, olayların bu kadar basit olmadıklarını düşünüyorum" dedi Ruda. "Bizde doğru dürüst reformcular olmasa bile, tamamen teslim olmak ve gidip lahana yetiştirmek istemeyen kişiler için Parti, hâlâ elverişli olan tek çalışma ortamıdır... Yani en basitinden, başka hiçbir ortam yok! O zaman, birtakım avantajlar, çıkarlar, tamam. Ama başka nereye gidebilirsin ki? Senin Stanĕk orada ne haltlar çeviriyor? Bakalım; yaşayalım ve görelim. Ama sen bunu ancak onunla gerçekten uzlaşmaya başladığın zaman görebileceksin."

O sırada onlara doğru yaklaşan Alice, söze karıştı: "Dilerseniz, Stanĕk olgusunu yeniden ele alalım."

Aralarına oturdu ve düşünceli bir şekilde, iç çekti.

"Yani sonuç olarak, içinde hiçbir yenilikçinin bulunmadığı bir Parti yapılanması mümkün mü?"

"Burada mümkün" diye homurdandı Jiři. 'Tümünü dışladılar."

"İyi ama, biliyoruz ki tamamen tek sesli olan hiçbir parti yoktur. Böyle bir şey olamaz; bu çok açık. Bir komünist partisi, her zaman içten patlamalı bir yapı değil midir? Bu çelik gibi kaynaşmışlık görüntüsü, yönetimin dört bir yandaki düşmanlarına ve elbette kendi militanlarına, vermek istediği bir izlenimdir. Üstelik bu hiçbir zaman da tamamen yalan değildir. Bir komünist partisi, iktidarda değilse, sürekli olarak değişik akımlarla çalkalanır; ama tüm bir ülkede iktidarda ise?.."

"Yani Çekoslovak Partisi'nin en iyi kardeşi olan Fransız Komünist Partisi, tek sesliliğin, monolitizmin, Batılı modeli mi?"

"Görüntü öyle... ama bunun böyle olmasını isteyen hiç kimse yok. Ama bu böyle olmasa, Parti paramparça olur. Orada Sosyalist Parti'de olduğu gibi değişik eğilimler olamaz; çünkü Komintern'in mirası olan sol sapma ve sekter gelenek, böyle bir partide böyle eğilimlerin derhal rayından çıkacağını öngörür. Yani, hoşumuza gitse de gitmese de bu böyle..."

Tüm bu sunum süresince başını pek canlı bir biçimde ve onaylayarak sallayan Ruda, kolunu tantanalı bir biçimde havaya kaldırdı:

"İşte! İşte ben buna sağduyulu bir kadın derim! Dinle Serecka, dinle de az biraz ders al!"

Jiři, sigarasını içerken, bir yandan da homurdanıyordu.

"Evveett... Sadece Komünist Partisi söz konusu olduğunda ortaya dökülen pek titiz bir sağduyu örneği... Neler olup bittiğini unutmuş olan bir ihtiyar için, eski refleksleri yeniden hayata geçirme..."

"Aman Tanrım! Yahu Jiři, sana ne söyleniyor, onu dinle!" diye bağırmaya başladı Ruda ve aynı anda öfkeli 'şşştt!' sesleriyle susturuldu. Alice, yüreklice sürdürdü:

"Ama siz, siz bunların hiçbirini bilmez değilsiniz!"

"Sorun şurada ki, bütün bunlar bize Stanĕk'in namusluluk düzeyi ya da ahlaki düzgünlüğü üzerine hiçbir ipucu vermiyor."

"Ne de bağlamak durumunda olduğu hesapların boyutları hakkında, değil mi? Kim bilebilir?.."

Alice Ferrier bu sözleri söylerken gözlerini Jiři Serecka'ya doğru kaldırdı, bir an için karşılıklı, gülümsemeden, dimdik bakıştılar.

"Hem sonra, bu neden bu kadar önemli?" diye atıldı Petr, perçemlerini geriye doğru sıyırırken. "Patoky ile durumu uzun yıllar boyunca pekâlâ iyi idare ettiniz..."

"Çünkü" diye içini çekti Jiři, "Stanĕk'in bambaşka bir yapıda olduğundan kuşkulanıyorum. Bu belki de bizim gebermemize yol açacak olan bir yapı..."

Petr'in kayınbiraderi göründü ve onlara yaklaşmalarını işaret etti. Alice'i devasa camlı pencerelerin önünde yalnız bırakarak geri çekildiler. Okuyamasa da *Rudé Právo*'yu açtı. Komünist düşüncenin, yatık ve üstleri aksanlarla bezeli harflerle ve küçük puntolarla yazılmış yazılarla dolu, kötü bir kâğıda basılmış olan, bu en tanınmış günlük gazetesinde, aslında okumaya değer hemen hiçbir şey bulunmadığı da bilinmeyen bir şey değildi. Külünü, sadece kongrelerde ve resmi toplantılarda servise çıkarılan, kocaman cam kül tablalarından birinin içine düşürdü. Karel, televizyona bakmak için izin isteyerek, çevresinde fırdolayı dönüp duruyordu. Sonunda o papyon düğümlü adam ortaya çıktı ve güleç bir yüzle, ışıkları yaktı.

Bir süre sonra sıkıldı ve dolaşmaya çıktı Alice. Merdivenleri gerisin geri indi. Zemin kattaki kapı görevlisi ona bodrum kata inen, yarı karanlık bir başka merdiveni gösterdi. Bir an tereddüt etti; ama sonra sanki bu uyulması gereken bir emirmiş gibi, itaat etti. Çok karanlık, uzun bir koridor boyunca ilerledi; kahverengi kontrplak sosyalist kapılara kulak kabarttı; çevresindeki yoğun sessizliği dinledi ve belli belirsiz ürperdi. Küçücük bir kulübenin yanına gelince, eski, bildik ama ayırt edilmesi güç bir koku aldı. Kapının arkasında birileri vardı. Birileri, kısık sesle tartışıyorlardı. Kapıyı yavaşça iterek açtı. Çıplak bir ampulün altındaki küçük teksir makinesinin çevresindeydiler ve biri, makinenin kolunu alışkın bir şekilde çeviriyordu. Bu koku, teksir mürekkebinin o bildik kokusuydu. Bad I'in duvarları uyandılar; bir başka kulübenin kapıları açıldı.

Vosges Meydanı, kraliyet meydanı ve taş kemerleri ile kraliçenin konutu, kralın sarayının tam karşısında yer alıyorlardı. Ana okulu, kubbelerin altındaki ağır ve işlemeli kapısıyla, oradaydı. Annesinin sınıfında, açık tehdit gibi duran ve çocukların çıkmaları yasak olan, üç renkli bayrağın asılı olduğu bir de balkon vardı. Terör döneminde kazıldığı söylenen karanlık koridorlardan, komşu erkek okuluna geçiliyordu, şimdilerde ise oraya, avludan geçerek gidilebiliyor. Bu okul binası, bir zamanlar Victor Hugo'nun eviydi. Bu ana okulunda, teksir için mumlu kâğıt bulunabilen küçücük bir kulübe vardı ve oraya sadece öğretmen çocukları girebilirlerdi. Bu öğretmenler bu malzemelerle, okul kapandığında, pedagojik belgeleri ve diğer gereçleri hazırlardı. Ama kimi zaman da bu menekşe rengi mumlu kâğıtların üzerine daha koyu renkli, neredeyse siyah ve alkol kokan bir yazıyla, beceriksizce yapılmış bir orak-çekiç deseninin altında "devlete karşı çıkan karıncalar ordusu" falan gibi şeylerin yazıldığı da olmuyor değildi! ("Sakın parmağını sürme üstüne; sonra bozulur!") Alice, bu sırrı kimselere söylememesi için düzenli olarak tehdit edilirdi. Esasen, "komünist" sözcüğünü telaffuz etmesi, "resmen" yasaklanmıştı. Annesi, böylelikle daha az kuşku ve kaygı duyacaklarını söylerdi.

Sabahları, okula yalnız başına gidiyordu; kış mevsiminde sabahları, o boş meydandaki demir parmaklıklar, ince, beyaz bir örtüyle

kaplanırdı. Odacı kadın Suzanne, sobaları yakardı. Gümüşrengi bileziklerle sabitlenmiş boruları tavana dek çıkan, kocaman ve kare biçiminde, döküm üstü seramik kaplı sobalardı bunlar. Kömür kovaları elden ele geçer, bildik bir duman kokusu duyulurdu. Tahta masaların üzerindeki un izlerini, aşağıdaki horoz öten avludan gelen koyu sarı ve bazen de kahverengi tavuk yumurtalarını tekrar anımsadı Alice; kentten ne kadar uzaktaydılar! Meryem Ana yortusunda ana babalardan para istenmezdi; annelerinin krep yapması için çocuklar un ve yumurta getirirdi. Öngörülü ve bilge bir kadın olan annesi ona, pahalı olduğu için her zaman zor bulunan gıda olan tereyağı verirdi. Nerede pişirirlerdi bu krepleri? Eh işte; sınıfın ortasında, yere koydukları bir ispirto ocağında; sonra da sıcak kalmaları için o kocaman soba üzerine koyarlardı; kömür ateşinin sıcağında, kavrulurdu çocuklar...

Kim bilir kaç kez Müdire Hanım'ın kızıyla birlikte, o krallık döneminden kalma, artık birer yıkıntıya dönmüş olan koskoca gereç ambarlarına girmişlerdi. Elbette yasaktı bu; ama orada daha sonra okuyacakları kitaplarda görecekleri her şeyi bulmuşlardı. Kaybolup gitmiş evliliklerin buruşuk gelin taçları, tahta atlar, eski elbiseler, eğreti kıyafetler, artık kullanılmayan dilbilgisi kitapları. Akşam olunca meydanın fenerlerin kirli ve zayıf ampulleriyle aydınlanan yarı çökmüş kemerlerinin altından, sanki bir düşten çıkmışa benzeyen bir siluet, başında sipsivri şapkası ve eski püskü, kabarık külot pantolonuyla geçer, karanlıkta taşlarda çınlayan bastonuyla da çocuklara büyük bir korku salardı. "O, Napoléon döneminden kalma bir yarım-aylıklı; saldırgan değildir" derdi annesi. Suzanne gibi o da, tam bir proleter olarak çalışıyordu. Propagandası başarılı oldu ve kendisini bir "halk kadını" olarak kabul ettirmeyi başarmanın gururunu yaşadı. Alice'in miras olarak alması için oldukça uzun bir zaman geçmesi gerekecek olan birtakım deyimleri, annesi sık sık kullanırdı. Alice, mermer basamaklı merdivenlerden tek başına indiği bir kış akşamının alaca karanlığında Suzanne'ı, süpürgesinin arkasında düşünceli bir biçimde dikilmiş, avucunun içinde tuttuğu bir şeye dikkate bakarken görmüştü. Merdivenlerin yukarısında birtakım ayak sesleri duyan Suzanne, başını hızla kaldırmış ve elindekini saklamaya çalış-

mış ama Alice'i görünce rahatlamıştı. Alice yaklaştığında buna acele bir göz atmış ve orak-çekici hemen fark etmişti. Fransa krallarının bu koskocaman merdivenlerinde süpürge bir yana gitmiş, sırtlarını duvara dayayan iki kadın, sessiz bir saygıyla, üzerinde özenle yazılmış bir yazıyla Suzanne'ın adı bulunan bu karta yine özenle yapıştırılmış olan orak-çekiçli ödenti pulunu, pek büyük bir dikkatle seyretmişlerdi. Bu, adeta alev alev yanan bir Fransız Komünist Partisi üye kartıydı.

Adamlardan biri öksürdü ve Alice sıçrayarak dalgınlığından sıyrıldı. Bir süredir onu izliyordu Charles; daha sonra hepsi birden ona döndüler.

"Karel nerede?" diye sordu babası.

"Bir Alman tv kanalının önüne çakılı."

Jiři bir makaleyi okumaya dalmıştı ve hoşnutsuz bir havayla, başını sallayıp duruyordu.

"Ne yapıyordunuz burada?"

"Düşünüyordum."

İşletmeci kayın birader, Almanca olarak sordu:

"Buraya geçmenize kim izin verdi?"

Kadın, umursamaz bir havayla omuzlarını silkti.

"Neyse, bitirdik zaten."

Kolu döndürmeyi kestiler, bastıklarını naylon bir torbaya doldurdular ve bunu Petr yüklendi; kapıyı kapattılar ve tartışmalarına hiç ara vermeden yukarı çıktılar. Tam zemin kata çıktıklarında merdivenlerden onlara doğru gelen aceleci ayak sesleri duydular ve birdenbire beliren siyah papyonlu adam, soluk soluğa, Çekçe bir şeyler söyledi.

Kaskatı kesildiler ve birbirlerine baktılar. Tüm bakışlar naylon torbaya ve onu elinde tutan Petr'e yöneldi. Kayınço ona geri dönüp inmesi için işaret etti; ama o bir baş işaretiyle 'hayır' yaptı. Yukarıdan birtakım sesler geliyordu. Bir kararsızlık, kaskatı bir hareketsizlik anı geçti. Daha sonra Jiři naylon torbayı Petr'in ellerinden sökerek aldı ve ve hızla Alice'e uzattı:

"Polisler gelmiş. Siz önden çıkın; alışveriş yapmış bir turistsiniz; onlara bakmadan geçin ama onların bakışlarından da kaçmayın. Ne

onlara, ne bize bakmak için de geriye dönün dosdoğru Termal Hotel'e gidin. Koşmadan. Anlaşıldı mı?"

"Karel?" dedi Alice, boğulur gibi bir sesle. "O, yukarıda..."

"Biz ilgileniriz. Haydi!"

Kadın itaat etti. İçindeki ürpermeyi hissediyordu; ama henüz kendisine tam anlamıyla hâkimdi.

"Çok dikkat et!" dedi ona Charles.

Alice Jiří'nin, biraz değişik bir sesle, onu yanıtladığını duyabildi:

"Neye dikkat edecek, geri zekâlı? Aynasızlar onu yakalayacak olurlarsa, hiçbir şey yapamayız."

Camlı kapının önünde, kapıcının etrafına yığılmış bir polis kalabalığıyla karşılaştı. Kapı ile onun arasındaydılar ve bu görüntü tıpkı bir hırsız polis oyununa benziyordu. Dimdik ve kaskatı (ki öyle olmaması gerektiğini biliyordu) yürüdü ve bakışlarını dosdoğru kapıcıya yöneltti. Adam kapıyı açarken hafifçe öne doğru eğilerek, onu da kurtarmış oldu: Biraz da törensel bir söylemle "Güle güle Madam, geldiğiniz için teşekkür ederiz" dedi ve bunun üzerine polislerin en genci, kendiliğinden bir hareketle biraz gerileyerek geçmesi için yol verdi. Alice kapıcıya gülümsedi ve kendisine bakmayan polis kalabalığına kibarca, biraz da mesafeli bir şekilde başını hafifçe eğerek belli belisiz bir selâm verdi. Arkasında onu çağıracak olan emredici bir sesi bekleyerek ve sanki duyar gibi olarak salonun ürküntü veren damalı zeminini geçti ama geri dönmedi. İlk gelişinde bu salon ona sanki bu kadar büyük gibi gelmemişti. Bu kez, ne kadar yürürse, kapı o kadar uzaklaşıyormuş gibi geliyordu. Sonunda o bir türlü gelemeyecekmiş gibi gelen eşiğe ulaştı, kendisini sıçrama tahtasının ucuna gelmiş bir atlama sporcusu gibi hissederek gün ışığına çıktı, bir an için de olsa, özgür olduğunu iliklerinde duydu: Artık dışarıdaydı, kırık rampanın önündeydi. Merdivenlerin altında polis takımının boş arabası duruyordu; sadece direksiyonda uyuklayan bir polis vardı içinde. Termal Hotel'e gitmek için dümdüz yürümesi ve Tepla'yı izlemesi yeterli olacaktı; yol basit ve bildikti...

O anda, bir daha hiç hissetmeyeceğini sandığı o duyguyu yaşamış olduğu gerçeğiyle yüz yüze geldi. Gerçekten büyük ve derin bir korkuya kapılmıştı. Bu dünya artık onun bildiği dünya değildi; bu

dünyayı artık pek büyük bir güçlükle tanıyabiliyordu. Hiç durmadan ilerlemesi söylenmişti. Durmaması, geri dönmemesi, koşmaması... Bu söylenenlere itaat etmek istiyordu; ama ölesiye şaşkın ve korkudan kilitlenmiş bir durumda, bacaklarının kendisine itaat etmeyip direndiklerini fark ediyordu. Söylenenlere karşın orada biraz duraklamak ve bu korku duygusuna kilitlenmiş vücudunu bir an için dinlemek istiyordu. Kendisini hazır hissedince basamaklardan indi (şimdi artık kaygılandığı gereğinden fazla zaman kaybetmiş olmak değildi; onu endişelendiren bu artık neredeyse mekanik bir hal almış, dimdik ve kaskatı, tüm doğallığını yitirmiş olan adımlarıydı) ve adeta düş âleminde gibi, her adımında derin nefesler alarak yürümeye koyuldu. Söylenene itaat etmekle birlikte, yani ne duraklarken ne de koşarken, bir yandan da nehir boyunca yürümesi gereken yolun uzunluğunu ve Termal Hotel'in hangi dönemeçte bulunduğunu hesaplamaya çalışıyordu. Elindeki torbanın varlığı, sanki tüm kenti baştanbaşa değiştirmiş gibiydi. Zamanın durduğu, o sakin akan suların kenti, dünyanın kendisinden habersiz olduğu bu ucu, artık adeta tam bir tehdide dönüşmüştü. Yanından geçenler, sanki polisin ödenekli muhbirleriydi. Yıkıntı halindeki her ev, sanki bir gözetleme noktasıydı. Nehrin suları düşmandı. Doğu'nun yeraltı ofislerinde sorgulayan cellatlar, karınlara vurulan tekmeler, çığlıklar, kurbanların fışkıran kusmuklarına basan pabuçlar. Tüm bunlar birdenbire uzaklardan yakınlara gelmiş, belli belirsizlikleri ve devrimci bir saygınlıkla halelenmişlikleri uçup gitmişti.

Eh işte; ama tüm bunlar şu anda devrimin birer sorunuydu. Bir bulantı hissediyordu; bu çıplak olmak ve kendini fark ettirmeden tüm bu insanların önlerinden geçmek istemek gibi bir şeydi. Biraz fazla hızlı yürüdüğünü düşündü ve adımlarını bir düzene koydu; yavaşladı. O belli belirsiz korku, gereğinden fazla hızlanmasına yol açmıştı. Sarı ceketiyle, adeta bir trafik lambasını andırıp dikkatleri üzerine çekiyordu. Sanki tüm kent ona bakıyordu. Ona bitip tükenmek bilmez gibi gelen bir süre sonra, Fil Pansiyonu'na ulaştı. Demek ki zaman tamamen durmamıştı; içinde yol aldığına göre de mekân, boyutlarını muhafaza etmeyi sürdürüyordu. Yine de hiçbir şey gerçek gibi değildi. Muzaffer komünistlere düşmanlık güden yasak yayınlar

taşıyarak Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nda yürümek, gerçek olamazdı. Eğer o da, o bile buradaysa, bu ancak bir hata olabilirdi... Evet, bir hata... Yeraltındaki bürolara sürüklenen tüm bu insanlar gibi, bu da ancak bir hata olabilirdi; başka birisiyle karıştırılmış olmalıydı; üzücü bir hata... Daha sonraları, günün birinde kendi kendine bir zamanlar imparatorlukta kaçak yayınlar taşıdığını itiraf edecek olursa, belki de kendi kendisine bile inanmayacaktı. Tüm bunlar, geçmişte kalan ve şimdi ancak düşleri görülen eski günlerin silik renklerine bürünecekti.

Sonra birdenbire tam arkasında, sırtının ortasında bir ses, "Verin de ben taşıyayım paketinizi, ağıra benziyor" dedi ve yabancı bir el elinin üzerine kapanıp elindeki torbayı almaya kalktı. Bunun üzerine neredeyse havaya sıçradı Alice. Bir an için bu sözlerin İngilizce olarak söylendiğini; oysa polislerin Çekçe konuştuklarını düşünemedi bile. Korku, adeta bir elektrik boşalması gibi tüm vücudunu dolaştı, torbayı sımsıkı tuttu ve öbür eliyle de kavradı. Oysa aynı ses konuşmasını gülerek, sakin bir tonda sürdürüyordu: "Sizi korkuttum galiba; bağışlayın beni lütfen." Aynı anda bir başkası, bu kez Jiři'ninki duyuldu: "Merhaba, Stanĕk yoldaş." Nereden çıktığı belli olmayan Jiři, nefes nefeseydi ve kadına kaygıyla bakıyordu: "Sakın terslemeyin, ne de olsa o bizim patron!"

"Alışveriş mi yaptınız?" diye, pek rahat bir tonda sürdürdü, artık torbayı almış olan Stanĕk. "Hiç kuşkusuz Bohemya kristallerimiz, değil mi? (Torbayı biraz eğerek kulağına yaklaştırdı.) Oh, oh; yoksa bir 'kling' sesi mi duydum? Aman dikkat, özenli taşımak gerek. Kristal bardaklar, değil mi?"

Alice, inanmayan gözlerini kocaman açtı, derin bir soluk alıp gülümsemeye çalıştı ama ancak suratını buruşturdu.

"Yeni sanatın ürünleri. Çok güzel şeyler" derken, bir yandan da torbaya daha bir dikkatle bakıyordu.

Alice, bakışlarını kaçırmaya çalıştı.

İki adam, dostça gibi görünen söyleşilerini sürdürerek Termal Hotel'e doğru yürümeye devam ettiler. Alice, soluğunu toparlamaya çalışarak arkalarından onları izliyor, aklını yavaşça, tekrar toparlıyordu. Gözü bir yandan hem sürekli olarak kalabalığın içinde sallanan

naylon torbaya dikili, bir yandan da her an torbayı açmaya yönelik bir hamlesini beklediği Stanĕk'in ellerine bakıyordu. Yani bu adam ona yönelik kibarca iki girişiminin yanı sıra, o bir an yakaladığı ve tüm benliğini etkileyen ve adeta klinik bir sınava benzeyen kısa ve keskin bakışının düşündürdüğü başka bir niyet mi besliyordu? Parti, ruhunu da mı ele geçirmişti? Peki, bu torbanın içinde, 'kling' diye ses veren bir şey mi vardı ve eğer varsa, ne vardı? Göründüğü kadarıyla, sadece kâğıt tomarlarıydı bunlar; orta kısmı biraz şişkince gibiydi. Peki ama bu adamlar, bu antik Bad I'in mahzenlerinden neler alıp taşıyorlardı? Stanĕk olup bitenleri anlamış, polisleri geri yollamış ve şimdi de onunla alay mı ediyordu? Giderek yükselen soruların ve bunların yanı sıra geri gelen korkunun ve kuşkuların girdabında boğulduğunu hissetti. Yok hayır; düş gücü aşırı çalışıyordu, hepsi buydu. Sanrılar görüyordu. Ortalık kararıyor, bulutlar alçalıyor ama fırtına patlamıyordu. Bu ölüp gitmiş imparatorluğun dağlarında hava, korku verici bir biçimde ağırlaşmıştı. Giderek daha da hızlı yürüyorlardı ve Alice, yoğun bir yükseklik korkusu hissediyordu.

Termal Hotel'e ulaştıklarında Stanĕk'e teşekkür etmek ve torbasını geri almak istedi; ama beriki, kararlı bir hareketle geri çekti elini:

"Yok, yok, sorun değil. Benimle bir kadeh bir şey içerseniz gerçekten çok sevinirim. İkimiz. Haydi, geliniz."

Jiři'nin hızla açılıp kapanan gözkapakları, tartışmamasını öğütlüyordu. Küçük, yuvarlak bir masaya oturdular; Termal Hotel'in dumanrengi camları onları, dünyanın geri kalanından ayırıyordu ve dışarıdaki küçük yaz köşkleri sanki bir yüzyıl geriye iteklenmiş gibiydiler. Alice Jiři'nin çevresine pek rahat ve sakınmasız bir şekilde bakındığını fark etti.

"Yoksa, bir randevunuz mu vardı?" diyen Stanĕk, yan masadaki bir adamı işaret etti.

"Yok canım, ne ilgisi var?" dedi Jiři, umursamaz bir tavırla ama biraz aceleyle. "Niye sordunuz ki?"

"Yok, yok; önemli değil. Bu adamın size baktığını görünce, onun sizinle konuşmak isteyen bir meslektaşınız olabileceğini düşündüm."

Alice adamın oraya torbayı almak için gelmiş olduğunu hemen anladı. Ama aralarında Stanĕk varken, bunu yapması imkânsızdı ve

torbayı bir şekilde vermeye çalışmanın, çok yanlış olacağını da hemen kavradı.

Kahvelerini tam bir ciddiyet içersinde ve havadan sudan konuşarak içtiler; fırtına giderek bindiriyordu ve havadaki elektrik, neredeyse gözle görünür biçimde yoğundu. Alice, kendi sinirliliğinin diğerleri tarafından da paylaşıldığını görerek bunun, daha iyi ve elverişli bir durum olduğunu şaşırarak kavradı. Çok geçmeden sırılsıklam olmuş adamlar alelacele içeriye daldılar ve salon doldu. Charles, Karel'le birlikte geldi ve Alice bir an için aklından bunun kurtuluşu olduğunu geçirdi.

"Bu torbayı oraya, resepsiyonun arkasına koyar mısın lütfen?" dedi Alice, gayet pişkin bir tavırla. "Burada bize engel oluyor ve kırılacak diye de korkuyorum."

"Bu torba bir süredir eşinizi fena halde kaygılandırıyor" dedi Stanĕk, alaycı bir havada. "Ama biliyorsunuz, Çekoslovakya'ya ilişkin olarak her ne okursanız okuyun, çok şükür ki bizim Cumhuriyetimizde hırsızlar yoktur. Suç ve suçluluk, kapitalizme özgü bir hastalıktır..."

Bu kez kadın, adamın onu aslında hiç umursamadığından tamamen emin oldu. Kimliği meçhul dağıtımcı, onları mutsuz bir bakışla inceliyordu (Alice onun Katolik sağ yanlısı olduğunu düşünüyordu). Onlarla ilişkiye geçmemesi gerektiğini düşünebilmişti; ama gözlerini de bir türlü onlardan ayıramıyordu. O anda Alice, Jiři'nin kaygılarını paylaştığını hissetti. Amatördü bunlar; politikaya daha yeni gelmişlerdi. Parti tarafından eğitilmemişlerdi. Bunlardan tam olarak kuşku duyulsa, yeriydi.

Charles orada öylece, naylon torba elinde, Jiři'nin bakışlarını arayarak dikiliyordu. Jiři ise rahat bir tavırla havadan, sudan konuşuyordu ki birdenbire o beklenen fırtına, olanca şiddetiyle patladı. Gök öylesine gürültüyle sarsılıyordu ki, Termal Hotel'in dumanrengi camlarının tümünün birden kırılıvereceklerini düşünüyordu insanlar: Alice de sıçradı; ama korkusu yine de belli bir sınırı aşma noktasına gelmedi. Korkularının büyük bir kısmını, Stanĕk arkadan yaklaşıp da elini yakaladığında, kullanmıştı ve artık içinde pek fazla bir korku kalmamıştı. En uygun anı bekledi, hissetti; ışıklar önce kırpıştılar,

sonra da söndüler; gök gürültüleri o kadar kuvvetliydi ki, adeta başka hiçbir şey duyulmuyordu. O anda delice bir hızla yerinden fırladı, naylon torbayı Charles'ın elinden sökerek aldı, iki adım attı ve masanın altından, onu beklerken bulacağından emin olduğu ele doğru uzattı: Bu, elbette, o tanımadıkları dağıtımcının eliydi. O sırada çok büyük bir kargaşa daha patlak verdi; oldukça kalabalık bir grup insan daha, bir kuytuya sığınabilmek için içeriye giriyordu. Alice torbayı doğru adama verip vermediği hususunda tereddüde düşer gibi oldu; sonuç olarak içgüdülerinin sesini dinlemiş ve buna göre hareket etmişti. Ama besbelli ki yanılmamıştı; çünkü ışıklar geri geldiğinde torba da o adam da ortadan kaybolmuşlardı ve fırtına yatışmıştı.

* * *

Lanovka İmperial'in mağarasında, kubbeden düzenli olarak düşen damlaların çıkarttıkları "flak" sesleri, duvardaki büyük saatin "tik tak" seslerine karışıyordu. Alice Ferrier, oğluyla birlikte, ilk vagonda oturmuştu. Bu küçücük fünikülerde, yalnızdılar. Korkudan, fırtınadan ve kargaşadan sonra, Emperyal Hotel'in yükseklerdeki yalnızlığına sığınmak için acele etmişti kadın. Küçüğü tam zamanında yedirmek gerekçesiyle o büyük itiş kakışı, iğrenç kalabalığı geride bırakarak Termal Hotel'den kaçmıştı. "Başlarının çaresine baksınlar." Otelden çıkarken büyük saatin, altıyı çeyrek geçe çaldığını duymuş ve bunun anlamını anlamamıştı; ama turistlerin bir önceki *lanovka*'dan hep birlikte çıktıklarını görünce, bunun kür için gelenlere akşam yemeği saati olduğunu çözmüştü. Bir sonrakinin hareketi için on beş dakika vardı. Karel bundan yararlanarak vagonlar arasında gidip geliyor, banketlerin üzerine inip çıkıyor ve kondüktörlük oynuyordu. Yukarıda öbür küçük tren asılı gibi duruyordu; kendilerininki yukarı çıkarken o da aşağı inecekti.

Birdenbire bu sessizliğin içinde, birtakım ayak sesleri duyuldu; Alice gözlerini kaldırmaksızın bazı Çekçe sözcükler duydu: Yeşil kazaklı kadın birinin biletini kesiyordu, sonra birden Jiří'nin yanına oturduğunu gördü.

"Emperyal'e mi çıkıyorsunuz?" diye, şaşırarak sordu. "Ruslara?"

"Hiç de değil. Sizinle birlikte çıkıyorum, hepsi bu."

"Charles'ı Stanĕk ile yalnız mı bıraktınız?"

"Onlar Batılı; aralarında anlaşabilirler" diye homurdandı Jiři. (Ve yalnız olmalarına karşın, pek alçak bir sesle sordu) "Torba nerede?"

"Ama... işte, o bekleyen adama verdim. Verdiğimi görmediniz mi?"

"Çıldırmış olmalısınız! Onunla bağlantı kurmak için, gerçekten çıldırmış olmalısınız. Nasıl emin olabilirdiniz ki?"

"Emin değildim. Ama bu belli oluyordu, değil mi? O değil miydi?" diye, açık bir kaygıyla ekledi.

"Evet, oydu."

"Peki ama, size göre ne yapmam gerekiyordu?" diye, acı bir alayla ekledi. "Stanĕk'in benden şu ünlü 'alışverişlerimin' ürünlerini göstermemi isteyeceği an yaklaşıyordu; o zaman ne yapacaktık ki? Sizin Stanĕk, sinek kâğıdından bile daha yapışkan. Bu fırsatçıda beni en çok korkutan da bu."

"Hiç kuşkunuz olmasın; beni de. Tam arkanızdaydım; sizi Bad I'den beri izliyordum ve elinizdeki torbaya yapıştığını gördüğüm an, 'Tamam' dedim; 'her şeyi anladı.' "

"Ama, ne diyecektik ki?"

"İnan ki, hiç bilemiyorum. Tüm ayaklanma hazırlıkları burnunun dibinde olup bitiyor ve bu Stanĕk, gıkını bile çıkarmıyor... Ama ben yine de bu herifin masum olduğunu hiç sanmıyorum."

Yarı karanlığın içinde bir "flak" sesi daha duyuldu. Mağaranın gardiyanı konumundaki sürücü kadın, kalkış saatini beklerken küçücük kulübesinin içinde yün örüyordu.

"Karlsbad'da *lanovka* sürücüsü olmak; bu bir yazgı, değil mi?" dedi Alice, düşünceli bir havada. "Gözlerini Orta Avrupa'da, 1950'lere doğru açmak ve sürekli olarak gecenin içersinde yaşamak zorunda olmak..."

Ama, besbelli, mağaranın bekçisinin yazgısı Jiři'yi hiç ilgilendirmiyordu. Kaşlar çatık, dalgın, dinlemiyordu bile. Dakikalar birbiri ardına sıralanıyorlardı.

"İyi, peki, Stanĕk'den söz edelim" dedi Alice, "madem zamanımız var; madem daha bir çeyrek saatimiz var... Çenesini 1982'de tutan bir adam, şimdi, 1987'de, neden konuşsun?"

"Neden? Ah, bir bilsem! Sizin de hep böyle tuhaf sorularınız var... Peki, tüm risklerini ve tehlikelerini göze alarak dünyayı yeniden yapılandırmak gibi dev bir girişime kalkışmış bir adam, en yakın dostlarını asılarak ölüme neden mahkum eder?"

"Kim? Kimi?"

"Şu ya da bu; tümü!" dedi Jiři, bir sabırsızlık tepkisi vererek. "Elli yıllar insanlarını... Neden bütün bunların sonu böylesine kötü oldu? Çekoslovak Komünist Partisi'nin tüm neden ve ne için soruları ve yeraltındaki tüm adım adım ilerlemeler ve sayısız ilişkiler ve bu ülkenin hemen hemen her evini içeren iletişim ağları; yani hiç kimse hiçbir şey bilmiyor mu? Staněk, tüm çevresine pek çok çengeller atmış olan ve benim hiç bilemediğim küçücük bir niçin. Pek belli belirsiz kuşkularım var; ama bunların hiçbiri yeterince net ve açık değil. Özgün değil."

"Her şeye karşın Patoky'nin kendi halefini seçmiş olabileceği, aklınıza hiç gelmedi mi? Yani, örneğin, Stanek onun manevi oğlu, falan..."

"Elbette; ama bu durumda çıkmaz sokağa girmiş olurdu ve ben Staněk'de en küçük bir kahramanlık kırıntısı bile göremiyorum. Yani bu da böyle bir duygu işte!"

"Belki de kahramanlıkların çağı geçti, ne dersiniz? Sadece aşağılanmaktan dolayı acı çeken birisiyse; yani Partisinin ahmaklıkları, ülkesinin kımıltısızlığı, ulusunun dıştan zorlama taşralılığı, falan? Bütün bunlar hiç de kahramanca şeyler değil ve bu durumda öyle olmak da gerekmiyor; bunlar pek sıradan... Bu Staněk Batı'da yaşasa, belki de hiçbir şey olamazdı; yani belki iyi bir sinema işletmecisi, sinemayı seven biri; ülkesinin uluslararası festivallerde yer almasını isteyen biri..."

"Ben, tam da bundan korkarım işte. Yani bu durumda o, bizim en kötü düşmanımız demektir ve böyleleri bizleri değil, onun odasındaki o afişlerdeki aptallıkları filme çekecek olan salakları korur: Kahramanları gerçek polisler olan ahmak detektif öyküleri..."

"Kahramanlık deyince... elimden sökerek aldığı o naylon torbada ne vardı kuzum?"

"Ama... elbette ki el ilanları."

"Yani torbayı eğince 'kling!' sesi veren el ilanları mı? Benimle dalga mı geçiyorsunuz?"

"Amaaan, siz de! Düşmanı yanıltmak için koyulmuş, sıradan camdan birkaç küçük ıvır zıvır. Bizim burada el ilanları küçük olur. Batı'daki gibi değil; siz orada koca koca pankartlarla dolaşırsınız ve başınıza hiçbir şey gelmez. "

"Peki ama bu el ilanlarında ne yazılıydı?"

"Yani... nasıl desem? Yani gerçekten de üzerinde durmaya değmez."

"Yani beni neredeyse korkudan öldürecektiniz; şimdi de bunların önemli olmadıklarını mı söylüyorsunuz?"

"Önemsiz demedim. Amatörce şeyler, işte! Evet, amatör işi... O Bad I'de takılan herifin, teksir makinesini nereden bulduğunun bana söylenmesini çok isterdim doğrusu."

"Bu, zor bulunan bir şey mi? Belki şimdilerde öyle olmuştur; ama 1960'lı yıllarda Fransa'daki tüm ilkokullarda bunlardan vardı."

"Ah, orada belki. Ama burada, hayır. Biz mekanik daktilo makinelerimizi bile korumakta güçlük çekiyoruz, nerede kaldı bir teksir makinesi! Böyle bir alet, bir Stb polisinin yastığının altında bulunmaz. Biri size böyle bir şey veriyorsa, bunun altında mutlaka ama mutlaka, başka bir şey vardır."

Lanovka şöyle bir sallandı, ilerler gibi oldu ve Alice gözlerini duvardaki saate doğru kaldırdı: Hayır, henüz hareket etmiyorlardı; hareket saatine daha tam yedi dakika vardı: Bu, küçük fünikülerin sıradan bir sarsıntısından başka bir şey değildi.

"Bu sabunlardan birini yarın Petr'e vereceğim" diye sözü çevirmeye çalıştı Jiři, "belki de hatırlamayacak bile. Ama fark etmez, bunları çok uzak yerlerde yapıyorlar. Aslında hapse atılmaktan da korkmuyorlar!"

"Eee, o el ilanlarında ne vardı?" diye ısrar etti Alice.

"Eh, madem bu kadar istiyorsunuz, söyleyeyim o zaman. 'Pavel H'ye özgürlük' yazıyordu. Bir de şu sıralarda daha hafif cezalara çarptırılmış olan birtakım kişiler için. En olası sonuç, adı geçen kişilerin biraz daha fazla yatmaları olur. Üstelik bütün bu yaptıklarını Charta'yla görüştüler mi derseniz, hayır!"

"Oldukça tedbirlisiniz!"

"Rus orduları bu ülkeye tanklarla girdiler; bunu size okulda okutmadılar mı? İnsanlar izlemeye alındılar ve tek bir gereksiz sözcük bile işlerini yitirmeleri ya da içeri tıkılmalarıyla sonuçlandı. Şimdi bana söyleyebileceğiniz, sadece çok tedbirli olduğum mu?"

"Dostumuz Petr, bu kadar tedbirden sıkılmış gibi görünüyor. Gorbaçov geldi ve..."

"Belki; ama bize değil. Hem belki de ben bıkmamışımdır, ha? Binlerce paket el ilanı götüreceksiniz, bin kez tepki bildirgesi hazırlayacaksınız; sonra üç tane ahmak aydın gelecek ve tüm halkı kendilerine küfrettirerek üç gün sorguya alınacak... ve sanki bir de bu eksikmiş gibi, bir de kuşkulu ilişkileri olan bir Fransız kadın... Maceracılık, sağ sapma, amatörlük... İşte gele gele geldiğimiz nokta, bu!"

Alice içtenlikle gülmeye başladı.

"Maceracılık ve sağ sapma, bunlar bizim dükkânın klasik eski deyimleri; ama 'amatörlük', bu galiba Doğu'ya özgü bir yenilik..."

"Ooo, elbette; sizin umurunuzda bile değil; herhangi bir şeyi oraya, buraya götürür, getirirsiniz; bunun sonuçları size dokunmaz... Ama bu herifler, başkaları için çok tehlikeli olabilirler; bunu anlıyor musunuz?"

"Evet ve başkaları için tehlikeli olanlar, sadece onlar değil."

"Bu ne demek?"

"Şu demek: Bu manipülasyonları siz de devlet kadar uzun zamandan beri biliyordunuz... Pavel'le Charles'dan söz ediyorum."

"Kim anlattı size bunları? Çenesini tutmayı bir türlü becerememeyen Charles mı?"

"Hayır. Charles susuyor, o sizden çok çekiniyor. Máşa anlattı."

"Neden burnunu sokuyor ki bu işe? Buna hakkı yoktu."

"Bak sen! Canınızı sıkan bir herif var ve onun polisle işbirliği yaptığından kuşkulandığınız halde, Charles'ı onun pençelerine teslim ediyorsunuz! Siz komünistler, kendinizi kaybettiğiniz zaman bile, hakikaten tuhaf bir küstahlık içindesiniz!"

"Bu, 'siz, komünistler' de kimler? Ah, siz ve şu sorularınız! 'Biz' kim? Bak, bu iyiydi işte! Kafayı daha gelirken dosdoğru takmışsınız

bir kez; nobran ve küstahsınız ve bu takıntılarınız bir türlü bitmek bilmiyor; bu sizin huyunuz herhalde..."

"Çok düzgün ve efendi biri olan Charles'ı değiştiriyorsunuz. Onu kötüye kullanıyorsunuz, istismar ediyorsunuz."

"E, sonuç olarak, ne yapmayı tasarlıyorsunuz?"

"Charles'a sizinle olan ilişkilerini kesmesini, bir oğlu ve ona karşı bazı sorumlulukları olduğunu söyleyeceğim."

Jiři başını kaldırarak duvar saatine baktı, görevli kadın elindeki örgüyü bir kenara bıraktı; fünikülere kendilerinden başka hiç kimse gelmemişti. Yüz metre kadar yukarıdaki meslektaşı, uzun bir siren sesiyle, yukarıdaki vagonu yollama işaretini verdi. Ani bir sallanma Alice'i Jiři'nin omzuna doğru savurdu; adam onu kibarca yakaladı ve yanına, yerine oturttu. Yüzünde belli belirsiz bir gülümsemeyle ışıdı.

"Evet... Bunu yapabilirsiniz. Ama, yapmayacaksınız. Yani bu, bu kadar basit."

"Kim engelleyecek beni? Siz mi?"

"Siz kendi kendinizi engelleyeceksiniz. Çünkü 'siz, komünistler', kaba bir güldürüden başka bir şey değil, bu sizin açınızdan basit bir mizah yaklaşımından başka bir şey değil. Sizin için direniş her şeyden önce gelir, siyaset aşktan ve aileden önce gelir. Parti'nin size öğrettiği budur ve sevgili Alice, siz buna inanmak istemeseniz bile (ki bu sırada adam kadına doğru biraz daha eğiliyor ve Emperyal istasyonuna gitgide yaklaştıkları için kadının yüzüne vuran güneş ışığı giderek büyüyüp büsbütün aydınlanıyordu) hâlâ ve hep bunları düşünüyorsunuz ve düşünmeye de devam edeceksiniz."

Küçük vagon dururken sarsıldığında, bu kez Alice'den yana yaslanan Jiři oldu. Kadın yerinden kımıldamadı. Onu itmedi. Hiçbir şey söylemeden adama baktı. Üst istasyonun gamsız görevlisi de onlara, acele etmeleri falan gibi bir şey söylemedi.

"Haydi, gidin ve Ruslarınıza kavuşun" dedi Jiři, küçük bir gülümsemeyle. "Ben yeniden vadiye iniyorum."

Alice ayağa kalktı, arkasını döndü ve adama hiç bakmadan, *Lanovka Imperial*'den indi.

* * *

Bugün hâlâ akşam olup da Karlsbad'ın ışıkları yandığında, Emperyal Hotel kendi ışıklarını yakmak için, sırasını bekler. Gölgelerin balkonlarını kaplamasını bekler, yeşilliklerin derinliklerine saklanır, koca bedeni gerilere çekilip vadiden uzaklaşır. Bir an Karlsbad'da artık hiçbir hapishane kalmadığı bile sanılabilir. Uzun süre, tenis sahalarının üzerinde süt mavisi bir ışık saçan, kocaman balonun, oranın tek ışığı olduğu sanılırdı. Daha sonra, kentte sokak lambaları yanmaya başladıktan sonra, bunları otelin parkındaki buz gibi soğuk ışıklar izlerdi. Bunlar zorlanarak ve ışıttıkça ısınıp açılarak daha da fazla aydınlatan, şatafatlı ve görkemli ama her şeyden önce sosyalist ışıklardı. Bunların arkasından da yukarılardaki askeri kampın ağır kulesinin, hapishanenin ve adeta bir kaleye benzeyen kilisenin yukarılarında bulunan, çırılçıplak ve koskocaman ampuller birdenbire yanar ve sanki bazı dişleri dökülmüş ışıklı bir taca benzeyen bu ışıklı görüntü, bütün kente, kurulu düzeni ve onun sahibinin kim olduğunu hatırlatırdı. Emperyal Hotel'in balkonlarından birinden kente doğru bakıldığında otelin adının yazılı olduğu ışıklar görünmez; ama terasın kenarlarında gezinen soğuk bir neon yansıması, binanın alınlığındaki imparatorluk tacının da aydınlatılmış olduğunun anlaşılmasını sağlardı. Ayrıcalıklarımızın herkese bir daha duyurulması, bu akşam vadiye yayılır. Düzen sürüp gitmektedir ve oteli 1912 senesinde inşa eden ustaların, dünyanın sürekliliğine büyük bir güven duyarak yapmış oldukları bu katkı, görkemli zaferini sanki bir kez daha ilân etmektedir.

* * *

"Sabah sanki ay, otobüsün arkasından koşuyordu" diyordu Alice Ferrier. "Ona bakıyordum. Sanki sadık bir köpek gibiydi; olağanüstü uysaldı ay. Annem, 'Hayır!' derdi. 'O hiçbir şeyin ardından koşmaz; tıpkı güneş gibi, her yerden görülür.' Ama ben ona asla inanmazdım; bu, ayakta uyumak gibi bir palavraydı. Oysa bu 86 model otobüste yaptığım, ayakta ya da otururak uyumaktı. Otobüs o bom-

boş Saint-Germain Bulvarı üzerindeki Cluny harabelerinin önünde duruyordu. Sully-Morland Köprüsü'nü geçtikten sonra (ya da Sainte-Geneviéve derdi büyükannem; Hunları sonsuza dek durduran oydu. Annem de 'Pöh!' derdi) ilk atların yanından geçerdik. Bunlar aynı zamanda Bourdon Bulvarı üzerinde sabah turu atan, Cumhuriyet Muhafızlarının en arkadaki atları olurdu. Daha sonra Cerisaie'de dururduk ve orası her zaman taptaze ekmek kokardı; tıpkı taşradaki gibi. Bastille Meydanı'ndaki manej, her zaman kıpırtısızdı ve ben akşam da oradan geçmek üzere, içimden bir anlaşma yapardım. Sonra Saint-Antoine Sokağı boyunca ilerlerdik. Şarküteri dükkânı, en az iki kuşak çocuğu eğlendiren o tahta domuzu, henüz dışarı çıkarmamış olurdu. Ama o dar Birague Sokağı'ndaki tuhafiyeci, camekânlı vitrinini çoktan donatmış olurdu: Kalemtıraşlarla ve bir zamanlar büyük Meaulnes'in de kullandığı mercekli dolmakalemlerle dolu uzun kutular vardı burada. Hemen ardından da Vosges Meydanı belirirdi. Sonuçta biz taşradayken tüm bunları yaşadık."

Emperyal Hotel'in *Restaurace*'sinde, gözlerini ona dikip dikkatle dinleyen Jean Boursier ile Fabien Doumer'in aralarında oturmuş, dirseklerini de masaya dayamıştı Alice Ferrier. Bu emperyal restoran, gayet iddialı bir yerdi; her zaman Avrupa'nın en zengin mönülerini bulundururdu. Ama herkes bilirdi ki kentte bir tek taze sebze ya da meyve bulunamazdı ve bu olağanüstü lezzetli yemekler, birtakım esrarengiz noktalardan sağlanan malzemelerle yapılıyordu; yani SSCB kökenli miydiler acaba? Birtakım ayrıcalıklı Ruslar için mi getiriliyorlardı? Bu üçlü ise gulaş yiyorlardı, paprikalı domuzun bilinen ve bilinmeyen tüm türleri. Çok uzun ve bitip tükenmek bilmeyen koridorları aşıp iç merdivenlerden inen Alice Ferrier, Emperyal Hotel'in içindeki ayrıcalıklılara özgü ama hüzünlü mağazaların önünden geçmiş, restoranın kapısının önüne geldiğinde ise tereddüt etmişti. Camlı kapıdan içeriyi, alışkın bir rahatlıkla masalara yerleşmiş olan aileleri ve kendisinin hiçbir şekilde paylaşmadığı bir meşruiyet ve samimiyet içersindeki insanları görüyordu. Ama salona girdiğinde, sanki yoksul evlerindeki gibi, bir okul ya da fabrika yemekhanesindeki gibi bir yemek kokusu sardı ortalığı. Bir zamanların gençlik misafirhanelerinin uluslararası ve bohem kokusuydu bu. Bu misafirha-

nelerde oturulacak tahta sıralar ve sabah kahvaltılarında da koskocaman bir kazan çorba, koğuşlardaki kamplara özgü branda yatakların üzerinde de asker battaniyeleri olurdu. Komşu kampta, isporto ocağını patlatan ve çadırın tutuşmasına yol açan İngiliz'in, güneş yanığı esmer yüzünü anımsadı. Yetişkinler akşamları yatmadan önce toplanır ve şarkılar söyler, bağırıp çağırmadan da yatmak bilmezlerdi.

Kapının girişinde öylece şaşkın kalakaldığını gören Jean Boursier gelmiş ve onu yönlendirmişti; başını çevirince de onun masa arkadaşının Fabien Doumer olduğunu görerek büsbütün şaşırmıştı. Doumer iyice şişmanlamıştı sanki; ama onun oldum olası tombul bir çocuk olduğunu anımsadı. O altıncı bölgedeki Beloyannis hücresinin sekreterinin oğluydu. Hücre, Saint-Sulpice Kilisesi'nin hemen yanındaki Vieux-Colombier Sokağı'nda, altı numaradaydı. Bu, aralarında annesi ile Alexandre'ın da bulundukları aydınların hücresiydi. Alice belki de bir mucize eseri olarak direnişin bazı kahramanlarının adlarını unutmasa, belki de Fabien onun sözünü hiç kesmeyecekti. Kadın bu adamlarla otururken Karel, salonun dibine doğru ilerlemiş ve başka çocuklarla kaynaşmıştı bile. Acaba Jeannot, bunca sene sonra Fabien Doumer'yi nasıl bulabilmişti? İnsan doğduğu evi ve yaşadığı ülkeleri unutabilir miydi ve bütün bunları geride bırakmak mümkün müydü? Zaten kahverengi sütunları, kocaman kare biçimli masaları ve iğrenç bir parlak kırmızı kumaşla kaplı koltuklarıyla bu restoranın çirkinliğine yabancı da sayılmazdı. Salonda, konfor konusunda küstah bir çokbilmişlik, Bohemya kristalleriyle uzaktan yakından ilgisi olmayan ama altmışlı yıllarda moda olan kabalığa da pek uygun olan ve sanki bir saygı ve sakinlik rengi olan parlak portakalrengi bir ışık yayan, ağır avizeler vardı. Binanın arkasındaki otoparktan başka bir yeri görmeyen zemin düzeyinde, pek dar pencereler bulunuyordu. Otoparkın öbür yanında, binanın ön tarafında ise sanki eski Alman kolonisinin bu lüks otelinde böyle bir şey olurmuş gibi, mutfaklar yer alıyordu. Komünistler bu görkemli otele; çocuklu tatilleri, şapşallığı ve fabrika yemekhanesi çirkinliğini katmayı başarmışlardı.

Alice bakışlarını ailelerden ve salondan kaçırdı, yeniden arkadaşlarına döndü. Yanaklarının kızarmışlığıyla yumuşamış olan Jean onu

dinlemiş olsaydı, ona da çocukluk anılarını anlatıp anımsatacaktı. Esmer ve tıpkı babası gibi kare biçimli bir alnı olan Fabien Doumer, tıpkı kendisi gibi bir hareketle filtresiz Gitane paketinden bir tane aldı ve çocukluğu olmayan bir adamın heykel gibi donukluğuyla öylece durdu. Pek önemsenmeyen bir çocuktu. Hücrede, annesi için ayyaş denirdi. Alice'in annesi, kızını bu konuda çok sıkı tembihlemişti. Bir yandan gizlilik, öte yandan mutsuzlara hoşgörülü olmak gerekiyordu; ama büyüklük taslıyormuş gibi de görünmeden, iyi bir Katolik gibi anlayışlı ve acıma duygusuyla dolu olunmalıydı. "Bak, iyi dinle beni! Yoksa canını yakarım!" Pek ender hallerde de olsa kimi zaman annesiyle hemfikir olabilen Alice, bu öğüde saygı göstermiş ve uymuştu. Böyle bir ders için, doğru yaştaydı. Artık aklı daha baskındı. Alice, şımarık çocukların müthiş bencil oldukları ilk dönemden çıkmış, yavaş yavaş da olsa insancıl bir karaktere yönelmişti. Baba Doumer acımasız bir adam değildi; ama çoluk çocukla uğraşmaktan pek hoşlanmıyordu ve eli de bir hayli ağırdı. Alice onun, Seine federasyonu tarafından bu aydınlar hücresini toparlamakla görevlendirildiğini iyi anımsıyordu ve bu nedenle o zamanlar Alexandre, her iki Boris ve kimi diğerleri tarafından kıyasıya eleştirilmişti...

"İki Boris" dedi Alice, Fabien'e. "Onları hatırlıyor musun? Müfrezelerden Boris ve ressam Boris. Birbirleriyle karıştırılmaları mümkün değildi; biri ufak ve şişman, öbürü uzun ve zayıf..."

"Vay canına, Alice!" dedi Fabien Doumer, iki yumruğuyla masaya dayanıp bir boğanınki kadar kalın boynunu uzatırken. "İşte, aramızdasın! Artık bu ihanetin sona erdiğini düşünebilir miyiz?"

"Hangi ihanetin?"

"Hani, Genel Kurul'dan çıktığında..."

"Ne?"

"Unuttun mu? Hani biz sol sapmalarla kapışmıştık; adeta kudurmuşlardı.. Bir sürü rezillik..."

"Neden söz ediyorsun sen?"

"...ben de sana sorumlulukların olduğunu hatırlatmıştım ve sen de öylece çekip gitmiştin... Neden sonra, New York'ta olduğunu duyduk."

Sonunda adamın ne dediğini anlayan Alice, "Amaan sen de!" de-

di, başını geriye doğru atarak. "Fabien, sen hâlâ orada mısın? Yirmi sene oldu..."

"Eeee, ne olmuş? İhanet, ihanettir."

Tartışmaya başladılar. Jean Boursier, başı öne eğik, çatalını gulaşının içinde çevirip duruyordu. Bu olayı anımsıyordu. Sorbonne'un, Odilon Redon'un fırçasından çıkma kır resimleriyle süslenmiş ve bu nedenle 'inekler amfisi' diye bilinen, büyük amfitiyatrosundaydılar. O dönemin bitip tükenmek bilmez genel kurullarından biriydi ve Alice, tribünün hemen yanındaydı. Birkaç haftadan beri, Parti'nin aldığı kararlara ve duruşuna ters düşüp duruyordu. Şunu da belirtmek gerekir ki 68 Sorbonne'u... başkaldırı halindeydi. Sağda solda bir sürü hippi, birtakım kamplar kuruyordu ve bu küçük burjuva tavırları onun fena halde canını sıkıyordu. Peki ama o gün tribündeki komünist öğrenciler sorumlusu, ona neler demişti? Hiç hatırlamıyordu. Herhalde bir sersemlik daha; o günlerde hiç yakın sayılmazlardı birbirlerine. Fransa'daki 68 Mayıs'ı, ne zaman ne de mekân olarak komünistler açısından uygundu. O gün de Alice, tam genel kurulun civcivli bir anında, tribünde ayağa kalkmış ve genç adamı onun bu davranışının yoğun tepkileri olacağından kaygılandırarak, sol sapmaların yanına geçmişti. Ne var ki Fabien, Alice'in de bu sol sapmalara en az kendisi kadar tepkili olduğunu gayet iyi bilmeliydi. (Her şeye karşın Parti'nin duruşunun yanında olmalıydı diye mi düşünmüştü?) Hayır, Alice o gün kampını değiştirmemişti. Ama davranışı tüm boyutlarıyla ele alındığında, yapabileceklerinin en kötüsünü yapmıştı. Kâğıtlarını toplamış, tribünden yuvarlanırcasına inmiş, arkasına bile bakmadan, o gıcırtılı büyük ahşap kapıyı iterek dışarıda kaynaşan kalabalığın arasına çıkmıştı. Fabien onu bir daha ancak beş yıl sonra görecekti.

Restoran uğuldayıp duruyordu. Hayli kalabalık bir Rus grubu gelip, birkaç adım ötelerine oturdu. Jean Boursier, yaşlı akıl hocası Kirgilov'u selamladı; yanındakilerin konferansa katılan birkaç temsilci ve konukları olduğu yolunda bir tahmin yürüttü. Öyle anlaşılıyordu ki kısa bir süre sonra bu baylar, konuklarından bile daha çok sarhoş olacaklardı. Önce ilk içkilerini yuvarladılar, sonra ikincileri ve hemen arkasından da şarkı söylemeye başladılar. Alice bir an için tar-

tışmayı kesti ve onları izledi: Büyük Doğu buydu işte; bu ağızlardan çıkan melodi seslerini dinledi. Bu ağızlardan pek çok yalanlar da dökülmüştü ve başkaları için ölümcül olan dikta emirleri de... Fabien Doumer'yle yaptığı sert tartışmaya geri döndü. Doumer sükûnetini koruyordu; soğukkanlıydı ve Parti'nin gerekçelerini eski yol arkadaşına tam bir açıkyüreklilikle anlatıp savunuyordu. Alice sinirleniyordu. "Tıpkı 68'de olduğu gibi" diye geçirdi Jean Boursier. Her şey, tüm dünya, hep aynıydı. Doumer'nin bilmediği ve Jean'ın da ona hiçbir zaman söylemeyeceği şey, Alice'in ona çok daha önce ihanet etmiş olduğuydu. O kaynayan amfitiyatrodan bu tantanalı ama gayet kararlı çıkış, uzun yıllardan beri tomurcuklanıyordu ve çok daha uzun yıllar öncesinde oynanan bir oyunun yeniden sahneye konuşundan başka bir şey değildi...

53 Haziran'ının bir akşamında, bir türlü bitmeyen bir kuşluk vaktinde, Rosenberg'ler için en son gösterileri yapanların bağırıp çağırmaları ve uğultuları işitiliyordu. Bir otobüsün içindeydiler. Gara gidiyorlardı. (Hangi gar acaba? Bir bakalım: Le Havre'a gidecekler için, Saint-Lazare Gar'ı. Quartier Latin'den bir hayli uzak. O dönem için adeta bir keşif gezisi. Alice taşraya gideceklerine inanmıyor muydu? Küçük ve sakin bir meydandaki üç ağacı mı düşünüyordu?) Kısa, mavi bir manto vardı sırtında; boynunda da bir atkı. (Haziran ayında bile? Şu bir gerçek ki o dönemin anneleri, savaşı ve yoksunlukları yaşamış olan o kadın kuşağı, sürekli olarak havaların bozmasından ve soğuk algınlıklarından kuşkulanırlardı.) Alice'in annesi onları, Paris'ten dönerken karşılaştıkları eski bir dosta, Sylvia'ya güle güle demeye götürüyordu. (Alice'e ve Jean'a göre yanlış bir zamandı bu; bu kadın annenin henüz komünistlerden tamamen habersiz, genç bir taşralı kadın olduğu sırada ve onlar henüz doğmadan önce tanıdığı biriydi.) Sarışın Sylvia, Rus asıllı kocası Vladimir'le birlikte Amerika'ya gidiyordu. Bu, savaş yıllarında tüm Avrupa'yı boydan boya geçmiş ve kim bilir neler görmüş, geçirmiş bir adamdı. Vladimir de henüz bir hayli gençti ve onları nelerin beklediğini o da bilmiyordu. Kollarında, o sırada henüz üç yaşında olan sarışın, güzel bir bebeği, oğulları Michel'i taşıyorlardı. Michel, Alice'den ona miras kalan beşikte ve bebek arabasında büyümüştü; birkaç yıl sonra bir ka-

zada ölecek, annesi ondan sonra çok uzun yaşayamayıp arkasından gidecek, babası da aklını yitirecekti. Vladimir'in daha o zamandan kaypak ve gelgitli aklında Avrupa'nın tüm yıkıntıları, içlerinden geçilen ve zamanla aşılan tüm korkular ve nefretler, yeniden canlanıyordu sanki. (Daha sonraları Alice New York'a geldiğinde, "O ünlü tımarhanede; Bellevue'de" diyecekti. Bu, pencereleri üzerinde çöp taşıyan mavnaların gidip geldikleri East River'a bakan bir akıl hastanesiydi. Martı sürüleri bunları izler, üzerlerine dalışlar yapardı.) Ama o gün o zamanların o ışıltılı ve müreffeh Amerika'sına, sanki büyük bir zafer kazanmış gibi bir havayla gittiler. Boston Üniversitesi'nin Uygulamalı Kimya Bölümü, Alice'in annesinin dostu olan güzel Fransız kadın ile ona fena halde âşık olan kocasını, Vladimir'i bekliyordu. İşte, garın peronu üzerinde göründüler. Yukarılarda, büyüklerin kafalarının hizasında hava oldukça nemli herhalde ki mendiller çıkartılıyor; tren bekliyor; sık sık ve bol bol öpüşülüyor. Küçük Mişka elden ele geçiyor. (*Restaurace İmperial*'in diplerindeki bir masadaki Jean Boursier, "Daha o zamandan, her şeyi biliyorlardı kadınlar" diye geçiriyordu içinden. "Bir daha geri dönüş olmayacağını ve tüm vaatlere karşın, 'tekrar görüşürüz' demenin bir anlamı olmadığını biliyorlardı... Birbirlerine yalanlar söylüyorlardı.") Jeannot insanların durup dururken Alice'in annesinin ona tarif ettiği o koltuğa oturtularak öldürüldükleri Amerika'ya gitmek istemiyor ve bu düşünce bile onu alabildiğine korkutuyor; bu adeta sonsuz bir işkence gibi geliyor ona. O gün Jean alabildiğine korkuyor; ama Alice...

Başını Alice'e doğru çevirdi. O gün, o kısa mavi mantosu ve atkısıyla, adeta savaştan çıkmış gibi dimdik saçlarıyla ve sanki yumurtadan yeni çıkmış bir serçe havasıyla, adeta gözleriyle yiyip bitirdiği o koskocaman trenin önünde, peronda dikiliyordu. (Birdenbire anımsadı; mantonun koyu mavi, iri sedef düğmeleri vardı.) Gözler aynı gözlerdi ama şimdi, öfkeden parlıyorlardı. Fabien Doumer çok bilmiş bir tavırla ahkâm kesiyor, tartışmaları kesintisiz sürüp gidiyor, Alice öfkelenerek sesini yükseltiyor, kızgın bir kedi gibi burnundan soluyordu. Hayır, 1953'ün o gününde, o korkmamıştı. Büyüklere bakmıyordu bile; yanaklarına kondurulan öpücükleri dalgınlıkla kabul ediyor, dikkatle treni inceliyordu. "Havre'a gidiyor" demişti annesi.

"Oradan da New York'a gidecek olan bir transatlantiğe binecekler." Alice, bu telaffuzu imkânsız sözcüklerin içinde dönüp duruyordu. İçinde gemilerin bekledikleri bir limana ilişkin bir fikri de yoktu; ama şimdi o, hâlâ yerinden kımıldamayan treni çoktan bir yana bırakıp açık denizlerde yol almaya başlamıştı bile. Tren hareket ettiğinde, tekerlekleri döndüren pistonun başlangıçta pek yavaş olan inip kalkışı, tren hızlanıp gözle izlenemez hale geldikçe, onun gidişini izleyebilmek için öne eğiliyordu ve Jeannot da onun raylara düşeceğini düşünüp korkuyordu. Korktukça da onun elini tutuyordu; ama bu küçük, soğuk, ıslak ve yumuşak, unutkan bir eldi. Tren giderek hızlanıyordu, Alice ise kompartımanlarının penceresinden onlara el sallayan Mişka'ya ve annesine bakmıyordu bile, kaskatıydı ve el sallamayı unutmuştu. Jeannot onun bir gün kendisini terk edeceğini, ona haber bile vermeden bu numarasız trenlerden birine binerek çekip gideceğini ve bir daha da geri gelmeyeceğini, daha o gün anlamıştı.

Hâlâ sürüp giden tartışmanın gürültüsü, onu dalmış olduğu düşlerden uyandırdı. Fabien'i basit ve umursamaz bir fiskeyle birden çok kez iplere yollamış olan Alice'in bu kez, kıpkırmızı kesilmiş olarak, gelen her saldırıya teker teker ve öfkeyle cevap vermesine, iyiden iyiye şaşırdı. Bu belki de az önce ciddi bir korku geçirmiş olmasındandı. Üstü örtülü bir biçimde, isim vermeden, el ilanları olayını anlatmıştı ve Jean, pek büyük bir hoşnutsuzlukla ve pek de koruyucu bir tavırla yinelemişti: "Sana bu heriflerle olan ilişkilerinde dikkatli olmanı söylemiştim!" Ama Alice omuz silkip geçmişti. Tam bir keçi gibi inatçı ve dik kafalıydı. Sonuçta adam, bu Serecka ve ekibi hakkında ortalığı kolaçan etmeyi vaat etmişti. Çevrelerindeki bezgin ve uyuşuk masalarda artık herkes, aklından geçeni öylece söylemeye başlamıştı bile. Zaman zaman çocuklar geliyor, adam bunların kimlerin çocukları olduklarını bilmiyordu elbette ya bir lokma ekmek alıyor ya bir yudum bir şeyler atıştırıyor, sonra yeniden bir yerlere gidip gözden kayboluyorlardı. Adam onlara doğru baktı; küçük çete, büyüklerin henüz çıkmadıkları dans pistinde sallanıp duruyordu. Bunların arasındaki Karel gözüne ilişti ve henüz beş yaşındaki mavi mantolu ve boyunbağlı kızın, altı yaşında bir oğlu olduğunu düşünerek karmakarışık oldu. İncecik saç örgüleri ve kalın çerçeveli gözlü-

ğüyle minik Tamara, Karel'in yanındaydı. Nasıl da büyük bir kaygıyla kendini duruma ve konuma uyumlu kılmaya çabalıyordu! Hiç de güzel değildi; o da çirkinlerin hoşa gitmek için yaptıkları numaraları ve hileleri erkenden öğrenmişti (içi sıkışarak, "Şimdiden öğrenmiş; henüz bu kadar küçükken!" diye geçirdi): Kibarlık ve saygınlık... Küçük oğlan, kızın bu davranışlarını tamamen umursamaz bir tavırla izliyordu. İşler yolunda gidiyor gibiydi. Evet, işler bir süre böylece yolunda giderdi. Ta ki bir gün Karel, daha güzel ve çekici bir kadına kapılıp Tamara'ya hiç beklemediği bir anda, sert ve acımasız bir sille indirene dek...

"E, bütün bu konferanstan ne gibi bir sonuç almayı bekliyorsunuz? (Alice'in sesi hâlâ kulaklarında çınlıyordu) Bir yere varabildiniz mi bari?"

"Neyi kurtarabiliriz, ona bakıyoruz..."

"E, nasıl gidiyor bari?"

"Nasıl diyeyim, bilmem ki..."

"Gorbaçov, safra atarak, esası kurtardı" dedi Doumer. Ama bu gidişle bu ahmak, elindeki oyuncağı kırıp dağıtacak. Oyuncak da Rus İmparatorluğu."

"Hadi, hadi, yeniden başlama!" dedi Jean. "Unutma ki sen de kendini bir hayli bağladın."

"Evet; ama ben ihanet etmiyorum. Ben seni çökmeye bırakmam."

"Bu, eskilerle çağdaşların savaşı" dedi Alice.

"Evet, biraz..."

"Yani sonuçta yeni bir şey yok; ama, pöh! Sömürge imparatorlukları bitti artık... Belki şimdi de sıra Ruslardadır."

Fabien Doumer'nin öfkeli bakışını yakaladı ve aynı anda da iade etti. Jean Boursier tartışmaya yeniden başlayacaklarından ve bu kez giderek daha da sertleşeceğinden kaygılandı; ama yandaki Rusların masasından Kirgilov'un kalktığını ve onlara doğru geldiğini fark etti.

"Jean, bu pek zarif hanım kim?"

"Bir dost. Alice. (Sonra, Alice'e dönerek) Sana Yuri Kirgilov'u takdim edeyim, Çekoslovak işleri delegesi."

"Yemeğiniz bitince gelin de birer kadeh içelim. Batı'daki tatilimizi biraz birlikte kutlayalım."

Fabien Doumer'yi de içine alan dostça bir selam verip topuklarının üstünde döndü ve uzaklaştı. Kısa bir sessizlik oldu.

"Zarif ile ne demek istedi?" diye sordu Alice, Jean Boursier'ye dönerek. "Hem, neden Batı'da olduklarını söylüyor?"

"Çünkü Çekoslovakya, onlar için Batı'dır" dedi Jean Boursier. "Coğrafya da komünizmin emrindedir; ne bekliyordun yani?"

Sonra kupkuru bir şekilde güldü Jean.

"Böyle kalitesiz pabuçlarla ve çirkin elbiselerle mi oluyor bu?"

"Elbette."

"Ama hep nomenklaturanın zengin olduğu söylenir, değil mi?"

"Öyledir; ama çok göreceli olarak. SSCB'deki sefalet ölçüsünde, öyledir. Aslında bu masada gördüklerin gibi pek çokları için, öyle değildir. Moskovalı değil bunlar. Bulundukları taşra kent ve kasabaları için durumları iyidir; ama bu iyinin ölçüsü de öyle pek ahım şahım değildir... Kimileri hayatlarında ilk kez bir sınır geçiyorlar. Yine de iyi idare ediyorlar ama çocuk gibiler; aşağıda, mağazalardaki hallerini görsen, bir rezalet..."

"Abartıyorsun!

"Az sonra oraya giderler" dedi Jeannot, geniş bir ifadeyle. "Git de kendi gözlerinle gör; bak bakalım, abartıyor muyum!"

"Sen çok Çehov okumuşsun" diye mırıldandı kadın; ama ilk kez olarak başını kaldırıp çevresini gözden geçirdi ve bu komünizm döneminde Emperyal Hotel'i işgal eden kalabalığı inceledi.

O Fabien'le tartışırken, salon dolmuştu. Kolayca tanımlanamayacak birtakım başka insanlar daha gelmişlerdi ve bu gördüklerinden edindiği ilk izlenim, pek üst düzeyde bir kozmopolitlikti. Böylesine içine kapalı bir dünyada, bu nasıl mümkün olabilirdi? Büyükler de dans pistine çıkmış, çocuklarla birlikte ve aynı çocuksu neşeyle, oynayıp duruyorlardı. Bu yetişkinlerin giyimleri, Paris'te olsa pek kötü olarak değerlendirilirdi. Ne var ki aslında yoksul değillerdi, Alice onları görünce, Karlsbad'a her zaman gelmek için komünizmi hiçe sayan Batılı Almanları anımsadı. Almanlar arasında adeta bulaşıcı olan zevksizlik nedeniyle pek hüzünlü ve yakışıksız biçimde, sanki Duvar bu uluslar arasındaki yolları hiçbir zaman kesmemiş ve aralarında ortak, eski bir Orta Avrupalılık kültürü varmış gibi giyinirler-

di. Kocaman delikli, kaba ve sarı dantellerle süslenmiş, ağ gibi bazı eklentiler, göz alıcı renklerde banketler ve orası, burası sarkan korseler göze çarpardı. Bütün bunların üzerinde de tavanda, soğuk ışıklar saçan, parlak bezemeli bir küre... Asık suratlı, soğuk Rus kadınlar, bu en az on yıl gecikmeli disko müziğiyle bile dans etmiyorlardı. Sanki sırlar ve suçlar da dahil olmak üzere, dünyanın olanca yükü omuzlarındaymış gibi kuşkulu ve gergin adamlar, salonun sonuna, içki içmeye gidiyorlardı. Alice bunların arasında, ilk gün karşılaştıkları, Tamara'nın babası ayı Mişka'yı tanıdı. Çıkık çeneli ve çatık kaşlı adam, Kiril alfabesiyle yazılmış bir gazeteye dalmıştı. (Yani, birkaç yıl sonraki olası bir geri dönüşte gidebileceği bir yeraltı mekânında, bu adamla karşılaşmayı hiç de istemezdi!)

"Bak sen!" dedi Jean Boursier. "Oradaki şu herife bak! Gençliğinde Wehrmacht'daydı. Şimdi her yıl buraya geliyor kür için. Cherbourg'da kuşatıldı ve Alman filosunun bozgunundan da sağ kurtulmayı başardı."

Altmışlı yaşlardaki adam, karşısındaki, meraklı bakışlı ve sinsi suratlı, pek yaşlı gibi görünmeyen zayıf bir Rus'u, omuzlarından kavramıştı. Adam iki kadeh içkinin arasında, gözyaşlarına boğulmuş, hıçkırarak ağlıyordu. O Almanca bir nutuk çekiyor, beriki ise kafasıyla onaylıyor ve Rusça cevap veriyordu; belli ki hak veriyor, sonra kafasını omzuna dayayarak hıçkırmayı sürdürüyordu. Kardeşçe birbirine karışmış, tüm bir Avrupa'nın savaş alanlarının artığı olan bu berbat giyimli adamlar kimdi acaba? Yaşanan onca bozgunun ardından, üstelik sonuncusu muazzam büyüklükteki üslerine karşın gerçekleşmişken! Karlsbad'ı hiçbir zaman terk etmemişlerdi. Hâlâ cumartesi akşamları, ışıltılı kürenin altında dans ediyorlardı. Emperyal Hotel'de Rusların izin verdiği Çeklerle birbirlerine karışıyorlardı. Burada dünyayı ayırıp bölen, artık politika değildi. Esasen dünya gerçekten de değişmiş miydi acaba? Yoksa, devrim hiçbir zaman olmamış mıydı? Alice bir masada, karşısındaki müşterisine aşağılayarak bakan, dudakları sarkmış bir fahişeyi fark etti. Kadının ağzındaki sigarayı aceleci bir hareketle yakan bu adam, muhtemelen bir ticaret elemanıydı. Evet her şey, her zaman, her yerdeki gibiydi. Ne var ki Goethe, Karlsbad'da acılar çekmiş, Marx iki büyük savaş son-

rasında burada, Avrupa'nın ucunda, British Museum'daki yorgunluklarını atmıştı.

Yemeklerini acele etmeksizin bitirdiler. Her yanda çocuklar, gitgide daha da gürültülü bir şekilde, koşuşuyorlardı; ama bu arada en küçükleri, masaların üzerinde uyumaya başlamışlardı bile. Akşam ilerliyordu. Masalar birer ikişer boşalıyor, şu sırada hemen hemen herkes dans ediyordu; masalar, garsonların toplamak için hiç de acele etmedikleri bir sürü kullanılmış şeylerle dolmuştu.

Fabien Doumer, alaycı bir ifadeyle, mırıldandı:

"Eee, mal sahiplerimizi gördün mü? İyice gördün mü onları? Pek de pırıl pırıl ışıltılı değiller, ha?"

"İyi! Ruslarımızı görmeye gidiyor muyuz?" diyerek, kestirme cevapladı Alice.

Onların masasındaki akşam yemeği, hiç bitmeyecek gibiydi. Ruslar, sarhoşluktan alıklaşmış kongrecilere tuhaf hikâyeler anlatıyor, itiraflarda bulunuyorlardı. Tercümanları, özellikle belden aşağı fıkraları çevirmekte epey zorlanıyordu. Olabildiğince iyi ağırlanıyordu konuklar, taklitler yapılıyordu. Akıllı suratlı, orta yaşlarda bir kadın, Alice'in kendisine baktığını hissederek, ona doğru döndü. Adeta kendini savunur gibi bir bakışla, gözlerini kısarak baktı. "Yargılayın bakalım bizi, sizi gidi Batılılar!" diyordu sanki bu bakış. "Siz ki bu dünyanın iyi ve güzel olan tarafındasınız, yargılayın bizi bakalım!"

Alice başını çevirdi ve bakışlarıyla oğlunu aradı: Kahkahalar atarak dans ediyordu çocuk. Karel için ne yapmalıydı? Üniversiteye gidebilmesi için ve Afganistan'a da gitmemesi için? Gitgide daha alçak bir ortama sürüklendiğini ve alçakça şeyler düşünmeye başladığını fark ederek, düşünmeyi kesti. Yuri Kirgilov yanına ve yardımına geldi ve hiç bilmeden onu sıradan ve tehlikeli bir zamana, şimdiki zamana geri getirdi.

"Arkadaşınız Jean'ı, oldukça uzun zamandan beri tanıyorum" dedi.

Alice'in alışkın kulakları, bu basit cümlede, bir değinme, yakınma ya da tehdit vurgusu aradı.

"Ben, sizden de uzun süredir tanırım onu" dedi açıkyüreklilikle.

"O zaman, bu yeni yönelimin onu nerelere götüreceğini de benden daha iyi bilirsiniz" dedi adam.

Alice bakışlarını kaldırdı ve ısrarla adama dikti. Birbirlerini, hiç sevimli olmayan bakışlarla, uzun uzadıya süzdüler.

"Alice artık bu konularla pek ilgilenmiyor" diye, gülümseyerek ve hoşgörülü bir tavırla ama besbelli bir tedirginlikle, araya girdi Jean Boursier. "Zaten o Parti'den ayrılalı da oldukça uzun bir zaman oldu."

"İlgilenmediğini söylerseniz, şaşırırım" diyen Kirgilov, Alice'in önüne doğru bir kadeh votka sürdü. "Hem de pek şaşırırım..."

"Onun ilgisi, rejim karşıtlarına yönelik" dedi Jean.

Alice ve Rus, sanki Emperyal Hotel'de onlardan başka hiç kimse yokmuş gibi, sanki çok uzun zaman önce büyük bir ovada, dövüşmek üzere karşı karşıya gelmişler gibi, birbirlerini uzun uzadıya süzdüler. Sonra adam, ince, belli belirsiz, alaycı bir ifadeyle gülümsedi. "Humanité'nin kapağında gördüm onu" diye geçirdi içinden Alice. Adamı değil; gülümsemesini. Bu, genç Jeannot'nun "Parti Merkez Organı" önünde nöbete kaldığı dönemlerdi. Bir akşam bir Sovyet yetkilisi, bileğine kelepçeli ve hiç kuşkusuz içi para dolu bir valizle çıkagelmişti. Jean ona büyük bir öfkeyle, Alice ise yoğun bir merakla bakmışlardı. Rus açık renkli gözleriyle Jean'a düşünceli bir bakış fırlatmıştı; ama bu gözlerde saydam olmayan bir şeyler de vardı sanki. Sonra Alice'e doğru dönerek (ki o, Huma'yı hiç saklamazdı; sadece kendisini bir kahraman sanan alık erkek arkadaşına uğramak ve sandviç getirmek için gelmişti) onu, bu aynı ince, belli belirsiz ve alaycı gülümsemeyle ve başını pek hafifçe eğerek selamlamıştı. İşte bu, aynı adamdı; Kirgilov'du...

"İyi de..." dedi Kirgilov, kadehini kaldırarak, "aslında Parti'nin rahatları pek yerinde olan bu baylara, bu rejim karşıtlarına, bu reformculara, ihtiyacı var ve onları, ruhsuz izleyicilerinden de çok daha fazla seviyor. Biliyorsunuz ki aramızdaki Parti'ye başkaldıranlar, en iyi ve nitelikli unsurlarımızdır. Öbürleri... onlar tarihsel gerekliliklere göre ya mezbahaya ya da otlamaları için yeşil çayırlara götürülebilecek olan koyunlardır.

"Ah, evet" diye iç çekti Alice, "her zaman, önce Parti! Ne yapılırsa yapılsın, üzerimizde hep hakkı var ve küfür de edilse, bizi kutlamak için bir yol, bir açıklama bulunur... Bizi öldürse de bunun bizim iyiliğimiz için olduğunu yineler, durur."

Kirgilov, kısa bir kahkaha patlattı. Kadehini başına dikerken, mırıldandı:

"İşte, gerçek bir yoldaş! Bu hanım sizin sosyal demokratlardan değil; sizin şu Ortak Program'a yeni gelenlerden değil! Bunun tamamen çuvalladığını da geçerken belirteyim. Pöh! Siz, Fransız komünistleri; hiçbir zaman gerçekten ciddi ve tutarlı adamlar olamayacaksınız. Moskova sizi bir düzene sokabilmek için kaç kez müdahale etmek zorunda kaldı! Her zaman sosyal demokrat eğilimler ağır bastı, değil mi? İyi de SSCB'den koparsanız, sizin sosyal demokrat olmanızı kim engelleyecek? Sizleri onlardan ayırt etmek için elde ne kalacak? Evet, İtalyanlarla işbirliği yaparak Avrupa komünizmi yolunda adımlar attınız... ama yürümedi, değil mi?" derken, masanın üzerindeki ekmek kırıntılarından birkaç tanesini ağzına attı. "Hayır; hiçbir zaman yürümez bu" diye, uykulu bir sesle ekledi.

"Belki de artık pek gerekli değil" dedi Alice, biraz da ilgisiz bir tonda. "Şimdilerde nasıl olsa reformlar artık Moskova'dan geliyor."

Kirgilov, gayet samimi bir şekilde gülmeye koyuldu.

"Senin başkaldırıcılardan yana olan arkadaşın, bizimle dalga geçiyor" dedi Jean'a. "Evet, reformlar söz konusu olduğunda, her zaman kaygı duyabilirsiniz. Ama her şeye karşın, Batılı bir komünisten farklı bir şeyler kalacaktır. Sizi bu Partiye iten kimdir; Parti'den ayrılmanızı kim engelliyor? Verdiğimiz sözlerin mi tutsağıyız yoksa kendi kendimizin mi? Gerçekten de kendimizden daha iyi bir kodes olamaz. Sonuçta o da tüm bu yıllar boyunca, çekip gidebilirdi (başka tarafa doğru bakan Jean'ı gösterdi)... Ne zaman isterse." Alice'e dönerek ekledi: "Bu gönüllü bir köleliktir ve siz bana bunun tersini söyleyemezsiniz. Soruma geri dönecek olursak (bir çene işaretiyle Jean Boursier'yi gösterdi); nereye dek gidecek? Daha ne kadar zaman sürdürebilir bunu? Eh, bu konferans esnasında ben de birtakım şeyler duyuyorum elbette. Dostumuz Jean, SSCB'ne en yakın olanlardan değil! Hem de Perestroyka'ya. Görüyor musunuz?"

Restoranın kapısı birdenbire şiddetle çarptı ve bu, Alice'in o anda cevap vermesini engelledi. Önde Charles, hemen arkasında Stanēk ve en sonda da o zamana dek hiç olmadığı kadar kıpkırmızı olan

ve güçlükle yürüyen Ruda, girdiler. Charles Alice'i gördü ve ona hoşnutsuz bir bakış fırlattı.

"Kocanız mı?" dedi Kirgilov. "Görüyorum ki Stanĕk arkadaşla birlikte; bunlar festivalden gelen baylarımız, değil mi?" ve pek görünür bir el işaretiyle onları masasına çağırdı.

Takdimler gayet kısa oldu. Alice, onların daha önceden tanıştıklarını tahmin etti. Gerçekten de hepsi birbirlerini tanıyorlardı. Burası dünyanın sonundaki bir barınaktı; hiçbir şeyin bilinmedik olmadığı, hep hayali kurulan bir topluluk ve herkesin karşısındakinin kim olduğunu hemencecik bildiği yerdi. Charles'ın yüzü biraz solgundu; Alice bunun Stanĕk'le yaptığı bir tartışmadan dolayı olduğunu tahmin etti (ama adam duruma, bunun öbürünün arabayı hep berbat ölçüde hızlı kullanmasından ve bundan dolayı bacaklarının kasılmasından ileri geldiğini söyleyerek açıklık getirdi).

Stanĕk bütün masaya çepeçevre selamlar vererek, Charles ise ortaya hayli çekingen bir "Merhaba" diyerek, oturdular. Ruda ayakta kaldı ve olduğu yerde sallanarak tüm masayı gözden geçirdi. Ona da bir iskemle gösterdiler. Gözlerini, özellikle masadaki Fransızlara dikti. Alice'in üzerine devrilir gibi otururken, mırıldandı:

"Si-siz üçünüz, bu-burada ne arıyorsunuz? Siz ki öz-özgürsünüz... Ah, özür di-dilerim..."

Alice onu itti, boş iskemleyi yanına çekip düzeltti ve adamı oraya oturttu. O anda "özgür" sözcüğüne takıldı ve bu onda bir şeyleri tetikledi. Bunun ardından düşünceler çorap söküğü gibi geldi: Özgür dünya ve düşman; kim ki bu "özgür" sözcüğüne takılmıştır, belli ki Amerikan propagandasının etkisindedir ve kapitalist dünyanın hiç de özgür olmadığının bilincinde değildir... Belleğinde dönüp duran bu zırva nakaratları sonuna dek yineleyebilirdi. Bıkkınlığını ortaya koyan bir jest yaptı ve bu Ruda'nın dikkatinden kaçmadı. Bundan dolayı utandı Alice; ama geri alması da mümkün değildi.

"Öz-özgür" diye mırıldandı yeniden. "Masaryk'in de-dediği gibi... Bizim o bü-büyük Çek atamız, Tanrı affetsin, ahmağın tekiydi. Bizi Almanlarla (dans pistine doğru bir jest) Ruslar (Kirgilov'a doğru tehdit edici bir parmak sallama) arasında dans ettirdi. Ama siz? Ya siz?" diye, sesini yükselterek sordu.

"Ah! Provokasyona gerek yok!" dedi Doumer, ne alçak, ne de yüksek bir sesle ve Kirgilov'a doğru, tedbirli bir bakış fırlattı. Jean ve Alice'e doğru da sanki suçortaklarıymış gibi hınzır bir gülümsemeyle ekledi: "Provokatörleri hemen tanırız, değil mi?"

"Onu ezmek istiyorsun, değil mi?" dedi Jean Boursier, keskin bir sesle.

Doumer, ağzı bir karış açık, öylece kalakaldı. Bir şey söylemek için ağzını açmış olan Alice, yeniden kapattı. Kıpkırmızı olmuştu. Bu kızarmanın Ruda'nın alkolle körleşmiş gözlerince fark edilmemesini dileyerek, kadehine doğru eğilip saklandı.

Ama Ruda, sarhoşluktan şekilsizleşmiş suratını ona doğru çevirerek ve dili dolaşarak, yeniden mırıldandı:

"U-utanıyor musunuz? Bu iyi bir başlangıç." Sonra Fabien Doumer'ye dönerek sürdürdü: "Ah-ah, provokatör, ha? Bir komünist onu hemen tanır; öyle uzun uzadıya aramasına gerek yok, değil mi?! Asla değişmeyecekler, asla!" Sonra, kendi kendine konuşur gibi bağladı sözlerini: "Ama yi-yine de denemiş olmak bir şeydir."

Fabien Doumer, uzlaşma arayan bir sesle mırıldandı:

"Burada bir Çek görmek, pek sık olan bir şey değil. Genellikle Emperyal Hotel'e pek gelmezler, değil mi?"

"A-ama bana bi-bir de ders veriyor üs-üstelik! Hey sen! Sö-söyle bana!" (Burada Ruda, şişeleri de kendisiyle birlikte devirerek yana kaykıldı. Neyse ki şişeler çoktan boşalmıştı. Onu kaldırıp yeniden yerine oturttular.) "Sen, kü-kü-küçük Fransız; Batı'da yaşayan adam... Bö-böylesine ka-karanlık olan ülkemde sa-sadece Ruslara açık olan ye-yerlerin sabahın i-ikisine kadar açık ol-olduğunu biliyor musun? Onlara elektrik ke-kesintisi yoktur! Kı-kıtlık, yoksunluk filan yoktur onlara; güzelim Tuzex ma-mağazaları bile var..."

Jean Boursier masaya servis edilen kahvelerden birini, bir kadeh *Becherovka*'yla birlikte, onun önüne doğru itti; ama Ruda başını çevirdi. Stanĕk onu yatıştırmak ister gibi, bir elini kolunun üzerine koydu; ama Ruda, her türlü yardımı geri çevirmek ister gibi bir hareketle kolunu silkeledi ve hızla ayağa kalktı. Bunun üzerine Cherbourg'da kuşatılmış olan o şişman Alman, dostu olan Rus'u gözyaşlarıy-

la baş başa bırakarak yaklaştı ve Ruda'yı sanki bebeğe gösterilen bir şefkatle kolunun altına aldı, sallanarak bara doğru uzaklaştılar.

"Rahat bırakalım onu" dedi Kirgilov. "Yüce Tanrım; onu kendisiyle baş başa bırakalım." Sonra Charles'a döndü: "Filmexport'la mı çalışıyorsunuz? Bu akşamki film hoşunuza gitti mi?"

"Fena değildi" dedi Charles.

"Satın almaya değer bir şeyler bulabildiniz mi?"

"Pek de değil."

"Evet... Şurası bir gerçek ki Çekoslovak sineması, altmışlı yıllardaki esin rüzgârını tekrar yakalayamadı..."

"Kimin hatası bu?" diye, bir solukta homurdandı Charles. (Daha sonra bir süre hırıldar gibi birtakım sesler çıkardı, tüm restoranı gözden geçirdi ve öylece oturup kaldı.) "Ah, burası boğucu. Nasıl soluk alınabilir? Çalışacakları bir işleri olmayan bir sürü insan; korkudan geberiyorlar ve gelecekten hiçbir beklentileri yok."

"Oh..." (Kirgilov, onu anladığını gösteren bir baş hareketi yaptı.) "Siz de filmlerini Fransa'ya götürüyorsunuz; iki rulo film, böylelikle direnişçilere katkıda bulunuyorsunuz; öyle mi? Hani, mesela dedim..."

Adeta panik gibi bir sessizlik oldu, sonra Kirgilov masadaki herkese votka servisi yaptı. Jean Boursier kaskatı kesilmişti; Stanĕk ise bir uzlaşma yolu arıyordu. Kirgilov şişeyi sakin bir hareketle masaya koydu, biraz şaşırmış gibi yaparak başını kaldırdı.

"Sizi böyle... böyle düşünmeye yönlendiren nedir?" diye, yeniden söze girdi Charles.

Kirgilov, farkına varmaksızın, adeta sinek savar gibi bir hareket yaptı.

"Böyle kaygılanmanıza hiç gerek yok. Korkmayın. Herkesi korkutuyoruz, (burada bir an geri çekilir gibi olan Jean Boursier'ye döndü) insanlara umacı gibi görünüyoruz. Bunu öylesine söyledim Bay Bragat; üstünüze alınmayın. Bu çok bilinen bir şey; buraya gelip giden hemen tüm Batılılar, birtakım belgeler, kâğıtlar filan, götürür, getirirler... Bu onlara sanki bir iş gibi geliyor, tümü de birer kahraman olduklarını falan düşünüyorlar."

Stanĕk, belli belirsiz bir gülümsemeyle, kadehine eğildi. Kirgilov enerjik bir davranışla kadehini boşalttı ve hemen bir daha doldurdu.

"Demek, Partiler Konferansı'nı izliyorsunuz; öyle mi yoldaş Kirgilov?" diye söze girdi Stanĕk. "Aslında bu konferans sadece Avrupa Partileri için."

"Aptal olmayın! Kardeş Partiler her zaman gözlemci olarak çağırılırlar."

"Ah, evet. Elbette. Kardeş Partiler."

Sanki derin bir düşe dalmış gibi, karşılıklı bakıştılar.

"Ama bütün bunlar bizlere hâlâ bunların (başıyla, üç Fransız'ı işaret ediyordu) neden şu 'öteki dünya' hikâyesine daldıklarını açıklamıyor. Tamamen vazgeçmek mümkün iken neden kafaları hâlâ komünizm diye diye karmakarışık etmek? Çek dostumuz tamamen haklı; kapılar artık kapalı değil; özgürsünüz siz. Biz ise bu tarafta kalıyoruz. Bütün tatsızlıklarıyla..."

Bu kez Alice, tehlikeyi sezinledi. Kirgilov, fitil gibi sarhoş olmuştu. Bir sonraki gün çok pişman olacağı şeyler söylüyordu ve kadın, öbürleri, özellikle de Jean, için kaygılanıyordu. Ayağa kalkıp, banketin üzerinde uyumuş olan Karel'i almaya gitti.

Fabien Doumer tarafından sürekli onaylanan Kirgilov, pek canlı bir sesle sürdürüyordu:

"Evet... Gorbaçov'un tüm yapıyı temelinden sallayacağını düşünüp kaygı duyabiliriz ve hatta... (bakışları bir an için, uyuklayan Jean Boursier'ye takıldı) en iyi unsurlar, en sadık olanlar bile, bir gün tökezleyebilirler... ve bizlere ihanet edebilirler."

"İhanet mi?" diye atıldı, birdenbire uyanan Jean.

Alice *Restaurace İmperial*'in kapısını, ardından kapanmak üzere bıraktı ve adamların sesleri onu, o bomboş koridorda, kısa bir süre için daha izledi.

6

Budapeşte Gecesi

Öyle bir an gelir ki dünyanın tüm güzellikleri bile artık çekici değildir. Artık bu çağrılara uymak içimizden gelmez; yüreğimiz tükenmiş, yorgun bedenimiz heveslerini yitirmiştir... Bu, kalan günlerimizin artık sayılı olduğunun ve birer birer tükendiklerinin işareti gibidir. Sabah pusunun içinde, kırmızı ve yuvarlak çatılar arasında salınan ulu çam ağaçları ve günün ilk saatlerinin serin esintisi ise bizlere hâlâ bir şeyler demektedir. Hiç değilse, merdivenlerden koşarak inip onlara doğru koştuğumuz o güzel zamanları hatırlatırlar. Ne kadar da uzaklardadır... Ama orada, gecenin içinde, Emperyal Hotel'in arkasındaki o sonsuz vadinin sonlarında, mavi bir neon ışımayı sürdürüyor. Alabildiğine çirkin bir mimarinin örneği gibi dikilen beton bir yapının üzerinde, o acınacak kadar sefil komünizm döneminin,

insanı utandıran, inanılmaz çirkinlikte bir simgesi... Kaygısız *Kurbaus*'un bu pek cılız ve köhne neonu, yine de tüm vadileri, tüm çocuklukları, tüm kaçma arzularını ve dünyayı fethetme tutkularını anımsatıyor.

Jean Boursier, dirseklerini odasının Emperyal Hotel'in arkasında uzanan geniş ve ağaçlı bahçeye bakan açık penceresinin pervazına dayamış, sigara içiyor ve düşünüyordu. Gecenin içinde yapayalnız yanan bu mavi neon, aşağıya doğru kıvrılarak giden Prag yolunu gösterir gibiydi. Bu mavi ışık, günün birinde Karlsbad'ın bu derin ve unutulmuş vadisinden kopup kurtulma umudunu besler gibiydi. Prag onun boylu boyunca koştuğu bir dünyanın başkentiydi sanki; ama ne kadar da uzun zaman önceydi bu! Senelerce ve senelerce önce, vaat edilmiş zafere doğru koştukları zamanlardı...

Boris'in saat tamir ustası olan babası, Uluslararası Tugaylar'dandı. Orta Avrupa'dan ya da daha Doğu'dan bir yerlerden gelmiş, yaşlı bir devrimciydi. Pek ilginç bir adamdı yaşlı Tadek; sadece zamanının karmakarışık coğrafyasından ötürü değil, adeta çocukları andıran mavi gözleriyle de bulanık ve efsanevi bir dünyadan gelmiş ve bu yepyeni dünyayı, geride bıraktığı uzun yılların öğrettiği şekilde biçimlendirmeye kalkışmış gibiydi. Onlar, çocukluklarının o çabucak ve hızla geçen zamanının, alelacele şekillendirdiği insanlardı; savaşın yakıp yıktığı ve perişan ettiği, bin kez değişen ve karmakarışık sınırlar arasındaki kentleri ve kuşakları kucaklamaları ise pek mümkün değildi.

Tadek'in dükkânı Rohan Meydanı'nın sonunda, Saint-André-des-Arts Sokağı'nı Saint-Germain Bulvarı'na bağlayan ve çekiciliğini pek uzun bir zaman önce yitirmiş olan bir pasajdaydı. Masmavi gözleri, bembeyaz gür kaşları ve sıcacık gülümsemesiyle küçük atölyesindeki tamirci masasının arkasında, masa lambasının altında oturur, her hafta kendisine Humanité'nin pazar günkü nüshasını getiren genç kadını beklerdi. Kimi zaman Jeannot, Alice ile birlikte ona uğrardı. Elbette, burası bir gizem taşırdı onlar için; ama anne Boursier'nin resmi açıklamasına göre, sadece Buci çarşısına armut almaya giderken, biraz da olsa değişiklik olsun diye yapıyordu bunu.

Onları her zaman, "Eee çocuklar, ne var ne yok?" diye karşılardı

Tadek. Sonra da anneye dönerek, "Seni ayaklanmanın bu pek güzel iki elemanıyla birlikte görmek gerçekten çok güzel" derdi. Sonra, her zaman olmasa da Jeannot'ya soykırımları, korkuyu ve çaresizliklerini, sonra da ilk devrimci örgütlenmeleri, polis baskınlarını ve hapishaneleri anlatırdı. "O büyük Kızılordu hiçbir zaman ölmedi; ona sürekli olarak yeni askerler katılıyor, değil mi benim genç yoldaşım?" derdi anneye. O da kuşkulu bir biçimde de olsa, başını sallayarak onaylardı. Jeannot, Tadek'i ağzı bir karış açık, sanki bir ilâhmış gibi dinlerdi. "Bir gün devrimci orduda üç yıldızlı bir general olacaksın, değil mi oğlum?" diye sürdürürdü Tadek. "Adaletsizlikle, sömürüyle ve sefaletle mücadele etmek için, değil mi?" O zaman Jeannot yerinde dikilir, göğsünü şişirip öne çıkarır, gözleri gururla parlardı. Yaşlı adam da, "Ne kadar da yakışıklı bir asker!" diye yineleyerek genç teğmeninin omzunu okşardı.

Ama anne, uzun süre, düşünceli bir şekilde kalırdı. Önündeki saat ormanına, çalar saatlere, zamanın sonsuz tik taklarına ve düş âlemine dalmış, yaşlı Tadek'in vaatlerine hiç mi hiç kulak asmayan kızına bakar, dalıp giderdi. Anne ile karşılıklı bakışır, başlarını sallar ve konuşmadan anlaşırlardı. Bütün bunlar orada, saatlerin yanında olup biterdi; bu kız hiçbir zaman kızıl askerlerle birlikte, atlarının üzerinde, steplerde koşturacak değildi; o, ihanet edecekti. Onun öbürlerinden olduğu, tartıştığı, yadsıdığı, tepki gösterdiği ve sonunda da çekip gittiği görülüyordu. O zaman anne, güçsüz ve çaresiz omuzlarını silkerdi; Tadek ise o çınlayan tik taklar arasında, onu yatıştıracak bir şeyler mırıldanırdı: "Ama emin ol ki böylelerine de gerek var!" o zaman kadın, dudaklarını ısırarak, kuşkulu ve kaygılı, bakakalırdı.

Devrimci orduların gelecekteki generali ve hiçbir zaman ihanet etmeyecek olan Jean Boursier, Emperyal Hotel'in en üst katındaki odasında bir sigara daha yaktı. Yoğun sessizliğin içinde, koridorda, ayak sesleri duydu; birisi, sanki geç kalmış gibi bir aceleyle yürüdü, bir anahtar bir kilidin içinde döndü, yan odanın kapısı kapandı. Zamanın içinde hayli uzaklarda kalmış olan, başka bir kapının vurulduğunu işitir gibi oldu. Ses, "Aç Alex! Aç!" diyordu. Kasım ayıydı ve gecenin ileri bir saatiydi. "Alex, ben Boris. Aç!" Bu kaygılı ve kendin-

den emin olmayan bir sesti, sanki her an kırılacak gibiydi. Alice'lerin evinin kapısı gıcırdayarak açılana dek uzunca bir zaman geçtiğini anımsıyordu Jeannot. Birileri bir şeyler mırıldanmış, sonra da kapı kapanmıştı.

Boris'in kapıya indirdiği darbeler, bu küçücük iki hizmetçi odasında yaşayan baba ile kızını uyandırmıştı sonunda. Alexandre henüz tam olarak uyanamamış bir şekilde, gri çekyat divanın üstünde, dirseğinin üzerinde yarı doğrulmuş, suratı uykuyla ve kaygıyla buruşmuş şekilde bir süre öylece kalakalmıştı. Sonra tekrar vurulmaya başlamıştı kapıya. Ses, "Alex!" diyordu, "Benim, Boris."

Boris'in sesi hayli boğuk geliyordu, belki de ahşap kapının kalınlığından mı? Ama, hayır, bu başka bir şeydi. Alice hızla yatağından fırlamış ve ara kapıyı açarak bakmıştı. Alexandre belli belirsiz ama küfür ve lanet okuma gibi bir şeyler homurdanarak, yatağından ağır ağır doğruluyordu. Dış kapı açıldığında, daracık koridorun zayıf ışığında Boris belirdi. Kaskatı, surat asık, dudaklar sıkı sıkıya kapalı, gözler bitkinliğini dışa vuran bir bezginlikte, besbelli ki kafası alabildiğine bozuk, dili sürçerek ve sözcükleri yalan yanlış söyleyerek konuştu:

"Gel Alex, bana yardımcı ol. Ruslar girdiklerinden beri, şubede tam bir savaş var."

"Ah! Gerzekler! Haydi, gel, gir içeri, koridorda gürültü yapmanın âlemi yok" dedi Alexandre; bu arada el yordamıyla lambanın düğmesini ve elbiselerini arıyordu.

Alice ise burnunu ikinci odanın kapı pervazına dayamış, duvara karşı dikilip sürekli aynı şeyleri yineleyen Boris'e bakıyordu:

"Bitti bu iş, Alex! Girdiler, her yerdeler; bitti..."

"Peki, biz ne yapıyoruz?" diye homurdandı babası, "Bir kez daha Rusların hıyarlıklarının ceremesini biz mi çekeceğiz?"

"Şubede olağanüstü bir toplantı var. Gitsek iyi olur; çünkü tüm yoldaşlar bu işe karışmaktan yana bir tavır içindeler."

"Bok herifler!" diye homurdanmayı sürdüren Alexandre, pantolonuyla boğuşuyordu. "Ruslar bok herifler, Boris! Macaristan'da karşıdevrimi ezdiler; öyle mi? CİA güçleri bozguna uğradı, ha? Kimi aldatıyorlar be?! Bizi, biz, komünistleri... Bizimle alay ediyorlar be!"

"Alex, şubede bunu yüksek sesle söyleme. Santier Federasyo'na uğramış; Ruslara destek bildirgesi imzalatmaya uğraşıyor. Öbürleri de tam karşıtı bir bildirge için çabalıyorlar... Durum karmakarışık."

"Yani, iyi, güzel de bu Rusların kafasında ne var? Şimdi insanlara ne diyeceğiz? Ya bu küçük kızı ne yapacağım ben? Annesi büyükannesine bakmaya gitti ve bu Ruslar da hıyarlıklarını yapmak için tam da zamanını seçtiler; bütün bunlara daha ne kadar dayanacağız?"

Boris, kapısı şimdi ardına kadar açık olan öteki odaya doğru baktı.

"Onu da götür" dedi, çekingen bir sesle. "Nasıl olsa uyandı. Yalnız başına bırakmak olmaz."

"Ah! Anası da tam gününü buldu! Tıpkı Ruslar gibi; inan ki bu bir komplo. Baba Doumer bu kez duyacak; bu bardağı taşıran son damla! Bunu hiç destekleyemeyiz."

Alice, kendi açısından, hiç zaman kaybetmemişti. Dışarıyı gece vakti görmek için çıkan bu güzel fırsatı kaçırmaya hiç niyeti yoktu. Kısa pantolonunu ve spor ayakkabılarını giymiş olarak odadan çıktı, olumsuz bir olasılığa karşı da büyükannesinin almış olduğu bağcıklı rugan ayakkabıları, bir tekmede pılı pırtı dolabının altına attı. Aslında gereksiz bir önlemdi bu; çünkü Alexandre onun bağcıklı rugan ayakkabıları olduğunu bile bilmiyordu. Boris'e, kocaman bir gülümsemeyle "Askılarımı ilikler misin lütfen?" dedi. Boris askıları ilikledi ve üçü, fazla gürültü yapmamaya özen göstererek, servis merdivenlerinden indiler.

Saint-Germain Bulvarı'ndan Saint-Sulpice Meydanı'na dek yürümüşlerdi ve bu arada Rhumerie'nin ve Saint-Claude'un önünden geçtiler. Buralarda müthiş bir canlılık vardı; annesiyle babası bazen Alice'i erkenden yatırır ve buralara giderlerdi. Ama başka taraflarda, yanlardaki küçük sokaklarda, insanlar henüz uyuyorlardı ve Haussmann tarzı büyük binalar, pek sessizdi. Hıristiyanlar için pek de uygun olmayan bu saatlerde, gecenin içinde, sadece komünistler yürüyor, hareket ediyorlardı. Alex homurdanmayı sürdürüyor, Boris hâlâ kaskatı ve gri, ter içindeki suratını sık sık siliyor, böylece ilerliyorlardı.

"Biraz açıkla bana" diye yeniden söze girdi Alexandre. "Tam olarak ne yapmak istiyorlar?"

"Müdahaleye karşı bir bildirge yayınlamak."

"Bu bir boka yaramaz. Yoldaşlarımız olmayacak duaya amin diyorlar!"

"Evet; ama ben yine de senin de bu bildirgeye oy vermeni istiyorum. Bu Parti'ye biraz hareket gerek. İnan bana, herkes bu işin bir karşıdevrim olduğuna inanıyor."

"Eh, iyi ya" diye homurdandı Alex. "İnanmaya bensiz devam etsinler. Bu Parti'de artık bana ihtiyaçları yok ve böyle düşünen de sadece ben değilim. Eğer Kruşçov'un reformlarının bizi getirdiği nokta buysa, ben bu işte yokum!"

"Biraz sakinleşir misin?!" diyerek iç çekti Boris. "Parti'den böyle söz edemezsin."

"Bak, fena halde canım sıkılıyor. Neden sadece bizde tepki oluyor?"

"Elbette İstvan yüzünden; ya ne sandıydın? İki günden beri yarı deli gibi. Bütün gün boyunca Federasyon'daydı; Parti'nin tüm kademelerinde bir tartışma başlatabilmek için çırpınıp durdu. Pek öfkeli olan Santier'yi de sürükledi."

Quartier Latin, uyuyordu. O saatte Avrupa'nın tüm perdeleri kapalıydı ve sadece komünistler uyanıktı; yürüyorlar, ovalardan geçiyorlar ve Tuna'yı aşarak ilerliyorlardı. Belki de uyuyan sıradan insanlara göre ezici avantajları buradaydı. Uyuyan bu küçük insanların sabahın bu saatinde hiçbir trajedileri yoktu ve bu da Alice'in bu insanlarla didişmesini önlüyordu. Ama şafak vaktinde Tuna'yı geçiş, onun yadsıyamayacağı bir parçasının, umutsuzluklara kapılmasına yol açıyordu. Üçü, soğuk gecenin içinde yürüyorlardı ve gün, sanki hiç doğmayacakmış gibi, çok uzaklara gitmişti. Aynı saatte Budapeşte'de muzaffer Sovyet tankları da aynı şekilde ilerliyorlardı; kendilerine güvenli ve pek sakindiler.

Vieux-Colombier Sokağı'na gelip demir parmaklıklı kapıyı çaldılar. Birisi kim olduklarını inceledikten sonra açtı kapıyı ve ışığın, sıcağın ve gürültünün içine girdiler. Şubenin ortasında bir grup insan kaynaşıp duruyordu. Homurtular, bağrışmalar yükseliyor, insanlar itişip kakışıyorlardı. Birdenbire tiz bir ses, öbür gürültülerin arasından sıyrılıp duyuldu: "İmdat! İmdat!"

Alice başını çevirdi. Bu çığlık, kaynaşan kalabalık bir grubun ortasında dikilen İstvan'dan geliyordu. Alice merakla izledi durumu; ama hiç de korkmadı ve heyecanlanmadı. Ufak tefek ve kır saçlı bir Macardı bu; kendisine pek bol gelen pardösüsünün kolları, parmaklarının ucuna kadar iniyordu.

"İşin sonuna kadar durmadan yaptıkları, hep yinelemek! Çağrı yapmak da ne demek? Duymuyor musunuz? Macarları öldürüyorlar! Nagy, 'Birliklerimiz savaşıyor; hükümet duruma hâkimdir' dedi. Macaristan'a yardım edin! Macar yazarlara, işçilere, köylülere yardım edin! İmdat!"

"İstvan!" diye bağırıyordu birisi. "Parti adına, sana izin vermiyorum!"

"Senin iznin umurumda bile değil!" dedi İstvan, buz gibi bir sesle. "Ruslar bizi öldürüyor ve bu bir cinayettir; başka hiçbir şey değil..."

Bütün bunlar, şubede işin şirazesinden çıktığını gösteriyordu. Boris yalan söylememişti. Esasen komünistler, bütün bunlar yüzünden çok da fazla kaygılanmamışlardı. Onlar yine de komünisttiler; Alice'in ailesiydiler. O akşam her yerde İstvan'ın adı yinelenip çınlıyordu, Budapeşte'nin gizemi ağızdan kulağa geziyor ve yapışıp kalıyordu. "Tamam, İstvan, anlıyorum; ama sen de az biraz düşün canım!" Ortalarındaki Macar ise biraz başını eğerek, aşağıdan yukarıya doğru bakarak, her zamanki gibi kurnaz ve sinsi gülümsemesiyle (bu da ne demek? 'sinsi'; yani bu duruş ona yakışmıyor mu?) ve suratındaki kapkara çizgilerle, gözleri yorgunluktan kıpkırmızı kesilmiş, dikiliyordu. Herkes avaz avaz bağırıyordu ve sanki çok uzun zamandan beri, saatlerdir, hatta günlerdir orada gibiydiler. Alice bir an için o yerinde duramayan ve kaynaşan kalabalığın çevresinde dönüp duran ve sabırsızlıkla girip çıkan Alexandre'a baktı; adam hemen sonra, aynı öbürleri gibi bir ateşlilikle ve büyük bir öfkeyle, bu hırgürün içine daldı. Onu "biraz dursana, yoldaş!" diye frenlemeye çalışan baba Doumer, giderek öfkeleniyordu ve bu Alice için, pek bildik bir durumdu. Bunun ardından uzun homurtular, diş gıcırtıları ve kızgınlık patlamaları gelirdi. Sonuçta Alice, onları tartışırlarken daha önceleri de görmüştü ama ne zaman olduğunu tam olarak anımsamıyordu.

Annesinin burada olmaması daha da iyiydi. Böyle bir patırtının ortasında (üstelik bütün bunlar Alice'in pek de hoşuna gidiyordu) dudaklarını ısırmaktan ve ellerini ovuşturmaktan başka bir şey yapamazdı. Ama bir süre sonra sıkıldı Alice ve tüm çevreyi gözden geçirdiğinde Doumer'nin oğlunun orada olmadığını fark etti, umudunu ressam Boris'e yöneltti. Onu büyük masadan biraz uzakta oturmuş, düşünceli ve çevresindeki her şeye ilgisiz olarak buldu

"Boris, bana resim yapar mısın?"

Boris, onun hücre toplantıları esnasında sıkıntıdan kıvrandığı zamanlarda çıkış yoluydu. Çok sonraları, onun da en az kendisi kadar sıkıldığını tahmin etti ve kendisi de Boris için, sıkıntıdan kurtulmanın bir çıkış yoluydu. Adam ona pek dalgın bir şekilde baktı ve sonra, bir an için, sanki kuzeyde bir maceraya atılıyormuş gibi heyecanlandı, sonra kızı tanıdı ve yatıştı. Sarıldı ona, sonra yanına, uzun tahta sıraya oturttu. Daha sonra ayağa kalktı ve gidip kocaman, iplerle bağlı bir bildiri paketi getirdi ve kızı kaldırıp bunun üzerine oturttu.

"Böyle daha iyi. Ne çizmemi istiyorsun?"

"Başlangıç olarak, kedimi çiz."

"Bir kedin mi var?"

"Henüz hayır; ama yakında olacak."

"Haklısın. Ama bunun için mücadele etmelisin."

Zira bir savaşçı olan Alice, tüm cephelerde çarpışıyordu; ama kedi savaşını henüz kazanamamıştı. Bunu başarabilmek için gözyaşları dökerek aşağılanmayı göze alması gerekiyordu, annesinin anladığı tek dil buydu, ne var ki şimdilik böylesine alçalmayı bir türlü içine sindiremiyordu. Boris siyah bir kedi çizdi ve burnunun altında da beyaz bir bıyık bıraktı. "Ebro kendine savaş atı yapardı onları, gururları boyun eğmeyi kabul etseydi..."*

"Bana Tenten'i çiz."

Boris, hemen sırtının arkasında itişip kakışan kalabalığa karşın, çizimini tamamlayabildi. "Ve Budapeşte ve Prag ve Poznan..." Gazeteci Tenten'i tıpkı aslında olduğu gibi, golf pantolonuyla çizdi. Boris'in çizgisi hayli kuvvetliydi ve karşısındakini hiçbir zaman düş kırıklığına uğratmazdı.

* Charles Baudelaire'in *Les Chats* (Kediler) adlı şiirinden. (ç.n.)

"Bana Miki çiz."

Ressamımızın o akşamki sabrı, sınır tanımaz gibiydi. Fareyi çizdi ve iki yuvarlak kulağının arasına da bir şapka kondurdu. Alta iki düğmeli kırmızı külot pantolon, üstüne de bir asker kaputu giydirdi ve eldivenli elini de dört parmaklı olarak çizdi (gerçekten de Boris, Miki'nin nasıl çizilmesi gerektiğini gayet iyi biliyordu ve ona neyi nasıl çizmesi gerektiğinin hatırlatılması da gerekmiyordu). En sonunda da beline bir revolver tabanca ekledi.

"Halk komiseri Miki" dedi, gülerek.

"Gayet iyi giyinmiş. Hava soğuk mu orada?"

"Hem de çok. Bu, Sibirya'da. Oranın neresi olduğunu biliyor musun? Çok, çok yukarılarda; kutup dönencesinin bile üstünde."

Santier'nin bariton sesi duyuldu: "Yoldaşlar, Vladivostok barışı... ve Stalin'in topçusu ve topları..." Komünistler yıllar içinde geriye doğru gidiyor, gürültü patırtı içinde ve birbirleriyle didişerek değişik coğrafyalarda gezinip duruyor, Avrupa'nın tüm adlarını haykırıyorlardı.

"Sibirya'da, sımsıkı giyinmek gerekir" dedi ressam. "Hele bu mevsimde!"

Alice ısrar etmedi, onu çok da ilgilendirmeyen ayrıntılara takılmamayı iyi biliyordu. Hafif ve ılık bir uykuya doğru kayıyordu Alice, ressam ise becerikli biçimde sanatını konuşturmayı sürdürüyordu: Değişik Miki'ler, neredeyse tüm bir Tenten dizisi... Sonunda seriyi en iyi şekilde tamamlamak için, kızın hayran ve giderek mayışan gözleri önünde, bir de Kuçukuçu Pufi'yi ekledi. Bu Alice'e bir beşik etkisi yapmıştı sanki, başı gitgide ressamın omzuna doğru düşüyordu. Bu eller Buchenwald'da, kampı özgürleştirirken, ölmüş zavallıların cesetlerini ve Alman askerlerin silahlarını toplamıştı; bu gri gözler, bu yakışıklı surat, Prag'da yaşama tutunmayı başaranları da daha sonraki yargılamalar sonucunda asılacak olanları da görmüştü. Cesetler, sanıklar, Avrupa'nın kentleri ve darağaçları, tükenmez kalemin bilyesinden Alice için ardı ardına dökülüyordu; açıklanamaz, akışkan, havai ve her göz tarafından görülmesi mümkün olmayan görüntüler birbirini izliyordu. Ama Alice'in gözleri kapanıp gitmişlerdi artık; ressamın her çizgisine eşlik eden heceler ona adeta bir

ninni gibi geliyor, Tenten'in ve Kuçukuçu Pufi'nin çizgileri kapanan gözlerinin önünden ardı ardına geçiyorlardı. Güçlü bir ses haykırdı ve onca gürültünün içersinde, bir ad duyuldu: "Ebro Nehri üzerinde, taburlar ilerlediğinde Ebro'da..." Yaltakçılar ve hainler, mezar kaçkını tipler, Ebro'nun karanlık sularını geçiyorlardı; savaş boruları son kez çalıyor, tüfekler son kez ateşleniyor, Ebro'nun suları da son kez fışkırıyordu. Saldırı bir hayli hızlandı ve muazzam büyük bir tepenin üzerine doğru yöneldi; Alice baş döndürücü bir hızla düştü; başı ağır bastı ve kalemini masanın üzerine koyan ressamın kolunun üzerine düştü.

Tartışmalar tanyeri ağarana dek sürüp gitti. Gün doğduğunda Alice, kendini Omar'ın kahvehanesinde, Uluslararası Tugay Boris ile Alexander'ın arasında, bir banketin üzerinde otururken buldu. Bu üçü, gece boyunca olup bitenlerden ve neredeyse kıyamet kopacağından, kıl payı geçiştirildiğinden söz ediyorlardı. Omar adamlara kahve, Alice'e de bir bardak sıcak süt getirdi. Uzlaşır gibiydiler ve birbirlerini onaylıyorlardı. (Ama Omar'ın başka kuşkuları vardı. Başkaldırı yanlısı olanlar, Cezayir Komünist Partisi ve diğer hizipler arasında, kesintisiz bir sürtüşme sürüp gidiyordu. Bir yandan silahlanma, öbür yandan da para bulma etkinliklerine hız vermişlerdi; yasadışı kaçaklar saklanıyordu ama komünist dostlar biraz ayak sürüyorlardı.)

Sonunda eve döndüklerinde, onları merakla bekleyen Jeannot, annesine "Ben Alice ile oynamaya gidiyorum" diyerek ve kadının cevap vermesini bile beklemeden, çıkagelmişti. Bir önceki gece kapıların açılıp kapandığını duyup uyanmış, ayak seslerini dinlemiş (ki bunların arasında Alice'inkiler de vardı), onlarla gitme isteğiyle kıvranarak uzun süre tekrar uyuyamamıştı. Sabah da Alice'in yorgunluktan kararmış suratını görünce, geceyi dışarıda geçirme şansını kaçırmış olduğunu anlamıştı: Bu, aslında elbette çocuklara yasak olan dünyaydı; hele Boris'in desenlerini de görünce, kıskançlıktan dudaklarına kadar bembeyaz kesildi.

Bu esnada bir koltuğun üzerine çöker gibi oturan Alex, sözü aldı:

"İyi de bir açıklık getirelim yoldaş. Beni, işgale karşı bir bildirgenin oylamasına katılmam için getirdin, değil mi? Peki, sen buna katıldın mı?"

Yayları fırlamış çekyatın üzerine oturan Boris, zorlanarak yanıtladı:

"Bak oğlum... Benim durumum senden farklı; ben Parti'nin hizmetinde, kayıp bir adamım ve içinde olduğum bu açmazdan çıkmam da mümkün değil. Neçayev'e göre devrimcinin gerçek tanımı..."

"Yapma Boris, biz böyle adamlar değiliz. Bana hikâye anlatma."

"Ben öyleyim, tamam mı? Ben öyleyim... Nedeni de gerekçesi de farklı. Bu nedenler ancak bir savaşta geçerli olabilir; ama ne savaş! İmha savaşı..."

Alexandre bir şeyler mırıldandı. Jeannot, sindiği köşede ürperdi. Alice yan odaya geçmiş; ama o, Alexandre'ın kafasına göre düzenlediği bu odanın bir köşesine büzülmüştü. Adam rafları yerleştiriyor, radyoyu, plakları ve kitapları uygun gördüğü yerlere koyuyordu. Jeannot iki adamın konuşmalarını, soluğunu tutmuş, izliyordu.

"Ben tüm varlığını Parti'ye adamış bir adamım. (Alexandre'ın bu söze tepki gösterip kaşlarını kaldırması üzerine:) Yo, hayır, senin anladığın anlamda değil, senin kaygılandığın anlamda değil. Parti yönetiminin casusu falan değilim ve can sıkıcı hiçbir sırrı falan da saklamıyorum. Herhangi bir şekilde şantajla da karşılaşmadım ve ne kendi yaşamım ne de ailem için herhangi bir kaygı içindeyim. Ben de sadece, senin gibi sıradan bir militanım; sadece, yaşım gereği, ben savaşı yaşadım. O zamanlar ailem için kaygılanmamı gerektiren bazı nedenler vardı. Evet, sağlam nedenler... Hiç kimse Polonyalı bir Yahudi'den daha fazla kaygılanamazdı."

İçini çekti ve bir an sustu, kaldı. Jeannot Alice'in bir puzzle oyununun parçalarını yerdeki küçük, eski halının üzerine boşalttığını işitti; küçük ahşap parçalar yumuşak ve tatlı bir sesle dökülüyorlardı.

"Bu fotoğrafı görüyorsun, değil mi? Bir Alman askeriyle yanak yanağa ve kucağında artık epey büyümüş bir çocuk tutan bu kadını görüyor musun? Onu sık sık görüyorum. Oh, başkaları da var... Hiç durmadan ağlayıp zırlayan, daha üç yaşına bile gelmemiş bir araba dolusu çocuk... Kadın nereye gidiyor, belli değil. Bizler, böyle resimler gördüğümüz için deliye dönen adamlarız. Küçükler (eliyle köşesine iyice büzülmüş, hatta daha da geri çekilmeye çalışan Jeannot'yu gösterdi) unutacaklar... Ama biz sonsuza kadar, bu asla anla-

yamayacağımız askerle birlikte kalacağız; o mermi onun tüfeğinden nasıl çıktı ve o kadının ense köküne girdi? Bu herif sıradan bir Almandı ve elbette sen de bana bunun aksini söylemeyeceksin; ama yine de o orada, fotoğrafın üstünde ve söylenebilecek bir şey yok. Gerçek bu, değil mi Alex, o bütün haklara sahip. Bunun gerçek olmadığı her zaman söylenebilir ve bu onu buz gibi kayıtsız kılıyor... Yürüyor, mermi namludan çıkıyor, mermi kafatasının altındaki, kemiğin en ince olduğu yere geliyor ve bundan kurtulmak mümkün değil. Bu kadına özenen ve yazgısını anlayan başka kadınlar olduğunu biliyorum: Öldüğü anda çocuğunu bağrına basıyormuş; böyle eşsiz bir şansı olmuş. Bir toplama kampında, hiç tanımadığı bir sürü insanın arasında yapayalnız ama gaz odasına götürüldüklerinden hiç kuşku duymadan gidip ölmek daha mı iyi yani? Düşünebiliyor musun; bir çocuk, bu fotoğraftaki yedi, sekiz yaşlarında olmalı; yapayalnız iken gaz odasına sallamış cellatlar... Kurbanlar, sıraları geldikçe cellat olurlar; orada güçlüler zayıfları hep ezer. Söylüyorum sana Alex, kadınlar bu kadına özenirlerdi. Ama ben, Parti sayesinde, hiç böyle bir özenme duymadım, sıradan Almanlar tarafından soğuk bir koridorun ucuna sürüklenen bir çocuğun aklından neler geçmiş olabileceğini hiç hayal edemem; çünkü bu iki kadın oradan kurtulabildiler; yaşıyorlar ve soluk alabiliyorlar; hiçbir zaman bir hayvan vagonuna tıkılmadılar ve bunu başaran, bunu yapan da Parti'dir.

Alexandre rahatsız bir şekilde kıpırdandı ve bunu belli eden bir jest yaptı. Jeannot, dikildiği köşede adeta taş kesilmişti, nefes alıp vermeyi bile unutmuş gibiydi. Yanına gelip yere oturmuş olan Alice ise bir şarkı mırıldanıyor ve hafif bir ürpertiyle, puzzle oyununun parçalarını karıştırıyordu.

Boris, bir yandan yatıştırıcı bir el hareketi yaparken, "Evet, evet, sana söylüyorum" diyordu, "sırası geldikçe; biraz sabırlı ol. Beklerken bize içecek bir şeyler ver; böyle bir geceden sonra, buna ihtiyacım var."

Alex bir yerleri karıştırdı ve Porto türünden, tatlı bir şey buldu.

"İçinde bulunduğumuz duruma uygun bir içki değil bu; ama yetinmesini bilelim" dedi Boris, açık bir iyi niyetle.

Sonra ve iri gövdesiyle ayağa kalkıp, pembe bir Vichy örtüsüyle perdelenmiş ak ağaçtan duvar dolabından bardak almaya yollandı.

Sessizce içtiler içkilerini; Boris Alex'ten daha çabuk. Bardağını yeniden doldurdu, koca bir yudum devirdi ve uzun uzadıya içini çekti.

"İki yaşam, Alex; iki yaşam! İşte Parti'nin bana verdiği, budur. Karşılık olarak hiçbir şey istemeden, tartışmadan, kılı kırk yarmadan ve öküzün altında buzağı aramadan ve herhangi bir açıklama da istemeden... Esasen, 39 sonunda Polonya ile Fransa arasında telefon görüşmesi yapmak da mümkün değildi; birtakım gevezeliklerle yitirilecek zaman da yoktu. Tam da Alman-Sovyet Paktı sonrasıydı, korkunç bir şeydi... Neyse, burada tarihi yeniden yazmak gibi bir derdimiz yok, değil mi?!.. (Boris, her şeyi geride bırakmak ister gibi bir hareket yaptı). Poznan'daki şubeyi aradım, kod adımı söyledim; oradaki arkadaşı epey tanıyordum; genç yaşımızdan beri birçok kez birlikte olmuştuk. 'Friedstrasse, 24. Kız kardeşim Rosa ve kızı, iki yaşında bir bebek. Onu ülkeden çıkmaya ve göçmen olmaya hiçbir şekilde ikna edemedim' dedim. Arkadaş, 'Anladım' dedi. Ben de, 'Onunla boşu boşuna hiç tartışmayın; hiçbir ayrıntıyla uğraşmadan, yükleyin ve gönderin' dedim. 'Rosa korkunç inatçıdır' diye ekledim. O da bana, 'Hiç kaygılanma. Ben işi üstleniyorum, iki arkadaşımız derhal oraya gidecekler. Cesaret. Selam' dedi."

Boris sustu. Jeannot onun sabit gözlerle ve dikkatle kapıya baktığını gördü ve kendisi de ister istemez oraya baktı. Bu sanki silahlı iki partizanın ya da üniformalı iki Gestapo'nun girmelerini bekler gibi bir bakıştı. Ürperdi ve kafası kitapların, ayakları da plakların arasında, daha da büzüldü. Alice'in çıkardığı sesler sanki çok uzak bir düş âleminden geliyor gibiydi. Boris'in sessizliği sürüp gidiyordu.

"Sonra? Sonra ne oldu?" diye sordu Alex; hâlâ geceden kalma öfkeyle doluydu. Direniş hareketine katılmış olmanın, her şey demek olmadığını söyleyebilmek isterdi.

"Adlarını hiçbir zaman bilemediğim iki yoldaşımız oraya gittiler, bunu Rosa'ya da söylemediler. Onu götürdüler. İyi de yaptılar: İki gün sonra bütün sokak boyunca kim varsa toplamışlar ve hiç kimse de geri gelmedi. Basit bir telefon ve bir 'tamam' ve 'derhal'. Hepsi bu. özel hiçbir niteliği olmayan bu Alman, küçük evinde kendi ailesiyle

ilgileneceğine çocuğunu taşıyan bir kadının ensesine sıkarken ne yapıyordu? Çünkü onun da küçük bir kızı vardı ve onunla birlikte olmaktan çok hoşlanırdı kuşkusuz; savaş yüzünden yeterli süt içemiyor ve protein alamıyor diye kaygılanacağına, bu yaptığı neyin nesiydi? Bütün bunları uzun uzadıya tartışabiliriz; her şey bu mantığın çevresinde gelişti; başka bir yerde değil. Özel olarak hiçbir talepleri olmayan iki yaşam, sanki inananlar için tanrılarına yakarmışlar gibi ve sanki Tanrı da yalnız birine hoşgörü göstermiş gibi; sanki onun için o gün sağ tarafından kalkmış gibi... Sonuçta Parti Tanrı'dan daha güçlüdür; çünkü böyle boktan kaprisleri yoktur. 'Evet' dedi mi, tamamdır."

"Ama elbette eğer bu, kendi üyelerine güvenmekten geçiyorsa" diye söze girdi Alexandre, "savaş sonrasında, senin gibi adamları olduğu için, böylesine büyük bir borcu da üstlenmeyi başarmıştır."

Boris başını arkaya attı ve güldü, sonra da eliyle bacağına öyle bir şaplak attı ki Jeannot bunun sesiyle yerinden sıçradı.

"Ben ha! Ben! Oğlum, sen, o tarihte Parti'ye henüz yeni girmiş bir üyeden söz ediyorsun! Ben fişlenmiş, hem de defalarca fişlenmiş bir komünisttim; hem Polonyalı hem Yahudi hem göçmen ve hem de aklına ne gelirse... Parti beni saklamıştı, tamam; ama sonuçta ben de oraya çok çalışmak için girmiştim! Bir hücre örgütlemek, iletileri ve el ilanlarını taşımak, aktarmak, randevular... Ben Parti için mucizevi bir gelecek ifade ediyordum. Ama beni listelerden sildiler ve ne idüğü belirsiz birtakım tipler peyda oldu; sanki pek iyi yetiştirilmiş Parti subayları ya da kasketli Sibiryalılar havalarında... Pétain dönemiydi ve Polonya kökenli komünist bir Yahudi'nin yaşamının ne önemi vardı ki? Ah! Güldürdün beni! Hayatta kalma şansım on binde bir bile değildi; değerim de şairin dediği gibi, 'ölü doğmuş bir buzağı cenininden' fazla değildi. Sadece işkence altında ötmeyeceğimi ummak istiyorlardı; çünkü bildiğim pek çok şey vardı... Hatta belki de beni kendi hücreme öldürtmeyi bile düşünmüşlerdir; yani Gestapo'nun eline geçmeden önce... Öyleyse, bırak da sorayım; savaş sonrası kadroları için bir umut olarak, hiç değilse beş dakika bile üzerinde düşünmeye değmez miydi? İyi aile kızları için gösterilen özenle kıyaslayacak olursan..."

Boris'in ateşli kahkahaları, Jeannot'yu anlattıklarından daha çok korkuttu. Kitapların ve plakların arasından Paris'in olanca gökyüzünü ve daha sonraları düşünüp anlayacağı üzere komünist mutsuzluklarını görerek iyice büzüldüğü, o sıcacık ve rahat köşede bile gelen acımasız ürpertilerle, titreyip duruyordu.

"Bilmem görüyor musun, Alex; bu Parti'deki sorun şu ki, ölümü de yaşamı da aynı şekilde ve mükemmelen eritiyor içinde... Ama biz, ikimiz, şöyle ya da böyle, yuvarlanıp gidiyoruz; iyi ya da kötü diyeceğim ama daha çok kötü! Bu iki başlı yaşam böyle işte; nereden baktığına göre değişen bu ikili yüz ya gülümsüyor ya da gayet asık suratlı... Bu, yaşam ya da ölüm demektir. Ya ben, tek başıma ne yapayım ben? 56 Kasım'ında tanklar, Budapeşte sokaklarında, senin benim gibi insanları öldürürken bütün bunları göreceğime neden geberip gitmediğimi sorardım kendime. Neden bunları görecek kadar uzun yaşadım ki?"

Alex, elinde olmadan, olduğu yerde sıçradı.

"Ah, benim genç yoldaşım; Parti'ye ilişkin olarak olumsuz söz edildiğinde hâlâ sıçrayabiliyorsun, ha?! Ama zaten asıl alçaltıcı olan da bu" dedi kibarca. "Bunları şubede, kurul önünde söyleyemem, söylemeyeceğim. Çünkü bunları söylemek bana düşmez; hayatı kaymış ama Parti tarafından kurtarılmış biri... Çünkü gayet liberal bir şekilde verilmiş olan bu iki yaşamı, kimin gelip kurtardığı da belli değil. Daha sonra neler olup bittiğini sadece o adlarını hiçbir zaman bilemeyeceğim iki arkadaş biliyorlar. Öylece Rosa ile bebek güvenliğe kavuşmuşlardı; ama ya o ikisi? Belki hemen sonra bir başkası için harekete geçmişlerdi; ama belki de hemen sonra Nazilerle burun buruna gelmişlerdir... Belki yaşamayı sürdürebilmiş ve Parti içinde yükselmişlerdir ve belki de Parti onları öldürmüştür. Belki de şimdilerde tank komutanıdırlar (sesini alçalttı) ve belki de şu sıralarda mahzenlere sığınan insanlara ölüm yağdırıyorlardır..."

Alexandre, sanki altında bir yay varmış gibi, ayağa fırladı. Yan odadan Alice'in yakınan sesi geliyordu: "Köşe parçasını bulamıyorum!" Alex, o iğrenç köşe dolabı ile kanape niyetine kullandıkları yatak arasında kalan daracık alanda dönüp duruyordu.

"Nasıl söylersin bunu Boris; nasıl olur da komünist askerleri zorbalıkla ve işkencecilikle suçlarsın?"

"İyi ama, söylüyorum sana genç yoldaşım! Bunları söyleyebilirim; çünkü bana, tam olarak iki yaşam verildi. Ama sen Alex, henüz gençsin ve bu senin Partin; senin ona hiçbir borcun yok; ne olacaksa, bunu sen yapacaksın... Hiçbir şey belirlenmiş de değil, yitirilmiş de. Partine silahın gibi sarıl, ondan uzaklaşma; yoksa kaybedersin. Tek başına kaldığında daima kaybedersin, ben gördüm bunu; inan bana! Defalarca!"

Jeannot saklandığı köşeden çıktı, iki adamın önünden onlara görünmeden geçti ve Alice'i bulmaya gitti.

"Mahzenlerdeki insanlara işkence yapanlar kimler?"

Önündeki boşluğa uymayan bir parçayı oraya sokuşturmaya çalışan Alice, "Naziler!" diye yanıtladı.

"Ama onun dediği böyle değildi."

"Cezayir'deki paraşütçüler mi?" diyerek bir yanıt vermeye çalışan Alice, önündeki puzzle oyununa iyice öfkeli, o uymayan parçaya yumruğuyla defalarca vurarak, o uymayan boşluğa sokmaya uğraşıyordu.

"Ama, görmüyor musun; oraya girmez. Bir defa, tersine koymuşsun."

Alice, tam bir hoşnutsuzlukla parçayı geri çekti ve puzzle oyununun artık iyiden iyiye belirmiş manzarasını dikkatle gözden geçirdi: Dalgalanan perdelerin arkasından dışarıya bakan iki köpeğin olduğu bir Amerikan sokağı.

(On üç sene kadar sonra, yirmi beş yaşındaki Alice Ferrier ile arkadaşları, Boston kentinde, adeta birer fatih gibi hızlı adımlarla yürüyorlardı. Köpekleri çoktan unutmuştu. Ama giderek yavaşladı, sanki bir tehlike varmış gibi dikkatle ve gayet tedbirli bir şekilde ilerledi. Burayı tanıdı; buraya daha önce gelmişti; kuşkusuz düşlerinde. Üzerinde yürüdüğümüz ülkelerin iki boyutları olduğunu bilmiyordu. Dümdüzdürler ve bir puzzle oyunu şeklinde, bir odanın döşemesinin üzerine serilirler; bir çocuk onları avucunda tutabilir ve tüm yaklaşık benzerlik unsurlarıyla birlikte bizi yanılgılara mahkum ederler. O gün Alice Ferrier yirmi beş yaşındaydı ve bir isim tuttu; çocukluğun-

daki o odayı ve ülkeyi anımsıyor gibiydi. O odadan çıkmayacaktı ve hiçbir zaman üçüncü boyuta geçmeyecekti; Alice Ferrier tüm ömrü boyunca, hepimiz gibi, bu tür benzerliklerin arasında gezinecekti. Belki o gün tüm bunları tahmin etmişti; ama henüz çok gençti. O sayısız genç arkadaşlarından biri ona seslendi ve o da tüm bunları unuttu. Bu acı umutsuzluk buharlaştı, gitti; henüz zamanı vardı.)

Çatı katındaki odada Alice, puzzle oyunundaki köpekleri bir yana bıraktı; perdeli manzarası eski püskü halının üzerine serili, bakışlarını Jeannot'ya doğru kaldırdı. Çocuk kıpırtısız, adeta bir duvar gibi hareketsiz, kaşları çatık, sanki bir şey bekler gibi dikiliyordu.

"Cezayir'deki paraşütçüler; söyledim sana."

Oğlan, dudakları sımsıkı, başını öne eğdi.

"Hayır, değil" diye mırıldandı, sanki kendi kendine söyler gibi. "Söylediği bu değildi."

* * *

Emperyal Hotel onu ilk kez gören bir yolcuyu etkilese de geceleri kaygı verici oluyordu. Kulelerin ışıkları yanıyor ve sanki insanların oraya girmelerini ve çıkmalarını yasaklıyordu. Birkaç adım atılacak olsa bitki örtüsü her şeyi, en az gündüz vakti olduğu gibi, perdeleyip gözlerden saklıyordu. Yolu döne döne çıkan ve pek de uzakta olmayan, karnaval için yeniden inşa edilmiş bir XIX. yüzyıl şatosu olan Karlstein Şatosu'nu andırıyordu. Emperyal kişiliksizdi; süslemeleri ne barok ne de rokokoydu; Fransız mimarı gibi ciddi, Rusya gibi de soğuk ve sertti. Ama içerisi, sanki tuhaf bir şekilde, baba eviydi. Her kim ki orada gece için bir sığınak bulursa, dünyanın korumasında gibi olurdu. O gece herkes orada istirahate çekilmişti. Hatta o hayli çirkin ve bundan da epey acı çekecek olan küçük Tamara bile, o çocuklara özgü derin ve deliksiz uykudaydı. Parkta bir baykuş ötüyordu ve içeride bir koridorda, mavi bir neon ışık kırpışıp duruyordu.

"İki kez parya olunmaz" diye yüksek sesle mırıldandı Alice Ferrier, boş terasta. "İşte sorun burada. İki kez olmaz; bu çok, buna katlanılamaz."

Yaşamayan ülkelerin sessizliğinin içinden, birtakım gürültüler geldi. Birtakım insanların konuşmaları duyuluyordu. Yukarıda Jean Boursier şato/kalenin arkasındaki ormanı ve Prag yolunu aydınlatan mavi neonu seyrederken, Alice Ferrier de duyduğu bu seslere kulak kabartıyordu. Babasının cebindeki bozuk paraların şıngırtısı... Büyükannesinin sürekli azarlayan sesi...

"Hayır, iki kez olmaz. Arkasında onu isteklendiren, itekleyen Alexandre olsa bile yine de üzerinde 'Fransız Komünist Partisi' yazan bir kartı imzalamak için, cesaret sahibi olmak gerekirdi. Bundan sonra artık geriye dönüş yoktu, en azından annem için..." Ne var ki bu kadın, kızı için ihanet etmişti. Kız okumak için kitaplar istediğinde eli gidip Aragon'u ve Mühendis Bakirev'i verememiş, Victor Hugo'ya ve Baudelaire'e yönlendirmişti onu. Parti'ye ve Jdanov'a karşı, çoluk çocuğunu yeğlemişti. Bu yalanla birlikte yaşamak zorunda kalmıştı ve bunun onun için hiç de kolay olmadığı tahmin edilebilirdi.

"Ama, sürekli yakınmasına karşın yine de ayakta kalmayı başardı" diye düşünüp güldü Alice. Sadece o gün, yürümemişti bu. Kitle önünde onu yadsıması, tanımazlıktan gelmesi gerekiyordu ve bu mümkün değildi. 4 Haziran 1956 tarihi, Guémenée Çıkmazı'ndaki ilkokulda, öğretmenlerle velilerin görüşme günüydü. Saint-Antoine Sokağı'nın bir köşesine saklanmış gibi duran, küçücük bir çıkmaz sokaktı bu. Paris garnizonunun hemen arkasına düşen bu çıkmazdaki pek ağır sokak kapısı, 'vlam' diye bir sesle kapandığında, yaşamın gürültüleri içeriye pek az sızabilirdi artık. Bu kapı bir kez kapandı mı, artık elveda özgürlük! Ama o gün, okulda kim varsa avludaydı; minik kızlar dört bir yanda, kurdeleleriyle koşuşturuyorlardı. Ortalıkta mürekkep ve o çocuklara özgü koku vardı. Alice'in üzerinde de tıpkı annesi gibi, çiçekli desenli parlak mavi bir elbise vardı ve elbette bunu pek zevksiz diye nitelemiş ama çok itiraz etmeden giymişti. Çok tuhaftı ama o gün Alexandre da oradaydı; ama söze karışmıyor, kızının öğretmeniyle konuşan Alice'in annesini dinlemekle yetiniyordu. Ondan duyulan tek ses, o gümüşsü nikel paraların pantolonun cebinde şıngırdamasıydı. Sallanıyor, yerinde kıpırdanıyor ya da ilkokulun avlusunu adımlayıp duruyordu. Saat henüz akşamın beşi olmamıştı. Öğretmen, anneye kızının Fransızca dersi itibariyle pek

özel yetenekleri olduğunu söylüyordu (Alice'in başının üzerinden konuşan bu kadın ile herhalde bir meslektaşı olarak algıladığı anne, besbelli ki iyi anlaşıyorlardı). Anne 'hmm' diye bir sesle ve başını sallayarak, Alice ise aşağıdan başını kaldırarak ve tıpkı patilerinin arasındaki bir süt tabağını yalayan uysal bir kedi gibi, dinliyorlardı. Öğretmen daha sonra aritmetik ve coğrafyaya geçti ve bu konuların, o haziran sıcağında biraz daha az keyifli oldukları hemen belli oldu; Alexandre'ın çıkardığı şakırtı sesleri de iyiden iyiye çekilmez oldu (sabırsızlanan annesi, 'Kes artık şunu!' diye mırıldanmıştı). "Rhoda koridorunu Jura Dağları'nın üzerinde sanıyor örneğin; anlıyor musunuz?" diyordu öğretmen, küçük bir gülücükle. Kesir hesaplarından ise hiç söz etmemek daha iyiydi. Alexandre saatine bakıyordu. Annenin bakışları, konumuna uygun bir duruş sergileyen Alice'e kaydı. Rhoda koridorunun bir özel isim olduğunu, bu ismin Doğu'da bulunduğunu ve Almanya'ya doğru bir geçit oluşturduğunu annesine açıklayamazdı. Ama annesinin azarlayıcı sözcüklerinin arasında, bozuk para şakırtısının birden kesildiğini fark etti, nitekim Alex de ortadan kaybolmuştu. Oysa o tersini tercih ederdi; Alexandre'ın orada bulunması daha rahatlatıcıydı. Annesiyle kıyaslandığında, kesirler ve sıradağlar, onun umurunda bile değildi. Alice'in üzerindeki iki kadın sendikal konulara geçmişlerdi; aşırı kalabalık sınıflar, formasyon eksikliği gibi ama bu, sadece bir soluk alma arasıydı ve Alice bunun farkındaydı. Konu laik okulların durumlarına gelince, değişik sızlanmalar arasında ters düştüler; annesi onun üzerine eğilerek önceden bildiği, can sıkıcı ve bir yanıtı olmayan şeyler söyledi. "Yine de söyle bana bakayım Alice, küçük Bismuth senden daha mı zeki? Tam o sırada Alexandre da elinde bir gazeteyle, yeniden belirdi. Annesi küçük Bismuth üzerine söylevini sürdürürken Alex de parmaklarının ucuyla tuttuğu gazeteyi açtı. Kadın sınıfta Alice'den daha iyi notlar alan çocukların isimlerini sıralarken çocuğun gözleri, Alex'in sonuna dek açtığı bu gazeteye kaydı. Bu *Humanité* değildi; yazıları daha küçük harflerle yazılmıştı. Aklı hâlâ Alice'in kesirlerinde olan ama hızla bu yeni konuya geçen annesi, keyifsiz bir sesle sordu:

"Bu nedir?"

"*Le Monde*, hayatım."

"Şimdi artık burjuva basınını mı okuyorsun?"

Alice kadının böyle birdenbire öfkeli bir havaya bürünmesini merakla izledi.

"Bugün Kruşçov'un gizli raporunu yayınlamışlar."

"Kruşçov'un olduğu söylenen rapor" diye, hemen düzeltti kadın.

"Yani Kruşçov'un SBKP'nin XX. Kongresi'nde okuduğu rapor, demek istiyorsun. İşte burada, iyice okuyabiliyorum, cinayetlerden söz ediyor. Stalin'in işlediği cinayetler..."

Ağır ve tatsız bir sessizlik oldu; bu sırada kesirler ve Rhoda koridoru uçup, Guémenée Çıkmazı'ndan çok uzaklara gittiler... Annesi kıvranıyor, renk değiştiriyordu ve bakışları kaskatıydı, aslında bu onun tarzı değildi; yakınmak ve sızlanmaktan başka bir şey bilmezdi o. Sonunda Alexandre'a iyi bir darbe vurmak için, söylendi:

"*Le Monde* Amerikalılara satılmış!"

Alice, aralarının oldum olası pek iyi olmamasına karşın, ondan o zamana kadar hiç olmadığı kadar çok nefret etti. Babası ise, Alice'in hemen fark ettiği dengeli, sağduyulu ve sakin bir ses tonuyla mırıldandı:

"Abuk sabuk konuşmayı keser misin hayatım!"

"Alex! Çocuğun önünde konuşurken sözlerine dikkat et!"

"Sonuçta Stalin yoldaştan yakınmalar, özellikle cinayetlere odaklanıyor; sosyalist meşruiyetin ırzına geçilmiştir..."

Alice "cinayetler" sözcüğünün, annesinin göğüs kafesinin içinden acıtarak geçmesini ilgiyle ve soğukkanlı bir sessizlikle izledi. Alexandre gazetesine dalmıştı; merakla, sanki tüm yaşamı ona bağlıymış gibi okuyordu. Stalin'in tüm cinayetlerinin öne çıktığı bu günün avantajını yaşıyordu Alice, Ne aritmetiğin ne coğrafyanın ne de öteki derslerin, konusu bile açılmadı bir daha...

Birkaç ay sonra patlak veren Macaristan olayı da zaten şiddetle sarsılan bu küçük ailenin sonu oldu. Alice, 56 Kasım'ından sonra Alex'i gördüğünü pek anımsamıyordu. Parti'den ayrılmıştı. Annesi ise elbette, Parti'ye olan bağlılığını adeta bir yeni üye imiş gibi, büsbütün perçinlemişti. Ah, hiç değilse bir kez daha karşılaşabilselerdi! Pencere epizodu da böylece bitti ve Alice de bunları bir kez daha hatırlayarak terasta yapayalnız, gülmeye koyuldu.

Artık, geceleri gezmeye çıkma isteklerinin giderek yoğunlaştığı yaşlara gelmişti. Kahramanı Peter Pan'dı. Jeannot'ya, hemen önlerindeki yağmur oluğu yeterince geniş ve uzun olduğu için, geceleri çatılara, damlara çıkmaya elveren olanaklardan söz ediyordu. Ama annesinin gözleri, sürekli olarak üzerlerindeydi. Alice henüz bir bebek iken kapıcının torununun birinci kattan düşerek öldüğünü ve büyükannenin, torununun ölüsünü yerde bulduğu zamanki haykırma sesinin, ta çatı katındaki odalarına dek nasıl çıktığını anımsadıkça, her defasında dehşete kapılıyordu. Bir gün dişlerinin arasındaki çivilerle pencereye tüneyen Partili bir ahmak, pencerelere demir parmaklıklar çakmaya geldi. Elbette, bu Alexandre değildi. Alexandre Parti kartını yırttığından beri, yaşamında hiçbir zaman olmadığı kadar yalpalamaya başlamış ve o gün karısını, baba Doumer'nin başının etini yemeye yollamıştı. (Bu olay o gün Parti hücresini tamamen meşgul etmişti. Kadın orada değildi; ama o gün oradaki tartışmaların dedikoduları, o çatı katındaki iki hizmetçi odasında uzun süre yankılanmıştı.)

Alice, korkudan dehşete kapılmış bir şekilde haykırıyor, annesi ise onu fena halde döveceğini söyleyip duruyordu. O ilkel geri zekâlı ise daracık ve köşeli kafasıyla ve ağzı çivilerle dolu, onları odalarına hapsediyordu. Jeannot ne yapacağını bilemez bir halde, bir kadından ötekine koşturuyor, yatıştırmaya çalışıyordu. Alice sadece özgürlüğü için haykırmıyordu; aynı zamanda oldukça saf ve akılsız olduğunu sandığı bu kadının, bu olaya böyle bir tepki göstermesinden ötürü de öfkeliydi. Parti'nin ahmağı ise üstdudağından ağzına dek sarkan bıyığıyla annesine itaat edip çakıyor, çiviliyor, demir parmaklıklı çerçeveleri yerleştirip sabitliyordu. Alexandre elinde bir çiçek buketiyle içeri girdiğinde, bu hapsedilme işlemi neredeyse tamamlanmak üzereydi. Alice, tam anlamıyla kendi öfkesiyle meşgul, kıpkırmızı, kızgın, kapıya doğru döndü ve "Günaydın baba" demeyi unuttu. Bu, onu gördüğü ender zamanlarda, özenle söylenmiş bir sözdü ve onun gözünde sanki hâlâ gerçek bir aile olduklarının göstergesi gibiydi. Kız parlak sarı renkli çiçekleri gördü, babasındaki özgürlük ve mutluluk havasını algıladı ve kapının adeta tüm çerçevesini dolduran uzun bir adamın sapsarı saçlı kafasını görerek kalakaldı.

"Amerikalı bir arkadaş!" dedi Alexandre gururla. O sırada ise budala, ağzında çiviler, elinde çekiç, adeta yakınır gibi birtakım havalarda, başını kaldırmış, onlara bakıyordu. Annesi de dırdır ediyordu. "Görüyorsun, senin yapman gereken işi o yapıyor!". O zaman Alice, bu orman kaçkınının, bu mağara adamının sadece demir pencere çerçevelerinin dörder köşesine birer çivi çakmaktan öte, annesiyle başka bir şeyler de yaptığı kuşkusuna kapıldı.

Alice'in zavallı, aptal küçük burjuva annesi, bu geri zekâlıyı, 1954'de Çin Hindi'ne gitmek üzere yola çıkan asker trenlerini durdurmak için eylem koyduklarında, raylara yatmış olarak tanımış ve koruyucu kanatlarının altına almıştı. Alexandre, "Bütün o önceden tıkındıklarıyla, Saint-Lazare lokomotif deposunun tüm trenleri üzerinden geçse, 'uf' bile demezdi" diye yorumlamıştı. Nitekim eylem sona erdikten sonra, onu yattığı yerden tekmeleyerek kaldırmak gerekmişti; çünkü tam bir içki komasına girmişti ve onu orada, öylece uzakta, yalnız bırakıp ayılmasını beklemek mümkün değildi. Ah, Alice bunu çok isterdi aslında; çünkü o takdirde dikkatsiz bir tren makinisti ezip gebertebilir ve o da annesi olacak salağın isteğine uyarak onun özgürlüğünü demir parmaklıklar arkasına gömemezdi. Alexandre'a gelince; ondan hiçbir yardım ve destek beklemenin anlamı ve âlemi yoktu: O sadece kendi güvenliğine ilişkin önlemler düşünmek ve almakla meşguldü.

Ama Alice o anda penceresini ve Peter Pan'ı unutmuştu. O uzun boylu adamın, babasının kafasının üstünden görünen sarışın kafasına bakıyor ve orada tüm Amerika'yı görüyor, büyük bir hayranlıkla, büyülenmiş gibi izliyordu. Jeannot gözlerini kocaman açarak soruyordu: "Miki'nin ülkesi mi?" Düşler ülkesinin topraklarında gerçek insanların yaşıyor olabilmelerinden, büyük bir şaşkınlığa düşmüş gibiydi. Gülmeye başlayan Amerikalı, "Daha çok, Varyemez Amca'nın ülkesi" dedi. Alexandre da gülmeye koyuldu. Çocuklar, durumdan pek de emin olamadan, birbirlerine bakıyorlardı. Alexandre, düşünceli bir hava içersinde, dikkatle kızına baktı. O bu yollarda yaya olarak gitmeyecekti; uçaklar gelecekti onun ayaklarına, özgür ve güzel kuşlar. Katılacağı grevler, ona hiç bildik olmayan kıtalarda gerçekleşecekti. İşte o kadar uzaklara gidecekti; o anda onlar, ikisi, birbir-

lerinden emindiler. Çiçek buketinin iki tarafında, aynı sezgileri paylaşıyorlardı. Belki de birbirlerini son kez görüyorlardı. Sevişmeden tanıyorlardı birbirlerini.

O ünlü Budapeşte gecesinin ertesi günü öğleden sonra, Jeannot Boursier dolabını karıştırıp duruyor, Alice'e, Boris'in desenleriyle, Tentenlerle ve Mikilerle değiş tokuş etmek üzere verilebilecek bir şeyler arıyordu. Böyle bir hazineyle değişmek için yeterli olmayacağını bile bile, ondüle gri tenekeden Citroën kamyonetini aldı (açık alanda pikniğe gittiklerinde ekmekleri koyduğu ve yoğun biçimde ekmek kokan kamyonetti bu). Uzun bir tereddütten sonra, o küçük Air France uçağını da bir kenara ayırdı: Alice buna direnemezdi. Birden aklına tuhaf bir fikir geldi. Alice onun arabaları ve uçakları için deli oluyordu. Kız onun annesinden izin isteyebilirdi, Alice şımarık bir çocuktu; sadece söylemesi, istemesi, yeterli olabilirdi. Ama, ne tuhaftır kii evet, gerçekten de bu çok tuhaftı, istemiyordu. Onlara verilen atıştırmalıkları bile ya geri çevirir ya da lütfen kabul ederdi. Bebekleri de öyle; onlara karşı çıkmaz, onun araba ve kamyonlarına yükler, öyle oynardı. Bu düşüncelerini bir kenara bırakıp kafasındaki alışverişi önermek üzere, Alice'i görmeye gitti. Tam da tahmin ettiği gibi, kamyoneti görünce gözleri parladı kızın; ama yine de direndi. O zaman o da Air France uçağını çıkardı ve istediğini kazanmayı başardı. Alice desenlerin rulosunu ona verdi ve bu vesileyle her ikisi de gelecekteki devrimci etkinlikleri için gerekli olan herşeyi edinmiş olduklarını gördüler. Alice, gizlilik konusundaki eğitimini boşu boşuna almadığını kanıtlamış oldu.

"Dikkat et; annen bunları yakalarsa çöp tenekesine atar. Tentenler belki; ama çekiçleri ve orakları..."

Jeannot kafasında bu uyarıyı değerlendirdi ve desenlerine, canı sıkılarak baktı.

Sonra harekete geçtiler ve Jeannot'lara gittiler. Alice'in elindeki desenler rulosunu dikkatle gözetliyordu oğlan; kızın her an fikir değiştirebilecek olmasından kaygılanıyordu. Kaygıları boşa çıktı; zira çok yorgun ve akşam yemeğini hazırlamakla meşgul olan anne Boursier, onlar geçerken bakmadı bile. Ruloyu Jeannot'nun yatağının altına sakladılar. Alice evden el fenerini de getirmişti, böylelikle Je-

annot'nun gece olduğunda yorganının altında desenlere bakabilmesi mümkün olacaktı. Daha sonra, gece olduğunda Alice'in babasının koridorda ağzına geleni söyleyerek sövüp saydığını ve bu evde basit ve sıradan bir cep lambasının bile nasıl olup da kaybolabildiğini bir türlü anlayamadığını homurdanıp durduğunu işitecekti.

Ne var ki Alice açısından artık biten ve sıradan bir gece uykusunun saati gelen bu gün, beklenmedik, görkemli bir sürprize daha gebeydi. Akşamın bu ilerleyen saatinde, servis merdivenini hızla çıkan ayak sesleri duyuldu; anne ve baba karşılıklı, meraklı, bakıştılar ve kulak kabarttılar. Bu pek sakin apartmanda gecelerin ileri saatlerinde duyulan ayak sesleri, hiçbir zaman onlar için olmazdı. Ama bir an sonra kapıda Marc Santier'nin soluk soluğa görüntüsü belirdi ve içeri girmesi için yapılan çağrıyı geri çevirdi.

"Yangın... Faşistler... 44'de yangın var... Çabuk... Parti tüm yoldaşların hemen *Humanité*'ye gelmelerini istiyor; çünkü çalışmalar oradan yönetiliyor."

Annesi, üzerinde oturduğu çekyattan kalkabilmek için yemek masasını iterken öfkeyle bağırdı:

"Namussuzlar!"

Alexandre da, adeta onun sesinin yankısı gibi yineledi: "Namussuzlar!"

Böylece ayağa dikilmiş oldular; günlerden beri hiç öfkelenmemiş olan Alexandre her şeyi unutmuş gibiydi ve Partinin çağrısı üzerine, ayaklandılar. Tam bir barış dünyasında kendi hallerinde yaşayan, aktiflerinin hanesinde hiçbir mal mülk bulunmayan bu sakin ve meteliksiz iki öğretmen, bir anda, Alice'in gözlerinin önünde, ateşli birer komüniste dönüştüler: Dünya sahnesinin oyuncuları, yangınlar çıkartan ya da söndüren muzaffer muharipler, tank sürücüleri... Küçük kız onları cesaretleriyle öne çıkan kraliyet ailesi mensupları gibi fırfırlı elbiseler içinde görür gibi oldu.

"Sen gitme!" dedi büyükanne. "Alex, tamam."

"Aman anne, sen de!" diye yanıtladı annesi.

"Başına bir şey gelirse ne olacak? Böyle bir günde de, olacağına bak! Ya kızın ne olacak?"

Paltolarını giymiş, önlerini iliklememişlerdi. Annesi, annesine

cevap vermeden, alelacele çantasındaki kâğıtları çıkartıp Alex'in ceplerine tıkıştırdı. Kapıdan çıktılar ve merdivenleri son hızla indikleri duyuldu; ne saatin kaç olduğunu ne de yaptıkları gürültüleri umursuyorlardı. Başkaldıran Paris'in her zamanki sokaklarına attılar kendilerini; bu yangının ısısını ve dayanışmanın gücünü bir kez daha hissetmek için, bu yaşayan, canlı dünyanın kargaşasına daldılar. Alice onlara pek özenerek bakıyordu; ama bir talepte bulunmanın âlemi yoktu. Bu tür gece eğlentilerine çocukları almıyorlardı. Bir an için düşsel olarak eşlik etti onlara ve kavşağa kadar da birlikte gitti; sonra onları gözden kaybetti ve masada, sürekli olarak "Senin annen delinin biri" diye yineleyen büyükannesinin yanına döndü. O anda, durumun yarattığı avantajları görmeye başlamıştı bile; manevrasını iyi bir şekilde yapabilirse, Parti binasındaki yangın ona büyük bir saygınlık sağlayabilirdi. Gerçekten de büyükannesi o gece için bulaşık yıkamaktan vazgeçti ve ona görüp geçirmiş olduğu geçmiş zamanları, hükümdarların, rahiplerin ve pek renkli kıyafetler giyen köylülerin hüküm sürdükleri Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nu bir kez daha anlatmak üzere, köşesine yerleşti. Kızı sayesinde keşfettiği gibi eğer Komintern ajanları, büyük otellerde gizlilik içinde bir araya gelebiliyorlarsa o da onların pek gudubet suratlarını, içlerine sindirmelerine katlanabilirdi.

Yarım saat sonra, yıldızların altındaki eğri çatının korumasında, tıpkı Alice gibi uyumaya yatan Jeannot, çıt çıkarmadan ve adeta nefes almaktan bile çekinerek, pilli lambasını çıkartmıştı. Yeni hazinesini uzun uzadıya gözden geçirdi, her Mikisini ve uzun kulaklı köpeklerini ayrı ayrı inceledi. Sonra lambasını söndürdü ve uyumaya çalıştı. Yatağında bir o yana, bir bu yana dönerken sonunda dayanamadı ve lambayı yeniden alarak desenlere bir kez daha bakmaya koyuldu. O zaman ona, daha sonraları, o gecekinden çok daha uzaklardaki yataklarda yatarken de anımsayacağı bir esin geldi. Bu esin, bu dünyada bir gün aşktan daha güçlü bir duyguyla karşılaşacak olursa, onu ne pahasına olursa olsun içinden söküp atabilme gücünü kendisinde bulabilmesine ilişkindi ve bu, henüz gerçek sınırlarıyla bilemediği, dolayısıyla düşlerinde adeta sonsuz ve sınırsız bir şekilde düşündüğü uzak ülkelere duyduğu büyük, hatta olağanüstü arzu-

yu kapsıyordu. Zira pilli lambanın soğuk ışığında, her şey hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak kadar açık ve netti: Partizan Miki; şapkası, alınlığındaki yıldızı ve elindeki revolveri ile ölümün acımasız yüzünü temsil ediyordu.

* * *

Emperyal Hotel'deki yatağında Fabien Doumer de üzerinde pijamasıyla, bir türlü uyuyamıyordu. Sigara içmiyordu ve perdeleri de çekmişti. Alice'i ve çok uzun zaman sonra birbirlerini bulmalarını düşünüyordu. Alice'in babasının yırttığı kartı alıp onun suratına fırlatan kendi babasını düşünüyordu. Gösterişsiz görevlerin adamı olan babası Gabriel, aslında aydınlarla oldukça iyi anlaşırdı. Babasının hiçbir zaman unutmadığı ve her vesileyle sözünü ettiği Macaristan olaylarının birkaç gün sonrasıydı ki babası, sesinde bir pişmanlık vurgusuyla mırıldanmıştı: "Sanki bu onun hatasıymış gibi!.." Adam onun ve kız kardeşinin bakımlarını da üstlenmek zorunda kalmıştı; çünkü annesi... Evet, annesi sık sık alkol bağımlıları tedavi merkezine yatırılıyordu; küçük Fabien bunu biliyordu ve derin bir utanç duyuyordu. Babası ona bu konuda Partililerin, hatta en çirkin davranan aydınların bile, herhangi bir serzenişte bulunmadıklarını söylemişti. Ama bu, olanakları biraz daha fazla olan kimi komünistlerin çocuklarının temiz donlarını giymek zorunda kalmış olan Fabien'in büyük utancını gideremiyordu. "Babam bunları bu entel toplantılarında alırdı. Bu Santier ile de o dönemde, Macaristan'a ilişkin olarak yapılan çok gürültülü patırtılı bir toplantıda denk gelmişlerdi birbirlerine. Federasyon'dan sabun alan da oydu. Bundan dolayı da hiçbir şekilde rahatsızlık hissetmiyorlardı."

Olaylardan birkaç gün sonra, 56 Kasım'ının bir öğleden sonrasında, Seine Federasyonu'nun bir koridorunda Marc Santier, sırtını duvara dayamış, elinde sigarası, derin düşüncelere dalmıştı. Bıyığını sıvazlıyordu. Gauloise'ından derin nefesler çekiyordu. Hiç mutlu değildi. O dehşet verici Macaristan olayı biteli ve sanki postaya atılan bir mektup gibi geçip gideli, henüz birkaç gün bile olmamıştı ki en çokbilmiş entelektüeller de dahil, herkes Süveyş olayından söz et-

meye koyulmuştu. Bu durum, sadece VI. Bölge'nin tam ortasında yer alan ve Parti'nin en entel takımının ve biraz da coğrafya özellikleri nedeniyle büyük baş belalarının bulunduğu Vieux-Colombier hücresinde, biraz farklıydı. Nagy'ye, belki durumu biraz olsun kurtarabilir düşüncesiyle destek amaçlı bir bildirgeyi imzaya açanlar onlardı. Neyse ki bu bildirge umulan desteği sağlayamamıştı. Hazırlayanlar bunu sanki bir fraksiyon tartışmasıymış gibi sunmak istemiş ve zilleri çalmışlardı; ama çoğunluk işin farkına varmıştı ve bir işe yaramamıştı bu. Bildirgenin yandaşlarından bir kısmı da çenelerini tutmayı beceremeyen Direniş yağcılarıydı. "Ah, enteller!" diye içini çekti Santier, "Her zaman baş belaları! Öylesine aptaldılar ki onlara en sıkı Stalincilerin gönderildiğini bile anlamayıp oyuna geldiler! Sakinleştirilmeleri için en bağnaz sekreterler gönderildi."

İyi. Tamam. Ama sonuçta tüm bunlar kimin yüzünden olmuştu ki?! Marc Santier bıyığını daha da şiddetle çekiştirdi ve *Gauloise*'ının izmaritini ezdi. Eh işte, tüm bunlar Kovacs yoldaş yüzünden olmuştu; başka kimler? Evet, o bir "yoldaş" mıydı, tartışılabilirdi. Ya bu İstvan neyin nesiydi ve nereden çıkmıştı? Bunu da iyi düşünmek gerekiyordu. Günün birinde Parti'nin mahalle komitesinde belirmiş ve bir üye kartı istemişti. Hiç kimse bunun sonrasını düşünememişti. Oysa bu yapılmalıydı diye düşünüp öfkelendi Santier. Elbette birtakım kışkırtıcı ajanlar bu karışık zamanlarda, kapıları herkese açık olan demokratik bir partiye sızabilirlerdi. "Şu işe bak yahu! Sadece yönetici konumda olanların değil, tüm militanların zorunlu biyografileri saklanmalı! Yine de bu Tanrı'nın cezası ülkede bir karşıdevrimin gerçekleştirildiğini, bu kaz kafalının beynine sokmak gerekirdi. Tam bir beyinsiz eşek! Nagy'nin sadece çenesi vardı. Ailesinin Horthy'den kaçtığını söylemişti; ama ne kadar zaman sonra, öldürüldükleri ortaya çıktı. O zaman onları görmeye kim gitti? Kim? O zaman Marc Santier, bu ünlü enteller hücresinden sorumlu olan, hiyerarşik yardımcısı Gabriel Doumer'ye yöneldi ve İstvan Kovacs'ı bunlar sorguladılar. 'Fraksiyonculuk ve bölücülük' ile suçlandı ve onu sorgulayıp sıkıştırmak için evine kadar gittik; o da Beloyannis Hücresi tarafından kusurlu ve sorumlu bulundu."

Daracık ve gizemli sokaklardan geçip, Saint-Germain çarşısının

tuğla duvarı boyunca ilerlediler. Quatre-Vents Sokağı'ndaki eski bina, içindekilere tam olarak uygun bir şekilde, adeta öne doğru eğilmiş ve yorgun görünüyordu. Binanın bir kapıcısı olmasına karşın kedi sidiği kokan bir merdivenden birinci kata çıktılar; adam, sarımtrak gipür dantel bir perde arkasından onlara karanlık bir bakış fırlattı. Santier, belki onuncu kez yineliyordu:

"Federasyon'a bizim sevgili İstvan'ımızın ya aklanması ya da doğrudan doğruya Parti'den ihraç edilmesi gerektiğini on kez söyledik!"

Birçok kez kapılara vurdular. Bu boylu boyunca uzanan ve pek çok kapı bulunan uzun bir koridordu; sanki dayalı döşeli bir otel izlenimi veriyordu. Bir kapı kolunu çeviren Marc Santier kilitli olmadığını fark etti ve kapıyı hızla itip içeri daldı. Odanın görüntüsü, tıpkı o daracık sokaklar, bulunduğu bina ve o koridorlar gibiydi. Havada yanmış tütün kokusunun ağırlığı vardı. Bir an nereye gideceklerini bilemeden, öylece kalakaldılar. Yatağın ortası çökmüştü. Birisi yattığı zaman mutlaka gıcırdıyordu. Büyücek bir masa ve bir köşede de musluğun ve küçücük evyenin hemen yanında, bir altlığın üzerine oturtulmuş ocak vardı. Odayı böylece gözden geçirmelerine karşın İstvan Kovacs'ı hemencecik göremediler. Sonra, gözlerini kaldırdıklarında, en az vücudunun geriye kalanı kadar yoksul ve perişan durumdaki ayaklarını gördüler. Kafalarını biraz daha kaldırdıklarında da Kovacs yoldaşın kendini astığını ve böylelikle Parti'den sonsuza kadar ayrıldığını...

"Hay lanet!"

Bu yüksek sesle söven, içine yuvarlandığı mutsuzluğu başka türlü ifade edemeyen Gabriel Doumer'ydi. Sağ kolunu kaldırarak farkına bile varmadan, atalarının kentlerden uzakta köylü yaşamı sürdürdükleri dönemlerde yaptıkları gibi bir hareketle, haç çıkardı. O zamanlar köylüler, papazların şarlatanlıklarıyla şapşallaşmış, bilimden ve Marksizm'den habersiz, tarlalarına yapışmış, sovhoz diye bir şeyin adını bile duymamış bir şekilde yaşarlardı. O da elinde olmadan, farkına bile varmadan, bilinçsiz bir hareketle haç çıkardı ve böylelikle dünyanın tüm olumsuzluklarını kovaladığını umdu.

Emperyal Hotel'deki yatağındaki Fabien'in bu olaydan hatırladığı (çarşaflardaki kraliyet tacı simgesi işlemelerini, tiksinti ve nefret-

le fark etti), en iyi durumda kalan ve en az etkilenenin, baba Doumer olduğuydu. Marc Santier yemyeşil olmuş (Direniş hareketine de katılmamıştı o), yetkililere sırasıyla haber vermek üzere alelacele merdivenlerden inmişti. Önce kapıcı, sonra da itfaiyeye. Gabriel Doumer cesetle birlikte kalmış ama onu bulunduğu yerden indirmeye cesaret edememişti. Hızlı bir şekilde düşünüyordu. Bu, Parti açısından, hiç de iyi bir dönem sayılamazdı. Kamuoyu, olaylar... Dolabın üst çekmecesini çekti, Parti kartını buldu, bir an tereddüt etti ama sonra onu cebine koydu. Yan çekmecede de önce bir, sonra bir ikinci basılı bildiri buldu; bunlar sağ siyasetin bastığı ve komünistleri soykırım yapmakla suçlayan bildirilerdi. Bunları da cebe indirdi. Pek az belge vardı; bazı faturalar... ve sonra, bir çerçeve içinde, üstünde poz veren bir ailenin görülebildiği bir fotoğraf.

Santier itfaiyecilerle birlikte geldiğinde, bunların en gençlerinden biri de en az onun kadar yemyeşil oldu ve koridordaki alaturka helaya koştu. Bu Santier için, arkasından helaya koşturmak açısından, cesaret verici oldu.

Cesedi indirmeye uğraşan bir diğer itfaiyeci, gözlerini kaçıran Gabriel Doumer'ye, "Bu pek önemli sayılmaz; henüz çok genç; öğrenecek ve alışacak" diyordu. Sonra İstvan'ın bedenini gerçekten de gıcırdayan ve ortası biraz daha çöken yatağa uzatırken sürdürdü:

"Biz bu durumlarla zaman zaman karşılaşıyoruz. Yakınınız mı? Kimliğini saptayabilmemiz için gerekli belgeler var mı?"

Gabriel başını salladı ve bir kimlik kartı uzattı. Adam bunu inceledi (Doumer onun güçlükle okuduğunu fark etti) ve üstüne lastik geçirilmiş olan bir portföye iliştirdi. Daha sonra özenle bir alındı makbuzu doldurdu, imzalayıp Doumer'ye uzattı.

"Ne diyelim, bunlar bahtsız insanlar. Bunları savaş böyle yaptı. Sınırları aşarlar, her yerden kovulurlar, köklerini yitirirler, evlerini..."

Bunları konuşurken bir yandan da işini yapıyordu; Doumer ise sakınmalı bir biçimde, arkası dönük duruyordu. Kapı açık kalmıştı. İtfaiyecilerin ve sedyenin arkasında dikilen kapıcı, kafasını uzatıp görmeye çalışıyor ama görevliler tarafından itilerek uzaklaştırılıyordu. Koridorun sonundaki helalarda, genç itfaiyeci ile Marc Santier'nin kustuklarını işitiyordu.

Kendisini de şaşırtan ani bir merakla, İstvan "yoldaşın" son gördüğü manzarayı görmek istedi. Öbür tarafa götürdüğü son görüntü neydi acaba? Oda içinde üç adım attı, perdeyi kaldırdı ve öbürlerinin tıpkısı, dar ve gri bir avlu gördü. Karşıdaki pencerelerde bir çiçek saksısı bile yoktu.

Yaşlı itfaiyeci, arkasında mırıldanıyordu:

"Bu pencerelere ne denir, biliyor musunuz; bu gördüğünüz, öküz gözüne benzeyen pencerelere?"

Doumer döndü, ahşabın üzerine koyulmuş ve hiçbir yere bakmayan, oval şekilli, küçük bir pencere gördü.

"Evet" dedi, pek de umursamadan, "bu bir 'acı günü'."

"Evet; bu doğru" dedi yaşlı itfaiyeci, belli bir düş kırıklığıyla. "Bu bir 'acı günü'. Biliyorsunuz herhalde; bu bizde, Fransa'da da aynı. Benim köyüm, bu pis savaştan önce hayat dolu bir yerdi. Oysa şimdi... herkes kente göçtü, özellikle gençler. Onları kınamıyorum, tamam, artık kırsal alanlarda hiçbir şey kalmadı... Bu da tamamdır" diyerek, kendinden hoşnut bir havayla, cesede döndü: "Şimdi tamamdır. Dilini içeri sokabildim ve gözlerini de kapattım. Böylesi daha iyi. Şimdi sedyeye yatırıp taşıyabiliriz."

Gabriel Doumer, İstvan'a doğru bir göz atmaya cesaret etti. Hatta ona doğru bir adım bile attı. Biraz midesi bulanıyordu. Kendi kendisini Parti'den ihraç eden Kovacs yoldaşın Parti üye kartı, cebinde, eline değiyordu.

Yaşlı ve geveze itfaiyeci, yeniden mırıldanmaya koyuldu:

"Neyse ki dostları varmış, iyi dostlar; onu ziyarete gelen. Kokmamış. Pek taze bir ceset bu. Biliyor musunuz, kış mevsiminde, hele bina da kalorifersiz ise, haftalarca hiç kokmadan kalabiliyorlar. Sonra da bizi çağırırlar ve... hiç sorma, bu hiç de hoş bir görüntü değildir... Hayır, hiç mi hiç hoş değildir..."

Doumer topuklarının üzerinde hızla döndü ve odadan çıktı. Bu kepaze itfaiyecinin sesini kesmesi gerekiyordu; yoksa onun da o alaturka helalara gidip, Santier ile rekabet etmesi gerekecekti. Bu sırada o da oraya doğru geliyordu: Rengi tamamen solmuş, ağzını silip kuruluyordu.

"Senden kâğıtlarını istediler mi?"

Doumer, başını sallayarak onayladı.

"Ne verdin?"

"Nüfus cüzdanını. Elbette, ötekini değil."

"Öbürünü sen mi aldın?"

Doumer bir kez daha kafasını salladı.

"İyi. O zaman gidelim. Epey zaman kaybettik."

"Bekle ulan!" diye kükredi Doumer, buz gibi ve sert bir sesle.

"Ne oldu ki? Aynasızlar mı?"

"Hayır, aynasızlar değil" diye sabırsız bir sesle yanıtladı Doumer. (Sonra, çenesiyle, üstü çarşafla örtülmüş bir şekilde sedyeyle taşınan İstvan'ı gösterdi:) "O gitmeden gitmemiz doğru olmaz; son yolculuğu onun bu..."

7

Düşmanın Varlığı

Öğleye doğru, Emperyal Hotel'in tüm üst katı boyunca uzanan ve terasa açılan kapılarıyla pencereleri kente arkalarını dönmüş, sadece tepeye ve çamlara bakan o çok geniş salonda, sabahtan kalan sisleri dağıtan pek belli belirsiz bir yel hissedildi. Bu esinti dağın o yoğun sessizliği içinde yükseldi, döndü, indi, dış kapının iki yanındaki yeşillikleri okşadı, durdu. Alice Ferrier bu koca salonda, girişte kendisine sıradan bir selam bile vermemiş, gazetesinin içine dalıp gitmiş bir Rus'la yalnızdı. Karel'in nerede olduğunu ise ancak Tanrı bilirdi; herhalde parkta bir yerlerde, Pitska ile birlikte, kim bilir ne hınzırlıklar peşindeydi. Dışarıda, çocukların sesleri duyuluyordu. Alice bu belli belirsizliğin giderek dağılmasına bakıyordu: Büyükannesiyle ilgilenen bakıcı kadın; dünyanın dört bir köşesinden toplan-

mış dokuzyüz ondört öncesinden kalma eşyalar. Bu görüntülerden ürksün mü yoksa keyif mi alsın, bilemiyordu.

Ne var ki Sosyalist Cumhuriyet'in gerçekliğinin de su götürür yanı yoktu. Az önce Jeannot ile karşılıklı biraz atışmış ve birbirlerinin canını sıkmışlardı. Adam onu koridorun dönemecinde yakalamış ve o saatte henüz bomboş olan konferans salonunun girişine sürüklemişti.

Adeta bir komployu ortaya çıkarmış gibi, söylediklerini pek önemseyen bir havayla, "Dostların hakkında bilgi aldım" demişti.

Onun bu mırıldanması Alice'i, söylediklerini önemsemekten çok öfkelendirmişti.

"Belki de bin defadır bildiklerimizden başka neler öğrendin ki? Polisin en gözde müşterileri olduklarından ve defalarca fişlendiklerinden başka, yeni ne var ki? Halktan soyutlandıkları, iş bulamadıkları, korkudan geberdikleri, Avrupa'nın en berbat komünist partisine sahip oldukları ve bu ülkeden bekleyecekleri hiçbir şey kalmadığını mı?"

Jean Boursier bir an şaşkın kalakalmış ama hemen karşı hücuma geçmişti:

"Aralarında gammaz olduğundan kuşkulandıkları birinin varlığını öğrendim. Kısa bir süre önce polisler tarafından alınmış. Tam olarak ne zaman alındığını bilemiyorlar. Pavel diye biri... Tanıyor musun onu?"

Alice omuzlarını silkmiş ve topuklarının üzerinde dönerek uzaklaşmak istemişti. Ama Jeannot onu kolundan yakalamış ve sıkı sıkıya kavramıştı:

"Charles'ın o en iyi arkadaşına, Jiři Serecka'ya gelince; onun partinin eski ve önemli bir yöneticisinin oğlu olduğunu biliyor muydun? Tam bir kodaman; o yargılamalarda görev almış ve ruhsuz bir şekilde idamlardan yana oy kullanmış. Yani, ne diyeyim, bilmem ki..."

"Nerede şimdi bu kodaman?"

"Moravya sınırında bir yerde, sürgünde. Parti'nin o kuşağı temizlendiğinde, onu da oraya yollamışlar. Öyle anlaşılıyor ki Prag İlkbaharı sırasında, ayrılacağı zamanı iyi bilememiş..."

"İyi, tamam da bugün bizi ilgilendiren oğlu... Dünya değişti, düşünsene!"

"Oğlu, oğlu!" diye yinelemişti Jean Boursier. "Tüm bu adamların aralarındaki ilişkilere ilişkin olarak ne biliyorsun ki? Hangi ayrıcalıklarını birbirlerine devredebiliyorlar, nasıl oluyor da hiçbir şey unutulmuyor? Bütün bunlar hakkında ne biliyorsun ki? Bir tek sözcük bile bilmiyorsun ve bütün bunların içine öyle bodoslamadan, tedbirsizce dalıyorsun! Aslında sen bütün bunları bilmek istemiyorsun bile!.."

Şimdi ise pencerenin önünde düşlere dalmış olan Alice Ferrier, aslında gerçekten de Parti'nin özel dilini bilmeyi hiçbir zaman çok istememiş olduğunu düşündü; hani o satır aralarındaki, o yıpratıcı ve can sıkıcı söylemi... Ruhu ne Jean'la ne de Serecka'nın, arkadaşlarının idamı için oy kullanmış olan babasıyla hiç ilgili değildi; o uluslararası konferans salonuna dalıp gitmişti. Kapının aralığından kısa bir bakış atmıştı oraya, içeride görülmeye değer hiçbir şey olmadığını görmeye yetecek kadar kısa bir bakış; düzenli bir biçimde yanyana dizilmiş plastik koltuklar vardı sadece. Her zaman olduğu gibi, aslında sadece ne kadar yoksul olduklarını gösteren bir sadelikti bu. Dikkate değer tek şey kapının açık oluşuydu; sanki komünist dünyanın gizemleri artık bir sır olmaktan çıkmış da, dünyanın yazgısı artık, kapalı devasa kapılar ardında çizilmiyormuş gibi...

Taş döşeli terasa açılan bu salonun tuhaf sürekliliğinde, kaygı verici bir şey vardı: Oraya gelen kişiye aniden sıkıntı, bunalım duygusu veren bir şey; hani sanki daha önce oraya gelmiş ama uzun süre önce de ölmüş insanların, ayak izlerinin üzerinde yürünüyormuş gibi bir duygu... Gene de oldukça özgün ve dikkat çekici, böylelikle de hayli barışçı bir havası olan bir salondu. Kongrenin koltukları başka bir şeyi saklıyorlardı sanki; başka bir zamanın, özgün bir dönemin, her şeyin tehdit altında olduğu ve şimdi artık geçip giden ama aynı zamanda da korkunç bir biçimde varlığını hâlâ sürdüren bir dönemin tanıkları gibiydiler. Bu koltukları hemencecik tanımış gibiydi; bunlar onun doğup büyüdüğü evin koltuklarıydı sanki; dünyaya geri dönmüş bir şato sahibinin koltukları olabilirler miydi? Oysa yabancı gözler için bütün bunlar nasıl da birbirlerine benzerdi! Bun-

larla karşı karşıya geldiğinde, sanki o yaşlı kadının sesi onu yine çağırıyormuş gibi geldi ve müthiş tedirgin oldu.

Aslında elbette plastik koltuklar dünyanın en yaygın ve en özelliği olmayan eşyalarıydı; ilk yapıldıklarından beri akıllara durgunluk verecek kadar çok üretilmiş ve satılmışlardı ve adeta, ilkel kabilelerden beri yeryüzünde en çok görülmüş şeylerdi. Ama bunların değişik ülkelerdeki ve Avrupa kentlerindeki bazılarının, eşsiz ve sırf onlara özgü bir görüntüleri vardı. Bu çok özel ve tanımlanması da çok güç bir nitelikti ve bu karmaşık özellik, bazı insanlarla hemen ve derhal çok özel bir bağ kurulmasını sağlıyordu. Bu bin başlı okyanus canavarının buradaki jenerik adı, Komünist Parti'ydi. Çocuksu ve pek bilinen bir ad. 'Bu koltukları diğer tüm koltuklardan ayıran özellik nedir' diye bakıldığında, her şeyden önce pek çirkin olduklarını söylemek gerekir. Pek ağır ve hantal, üstelik ışıltılı bir toprak sarısından da uzak, kuzeyin soğukluğu ve kış sonlarının hüzünlü karanlığını, çözülmenin ve yıkımın çamurunu, balçığını andıran ve yansıtan çok koyu bir kahverengiydiler. Ama bu koltukları gerçekten de komünist kılan şey, onların hiç yadsınamaz sevgisizliği, güzel olanın pek kötü bir taklidi olmaları ancak altmışlı yıllarda yeni sayılabilecek olan pek basitleştirilmiş çizgilere özenilmiş olmasıydı. Hiç tartışmasız olarak başarısızdılar ve besbelli ki Alice'in ve esasen hiç kimsenin anlayamadığı nedenlerle dünyadaki tüm komünist koltuklarda ve diğer eşyalarda olduğu gibi, iyi bir iş çıkartma çabasıyla gösterilmiş tüm özen de boşa gitmişti. Zira aynı malzemelerle, aynı renkte ve aynı biçimde yapılan komünist olmayan koltuklar, güzellik konusu bir yana, belli bir konfor, bir modernlik, bir pratiklik taşırdı. Bunlar ise açıklanamaz ve iflah olmaz ilkellikleriyle ki Alice bir an için bu ilkelliğin gizli bir mutluluk verdiğini düşündü, formika mutfaklara ve kantinlere özgüydüler. Üstelik tüm bunlar birbirlerine olabilecek en katı biçimde de bağlıydı; sanki dünyanın hiçbir yerinde, hiçbir sempozyumda, böylesine bağlı değillerdi. Jeannot ona komünizmin gizeminden söz eden bütün bu söylemini mırıldanırken Alice, kapı aralığından bir an için gördüğü bu salondaki görüntünün, ona ne kadar tanıdık ve bildik geldiğini, belli belirsiz bir biçimde ve böyle algılamaktan da hayli tedirgin olarak düşündü.

Orada, gözünün göremediği yerlerdeki pencerelerde, pürtüklü kadifeden koyu mavi, uzun ve ağır perdeler bulunduğundan da emindi, hüznü ve karamsarlığı böylesine vurgulayan, kış kahverengisiyle de mutlak bir biçimde çelişen tek renk! Bir ihtimal koyu sarı da olabilirdi; ama canlı bir toprak sarısı değil de genelde kaz boku diye adlandırılan kirli bir sidik sarısı. Bu, ancak hayli geri kalmış yörelerdeki, genellikle dik köşeli, loş ve karanlık mekânların bulunduğu taşra otellerinde görülebilen bir renkti artık. Ama oralarda bile, rastlantıyla da olsa herhangi bir uyum sorunu ve riski olmaması için, koltukların kahverengisinden farklı bir tonda olurlardı. Alice, bu pek eski ve sisli bilgilerinden kaynaklanan ve elinde olmaksızın düşündüğü ayrıntıdan ürktü; bu neredeyse onun kadar eski bir algılamaydı. Koltuklarla pencerelerin arasında kerevetler ve tıpkı bir kız çocuğunun eteği gibi plili, yerel bayramlarda giyilen eski giysiler gibi naftalin kokan ve artık sadece komünizme özgü olan bir diğer pek yoksul ve çağdışı, krepon kâğıdından süslemeler vardı. Ne var ki bunlar da olabilecek en kötü tercihle; elma yeşiliydi. Bu kez konferansın uluslararası ve pek ciddi niteliği ve koltukların birbirlerine sımsıkı kenetlenmiş olmaları nedeniyle kerevetlerin üzerindeki krepon kâğıtlarının aslında sarı olmaları gerekirdi. Ama bu sararmış beyazlar farklı bir şeydi; bunlar hemen hemen hiçbir zaman gidilmeyen birtakım mağazalarda raflarda kalmış, hiçbir zaman elden geçirilmemiş ve toza batmış malzemelerdi. Zira birer defne dalının ortasındaki çekiç ve orağın altın yaldızlı ve kıpkırmızı renkleri, parlak bir beyazın üzerinde çok daha iyi görünebilir ve oradaki koltukların görüntüsüyle, ortama egemen olan bu sonsuzluk algılamasına çok daha iyi gidebilirdi. Alice Ferrier, adına komünizm denen bu bildik ve tanıdık bütünün varlığını ve onun unsurlarını bir kez resmen kabul ettikten sonra da kendisine karşın, bu orağın, çekicin ve o zavallı yıldızın kalbinin derinliklerinde bir şeylere dokunduğunu ve onu bir şekilde hâlâ etkilediğini, en azından kendisine itiraf etmek durumundaydı.

Kısacası Alice Ferrier, kafasından geçenlere pek belli belirsiz bir güven duygusuyla yaklaşarak soğumuş kahvesinden son yudumu alıyordu ki kendinden emin bir kadın sesi, tam arkasında çınladı:

"Komünistlerin çekip gitmelerinin zamanı geldi; tüm kent başımıza yıkılmadan önce... Ne dersiniz? Siz öyle düşünmüyor musunuz?"

Alice kahvesinin içine burnundan bir soluk koyuverdi ve arkasına döndü: Bu, ince yapılı, bacaklarına yapışan beyaz bir pantolon giymiş, sarışın bir kadındı; koltuğunun etrafından dolaştı ve gelip gayet teklifsiz bir rahatlıkla, tam karşısındaki sedire oturdu. Hemen arkasında, annesi gibi sapsarı, on yaşlarında, yüzündeki kıpkırmızı çillerin babasının kim olduğuna ilişkin hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak kadar belirgin olduğu bir de çocuk vardı.

"Günaydın, siz Vera'sınız, değil mi?" dedi Alice, başıyla çocuğu gösterip. "Jean, gelmenizi beklediğini söylemişti bana. On yıl önce karşılaşmışız; ama herhalde siz de benim gibi unuttunuz, gitti..."

"Siz de Alice'siniz. Evet, elbette, ben de unuttum" diyen Vera pek rahat bir şekilde yerleşti ve bir paket sigara çıkardı. "Eh, madem tanışıyoruz, birbirimize 'sen' diyebiliriz, değil mi? (ve hemen aynı anda, Alice'i öpmek için ayağa kalktı) Bu garson da nereye gitti? Şimdi buradaydı..." derken çevresine bakındı; canlı ve hareketli, besbelli ki durup dinlenmek bilmeyen bir kadındı. "Git, bak bakalım Elena; bul şunu!" Hemen arkasından, koridora yönelen çocuğa seslenerek belirgin bir kuşkuyla, "Elbette, kibar ol!" diye ekledi. Alice küçük kızın üstten bakan ve hayli küstah tavrını fark ederek, annenin kuşkusunun pek de haksız olmadığını düşündü.

"Jean senin de küçük bir oğlun olduğunu söylemişti" dedi Vera, tekrar otururken. "Kaç yaşında? Yedi mi?"

"Yakında altıyı bitiriyor."

"Adı da Karel. Bu çok hoş; kocan Çek mi?"

"Yo, hiç ilgisi yok."

Alice Vera'ya gülümsedi. Sanki biraz da Rusya olan bu kadına merakla bakıyordu. Birdenbire Jeannot'nun onda ne bulduğunu kavrayıverdi; şimdi de o anlıyordu bunu; bu genç, canlı ve anasının gözü Rusya'yı ne kadar da arzulamıştı! Jean... sosyalizm aşkıyla, bu kadının şahsında tüm Rusya'yı kucaklamak istemiş olmalıydı. Ama o sırada Vera başı önüne eğik, küçük Fransız çocuğun Çekçe adıyla tuhaf bir içimde ilgileniyordu ve onun şahsında Rusya, hiç de avını bı-

rakmaya niyetli olmayan bir kadın gibi görünüyordu; Alice yürekli bir biçimde açıklamalar yapmaya çalıştı:

"Charles Çeklerle çalışıyor. Sinema işinde. Oğlumuz olunca Charles ona Daniel dışında, sonu 'el' ile biten bir ad vermek istedi; büyükbaba ise aile geleneklerine uygun bir biçimde, bebeğe Charles adını vermek istiyordu; oysa Charles daha çok Çek dostlarını onurlandırmak niyetindeydi. Belki de artık bir yabancı olarak görülmek mi istemiyordu, kim bilir? (Vera öyle iyi anlıyordu ki bunu, gülmeye başladı) Sonuçta bütün aile Karel isminde mutabık kaldı ve böylece uzlaşma sağlandı. Charles'ın babasının ne kadar inatçı biri olduğu göz önünde bulundurulacak olursa, bunun bir zafer olduğu bile söylenebilir."

Bunun üzerine Vera bir sigara daha aldı ve gürültülü kahkahalar atarak üzerinde oturduğu sedirde arkaya devrildi (ve böylelikle hâlâ ve hep gazetesine gömülmüş duran Rus'un, 'besbelli ki bu kadın kür için falan gelmemiş' diye kötü kötü bakmasına sebep oldu). Şimdi daha iyi anladığını belirtti Vera ve on beş saniye içinde gelmezse, o garsonu aramaya bizzat gideceğini de ekledi.

"Jean, henüz üç yaşındayken tanıştığınızı söyledi; doğru mu bu?"

Bu kez Alice'e büyük bir merakla bakma sırası Vera'daydı.

"Evet. Saint-Michel Bulvarı'nda oturuyorduk. Çatıların hemen altında, hizmetçi odalarında."

"Aman Tanrım, ne romantik! Onun için toplu konutları hiç sevemedi, besbelli! Şimdi daha iyi anlıyorum."

"O zamanlar o da, ben de, öyle bir yaşamı çok sıkıcı buluyorduk. Sen onunla nerede tanıştın?"

"Moskova'da, bir otoparkta. Yabancı dostlar için rehberlik yapıyordum. Çok ilginç bir iştir bu. Ama o dönemde Moskova'da iyi bir aile kızı rehberlikten başka ne iş yapabilirdi, sorarım sana. Bir kongre için gelenleri almaya gitmiştim oraya..."

Evet, böylesi daha iyiydi. Alice bomboş bir otoparkı, cansız binaları, otomobilleri, flamaları görüyordu ve gelecekte legal bir komünist olacak olan Jean, sokak lambalarının soğuk ışıkları altında, sosyalizmin o güzelim ışıklarının altında bakınırken, evleneceği ve hiçbir geleneği olmayan emekçilerden gelen devrimci parya kanını

onunkine karıştırıp bir de çocuk yapacağı sarışın kızı görüp tanıyordu... Vera da kendi açısından, onu boğan bu ortamın mahpusu olarak, bu adamın ona getireceği Seine Nehri'nin rıhtımlarının kokularını derin derin içine çekebilmeyi arzuluyordu...

"Evlenebilirdiniz..." diye aniden atıldı Vera, tartışmaya yer vermeyen bir kesinlemeyle.

"Efendim? Yok canım, hayır; insan kardeşiyle ya da arkadaşıyla evlenmez..."

"Jean profesyonel komünist kariyerine Çekoslovakya'da başladı. Neden SSCB'ye gelip yerleşmiş olduğunu uzun süre anlayamadım."

"Çünkü dünyanın tartışılmaz ve mutlak kalbine dokunmak istiyordu" diye, düşler âleminde konuşur gibi mırıldandı Alice.

Vera ona keskin bir bakış fırlattı ve tam bu sırada garson da geldi. Elena görevini gayet iyi yapmış, kahve ve iki kadeh de votka ısmarlamıştı. İçinde neler olduğu hiç bilinmeyen ama besbelli ki bir hayli karışık portakalrengi bir sıvıyla dolu koskocaman, dolu bir de sürahi getirdi garson.

"Ben de aynen böyle düşünmüştüm; dünyanın kalbinde olmak istiyordu. Eh, yani, bizim dünyamızın..."

"Her zaman, tek istediği buydu" diye üsteledi Alice; ama hemen sonra, bunun aslında aşağılayıcı bir anlamı olduğunu düşünerek biraz kızardı. "İtiraf etmem gerekir ki daha sekiz yaşındayken evden çekip gitmişti" diye, gülerek ekledi.

"Gerçekten mi? Daha sekiz yaşındayken, ha? "Vera'nın açık renkli işkenceci gözleri Alice'e dikildi ve bu keskin bakışlar onun ürpermesine yol açtı." Partiye girmek için biraz erken, değil mi?"

"Eh, elbette" dedi Alice, başını eğerek. "Peki ama partiye kabul edilme yaşı kaçtır ki?"

"İyi bir soru" diye onayladı Vera. "Yanıtlanması da pek kolay değil. Eee?"

"1956 yılının bir Kasım sabahıydı" diye iç çekti Alice. "Hava çok soğuk değildi."

"1956" diye, başını sallayarak yineledi Vera. "Anlatsana!"

Birbirlerine doğru eğildiler. Elena'yı da yolladılar. Alice aralarındaki resmiyetin tamamen sona erdiğini hissediyordu.

O kasım ayında, Saint-Sulpice'in kulelerinin altında hava pek sakindi ve aşağıdaki insanlar, sessiz bir şekilde gidip geliyorlardı.

Vieux-Colombier Sokağı'yla Bonaparte Sokağı'nın kesiştiği köşede, o gri atmosferde, bir pazar sabahının sessizliği hüküm sürüyordu. Demir parmaklıkların önüne tezgâhlar yerleştirilmiş, gazeteler de başlıkları görülebilecek şekilde kıvrılarak bu tezgâhlardaki yerlerini almışlardı. m ve a harfleri iç içe geçirilerek yapılmış orak-çekiciyle *Humanité-Pazar*, belirgin biçimde görülebiliyordu. Annesi, Alice'i Parti şubesindeki arkadaşlarına bırakarak –güvenliği sağlamak için dört kişiydiler; kötü zamanlardı!– iriyarı bir arkadaşıyla birlikte gazete satmaya gitmişti ve Alexandre da kim bilir nerelerde sürtüyordu... Ellerindeki gazeteleri satıp bitirenler gelip yenilerini alıyor ve gidiyorlardı; ama o gün satışlar çok da iyi değildi. Gelenler içeridekileri selamlıyor, işlerini bitirdikten sonra geri gelip çocuğa göz kulak olacaklarını vaat ediyorlardı. Alice, çocuklar için basılan bir komünist yayını olan *Vaillant*'ın içine gömülmüştü. Bunu bitirdikten sonra siyah-beyaz yer karolarının üzerinde seksek oynayacak, daha sonra da annesi gelip onu Buci çarşısına götürecekti: Ne olduğu bilinmeyen bir hastalıktan ötürü moraran balıkçı kadın ona, kendisi gibi mavi-yeşil bir bonbon verecek; annesinin nefret ettiği ama anneannesinin çok sevdiği kasap ise ona, bir tavşan ayağı hediye edecekti: Gün, güzel geçecekti.

Uzaklardan gelen mırıltı halinde bir şarkı duyuluyor; pazara özgü gürültüler, sokaklardaki insanların sesleri, yüksek sesle konuşmalar işitiliyordu. Kilisenin çanı on bir kez çaldı, sağdan soldan klakson sesleri geldi, sokağın ucundaki merkezlerinden çıkan itfaiyeciler kaygılanacak bir durum olmadığını bildiren küçük çanlarını neşeli bir şekilde çıngırdatarak geçip gittiler. Gazetelerin buruşturulmalarından gelen sesler, diğer sesler, kimi zaman oldukça aksanlı birtakım konuşmalar duyuluyor ve birkaç gün önce allak bullak olan dünya, yeniden yerli yerine oturuyordu. O sabah yaşlı Boris gelmemişti. İçerdekiler gevezelik ediyor, Alice de okuyordu.

"Kasayı topladın mı?"

"Louis para getirdi; ama pazara gitti. Geri gelecek."

"Ona biraz gazete hazırla; bu sabah Rennes Kavşağı'nda yeterli miktarda olmadığını söylemişti."

Yeniden sessizlik oldu, kapının eşiğinde gazetelerini bekleyen adam ıslık çalmaya koyuldu. Bu sessizliğin içinde, az önceye dek duyulmayan bir mırıltı yükselmeye başladı. Çanlar, tek bir vurguyla, saatin çeyrek geçtiğini bildirdiler. Alice hışırdatarak bir sayfa daha çevirdi. Sayfalar kocaman ama kâğıdı pürtüklü ve kalitesizdi; oysa Miki dergisinin kâğıtları parlak ve pek güzeldi. Kentin pek belli belirsiz seslerinin içinden bir uğultu, giderek yükseliyordu. Çocuğun başının üzerindeki ıslık sesi de kesildi.

"Raymond, gel, bak!"

Alice başını kaldırdı. Kapının eşiğinde gazetelerini bekleyen arkadaş başını Saint-Sulpice Meydanı'na doğru çevirmiş ve birdenbire kaskatı olmuştu, burun delikleri titriyordu; dudakları, kesmiş olduğu ıslığı çalar gibi kalakalmıştı. Havada asılı gibi bir gürültü, ne olduğu bilinmeyen bir uğultu, giderek yükseliyordu.

"Raymond!"

"Bir dakika, kelebek!" dedi, salonun loş dibinden gelen bir ses. "Seninkini *France Nouvelle* ile tamamlıyorum; en az üç..."

"Gel buraya ve şuna bak diyorum!"

Bu kez ikisi de dikildi. Salonun dibindeki adam yaptığı işi bırakıp hızlı adımlarla kapıya yaklaştı; Alice de kafasını iyice ve dikkatle kaldırdı. Henüz hayli uzakta olan ve birden çok yerden çıkan bu sesler "au, au, au" diye çınlıyor ve giderek yükseliyorlardı.

Elleri köşeli işçi elleri olan ve sırtına bol bir kazak giymiş Raymond, gelip mimarlık öğrencisi olan uzun suratlı Robert yoldaşın yanında dikildi. Alice de dahil üçü, gürültüye doğru eğildiler: Koyu renkli ve kıpır kıpır bir kütle yavaşça ilerliyordu. Raymond'un kare suratı kasıldı, çene kasları sıkıldı ve kaşları iyice çatıldı; Robert ise ifadesiz ve uzun suratıyla, gayet gergin, daha iyi duyabilmek için boynunu elinden geldiğince uzatıyordu. Birbirlerine kaygılı bir bakış attılar.

"Ne diye bağırdıklarını duyuyor musun?"

"Kafalarını gördün mü?"

"44 onlara yetmedi, ihtiyar! Bunu bizden biliyorlar!"

Ortalıktaki yoğun sessizliğin içinde, "au, au" sesleri giderek yükseliyor, iki adamın suratları da büsbütün uzayıp asılıyordu; artık hiçbir kuşkuları kalmamıştı.

"Bunlar o Assas* moruk! Bize geliyorlar!"

Hemen sonra da içeriye dönüp orada, "Komintern Salonu"nda kalmış olan iki arkadaşına seslendi:

"Hey, arkadaşlar! Parmaklıklara koşun! Faşolar geliyor!"

O ilk panik anında, bir an için Alice'i unuttular. O da bundan yararlanarak dışarı çıktı ve daha iyi görebilmek için kafasını uzattı. Gerçeği söylemek gerekirse Alice Ferrier'nin aşırı sağ ile olan bu ilk karşılaşması, tam bir düş kırıklığıydı. Assas sözcüğü, nedenini bilemediği bir biçimde, onda kötü bir izlenim bırakıyordu. Auvergne ordusunun yiğit komutanı Şövalye Assas'ı tanımıyor ve bunu "Arras" diye anlıyordu. Giderek yükselen uğultuyu işitiyordu; bu, kuzeydeki bir kentti; herhalde tüm sakin kanallarıyla, kepenkli pencereleriyle ve sivri ve yüksek çatılarıyla birlikte ayaklanmış, onların üzerine geliyordu. Arras kentinin, ellerindeki sopaları ve yumruklarını sallayarak yaklaşan bir grup adam olarak belirmesi, ona bir hayli tuhaf geldi. Ama bu kaba hamhalatlar yığını iyice yaklaştıkça, hızları da şaşırtıcı biçimde arttı ve küçük kız, anlamını anlamasa da ne dediklerini gayet iyi bir şekilde duymaya başladı:

"Moskova'ya! Moskova'ya! Komünistler Moskova'ya!"

Bunun anlamı pek belirgin olmasa da görüntü gayet açıktı: "Moskova'ya" diye bağıran adamlar onların evinin düşmanlarıydı. Bu konuda söylenebilecek hiçbir şey yoktu. Dünyadaki tüm taşlar, yerli yerine oturmuştu. Bu sırada arkasından gelen bir çığlık duyuldu: "Küçük kız!" aynı anda bir el onu boynundan sımsıkı kavradı ve geriye, içeriye fırlattı; demir parmaklıklı kapıları da gürültülü bir şekilde kapattılar. Tüm bunlar gayet düzenli bir şekilde yapılmıştı. Onun çocuk kitaplarındaki ayılar da avcılar yaklaştığında yavrularına başka türlü davranmazlardı ve komünistler de yaşamın içersinde, tıpkı onun kitaplarındaki ayılar, yaban ördekleri ve tavşanlar gibi, gayet iyi örgütlenmiş bir türdü. Kendisini o bildik, tanıdık ortamın içersinde buldu birdenbire; kendi aile yuvasıydı sanki ve öyle de kokuyor-

* Assas, Fransızca assasin (katil) sözcüğünün kısaltmasıdır. (ç.n.)

du: Tozlu kâğıtlar ve matbaa mürekkebi. Demir parmaklıkların öbür tarafındaki elleri sopalı adamların, kendilerini Komünist Parti IV. Bölge Şubesi'nden ayıran o son metreleri inanılmaz bir hızla aldıklarını ve karşı kaldırımda toplandıklarını gördü. Tam o sırada da fırlatılan bir kaldırım taşı, üzerlerine doğru geldi.

Kavga birdenbire patladı ve kısa bir süre, şiddetle sürdü. Sınırlı bir kavga oldu ister istemez; demir parmaklıklarının arkasına kıstırılmış olan komünistler, kaldırım taşlarını fırlatarak camı çerçeveyi indiren saldırganlara ancak küfrederek karşılık verebiliyorlardı. Dışarıda kalan gazete tezgâhları paramparça edildi, gazeteler dört bir yana saçıldı. Bu durum giderek daha da tehdit edici bir hal alarak sürüp gidiyordu ki birdenbire sokakta, saldırganlarla savunanların arasında çırpınan, askılı pantolonlu, kızıl kafalı bir oğlan çocuğu belirdi. Parmaklıklara doğru koştu çocuk ve olanca sesiyle Alice'e haykırarak demir çubuklara sıçradı.

Bunun üzerine gürültüler bir an için kesildi ve bir tereddüt anı oluştu. "Durun! Katiller! Bu bir çocuk!"

Öğrenci Robert, parmaklıklı demir kapıyı biraz aralayıp Jeannot Boursier'yi içeri aldı ve bu arada hızını kaybeden gösteri de giderek yavaşladı, izleyenlerin gözleri önünde sakinleşip yatıştı ve yardıma gelen itfaiyecilerin de olay yerine ulaşmalarıyla birlikte iyice söndü. Alice bu kalabalığın arkasında, karşı kaldırımın üzerinde, kolunun altında satılamamış gazeteleriyle donup kalmış olan annesini gördü: Dehşetten fal taşı gibi açılmış gözlerle Alice'e bakıyordu kadın; bir yandan bu terör eylemi, neyse ki her şey sona ermiş ve açıkça görüldüğü gibi Alice'e bir şey olmamıştı, beri yandan hiçbir şey yapamamanın çaresizliği kadının orada öylece kasılıp kalmasına yol açmıştı. Çünkü eğer küçük kıza bir şey olmuş olsaydı, bundan ötürü kendisini suçlayacaktı. Kadın adeta bir ateş topu gibi içeriye daldı ve kızının üzerine atıldı; onu öpücüklere boğdu.

Bu sırada Raymond, askılı kısa pantolonlu ve ellerini bilgiç bir tavırla kalçalarının üzerine koymuş, perçemi yüzüne düşen küçük kızıl kafalının üzerine doğru eğilmişti.

"Kaç yaşındasın sen, oğlum?"

"Erikler olunca sekize basacağım; babam öyle diyor."

Gerçek bir Parisli olan Raymond, bu sırada yanlarına gelip onlara doğru eğilmiş olan Robert'e sordu:

"Erikler ne zaman oluyor?"

"Mirabel erikleri ağustos sonunda" dedi, belli belirsiz bir sesle Robert; gözleri en sonunda önü tamamen boşalmış olan kapıya dönüktü. "Hey, baksana, annesi burada; pek iyi görünmüyor."

Gerçekten de tam o sırada anne Boursier kupkuru bir tavır ve uzun boyuyla içeriye giriyordu. Üzerinde sımsıkı ilikli bir manto vardı. Annesi, arkasına sığınıp saklanmaya çalışan Alice'e yönelerek mırıldandı:

"Bu küçük oğlan senin için kavga mı etti? O senin arkadaşın, değil mi?" sonra gülerek ekledi: "Gelecekte tam bir savaşçı olacak o, değil mi?" ve kızıl kafaya, sevgi dolu bir şaplak kondurdu. Anne Boursier ise oğluna sarılıyordu:

Kadın, "Babana anlat bunu bakalım" derken, tatlılıkla, kolunu sıkıyordu çocuğun.

Seine Federasyonu temsilcisi Marc Santier, her zaman kendisine itaat edilmesine alışık olan bir konuşmacının rahatlığı ve saygısıyla, araya girdi:

"Madam, pek de önemli bir şey değildi... Çocukluk işte... Hem, yani biz de çocukları öne süren canavarlar değiliz, değil mi!?"

Ama anne Boursier, oradaki herkesten daha gergindi. Adama sert bir bakış fırlattı ve oğluna daha bir sıkı sarıldı.

"Size herhangi bir şey demedim."

Oğlunu önüne katarak ve sırtından itekleyerek, kapının eşiğine yöneldi.

"Haydi, yürü! Beni korkudan öldüreceksin! Ah, babana söyleyeyim de gör sen! O sana gününü gösterir. Bakalım bu hikâye nasıl bitecek?! Ama şöyle ya da böyle, baban öğrenince, kıçının üstüne oturamayacaksın."

Annesinin boynundan sımsıkı kavradığı Jeannot, yine de boynunu Alice'e doğru biraz çevirmeyi başardı; küçük kız, Federasyon temsilcisinin yanında dikilmiş, hüzünlü gözlerle ona bakıyordu. Küçük oğlan, kapının eşiğini aşıp anne Boursier'nin giderek şiddetlenen

itip kakmalarının önünde gözden kaybolmadan önce, küçük kıza kısacık bir el sallamayı başardı.

Alice bakışlarını demir parmaklıklardan kaçırdı. Son itfaiyeciler de partililerin önerdikleri kahveleri reddetmiş ve sokağın karşı tarafındaki kafeye gitmek üzere orayı terk etmeye hazırlanmaya başlamışlardı. Dostça ama mesafeli bir tavırla, "Hizmetinizdeyiz!" diyerek, dışarı çıkıyorlardı. Vieux-Colombier Kavşağı'na ve Saint-Sulpice Meydanı'na yeniden sessizlik gelmişti; İntihar Kulesi'nin çanı, öğleyi çaldı.

Erikler olduğunda sekiz yaşına basacak olan Jeannot Boursier, babasının verdiği cezayla onuru kırılmış, safını o kasım gününde seçmiş olduğunu uzun yıllar sonra daha iyi anlayacaktı. Aynı yola ondan çok daha önce çıkmış ve pek çok deneyim edinmiş olan insanlar, o andan itibaren pek çok acı çekeceğini söyleyebilirlerdi ona. Parti onu da eğilip bükülmeye zorlayacaktı; tıpkı çevresindeki diğerlerini bütün bunlara gülerek, bilerek ve isteyerek katlanmak zorunda bıraktığı gibi... Acılarını boğazında büyüyen bir yumruk gibi taşımak ve suçortağı olduğu bir çok cürümden ve cinayetten dolayı kimi zaman kendisinden iğrenmek durumunda bıraktığı gibi... Sonuçta tüm söylenenlerin bir mantığı vardı elbette. Hiç kuşkusuz vardı; ama Jeannot Boursier henüz sekiz yaşındaydı ve bunların hiçbirini bilmiyordu. Ama bütün bunların sonuçta çok fazla bir şeyi değiştiremeyeceğini de bilmiyordu: Zehri tatmıştı bir kez. Moldava Irmağı'nın kendilerine, komünistlere ait olan bir ülkede salına salına görkemli akışını izlemiş, eski Tadek kayın ormanlarında gezinmiş ve soluk soluğa kalmış olan atını, Kızıl Muhafızlar'ın atlarının yanına bağlamıştı. Bu aşılan parmaklıkların karşısında, bu dumanı tüten atların yanında, kuzeye doğru akan Moldava'nın kıyılarında, dünyanın bu berbat kargaşasının içersinde, tüm bu acıların ve ölümlerin ne önemi olabilirdi ki?

* * *

Jean Boursier'nin sesi, ılık gecenin içersinde çınlıyordu:

'Tüm bu insanlar, bu Charta 77'nin insanları... doğal olmayan birtakım ittifaklar yaptılar."

Alice Ferrier, dalgın ve kaygılı, gözleri ayaklarındaki sandaletlere dikili, aklı bu akşam festivalin kapanışı dolayısıyla atılacak havai fişeklerde, onun yanı sıra, ırmak boyunca yürüyordu. Vera'nın gelişinden beri, bu kozmopolit dünyada, sıradan insanlar gibi görünen iki çift olarak, çocuklarla birlikte birkaç kez akşam yemekleri yemişlerdi. Bu akşam ise Charles, Karel ile birlikte kalmıştı. Ona satranç öğretiyor, gördüğü kadarıyla çocuk da bu oyundan hoşlanıyordu. Aslında Charles pedagojik yeteneklerini annesine uygulamak da isterdi; ama Alice bunun daha ilk belirtileri ortaya çıktığı anda olabildiğince uzaklaşmayı yeğliyordu. Emperyal Hotel'in ışıklı tacı yukarıda, çam ağaçlarının tepeleri arasında uzaklaşıp gözden kayboluyordu. Nehir boyunca oldukça seyrekti ışıklı direkler. Akarsu yatağı boyunca sıralanan küçük evler, Grimm'in masallarından sızan zayıf bir ışıkla yıkanıyor gibiydiler. Son zamanlarda özellikle de Vera'nın gelişinden beri, Emperyal Hotel'de pek sık boy gösteren Stanēk'i yanlarına almamışlardı: Onlar da terasa açılan küçük salonda, Rusça ile Çekçe karışımı tuhaf bir dilde sohbet ediyorlardı.

Jean Boursier'nin Vera'ya tedirgin ve tırmalayıcı bakışlarla baktığını fark eden Alice, "Haydi, gidip Bad l'de bir kadeh bir şey içelim" demişti adama. "Kapıcısı benden pek hoşlanıyor!"

"İyi fikir. Böylelikle tam bir barış sağlamış oluruz. Bizim Ruslar kumarhanelerin görkemini pek bilmezler. Stanēk ise son derece meşgul" diye alaylı bir dille cevaplamıştı adam.

Avrupalı Komünist Partiler Konferansı iki gün önce, tam bir gizlilik içinde sona ermişti. Bir kapanış banketi bile verilmemiş; söylevlerle, şakalaşmalarla ve atıştıracaklarla dolu uzun ve kardeşçe masalar yapılmamıştı. Sadece Emperyal Hotel'in giriş salonunda üst üste yığılmış pek çok bavul görülmüştü ve Fabien Doumer de Alice ile vedalaşmıştı:

"Yine görüşebilmemiz olasılığı oldukça az" demişti. "Aramıza hiçbir zaman dönmeyeceksin."

"Gerçekten de öyle" diye, onaylayarak yanıtlamıştı Alice.

Partilerin de ölüm döşeğinde olduklarını ve bunun pek açıkça görüldüğünü, son noktayı o olmadan da koyabileceklerini de söylemek isterdi. Onu bunları söylemekten alıkoyan, kısacık pantolonlu

ve pek genç bir Fabien Doumer'ydi; hâlâ var olup olmadığını bilemediği bir parti şubesi salonunun loş derinliğindeki bir çocuk... Böylelikle birdenbire boşalan Emperyal Hotel'de Jeannot ile Vera'dan ve Rus delegasyonuyla birlikte gitmemiş olan Kirgilov'dan başka kimse de kalmamıştı. Kendine birkaç gün tatil verdiğini söylemişti adam. "Karısına kavuşmak için hiç de acelesi yok" diye fısıldamıştı Alice'in kulağına Jean. "Kadın içki dolabının anahtarını sıkı sıkıya saklıyor herhalde ve Kirgilov da her fırsatta ondan kaçıyor!" Bir de Vera'yla tanıştığından beri Moskva Hotel'in kollu kumar makinelerini ve *İmperial Restaurace*'nin basık salonlarının kötü yemekli toplantılarını, çok daha az ilginç bulduğu gözden kaçmayan Stanĕk vardı elbette.

Hiç kimselerin olmadığı bu ortamda yürüyorlardı, gece ılık ve tatlıydı. Bu uzun gezinti ikisine de iyi gelmişti. Derin ve geniş rıhtımlarıyla Tepla Irmağı, hüzün verici karanlığıyla akıp gidiyordu.

"Bu ırmağın neredeyse yüz sene önce öfkelenip taştığına inanabiliyor musun?" diye mırıldandı Alice, "Kentin yarısını söküp götürmüş! Böyle bir şeye inanabiliyor musun? (Jean Boursier onun bu söyledikleriyle hiç ilgilenmiyordu bile.) Hatta belediye başkanı bile boğulmuş."

Ama elbette belediye başkanı da Jean Boursier'nin umurunda değildi.

"Yineliyorum, doğal olmayan ittifaklar yaptılar..." diye homurdandı.

"İyi, peki ama söyler misin bana; bu 'doğal olmayan ittifaklar' ne demek? Yani sonuçta ittifak olmayan ittifaklar mı söz konusu?"

"Şu demek: Bu pek ünlü Charta, bu kentsel demokrasi modeli, bize, biz komünistlere hiç uymaz. Batı'da böyle bir şeyin sözü bile edilemez! Bu Vaclav Havel, bu boyalı kuş, pek becerikli bir şekilde ormanı gözden kaçırıp gizliyor. Kitleden ayrı düşmüş üç beş sosyal demokratla birlikte ne yapabilir ki; bilmek isterim doğrusu. O Charta, o ünlü Charta ise, iyi örgütlenmiş komünistler olmasa asla gün yüzüne çıkamazdı; bu insanlar her yerdeler ve her zaman siyasetle ilgilenip üstelik bunu yapmayı da gayet iyi bildiler. Ya başka kim olabilirdi, söyler misin bana?"

Alice Ferrier, Jean'ın sesinin giderek yükselmesini, ateşli tutkusu-

nu dinliyordu. Bunu Emperyal'in üst salonunda yan yana iki koltukta oturdukları sırada göstermiş olduğu tepkiyle de hatırlıyordu. O sırada ise o iki koltukta, birbirlerine anlatacak pek çok şeyleri varmış gibi görünen Stanĕk ve Vera oturuyorlardı. Partiler Konferansı'nın da sonuç bildirgesi olmaksızın sona ermiş olması, hiçbir şeyin çözümlenemediğinin göstergesi gibiydi. Bad l'e giderek yaklaşıyorlardı ve Alice Ferrier, Jean Boursier'de yepyeni bir yöneliş, o zamana dek hiç görmediği bir kendini koyuverme seziyordu. Hiçbir zaman çok ışıltılı biri olmamıştı Jean; ama şimdi iyiden iyiye sönükleşmişti.

"Hepsi aralarında anlaşmışlar! Hepsi! Bir temizlik olsun istiyorlar ve hiç de aceleleri yok; bir gün kazanabilirlerse, tüm komünistlerden kurtulacaklar..."

"Yani, biz de bu anlaşmanın içinde miyiz?" dedi Alice, bezgin bir sesle. "Yoksa bir girdaba kapılıp sürüklenen, kendilerine başka bir çıkış yolu bırakılmayan tüm bu insanları biz mi yargılayacağız? Yoksa onların en büyük gücü, daha düne kadar düşmanları olanlarla uzlaşmayı becerebilmeleri midir? Elbette bunun hangi amaçlarla olduğu önemli. Yoksa her şey, bizim Batı'da yaptığımız rahat tartışmalardan farklı olmazdı..."

"Evet ve sonuçta dünün hapsedenleri yine dünün hapsedilenleriyle birlikte bugünün hapsedenlerini suçluyorlar. Tam bir arapsaçı. Birbirlerinden nefret ediyorlar, birbirlerini bağışlayamıyorlar ve bu hepsini yarı deli hale getiriyor... Eee, nerede bu senin kapı görevlin? Ortalarda yok galiba."

Işıkları sönük olan Bad l'in önüne gelmişlerdi; camlı kapının üzerinde, *rekonstrukce* yazan bir levha görülüyordu. Sadece tek bir günde tam bir mucize olmuştu sanki ve mekân, "onarım dolayısıyla kapalı"ydı.

"Demek onarım için kapatmışlar, ha!?" diye alay etti Jean. "Buradaki onarımların ne kadar sürdüğü göz önünde bulundurulduğunda, senin gazino pek öyle kısa zamanda açılacak gibi görünmüyor!"

Alice Ferrier pek şaşırmamıştı aslında; gizliden gizliye sezinlediği bir şey olmuştu mutlaka ve sanki varlığını sürekli hissettiği bir el, boğazını sıkıyordu. O gizli bildiriler olayından sonra Bad l'e, bu sakin ve genellikle hiç kimselerin bulunmadığı mekâna pek sık gelmiş-

ti. Antik çağdan kalma, tam bir dalkavuk olan, yalaka ama fiyakalı ve gösterişli kapıcı, onu her gördüğünde birkaç sözcük de olsa Fransızca konuşabilmekten pek mutlu oluyordu. Uzun yıllar boyunca sürüp giden ve adeta tek tip kapıcılar üreten sosyalizm uygulamasından sonra, bir Fransız kadınının sesinin yeniden bu çatının altında yankılanması (ki günün birinde gayri resmi tarih bunu rejimin aktifleri arasına yazacaktır mutlaka), ona göre sanki eski bir çağın yeniden geri dönmesi gibi bir anlam taşıyordu. Paris'in efsanevi adıyla taçlanan nice parlak sezon, (ki yaşı müsait olanlar bunları sanki artık çok uzaklardaki büyük bir şenliğin yankılanmaları gibi anımsıyorlardı) gözlerinin önünden geçiyor ve o, hafif bükülmüş yorgun bedeniyle sürekli olarak kapıyı tutmayı sürdürüyordu. O gün kadın, Petr'in el ilanlarını polislerin burnunun ucundan geçirip götürdüğünde her şeyi gayet iyi anlamış ama o can alıcı gergin anda anlayışlı bir gülümsemeyle kapıyı açarak geçmesine imkân vermişti. Kadının her gelişinde, o boş ve karanlık giriş salonunda uzun uzadıya oturmasına göz yumuyor, gereksiz ve can sıkıcı sorular sormuyordu. İkisi de biliyorlardı ki bu salon ve oradaki kırılgan zamana karşı direnen bu derin kırmızı koltuklar ve zemindeki siyah-beyaz karolar, sonsuza dek öylece boş kalmayacaklardı. Alice o koltuklara oturup derin düşüncelere dalıyor, kapıcı ise merdivenlerin üstündeki sekiden ona göz kulak oluyordu. Adam, Alice yanından geçerken havaya yayılan belli belirsiz parfümünün kokusunu soluyordu; bu, çok uzun zamandır kapalı kalan odalardaki çürümüş çiçeklerin kokularından çok farklı, çok eski zamanlarda otele gelen ve o camlı kapının önünde dikilirken önünden geçen, o uzun elbiseli ve çok şık kadını hatırlatan bir kokuydu. Adam Alice'e sevgiyle ve pek müşfik gözlerle bakıyordu ve bu, aslında Alice Ferrier'nin hak etmek için hiçbir şey yapmadığı bir saygıydı. Adamın belleğindeki öbür kadın çok daha canlıydı ve Alice onun soluk bir gölgesinden başka bir şey değildi.

Adam da kadın için, iki savaşın kargaşasında boğulmuş bir Avrupa'nın şenliklerinden yansıyan bir simge gibiydi; çünkü zamanın içersinde donup kalmıştı ve bu ikisi, aralarındaki büyük yaş ve konum farkına karşın, tarihin yeniden canlanması için birbirlerine gerekliydiler. Böylelikle her ikisi de birbirlerinde belli belirsiz, nostal-

jik anılar çağrıştırıyordu. Alice merdivenleri çıkarken bir an durup arkasına dönüyor ve adam sekinin ardında gözden kaybolmadan önce, ona son bir bakış daha fırlatıyordu; taş merdivenlerde birbirlerine bir kez daha bakıyorlar, içleri benzer duygularla dolup ürperiyorlardı.

Ama bu kupkuru ve tek sözcük, son noktayı koymuştu: *rekonstrukce*. Korkulukların yanındaki birkaç kırık taş basamak aynen duruyordu; ama kısacık kırpılmış çimler uzamaya başlamışlardı bile ve heykellerin yanındaki lambalar söndüğünden, her şey koyu bir karanlığa gömülmüştü.

"Bir yerlerin ortadan kaybolması anlamında, 1937'ye doğru, NKVD* de hiç fena değildi hani!" diye şakaya vurdu Jean Boursier.

"O halde şuradan gidelim! O dolambaçlı yollardan Emperyal'e gelirken orada, Richmond'un üstünde, bir tane daha gördüm. O kumarhane açılalı daha çok da olmadı, belki de kapitalizme dönüşün ilk adımlarından biri... Orada bizi rahatsız edecek kimse de olmaz. En çok düello yapacak olan üç Alman turist..."

Jean omuzlarını silkti ve uysal bir şekilde, yıkık dökük evlerin arasından uzanan Marienbad yolunu tutan kadını izledi.

"Her koşulda bu Çekler pek erken yatıyorlar. Pek de mücadeleci sayılmazlar, değil mi?!"

Alice, bomboş yolda çınlayan bir kahkahayla yanıtladı bunu:

"Bu büyük bir haksızlık; tüm komünistlere yönelik bir hakaret bu!"

"Dubçek 68'de Ruslara verilen son uyarıyı imzaladı. Ültimatomu! Bundan sonra geri dönüş yoktu! Neden direnmedi?"

"Kuşkusuz kanlı bir bastırma eyleminden kaygılanıyordu; sen de amma tuhafsın, ha! Batılı ülkelerin Çekoslovakların yardımına gelmelerini mi bekliyor, umuyordun? Dengeler bozulacak diye ödleri patlar onların!"

"Dubçek'in aşırı bir kaygı içinde olduğunu söyle bana! O özellikle bu Rus korkusundan korkuyordu; kısacası korku! Ah, biliyorum" derken, bakışlarıyla kadını şaşırtarak sürdürdü, "bunun başka türlü olamayacağını söyleyeceksin..."

* KGB'den önceki Rus gizli polis teşkilatının kısaltılmış adı. (ç.n.)

"Böyle acımasız yaratıklarla başın derde girerse, elbette korkmaya da hakkın vardır. Macarların başına neler geldiğini anımsamış olmalı. Nagy'nin de 1958'de asıldığını unutma! Gerçi uzun zaman oldu ama..."

Yeni casino, hali vakti yerinde bir burjuvanın eski villasına yerleşmişti. Kapının üzerindeki ışıklı panoda üç tane 7 rakamı görülüyordu. Bu görüntü Alice'e, sanki Amerika ya da Normandiya'nın batısında oldukları izlenimi verdi. Burası, özellikle ailelerinin mensupları tarafından çevrelenen kadınlar için öldürücü biçimde sıkıcı olması gereken, Richmond'un tam üstündeydi. Çöküntü, sular, düzenli yaşam, belli saatlerde yemek... Karlsbad, kadınlar için tam bir karabasandı sanki! Vadi üstlerine adeta bir kapan, bir tuzak gibi kapanıyordu. Bad l'in görkemli anısını kafasında evirip çeviren ve tuhaf bir iç sıkıntısıyla bunalan Alice Ferrier, Jean Boursier'yi bu ucuzcu casinonun kapısından içeriye doğru hafifçe itti.

Ama yine de Villa Margareta'nın, I Numaralı Banyo ile kıyaslandığında hiç de azımsanamayacak kadar güzel bir manzarası vardı. Eskiden, herhalde pek eskiden burada, sadece kadınlara özgü bir de pansiyon bulunuyordu ve belki de bir taşra genelevi olarak iş görüyordu. Birbirine bitişik, küçücük üç salon yan yana sıralanmış ve bunlara iki rulet ve bir de black jack masası yerleştirilmişti. Bar olarak düzenlenmiş olan dip salon, çamların dallarının üzerine sarktığı, korkuluklu bir terasa açılıyordu. İçeriden bir televizyonun cızırtılı sesi geliyor, ekranın önünde dikilen işsiz güçsüz ve şaşkın bir barmenin varlığı fark ediliyordu. Antre, hiçbir güzelliği olmayan birtakım ahşap eşyalarla dekore edilmişti ve tam ortada da şöminenin görüntüsünü engelleyen kocaman bir soba bulunuyordu. Ama aslında bu da sahte bir şömineydi ve daha başından beri oraya sadece göz boyamak için kondurulmuştu. Ama bu sahte şöminenin üzerinde, aile yadigârı olduğu besbelli olan kocaman ve ağır, gerçek bir saat vardı. Yere, resmi dairelere özgü kırmızı bir moket halı, düzgün biçimde serilmişti; ama besbelli ki hiç kimse duvarlardaki av anılarını kaldırmayı akıl etmemişti. Bunlar bir geyiğin ve bir yaban domuzunun kurutulmuş başlarıydı ve resepsiyondaki abartılı yuvarlak hatlara sahip kadın, onların kâğıtlarını gözden geçirirken adeta ona bakıyorlardı.

İçeri girdiklerinde, elindeki örgüyle uğraşan kadın ayağa fırlamış ve gayet enerjik bir biçimde, bankosunun arkasında dikilerek belgelerini istemişti. Bunlar pasaportlar, yer değiştirme yetki belgeleri ve hak doğuran diğer kâğıtlar olabilirdi. Uysal bir şekilde itaat ederek kimlik belgelerini uzattılar ve kadın bunları uzun uzadıya ve açık bir kuşkuyla inceledi. Kuşkusuz, beklenmedik bir şeyler bulabilme beklentisindeydi. Bu Avrupa pasaportlarının gerçekliklerine ve özgünlüklerine ikna olmuş olacak ki giriş ücretlerini aldı ve onlara birer jeton verdi; bu kez de bunu kuşkuyla inceleme sırası Jean Boursier'deydi. Bu, müşteriyi oyun oynamaya heveslendirmek için verilen bir rulet jetonuydu.

Gülmeden oyun salonu diyebilmenin gerçekten güç olduğu, gerek masaların aydınlatılma biçimi gerek krupiyelerin hemen görülen gençlikleri ve deneyimsizlikleri nedeniyle hayli düş kırıcı olan mekâna girdiklerinde, Alice Ferrier derin bir iç çekti: Sayıları pek az olan müşteriler de oynamak için sabırsızlanmıyor, öylece oyalanıyorlardı. İçeriye onun hemen arkasından giren Jean Boursier ise, tüm bu ayrıntıların farkına bile varmamıştı. Sadece birinin bakışlarının üzerine dikildiğini hissetti ve kafasını kaldırdığında, gökyüzüyle yeryüzü arasında, arkasındaki çam ağaçlarının dallarının temposuyla sallanan bir adam gördü. İkinci bakışta adamın aslında bir tür şef krupiye taburesi gibi yüksek bir koltukta oturmakta olduğunu fark etti. Adam buradan oyun salonunun tümünü gözetim altında tutabiliyordu. Bu dik ve gri saçlı, pek zayıf bir adamdı ve ona ilk bakışta hayli yaşlı gibi gelmişti. Yanağında dikey ve derin bir yara izi vardı; sarkık gözkapaklarının altındaki hüzünlü gözleri ise renksizdi. Bu hayli zayıf suratta biraz da gülünç kaçan ağzı ise küçük ve nemli görünüyordu. Onu sıradan ölümlülerden mesafeli kılan yükseklerdeki konumu bir yana, suratında da diğerlerinden soyutlayan bir ifade vardı; sanki bir tür emeklilik gibi sıkkın ve bıkkın bir uzaklık, zaman zaman da bir tür tiksinme ...

Rulet masalarına yaklaştılar ve kısa bir süre, şapkalı bir kadın ile birkaç Çigan'ın sıkıntıdan esneyerek oynadıkları bu laubali oyunu izlediler. Burada da diğerlerinin arasında aykırı bir görüntü veren, etli dudaklı ve aşırı makyajlı, adeta bir taş bebeğe benzeyen genç bir

kadın vardı. "Bir fahişe" diye düşündü Alice Ferrier, "acaba çok müşterisi var mıdır?" Jetonlarını hemen kaybettiler ve Jean Boursier aceleyle Alice'i tüneğinin üzerindeki adamdan uzakta, en dipteki, bar olarak kullanılan salona yönlendirdi. Bu adamın ona esinlediği keyifsizliği henüz tam olarak niteleyemiyor, üzerindeki elbisenin buraya pek uygun olmadığını düşünüyordu. Adama son bir bakış fırlatan Jean Boursier, gerçekten de bu elbisenin hayli tuhaf olduğunu bir kez daha fark etti. Beyaz gömleğe söyleyecek bir şey yoktu; ama söylenecek bir şey olmamasının da sınırındaydı. Kravat da aslında pek fena değildi belki ama, yine de dikkatli bakacak olsa, kaçık birtakım iplikler bulmasının hiç de şaşırtıcı olmayabileceğini düşündürüyordu. Hayır, lekeli değildi; lekeler ayyaşlarda olurdu ve bu adam bir ayyaş değildi. Her şeyden önce onun, bu iki yabancının karşısında, mermerden bir suratı ve umursamayan, yorgun, çabucak yargılamaya alışık ve hiçbir şeye uzun uzadıya bakmayan gözleri vardı. Adeta casinosuna gelen insanları aşağılıyor gibiydi. Jean Boursier'ye düşmanca olmayan bir bakış fırlattı; ama Jean bunun anlamını mükemmelen anladı. Adam onu "komünist; hiç kuşkusuz Konferans'tan" diye nitelemişti; ama aynı zamanda onu hiç de sevmemiş ve yanındaki bu kadının sevgilisi olmadığını da anlamış ve düşünmüştü.

Barda, kadehi elinde oturan Alice, mırıldandı:

"Ee, sonuçta Çekleri Ruslara tercih mi ediyorsun? Bunları bu hale getiren de onlar değil mi?"

"Ah! Ruslar! Serseri haytalar, holiganlar bunlar... Oraya 75'de, SSCB'den bağımsızlaşabilmek için yapılan son anlamlı girişim olan Avrupa kominizmi mücadelesinin en sıcak döneminde gittim. İtiraf etmeliyim ki gayet sıcak karşıladılar. Bir dizi açıklama toplantılarına katıldım. Fransızlarla İtalyanların marifetlerine ilişkin olarak neler neler anlatıldı! Charta 77 bildirgesi yayınlandığında da sıra Çeklere geldi. Bu sefil ve iğrenç yaratıklar hiç mücadele etmeden işgal edilmeyi içlerine sindirmişlerdi; ama şimdi başkaldırıyorlardı..."

Alice Ferrier, Jean'ın yakınmalarını dinliyordu; sanki bunlar her zamanki yakınmalar gibiydi; komünistlerin mutsuzlukları... Bu yakınmalar ertesi gün unutulacak ve tümünden de vazgeçilecekti... Bu adam o büyük korkuyu yaşamış ve atlatmıştı. Bu çok uzun yıllar ön-

ce elbette o hizmetçi odalarında ve şubenin demir parmaklıklarının önünde başlamış ama daha sonra da devam etmişti. Bu, Cezayir Savaşı sırasında doruklara çıkmıştı; bulvarda, aşağıda, plastik bombalar patlıyor, kocaman harflerle yazılan OAS* simgeleri duvarları kaplıyordu; komünistler de bu sürece, bir bombayla parçalanmış, kanlar içinde bir küçük kız afişiyle katılmışlardı. Bir gece o iki hizmetçi odasında çok öfkeli tartışmalar ve tam bir kargaşa olmuş, Partili olmayan yakın dostlar bir gösteriye katılmaya gitmişler ve dönüşte, Seine Nehri'nde cesetlerin yüzdüğünü söylemişlerdi. Bundan kısa bir süre sonra, annesinin VI. Bölge Şubesi'yle birlikte Charonne metrosunda bir gösteriye gittiği o uğursuz gün gelmişti. İki çocukla evde yalnız kalan büyükannesi odanın içinde dönüp duruyordu; çocuklar da çocuk değillerdi artık, on dört yaşındaydılar ve liseye gidiyorlardı. Onlar da gidip katılmak istemişlerdi; ama öyle kararlı bir "hayır" gelmişti ki, ısrar edememişlerdi. Daha sonra da bir türlü dönmemişti ve radyo da bazılarının öldüklerini duyuruyordu... Kendi tarafında radyo dinleyen Nataşa Sergeyeva, semaverini koltuğunun altına kıstırıp onlara gelmişti. Daha sonra Boursier anne, Jeannot'yu akşam yemeğine çağırmaya gelmiş, ışıkları yanan lambalı radyonun önünde dikilmişti. Büyükanne istasyon arama düğmesini sağa sola çevirirken, mırıldanıyordu: "Benim kızım zırdeli!" Boursier'lerden yana ise, siyasi bakımdan değişen bir şey yoktu. Sadece kadının bir yeğeni, askerden, Cezayir'den, delirmiş gözlerle ve dili tutulmuş olarak dönmüştü: Ağzını ya hiç açmıyor ya da açarsa inanılması güç korkunç şeyler çağrıştıran tek heceli sesler çıkarıyordu çocuk. Tekrar çalışmaya başlayamamıştı. Alt mahallede, Vierzon'da oturan ablasının yanında, iyi kötü saklıyorlardı çocuğu. Anne Boursier başını sallamış, topuklarının üzerinde dönüp patates kızartma tenceresini almaya gitmiş, sonra geri gelip büyükanneyi oturmaya, çocukları da yemek yemeye zorlamıştı. Sonra, ileri bir saatte geldi annesi; beti benzi atmış, saçı başı darmadağındı ve büyükanne bağırıyordu: "Bak ama, bak! Gördün mü? Botlarının üstünde kan var!" Annesi eşikte durdu ve mırıldandı: "Benim kanım değil! Bu benim değil!" Alice an-

* Organisation de l'armée secrète (OAS): Cezayir Savaşı süresince faal olan aşırı sağcı Fransız paramiliter örgüt. (ç.n.)

nesinin kollarına atılıp onu sevgiyle kucaklamış, öpmüştü. Nataşa Sergeyeva da semaverini kararlı ve ateşli bir hareketle avuçlamış ve bardağını, adeta kahve gibi koyu bir çayla yeniden doldurmuştu.

"Yalnız mıydın?" diye yeniden söze girmişti büyükanne. "Sana kimse eşlik etmedi mi? Kimse seni korumadı mı?"

"Birbirimizden koptuk. Böylesi daha iyiydi" diye cevapladı annesi, bir solukta. "Ara sokaklara kaçıştık. Polisler ağaçların etrafındaki demir parmaklıkları söküp metroya kaçmaya uğraşan insanların üzerine fırlattılar; ama orada da kapıları kapattılar. Bizi nasıl indiremediler, bilemiyorum; bu bir mucize..."

Ondan sonra yıllar geçip gitmişti; artık pek de küçük olmayan iki küçük, okulda iyi öğrenciydiler. 68 Mayıs'ı olup bitmiş, Alice de gitmişti. Annesi nihayet bir banyosu olan, derli toplu, küçük bir apartman dairesi satın almaya karar verebilmişti. Sonra günün birinde Jean Boursier çıkagelmişti; Komünist Gençlik Hareketi'nde sorumluluklar alma konumunda, okulunun Doğu Dilleri Bölümü'nü Çekçe ve Rusça dillerinde bitirmiş ve yepyeni bilgilerini Parti hizmetine sunmaya hazırlanmıştı. Doğu'ya gidebilmek için Gençlik Hareketi'nde yönetici konumlarından ayrılmak durumundaydı...

69 senesiydi. Parti'nin uluslararası ilişkiler bölümündeki bir yetkiliyle görüşmeye gitmişti. Oradaki adamın, bu yüksek salıncağında sallanan adama biraz benzediğini düşündü Jean Boursier. Yorgun, bıkkın, yılgın, mutsuz ve aşağılanmış biriydi.

"Eh, doğru zamanı seçmiş olduğun için kendinle gurur duyabilirsin oğlum..." demişti adam. "Çekoslovakya'ya gitmek istiyorsun, öyle mi? Şu sırada bu konuda tek istekli sensin. Ama en sıcak dönemi yaşamak için de biraz geç kaldın..."

Ama bu en sıcak dönem, Jean Boursier'nin umurunda değildi. İyi bir devrimci, tarihin en zor dönemlerinde dahi ileri atılmakta tereddüt etmezdi; o da tüm mutluluğunu çok daha yüksek bir amaç uğruna feda eden biri değil miydi?

"Normalleşme sana bir şey diyor mu?"

Elbette diyordu. Ama o bunu sorun etmiyordu. Jean Boursier onunla konuşan adamın keyifsiz ve yılgın ifadesine takılmıştı. "Ama çünkü bu yaşlı biri" diye düşünmüştü. "Çok şey görmüş, geçirmiş."

Böyle keskin çelişkiler, çok daha genç bünyeler gerektiriyordu; henüz kirlenmemiş, güçlükleri göğüslemeye hazır ruhlar...

"Bizim, 'Kalıcı Bir Barış İçin' bürosuna bir eleman gerekiyor... Bu dergiyi biliyor musun? Prag dergisini?"

Jean Boursier hepsini biliyordu ve sabırsızlıkla başını sallamıştı.

"Onun şimdiki adı, 'Barış ve Sosyalizm Sorunları'. Ama, şöyle ya da böyle, sakın yanılmayasın; bu daima Komintern'in ya da Kominform'un yayın organıdır; nasıl istersen (kapıyı kapatmıştı). Onlara bir çevirmen gerekiyor. Sanırım sonuncusu ayakları kıçına vurarak kaçtı; bunu kendi mi istedi yoksa yetkililer mi sıkıştırdılar, tam olarak bilemiyorum... Bana ayrıntı sorma; çünkü bilmiyorum ve her koşulda, bilsem de sana söylemezdim. İş seni ilgilendiriyor mu?"

Yirmi bir yaşın tepesinden bakan Jean Boursier, ayrıntı falan istemiyordu. Ama iş ilgisini çekmişti. Bedeli ne olursa olsun, Prag'a gidebilmek istiyordu. Bürodan çıkarken adeta dans ediyordu ve binanın merdivenlerini dörder dörder atlamıştı; ama hemen arkasından sigara içmek için koridora çıkan sorumlu meslektaşı, düşünceli bakışlarla izlemişlerdi onu:

"Şöyle ya da böyle, bazı gençlerin hiç şansları yok" demişti Uluslararası İlişkiler Sorumlusu.

Öbürü de, pek hararetli bir baş sallamasıyla onaylamıştı onu.

"En azından biz bunu biliyoruz..."

Jean Boursier, normalleşme dönemi Çekoslovakyasında uzun süre çalışmış ve sonunda da yolculuğunun amacına ulaşarak SSCB'ye geçmişti.

"Ee, SSCB nasıldı?" diye, dalgın bir sesle sordu Alice.

Ama adamın cevabını dinlemiyordu. Daha çok, belirgin bir şaşkınlıkla, çevresinde olup bitenleri ve zamanın burada yol açtığı değişiklikleri sindirmeye çalışıyordu. Değişim! Gelişme... Bir gün gelip de arkadaşına karşı çıkacağına, düşünde görse inanmazdı. Ama zaman gelip burada da sizi buluyordu ve Marienbad yolu üzerindeki bu daracık vadide bile ondan kaçınılamıyorsa, dünya nereye gidiyordu? Evet, sosyalizmin vatanı tehlikedeydi. Jeannot'nun ona sözünü ettiği adamlar, bu dünyaya hayli geç gelmişlerdi. Ya kendisi neredeydi tüm bu zaman boyunca? Ya Bad l'in kapıcısı, şimdi nerelerdeydi?

"Gitmeyi ne kadar da çok istediğimiz o gizemli ülkeyi anımsıyor musun? Orada partizanlar, dost insanlar vardı; ellerinde silahları, insanları özgürlüklerine kavuşturuyorlardı... Orman açmalarındaki insanlar makinelerle, lokomotiflerle tanışıyor, Lenin'in kurşunlu vagonunda ülkeyi boydan boya geçtiğini ve böylece özgürlüğün geldiğini öğreniyorlardı..."

Başını sallayarak onayladı kadın; o sırada geçen gün yağan yağmurun yol açtığı çamurların gitmesini engellediği, su basmış banyolara bakıyordu. Burası aynı ülke değil miydi yoksa?

"Onu bir kez, bir kayın ormanında gördüm" diye sürdürüyordu Jean Boursier'nin sesi. "1982 senesiydi, Brejnev'in öldüğü yıl... Bir arkadaşımla birlikte ormana gitmiştik. Benimle rahatça konuşabilmek istemişti. Ne zaman ki bizim konumlarımızı koruyacağımızı, her şeyin eskisi gibi olacağını ve benim hiç kaygılanmamam gerektiğini söyledi, işte o anda her şeyin bittiğini anladım. Demek ki aslında ben, o uzun yıllar boyunca, arkasından bir başka egemenliğin geleceği o ölümü beklemekten başka bir şey yapamamıştım. Sadece Brejnev'in, bu yaşlı Stalincinin, sosyalizmde bir reform yapılmasını engelleyebileceğini düşünmüştüm; elbette, öylece beklerken rahattık, sırtımız sıcaktı ve çıkarmamız gereken bilançolar falan da yoktu. O sırada çok umutluyduk... Ama tüm bu umutlar, yaşlı timsahların işbaşına gelmesiyle birlikte dağılıp gitti. Sonuçta, pek de fazla zaman geçmeden Gorbaçov geldi; 85'de. Ama 82'de yitirilen umutlar, bir daha da canlanamadı. Şimdi artık Gorbaçov da hiçbir şey yapamayacağını biliyor, yani bir şeyler yapmak istediğini varsayarsak... Ancak her şeyi kırıp dökebilir. Bu reform kaldırabilecek bir yapı değil ve artık böylece de gidemez. Bu durumda bizi bekleyen nedir? Çöküş, baş döndürücü bir hızla iniş, belki de savaş...?"

"Yok canım, o kadar da değil" dedi Alice, "Bu umut kırıcı dünyada, her şeyi kabullenerek ve her şeyi bilerek o kadar uzun süre yaşadın ki ve şimdi..."

"Evet, şimdi."

İnsanların büyük bir dehşete kapıldıkları ve sarıldıkları değerleri korumak için en az o dehşet kadar şiddetli bir şekilde mücadele ettikleri bir dönem yaşamışlardı; komünizmin mutlu zamanlarıydı

bunlar. İt oğlu itlerle kahramanların, hapishanelerdekilerle torpillilerin, Avrupa'dan kaçanlarla sınırları ters yönde kaçak olarak geçenlerin zamanlarıydı. Ama genç Jean Boursier'nin elinde komünizmin üzerine toz toprak serilen anlamsız yıllardan ve onun o kaçınılmaz sonuna doğru ilerlerken yaptığı iniş çıkışlardan başka hiçbir şey kalmamıştı.

Alice koridorun öbür tarafındaki, kapısı ardına kadar açık oyun salonuna sırtını döndü. Karşısında oturan Jean, tüneğinin üzerindeki adamın kendilerine dikilmiş olan gözlerini görüyordu. Olaya tamamen yasal açıdan bakılacak olsa bu oyun salonunun kapatılması gerekirdi. Ama bu kurallar pek çok insanın birbirine karıştığı, Batı'nın büyük kumarhaneleri için geçerliydi. Burada ise bir biz bize olma durumu vardı ve kimsenin başını ağrıtmanın da gereği yoktu. Ortalığı boş bakışlarla izleyen Alice sonunda, ensesine dikili olan bu bakışlara yanıt verir gibi, başını biraz kaldırdı. Umursamaz ve belli belirsiz kaygılı bir tavırla, bu atmosferin içerinde neyin kendisine yöneldiğini aradı. Çepeçevre bir göz attı etrafına ama hiçbir şey göremedi. Sonunda başını çevirdi, gözlerini yukarı kaldırdı ve Jean Boursier onun en sonunda fark ettiğini yakaladı. Alice adamın yanağındaki derin dikey yarığa, o yumuşak ağıza ve zayıf surata dikkatle bakıyordu. Kadın, sanki bu adamla aralarında gizli bir suçortaklığı varmış gibi, pek belli belirsiz bir gülümsedi ona; Jean tüneğin tepesindeki adamın yüzünde de pek hafif bir seğirme, dudaklarında bir kıpırtı sezer gibi oldu, belki buna da belli belirsiz bir gülümseme denebilirdi. Alice de kendi açısından, düşünüyordu. Adamın yüzündeki ifade... Tanıyordu onu; bir zamanlar o Rus Kirgilov ile birlikte, *Humanité* gazetesinin kapısında gördüğü adamdı bu. Ama bundan nasıl emin olabilirdi? Belleği onu yanıltıyor olabilir miydi? Yeniden adama doğru dönüp tekrar, daha dikkatli baktı ve bu bakışı yakalayan adam da uysal bir yumuşaklıkla, ona doğru döndü. "Bitkin, yıpranmış bir iğrenme" dedi kadın, yüksek sesle. O anda yeniden o gerilerde bıraktığı kayın ormanına dönmüş olan Jean Boursier, dalgın bir sesle yanıtladı onu: "Evet, işte bu. Ben de tam olarak bunu hissettim."

Tam o sırada yukarılardaki adam kısa bir işaret yaptı ve birisinden yerini almasını istedi. Merdiveninden yavaşça indi, yeni krupi-

yeye birtakım talimatlar ve bilgi verdi ve canlı adımlarla oyun salonundan çıktı. Kapıdan dışarı çıkınca sakin ama sabırsız bir hareketle ve biraz da canı sıkılmış gibi cebindeki sigara paketini aradı. Tam önlerine gelmişti. Sigarasından derin bir nefes çekti, Alice, onun sigarayı adeta yer gibi içtiğini fark etti. Sonra dumanını onlara doğru üfledi ama bu tam da bir üfleme gibi değildi; dumanlar ağzından ve burnundan çıkıyordu ve bir duman bulutunun içinde kaldı. Jean Boursier bunun sesini işitti. Alice adamı cesaretlendirmek için bir baş selamı verdi.

Adam Fransızca olarak "İyi akşamlar" dedi; ediminden emin ama yine de son bir kez denetlemek ister gibi, onlara dikkatle baktı.

Jean'ın ona sürekli olarak düşmanca baktığını fark edince, bakışlarını ondan kaçırdı adam. Sonra gözlerini kaldırdı ve bir an için arkalarındaki televizyona dikti ve bu esnada, o ana kadar hüzünlü gözkapaklarının ardında saklanmış olan gözlerinin rengi göründü: Koyu ve yoğun bir maviydi bu ve ona o ana dek hep sanki çok yaşlı biri diye bakmış olan Jean Boursier, sanki başka bir adam gibi gördü onu. Adam Alice'e dönerek bir şeyler söyledi; ama Fransızca değildi bu. Jean Boursier konuşmanın hecelerini yakaladı ve Amerikanca olduğunu kavradı. Onlar onun bilmediği bu dili, bu eski düşmanın sesini paylaşıyorlardı. Alice dostça bir sıcaklıkla gülmeye başladı, belki de tuhaf bir şey söylemişti adam. Kadının o koskoca amfitiyatroyu boydan boya geçişini ve havaalanına doğru koşmasını bir kez daha görür gibi oldu. Avrupa'yı Amerika'dan ayıran köprünün üzerinden geçiyordu. Okyanusun üzerinde bu adamı izledi kadın ve hiç tartışmadan, gayet sakin bir şekilde, uçakların kanatlarının üzerinde kayarak gittikleri Boston ile New York arasındaki girintili çıkıntılı kıyıları geçti...

Adam barı boydan boya geçti, terasa çıktı ve dirseklerini korkuluklara dayayarak durdu. Jean Boursier konuşmayı sürdürüyordu ama Alice onu dinlemiyordu; gözleri bu arkası dönük adamın sırtına dalmıştı. Adamın artık dönüp onlara bakmaya tenezzül etmediğini düşündü Jean Boursier. Küçük teras ormana bakıyordu. Dolunay çamların tam üzerindeydi ve baykuşlar ötüyordu. Bu kez de adam, belki de Alice'in bakışlarını hissetmiş olacak ki topuklarının üzerinde dön-

dü ve korkuluğa sırtını dayadı. Sigarasını içmeyi sürdürüyordu. Jean Boursier, bu şekilde sırtını korkuluklara vererek sigara içmenin, geri zekâlılara özgü bir davranış olduğunu düşünmek istedi; ama adamın dönerken yapmış olduğu pek rahat davranışta hiçbir yapaylık ve aşırılık yoktu; daha çok pek yoğun bir yorgunluk ve düş kırıklığına yenilmiş bir umut seziliyordu. Amerikalı bir kez öksürdü; şiddetli ve gürültülü bir öksürüktü bu.

"Bak, senin gibi çok sigara içenlere neler olduğunu görüyor musun?" dedi Jean Boursier.

Alice omuz silkti.

"Jean, kaygılanıyorum. Neyin peşindeler, bilemiyorum. Yarın, festivalin kapanışına bir şeyler mi hazırlıyorlar?! Gidip bunları Kirgilov'a anlatmayacaksın, değil mi?"

"Sen beni ne sanıyorsun? Hem Rusların hiç umursamadıkları şey, iki üç şaşkın direnişçinin neler yaptıklarıdır. Kendi dünyaları tehdit altında olsa bile.."

"Bu konferans mı senin böyle keyfini kaçırdı?"

"Konferans mı? Yok canım; o bir ayrıntıdan başka bir şey değil. Düşünebiliyor musun, Gorbaçov'un peşinden gitmek zorunda olmaktan nefret ediyor, tiksiniyorlar! Bu reformlar ne zamandır bekleniyordu; hepsinin destek vereceğini sanmıştım... Ama bir Batılı Komünist Partileri Konferansı'nda bile Gorbaçov'a destek bulmak mümkün değil... Bunların kafalarının içinde ne var; ne olabilir acaba?" diye, aniden umutsuz bir vurguya bürünen bir sesle mırıldandı. "Eh! Kuşkusuz neler olup bittiğinin pekâlâ farkındalar. İşler bu yönde devam edecek olursa, geriye hiçbir şeyin kalmayacağının farkındalar..."

Alice yeniden düşlerine dalmış, Amerikalı da başka yerde sigara içmeye gitmişti; gece yükseklerdeki ayın ışığının altında, çam ağaçlarının sessizliğinde, geçip gidiyordu. Jean Alice'i kolundan kavradı:

"Haydi, gidip uyuyalım."

Uysalca kalktı kadın; ama aklı başka yerlerdeydi ve alnı yeniden kaygılarla kırışmıştı. Adam ona acele ettirdi, belki de Amerikalının yeniden ortaya çıkıp sümkürmesinden ve öksürmesinden kaçıyordu. Ama yeterince hızlı hareket edememiş olacak ki o uzun ve zayıf

adam, birdenbire arkalarında beliriverdi (bu zayıflık bu kez daha da çarpıcı biçimde belirgindi ve bunun neden böyle olduğu da belli değildi). Sigara dudaklarına yapışmış, bir gözü de dumandan korunmak için iyice kısılmıştı. Bakışları bir an için üzerlerine takıldı, sonra başka yerlere daldı. Çantasını toparlarken esneyen Alice, onu görmemişti. Jean onu çıkışa doğru sürükledi, girişteki sorgulayıcı kadını soğuk bir sesle selamladı, sonra da basamaklara açılan kapının kanadını iterek açtı. Ama orada, elinde olmaksızın son bir kez daha arkasına döndü ve Amerikalının en az kendisininkiler kadar tehdit edici bakışlarıyla karşılaştı: Adam dudaklarında tükenen ve neredeyse onu yakacak kadar küçülen izmaritini çıkarıyordu. Ama Jean onları böylesine karşı karşıya getiren şeyin, bu kadına ilişkin bir mülkiyet meselesi olduğundan gayet emindi. Bir an için, sessizce ve buz gibi bakışlarla, mücadele ettiler.

8

Tutuklamalar

Bohemya'daki bir Alman kenti olan Karlsbad, yeni yüzyılın başlarında oldukça tuhaf bir görüntü veriyordu. İlk kez görülen bir şey değildi bu üstelik; komünizmin üzerinden geçerken orada yarattığı hava, tuhaflığın ve garabetin ta kendisiydi sanki. Ama eski patronların yeniden söz sahibi olduğu şimdilerde, dağ yolları ve Diana'nın tatlı adını taşıyan eski püskü füniküler, kür için gelenleri yeniden yüksekliği 640 metreyi bulan tepelere taşımaya başlamışlardı. O sıralarda tepeler, komünizmin renklerinin zıddı olan pastel renklere bürünmüştü ve bu da kentin nasıl boğulduğunu gösteren bir başka karmaşık kanıt gibiydi.

Dört bir yanda Almanca konuşmalar yankılanıyordu. Dağdaki,

pek uzun zaman boyunca terk edilmiş olan küçük şale, binayla bütünleşen ahşap kapılarını yeni baştan açmıştı. Taraçadaki masalara bir müzisyen, daha doğrusu küçük bir çalgı çalan bir şarkıcı eşlik ediyordu. Geleneksel Çek kıyafetleri giymiş birileri, yine geleneksel Avusturya kılıklı birilerine hizmet ediyorlardı. Sanki hiçbir şey olmamış gibiydi. Sanki aileler hayvan vagonlarına hiç tıkılmamışlardı. Yeniden evrim geçirmiş ve değişmiş birtakım şeyler vardı; kıpır kıpırdı ve gezginlerin önüne doğal değerinden ve tadından hiç kuşku duyulmayacak bir gulaş konuyor, sunuluyordu. Ama Mark ile alışveriş yapan bu herifler pek korkunçtu; her türlü güzelliği acımasızca katlediyorlardı. Ne var ki karanlık gece çöktüğünde, hayat veriyorlardı buralara. (Yaşlı insanların gezinti yaptıkları parkın sonunda, eski hamamların iyiden iyiye yıpranmış ve şimdilerde kapalı olan binalarının arasında, titreşen sıcak yaz havasının içersinde, bir zamanlar bunları inşa eden birilerinin hafifçe yankılanan ve çınlayan sesleri duyuluyordu: Almanca sesler, Bohemya dilinden sesler ve artık susan meşru sesler.)

* * *

Dağdaki bu küçük kafe o saatte kapalıydı ve oraya yolcu taşıyan *lanovka* da öylece terk edilmişti. Ama bu görüntünün tam tersine, terastaki masa ve sandalyeler yerli yerindeydi ve sanki orada unutulmuş gibiydiler; halbuki bir tek turist bile yoktu. O saatte orada sadece çok öfkeli Jiři Serecka ve takımı ile yakasından tutup silkelediği genç montajcısı Petr vardı. Jiři genç adamı neredeyse boğacak gibiydi:

"Petr, beni dinliyor musun yoksa dalga mı geçiyorsun? Pavel kodeste filan değil, lanet olasıca! Çenen mi tutuldu yoksa?"

Jan, başı öne eğik, cesareti kırılmış bir havada, kırık ahşap sundurmanın üzerine çökmüştü. Ruda ise hiçbir şey söylemeksizin, Petr'in boğazlanmasına kadar gidebilecek olan olayların gelişimini izliyordu. Festival o günün akşamında sona erecekti ve Petr, "Pavel H'ye özgürlük" yazan el ilanlarını mutlaka dağıtmaları konusunda ısrarlıydı.

"Ama, korkma be moruk; hiçbir şey olmaz" diyordu Petr, "böyle sinirlenmenin âlemi yok! Boğazımı da bırak, beni boğuyorsun. Kodeste değilse, ne hoş. Her koşulda nasılsa önünde sonunda, bir sonraki tutuklama dalgasında, oraya tıkılacak. Bu el ilanlarını boşu boşuna mı bastık yani?"

"Edepsizlik, hayasızlık, hoşuna mı gidiyor?" diye gürledi Jiři.

"Bence daha önce konuştuğumuz gibi yapalım ve bu akşam, kapanışta, el ilanlarını dağıtalım" dedi Petr, oldukça rahat bir ifadeyle. "Sen ne yapacaksın şimdi? Bizi ele mi vereceksin? Peki, Pavel kodeste mi, değil mi; kim görmeye gidecek onu? Yapmak istediğimiz şey, bir şeyler yapmak! Yani bilinçli davranmak adına hep hareketsiz mi kalalım?"

Jiři öfkeyle omuzlarını silkti; iyiden iyiye sıkılmıştı bundan.

"Bizim bu harikalar âlemimizde yapılan bin türlü zırvalık, bitip tükenmek bilmez! Siz gençler, derslerinizi iyi öğrenmişsiniz. Ama ben böyle boktan bir nedenle kodese girmek istemiyorum!"

"Ah, ah, Bay Serecka; ne zaman Stanĕk yoldaşla çözümlenecek birtakım işlerin oluyor, hemen tam siper.... Yoksa korkuyor musun?"

"Sorun bu değil, benim kuş beyinlim!"

"Siz terör döneminde çok uzun yaşadınız."

"Ama siz, yeterince yaşamadınız! Sonuç olarak Pavel..."

Jiři tam zamanında durdu, Jan ve Ruda'ya belli belirsiz bakarak montajcısının yakasını bıraktı.

"Pavel, ne?" diye, o her zamanki üşengeç tavrıyla sordu Petr; boynunu ovuşturuyordu. (Diğerlerine, teker teker baktı.) "Ne var? Ne oldu?"

Sessizlik sürüyordu. Petr öbürlerine dikkatle baktı.

"Ondan kuşkulanıyorsunuz; ondan da... Değil mi? (Düşünceli bir tavırla sigarasından birkaç nefes çekti.) İyi, tamam da peki, sonra? Pavel her Tanrı'nın günü Stb'ye hesap vermeye gidiyor olsa bile, bunun bizim el ilanlarımızla ne ilgisi var? Hem, haftalardır ortalarda görünmediğine göre, neyin hesabını verecek ki?"

"Bu da ne demek şimdi?" dedi Ruda, afallayarak.

"Ne demek de ne demek? Sürekli susan bu çürümüş ülkede bir şeyler yapmak, bir şeyler söylemek gerek! Pavel aramıza dönebilirse

ki öyle olursa, buna gerçekten çok şaşarım, birtakım konularda bize yararlı olabilir. El ilanları üzerinde sadece bir isim var, hepsi bu... Madem buradayız" diye bağladı.

Jiři Ruda'ya dönerek, gönülsüz bir biçimde mırıldandı:

"Belki de çoktan ve tamamen boku yedik! "Ama en azından hiç kimse bizi, gençlerimizi iyi yetiştirmemiş olmakla suçlayamaz."

* * *

O sırada Alice ile Vera, dağa çıkan kürcülerin sürekli olarak kullandıkları dar patikalarda ilerliyor, paslanmış yapı artıklarının ve terk edilmiş fünikülerin boş raylarının yanından geçiyorlardı. Kendilerini terk edilmiş *lanovka*'nın içinde farzederek bitip tükenmek bilmeyen bir oyuna dalmış olan Karel ile Elena'yı sık sık yanlarına çağırıyorlardı: Çocuklar ray çukurlarına dalıyor, paslanmış aksama tutunarak dört ayak üstünde tırmanıyor, sonra yeniden aşağı doğru kayıyorlardı.

"Şimdiye dek yüz kere ölmüş olmaları gerekirdi" dedi Alice.

"Daha neler!" diye patavatsızca yanıtladı Vera. "Oynuyorlar işte!"

Alice Ferrier kendisini yeniden sosyalist özgürlüğün şaşırtıcı bir biçimiyle daha karşı karşıya bularak şaşırdı, kaldı.

"Festival bu akşam bitiyor" diye sürdürdü Vera. "Bundan sonra ne yapacaksın? Fransa'ya mı dönüyorsun yoksa Prag'a mı gideceksin?"

Alice cevap vermedi. Ya dönmek zorunda kalacak ya da Charles'ın peşinden Prag'a gidecekti. Ama içinde gitmek için hiçbir istek duymuyordu. Zamanın böylece akıp gitmesini istiyor, başını çevirecek olursa her şeyin yıkılıp gitmesinden korkuyordu. Aslında bundan yararlanıp, tıpkı bir hain gibi, uykudan uyanmış olacaktı; daha önce de pek çok kez olduğu gibi, bir mucize olabilirdi. Kumarhanedeki Amerikalının görüntüsü, tedirgin edici ve gereksiz bir biçimde, önünden geçip gitti.

"Ya sen? Kalıyor musun?"

"Jean ağustos sonundan önce ayrılamıyor. Ben de onunla ve Elena'yla birlikte kalacağım."

Elena terk edilmiş fünikülerin içinde gar şefini oynuyor ve çın çın

öten bir sesle istasyonları sayıyordu. "Moskova, Paris, bininiz!" Karel lokomotifin çıkardığı ıslık sesini taklit edip büyük bir keyifle yineliyordu: "Prag, Karlovy-Vary, Cierna!"

Alice sıçradı.

Elena "Cierna-nad-Tisou" diye bağırıyor, Karel de tıpkı bir papağan gibi yineliyordu: "Son durak! Herkes insin!"

"Kızın neden böyle diyor?"

"Oh, evde konuşulurken birkaç kez duymuş olmalı..."

Cierna, Slovakya sınırında, Dubçek'in Sovyet işgalinden hemen önce, tüm ulusunun dikkat kesildiği bir sırada, Ruslarla anlaşma imzaladığı kentti.

"Herkes iniyor" diye yineliyordu Karel.

"Evet; gerçekten de aşağıya inme zamanıydı..." dedi Alice.

"Evet" dedi Vera, "aslında geri adım atmak o kadar da güç değildi. Gerçi Dubçek de bulutların üzerinde değildi; ama böylesine hoyrat adamlarla karşı karşıyaysan... Biliyor musun, biz Jean'la boşanıyoruz."

Alice Ferrier hiçbir şaşkınlık hissetmedi ve başını sallamakla yetindi.

"Uzun zamandır iyi gitmiyorduk; ama öyle sanıyorum ki Gorbaçov bir şeyleri hızlandırdı. Sonuçta bu konuda ikimiz de hemfikiriz. Reformları destekliyoruz. Ama bu evliliğimizin de içinde olduğu bir dünyanın düşüşü, çöküşü gibi geliyor bana. Aptalca, değil mi?"

Alice başını eğdi.

"Hayır, hiç de değil. Daha çok, mantıklı bence. (İnsanlarla sosyalizmi birbirine karıştırmak, uzun zamandır beklenen mucizeydi sanki!) Çözülen bir dünyada bir şeylerin yıkılıp gitmesi normaldir. Konferans bitti, değil mi?"

"Evet ama Jean'da katır inadı vardır. Ne beklediğini ben de bilmiyorum."

"Mantıklı düşünülecek olursa hiçbir şey. Ama her şeyin yıkıldığı bir sırada, mantıklı düşünmek de pek mümkün değil..."

Çocuklar çığlık çığlığaydılar; güneş de bulutların arkasından kendisini gösteriyordu. Dağa tırmanan küçük patika boyunca uzanan ve nice kür turistinin elleri tarafından tutulmuş olan korkuluklar

paslanmıştı ama yine de sağlam görünüyordu. İki kadın, başları öne eğik, kendi düşüncelerine dalmış olarak ilerliyordu.

"Bu dünyaya ilişkin olarak bir tek şey öğrendiysem" diye aniden konuştu Alice, "onu her zaman anladığımı düşündüğümdür. Artık, nasıl oluyorsa?!"

"Ben de" diye yanıtladı Vera. "Sanırım aileden geliyor bu... Aileden geçiyor; bunu engelleyemiyorlar. Yine de Sovyetler Birliği kahramanı statüsünden gelip suçlu konumuna düşen bir ailenin mensubu olmak, çok yadırgatıcı... Bu sana tuhaf gelebilir ama biz Ruslardan ne kadar nefret edildiğini görüp anlamak için Jean'la birlikte yaşamak, onun arkadaşlarıyla tanışıp birlikte olmak zorundaydım... Başlangıçta isyan ediyordum, Batılı komünist partilere verilen onca yardımlar, komünist düşünceyi dünyaya yaymak için sovyet emekçilerinin katlandıkları onca fedakârlık... Asıl kahramanlar bizlerdik. Ondan sonra da sıkı sıkıya kapalı kapılar ardında ya da Moskova'dan uzaklardaki soyutlanmış daçalarda, mikrofon var mı, yok mu diye defalarca kontrol ettikten sonra yapılan konuşmalar; SSCB'nin sanki bir ateş topu gibi anılması, Moskova'ya mutlak itaat gerektiğinden, kararsız bir siyasi çizginin izlenmesinden ötürü Batı'da yitirilen fırsatlardan ve alınamayan virajlardan söz edilmesi... Başlarda bu, dayanılır gibi değildi. Bu konularda Jean'la çok tartıştık, didiştik. Babam da benim bir Fransız ile evlenmiş olmamdan ötürü,hiç de çok mutlu falan değildi. O dönemde Fransız komünistleri, Avrupa komünizminin başını çeken paryalardı; bağımsızlaşma peşinde koşan hainlerdi... Annem ise oldukça hoşnuttu. Sanırım günün birinde benim Fransa'ya gidebileceğimi umuyordu...

Alice onu dinlerken, kendisine Tenten ve Miki desenleri çizen Boris'i düşünüyor, sadece birtakım söz kırıntıları işitiyordu. O da gözlerinin önünde kendi annesinin göğsünde pek acılı bir iz bırakarak yol yol inen, o lanet "suç" sözcüğünü görmemiş miydi?! Gerçeklerin karşısında güçsüz kalan annesinin her şeyi inkâr etmekten başka bir çözüm yolu, bir çıkış bulamadığını ve karşısında hiçbir işe yaramayan bir şekilde bağırıp çağırmaktan başka bir şey yapamadığını görmemiş miydi?! Boris'in bakışları, Budapeşte gecesi, şubedeki masanın üzerine örtü olarak ters çevrilerek serilmiş bir afişin üzerinde-

ki dolmakalem, arkasından gelen çığlıklar ve haykırmalar, çatışmalar yaşanan kentlerin adları; bütün bunlar ona her şeyi henüz daha çok gençken öğretmemiş miydi?! Bizleri sadece cehaletimizin toplamı oluşturur. Bilgi ise bunu başka tarafa aktarır...

"Hiçbir şey bilmediklerine yemin ettiler. Oysa her şeyi biliyorlardı."

"Evet" dedi Alice. "Bizde de. Her şeyi biliyorlardı. Peki, ya sonra?"

"İyi ama sen her şeyden uzak kalabilirdin!" dedi Vera. "Buraya gelmek zorunda da değildin."

"Hayır, mecbur değildim" diye kabul etti Alice, sanki bunu o anda ve sırf kendi başına düşünmüş gibi.

Çocukların çığlıkları arasında, sürekli tırmanıyorlardı. Karşıdaki tepenin üzerinde, yeni tarzda yapılmış sütunlu ve üzerlerinde kedi heykelleri olan çimento toplarla bezenmiş bir ev görünüyordu. Az ötede de, Tenten'in maceralarından fışkırmış gibi duran, İsviçre tarzı bir villa vardı.

"Tüm bunlar, şimdilerde kimlere ait olabilir?"

"Kuşkusuz, hiç kimseye."

"Ama oturan birileri var."

"Orayı ele geçirmek için en fazla rüşveti kim verdiyse, odur" diye, gayet emin bir tarzda mırıldandı Vera.

"Gerçekten mi?"

"Elbette!"

Konuyu değiştirmek isteyen Alice, "Peki ama sen..." diye sürdürdü, "boşanacağına göre, pasaport alabilmek için ne yapacaksın?"

Vera omuz silkti.

"Elena Fransa'da olacak. Hem, biliyorsun, ailem etkilidir; pasaport almak bana hiçbir zaman sorun olmadı."

Elbette seyahatler de sorun olmamıştır diye düşündü Alice. Birdenbire, ikisi kıyaslandığında, kuşkusuz Vera'nın daha varsıl olması gerektiğini düşündü. O zaman, tüm bu parlak ayrıcalıklara karşın bu yakınma da neyin nesiydi?

"Hayır" diye yineledi Vera, "sorun bu değil. Sorun... hep dışarıdaydı."

"Jean ile mi demek istiyorsun?"

"Hayır, genel anlamda. Yaşam dışarıdaydı..."

* * *

Jan, yatıştırıcı bir sesle, "Jiři, sen kendine kötülük ediyorsun" diyordu. "Sakin ol!"

Jiři de, Petr'i göstererek, "Ama, şuna bir bak hele!" diyordu. "Ne istiyor bu minikler? Batılıların önünde gösteriş yapmak mı? Onlara bizim, biz Çeklerin hâlâ bir şeyler yapabilecek gücümüz olduğunu göstermek mi? Onlara mı benzemek?"

Tam o sırada Karel, "Baba!" diye bir çığlık atarak Charles'ın kollarına doğru atıldı.

Hemen aşağıda Alice ve Vera çocukları gözden kaybetmişlerdi: Başkaldıranlarla polisler arasında kovalamaca oyunu oynuyor ve saklanıyorlardı. En sonunda kadınlar, üzerinde "Kafe" yazan bez bir pankartın bulunduğu düzlük bir yere gelmişlerdi.

"Bak, işte bu iyi haber!" dedi Alice.

"Ah! Görüyorsun ki kapalı!" dedi Vera.

Patika bir dirsek yaptı ve Charles ile arkadaşlarının oturmuş oldukları, kurt yeniği teraslı bir dağ kafesinin bulunduğu yere ulaştılar. Arkalarında üzerini menekşe rengi bir filbahar kaplamış olan dik bir duvar vardı. Adamlar iki kadının önünde öylesine hızlı kalktılar ki kadınlar sanki geri çekilir gibi oldular.

Charles, Vera'ya belirgin bir keyifsizlik ve güvensizlik ifadesiyle bakıyordu. Jiři de Charles'a kuşkuyla baktı, sanki olabilecek şeylere karşı hazırlıklı gibi. Gülmekten katılan Karel'i izleyen Elena da geldi ve aralarına daldı. Ama sanki bir anda, bir şeylerin yolunda gitmediğini anlar gibi oldu.

"Elenka!" dedi Vera.

Sonra da Rusça olarak, bir şeyler ekledi.

O anda bu kır manzarası dondu sanki; arkalarındaki menekşe rengi filbahar, ürpererek titrer gibiydi. Alice, aralarında hiçbir zaman tam olarak ifade edemeyeceği bir gerilim oluştuğunu hissetti. Sanki 21 Ağustos 1968, o anda, hemen önünde, yeniden canlanıyor gibiy-

di. Tümü, bu hiçbir zaman onarılamayacak olan işgal gününü birer ucundan tutuyor gibiydiler ve ayakta dikilen o küçük kız, her iki tarafındaki tüm bu insanların mirasçısı olarak bu kırılmanın tam ortasındaydı. Bir yükseklik korkusu hisseder gibi oldu. Ya Karel? Nereye gidiyordu? Daha iyi olamayacak bir dünyadaki yeri neresiydi?

O sırada Jan kadınlara doğru biraz ilerledi ve Alice'in aralarında sadece "Rusáci" sözcüğünü anlayabildiği birtakım şeyler söyledi. Vera, Elena'yı omuz başından kavrayarak hafifçe geri çekildi. Ruda da Jan'a yaklaştı ve yatıştırıcı bir şeyler söyleyerek onu geriye doğru çekti. Alice Vera'ya yaklaştı, çocuklara seslendiler ve patikadan tekrar aşağıya doğru inmeye başladılar. Alice son bir kez geri döndü; sanki görülmeye değer bir şey varmış gibi, tümüne birden baktı. İri ve gergin Jan, göz alıcı ve ışıltılı Ruda ve kahverengi takım elbisesiyle Jiři. Petr ise bir koltuğa yayılarak oturmuş, ayaklarını bir diğerine uzatmış, hiç de şaşırmış gibi görünmeyen bir ifadeyle ortamı izliyor, büyük bir özenle kendisine bir sigara sarıyor ve sanki hayatta bu tütünden daha önemli hiçbir şey yokmuş gibi davranıyordu.

Aynı günün akşamında, Termal Hotel'in geniş verandasında, Jiři sadece Alice ile Charles'dan oluşan oldukça sınırlı bir takım olan kendi takımını yerleştiriyor ve son talimatlarını veriyordu. Alice'e Karel'i otelde bırakması için epey ısrar etmesi gerekmişti.

Jiři Alice'e "Sizi görmek için hiç de öyle çok istekli değiller" diyordu. "Siz de bayan Rus ayısına ve kızına boş verin bence..."

"İki kadının iki çocukla birlikte görülmeleri, sizi neden böyle korkutuyor ki?" diye karşılık verdi Alice.

Jiři bakışlarını kaçırdı ve bunun üzerine Alice, onun yarasını kaşımış olmaktan ötürü pişmanlık duydu.

"İyi. Bu kadar saçmalık yeter. Sonuç olarak, önümüzde uzun bir akşam var" dedi, Charles'a dönerek. "Beni iyice anladın, değil mi? Biz bu eylemin bir parçası değiliz ve olmayacağız. Az sonra Patoky ve Stanĕk gelecekler. İşlerimizi bağlamak için en uygun zaman bu. Bu arada Stanĕk'e de dilinin altındaki baklayı çıkarttıracağız. Sonra da Petr'in el bildirileri, ha!? Buna daha sonra bakarız. Bizim bir işimiz var ve Batılı sinemacı hıyarlar sırtımızı tapışlasınlar diye, saçma sapan şeyler yaparak bunu tehlikeye atmanın hiç gereği yok. Evet, ta-

mam, bu Batılı baylar da bizim istediklerimizi istiyorlar ve bizlerle hemfikirler; ama iyi niyetleriyle bizi gaza getirmekten ve böylelikle de bokun içine atmaktan başka ne işe yarıyorlar, söyler misiniz?! (Sonra, Alice'e dönerek sürdürdü) Mademki buradasınız, aptalca şeyler yapmayın, tamam mı! Polisin elinden kaçırılmalarına katkıda bulunduğunuz o saçma sapan el bildirilerini dağıtacaklar..."

"Eh, en iyisi de bu. Kim bana bu bildirileri geçirme görevini verdi?"

"Sizden onları herhangi birisine vermeniz değil, polisler geldiği için Bad I'den çıkartmanız istendi. Neyse, geçelim. Sayenizde bir kez daha gülünç olacağız. Ama siz bu işin dışında kalın, tamam mı?! Patoky geldiğinde, ciddi konulara bakacağız."

"Bu Patoky'ye de amma önem veriyorsunuz! İyi anladıysam, tam bir fırsatçı bu adam..."

"Birinci sınıf."

"Elbette" dedi alayla, "nasılsa bu arındırılmış partide artık reformcu falan kalmadı..."

"Patoky'nin reformculukla uzaktan yakından ilgisi yok. Hiç ilgisi yok."

"Kim bu adam madem? Neyin nesidir? Yani hiç değilse bunu açıklayınız. Gaf yapmamı istemiyorsanız, azıcık da olsa bilgi vermelisiniz... Sizin tüm bu laf kargaşanızda her şeyin anlaşılacağını mı sanıyorsunuz?"

Jiři elindeki sigaranın izmaritini ırmağa fırlattı ve ördekler bunun üzerine atıldılar. Homurdandı:

"Mmmhh... Laf kargaşası, ha?! Charles da böyle der. Lütfen biraz kısık sesle konuşun. Biliyorum, veranda oldukça geniş ve ortalıkta kimseler yok; ama yine de hiç bilinmez... Demek Patoky kim... Ah, siz ve sorularınız, hep aynı yere takılıyorsunuz. Komünistlerin yönettiği bir ülkede 'kim' sorusunun arkası, kaçınılmaz olarak 'niçin' diye gelir. Bu 'niçin'lerle kafayı yememek için de hemen arkasından 'kim' diye sorulur. İşte o anda da adamı gömüverirler. (Alice güldü.) Evet, gerçekten de gülünç... Evet, tamam. Yani Patoky..." diye, geniş bir iç çekmeyle, sözü yeniden aldı Jiři: "Bu, tercihlerini yapmış birisi... Belki de 68'de, kaybedeceğimizi önceden bilecek kadar, ya-

ni yeterince yaşlıydı. Bütün o olup biten kepazeliklere, hiçbir çağrışıma yer bırakmaksızın yaklaşabileceği bir bakış açısından bakıyordu ve aynen de onun öngördüğü gibi gelişti olaylar; sosyalizmin, bizim gibi salakların sandıkları gibi bir yeniden biçimlendirmeyi içine sindiremeyeceğini biliyordu. Yani eğer bir reform yapılacaksa bile, bu, biz değerli Çek ulusunun tarih sahnesinde pek uzun zamandan beri beklediği gibi bir şey olmayacaktı. Böylelikle 69'da sisteme tam anlamıyla teslim oldu. Onun 'boş yerleri kapmak gerekir, asla boş bırakmamak gerekir' dediğini, ben bizzat kendisinden duydum. Gayet de iyi kaptı. Aslında nereden bakarsan bak, Rusların tarafına geçmek yeterince utanç verici bir şeydi; ama bir kez o noktaya geldikten sonra da onlara, ne kadar yararlı olabileceğini göstermekten başka bir çıkış yolu yoktu. Gerçekten de sinema alanında, yararsız biri değildir..."

"Yani, onu satın aldılar mı demek istiyorsunuz?"

"Of! Satın almak, doğru bir söylem değil" dedi Jiři, bıkkın bir tavırla. "Bunlar, böylesine küçük bir kepazelik için, çok büyük sözler. (Kadına pek dik baktı.) Onun davranışına birtakım gerekçeler uydurmaya çalıştığımı mı sanıyorsunuz?"

O anda adamın olayları kendinden yana olarak saptırdığını farkeden Alice, fena halde öfkelendi ve aceleyle tepki verdi:

"Hiç de değil, hayır; böyle bir şey demedim!"

"Her koşulda böyle bir ülkede herkes aslında onaylanamaz olanı onaylamaya ve katlanılamaz olana da katlanmaya zorlanıyor. E, o zaman nasıl olacak? Herkesin de kendine göre bir yöntemi var. Tut ki Patoky de bir savunma çizgisi aradı ve buldu; o da ekonomiyi yeğledi. O dönemde gidip Rusların atadığı Kültür İşleri Sorumlusu'nu gördü ve ona, 'Belgeseller bölümünde doğru dürüst hiç kimse yok; bu böyle gitmez. Yeni gençler hiçbir şey yapmayı bilmiyorlar. Mutlaka birtakım profesyonelleri getirmek gerek' dedi. Eh, düşünün ki bu adam Parti kademelerinde konuşmayı biliyor ve baştaki Rus da sadece bu müzikten anlıyor... Patoky ona, 'Satılmasını istediğiniz filmler yapılacaksa, siyaseten çok da düzgün olmayan birileriyle de çalışmamız gerekiyor; ama onları kendimize bağımlı bir konumda tutalım' demiş olmalı. Sonuçta bizlere sosyalist bir toplumda olabi-

lecek en çelişkili bir söylemle yaklaştı: "Para getirin; yoksa sepetleriz!' Başka bir korunma yöntemi de yoktu. (Bakışlarını, ifadesiz bir suratla kendisini dinleyen Alice'e yöneltti.) Yani, söylüyorum size; onun adına bir özür, bir gerekçe aramıyorum. Onun için siz de bu tiksinme ifadesini kesin. Hem, tüm bu Rus dostlarla, kimsiniz siz?"

"Ama ben hiç de tiksinme ifadesi içersinde değilim ve size de herhangi bir şeyden ötürü sitem etmedim."

"Bir özür, bir gerekçe aramıyorum" dedi Jiři, bir kez daha, sıkkın bir ifade tutturarak.

"Çok iyi anladım."

Termal Hotel'in merdivenlerinin önündeydiler; o çirkin basamaklar insana iç sıkıntısı veriyordu. Giriş boştu; festivale katılanlar o sırada ödül alanların açıklanmasını izliyorlardı. Projeksiyon salonunda çıt çıkmıyordu. "Rejimin bu yılın ödüllerini hangi kıstaslara ve uzlaşmalara göre verdiğini az sonra göreceğiz" diye dalga geçti Jiři. Akşam daha erken oluyordu; ağustos ayı yaklaşıyordu. Tepla Köprüsü üzerine dirsekleriyle dayanmışlardı. Önlerinde, ırmağın öbür kıyısında dizilen bir sıra binanın girişleri görünüyordu.

"Kentin merkezinde, böyle Termal Hotel'in tam karşısında yaşayanlar neler düşünüyorlar?" diye mırıldandı Alice.

"Çok bilmek istiyorsanız söyleyeyim; artık hiçbir şey için değmez diye düşünüyorlardır."

Kadın, Termal Hotel'in çirkin ve çıkıntılı beton kütlesine doğru döndü. Pusun içersinde yaşlı bir Arap, ıssız merdivenlerden bastonuna dayanarak çıkıyordu. Onlar da bu büyük merdivenleri tırmandılar. Hüzünlü ve neredeyse sonbaharı anımsatan hafif bir rüzgâr esiyordu.

* * *

Büyük salona geldiklerinde Alice, insanların sanki tıpkı ilk günkü gibi gelmiş olduklarını düşündü. Kırmızı halılar ve kahverengi sütunlar, vidalarla zemine tutturulmuş masalar, dikdörtgen, çimento rengi ve sevimsiz bir görüntü... Jiři'nin davet ettiği Jan ve Máša da oradaydılar: Melankolik bir havayla, biraz uzak duruyorlardı.

"Bu festival dayanılmaz bir kaba güldürü olsa da, hiç değilse kente, birkaç gün için hayat katıyor" diyordu Máşa. "O çok geniş dünyanın bize yakın olduğu yanılsaması bu..."

Geceleri yaşayan bir dünyayı seven Ruda, kıpkırmızı, sürekli hareket halinde, bir oraya bir buraya koşuşturuyor ve sürekli birileriyle konuşuyordu. Máşa, elini çekingen bir şekilde kolunun üzerine koyarak durdurdu onu:

"Şu oyuncuyla tanışmak istiyorum; hani, şeyin son filminin başrol oyuncusu..."

"Hemen, güzelim" diyen Ruda onu yönlendirdi: "Bu taraftan gel, seni ona takdim edeyim."

Kalabalığın içinde gözden kayboldular. Az ötede flaşlar patlıyordu: Fotoğrafçılar, ödül alanların çevresini sarmışlardı. Yalnız kalan Alice birdenbire başını kaldırdı; Jiři ile Charles, kendisini merakla süzen biriyle birlikteydiler. Tanıştırma görevini Charles üstlendi.

"Charles Bragat'nın eşini tanımaktan mutlu oldum" dedi Patoky ve kadına dikkatle baktı. "Ama, minik oğlunuzu getirmediniz mi?"

Beklenmedik bir soruydu bu; Alice Jiři'nin dikkatli bakışları altında, bir an kekeledi; Patoky bunu gözden kaçırmış gibi görünüyordu.

"İlk kez geliyorsunuz, değil mi? (Alice bu sözleri ve satır aralarında saklı kuşkuyu işitmekten tedirgin oldu.) Burası sizin gibi bir Parisliye tam taşra gibi geliyordur herhalde."

"Bu sorunun, daha çok Staněk'in ilgi alanına girdiğini sanıyordum..."

"İyi gözlem!" diye dalga geçti Patoky; kocaman göbeğini ileri çıkartıp göğsünü geriye doğru çekerken. "Eh, bu noktayı aydınlattığımıza göre, kendinizi burada, bizde, nasıl hissediyorsunuz? Çekoslovakya'nın gözü dönmüş kaçıklarla dolu bir deliler evi olduğunu düşünüyor olmalısınız... Ama, yanılıyorsunuz. Burada insanlar komşularının neler yaptıklarıyla ilgilenmeksizin, işine gücüne bakarlar. Evleri var, bahçeleri var..."

"Gerçekten korkarım ki haklısınız. Ama her şeye karşın, deliler evi deyiminizi beğendim."

"Elbette... Esasen hiçbir şey beni pek şaşırtmıyor artık..." Derken

Jiři'ye dönüp sürdürdü: "Daha önce de konuştuğumuz gibi, bu Çek filmleri festivalini Fransa'da da düzenleyebiliriz. Ama..."

"Ama?" diye, canlı bir sesle atıldı Jiři.

"Belki de pek acele etmemek gerek; ne dersiniz Serecka? Böyle bir projenin dostlarınızın aptalca işleri yüzünden aksadığını görmek istemezdiniz, değil mi? Zira havada sanki bir aptallık yapılacakmış gibi bir koku var..."

Jiři, adeta mermer bir heykel gibi donup kalan Alice'e baktı.

"Görüyorsunuz Madam; neler olup bitiyor acaba diye kendi kendime soruyorum. Bir şeyler hazırlıyorlar; Serecka fena halde öfkeli görünüyor, kocanız da susuyor ve ıkınıp sıkınıyor. Onları iyi tanıyorum ben; ne zaman Serecka kucağımıza bir bomba bırakacak olsa, hep böyle olur."

Bu sözleri söylerken belli belirsiz gülümsüyor ve bir cevap bekliyordu.

"Biliyorsunuz ki antisosyalist eylemlerde yer alırsa, bunun sonuçları kocanız için kötü olabilir..."

"Ne zamandan beri Çekoslovakya onun için kötü olabilir ki? Söyleyiniz bana!"

"Bu hanım korku nedir, bilmez" diye homurdanarak araya girdi Jiři.

"Öğrenmek için hiçbir zaman çok geç sayılmaz" dedi Patoky. "En temel önlem budur: Tedbir. Yaşamı sürdürmek için. Pöh!"

"Her zaman ve hep o aynı eski gerekçeler, değil mi?!" dedi Alice, dalgın ve düşünceli. Sanki Stanĕk'i kaygılandırıyor gibiydiler; ama işler de sanki ağır ağır yola giriyordu.

"Ben Stanĕk'e gerekenleri söylemiştim" diye mırıldandı Patoky, "bunlarla yola devam edecek olursa..."

"Belki de görülecek birtakım hesapları vardır..."

"Of! Stanĕk'in hesapları!" dedi ve gösterişli bir tarzda omuz silkti Patoky. "Bana hiç anlatmayın bunları! Stanĕk'in hesapları..." diye yineleyerek gümrah bir kahkaha patlattı. "Tüm memlekette böyle hesaplar bol bol var. Yani..."

"Stanĕk sizin halefiniz, değil mi?"

"Yani, evet..."

"Onu siz mi seçtiniz?"

"Yo, hayır. Bizler burada aynı monarşinin mensupları değiliz. Uzman bir yarkurula, yararlı olabilecek, belki de olamayabilecek birtakım fikirler verdim. Tüm demokratik kurallara saygılı bir şekilde..."

Alice başını salladı ve Patoky'ye gözünün ucuyla baktı.

"E, memnun oldunuz mu?"

"Evet. Öyle de denebilir."

"Batılı birine benziyor."

"Öyle olduğundan emin olabilirsiniz. Neyse, yine kendi koyunlarımıza dönecek olursak, oğul Serecka'ya kodese gidenlerin kahramanlar olmadıklarını söyleyebilirsiniz. Oğul; çünkü bir de baba Serecka var. Bunlar kuşku duyulan adamlardır, dolayısıyla da belli bir uzlaşmanın tarafları olanlardır."

Kadın bu dili, yaşamın bu kurnaz kurgusunu, bu sonsuz ve sınırsız kuşkuyu iyi anladığından emin olamadan, bir an için sessiz kaldı. Patoky o anda yeniden belirivermişti. Nasıl...? Jiři'ye dönmüştü adam.

"Söylesenize Serecka; haydi beni umursamayın. Uzun süreden beri sizin takımınıza engeller çıkaran Trojan'ı devre dışı bırakmayı başardım ve bu hiç de öyle kolay bir iş değildi. Stanĕk'i verdiysem, bu bana karşı birtakım dalavereler çevirmeniz için değildir!"

"Ama..."

"Burada ama diye bir şey yok. Benden beklediklerinizi ondan da beklememelisiniz. Yani, bırakın da adam beş dakika nefes alsın!"

"Ben ondan sadece sizinle imzaladığımız anlaşmaları aynen onaylamasını rica ettim" derken, sinirlendi Jiři. "Benim önüme çıkarıp ellili yılların gerekçelerini koydu!"

"Bekleyin biraz... Biraz sabredin Serecka; ah, asla değiştiremeyeceğiz sizi... Zavallı Stanĕk; sizinle başı fena halde belada..."

"Sabır, ha!.." diye homurdandı Jiři. "O zamandan beri ömrümüz gitti bizim! Şu anda ben ve yapımcım, bu herifin kim olduğunu fena halde merak ediyoruz."

"Önerilen isimler arasında ondan daha iyisi yoktu, azizim! Daha beter biri gelecek olsa, sizi uyarırdım; bana inanmıyor musunuz?"

Jiři başını omuzlarının arasına gömerek kendi kendine homurdandı; evet, gerçekten, belki de durum böyleydi.

"Eğer bir pazar ekonomisi söz konusu olsaydı, Stanĕk korkunç bir tercih sayılabilirdi; çünkü o, Batı düzeyinde yapımlar için pek saplantılıdır. Ekonomik bakımdan elbette. Stanĕk bir siyasetçi değil, bunu kafanıza iyice sokun! Hanımefendinin az önce dediği gibi, o bir Batılıdır. Bir sinema adamı. İşte bu kadar; haydi, biz şimdi kendi işimizden gücümüzden söz edelim."

Hızlı bir şekilde yapılan birtakım selamlaşmalardan sonra, Çekçe dilinde yaptıkları yoğun bir teknik tartışmaya daldılar ve Alice de, yanlarındaki küçük bir masaya oturdu. Charles'a bakıyor ve onun pek keyifsiz, bir şeylere takılmış halini, adeta bir tür saygıyla izliyordu. İlk akşamın ileri bir saatinde, Stanĕk ile yapmış olduğu konuşmayı anımsıyordu. Festivalin sonu, çevrelerinde adeta Termal Hotel'in minik bayrakları gibi asılı gibi duran, diğer bazı şeylerin de sonunu çağrıştırıyordu. Çevresine bakınırken, 1900'lü yıllardan kalan evlerin bulunduğu bu kentte, elli yıllık bu komünist iktidardan gelecekte ayakta kalacak olan tek şeyin, o askeri bir korugana benzeyen betonarme eklentisiyle ve çirkin verandasıyla birlikte, on beş katlı bu abuk demir ve çimento yığını olacağını düşündü. Gerçekten de adı olmayan bu otel, Stalinci çirkinliğin özgün bir anıtından öte bir şeydi. Bohemya'nın o zarif mimarisine karşı korkunç bir provokasyondu bu; zengin villalarının tam karşısında kaba ve hoyrat bir meydan okumadan başka bir şey değildi. Ne var ki komünistler, belli bir dönemde de Karlsbad'ı kurtarmışlardı. Bu iktidar yetersizleri, soylulara özgü pek süslü salonlardan etkilenip onları yıkmak, yeni baştan boyamak ya da değişime uğratmak için çaba göstermişlerdi. Bu baştan savma iş gören savruk ve özensiz yetkililer, doğru dürüst gayrimenkul spekülasyonu yapmaktan da aciz kalmış ve mekânları çoğunlukla kendilerine rağmen öylece, olduğu gibi bırakmışlardı ve bazı evlerin yıkılıp gitmesine ve bir kısmını ta üst katlarına dek ot bürümesine karşın Karlsbad, kitaplardaki, geçen yüzyılın başındaki görüntüsünü, büyük ölçüde koruyabilmişti. Ama daha uzun süre böyle devam etmek mümkün olmadığı için de kaçınılmaz olarak günün birinde zengin Batılılar buralara gelecek ve işletmecilik konusunda son derece beceriksiz olan bu adamları, eski imparatorluğun sınırlarına dek geri püskürterek yepyeni bir boya

kokusu, yeniden oluşturulacak düzgün bir biçem ve akıllıca kullanılacak kaynaklarla, gerçek efendilerin kim olduklarını bir kez daha göstereceklerdi.

Daha sonra bakışları birdenbire, dirseklerini dayadığı küçük masanın üzerindeki, oraya nasıl ve nereden geldiğini görmediği küçük bir kâğıda kaydı. Dalgın bir göz attı ve hem İngilizce, hem de Çekçe yazılı olduğunu fark etti. Bir an İngilizce metindeki bir yazım hatasına takıldı ve o anda elini kâğıda yaklaştırdığında, çevresinde yoğun bir sessizlik oluştuğunu hissetti. Uğultular kesilmiş, kadeh çınlamaları susmuştu. Başını bile kıpırdatmaksızın çevresindeki tüm insanların, sanki film kopmuş gibi kaskatı biçimde hareketsiz kalakaldıklarını fark etti. Kendisi dalgın bir şekilde komünistlerin bıraktıkları miras üzerine düşler kurarken bir şeyler olmuş ve ortamı dondurmuş olmalıydı. O anda taşınmalarına katkıda bulunmuş olduğu bildirileri anımsadı ve aynı anda da gayet zırva bir biçimde, dua ederken uyuyup yüz yıl sonra bir kuşun ötmesiyle uyanan keşişin masalını anımsadı. Ne var ki bu kez masasına konan bu uçucu kuş, çok daha kaba, nesnel ve hoyrattı.

Aslında tam eli o kâğıda uzanırken bir başka el, daha hızlı davranıp ondan önce yakaladı ve bu harekete eşlik eden ses, bir kuş ötüşüne hiç benzemiyordu. Gözlerini yavaşça kaldırdı, bu elin ucunda olduğu kolun üzerindeki, ona sanki kolalı gibi pek sert gelen gömleği izleyerek yukarı çıktı ve kendisine oldukça sert bir biçimde bakan bir kadın gördü. Oldukça alçak ve kupkuru bir sesle, hızlı hızlı, Almanca bir şeyler söylüyordu ve kâğıt bu elde gidip uzaklaşmadan önce Alice, bu laf kalabalığının arasında sadece "legalite" sözcüğünü anlayabildi. Bu kez Alice Ferrier kafasını kaldırdı ve çevresini gözden geçirdiğinde, benzer şeylerin hemen tüm masalarda yaşandığını gördü. Batı'dan gelen insanlar donup kalmışlardı. Resmi görevliler büyük bir sıkıntı yaşıyorlardı. Sağda solda birtakım sivil giyimli kişiler masalarda oturan insanların üzerlerine eğilmiş, ellerindeki bu basılı kâğıtları alıyorlardı.

Gözlerini hemen yanındaki insanlara çevirdi. Charles kaygılıydı, Stanĕk ise utanıyor gibi duruyordu. Patoky ise, elinde tuttuğu bir bildiriyi dikkatle okuyordu ve bunu almak isteyen bir polisi iterek

uzaklaştırdı., sonra Jiři'ye dönerek, "Demek Pavel H. hapishanede; öyle mi?" dedi.

"Bilemiyorum" diye yalan söyledi Jiři.

"Bildiğinizden tamamen eminim Serecka. Beni aptal yerine koymaktan vazgeçin."

"Ben nereden bileceğim? Kimim ki ben, bunu bilebileyim?!"

"En azından neden içeride olduğunu söyleyin bari!"

"Yani, fena halde abartıyorsunuz..."

O sırada bu donup kalmış zamanın, insanların ve fötr şapkalı adamların arasına, birdenbire birisi giriverdi: Koyu mavi takım elbiseli, saçları karmakarışık ve hızlı hızlı yürüyen biriydi bu; Pavel H.'ydi bu! Teklifsiz bir hareketle el bildirilerinden birini aldı, okudu ve delice bir kahkaha patlattı.

Pavel'i tanıyanlar taş kesilmişlerdi. Alice'in bakışları Máşa'yı aradı ve kadının yüzünde neler olup bittiğini anlayamadığını gösteren bir ifade fark etti; zira Charles, onu yönlendirmeye çalışan Pavel'e doğru ilerlemişti ve o zamana dek hemen sadece el bildirileriyle ilgilenen siviller de şimdi onlara yaklaşıyorlardı... Alice bu uğultudan; bu sessiz şaşkınlıktan hemen sonra, şimdi de adeta bir savaş gerginliği geriliminin yükseldiğini hissetti.

"Bay Bragat, beni izleyin" diyordu Patoky. "Şimdi dışarı çıkın. Gemileri yakıyorsunuz. Salon siyasi polis ve muhbir kaynıyor; gülünç olmayın. Pavel H. için hiçbir şey yapamazsınız."

Patoky kocaman elini, koruyucu bir tavırla Charles'ın omzuna koymuştu ve sivil bir polisi itekliyordu; bu esnada da bir festival yetkilisiyle, sözcükleri adeta tükürür gibi ama her hecesinin altını çizerek ve kısık sesle konuşuyordu: "Sinemacıları tutuklayamayız, yabancı prodüktörleri böyle kalabalığın arasında rahatsız edip ürkütmemeliyiz; böyle bir şey festival için nasıl da utanç verici olur, düşünebiliyor musunuz?!" Sonra geri döndü, bir adım attı ve büyülenmiş, aptallaşmış ve donup kalmış bir şekilde masasında oturmayı hâlâ sürdüren Alice'e doğru eğildi.

"Madam, benimle geliniz" dedi.

Bakışları bir an için kesişti.

Ani bir silkinişle ayağa kalkarken sadece, "Peki!" dedi Alice. Ama

kendi sesini bile işitemiyor, "Emredersiniz yoldaş Patoky" dediğini sanıyordu. "Yoksa delirdim mi ben?" diye geçirdi aklından; ama Patoky'nin hep sakin olan suratını görünce yatıştı ve bu esnada adamın kolundaki baskısının da giderek arttığını hissetti. Sanki saatler ormanının dibinde iken aniden anımsanmış gibi omuzlarının dikildiğini ve uzun yılların ötesinden, bunca zamandır ustaca atlattığı ve kaçtığı devrimci düzene nihayet bir cevap vermeye hazır olduğunu düşündü; hızla, Patoky'yi izleyen Charles'a doğru atıldı.

"Bay Bragat..."

"Charles! Gel!" dedi Alice, yumuşak ama son derece kararlı bir sesle.

Bunun üzerine Charles Bragat adeta bir düşten uyandı ve tam bir şaşkınlıkla Patoky'ye baktı, onun iri gövdesinin ardında da Alice'i gördü. Daha sonra da, hiç kıpırdamadan onu izleyen Jiři'ye baktı. Bakışlarını hepsinin üzerinde gezdirdi ve en sonunda neler olup bittiğini iyice anladı. Sadece Jiři, Alice ve Patoky değil, bu festival yetkilileri ve polisler de tümü, birbirlerine benziyorlardı! Bunların tümü de, bu mücadele kargaşası için, bu savaş çığlıkları ve tamtam sesleri için biçimlendirilmişlerdi... Çok dikkatli, aralık dudaklarının arasından dişleri görünerek, kavgaya girmeye ve birbirlerini parçalamaya hazırdılar. Nasıl da ateşliydiler! Nasıl da hoşlarına gidiyordu bu... Bu onların işiydi; işlerini yapıyorlardı, hep birlikteydiler, bütünleşmişlerdi ve o... onu unutmuşlardı! Eğer onu anımsayacaklarsa, bu sırf aralarında gayet iyi anlaştıklarını göstermek içindi; kendi aralarındaki tüm kavgaları bir yana, ona karşıydı... Onların, tıpkı vahşi kurtlar gibi sapsarı gözleri ve sivri kulakları, steplerin kanlı bir mücadeleye atılmaya hazır vahşi hayvanları gibi siyah ve kırmızı ağızları olduğunu görür gibi oldu. "O da, Alice de onlardan!" diye düşündü, aptalca. "Olmayı da hiçbir zaman kesmedi!" Biliyordu bunu elbette; her zaman da bilmişti. Onu o isyancı, ayaklanmacı dostlarının arasındayken görür gibi olduğu, şimdi artık çok uzaklarda kalmış olan o günde bile, öbür zavallı oğlan çaresiz çığlıklar atarken, onun gözleri nasıl da parlıyordu ve yanakları nasıl da al al olmuştu!.. Bunlar hepsi, her zaman da beraber olacaklardı ve kendisi, hiçbir zaman bunların baba ocağına kabul edilmeyecekti. Gözleri hiç kimseyi görmez gibi

davranan Pavel'e döndü, birbirlerine alabildiğine benzeyen ötekilere, bu aynı ırktan olan vahşi hayvanlara, gayet mutsuz son bir bakış fırlattı...

İki sivil polis, Pavel'i gayet hoyratça yakaladılar; o da hiç direnmeden ve gülerek, onlarla birlikte ilerledi. Charles ona selam verir gibi son bir işaret yaptı, sonra da kolu yanına düştü.

"Bay Bragat!" diye tekrar seslendi Patoky. "Buradan çıkın. Gelin. Şimdi."

Dışarı çıkar çıkmaz Alice, adamları verandada bırakarak, hızla Emperyal Hotel'e doğru seğirtti.

"Serecka!" diyordu Patoky, "Sizi uzun süre daha koruyup esirgeyeceğimi sanmayın ve beklemeyin! Siz fırsatı kaçırdınız; Stb'deki dosyanızın ne kadar kalın olduğunu düşünmemeyi yeğlerim... Herhalde boyunuzu geçmiştir!.."

"İnan ki, benim bu işle hiçbir ilgim yok."

"Anladım. Peki ama, bu çocuklar için, bu gencecik montajcınız için yapabileceğiniz hiçbir şey yok mu? Bu defa kaçmayı başardılar; ama hiç değilse onlara tedbirli olmanın en temel kurallarını öğretemez misiniz?"

"Yerimde olsanız, görürdünüz!" dedi Jiři, umutsuzca. "Bakın yoldaş Patoky, bir şey daha var; izin verin de yüzünüze söyleyeyim: Bizler artık yaşlı sayılırız. Ne olup bittiyse, bizim dünyamızda, bizim zamanımızda olup bitti. O küçük Petr ise, son derece dik başlıdır; bildiğiniz gibi değil. Onları hiçbir şey durduramaz; çünkü çok sıkılıyorlar... Yönetimle hırsız polis oynamak, bizim günlük işimizdi, adeta günlük ekmeğimizdi. Petr ve arkadaşları için ise, bu yetmiyor ve hiçbir zaman da yetmeyecek."

Patoky, yaramazlık yaparken yakalanmış bir öğrenci gibi süklüm püklüm duran Charles'a bakıyordu. Beklenmedik ölçüde yumuşak bir sesle mırıldandı:

"Böyle bir çılgınlığı bunca senedir sürdürdüğünüze göre, gerçekten çok büyük bir cesaretiniz var! Ama, sonuç olarak, bütün bunlar niye? Pöh! Korkarım dostumuz Serecka sonunda belasını bulacak" dedi, arkasına dönerken. "Kodestekilerin kahraman olduklarını mı sanıyorsunuz, Serecka?! Sizi burnunuzdan asarlarsa, bunun kime ne

faydası var? Ama siz, öyle ya da böyle, belanızı ararsanız... olacağına bakın! (Adımlarının üzerinden geri geldi ve koca göbeğini neredeyse Jiři'ye değdirecek kadar yaklaştı.) Ama, devletin yemeğinizi ve yatağınızı vermesini beklerken, ne yapmanız gerektiğini biliyorsunuz, değil mi Serecka?! Yapımcınızla birlikte Prag'a gidin ve kendinizi biraz unutturun. Kuramsal olarak burada bulunmanızın nedeni, film yapmaktır. Stanĕk de size yardımcı olmaya hazır. Yeter ki abartmayın ve tadını kaçırmayın."

Korkunç bir çığlık ve hemen arkasından gelen bir haykırma üzerine başlarını çevirdiler: Bir araba kapısı hızla kapandı ve hemen arkasından da lastiklerin sesi duyuldu; ışıkları yanıp sönen polis arabasından fırlayan parlak mavi takım elbiseli biri hızla kaçmaya başladı: Adeta bir şeytan gibi sıçrıyor, delice bir hızla koşuyordu... Pavel H. polisleri bir kez daha atlatmayı başarmıştı.

Jiři ve Charles, ertesi gün Prag'a doğru yola çıktılar. Alice'i de onlarla birlikte gelip daha önce hiç görmediği Prag'ı gezmeye çağırdılar. Ama kadın bunu gayet kararlı bir biçimde reddetti. Bu Jiři'yi çok şaşırttı; ama Charles Bragat hiç mi hiç şaşırmadı.

9

Bohemya'da Perde Arası

Festivalin kapanışının ertesi günü dağlarda kasırgalar patladı ve insanları üç gün boyunca kentin içine hapsetti. Emperyal Hotel'deki küçük holiganlar da adeta çıldırıp oteli sanki bir kerhaneye çevirdiler. Vahşi birer hayvan gibi odadan odaya dolaşıyor, kürcülerin havuzuna atlıyor, mutfaklara dalıyorlardı; kimi zaman idari bürolarla bodrum katındaki kür masajlarına ayrılmış odalara ve konsültasyon salonlarına girip çıkıyorlardı. Konferansın yapıldığı büyük salon da pek çok kez bunlardan nasibini almıştı. İnsanlar bunları sabırla ve hoşgörüyle uzaklaştırmaya çalışıyordu; ama kimi zaman bir kongrecinin sabrının tükendiği ve beklenmedik bir tepki verdiği de olabiliyordu.

Ama, en azından, onlar için park vardı. Orada itişip kakışıyor, bi-

sikletleri deli gibi sürüyor ve şişman kadınların ödlerini patlatıyorlardı. Karel, ille de bir bisiklet isterim diye tutturmuştu. Alice de en sevimli gülümsemesini takınarak resepsiyona gitmiş ve İgor'un kimi zaman iyiden iyiye hoyratlaşan bakışlarına ve tutumuna karşın, bilgi almaya çalışmıştı.

"Bisikletleriyle sizi rahatsız mı ediyorlar?"

"Hayır, hayır! Hiç de değil... Sadece, demek istiyordum ki..."

"Ah; çünkü birçok kişi yakındı" diye iç çekmişti Janicka.

"Rusların çocukları. Şımarık veletler" diye homurdanmıştı İgor. "Gözetim altında tutmaya çalışıyoruz; ama yine de..."

"Ben yakınmaya gelmedim" diye sabırsızlıkla haykırmıştı Alice, "sadece size nereden bir bisiklet bulabileceğimi sormak istemiştim!"

Tam o sırada Jeannot Boursier de oradan geçiyordu. Hemen ilgilendi ve çabucak çözümledi sorunu.

O sırada hiç durmadan yağan yağmur, bu genç vahşileri iyiden iyiye kudurtuyordu. İgor *Ad Honorem fontis Caroli*'ye, adeta göz bebeğiymiş gibi göz kulak oluyordu. Emperyal Hotel'in geniş giriş salonunun ortasındaki kaynak, Art Nouveau tarzı kadın heykelleriyle ve son derece karmaşık küçük bezemeleriyle, bu küçük hayvanların aralıksız tırmanma girişimlerine hedef olmayı sürdürüyordu. Her gün en az bir düzine veledin bu suçu işlediği söylenebilirdi. Bunları biraz olsun oyalamak için mensubu oldukları kesimin düzeyine özgü oyunlar düzenlenmesi gerekti ve dipteki oyun salonu açılarak dama ve satranç takımları yerleştirildi. Bu salonlar, otelin tarihinde hiç bu kadar gürültülü olmamışlardı. Aynı zamanda iyi birer de öğrenci oldukları besbelli olan bazı çocuklar, satranç tahtalarının üzerine eğilip oyalansalar bile, hemen yanlarındaki masalardaki çoğunluk küçük atlar gibi koşuşup tepişiyor, satranç ve dama taşları da bunların ellerinde birer cephaneye dönüşüyordu. Gerçeği söylemek gerekirse aralarında Karel ve Elena'nın da bulunduğu bu kalabalık, öylesine yüksek bir sesle bağırıp çağırıyordu ki ne dedikleri de hiç anlaşılamıyordu.

Alice tüm bu gösteriyi tuhaf bir nostalji, keyif ve alışık olduğu hüzün karışımıyla izliyordu; bu belki de Emperyal'e ve çevresindeki inanılması güç dünyaya özgü, özel bir durumdu.

"Böyle görüntüleri sanki birtakım XIX. yüzyıl gravürlerinde gördüm gibi geliyor" dedi Vera'ya. "Uluslararası bir oteldeki yaşam..."

"Neden XIX. yüzyıl?" diye sordu Vera; tüm bu kargaşadan oldukça kötü etkilenmiş gibi duruyordu.

Alice, zamanın onun için de hiç akmadığını gözledi. Peki ama çocuklar? Kendi yaşamlarını yapamayan çocuklar değil miydi bunlar? Kuşkusuz henüz, canavarla avının birlikte yaşadıkları şatoya korkudan titremeden girebilecek yaşlardaydılar; ya da tüm güzellikleriyle birlikte, uyuyan güzelin şatosuna... Ne var ki bir yandan, kendisine karşın yine de çok fazla yer değiştirdiği izlenimine kapılıyordu. Çevrelerinde neler olup bittiğini anlayabilecekleri yaşlara gelmeden önce, gerçek olabilmekte güçlük çeken bu ülkenin kuytu derinliklerinde, günün birinde belleklerinde silik bir iz, ortak bir canlandırmanın anısı olmaktan öte bir yer tutmayacak olan bir parkta oynuyorlardı işte... Yine de mutluydular orada ve Alice Ferrier onların koştuklarını, haykırdıklarını ve kimi zaman da didiştiklerini görüyordu. Anneler azarlayıp duruyor ve kendilerini pek yoran çocuklarını yola getirmek için uğraşıyorlardı. Ama, diye düşünüyordu Alice Ferrier, daha sonra, bu çocuklardan biri geçip giden zamanın ardından düşünecek olursa, bizlerden bile daha mutsuz olacaktır! Cesaretli ve kararlı yolcular olabildikleri ve ısrarlı biçimde uğraştıkları takdirde, geçecek sayısız günün ağırlığı altında gömülmüş olacak olan bu güne ulaşmanın yollarını bulacaklardı. Ama bu saplantılı cesareti gösteremedikleri takdirde de eğer yaşamın güncel zamanının içine yapışır ve ilgisiz kalırlarsa, başlarını çevirecek ve "Yok canım, olamaz" diyeceklerdi. Bu bekleyiş sürecinde Karel, katıksız bir mutluluk içinde yüzüyordu.

"Geri geleceğiz değil mi anne? Emperyal'e geri geleceğiz..."

Karel'i etkileyen, otelin konforu olamazdı. Nasıl olmuş da başka bir çıkışı olmayan bir dünyanın, Emperyal Hotel'e sürgüne geldiğini fark edebilmişti çocuk?

"Uff!" diye iç çekti Alice, holdeki koltuğa gömülür gibi otururken. "Bu otel 1912 yılında henüz yeni yapıldığında, herhalde bu kadar gürültülü değildi" dedi. "O zamanlar otorite diye bir şey vardı

herhalde"; ama işte bundan iki yıl sonra da insanlar, otorite adına siperlerde birbirlerine girmişlerdi...

"1912 mi dedin? Bak, bunu bilmiyordum." (Vera, sanki bir düşten uyanır gibiydi.) "Sadece bunun o eski zamanlarda yapılan en lüks otellerden biri olduğunu sanıyordum. Ama, sonuç olarak haklısın; dünyanın allak bullak olmasından sadece iki sene önce..."

Anne babalar, ana salondan gerilere doğru kaçıyor ve bu mekânları zincirinden boşanmış çocuklarına bırakıyorlardı. İki kadın ise geniş giriş holünün çatlamış altın yaldızı renkli mika zemini üzerindeki koltuklarında oturmayı sürdürüyorlardı. Dış kapının önündeki geniş verandanın korkulukları üzerinde, çocukların her an tepe üstü düşüp kafalarını patlatabilecekleri korkunç bir koşuşturma sürüp gidiyordu. Ama artık tamamen usanmış olan anne babalar herhangi bir tepki göstermiyor, zaman zaman korkulu ve korkutucu bakışlar fırlatmakla yetiniyorlardı. Koltukların hemen yanına yerleşilmiş olan tek ayaklı küçük yuvarlak servis masalarının üzerinde pek çok boşalmış şişe vardı. Olağan zamanlarda bol miktarda votka satan Emperyal Hotel, tüm stoklarını tüketmiş ve yenilerini ısmarlamış gibiydi. ("Ana babaları yatıştırmak için elimizden bir şey gelmiyorsa, çocuklara katlanmayı bilmek gerek; yoksa ne yapabiliriz?" diye homurdanıyordu İgor.) İnsanların elbiseleri hep kötü biçilmiş ve pabuçları da çirkin ve bakımsız olmayı sürdürüyordu; biraz temiz hava alabilmek için ıslak verandaya çıkmayı göze alan Alice, otelin büyük giriş salonuna geri döndüğünde, sanki bavulları ve hurçlarıyla birlikte üst üste yığılmış ailelerin bulundukları, zeminin çatlamış mikalarıyla hiç örtüşmeyen, mide bulandıran bir yoksulluğun ve sefaletin hüküm sürdüğü bir tren garının yolcu salonuna ya da otobüs garajlarına gelmiş gibi bir izlenime kapılarak sarsıldı.

Tufanın üçüncü gününde, artık oyunlar yeterli olamamaya başladı. Fırtına, on altı yaşın alındaki tüm çocuklardan oluşan çeteyi, adeta elektrik çarpması gibi, zincirleme etkiliyordu. Yorgun ana babaların uyuklamaya başladıkları ve otel personelinin göz önünden giderek kaybolduğu akşam üstünde, *Ad Honorem*'in hemen yanından bir "kling" çınlaması ve "Pşşştt" sesi duyuldu. Anıtsal çeşmenin üzerine tırmanmış olan sırılsıklam iki velet mavi mahfazayı kırmış ve muslu-

ğu da sonuna kadar açmışlardı. Kocaman bir su birikintisi, kaygı verici bir hızla genişliyordu. Holiganlar adeta bir serçe sürüsü gibi üşüştüler. İgor bir çığlık atarak ayağa kalkıp vanayı kapatmaya uğraştı; ama tepeden tırnağa ıslandığıyla kaldı. Janicka hemen telefona sarıldı. Ama biraz da nesnel varlığı haline gelmiş olan komünizm sayesinde iyiden iyiye gelişip zenginleşmiş Emperyal Hotel, o gün, belki de komünizm yüzünden, derin bir acı çekiyordu. Zira ne ricalar, ne yalvarmalar, ne de en berbat tehditler, giderek büyüyen su birikintisi iki kocaman halıyı sırılsıklam etmeden, bir onarım görevlisinin bulunup getirilmesini sağladı. Çok şişman bir kadın kayarak düştü ve düşerken devirdiği resepsiyon banklarının alt raflarında bulunan pek değerli bir sürü idari belgeyi de suların içine sürükledi.

Bu olay, sanki ana babaların tepkisizliklerinin sona ermesinin haklılığının göstergesi gibi algılandı. Büyük bir öfkeyle harekete geçtiler ve adeta bir isyan rüzgârı esti ve bu rüzgâr giderek bir fırtınaya dönüştü. Herkes kendi çocuğunu yanına aldı (böylelikle Alice, hangi çocuğun kimin olduğunu görüp anlayabildi) ve itip kakarak hatta hırpalayarak o akşam yemek yemeden yatma cezasına çarptırıldıkları bildiriminde bulunuldu. Sıradan zamanlarda oldukça boş ve gayet sessiz olan hol, ağlama ve uluma sesleriyle doldu. Teknisyen tüm otelin sıcak suyunun kesilmesinin gerektiğini bildirmiş olduğundan, o akşam herkes soğuk suyla temizlenmek zorunda kaldı; üstelik bu sıcak su kesintisinin ne kadar süreceği de belli değildi. Onarım görevlisinin içi içine sığmıyordu. Sorun ilk kez olarak yönetsel hatalardan kaynaklanmıyordu ve gerçekten de kendisinin bunda hiçbir suçu ve sorumluluğu yoktu... Alice bu vesileyle ve Vera'nın çevirmenliğiyle, kent belediyesi ile Emperyal Hotel yönetimi arasında uzun zamandan beri bir Soğuk Savaş yaşandığını ve suyun zaman zaman belediye tarafından, elbette "teknik birtakım zorunluluklar" gerekçesiyle kesildiğini de öğrenmiş oldu.

Alice yukarıya çıktığında, tüm odalardaki annelerin çocuklarını ciddi bir şekilde azarlamakta olduklarını ve tıpkı kendisi gibi bir şey yaptıklarını işitti: Buz gibi soğuk ve ıslak bir banyo eldiveniyle, veletlerin suratlarını ovup duruyorlardı. Bu iş ve işleme ilişkin sesler hemen hemen tüm kapılardan taşıyor, yüksek sesle yakınmalar du-

yuluyordu. Pek tuhaf bir komşuluk duygusuna kapıldı ve bir yandan o buz gibi eldiveni Karel'in suratında gezdirirken, bir yandan da komünal yaşamın hüküm sürdüğü bir Rusya'nın apartman dairelerindeki yaşamı, bu hiç gitmediği, tanımadığı ve bilmediği ülkeyi hayal etmeye çalıştı; ama o sırada ince bir çocuk sesinin Fransızca olarak "Yeter! Yeter! Kes artık! Canımı acıtıyorsun!" dediğini duyunca da pek şaşırdı. Oğluna bir an sanki bir yabancıya bakar gibi baktı ve hemen arkasından da silmeyi kesti. Çocuğun suratı kıpkırmızı olmuştu.

Annesi onu yatağa yatırdığında, ağlamaklı bir sesle sızlandı çocuk:

"O mahfazayı ben kırmadım. Ben seninle restorana inmek istiyorum."

"Biliyorum. Ama burada da kurabiyelerin ve elmaların var. Evet, sen kırmadın ama sen de öbürleriyle birlikte her türlü yaramazlığı yaptın; şu halde şimdi de yalnız kalarak cezanı çekmelisin."

"Yalnızlık cezası ne demek? Ben yalnız kalmak istemiyorum; aşağı inmek istiyorum" diye sızlanmayı sürdürdü çocuk.

Alice yatağa, onun yanına oturdu.

"Gerçekten de bu akşam restorandaki tek çocuk olmayı istiyor musun? O minik arkadaşlarının aileleriyle baş başa?"

Karel bir an kararsız kaldı. Böylelikle dayanışma sözcüğünün anlamını da o akşam öğrendi ve sonuçta o akşam Emperyal Hotel'in *restoranında* mükemmel bir sessizlik hüküm sürdü. Masalar arasında konuşulabildi ve tanışıldı; bu küçük serserilerin akıl yoluna ancak böylece getirilebileceklerinden söz edildi; kimi aile babaları da elleriyle masayı tapışlayarak bugünün gençlerinin böyle olduklarını anlatarak sızlandılar. Ah evet, ne yazık ki Alice Stalingrad'ı görmemişti. Zaten bir fırsat bulup mutlaka görmeliydi. Elbette tüm bu kötü şeyler de unutulup gidecekti. Birbirlerini içtenlikle kutladılar.

Ama bu kutlamaları uzun uzadıya da sürdürmek istemediler. Ertesi sabah mutfak şefi gelip nöbetçi müdüre öğle yemeğinde tatlı meyve çıkartamayacağı haberini verdi "Madem öyle; bizden de böyle!" tavrıydı bu. Akşam anne babaları sakin bir şekilde yemeklerini yerlerken holigan veletler gizlice mutfaklara sızmış ve buzdolaplarını açıp ne kadar tatlı meyve varsa, hepsini yağmalamışlardı.

Alice, Karel'i Vera ve Jean'a bırakarak, gökkuşağının belirdiği akşam o Amerikalıyı gördüğü kumarhaneye geri döndü. İçeri girdiğinde ve o gece tüneğinde oturan adamı gördüğünde, onun kendisini beklemiş olduğunu anladı. Adam Alman Markı ile oynamaya tahsis edilmiş olan masanın yanında, bir yanına da servisteki fahişeyi almış, ufak tefek ve yuvarlacık bir Almanı azarlıyordu. Onun böyle meşgul olduğunu görünce oyun masalarında oyalanmaktan vazgeçti ve orada hiç vakit kaybetmeden, doğrudan bara geçti.

Kumarhanede, oyun oynayıp kaybeden Batılı herhangi biri yoktu. Kaybetmekten ötürü gergin ve alkollü bir surat görünmüyordu. Gizli dramların kahramanı olan o gizemli kadınlar da yoktu. Daha çok, bir taşra kentindeki yaşamlarından sıkılan, namuslu ve yoksul Çeklere benziyorlardı. Müdür de sıkılıyordu. Bu, sanki aralarında paylaştıkları bir şey gibiydi. Birkaç gün içinde Alice'e, burada adeta bir aile yaşamı varmış gibi geldi. Televizyon açıktı ve personel, müşterilerinin gelip gitmesini beklerken sürekli olarak haberleri izliyordu. Krupiyeler, masaları boş bile olsa, önünde sürekli ayakta durmak zorundaydılar; buna karşın girişteki kadın ve işletmenin anlaşmalı taksilerinin şöförleri, sürekli olarak haberleri izliyorlardı. Barmen de televizyonun ekranını daha iyi görebilmek için Alice'i hafifçe yana itti; neredeyse dizlerinin üzerine çökecekti.

Krem pembesi duvarları, aynı renk masa örtüleri ve televizyonu ile bar, hiç de saldırgan bir yer izlenimi vermiyordu. Hatta lavabolara girişi engelleyen para makineleri bile ortama bir burjuva saygıdeğerliği havasının hâkim olmasına engel değildi. Çoğu yerel olan içkiler, tıpkı Termal Hotel'de olduğu gibi, rafları süslüyorlardı. Terasın olabildiğince Fransız tarzındaki korkulukları, mekânın o günkü sahiplerinin belli belirsiz de olsa zevk sahibi oldukları izlenimi veriyor ve Stalin'in en parlak döneminin simgesi gibi duran metal kaplamaları perdeliyordu. Barın zemini, sanki bir taşra lokantası gibi, sarı-beyazdı. Ama burada da mekânın yaşlı kızlara ve pek ihtiyar adamlara özgü bir pansiyon olduğu dönemden kalan kalıcı izleri ve kokuları gidermek için belli bir çaba gösterilmiş, posta idaresinin dağıttığı duvar takvimi ile televizyonun arasına, yağlı boya bir çıplak kadın tablosu asılmıştı.

Kısa bir süre sonra Amerikalı göründü. Alice daha mekâna girdiği andan itibaren onun nasılsa geleceğini biliyor ve bekliyordu. Kendisine bir viski ısmarladı ve kadına da bir tane isteyip istemediğini sordu; bu ikramı kabul etti Alice. Kendilerinden başka hiç kimsenin bulunmadığı barın önünde oturdular. Önce gayet kibarca değişik seyahat değerlendirmelerinde bulundular, Amerika'dan söz ettiler; doğu kıyısında doğduğunu anlattı adam, kadın da oralarda uzun süre kaldığını söyledi; Avrupa'nın çekiciliğinden ve güzelliklerinden dem vurdular. Ama tüm bu zaman boyunca sürdürdükleri bu dostça söyleşi, etrafında dolanıp durdukları başka sorulara yönelecekti.

"Emperyal Hotel'de mi kalıyorsunuz?" diye sordu adam, uzunca bir sessizlikten sonra.

"Evet..."

"Komünist Partileri Konferansı'nı mı izlediniz?"

Adamın karşısındakini ölçüp biçen, ayaklarındaki sandaletlere kadar inip sonra yavaşça yeniden yukarı çıkan, bir an için bacaklarına ve kısa eteğine takılan, her noktayı inceleyen ve hiçbir şekilde kibar davranma kaygısı taşımayan ama sıradan ve bayağı da olmayan ve herhangi bir şekilde bir cinsellik çağrışımı yapmayan bakışlarında, tedirgin edici olmasa da belirgin bir kuşku vurgusu vardı. Kadının ruhunu çırılçıplak soymuştu sanki; ama vücudunu değil...

"Hayır..."

Adam, "Bakın, işte buna şaşırdım" der gibi bir ifadeyle, başını salladı. Karşılıklı olarak birbirlerini anladıklarını gösteren bir biçimde bakıştılar. Adam sabırla bekliyordu.

"Emperyal, Rusların kalesi" dedi sonunda Alice. "Ama, kökeni bakımından pek çocuksu bir otel; değil mi? Ola ki Amerika'da bunu bilemezsiniz. Ama sizde de bazı başka konseptler var..."

"Elbette... Yani tüm batı kıyısı boyunca, pek çok taklitler var. (Öksürdü adam ve kadın öksürüğün kuru sesiyle sarsıldı.) Ama geçen akşamki dostunuz Konferanstan'dı, değil mi?"

Bu bir soru değil, daha çok bir beyandı ve kadın yanıtlamaktan kaçındı.

"Herhalde bir ailesi var dostunuzun, değil mi?" diye, ilgisiz görünmeye çalışarak sordu Amerikalı. "Elbette dostları ve tanıdıkları

da... Ama böyle bir adama, tüm bunlar yetmez. Nereye gidebilir? Nasıl bir karabasan bekliyor onu? Şu anda o ağır ağır ölüyor ve elbette hiç de mutlu değil."

"Ölüyor mu?"

Adam bıkkın ama dinç bir tavırla bir jest yaptı.

"Ayaklarının altındaki dünyanın yıkılıp gittiğini görüyorsunuz. Yaşlı bir adam değil o; ama bir gün gelip de bu dünyayı unutabileceğini sanacak kadar da genç değil. Eh, son tahlilde iyi bir profesyonel devrimci olarak, Komünist Parti'den ayrılmayı da düşünmüyor kuşkusuz. Onu terk edecek olan, ölmekte olan komünizmdir. Çünkü, yani sonuç olarak, bunun daha uzun süre böyle sürüp gidebileceğini sanmıyorsunuz, değil mi?"

"Hayır. Ama Çekoslovakya da, tıpkı Arnavutluk gibi, Moskova'dan kopmuş bir baskı ülkesi olarak kalabilir, değil mi?

"Şaka yapıyorsunuz."

Sessizce içkilerini içtiler. Alice, o çok uzun yıllar öncesinde kalan kıvırcık kızıl saçlı oğlanı düşünüyor, onun merdivenlerin başındaki görüntüsünü yeniden görür gibi oluyordu; Paris'te, çatıların altında...

"Onu yok saydığımı mı düşünüyorsunuz?" diye sordu kadın.

"Eh!.. Her şeyi göremeyiz, değil mi? (Zayıf vücudunu, en az kendi bedeni kadar dik açılı olan koltuğa yeniden yerleştirdi ve sigarasının dumanını üflerken derin derin iç çekti.) Her ayrıntıyı düşünemeyiz. Ama şunu bilmek isterdim; acaba başka bir şey istemiş olabilir mi? (Alice başıyla hayır işareti yaptı.) Of... hep yönetilmiş olmak, nasıl bir tatmin sağlayabilir? Dünyayı görmezlikten gelmek, nasıl bir hamlık, olmamışlık duygusu verir? Seneler geçip gittikçe aparatçikin paralelindeki dünyada gitgide daha da batağa saplanılır ve hiçbir zaman tam anlamıyla ergin ve erişkin olunamaz. Sürekli bir aldatmaca. Burada da üçkâğıtçılar var; onları iyi tanırım... Ama ne zaman uykudaki kişi uyanır; o olmaksızın da dönmeye devam eden gerçek bir dünyada kendisine yer olmadığını görür... İşte dostunuzu tehdit eden bu! (Ufak bir gülümseme belirdi yüzünde; kuru ve mesafeli.) Biliyorsunuz, bu tür bir aidiyette, pek çılgın bir yan var. Ama esasen aidiyet dediğimiz şey çılgınlık içerir, onu beşiğinde sallayıp büyü-

tür... Sonuçta şunu mu diyorsunuz, SSCB pençesini bir şeyin ya da birinin üzerine koydu mu onu hiçbir zaman bırakmaz; onun işi bitmiştir, öyle mi?"

"Parti hakkında pek çok şey biliyor gibisiniz."

"Bilmemeli miyim? Neden?"

Bu pek kısa "Parti" sözcüğünün tınısı bile, diğer tüm ayrıntılar bir yana, dünyayı ikiye bölüyordu. Alice, oldukça düşünceli bir halde, öylece kaldı.

* * *

Ağustos ayı başlamıştı. Charles ve Jiři Prag'daydılar ve onlardan hiç haber yoktu. Alice onların, Patoky'nin tüm uyarılarına karşın, o nereye kaçtığını hiç kimsenin bilemediği Pavel H.'yi aradıklarını düşünüyordu. Patoky'nin kapısı önü ve o karanlık koridor, neleri çağrıştırmıştı? Polisi mi? Gammazları mı? Sinema dünyası dağılmış ve Karlovy-Vary de yeniden yalnızlığıyla baş başa kalmıştı. Jean Boursier'nin keyfi kaçmış, suratı asılmıştı. Onu neyin düş kırıklığına uğrattığını söyleyemese de Konferans'tan ötürü gerçekten de düş kırıklığına uğramıştı; kararı birlikte almış olsalar da yakında Vera'dan boşanacak olmaktan ötürü hoşnutsuzdu ve bu da onu büsbütün tatsızlaştırıyordu.

Bir sabah Kirgilov, Alice'e, "Bir konuda yanılmayınız; onun boşandığı, SSCB'dir" demiş; O da kuru bir sesle yanıtlamıştı:

"Evet... Fark ettim."

Park'ta, Emperyal Hotel'e karşı, oturmuşlardı. Bu yaz gününde, karamsarlık içinde, binaya bakıyordu Alice. Sonuç olarak bu üç kuleli bina, neyin nesiydi? Hoş bir temerküz kampı. Herkesin içimizde yatan bu bir araya toplanma arzusu kimi zaman bir tutuklular topluluğuyla yalın anlamda topluluk kavramının birbirine karıştırılmasına yol açar. Ama sonra, bir anda yükselen bir öfkeyle sıçradı. Yüksek basamakların üzerindeki öne doğru çıkıntılı ve sıradan beton giriş sekisi, sosyalist zevksizliğin bir simgesinden başka bir şey değildi; o pek gururlu neon EMPERYAL HOTEL yazısı da aslında dimdik ve büyük harflerle yazılmış bir görgüsüzlük göstergesiydi.

"Peki ama, dostumuz Stanĕk bu sıralar, terk edilmiş ve yalnız bırakılmış bir hanımı teselli etmeye uğraşmıyor mu?"

"O ikisi, Jean'ı Batı'ya geri göndermeye ve onu, elde edebilmek için uzun yıllarını harcadığı meşru konumundan yoksun bırakmaya uğraşıyorlar..."

"Meşru konum mu? Pöh! Yani bunun anlamı nedir? Bu rezil kargaşa içersinde, bir meşruiyet arayışının anlamı nedir? Siz Batılı komünistleri herhalde hiç anlayamayacağım..."

"Biz de anlayamıyoruz zaten" diye homurdandı Alice.

Buna karşın iyi anladığı bir şey varsa o da bu birlikte konaklanacak yer idealini yaşatmayı komünistlerin, sadece onların sürdürdükleriydi ve böylelikle insanlar Gar Hotel'inde ya da bu şatoda hep birlikte yaşıyorlardı; buralar aynı zamanda birer kentti, tüm kentleri içinde barındıran birer kent... Çok geniş ve çok içten ama aynı zamanda çok da açık bir komün düşünü bir kez daha esinleyen bu köy, yaşamın değerlerinden hiçbir şey yitirmeksizin orada uzun süre yaşanabileceği ve günlerin hırpalayıcı etkilerinden arınılabileceği düşüncesini çağrıştırıyordu. Dünya yollarında bir ömür geçiren yolcu, burayı görür görmez tanıyabilirdi. İnsanoğlunun kökenindeki köydü bu; orada yaşayabilir ve huzur içinde ölebilirdi. Onu buraya kadar getiren yollar belleğinden silinebilir ve o da o yollara bir kez daha koyulmak isteğinden sonsuza dek kurtulabilirdi...

"Hoşlanıyorsunuz ondan, değil mi?" dedi Kirgilov, başıyla Emperyal Hotel'i göstererek. "Sizi büyülüyor..."

"Evet ama bunun özel bir anlamı yok. Sonuçta imparatorluğun, tüccar takımı için yaptırmış olduğu bir otel bu; artık trenlerin bile durmadıkları uzak bir taşra kentinin, uzak ucunda bir yer..."

"Ah, bu yiğit Çeklerin, Sovyetler Birliği'nin uzak yörelerinden buraya getirdiğimiz delegasyonları nasıl aşağıladıklarını görmeliydiniz. Onlara adeta vahşi hayvan muamelesi ettiler..."

"Ah!" dedi Alice, "bu, Asya delegasyonları üzerinde tuhaf bir etki yapmış olmalı; yani Gar Hotel'e getirilmiş olmaları... Özellikle de artık trenlerin bile gelmedikleri bir gar!"

Zaman geçiyor, Alice de oğlunu elinden geldiği kadar oyalamaya çalışıyordu. Máşa ile birlikte, çocukları yüzme havuzuna götürdüler. Festivalin kapanış gecesinde Pavel'in nasıl kaçtığını anımsadılar.

"Nerede o şimdi?" diye sordu Alice.

"Bilmiyorum... Bana uğramadı. O festival akşamında onu nasıl buldun?"

"Acı çekiyor gibiydi. Sanki biraz dalgın, yolunu şaşırmış gibiydi..."

"Şaşkın, evet" dedi Máşa, düşünceli. "Acaba Charles da öbürlerini onun verdiğini mi düşünüyor?"

"Sanmam. Ama Charles saf ve iyi kalplidir. Yani, gerçekten de bu ikisi, bir ayaklanma için hiç de iyi sayılamayacak nitelikler."

"Bütün bunlar nasıl bir felaketle sonuçlanacak?" diye iç çekti Máşa.

"Haydi canım... En kötüsü geçti ama, değil mi? Bir hareket var..."

"Burada değil, biliyorsun. Burada değil. Yeni bir İlkbahar yaşamaktansa, tam bir katliam yapacaklardır... Genel ilgisizliği göz önünde bulundurursak, bu pekâlâ olabilir. Pavel'e gelince..."

Máşa sustu, cümlesinin gerisini getirmedi; ama Alice onun suratında festivalin kapanış akşamında da gördüğü ve çok şaşırdığı, o aynı kaçak ifadeyi gördü. O zaman, Pavel adeta bir Azrail gibi belirdiğinde, Máşa'nın yüzü allak bullak olduğunda aklından geçmiş olan ama bastırdığı kuşkuyu, bir kez daha anımsadı. Dünya sadece siyasi bir alan değildi; her yerde aşk vardı ve görüntüler pekâlâ aldatıcı olabiliyordu. Alice konuyu değiştirdi.

* * *

Kendi kendine söylediği gibi çam ağaçlarına bakan ahşap tırabzanlı seki üzerinde oturmak üzere, birçok kez o kumarhaneye gitti. Yusyuvarlak ay yavaş yavaş alçalıyor, ormanda da baykuşlar ötüyordu. Bu ufacık kumarhanenin kendi işini bile doğru dürüst yapamayan hayli hüzünlü yöneticisi, besbelli ki ona biraz acıyordu. Masalarda oturan Çingene müşteriler de oyun oynamıyor, kimi zaman biraz oynayacak olurlarsa, gayet tedbirli bir biçimde, genellikle sadece ka-

zanma olasılıkları yüksek olduğu zaman oyuna giriyorlardı. Bunun dışında, o çok geniş omuzları ve sırtlarıyla, olası diğer oyuncuları ürkütmek dışında, hiçbir şeye yaramıyorlardı. Onlar dışarı atılsa da geri geliyorlardı! Krupiyelerin o bomboş kumarhanenin oyun masalarında yapayalnız kaldıkları uzun kış gecelerinde, hiç değilse içeride birileri varmış gibi bir görüntü yaratıyorlardı.

Fahişe ise, düzenli olarak, ortalıkta görünecek olan ilk müşterinin üzerine atlamaya hazır bir şekilde, her akşam oradaydı; ama ne mutsuzluk: Hiç müşteri yoktu ortalarda! Etli dudaklarını adeta meme emen genç bir dana gibi ileri uzatıp kirpiklerini rimelliyor, günün birinde kumarhanenin kapısından içeri girecek olan ilk müşteriyi kaçırmamak için de yarı boş oyun masasına çörekleniyordu. Amerikalı; birkaç akşamdan ve barda rahat bir şekilde paylaşılan birkaç viskiden sonra, heceleyerek söylediği bazı sözcüklerle, yaşamına ilişkin bazı ipuçları vermişti.

"Tüm çabalar boşa gidip Meksikalı bağımsızlık savaşçılarının Kaliforniya'daki mücadeleleri tamamen sona erdiğinde ve Amerikan demokrasisine ve tüm yaşamımı adadığım Amerikan soluna olan inancımı tamamen yitirdiğimde, ne yapacağımı bilemiyordum. Hiçbir iş yapmayı da bilmiyordum. Bilir misiniz bilmem; ben sadece profesyonel bir devrimciydim, hani sizin o Konferans'taki dostunuz gibi."

"Ama o aynı zamanda gazetecidir..."

"*Humanité*'de mi? Moskova'daki muhabiri mi? Beni güldürmeyiniz... Ben İngiltere'ye geçtim" diye sürdürdü, "Artık Sam amcanın suratını bile görmek istemiyordum. Uzun bir süre, sadece içki içtim... Sonra bir akşam ama iyiden iyiye sarhoş olduğum bir akşam yani, bu ayrıntı önemli diye söyledim, bir duyuru işittim: Benim gibi hiçbir iş yapmayı bilmeyenlere, krupiyelik eğitimi verilmesi söz konusuydu... Bir insan kendisine bundan daha çok ihanet edebilir mi? Tüm yaşamın boyunca olduğun ne varsa, tümünü yadsımak değil midir bu?" dedi ve öksürmesine yol açan, kupkuru bir şekilde güldü.

"Ertesi gün oraya gittim, hâlâ tam ayılmamıştım. Ama beni aldılar, nasıl olduğunu da anlamadım. Sonunda bir gün, Çekoslovak-

ya'nın bu uzak köşesindeki bu iş önerildi bana... Şirketten elbette. Yani, bu iş için hiç kimse öyle çok hevesli, istekli falan değildi; oradaki meslektaşlarımın hemen hiçbiri, Villa Margaretha'da zengin olma peşinde koşmuyordu. Ama benim artık yitirilecek hiçbir şeyim yoktu. İntihar etmenin bin bir yolu vardır" diye, pek uzaklardan geliyormuş gibi bir sesle bağladı sözlerini ve viskisinden bir yudum daha içti. Sonra, bir tane daha söyledi.

* * *

Alice bu aile otelinden pek çıkmadan, parkta kürcüler arasında ve her geçen gün daha da daralan bir alanda gezinerek, Vera ile birlikte, bir önceki yüzyıldan kalma bir yaşam sürdürüyordu. Havanın pek güzel olduğu bir sabah, iki çocuk ile birlikte parkta bir bankta oturuyorlardı. Çocuklar şarkı söylemesini istediler. Bazen, Elena'nın hoşuna gidiyor diye Volga'nın mavnaları şarkısını Fransızca olarak söylüyor, küçük kız da bunu Rusça olarak yineliyordu. Tamara, oldukça çekingen bir şekilde yanlarına yaklaştı. Alice şarkıyı mırıldandı:

Haydi çek... Haydi çek...
Benim güzel kayığım, küreği çek...

Alice, tıp alanındaki tüm gelişmelere karşın, orta kulak iltihabı geçiren ve ailesini sabahlara kadar diken üstünde yaşatan Karel'e, repertuarını hiçbir zaman aktaramamıştı. Bir zamanlar annesini kendisine Fransız devrimci şarkılarını öğretmesi için epey zorlamış ve bu arada birkaç tane de Rus şarkısı öğrenmişti (Güzel bir gün, Muhteşem Stenka Razin, vd.); ama ortakulak iltihabından mustarip olanların müzik yeteneği olmaz. Alice Ferrier de şimdi Emperyal Hotel'in önünde çocukluk düşlerine dalıyor ve zaman içinde gerilere giderek bu şarkıları anımsıyor, mırıldanıyordu. İlgiyle dinliyordu çocuklar.

Kıyıya akşam inince
Ayaklar suya erince...

Ne var ki bu ideal konuk evinde, hiç kimse pek mutlu değildi. Kür yöneticilerinin gözetimi altında içmelere giden kadınlar ve çocukların, fiziki olarak pek bir sıkıntıları yoktu. Daha çok yapay ve zorlama bir hapis yaşamı sürdürüyorlar ve bunun getirdiği ruhsal ve zihinsel sıkıntılarla, adeta yavaş yavaş ve yasal olarak öldürülüyorlardı. Kaynakların sıcak ve çamurlu suları, insanların can sıkıntısına çözüm olamıyordu; bu durumda onlar da Emperyal Hotel'de bambaşka bir yaşam sürdürüyorlardı. Benzerini daha önce hiç yaşamadıkları ve gelecekte de hiçbir zaman yaşayamayacakları özgür bir yaşamdı bu. Çünkü başka kadınlar aynı şeyleri yaşamaya başlamadan bir hayli zaman önce, onlar ölüp gitmiş olacaklardı. (Elbette bu diğer kadınların kimler olacağına ilişkin hiçbir fikirleri yoktu; bunlar da muhtemelen başka obur ve obezlerdi.) Tümü de buradaki kürler için sıraları geldikçe bu sıkıntıları yaşıyor, bu eziyeti çekiyor, böyle şeylerin yaşanabileceğine ihtimal vermeden geldikleri yerde de bunlarla karşılaşıyorlardı. Pek uzun sürelerle düşünceli bir şekilde, okudukları kitap dizlerinin üzerinde ve parmakları kaldıkları satırda, kımıldamadan oturdukları görülüyordu.

Kuşlar ötüyor, ötecek, daha ötecek

Burada sesin yükselmesi gerekiyordu ve o zaman Alice Ferrier, çok fazla sigara içtiğinin bilincine varıyordu; daha sonra ses yeniden alçalıyor ve sanki o tekne de buzlu sularda ilerliyormuş gibi bir vurgu kazanıyordu:

Benim güzel ahşap kayığım...

Hiçbir şey söylemeden dinleyen Karel, dünyanın ve ırmağın ortasında giden kayığın, buzlu sularda ilerlemesini işitir gibi oluyor ve sanki henüz okuma bilmediği için okuyamadığı kitapların düş âlemlerine dalıyordu. Alice Ferrier, onun kendisini fena halde korkutan bir şekilde, şarkının sözleriyle özdeşleştiğini fark ediyordu.

Birdenbire küçük grubun üzerine bir gölge düştü.

Çek kürekleri, çek...

Siyah elbiseler giymiş bir adam, yüksek sesle onlarla birlikte şarkıya katıldı. Hemen sonra buna bir diğer siyah gölge daha eklendi. Bankın çevresinde hızla yeni bir grup oluştu ve sesleri kuvvetle çınlamaya koyuldu. Çocuklarla kadınları çevreleyen bu halka öylesine yoğun ve tekdüzeydi ki adeta güneşi perdeliyordu ve bu çemberin ortasında günyüzü kararmış gibiydi. Elena ağlamaya başladı. Ne olup bittiğinin bilincinde olmayan Karel, ağzı açık, hiç kıpırdamadan, çevrelerini alan siyahlı adamlara bakıyordu. Alice kollarını gözyaşlarına boğulan Elena'nın omuzlarına doladı, onu banktan kaldırdı ve götürdü. Bir ara geri dönerek oğluna bir göz attı. Elena on bir yaşındaydı; ama bu siyahlar giymiş adamların dünyasına aitti. Karel neler olup bittiğini de hiç bilemeyecekti. Alice Ferrier göğsünün ortasına bir yumruk yemiş gibi oldu. Bütün bunları içine sindiremeyecekti. Ama dünyanın içine yuvarlandığı bu büyük çalkalanmada bu buzlu sular ve kurtların dolaştığı o uçsuz bucaksız ovaların görüntüsü nasıl olacaktı? Elena'yı uzaklaştırırken arkasına dönüp son bir bakış fırlattı: Siyah giymiş adamlar hep birlikte ve acımasızca, Varşovalı kadına saldırıyorlardı. Ağzı hâlâ aralık olan Karel ortalarında oturuyor ve içe dönük bakışlarla olup bitenleri izliyordu. Tamara ona yaklaşmış ve banka, Elena'nın kalktığı yere oturmuştu. Adamların gölgeleri onları çepeçevre sarıyordu. Alice Ferrier, ruhu hafiflemiş bir halde, geri döndü, ayıldı ve daldığı düşten uyandı. Oğlu emin ellerdeydi; Ruslar ve elbette bir çift de saç örgüsü, bu işin sorumluluğunu üstlenmişlerdi.

* * *

Geçen bütün bu süre esnasında, kumarhanedeki fahişe de müdüre âşık oldu ve saçları örgülü Bohemyalı kadın ile kloş şapkalı yaşlı hanım, onu cesaretlendirme işini üstlendiler; bu taşra yaşamında bütün bunlar hoş bir tat olarak belirdiler. Tutkular nereden kaynaklanır? Sıkıntıdan, manevi yalnızlıktan, varlığın boşluğundan ve geleceğin yokluğundan. Belli bir çekiciliği olan bu sert yüzdeki bu ince ve gri çizgilerden tam olarak sezilemese de onun geldiği, hemen yakınlardaki sınırın ötesinde uzanan o dünyanın izleriydi bunlar. Belki de

onları sınırdan ayıran bu kırk kilometrenin etkisiydi. Şöyle ya da böyle, yeteneklerini uygulamayı yavaşça da olsa azalttı kadın. Dikkatini, onlara ayrılan tek masanın üzerine marklarını seren Almanların üzerinde yoğunlaştırıyordu; onlara yaklaşıyor, boynunu teklifsizce ileri uzatıyor ve pek güzel taş bebek gözlerini kırpıştırıp duruyordu. Ama ne kadar uğraşırsa uğraşsın, bakışları sürekli olarak, yüksek şef krupiye taburesinin üzerine herkesten daha üstün imiş gibi tüneyen ve sıkkın tavrıyla herkese mesafeli duran Amerikalının zayıf suratına kayıyordu. O zaman kadının bakışı ne baygın ve süzgün ne de üzerinde çalışılmış oluyordu; dik ve karamsar, biraz da kaygılı olduğu söylenebilirdi. Saçları örgülü Bohemyalı şirinlikler yapıyor, Amerikalıya anlamlı gülücükler atıyor ve dikkatini çekmeye uğraşıyordu. Hiçbir şey söylemiyordu Amerikalı. Gözleri çuhanın üzerindeki jetonlara dikili, ciddi ve uzak duruşunu koruyordu.

Alice Ferrier gelip de bara, akşam viskilerini yuvarlamaya gittiklerinde, bazen bu macerayı kısa cümlelerle yorumluyordu adam; ilgisiz bir tavırla, "Gördüğünüz gibi, izleniyorum" diyor ve koltuğuna yerleşiyordu.

Ama besbelli ki bu akıl dışı aşktan ötürü, bir hayli tedirgindi. Aslında bu fahişeyle belli bir anlaşma yapmış gibiydi: Kadın masalarda dolaşmak ve varsıl müşterileri tavlamak durumundaydı. Zira dünyanın bu unutulmuş köşesindeki kürler kentinde bulunan bu kumarhane, öyle çok da fazla iş yapamıyordu. Başındaki şekilsiz şapkası ile küçük bahislere bakan o sevimsiz yaşlı kadının ise aslında, zarif ve duyarlı bir yüzü vardı ve gençliğinde sevgilileri olmuştu. Onları uzaktan izliyor, bu Fransız kadına aslında ondan hiçbir şey beklemediğini de gösteren üzgün gözlerle ama özel bir dikkatle bakıyordu. Birtakım ayrıcalıkların her yerde söz konusu olduklarına ve elbette tercih edildiklerine dair çokbilmiş bir ifadeyle ve edilgin bir biçimde, içini çekip başını sallıyordu. Gerçekten de küçük bir aile işletmesi ya da genelevine benzeyen bu casinoda, birtakım ayrıcalıkları olduğu çok açık ve çarpıcı biçimde ortadaydı.

Amerikalı her geçen gün biraz daha sinirli oluyordu; elini dudaklarına dek götürüyor ama hemen sonra tırnaklarını yemekten vazgeçiyordu. Yüksek taburesinin üzerinde kıpırdanıp duruyor, dışarıdaki

çam ağaçlarının sivri tepeleriyle aynı tempoda sallanıyordu. casinosu dolmuyor, aynı Çingeneler her gece gelip hemen hemen hiç kumar oynamıyorlardı. Beri yandan profesyonel bir anlayıştan ve uyum gösterme yeteneğinden tamamen yoksun olan bu karnaval fahişesi, gelip kendisiyle herkesin ve tüm personelin ortasında uluorta konuşuyor, ona olan ölümsüz aşkını ve romantik tutkularını açığa vuruyordu! Krupiyelen gülmekten katılıyor, girişteki kadın da o ne zaman dışarıya baksa, arkasından öbürlerine hınzır bir alayla göz kırpıyordu. Barmen müşterilerle dalga geçiyor, âşık kadını da cesaretlendiriyordu. Küçücük köşesinde gülmekten kırılıyor, bundan ötürü de bitip tükenmek bilmeyen öksürük nöbetlerine tutuluyor ama elbette bu onu bardaklarını özenle kurulayıp parlatmaktan da alıkoymuyordu. Bir akşam, sarışın fahişe kederini alkolle boğmuş ve bir Alman müşteriye ilgi göstermektense uzak kalmayı yeğleyerek patronunu öfkelendirmişti. Amerikalı, bu baskı altında, krupiyelerine pek çok kez hâttâ kimi zaman numaralarını bile şaşırarak bir işe yaramayan uyarılarda bulundu. Böylelikle giderek daha da umutsuz bir konuma geldi. Gerçekten de erken yatmalarına izin vermediği için kendisinden nefret eden personelle en küçük bir hata yaptığında bile, kaybediyordu.

Bu durum, eğer hiç beklenmedik bir olay patlak verip sorunları nihai biçimde çözümlemese, giderek daha da kötü bir hal alma eğilimi gösteriyordu. Güzel bir akşam vakti, oldukça karanlık görüntülü iki adam içeri girdiler. Amerikalı onlara kuşku dolu gözerle baktı; ama henüz kuşkularını doğrulamasına fırsat kalmadan, adamlar bir silah çıkardılar; gerçek ve adeta fahişenin aşkı gibi gösterişli bir silah! Saat akşamın sekizine geliyor ve personel televizyonda haberleri izliyordu. Mutlak bir sessizlik oldu ve herkes, hiç kımıldamadan, adeta taş kesildi.

Aslında Amerikalı, belli ölçülerde maceraperest ve sıkı bir herifti. Silahların önünde korkmuş ve ürkmüş gibi görünmedi, üstelik silah çalışabilir durumdaysa da oldukça eskiydi ve pek belirgin biçimde acemi olan bu iki haydut bozuntusunun tehdidine pek kulak asmadı; ama fahişeye korkunç ve ürkütücü bir bakış fırlattı. Kadın bunun nedenini derhal anladı. Amerikalı, bu iki Sibirya ayısının oraya, bir önceki akşam yaşanan olaydan sonra, kendi çağrısı üzerine geldiklerini

sanmıştı. Yüzü karmakarışık oldu, çılgınca bir inkâr çabası jestinde bulundu ve sonunda küçük mafioso bozuntusunun üzerine atıldı. Oğlan korktu, alelacele çakaralmazının tetiğine asıldı ve ateş etti. Kargaşa sona erdiğinde, fahişenin kolunda küçük bir yara belirdi; ama bu, kurşundan değil, katil bozuntusunun parmağındaki şövalye yüzüğün koluna şiddetle çarpmasından ileri gelmişti. Mermi perdelerin kabarık katlarının arasında kaybolup gitmişti; ama namlunun dumanı hâlâ tütüyordu (Alice, bu konularda deneyimsiz olmasına karşın, bu yüzüğün sosyalizm öncesi dönemden kalmış olabileceğini düşündü). Neler olup bittiği çabucak anlaşıldı; fahişenin bu konuyla uzaktan yakından bir ilgisi yoktu. Bu, önceki müdür ile olan eski hesaplarını görmeye gelen yerel mafyanın işiydi. Bu ufak tefek ve pek esmer bir adamdı ve doğru bilgi alamamış olan iki acemi haydut bozuntusu, karşılarında zayıf, uzun boylu ve ağarmış saçlı birini bulunca, bir hayli karmakarışık olmuşlardı. Barmen hemen polisi aramıştı; ama amatör katiller onların gelmesini beklemeden ayrıldılar, Çiganlar da daha olayın en başında ortadan kayboluvermişlerdi. Geriye kalanlar tam üç saat boyunca orada tutuldu. Fahişenin de bütün suçsuzluğuna karşın, olaydan dolayı fena halde gözü korktu ve bir daha da oralarda görünmedi.

* * *

Zaman geçiyordu. Alice Ferrier, yazacağı bir sonraki yol kitabının ön çalışmalarını, valizinin dibinden çıkartmaya karar verdi ve daha o andan tezi yok, sıkıldı. Prag'dan gelen ve ona bir hayli tuhaf görünen bir telefon, kadını ancak yarı yarıya rahatlatmıştı. Karel'e Charles'ın aradığını söylediğinde, çocuk epey düşünceli bir halde, kalakaldı.

"Sence babam günün birinde geri dönecek mi?"

"Elbette."

"Hapse girme tehlikesi yok mu?"

"Hayır. Biz Fransız'ız. Burada Fransızları hapse atmıyorlar. En kötü olasılıkla" diye ekledi, "ülke dışına çıkartıyorlar."

"Ya... Bu kötü bir şey mi?"

"Hiç de değil" dedi aceleyle, yüksek sesle düşünmüş olduğu için

şaşırdı ve bundan ötürü de kendini ayıpladı. "Böyle bir durumda gitmek zorunda kalırız ve hepsi de bu kadar."

Karel, bu şekilde sınır dışı edilmelerinin, pek doğal ve yakın bir olasılık olduğunu düşünüyordu ki sordu:

"Elena ve Pitska ile bir kez daha top oynayabilecek miyim?"

"Bence elbette oynayabileceksin, hem de daha defalarca."

Bunun üzerine Karel, kaygılarından arınmış gibi göründü.

Vera ile birlikte dağda pek çok gezinti yaptılar; ama Charles'ı isyancı dostlarıyla birlikte gördükleri o kafeye gitmekten özenle kaçındılar. Emperyal Hotel'in kartpostallarını ısrarla aradılar ama hiçbir zaman bulamadılar. "Emperyal Rusların dünyası" dedi Vera, gülerek, "ve bir zamanlar Brejnev'in de Çeklere dediği gibi, bizim görüntümüz insanlık dışı. O dönemde Brejnev Çeklere müthiş kırılmıştı."

Günler kısalıyordu. Gece daha da erken bastırıyor ve dağlar tamamen karanlığa gömülüyordu. Burada da tatil sezonu, tıpkı bir sahil kentinde olduğu gibi, yavaşça sona eriyordu. Yağmurlar yeniden başladı. Ağaçların yaprakları yere düştükçe, bir şeylerin öldüğü hissediliyordu. Zaman geçip gitti. Kuşkusuz oldukça kısa bir süreydi bu; ama öylesine hareketsizdi ki uzun gibi geliyordu. Sonuçta Alice, Emperyal kalesinin yükseklerinde yaşarken süre kavramını yitirdi.

Bu yoğun boşluğun içersinde günün birinde, saat on bire doğru, kumarhanedeki adam çıkageldi ve arabasını Emperyal Hotel'in tam önüne, yolcuların bagajlarını boşaltmaları ya da yüklemeleri için ayrılmış olan yere park etti.

Alice Ferrier terasların altında, Karel ve Elena'nın tüneller kazarak ve bir yarış pisti yaparak oynadıkları bir kum havuzunun önünde bulunuyordu. Adamın kendisine doğru yaklaştığını fark etti. Arabasından o her zamanki dik, gergin ve kendine güvenli duruşuyla inmişti. Başkalarının bakışları altındayken fark edilmeden uzun süre yürüyebilmek bir hayli güçtü ve sonuçta o da hemen görüldü ve değerlendirildi. Kadın, herhangi bir hareket yapmadan, suratı tam anlamıyla ifadesiz, adamın yaklaşmasını bekledi. Adam kadının yanına geldiğinde, o kendinden emin havadan uzaklaşmış gibiydi, ne yapacağını bilemediği elini cebine soktu ve karıştırdı. Aceleyle bir sigara çıkardı ve böylece sanki oyalanacak bir şey bulmuş gibi oldu.

Bir an sessizlikten sonra, cevap beklemeyen ve ifadesiz bir sesle, sordu:

"Burada sıkılıyor musunuz?"

"Pek de değil."

"Geliniz."

"Ailevi sorumluluklarım var" dedi Alice; ayaklarının dibinde oynayan Karel ve Elena'yı göstererek.

"Eh, iyi ya; onlar da gelsinler."

"Neden olmasın?" dedi Alice; çünkü aslında o da gerçekten sıkılıyordu.

Arabaya yöneldiler. Alice Elena'yı annesinden izin alması için yolladı ve o sırada Stanĕk'le sohbet eden Vera da hemen izin verdi. Amerikalı arabanın kapısını açtı. Gürültücü ve öfkeli bir Rus onları bekliyordu ve otelin girişini tıkadığı için küfrü bastı. Rus gidip İgor'a şikâyette bulunmuştu ve o da asık bir surat ve çatık kaşlarıyla oradaydı. Amerikalı, sigarasının izmariti dudaklarında, Rusça olarak Elena'yı güldüren ve Rus'u öfkeden büsbütün kudurtan kısa birkaç sözcük söyledi. Rus Alice'e yaklaşmak için bir hamle yapacak oldu ama Amerikalı onu sert bir hareketle itti, adam geriye doğru çekilmek zorunda kaldı. İgor hafif bir gülümsemeyle izliyordu. Amerikalı, iki çocuğu arabanın arkasına oturttu. Alice Ferrier onun çocuklara yönelik düşünceli bakışlarını görerek biraz şaşırdı, kendisi için de ön kapıyı açıp tuttu; ama kadın hâlâ biraz ikircikli, orada öylece dikilmeyi sürdürdü.

"Nereye gidiyoruz?"

"Gerçek sosyalizme. Bu, sizin için biraz değişiklik olur."

Daha fazla soru sormadı kadın ve araba çamların arasındaki yolda ilerlemeye koyuldu. Ancak renkli resimli kitaplarda görülebilen bir Bohemya'yı boydan boya geçtiler, İsviçre'yi andıran ve çocuksu masallardakilere benzeyen dağ yollarını izlediler ve şatafatlı kent Karlsbad'dan yüz kilometre kadar uzak bir sanayi kenti, bir bira kenti olan Pilsen'e geldiler. Ama Amerikalı kent merkezine girmeden önceki bir yan yola saptı ve arabayı perişan durumdaki bir garın önünde durdurdu: Bu, otuzlu yıllardan kalma, beyaz kubbeli, biraz Art Nouveau tarzını andırır bir binaydı.

"Burada, içeride, tütün satılan bir yer var" diye mırıldandı adam. "Sigara alalım."

Yüksek kemerin altından geçip ahşap bir bankoya yaklaştılar. Franz Kafka, buna benzer bir gişede sigorta poliçeleri satmıştı. Yüzyılın başlarının tarzındaki büyük giriş holü, tıpkı Londra ya da New York'takiler gibi, aceleyle koşuşturan yüzlerce insanı alabilecek kadar genişti. Sanat da ihmal edilmemişti: Dört bir yanda, son resmi ziyaretten beri silinip temizlenmemiş, toz toprak içinde sosyalist tablolar ve heykeller vardı. Toz tabakasının kalınlığından, bürokrasinin en az on beş seneden beri Pilsen'i yazgısıyla baş başa bıraktığı tahmin edilebiliyordu.

"Grand Central garına benziyor" dedi Alice, "sanki biraz daha küçük bir örneği." Burayı görünce, New York'a gitmiş gibi olmuştu.

Ama yanındaki Amerikalı, elindeki iki karton sigarasıyla, başını olumsuz anlamda salladı. Kadın onun mırıldandığını işitti:

"Asla. Hiçbir zaman. Bedeli ne olursa olsun..."

Geri döndüklerinde çocukların ortadan kaybolduklarını fark ettiler. Onları aradılar, peronların da bulunduğu birinci kata çıkan merdivenlerden tırmandılar. Burası daha da başka bir dünyaydı. Ayrılma yanlısı Pilsen'in garında çok yoğun ve hüzünlü bir ter ve kirli insan vücudu kokusu vardı. Kara iklimine, bunaltıcı yazlara ve dondurucu kışlara özgü bir kokuydu bu; doğunun iklimiydi ve burada güneye özgü akarsular ve tertemiz yoksulluk yoktu. Büfe, bir zamanlar pek zarif olduğu belli olan yüksek kubbesine karşın, karanlık bir görüntü veriyordu; kararmış duvar kâğıtlarının altında aceleyle atıştıran bıkkın adamlarla doluydu ve havada yoğun bir soğan kokusu vardı: Pek eski döküm ocakların üzerindeki kocaman tencerelerde saatlerdir kaynayan gulaşın kokusuydu bu. Açıkça görülüyordu ki Pilsen garı adeta ölüm döşeğindeydi; helaların kabininde oturan kadına iki kuron verildi, gri, pürtüklü ve sevimsiz üç tuvalet kâğıdı alındı. Sivri ve keskin bir dille konuşuyordu kadın. Sanki öfkelendirildiği takdirde hemen oracıkta boğabilirdi insanı, beri yandan helalar tertemizdi ve çamaşır suyu kokuyordu aceleyle işini görüp çıktı Alice. O perişan büfenin karşısında, içinde bir sürü Çingene'nin bulunduğu, dört bir yanı kırmızı bir bar vardı; çocukları orada, bir kollu kumar

makinesinin başında buldular ve itirazlarına kulak asmadan dışarı çıkardılar. Amerikalı geri dönmeye niyetleniyordu ki Alice, yaya köprülerinin üzerinden geçmek istedi: Oradan, gözlerinin önüne yepyeni bir görüntü seriliyordu.

Bu berbat ve cüzamlı gardan sonra geldikleri peronlar, ellili yıllardan kalma, pasın kemirdiği demir direklerin sıralandığı, rayların arasında biten inatçı otların sardığı bir alandı. Üç demiryolu hattıyla, ortalarında, üzerine minicik bahçesini ısırgan otları bürümüş küçücük bir villa eklenmiş sahanlıktan oluşan peronlar, birdenbire canlanıp neşelenen bir dünya gibiydi. Demiryolu hatlarının ortasına yerleşmiş istasyon şefiyle, tam operetlere yakışır bir taşra düşüydü bu; müthiş tekdüze Avusturya-Macaristan kasabasının hareketsiz sıkıntısı içersinde, başlarına gelen her türlü felakete karşın büyümelerini ısrarla sürdürmüş yediveren gülleri bile vardı. Şef ve güllerini suladığı süzgeçli kovası ile o mükemmel elmalı turtalar yapan, cıvıl cıvıl canlı ve neşeli karısı ve üç çocuğu da gözden kaybolmuşlardı. Ama bu ısırgan otları bürümüş bakımsız bahçenin önünde, bu acı veren terk edilmişlik içersinde bile çok belirgin bir düzen kaygısıyla sıralanmış, henüz boyalarının canlı ve neşeli renkleri solmamış ama kabarıp kabuk kabuk dökülmüş, on iki tane kadar kano vardı. Kim bilir hangi, hiçbir zaman yapılamamış sosyalist etkinlik için getirilmiş ve sayımı için de buraya, iki ray arasına bırakılmış gibiydiler. Bunların tam karşısında ve hattın öbür tarafında, işsiz güçsüz oldukları açıkça belli ama pek mutsuz görünmeyen müşterilere bira ve fanta satılan iki küçük baraka vardı. Uzayıp giden bu peron üzerinde bir de o kalabalığın arasında, sanki bir otoyolda gider gibi bir rahatlık içinde yol alan ve bu barakaların eksilen yedeklerini tamamlamak üzere gelmiş olduğu belli, dev boyutlarda bir bira kamyonu görülüyordu. Sıradan insanlar, ana babalarının ellerinden tutmuş çocuklar, rayların arasındaki ahşap traverslerin üzerinden büyük bir rahatlıkla geçiyor, bir tek görevli de onların bu kural dışı rahatlıklarına engel olmayı aklından bile geçirmiyordu. Ama elbette her özgürlüğün bir bedeli vardı ve Prag treni hayli geciktiğinde onun geleceğinden umudu kesip rayları böylece geçmeye kalkışan kimileri, bu özgürlüklerinin bedelini burada, rayların üzerinde parçalanarak ödemiş-

lerdi... Ama bu saatte kaygısız bir şekilde, yuvarlak hatlı, küçük ama açılabilir pencereli eski trenlere binmeye gidiyor, yolculuk esnasında yüzlerini rüzgâra veriyorlardı...

Alice Ferrier, efsaneler diyarına gidebilmek için tüm Amerika'yı boydan boya geçmesi gerektiği düşlerini kuruyordu. Amerikalıyı o küçük büfenin küçük salonunda oturmaya zorladı. İlk ürpertilerini daha Emperyal'deyken sezdiği, hiçbir zaman ulaşılamayan o kayıp dünya, önündeydi. Başka hiçbir şey de hiçbir zaman olmayacak, olamayacaktı.

"Buraya gelirken aradığım şeyi buldum" dedi, Amerikalıya.

"Neydi bu?"

Adam gri elbisesinin içinde kaskatı ve dik, elinde kantinin büyük ve süslü porselen fincanıyla, o soylu kemerin altındaki eski püskü bankta oturuyordu. Arkalarından, kantin çalışanlarının kahkahalarla bezenen söyleşilerinin ve uzun formika masaların üzerine koyulan tabak çanakların sesleri geliyordu.

"Bu gezinin amacı gerçek sosyalizmi görmekti, değil mi?" diye sordu Alice, açıkyüreklilikle.

Adam bıkkın bir tavırla başını salladı. Oturduklarında, yanda oturan ve kötü biçilmiş ve dikilmiş bir takım elbise giymiş olan bir başka adam, başını hafifçe çevirip onlara bir göz atmış, sonra yeniden sosyalist bir adamın düşüncelerine gömülmüştü ve bu düşüncelerin hiç keyifli şeyler olmadığı, kolayca fark edilebiliyordu.

"Ben de Moskova'da yaşadım" dedi aniden, Amerikalı.

"Lux Hotel'de mi?"

Kısa ve keyifsiz bir şekilde güldü.

"Beni bu kadar yaşlı mı buluyorsunuz?"

"Özür dilerim, dalmışım..."

"Gizli polisin sabahın köründe gelip insanları uyandırdığı zamanlar... Hiçbirimizin yaşamadığı o devrimci dönemler, değil mi?"

Alice Ferrier herhangi bir cevap vermeden, dimdik baktı. Bu adam zaman dışı bir maceraperestti. O da deniz kıyısı bir yeri ve geceleri seviyor olmalıydı ve her şey için çok geçti artık, sosyalizm için, macera için ve yaşamları için... Belki de yolculuğunu durdurabilir ve burada, karşısında oturan bu adamla, yaşamaya devam edebilirdi.

"Onu hâlâ seviyor musunuz?" dedi Amerikalı, dalgınca.

"Sosyalizmi mi?

"Hayır, kocanızı."

Ne cevap vereceğini bilemedi. Kısa bir süre sonra, mırıldandı:

"Biliyor musunuz; gelmiyorlar, telefon da etmiyorlar. Gerçekten de kaygılanmaya başladım."

Adam elini uzattı ve kadının elini okşadı.

"Kaygılanmayın, bu işleri uzun zamandan beri yapıyorlar. Onlar bunlara alışıktır. Sorguya çekilseler bile, serbest bırakılacaklardır. Günümüzde artık öyle çok uzun cezalar yok. En kötü dönemler, geçti. Artık 1950'de, hatta 79'da bile değiliz."

Konuşmaları, Karel ile Elena'yı onlara doğru getiren neşeli bir Çingene tarafından kesildi. Böylelikle bir kez daha çocuklara doğru dürüst göz kulak olamadıklarını görmüş ve anlamış oldular.

Çingene, koskocaman bir gülümsemeyle "Patron, kollu kumar makinelerinin sadece büyükler için olduğunu söylüyor" derken, iki holiganı onlara teslim etti.

"İyi" dedi Amerikalı, "Yemeğe gidelim mi? Mutlaka acıkmışsınızdır, değil mi?!"

Çocuklar gayet neşeli bir şekilde onayladılar. Adam onları kentin merkezindeki eski bir meydana götürdü. İğrenç ve küçük restoran, havanın pek güzel olmasına karşın dışarıya masa koymamıştı. Amerikalı, görüşmek üzere canlı ve kararlı bir yürüyüşle içeri girdi. Patron ona biraz şaşkın ama düşmanca olmayan bir tavırla bakıyordu. Sonuçta kare biçimindeki bu pek geniş, bomboş ve perişan meydana bir masa ve dört koltuk çıkardı; onlar da orada, güneşin altında, yiyip içtiler. Elena bile söylenecek hiçbir şey bulamadı.

Yola çıktıklarında kuşluk vaktiydi. Sağda solda minicik dağları andıran küçük tepelerin serpilmiş olduğu, geniş bir vadide ilerliyorlardı ve su birikintileri de küçük birer gümüş göl gibi görünüyordu. Çocuklar uyuyorlardı.

"Benzinimiz bitiyor" dedi birdenbire, Amerikalı.

"Ne yapacağız? Arabada mı uyuyacağız?"

"Bakarız."

Sonra bir yol kavşağında, mucizevi bir biçimde, Amerika'daki bir

çölün yol kavşaklarında olduğu gibi, gecenin saat onunda bile hâlâ açık olan bir akaryakıt istasyonu, pek eski pompalarıyla karşılarına çıkıverdi.

Arabayı durdurdu ve klakson çaldı. Kendisi de Midwest'in ovalarından çıkmışa benzeyen, ufak tefek ve yuvarlak bir adam belirdi. Amerikalı, kadını ceketinin yeninden yakalamak için ona doğru eğildi ve adamın kokusu Alice'in dikkatini çekti: Tütünle karışık hafif bir Batı parfümü kokusuydu bu. Adam ona hafifçe dokundu, kadın da hafifçe ürperdi. Arkaya bir göz attı; çocuklar uyanmamışlardı. Hatta tam bir baş belâsı olan Elena bile, derin bir çocuk uykusunda, dalıp gitmişti. Adam arabadan çıktığında Alice onu hatırladı ve pencereden eğilip dudaklarındaki sigara izmaritini aldı. "En temel güvenlik önlemi!" dedi. "Sonuçta, bir akaryakıt istasyonundayız." Filtresiz sigaranın izmariti adamın dudağına yapışmıştı ve kadın onu çekip alınca, küçük bir kâğıt parçası koptu ve orada yapışıp kaldı. Özür dilemedi kadın.

Gece ilerliyor ve ıssız yollarda gidiyorlardı. Öyle ki, Alice bir an tamamen kaybolduklarını sandı; ama birdenbire bir tepenin üzerinde bir ışık, onları durdurdu. Bariyer yoktu; ama üzerinde büyük bir X harfi bulunan bir pano konmuştu. Alice bunu tanıdı; çünkü çocuklar için basılmış kitaplarda aynısını görmüştü. Kırmızı bir ışık da yanıp sönüyordu. Amerikalı arabayı durdurdu ve kontağı da kapattı.

"Tren mi geçecek?" dedi Alice, pek emin olmayan bir sesle.

"Elbette. Uzun sürmez."

"Ama herhangi bir gar yok!"

"Peki ama sizce bu başka ne olabilir?" dedi adam, soğuk, adeta beton gibi bir ifadeyle.

"Ama, bakın, her tarafı yabani otlar kaplamış... Sarmaşıkların ne kadar uzadıklarını görmüyor musunuz? Buradan hiçbir zaman hiç kimse geçmez!"

Adam, bir sigara yakarken mırıldandı:

"Bakalım... Göreceğiz."

Karanlık uzun süre devam etti. Mutlak bir sessizlik vardı. Sonra bu pek sakin ve dinlendirici manzaranın ortasında, Orta Avrupa'ya özgü bir oyuncak gibi, tamamen çocuksu, sarı-kırmızı renkli, küçük

bir tren belirdi. Yatak odasına yerleştirilmiş rayların üzerinde dolaşanlar gibi, şu her tarafı yuvarlak eski uzun yol otobüslerinin kardeşleri gibi, çocuklara özgü bir puzzle oyunundaki gibi bir trendi bu. Yol boylarında dizilen beton ve kerpiç duvarlı, çatıları kiremitli evler için öngörülmüş bir tren... Geçip gitmesi umulurken, birdenbire durdu; ıssız arazinin ortasında, sanki bu tek tük yapılardan başka bir şey tarafından çağrılmış gibi. Tek bir yolcu inmeye hazırlanıyordu. Basamağın üzerinde dengesini bulmaya çalışırken arkasına dönmüş, kondüktörle vedalaşıyordu adam. Sarmaşıklar ise paramparça oldular: Yolcu basamaktan üstlerinden sıçrayarak, hemen az ötede, kırık betonun üzerine atladı. Yavaşça tekrar yola çıkan trene dönmeksizin bir el hareketiyle selam yollayıp "Ahoj!" diye bağırdı, sonra da elleri ceplerinde, ıslık çalarak yürümeye baladı.

Alice Ferrier aynı görüntüyü, onu Karlsbad'a getiren trendeyken, Üç Ayılar ormanından geçerken de görmüştü (bu ne zamandı?). Tıpkı bunun gibi toz toprak içinde ve neşeli bir tren. Ama o ormanın derinliklerinde, bilinmeyen koruların oralarda bir yerlerdeydi. Bu kez ise bulundukları yükseklikten tepeler görünüyor ve mesafelerin uçsuz bucaksızlığı algılanabiliyordu. Burası ülkenin ortasındaki büyük ovaydı, Avrupa'nın yoğun yerleşim almış merkezi bir yeriydi; bu tren ise sınırları geçiyor, kıtanın düşlenen uzak sınırlarına doğru gidiyordu. Aslında böyle bir trenin hiç var olmaması gerekirdi. Nasıl oluyor da bu ülkede ona akıl dışı gelen ve olgunun bu boyutunu tek fark edenin kendisi olduğu birtakım şeyleri herkes normal, hatta sıradan bulabiliyordu? Adam kontak anahtarını çevirerek motoru çalıştırdı. Kadın, günün birinde bu sarı-kırmızı trenin de tıpkı Bad I gibi, üzerine "onarım için kapalıdır" tabelası konularak bir kenara çekileceğini düşündü; öbürü için de daha en başından itibaren böyle bir şey düşünüp kaygılanmıştı... Bu tren sanki şimdiden sonuna doğru gidiyordu ve yolcuları da onun toz toprak içinde dağılıp gidişini görüyorlardı. Ama durmadı, sakin ve kendinden emin bir şekilde, pencereleri sarı ve belli belirsiz bir ışıkla aydınlanmış olarak yoluna devam etti; düdüğünü uzun uzadıya öttürüp mutlu Bohemya ovasını çınlattı, yarı karanlığın içinde, pek hafif eğimli tepelerin arasından geçip gitti.

10

Girdabın Dibinde

Kışlık Saray'ın etrafı molozlar ve düzensiz biçimde parçalanmış, kenarları keskin, kırık döşeme tahtalarıyla doluydu. Karlar, öndeki topların üzerlerini örtmüştü. Zafer muazzamdı; olağanüstü büyük bir kalabalık, tüm Rusya'yı boydan boya geçerek halkı tiranlığa karşı ayaklandıran büyük Lenin'i getiren kurşunlu trenin etrafını almıştı. Bundan sonra her şey değişecekti artık. Lenin alkışlar arasında geçiyordu ve çizmeliler için kaçıp savuşma zamanıydı. Hiçbir şeyin nasıl olacağı belli değildi. Her şey saçma sapandı. Bu yüzleri belirsiz insan kalabalığı yükseldikçe yükseliyordu ve o, bütün salonlara girip çıkarak Karel'i arıyor, adını sesleniyordu; çünkü belirsiz bir zamanda arkasına dönüp baktığında, Karel'in orada olmadığını fark etmişti ve birdenbire, tarif edilemez bir korkuyla uyandı.

Alice Ferrier yatağında doğruldu, kalbi çok hızlı atıyordu ve hemen yalnız olup olmadığını kontrol etti. Öfkeliydi ("Nereye gitti yine, bu Tanrı'nın cezası çocuk?!") ve hemen bir koltuğun üzerine bırakmış olduğu pantolonunu giydi, üzerine bir kazak geçirdi, karmakarışık saçlarını düzeltmeyi bile akıl etmeden ve gözlerini ovuşturarak oğlunu aramak üzere, Emperyal Hotel'in uzun koridorlarını arşınlamaya koyuldu. Kalbi hâlâ çok hızlı atıyordu. Koridorlar gizemli bir biçimde boştu ve tıpkı Kışlık Saray'ın çizme seslerinin yankılandığı salonları gibi bitip tükenmek bilmiyorlardı. Karel'i bir alt katta, Pitska'yla birlikte buldu. İkisi, birlikte pek meşgul gibiydiler: Tombul doktor Kalinoşka'nın muayene odasının kapısına, büyük bir özenle, bir maytap yerleştirmeye uğraşıyorlardı. Alınması gerekli bir önlemdi bu; çünkü Doktor Hanım onları ne zaman kapısının önünde görse, oldukça yüksek bir sesle azarlıyordu. Alice Ferrier bu iki iflah olmaz holiganın popolarına sıkı birer şaplak aşketti ve Karel'i, ("Nereye kayboldun böyle; korkudan ödümü patlatıyorsun!") göz kulak olması ricasıyla Vera'ya götürdü. Kendisi, dışarı çıkıp biraz dolaşma ihtiyacı duyuyordu.

Emperyal Hotel'den kent merkezine inen çimenli yolda geniş adımlarla ilerledi, böylesine büyük bir korkuya kapıldığı için hâlâ çok öfkeliydi. Tamam, tüm bunlardan o sorumluydu; ama bu iş hiç bitmeyecek miydi? Tepla boyunca sıralanan eski sarı evler, sanki dostça eğilerek onu selamlar gibiydiler. Alice Ferrier artık bu görüntülere alışmıştı, birbirine dolanmış bir arapsaçına benzeyen elektrik kabloları ve bu harap evlerin içinde bitmiş olan ağaçlar onu şaşırtmıyordu. Sadece modern sanat diye yapılmış pek çirkin bir ahşap kaide üzerine konmuş Lenin'in heykelinin önünden geçerken kalbi ve midesi sıkışıyor, bu da onu olağanüstü öfkelendiriyordu.

Böylelikle mutsuz ve hızlı bir yürüyüşle Termal Hotel'i görebileceği bir noktaya kadar gelmişti ve turizmin oldukça hareketsiz olduğu bu dönemde, o yumuşacık görünümlü evlerin arasında bir hareket sezer gibi oldu. Doğrulayamayacağı bir düş, gözlerinin önünden geçti ve gerçeğin içine boylu boyunca daldı: Adamın biri, tıpkı ilk günkü gibi koşuyordu. Bir polis de arkasından kovalıyordu. Sonra iki, daha sonra da üç oldular. En arkadan da bir araba geliyordu. Te-

kerlekleri gıcırdıyor, viteslerinden sesler geliyor, sireni çalıyordu. Araba kaldırımlara inip çıkarak ilerliyor, yayalar deliler gibi kaçışıyor, daha sonra da yerlerinde donup kalarak neler olup bittiğini izliyorlardı.

Alice Ferrier, en sonunda Termal Hotel'in önündeki köprünün ortasında sıkıştırılan adamı görebilmek için adımlarını hızlandırdı. Sirenleri çalan araba, köprünün bir tarafını tıkamış, yaya olan polisler de öbür tarafı tutmuşlardı. İnsan avı sona ermişti. Biraz daha ilerlediğinde bu tuzağa düşen avı gördü ve tanıdı; ama nedense hiç şaşırmadı, adeta daha ilk andan itibaren, avcıların önünden kaçan kurbanın kim olduğunu tahmin etmişti. Bu, her zaman giydiği pırıltılı, eski ve buruşuk mavi takım elbisesiyle ve şaşkın haliyle, Pavel'di. Köprünün öbür tarafında, Termal Hotel'in önündeki avludaki Alice, bir polisin ilerlediğini ve Pavel'in kafasına vurduğunu gördü. Pavel köprünün korkuluğuna tutundu ve oraya yapışmış bir halde kalakaldı; bacakları bükülüyor, şakağı kanıyordu. Artık fazla oluyorlardı; diye düşündü sonraları Alice; düşünecek zamanı olduğunda zira o anda düşünmek için bir an bile kaybetmedi. Polisleri ve orada birikmeye başlayan meraklı aylakları bir kenara itti, coplu polise yöneldi ve Fransızca olarak bağırdı ona: "Buna hakkınız yok. Bu, sosyalist meşruiyete aykırı." Ama o daha bu sözcüklerin ne kadar saçma olduğunu kavrayamadan polis hızla ona döndü, dikkatle baktı. Gözlerini ondan ayırmadan ama ona dokunmadan, sert bir tonda bir şeyler söyledi. Alice Ferrier o anda bunu kahramanlık yapmak için yapmadığını anladı. Bu sadece basit bir Batılı tepkisiydi; düşlerine bile giren teröre yenilmiş olmanın öfkesiydi. Ama artık çok geçti, pek de kendinden emin olmayan bir ses tonuyla "Buna hakkınız yok" diye yineledi. Polisin bakışları altında, Pavel H'nin titreyen bacaklarının önünde, sırasının geldiğini ve öbürlerinin ondan önce buldukları şeyi edinmesinin zamanı olduğunu kavradı: Cesaret! (Bu kez yanında ona kuşkulu bir ses tonuyla buranın polisiyle henüz hiç karşı karşıya gelmemiş olduğunu söyleyen bir Jiři de yoktu.) Gözlerini üniformalının gözlerine dikti ve daha şimdiden iyice yükselmiş olan ağustos güneşinin altında, o kıpırtısız nehrin ortasında, o tanımadığı alanın göbeğinde, nerede bulabileceğini bilemediği o cesareti arayarak

dik dik baktı. Önce öfkeyi ve derin bir hoşnutsuzluğu buldu; ama bu cesaret duygusu değildi. Hemen arkasından adaletsizlik duygusunu ve polisin hoyrat ahmaklığına yönelik bir horgörü hissini yakaladı; ama bu da cesaret değildi. Bu süreçte yol alırken öyle bir an geldi ki o iğrenç, alçaltan korkuyla karşılaştı (titrediğini fark etmişti) ve onunla mücadele etti; bedenini kasarak ve zorlayarak, bir tür yalvararak, öteledi ve erteledi bunu. Daha öteleri de aradı; ama sadece öfkeyi, tepkiyi ve kararsızlığı bulabildi. Polis de korkuluğa tutunmuş olan Pavel H de kıpırdamıyorlardı. Alice Ferrier cesaretini arıyor ama bulamıyordu, dünya kıpırdamıyor ama dönüyordu; sakin görüntülü bir denizde birdenbire oluşan bir girdabın dibine doğru iniyordu sanki. Polis ona bakmayı sürdürüyordu, çevrelerindeki diğer insanlar da kıpırdanmaya başlamışlardı ve zaman çılgınca bir hızla akıyordu. Girdap, adına mutlak terör denebilecek olan o sessizlik ve kıpırtısızlık noktasına vardığında, Alice Ferrier de aradığı cesareti bir türü bulamadığını fark ettiğinde, nefes bile alamadan, gözünü bile kırpıştıramadan, farların gözünü aldığı bir tavşan gibi donmuş, kalakaldı.

Sonradan bu anın uzun sürüp sürmediği sorulacak olsa, "sonsuzluk kadar" derdi. Oysa aslında kuşkusuz çok kısa bir süreydi bu. Girdabın dibindeyken, uzaktan adeta dans ederek geçen pek belli belirsiz bir noktayı yakalamıştı. Pek eski birtakım algılarla karışan, hayli unutulmuş bir algılamaydı bu. Yüzyıllar akıp geçiyordu; ama hepsi de kendi içlerinde donup kalmışlardı. Köprünün başındaki aylak işsiz güçsüz takımının düşmanca tavırlarını belli belirsiz de olsa fark ediyor ("Bu turistler ne halt yemeye gelip bu işlere karışıyorlar?"), kendini ne kadar gülünç bir duruma düşürdüğünü anlıyordu. Ama onda olmayan o cesareti ararken, gülünç olma duygusunun anlamsızlığını da fark etti; bu da tiran baskısının cabadan bir aracı, işkenceci celladın sonsuz tuzaklarından biriydi. Daha önce başkalarının da başına gelmişti bunlar, bunu düşünmek onu daha da cesaretlendirdi ve kendisini daha az yalnız hissetti. Pavel'e baktı Alice, berrak gözlerinde belirsizlik okunuyordu. Onun kendisine bakışlarında da düşmanca bir şey vardı; onda bile! Diğerleri gibi akılcı davranamıyordu ve böyle beklemekten ötürü çok acı çekiyor gibi de değildi;

kirişi kırmak istiyordu ve bunu hemen yapmak istiyordu. Kısık bir sesle ona seslendi Alice: "Pavel..." Ama yapılması gereken şey bu değildi. Kapana yakalanmış bir hayvan gibi, dehşete kapılarak sıçradı adam. Onu tanımıyordu, onu daha önce hiç görmemişti. Tepinmeye başladı, bir şeyler mırıldanıp duruyordu. Kadın onu yatıştırmak istedi; ama adamın bakışları onu delip geçiyordu sanki... Polis Pavel'e bir kez daha vurdu ve onu yere düşürdü. Alice Ferrier sıçradı ve polise bir kez daha ama bu kez Almanca olarak bunu yapmaya hakkı olmadığını haykırdı ve yere, Pavel'in yanına diz çöktü. Polisin onu tekmeleyerek kaldırmasını beklemedi değil; ama adam onu şaşırtan bir biçimde, herhangi bir tepki vermedi ve el telsiziyle konuşmaya başladı. Alice destek bekledikleri sonucunu çıkardı ve Pavel'in elini tutmak istedi; ama bunu geri çevirdi adam.

Bunun üzerine bakışlarını kaçırdı ve kafasını kaldırdı; karşısındaki Termal Hotel'i gördü. Çıplak güneşin altında, olanca çirkinliğiyle dikiliyordu bina. Ama yine de bildik bir yerdi onun için; o komünist beton yığınında, bir sürü de mutlu anısı vardı... Bütün bunlar, kaçınılmaz olarak, bu çirkinlikle yan yana duruyorlardı ve kadının giderek cesareti kırıldı. Kalbinin ona acı vererek sıkıştığını hissediyordu; çünkü Termal Hotel olması beklentisiyle yapıldığı gibi, halkın sarayı olamamıştı; çünkü halkın mutlu olabilmesi için babasının evine girer gibi girebilmesi gereken tüm diğer saraylar gibi, o da böyle bir konumu ıskalamıştı. Ama her şeye karşın (ana babasının tersine o, bu 'her şeyin', müthiş ve korkunç şeyler içerdiğini biliyordu), vücuduyla ve ruhuyla, bunun bir parçası olmak istemediğini de biliyordu; dünyayı çirkinleştiren ve Pavel H'nin şakağından kanlar akıtan şey de buydu... Dünyadaki yaşamı bir cehenneme çeviren bu şeyin, böyle olmasını da istemiyordu... Zira her şeyi bilen ve bu 1987 senesinde, artık her şeyin farkında olan Alice Ferrier, yine de odaklanmış, saplantılı, çılgın ve aptalca takıntılı bir kalp taşıyordu. Tıpkı korkunç bir fırtınadan sonra, üzerlerine yıkılabileceğini bile bile yine de o barakaya girenler gibiydi; o çökmek üzere olan ahırlarına dönen evcil hayvanlar da böyle değil miydi? Termal Hotel'in kahverengi metal çubuklarına doğru atılan bu inatçı yürek, bir yanıyla yaşamı berbat eden her şeye itiraz ederken, beri yandan da öf-

ke dolu ama tükenmiş bir güçsüzlükle "ben buyum" ve "başka türlü olabilmek için hiçbir şansım yok" der gibiydi.

Acaba karmaşa içindeki yüreği, umutsuzluk ve korku içersinde mücadele ettiği ve bizim unuttuğumuz bir zamanda başka bir şey onu harekete geçirdiği için mi yanılmıştı? Yani onu böyle tedbirli olmaya iten şey neydi ve bizlerin olmadığımız, bulunmadığımız neye ve hiçbir zaman geçmediğimiz ve anımsayamadığımız nereye doğru atılıyordu? Bu tedirgin ve aptal yürek, bazı şeyleri bizlerin dışımızda da anımsıyordu. Kuzeyde bir yol kavşağında, tramvayların sarsıntıları arasında terk edilmiş tedirgin ve aptal bir köpek gibi... Onu Termal Hotel'deki mimari faciaya götüren bu inatçı yürekti ve onun, hiç de saldırgan olmayan bir simgeden başka bir şey olmadığı tüm facialar için söz konusuydu bu. Onu özellikle "ben böyleyim" diye yinelemeye zorlayan şey neydi? Hayır, bu genlerinden gelen bir şey değildi; çünkü Alice Ferrier kan bağının hemen hemen hiçbir anlamı olmadığını, bunun bir kazadan başka bir anlam taşımadığını iyice öğrenmişti. Herhangi bir biçimde bir soy ağacı kaygısı taşımıyordu, ailenin bir olağanlıktan öte bir şey olmadığını biliyordu. Bu daha doğarken bir başkasının lehine feragat edilebilecek bir ayrıcalık getirmiyordu insana; onun için bu aile, Komünist Partisi'ydi. Ama ona gösterilecek olan sadakat de başka bir aileye gösterilecek olan sadakatten farklı olmayacaktı; çünkü Alice günün birinde ve günü geldiğinde, daha yüksek çıkarlar söz konusu olduğunda, bir aileye de ihanet edilebileceğini öğrendiği bir eğitim almıştı. Ama onun o aptal yüreği hâlâ ve daima, "ben buyum, ben böyleyim" dedirtiyordu ona ve bu kabul edilen bir hatadan ya da sorumluluktan ötürü değildi. Zira Alice Ferrier'ye böyle bir şeyi öğreten herhangi bir şey, hiç olmamıştı.

Derin bir iç çekti ve yeniden onlara doğru ilerledi. Pavel, düşünceli bir halde, hâlâ yerdeydi; başından ağır ağır akan kanlar asfaltın üzerinde küçük bir gölcük halinde birikmişti. Buna karşın köprünün öbür tarafında, arabanın etrafında, hayli yoğun bir hareketlilik vardı. Pavel hafifçe kımıldadı ve bunun üzerine şakağından akan kanlar gözüne süzüldü; o zaman polis de ona doğru hareketlendi (sanki Pavel H ayağa kalkabilecek ve kaçabilecek bir durumdaymış gibi!)

Ama Alice onu öylesine kararlı bir el hareketiyle durdurdu ki herhangi bir itirazda bulunmaksızın, geriledi adam. Pavel'le birlikte girdabın dibine doğru inmeyi sürdürüyordu Alice; bunun onların ortak yazgıları olduğunu ve oraya varmak için doğuya doğru kör bir kararlılıkla ve saplantıyla uzun bir yol almış olduğunu nihayet anlıyordu. Alice Ferrier bu yolculuğu sürdürdü. Bir an için kayıp zamanın içersinde gezinen ama şimdi orada, Karlsbad'da hazır bulunan ruhu, hiçbir şekilde kendini sakınma kaygısı duymaksızın öne atılmıştı; sürekli yalpalayarak ama her defasında sonunda suyun yüzeyine çıkmayı başararak, geniş zamanda gezinmeyi sürdürüyordu. Bir an için en derinlere fırlatılmış olan pruva bodoslaması, yeniden dikilip yıldızlara dek yükseliyordu. Sonra başını çevirdiğinde, solda bir nokta dans edip duruyor, ulaşılmaz bir yere çekilip Karlovy Vary'nin geçmiş tüm gösterimlerini bir kez daha gösteriyordu. Daracık Tepla Vadisi'nin dibinden gözlerini kaldırınca, uzakta, dağda, çamların arasından kıvrılarak uzaklaşan bir araba gördü. Gözleriyle izledi onu; zırva olduğunu biliyordu ama yine de o arabada olmak, uzun süredir ummak istediği bir yolculuğa çıkmak istedi. Bir an kendini kalenin eteğindeki yer ölçümcüsünün yanında gördü; adamın nasıl da ulaşılmaz ve ezici olduğunu hissetti ve sadece Çeklere özgü olan, kendisinin hiçbir zaman onlarla paylaşmadığı o mutsuzluk duygusunu tanıdı. Tüm duyuları uyarılmıştı ve o anda o kaleye uzun bir zaman boyunca giremeyeceğini, kalenin girişlerinin pek kısa bir süre sonra kendisine tamamen kapanacağını kavradı, algıladı. O sırada Karlsbad, o kaleydi: Oradan çıkmak, daha sonra da oraya geri dönebilmek için, elden gelen her şeyi yapmak gerekiyordu.

Hafif bir duman yayıldı havaya. Birisi başının üzerinden sigara dumanını üflüyordu; arkasından geliyordu duman. Pavel'i ürkütmemek için yavaşça arkasına döndü ve casinodaki Amerikalı görüş alanına girdi. Kalabalığın arasından sıyrılarak geçmiş ve dudağında belli belirsiz bir kıvrımla, ön sıraya gelmişti: O her zamanki tiksinti ifadesiyle. Alice daha ilk bakışta onun kurtarıcı konumunda olmadığını kavradı; bir kez daha bu pek yumuşak ağzı, dağınık ve düşünceli, dalgın hali gözlemledi. Çünkü bu adamın asıl düşünceleri terörün, yıkılışının ve başarısızlığa mutlak ikna olmuşluğunun içerisinde eri-

yip gitmişti. O anda bu adam onun düşmanıydı, ona yardımcı olmayacaktı, böyle bir şeyi yapabilmenin olanaklarını pek uzun bir süre önce yitirmişti. Bunu kaleye doğru çıkan o dik patikada birikmiş olağanüstü kar tepelerini aşarken, yer ölçümcüsünün ardından acı yüklü küçük adımlarla ilerlerken kavradı. O yumuşak ağız sertleşmişti ve iki nefes arasında dudaklarını daha da sıkıyordu, canı nasıl da sigara içmek istedi Alice'in! Tıpkı onun gibi, ciğer dolusu içine çekmek... Ama hayır, hiç kuşkusuz sırası değildi bunun. Pavel ona hiç bakmıyor, orada öylece, yaralı bir hayvan gibi duruyordu. Yeşil-bej elbiseli polisin elleri kalçalarının üzerindeydi ve tümü birden dönerek düşüyorlardı. Tüm dünya hareket halindeydi.

Sonra birdenbire Alice, bu kımıltısız terörün içersinde bunu düşünmesini gerektiren hiçbir neden olmaksızın, dağdaki kır kahvesinin sekisinde toplanmış başkaldırıcıları anımsadı; kepenkleri kapalı ve duvarları da filbaharlarla kaplı olan kır kahvesiydi bu. Birdenbire onda olmayan o cesareti buluverdi, pek çok yararsız çaba ve girişimden sonra, nihayet, bu güç ve zahmetli işi başarmak için ihtiyacı olan doğrulamayı çözümledi... Bu heriflerin aslında birer bozguncudan başka bir şey olmadıklarını, kendilerinin de Bohemyalı olarak adlandırılmaya hakları olduğunu, kendilerinin de bu olduklarını ve bundan başka da bir şey olmadıklarını hissetti. Dünya böyle adlandırıldığından beri bu böyleydi; önünde gördüğü düşman tavırlı ve endişeli adamlar da Bohemyalıydı ve hiç kimse bunu yadsıyamaz ve bu adı onlardan alamazdı. Bunu, içinde ilk kez olarak bir hoşluk duyarak düşündü. Her ne kadar Pavel görülür bir şekilde kendinden geçiyor ve her ne kadar Alice, onun giderek bir mum gibi söndüğünü görüyorsa da zamanın pek o kadar da fazla olmadığını ve kimi zaman, nesnel özgünlüklerin de canlanıp dirildiklerini anlıyordu. Pavel bu girdabın dibinde boğuluyordu; öykünün sonunu göremeyecekti Böylelikle o gün, filbaharlarla kaplı yıkık dökük duvarın önünde yaşamdan bir kesit gözlemlemişti ve bu ancak pek ender yaşanabilen bir deneyimdi; yaşamının geriye kalan bölümü için eşsiz bir kazanımdı. Bu her an ısırmaya hazır adaletsiz adamlar, kendisinin büyüdüğü o hizmetçi odalarında düşlediği yırtıcı ve ulaşılmaz Bohemyalılar değildi; o karanlık sokaktaki daracık ve dipsiz bir kuyuya ben-

zeyen dükkândaki kukla tiyatrosunun oyuncularına da benzemiyorlardı. Artık çoktan büyümüş ve sonra da ölmüş çocukların pişmanlıkla anımsadıkları kuklalar... Bu küçük ve dar sokak, bu tiyatronun sahnesiydi sanki ve bu çocuklar, bu filbaharlarla örtülmüş yıkık dökük duvarın meşru sahipleriydi. Onlar, polisler tarafından izlenip kovalanmış olan Bohemyalılardı. Kendisi ise eşi görülmedik bir şansla, zamanın ta kendisi olan bu sürecin ayrılmaz ve vazgeçilmez bir parçası haline gelmişti; o da artık onlardan biriydi; hem yadsınamaz, hem de asla onaylanamaz olan bir suçluydu. Belki de ona özgü bir nitelik nedeniyle herhangi biri tarafından dışlanamaz, itilip kakılamazdı: O Komünist Partisi'nin doğurup biçimlendirdiği bir çocuktu; hiçbir yabancının ne öğrenebileceği, ne anlayabileceği, ne de tam anlamıyla kavrama olanağını bulabileceği bir ana dil gibiydi bu. Henüz Karlsbad'dan çok uzaklarda iken Parti yöneticilerinin Komünist Gençlik üyelerine aykırı birtakım hedefler gösterdiklerini bizzat işitmemiş ve bu talimatlara gözü kapalı itaat etmemiş miydi? Bunlar tıpkı artık görmek bile istenmeyen ama bir türlü de yüz çevrilemeyen, huysuz ve geçimsiz bir babanın emirlerine itaat etmek gibiydi. Onlar hiçbir zaman ayrılamazlardı; ama denk giden birtakım rastlantılar onu cellatlarının yanına yerleştirmişti ve gözlerinin önünde canlanan bu zamanları ne yadsıyabilir, ne de silip atabilirdi; o barış ve huzur içinde yaşamak istemişti ama ötekiler bu sürecin tamamlayıcı parçası olan savaşın tehditleri altında yaşamayı yeğlemişlerdi. Ne olup ne olmadığını yeniden tanımlamak ve kendisini bir kez daha değerlendirmek durumunda olduğu şu sırada tüm bunlar, rastlantılarla gelen ayrıntılar gibi duruyorlardı.

Yanı başında sigarasını içen ve dumanını kendisine doğru üfleyen Amerikalının bakışlarını üzerinde hissediyordu. Artık kendisini geri çeviremeyen Pavel'in elini bu kez yakalamayı başarmıştı ve adam da gözlerini onun ellerine dikmişti. Gözlerini yummuştu Pavel; şakağındaki kanlar ağır ağır pıhtılaşmaya başlıyordu. Alice bir kez daha, adamın ona yardımcı olmayacağını düşündü. Ama artık buna ihtiyacı yoktu; girdap onu sağ ve esen olarak dışarısına fırlatmıştı, şimdi o beyaz gümüşsü karnıyla suların üzerinde, havada bir eğri çizen o ışıltılı bedenli balıktı; Pavel ise en derinlere doğru batıp gitmekteydi ve

aslında kendisinin de kendi çabasıyla yüzeye çıkmaya mecali yoktu. O sırada o öldürücü girdaptan yeni sıyrılmış, yavaş yavaş aklını başına toparlıyor ve ne yapması gerektiğini düşünmeye başlıyordu. Tam bu sırada da bir polis aracı ile bir ambulans, köprüye ulaştı ve hemen yanlarında durdu. Birçok adam indi araçtan.

Dünyanın yüzeyine ulaşan ve aklını da başına toplayan Alice Ferrier, önce derin bir kaygı duydu. Bu kez meşru olan bir terörün, dizlerinin bükülmesine yol açan bir korkunun gelip yanına çöreklendiğini hissetti. Ama iyi eğitilmiş gözleri, bakış alanının uç noktasındaki kurtuluşu gördü. Bu, kalın ve kıpkırmızı suratıyla ve ağır adımlarıyla oradaydı; kurtuluş buydu. Onu hemencecik tanıdı; nitekim o da onu tanıdı. Bu adam o polis müfrezesinin şefiydi ve kadın onun o ölgün gözlerinde, kendisini kurtaracak olan düş kırıklığını, tiksintiyi ve umursamazlığı gördü. Dimdik kendisine yönelen bu bakışlar adeta "Sen bu işe ne karışıyorsun?" der gibiydi. "Sosyalist meşruiyet adına." "Siz bu batan güneşe hâlâ inanıyor musunuz? (Of, bu ikisi ne de mükemmel bir şekilde anlaşıyorlardı!) Siz de inanmıyorsunuz ya! Ben de inanmıyorum." Alice'in bakışları, "Ama bir zamanlar inanmıştınız, değil mi?" diyor, adam da yine bakışlarıyla, "Ne olacak? Bundan sana ne? Sen bu işe ne karışıyorsun?" diye cevap veriyordu.

Tam o sırada Jiři ve Charles da orada beliriverdiler ve kadın onların Karlsbad'dan çok uzağa gittiklerini ve belki de Prag'dan hiç dönmeyeceklerini düşünmüş olduğunu düşündü. Arkalarında da Máša, onlara doğru koşuyordu. "Tam da zamanıydı!" diye, acı acı geçirdi Alice. Ama ne olursa olsun, o girdabın dibinden tek başına da olsa çıkabilmişti ve belki de böylesi daha iyiydi. Máša, her zamanki duruma ve olaylara egemen olma tavrıyla, canlı bir şekilde ilerliyordu. Aralarında sıkı ve yoğun bir tartışma yaşandı. Pavel'i ambulansa koymuşlardı. Máša da onlarla birlikte gitmek istiyordu; ama polisler buna izin vermiyorlardı. Charles Alice'e yaklaştı.

"Karel nerede?"

"Vera ve Stanĕk'le birlikte."

Adam aynı anda ona arkasını döndü ve Jiři ile Máša'nın yanlarına gitti. O anda da Amerikalının kendisine doğru yaklaştığını gördü.

Adam onu kolundan tutup kavradı ve ayağa kalkmasına yardımcı oldu. Pek keyifsiz bir sesle mırıldandı:

"Komünizmin egemen olduğu bir ülkede yaşamayı hiçbir zaman öğrenemeyeceksiniz! Ama belki de bundan böyle bu pek de gerekmeyecektir..."

Alice, yaşadığı o yoğun korku nedeniyle iyiden iyiye gevşemiş kolunu, adamın eline bırakmıştı; ama adamın bu sözleri yeniden gücünü toparlamasına yol açtı. Vücudu gerildi ve direnmek istedi:

"Ya siz?" diye mırıldandı kadın. "Siz bunu kimden öğrendiniz?"

Ne var ki adam, onun korkudan titrediğini fark etmişti. Alice Pavel'e dokunmuştu ve eline onun kanı bulaşmıştı. Amerikalı bu eli tuttu ve sildi. Alice Ferrier, Jiři'nin kendilerine doğru baktığını hissetti: Adam bu jestten ötürü şaşırdı ve bakışlarını kaçırdı.

"Kuşkusuz, bu kanı görmek istemezdiniz" dedi Amerikalıya, düşmanca bir ses tonuyla.

Adam cevap vermedi ve mavi gözlerini Alice'den kaçırdı; bu bakışlar saydamlıklarını Amerika'nın büyük başarısızlığında, Midwest'in sendika mücadelelerinde yitirmişlerdi. Elinde bir sigara belirdi ve uzun bir nefes çekti, çevresinin tümü gözden geçiren uzun bir bakış fırlattı, sonra gözden kayboldu. Kadın çevresine bakındı; soluğu giderek düzeldi ve kalbinin atışları da yavaşladı. O sırada ayakta, dimdik ve yapayalnızdı. Öbürleri ambulansın çevresinde protestolarını sürdürüyor ve itişip kakışıyorlardı. Polislerle karşılıklı olarak sesleri yükseliyordu. Dünya, bir şekilde kendi düzenine geri dönmüştü ve köprünün üzerinde yerde kalan küçük kan birikintisine karşın, olağan halini almıştı. Hemen sonra Alice'in gözüne değen bir görüntü, gözlerimizin algıladığı dünyanın bir kesiti, dikkatini çekti: Bu bir çift Alman turistti; gayet pahalı ama çok çirkin bir şekilde giyinmişlerdi ve boyunlarında da kocaman ve besbelli ki pek pahalı fotoğraf makineleri asılıydı. Alık bir görüntüleri vardı; rahat ve barışçı bir görüntü. Adam arkasına doğru gerilerek karnını çıkartıp başını ve gözlerini güçlükle kaldırıyor, böylece çevredeki mimariyi daha iyi görmeye çalışıyordu. Ambulansın çevresindekilerin hiçbiri şişman değildi. Alice, Breughel'in şişman ve zayıf insanları birlikte çizdiği gravürü anımsadı. O zayıfların arasındaydı ve zayıflar günün birinde mücadeleyi

kazanacaklarını düşünmüşlerdi. Ama birden, onların kaybedeceklerini düşündü; bir kez daha kaybedeceklerdi. Bu turistlerin önünde, bir bakışta tüm geleceği görebiliyormuş gibi geldi ona; yakın bir gelecekte bu ülkenin herhangi bir insanına tanınabilecek olan yumuşak ve özgür yaşamı görür gibi oldu: Başka başka kentlerde geçirilen geceler, hareket halinde trenler... Bunları yaşamıştı Alice; nefes gibi soluduğu yaşama arzusunun derin ve yoğun zevkini, bütün bunların değerinin ne kadar yüksek olduğunu biliyordu. Ama aynı zamanda Batılı insanların, Doğulu insanların bilemedikleri bir şeyi daha iyi bildiklerini de biliyordu: Onlardan alınan özgürlük dilimi daha az insanca ve daha az değerli değildi; bu, hiç kuşkusuz zamandı ve acımasız bir biçimde yaşamlarından kopartılıp alınan zamandı. Bu zaman parçalanmış, taksitlendirilmiş, bir yerlerde olma ve bu mekânlarda bulunma hakları alınmıştı; saraylar halk konutlarına ve okullara dönüştürülmüştü. Jiří ona bakmıyordu. Zamanın içersinde tam anlamıyla dönmüştü: Pavel için, sosyalizmin henüz tehlikeli hale gelemeden solup giden, bu perişan çocuğu için kaygılanıyordu; ona acıyor, işlemediği bir suçtan ötürü sorumlu tutulmasına kızıyor, yakın geçmişin edimlerinin onun sırtına yıkılmasından ötürü bunalıyordu. O anda tamamen buna odaklanmıştı ve geleceği, Alice ile oradaki çevreyi hayranlıkla izleyen o iki Alman'ın temsil ettiklerini biliyordu.

Kent, çevrelerinde, sakin yaşamını sürdürüyordu; gelip geçenler acele bir göz atıyor, sonra hızla yollarına devam ediyorlardı. Kimileri ise neler olup bittiğini fark etmemişlerdi bile. Kalabalığın arasında Vera'yı, Staněk'i ve dondurmalarını yiyen çocukları gördü. Köprüden çıkıp onlara yaklaştı ve oğlunu kollarının arasına alarak sevmek istedi. Ama ağzı burnu çikolatalı dondurmaya bulanmış olan çocuk, annesinin öfkesini ve o sabah yediği fırçayı anımsamış olacak ki güvensiz bir biçimde biraz geriye çekildi. Alice bir bakışla Vera'yla anlaştı. Burası onu azarlamanın yeri, o an da zamanı değildi. Karel yakından denetim altındaydı ve sorun yoktu; daha sonra görüşebilirlerdi. Alice onların uzaklaşmalarını izledi, sonra da üç ortalık karıştırıcıya yaklaştı, bu sırada Jan da gelip onlara katılmıştı. Bu sakin turizm ortamında bunlar fazlalıktı; yararsız, rahatsız edici ve skandal yaratıcı adamlardı. Ambulans yola çıktı, polis arabası da onu izledi.

Sessizce o uzun sokaktan, kente doğru, gerçek kente, Çeklerin kentine doğru yokuş yukarı çıktılar ve Jan ile Máşa'nın dairesine geldiler. Sıcak, rahat ve tehditlerden uzak olabildikleri bir mekândı burası. İçerinin havası farklıydı; bu sükûn adasının dışarıdan yalıtılmış olduğu hissediliyordu. Kahve yaptılar kendilerine, sonra da herhangi bir şey konuşmadan kanepenin üzerine sıkıştılar: Yaşamayı sürdüren bir insan kümesiydi bu; dışarıda güneş varken apartmanın karanlık kuytularında yaşayan fareler gibiydiler. Birdenbire o sessizliğin içersinde çalan telefonla sıçradılar. Sonunda, Máşa karar verip de açmaya gidene dek pek çok kez çalan alete, kaygıyla bakıyorlardı. Máşa kuşkulu bir biçimde dinledi ve arada tek heceli sözcüklerle cevaplar verdi. Ahizeyi yerine koyduktan sonra da açıkladı:

"Petr Prag'da tutuklanmış. John Lennon çemberindeki alt noktalara kadar inmişler ve bütün ağı ortaya çıkarmışlar. Birçok tutuklama olduğu sanılıyor."

"Bu onlara bir şeyler öğretecektir!" dedi Jan.

"Nasıl oluyor da ufaklıkların kodese tıkılmalarını normal buluyorsun?" diye homurdandı Jiři. "Bu topluluğu oluşturan, bizleriz. Birilerinin bunun sonuçlarına katlanması gerekiyorsa, o da bizleriz; yoksa o gençler değil! Petr kodesteyken dışarıda olmaktan ötürü hiç utanmayacak mısın?"

Jan bıkkın ve bezgin bir tavırla omuz silkti.

"Kusura bakma ama sinirlisin" dedi Jiři'ye, sırtına dostça vurdu ve ayağa kalkarken sürdürdü: "Her koşulda ok yaydan çıktı; avukat Honza'yı aramamız gerek. Bu noktadan sonra yapabileceğimiz tek şey bu. Çünkü benim fikrimi soracak olursan, yarından tezi yok sorgulamalara başlarlar..."

Derin bir iç çekmeyle telefonun ahizesini kaldırdı. Kısa bir görüşmeden sonra da "Yarın sabah, tanyeri ağarırken orada olacak" diye bilgi verdi ve herkes yeniden derin bir sessizliğe gömüldü. Jan birer kahve daha yapmaya gitti. Hepsi fincanlarını alıp yan yana dizildiklerinde, Máşa aniden mırıldandı:

"Bu sizin hatanız. Ne zamandır ona güvenmiyordunuz. Çünkü sizlere ayak uydurmak için yeterince boyun eğmiyordu; değil mi?..

Tuhaf bir durumdu; çünkü yüzlerine bakmadan, alçak sesle konuşuyordu. Ayağa da kalkmamıştı.

"Stalincilere karşısınız" diye, aynı tonda sürdürdü. "Ama aynı zamanda da onların benzerisiniz. Tamam, belki Pavel tedbirsizdi; ama bu tedbirsizlik bir yaşam belirtisiydi, konformizme reddiyeydi... Ama çok kırılgandı o; oysa bu isyancılık cangılında sadece en güçlüler ayakta kalabilirler ve sadece gerçek ve buz gibi politikaların bir şansı olabilir, değil mi?! ... Bundan ötesi, tıpkı egemen rejimdeki gibi; zayıflara ölüm!.."

Başını kaldırdı ve öbürlerini gözden geçirdi. Hiçbir şey söylemeksizin, başlarını önlerine eğdiler.

"Üç ay kadar önce beni görmeye geldi" diye, biraz daha yüksek bir sesle, adeta bir şeylere itiraz eder gibi sürdürdü. "Hatta şuraya uzandı; bu divana. Bir yumruğu böyle sıkılıydı ve onu kemirip duruyordu. 'Máša, benim ihanet ettiğimi söylüyorlar!' diyordu. Ben de, 'Hayır; bunu da nereden çıkartıyorsun?!' diyordum. Ama hiçbir şeyden emin değildim ve o da bunu gayet iyi hissetti. Bana, 'Ama sen bana inanıyorsun, değil mi?' diye sordu. Ben Jan yüzünden, özellikle de çocukların yüzünden; çünkü onlar için korkuyordum, hemencecik cevap veremedim; bir an için tereddüt ettim ve o da bunu görünce başını çevirdi. Yatıştırmak istedim onu; ama çok geçti artık. 'Sen de mi?' diye mırıldandı ve öylece, başı öbür tarafa dönük olarak kaldı. Belki de o anda ağlamaya ihtiyacı vardı (ve o sırada Máša, ağlıyordu) ve yumruğunu ısırmayı sürdürüyordu... Sen Alice, ona vurduklarını ve yere düştüğünü gördün; o sırada ben neredeydim? Evdeydim ve rahatım da yerindeydi; üstelik çocuklar da yoktu... Onu köprünün üzerinde neredeyse öldürüyorlar ve ben bunu hissetmedim, görmedim... ("Otel avlusunun önündeki köprü" diye düşündü Alice, "insanları orada öldürüyorlar işte!") Ama ne oldu? Ambulansa koyduklarında ölmüş müydü? Yoksa daha sonra mı öldü?"

"Bunu öğrenmek için oraya gitmek niyetindeyim" dedi Jiři, alçak sesle.

Alice ve Charles, kuşluk vaktinde Emperyal Hotel'e çıktılar. Tam onlar *Lanovka Imperial*'in mağara-durağına girerlerken saat altıyı çeyrek geçe çanı çaldı ve Alice en sonunda bu çanın işlevini anladığını

düşündü: Daha ilk günden beri bu, biri öldüğünde çalan ama işitilmeyen bir toksin gibiydi...

"Sence orada, köprünün üstünde, hiç müdahale etmemeli miydim?" diye sordu Charles'a Alice. Adam yol boyunca ve o ana dek hiç konuşmamıştı. "Yani bunun ciddi bazı sıkıntılara yol açabileceğini biliyorum..."

Charles başını eğdi ve kadının ellerini tuttu. Kısık sesle mırıldandı:

"İyi etmişsin. Yani sonuç olarak, senin de onlar gibi aşırı kuşkucu olman olasılığından korkmuştum."

Saat altı çeyrek çanı, Emperyal Hotel'in uzun ve boş koridorlarında da yankılanmış olmalıydı; ama sanki birileri koşuyormuş gibi tuhaf bir gürültü de tüm otelde yayılıyordu.

Alice içeri girdiğinde Jean Boursier, Kirgilov ile konuşuyordu.

"Polisin bir adamı öldürdüğü söyleniyor!"

"Bir kanıtınız var mı?" diye lafı çevirmeye çalışıyordu Kirgilov. "Ceset? Çek dostlarımız arasında dedikodular pek hızlı yayılır. Günümüzde Çekoslovakya'da insanlar öldürülmüyorlar; bunu siz de benim kadar biliyorsunuz."

Jean Alice'e döndü:

"Sen oraya ne halt yemeye gittin, Tanrı aşkına?"

"Beni rahat bırakır mısın lütfen!"

"Ama, biraz düşün bari yahu!"

"Düşünüyorum!" diye haykırdı o da. "Siyasetle uğraşmak Tanrı'nın cezası ve acınacak kadar gülünç bir iş haline gelmiş! Bunu mu demek istiyorsun? Yani gelinen nokta bu mu?"

Gece boyunca gergin ve suratları asık, neler olacağını bilemeden bekleme tatsızlığıyla kaldılar. Sonuçta gece, Emperyal Hotel'in ve uyuyan Karlsbad'ın üzerine indi.

* * *

Moravya'nın tam sınırındaki küçük Budejovice köyünde yaşlı bir adam, Bohemya üzerindeki geceyi ve onu aydınlatan yaz ay ışığını seyrediyordu. 57 yılında onu öldürmektense, bu köye yerleştirmiş-

lerdi. Slansky ve öbürlerinden daha şanslı çıkmıştı: Ölmemesi için, beş yıl yetmişti. Sürekli bir uykusuzluk hali vardı. Kuşkusuz bunda yaşlılığının da etkisi vardı; ama o bunun kökenini arayıp duruyordu. Ama bu kez uykusunun kaçmasının nedeni, o gün akşam gelen ve yatakta yanında kıpırdanıp duran Marta'ya bile sözünü etmediği bir telefondu. Eugen Serecka, bu telefon görüşmesinde gelen bilgiyi düşünüyordu. O sırada oğlu Jiři'nin de bulunduğu Karlovy Vary'de, bir adam ölmüştü. Hiç kuşkusuz polisler ara sıra bazı aşırı şeyler yapıyorlardı. Ama bir adamı öldürmek? Tuhaf. 1952'nin zamanları geri mi geliyordu? Hayır... Olacak şey değil. Bu daha çok, istenmedik bir şeye benziyordu. Her koşulda eğer Jiři tutuklandıysa, yola koyulmak gerekecekti, ki aslında yaşlı Serecka, uzun zamandan beri böyle bir şeyi bekliyordu. Düşünürken bir yandan da ellerine bakıyordu: Yaşlılıktan çatlayıp buruşmuş eller... Bu ellerin bir zamanlar imparatorluğa mensup genç bir adamın olduğunu düşündükçe, bundan etkileniyordu: Bu ellerin bir zamanlar Marta'nın o bembeyaz göğüslerini tuttuğunu düşünüyordu; o zamanlar o göğüsler nasıl da titrerdi! Eugen Serecka'nın ellerinde hiç kimsenin kanı yoktu; yani sözcüğün yalın haliyle, hiç kimseyi öldürmemişti. (Belki, Slovakya dağlarında bir Alman? Genellikle, pek de görmeden ateş ediliyordu...) Ama bu eller idamları onaylamak için kalkmıştı. O zaman Parti tümüyle onunla birlikteydi. Şimdi bunları anımsadıkça duyduğu şey, bir tür pişmanlık mıydı? Hayır. Bu, daha çok onları, hepsini o noktaya kadar getiren şeylerden dolayı duyduğu kaygıydı. Dönemin dönemeçleri içersinde dolanıp dururken birtakım şeylerin nasıl olup da öyle olduğunu kesin olarak açıklamak mümkün olabilir miydi?

İmparatorluk döneminde katıldığı eylemler, hapishane günleri. (Pek itiraf etmek istemese de o günlerde, bu hapisliklerden oldukça çabuk çıkılıyordu.) Parti'nin Bolşevikleştirilmesi. O zamanlar Marta'nın kaygıları. Eşi onu kaç kez uyarmış ama o hiçbir şeyi dinlememişti. Bundan epey sonra, dağdaki Slovak partizanlarla birlikte Prag'a doğru yürüyüşe geçtikleri gece... Tanrım, amma da üşümüşlerdi! Dağlarının sert koşullarına pek alışık olan Slovaklar buna gayet iyi dayanabiliyorlardı; ama Eugen bir Çek'ti. Bohemya ovasının yumuşak iklimine alışıktı! Diğer tüm koşullar daha da berbat iken

onun sadece bu soğuğu hatırlaması da ayrıca komikti... Bir ulak gelmiş, yeni haberler getirmişti. Gizli bir barınakları basılmış, birtakım insanları yakalanmıştı. Vaclav'ın eşi ve kızı da bunlar arasındaydı. (O zamanlar Eugen, haksız yere, "Salak herif!" diye düşünmüştü. "Gelip bunları bize anlatması şart mıydı?") Vaclav nasıl da acıyla haykırmıştı! Karşı siperdeki Almanlar bunu bir kurt uluması olarak algılamış olabilirlerdi. Ama kendisi, Eugen, Jiři'nin güvenli bir yerde olduğunu düşünüp gizliden gizliye huzur duymuş, bundan ötürü de utanmıştı. (Ulağı bir kenara çekip, "Basılan tek barınak orası mı? Emin misin?" diye sorgulamıştı.) Macek, Vaclav'ı susturmak için tabancasını çekmişti. Eugen'in onu durdurmak için savurduğu odun, Macek'in yüzünde kalıcı bir iz bırakmıştı. Yoksa bu iz, ne Eugen'in ne de bir başkasının yalanlamadığı gibi, bir Nazinin silahından çıkan bir mermiden dolayı değildi.

Kuşkusuz Eugen Serecka, kökeninin bir parçasını arıyordu. Ama öyle bir an geliyordu ki tedbirli bir şekilde düşünmeye ara veriyordu; çünkü aksi takdirde dağılmak işten bile değildi ve onun için un ufak olmanın zamanı da henüz gelmemişti. Önceleri, yapılacak bir sürü işi vardı. Milan güvendeydi; Batı'ya gitmişti o. 46'da doğmuştu Milan ve o bir zaferdi. Ama Jiři, büyük oğlu... Tüm savaş boyunca saklanmıştı; babası Kızıl Ordu'yla birlikte Prag'a girdiğinde, geceleri karabasanlar gören, zayıf, küçük bir oğlandı. Jiři hiçbir zaman Batı'ya göçmek istememişti ve onun, bu Charta'ya angaje olduktan sonra şimdiye dek hapse girmemiş olması da gerçek bir mucizeydi... Ama o gün er geç gelecekti ve Eugen Serecka da o gün için hazır olmalı, güçlerini muhafaza etmeliydi.

Ne var ki onun uykusuz gecelerinde araştırdığı bu kökende, pek özel bir gün vardı: Kasım 1956. Diğer birçokları için bu tarih, Macaristan olayıydı. Ezilen "karşıdevrim". Ah! Karşıdevrimciler... Onları kendi ülkesinde de ezip yok etmişlerdi. Ama onun için bu kasım ayı, başka bir şeydi. Bahtsız bir gün müydü? Hayır... Slansky'nin ölümü için oy vermiş olmaktan ötürü hiç pişman değildi. Eugen Serecka'nın yaşamında pişmanlık, gereksiz ve yararsız bir lükstü. Yararsız olmayan şey ise aramak, araştırmak, mümkün olduğu kadar gerilere gitmekti... Bir komünistin yazgısının ne zaman sallantıya gireceğini

hiç kimse bilemezdi. Hiçbir komünist, kafasının içindeki buzulun ne zaman kırılıp çökeceğini bilemez, bu nedenle de düşüncelerini, gayet tedbirli olarak, kapalı ve dondurulmuş bir şekilde, sağlamca muhafaza ederdi. Eugen Serecka, aradan bunca yıl geçtikten sonra, o gün çılgınca bir davranışta bulunduğunu kendine itiraf ediyordu. Aslında yaşamı boyunca hiçbir zaman o gün olduğu kadar akıllı olmamıştı ve Bohumil de onu paramparça etmişti.

56'nın o günü, Paris'teydi... O dönemde Politbüro'da önemli bir dizi sorumluluklar üstlenmiş olan Serecka, Fransız yoldaşlarının Macar krizini iyi ve doğru yönetmiş olup olmadıklarını yerinde görüp incelemek üzere, Çekoslovak Komünist Partisi'nden bir heyetle birlikte Fransa'ya gitmiş (aslında elbette bu kitle partilerinden her zaman kuşku duymak gerekirdi!) ve bu vesileyle, Parti yönetimini kutlamışlardı. Gri ve nemli bir soğuk vardı; bu, kar yağdığı zaman Prag'daki kuru ayazdan farklı bir şeydi. İnceden yağan bir yağmurdan ötürü sırtlar kamburlaştırılıyordu. Doğrusunu söylemek gerekirse Eugen Serecka'nın canı bir hayli sıkkındı. Evine dönmek istiyordu. Bu belirsiz ve beyaz kış göğü altında, çamurlara bata çıka yürümekten fenalık gelmişti; ışıklardan, mağazalardan ve Fransız başkentinden, sayısız toplantılardan, delegasyonlardan ve söylevlerden bıkıp usanmıştı. Kendi gri Prag'ına dönmekten başka bir şey istemiyordu.

O 1956 yılının Paris'inin görüntüsü, bugün olsa pek sakin ve hoş gibi gelebilirdi. Ama bütün bunlar, Çekoslovak Komünist Partisi Politbüro üyesi sıfatıyla Fransız Komünist Partisi nezdindeki delegasyonun yetkilisi olan Serecka Eugen yoldaş için, boş ve anlamsız bir ajitasyondan başka bir şey değildi: Onun sıkı ve ağırbaşlı karakterine, sertliğine ve kahramanca geçmişine uymuyordu. Printemps adlı büyük bir mağazanın camlı kapısının önünde, keyifsiz bir şekilde, randevu saatinin gelmesini bekliyordu. Keyifsizdi ve hayli de tedirgindi çünkü bu tür alışveriş tapınaklarına her zaman kuşkuyla bakardı o; oysa kendisiyle aynı delegasyondan olan yoldaş Bohumil oraya gitmeye can atıyordu ve onu da buna zorlamıştı.

"Haydi, haydi Eugen!" diyordu kaldırımda dikilen ve kolunu sarsıp duran Bohumil. "Prag'a, oğullarına hiçbir şey almadan, eli boş dönmeyi düşünmüyorsun, değil mi?"

"Oğullarımın gereken her şeyleri var" diye homurdandı Serecka, "ve bu dünyadaki tüm çocuklar da bunu söyleyemezler. Hem sonra, babalarının Parti içindeki konumundan avantaj sağlamaları da gerekmiyor."

Büyük kapıların altın yaldızlı çubuklarını iterek açan Bohumil, gülerek, "Yapma yahu!" diye güldü (ondan daha gençti ve savaşa katılmamıştı); içeri girer girmez sırtlarına sıcak bir hava dalgası çarpıp içlerini ısıttı. "Dünyanın tüm çocukları, babaları bir yolculuktan geldiğinde, ondan bir şeyler beklerler. Biz devrimi, bu gezegende bu iş böyle olmasın diye mi yapmak istiyoruz?"

Ama Serecka, inatla direniyordu:

"Ama yine de dünyayı, bu para ve mal ilişkisi itibariyle değiştirmek istiyoruz, değil mi?!"

"Haydi, yürü! Herkese engel oluyorsun!" diyen Bohumil, onu sırtından itti.

İşte Eugen Serecka bu aşırı ısıtılmış, yoğun bir şekilde parfüm kokan ve ona Batılı-Amerikalı uygarlığının çöküşünün görüntüsü gibi gelen, Paris malları dolu atmosfere, böylece ayak basmış oldu. Tüm parfümlerin birbirine karışan kokuları boğazına bir yumruk gibi tıkandı ve midesini bulandırdı; oysa Bohumil, açılıp kapanan burun delikleri ve parlayan gözleriyle, bir uykudan uyanmış gibiydi. Eugen onun değişik standlar arasında zikzaklar çizdiğini, parfümler sürdüğünü ve fularları elleğini gördü. Bir an için oldukça şaşkın kaldıktan sonra, aceleyle kolundan yakaladı adamı:

"Oyuncaklar!" dedi. "Beni buraya çocuklar için getirdiğini hatırlatayım!"

Çoraplara ve fularlara uzun bir hayıflanmayla bakan Bohumil, ona ayak uydurdu sonunda. Her tarafında ışıklar yanan bir yürüyen merdivenle bir üst kata çıktılar ve Bohumil, Serecka'nın ilk binişte tökezlemesiyle, çok eğlendi. Orada en az giriş katı kadar rengarenk bir dünya olan oyuncaklar bölümü de gerçekten baş döndürücüydü. Eugen Serecka burasının hiç kuşkusuz Milan'a ve Jiřı'ye bir cennet gibi geleceğini ve belki de ilk kez, Prag'ın ve kendi çocukluklarının hayli hüzünlü olduğunu düşündü. Omuzlarını silkti, hırıltılı birtakım sesler çıkardı ve tıpkı tedirgin bir hayvan gibi bu düşünceleri unut-

maya çalışıp bu labirentin derinliklerine daldı. Elektrikli trenler, kamyonlar, bebekler ve bunların hiç eksiksiz yemek takımları arasında kayboldu; ürkmüş ve afallamıştı, canı da bir hayli sıkkındı. Bohumil ondan çok daha hareketliydi; dört bir yana koşuyor, her şeye dokunuyor, hayranlık sesleri çıkartıyordu ve Eugen ona açık ve belirgin bir tiksintiyle bakıyordu. Bohumil sonunda Serecka'nın az önce görmekten fena halde tedirgin olduğu çocuk yemek takımında karar kıldı.

"Bak biraz" dedi Serecka, "Bu plastik bebekler, tüm Çekoslovak kadınlarından daha fazla mutfak gereçlerine sahip. Bu tavaymış, tencereymiş, yarısından fazlasının ne işe yaradığını ben bile bilmiyorum!.."

"Çünkü sen hiç mutfağa girmiyorsun!" diye dalga geçti Bohumil. "Marta bilir; ona sor istersen."

Eugen Serecka omuzlarını silkti. O mutfağını da, orada iş gören karısını da görüyordu. Burada bir bebek mutfağı için öngörülmüş gereçlerin dörtte biri bile yoktu orada. Bu bebek ise koskocaman ahmak mavi gözlerini ona dikmiş, ülkesindeki, sosyalizmin vatanındaki hiçbir kadında bir eşi olmayan kolalı iç çamaşırları ve güzel elbisesiyle bakıyordu. Onların memleketindekilerin düşünecek başka şeyleri vardı elbette...

"Böyle bir bebek çok pahalı olmalı" diye iç çekti, yanındaki Bohumil. "Ama Eva bunu bir görse, var ya..."

Kızı Eva altı yaşındaydı. Eugen Serecka onu iyi tanıyordu. Bu, Milan'ın küçük nişanlısıydı. Anasının gözü, son derece hınzır bir çocuktu ve babasını parmağının ucunda oynatıyordu. Eugen Serecka bir an için Eva'yı bu bebeğin, bu aptal selüloitin önünde düşündü ve gözlerinin nasıl parlayacağını görür gibi oldu. (Elenka aynı yaşta olsaydı, o da bu deyimi kullanırdı diye düşündü. Ama Elenka hiçbir zaman altı yaşında olamayacaktı. Başını öne eğdi ve öylece kaldı.) Elini paltosunun kolunun bol yeninden tedbirli bir pençe gibi çıkardı ve sarışın bebeğe hafifçe dokundu (Burada olsa, Eva da aynı şeyi yapardı kuşkusuz!) ve sonunda kaba ve beceriksiz bir jestle kolundan yakaladı. Bir satıcı kızın onlara doğru yaklaştığını görünce de kendisini çok gülünç hissetti ve bebeği aceleyle Bohumil'e uzatırken mırıldandı:

"Sor bakalım, fiyatı neymiş? Mademki bu Eva'nın çok hoşuna gidecek; her kaç paraysa denkleştirebiliriz..."

Bohumil bebeği dikkatle tutarken, şakayla karışık, mırıldandı:

"Aman dikkat, benim iyi kalpli adamım! Düşüreceksin..."

Bohumil fiyatı öğrendi, hesapladı ve Çek kuronuna çevirdi. Evet, hayli pahalıydı ama buna değerdi. Eugen başını salladı.

Adam bebeği hediye paketi yapmaları için satıcı kıza verdikten sonra kız, belli ki paraları oldukça hesaplı olan bu iki yabancıya paket konusunda gereken özeni göstereceklerine söz vererek uzaklaştı. O zaman Bohumil, hınzır bir ifade takınarak mırıldandı:

"Ee? Milan'a bir şey almayacak mıyız?"

Serecka, yenilmiş bir halde omuz silkti ve erkek çocuk reyonuna döndü. Bir süre düşündükten sonra küçük bir metal trenin önünde takılıp kaldı. Canlı renklerle boyanmıştı ve bir yanında da kocaman bir kurma anahtarı vardı. Böyle kurulunca kendi kendine ilerliyor, sonra duruyor, arka tekerleklerinin üzerinde dikilir gibi şaha kalkıyor, yarım dönüyor, sonra da her defasında mutlaka yine tekerleklerinin üzerine düşüyordu. Sarı-kırmızı renkli, neşeli, hayatından memnun, havlayan minik bir köpeğe benzeyen sesler çıkartan küçük bir trendi bu. Serecka gülmesine engel olamadı ve elini uzattı. Milan buna deli olacaktı. Yanında yerlere atlayacak ve küçük treni gibi yarım dönüşler yapacaktı. Fransızca derslerine doğru dürüst çalışmayan o tembel Jiři'ye gelince, armağanı hemen bulunuverdi:

"Bir lügat!" dedi Eugen Serecka, Bohumil'e. "İşte ona götüreceğim armağan da bu!"

Kitaplar reyonu ayrı bir şenlikti. Canlı, renkli kapaklar, yüzlerce kitap. Eugen Serecka yakın gözlüğünü taktı ve lügatları incelemeye koyuldu; en sonunda orta boy ve resimli bir Larousse üzerinde karar kıldı. Bu esnada Bohumil de rafları karıştırıp duruyordu. Elinde bir Jules Verne kitabıyla geldi.

"Bak hele, Eugen; ciddi değilsin, değil mi? Zavallı Jiři'ye sadece bir tek lügat götürerek dönmeyeceksin, değil mi?"

"Nereye gidecek bu işin sonu? Yoksa tüm mağazayı mı satın alacaksın?"

Kitabın fiyatını görmeye çalışan Bohumil, homurdandı:

"Böyle katı olma. Bu da benim armağanım. Bu Jiři'nin iyi bir Fransızca kitap okuyabilmesi için çok iyi bir fırsat; konuşmadan önce biraz düşünsene!"

Serecka omuzlarını silkti. Gerçekten de eskiden Jiři'nin de küçük bir nişanlısı vardı. Bu, hiçbir zaman altı yaşına gelememiş olan Elenka'ydı. Küçük kız, Teresenstadt'ta ölmüştü.

"Bitti mi diyeceklerin?" dedi Eugen, alayla.

"Bekle biraz. İzin verir misin? Tekrar aşağı iniyoruz."

Yenilmiş Serecka adamın kendisini aşağı inen o mekanik merdivene sürüklemesine izin verdi; ama bu kez basamağa tam zamanında atlamaya özen gösterdi ve başlangıç noktalarına, o karmakarışık parfüm kokularının olduğu yere ulaştılar.

Elinin değdiği her yerdeki tüm eşantiyonları koklamaya çalışan Bohumil, "Dostum" dedi, "canın nerelere bakmak istiyorsa, git ve bak; seni kendi baktıklarımla meşgul etmeyeyim. Eğer eve biraz parfüm ya da naylon çorap almadan dönersem, başım fena halde derde girecek demektir."

Bu nereden bakılsa bir saat kadar daha sürdü ve satıcı kızlar Bohumil için istediklerini bulmak yolunda gayrete geldiler; sonunda Eugen Serecka da Printemps mağazasından, pek büyük bir öfkeyle, baldırlarına çarpıp duran koca bir torbayla çıktı.

Kalabalığın ortasında durdu ve torbayı açtı:

"Gerçekten de insan olmanın tek yolu bu eşyaları satın almak mı? Bu dünyada sevgini göstermenin tek yolu bu mu?"

Bohumil, meraklı burnunu torbaya sokmuştu.

"Bir dakika Eugen, bunun içinde ne var?"

"Wenceslas meydanında bir mağaza açmak için gerekli şeyler" diye homurdandı Serecka.

"Dalga geçme. Küçük için bir oyuncak, büyük için bir lügat, anneleri için bir parfüm ve bir ruj... Kadınlar makyaj yaparlar Eugen; bu onların da hoşuna gider, bizim de."

"Marta olduğu gibi iken de gayet iyi. Altmış yaşına dek tıpkı bir taş bebek gibi görünsün diye evlenmedim onunla. Zaten hiçbir zaman da bir taş bebek havasında olmadı..."

Çevrelerindeki kalabalık onlara çarpıp duruyordu.

"Marta artık yorgun ve kendini iyi hissetmeye ihtiyacı var. Bir akşam toplantısına gittiğinde, o güzel ağzı daha da güzel görünmeli. İnsanca olan da bu işte."

"Demek ki alışveriş tımarhanesine dönmüş bir dünyada ancak para harcadıkça insan olabiliyorsun, öyle mi? Benim dediğim de bu. Oysa eve dönerken treni durdurup inebilir ve kır çiçeklerinden bir kucak toplayabiliriz" demişti Serecka, gülerek.

"İyi de seni kasım ayının ortasında yabancı bir ülkeye gönderdiklerinde, dönüşte kır çiçeklerini nereden bulacaksın? Bir de tüm politbüro üyeleri, eşlerini mutlu etmek için bindikleri trenleri durdurup kır çiçekleri toplamaya başlarlarsa, bak ta gör, ne aşırı ayrıcalıklılık öyküleri anlatılır! Hem, neden karılarımız sosyalizm gerekçesiyle soğan kokacak ve pasaklı görünecekler ki? Devrimin amacı bu mu? Bir çift naylon çorap... Skandal mı bu? Tüm kadınlarda var bu ve sadece bizde de değil..."

"Çok konuşuyorsun Bohumil!" diye atılmıştı Serecka, alçak sesle.

Meslektaşının bu uyarısı üzerine susan Bohumil, çevresindeki kalabalığı kuşku dolu bir bakışla gözden geçirmiş ve başını öne eğmişti. Torbalarını yeniden kaldırıp, artık hiç konuşmadan yürümeyi sürdürmüşlerdi.

Eugen Serecka kalkıp mutfağa gitti ve kendisine bir kahve yaptı. Onu odada içmek üzere geri geldiğinde, gürültü yapmamak için gösterdiği tüm özene karşın Marta, yine de uyandı.

"Uyumuyor musun, Eugen?"

"Marta, söyle bana; o parfüm şişesi hâlâ duruyor mu? Hani o Paris'ten getirdiğim..."

"Elbette. O şimdi artık neredeyse dinsel bir simge. Gecenin bu saatinde de nereden buluyorsun bu soruları?.."

"Uyu Marta, uyu... (Sonra birdenbire, ekledi:) Günün birinde seni de sürüklediğim bütün bu işler için beni bağışlayacak mısın?"

"Sana kim benim başka şeyler istediğimi söyledi ki?" diye yanıtladı Marta, uykulu bir sesle. "Hatırlasana!" diye sürdürdü. "Ben seninle tanıştığımda demokratik gençlik hareketine çoktan kaydolmuştum bile. Bunun için seni tanımayı beklememiştim..."

Hayır, bir komünistin bildiği gerçeklere ilişkin olarak düşüncele-

rinin ardında gizlice taşıdığı zehiri, sağlıklı unsurlara şiddet yoluyla bulaştırmak amacıyla ne zaman kullanacağını hiç kimse bilemez. Hiçbir komünist de gayet iyi saklanmış olan bu gerçeklerin ne zaman patlayacağını bilemez ve bu bir kez patlak verdiğinde de artık onun elinden hiçbir şey gelmez. "Hangi gerçek?" diye homurdandı Serecka, tek başına. Onun aradığı şey, gerçek değildi; gerçeği aramıyordu o; gerçek çok karmaşık ve kaygan bir şeydi. Onun gayet mütevazı bir şekilde aradığı şey ise bunun kökeniydi.

Büyük mağazada Bohumil'le birlikte alışveriş yaptıkları günün gecesinde o kendisine bol gelen paltosunun içinde, dimdik ve dosdoğru yürüyordu. Yanında da genç, saygın ama o sırada pek sarhoş olan bir bölüm sekreteri vardı. Parti binasındaki akşam yemeği bir hayli uzamıştı ve hâlâ da sürüyordu. Serecka sıkılmış, arkadaşlarına yalnız döneceği yolunda bir işaret yapmıştı ve ona eşlik etmek için gelen bu genç Fransız, onun sert, dik ve kararlı yürüyüşüne ayak uydurmakta güçlük çekiyordu. Aslında genç adam onunla birlikte gelmek için iznini de almamıştı. Kokteylde biraz sohbet etmişlerdi; çok fazla votka içilmişti ve Fransızlar bu sert içkiye pek alışık değillerdi.

Eugen Serecka, içeride konuşurlarken sohbetinden hoşlandığı bu genç adamın, dışarıda da onu izlemesinden memnun kalmamıştı. Şimdi gecenin içinde yürüyorlardı ve aslında Serecka yalnız kalmak ve yeniden sessizleşen Paris'te tek başına, uzun süre yürümek istemişti, bir yandan da içindeki hoşnutsuzluk duygusunun nedenini arıyordu. Serecka yanından, daha doğrusu iki adım kadar gerisinden gelen ve ikide bir kendi hizasına gelebilmek için sıçrar gibi bir şeyler yapan, bu ufak tefek genç adamı oldukça cana yakın bulmuştu. Belki de bu, bu genç adamın iki siyah gözünün ona cepheden, içten ve doğrudan bakabilmesindendi; oysa diğer hemen herkes, hep bakışlarını kaçırırdı. Rusça konuşmuştu genç adam onunla; biraz tutuk bir şekilde ama büyük bir iyi niyetle konuşuyordu. Serecka'nın gayet iyi bildiği uygun sözcükleri bulmaya çalışıyor ve gayet yoldaşça bir açıkyüreklilik ve netlikle hücre yapılanmalarından, bazı güçlüklerden ve halkın yaşam biçimini değiştirme tutkularından söz ediyordu. Yoksa Serecka'nın böyle düşünceli bir tavır almasının nedeni, onun bu açıkyürekliliği, içtenliği miydi? Bu genç adam için belirsiz

bir kaygı mı duyuyordu? Ona cevaplar vermektense, kafasına takılan bu konuları düşünüp duruyordu.

"Kapitalizmi yenilgiye uğratmış olan kardeş partilerin, kardeşçe yardımlarıyla tüm demokratik güçlerin bir araya gelmeleri gerekir" diyordu bu ufak tefek, genç sekreter.

Serecka cevap vermedi; öbürü birkaç kez öksürdü.

"Fransa, Sovyetler Birliği'yle hiçbir zaman savaşmayacak" diye yeniden atıldı genç adam. "Yoksullaşma kesintisiz bir biçimde sürüp gidiyor" dedi, acı bir sesle. "Amerikalıların tüm emperyalist girişimlerini çok açıkça eleştiriyor ve ortaya koyuyoruz..."

Serecka herhangi bir cevap vermeksizin yürümeyi sürdürüyordu. Bu genç adamın inatla kendisini izlemesinde ve Thorez'in son söylemlerini kendisine aktarmakta ısrar etmesinde, tuhaf, içine sinmeyen bir şey vardı...

"Macaristan'ı karşıdevrimcilerden, Horthy'nin nostaljiklerinden kurtaran demokrasi güçlerine tam bir destek verdiğimiz açıktır" diyordu genç adam. (Galiba kendisi de biraz nostaljikti; çünkü bunları söylerken sesinin titrediği Serecka'nın dikkatinden kaçmadı.) "Ne var ki..."

Evet diye düşündü Serecka. Hep bir "ama", bir "ne var ki..." vardı. Bunu daha bu genç adam onu izlemek üzere salondan çıktığından beri biliyor ve bekliyordu. Aslında hiç de duymak istemediği bu sözcük gereksizdi ve bunu duymak istemiyordu.

"Ne var ki, Parti bu noktada kendisine zarar verebilir; çünkü bazen..."

Ah... İşte, en sonunda gelmek istediği yere geliyordu. ("Hiç yakınma, Serecka; sen kendin arandın...")

"Kimileri diyorlar ki..."

"Bırakın, desinler" diye sözünü kesti Serecka. "Parti, arındıkça güçlenir."

Ama beriki, onu şaşırtan bir biçimde, nakaratını yinelerken tekledi.

"Çok kalabalıklar, yoldaş Serecka! Çok! Parti arınmıyor, içi boşalıyor!"

"Başkaları gelir" dedi Serecka.

"Evet" dedi ufak tefek sekreter, başını umutsuz bir şekilde sallayarak. "Başkaları..."

Ama bu ufak tefek Fransız'la konuşurken Serecka'nın giderek daha yalın bir biçimde kavradığı ve bir kenara da bırakamayacağı bir gerçek, çok daha net bir biçimde görünüyordu: Bu "karşıdevrim", giderek daha da serpilip gelişiyor ve ete kemiğe bürünüyordu. Evet! Sonuçta her şey bu kadar basitti. Nagy bir karşıdevrimci değildi. Başka bir şeydi o; bunu uzun uzadıya tartışabilirlerdi. Ama Sovyetlerin dediği, doğru değildi. ("Ruslar" dememesine şaşırdı.) Gözden kaçırılan ufak bir ayrıntıydı ama gerçekti bu; onu düşüncelerinin bir kenarında saklamalıydı. Ama şu anda çıkıp gitmesine izin verdiğine göre, yinelemenin de gereği yoktu. Tüm öğleden sonra boyunca onu en çok sinirlendiren ve söylemek istemediği şey, Budapeşte'nin adının dört hecesiydi. Belki de zavallı Bohumil'i o yüzden bu kadar hırpalamıştı, kim bilir...

"Yaşam..." diyordu yanındaki, çekingen, "...sosyalist ülkelerde yaşam... malların dengeli ve eşitlikçi bir biçimde üleşimi, çocukların korunması, devlet işlevlerinin yerine getirilmesi, toplumsal adalet..."

Serecka, onun hızını kesmeden tek heceli cevaplar veriyordu. Yürüyüşünü bir tek kez, ufak tefek sekreter paltosunu çekingen bir şekilde kolundan tuttuğunda kesmek zorunda kalmıştı.

"Belki de... bunu size sormamalıyım Çekoslovak yoldaş; ama... Ama, demokrasi... Özgürlükler... Bazıları diyorlar ki..."

"Kendi halkınızla ilgilenin" diye, sözünü kesmişti Serecka. "Fabrikalarda olun; işçilerle birlikte. Onlara talimatlar yağdırmadan, onları dikkatle dinleyin."

Ufak tefek sekreter başını öne eğmişti. Serecka adımlarını sıklaştırıyordu. Hissettiği tehlike, bir ihanet değildi. Bu sarhoş ve kafası karışık, ona ayak uydurabilmek için adeta koşar adım yürüyen ve artık soru sormaya da cesaret edemeyen küçük adamın önünde hissettiği, bir kuşku da değildi. Sipsivri tehdidini göğsünün üzerinde hissettiği, daha belli belirsiz ve belki de bu ufak adamı artık daha da geç olmadan, biraz da yalnız kalmak istediğini söyleyerek gönderebileceği, tek bir sözcükle bile defedebileceği bir şeyden kaygılanıyordu. Ama Eugen Serecka o kasım gecesinde bu sözcükleri söylemedi. Da-

ha sonraları bunu düşündüğünde, ki bunları düşünebileceği gayet uzun zamanı olmuştu tüm arayışlarının kökenlerinden birini de orada aradığında, karmakarışık duygular buldu; ama bunların arasında pişmanlık yoktu.

Ufak tefek şube sekreterinin soluğu giderek daha dayanılmaz oluyordu; Serecka ona acıdı ve adımlarını daha da hızlandıracağına, ağırlaştırdı, yapması gerekeni yaptı yani. Fransız kendi kendine konuşuyordu, Serecka dinlemiyordu bile. Aslında dinler gibi yapıyor, bazı sözcüklerin yarım yamalak da olsa ona dek gelmesine izin veriyordu; ama bu bir hataydı ve o da bunun farkındaydı çünkü delegasyona eşlik eden iki siyasi polisin, kendilerinin hemen arkalarındaki kafalarını ve fal taşı gibi açık olan gözlerini, gayet net bir biçimde görüyordu. Bu ikisinin Paris'in o sessiz gecesinde onları işitebileceklerini hesaba katmamıştı. Saint-Michel Bulvarı'na gelmişlerdi. Gecenin havası hayli yumuşaktı ve Serecka kalın gri paltosunun içinde iyice terlemişti. Yoksa hemen arkasından, iki adım geriden gelen bu küçük şube sekreteri, onun gitgide daha çok gerçek diye nitelediği şeye tam olarak uyuyor muydu? Sonra bu hırıltılı ve tekdüze ses, tuhaf bir iç çekmeyle birlikte birdenbire sustu ve Eugen Serecka, "Geldik!" diye düşündü. O sırada o ufak tefek sekreter, adeta acı çeken bir sesle, yeniden atıldı:

"Elbette Parti düşmanlarını acımadan ayıklamak gerek. Uyanık olmalıyız! Evet, uyanık! Düşman fırsat kolluyor, Parti hep tehlikede. Her zaman! Ve biz bu duruma göz kulak oluyoruz. İşçi sınıfının ileri müfrezesi olarak, biz gece gündüz demeden Partimize göz kulak oluyoruz..."

"Göz kulak oluyoruz" diye, yineleyerek yanıtladı Serecka.

"Ne var ki, Çekoslovak yoldaş, ne var ki kimi zaman..."

"İşte şimdi geliyor" diye geçirdi Serecka. Ufak tefek adamın o anda müthiş sarhoş olduğu besbelliydi; gecenin havası ve yürüyüş, alkolün etkisini azaltacağına, sanki daha da artırmış gibiydi.

"Ne var ki, ne?" diye yineledi. Elbette bunun gereksiz bir söz olduğunu ve bir politbüro üyesinin hiçbir tartışmaya yer bırakmayan söyleminin bir parçası olamayacağını gayet iyi biliyordu.

"Eh, yani..." diye kekeledi öteki, hâlâ tereddüt içindeydi. (Sonra,

aniden, sanki olanca cesaretini toplamış gibi, paltosunun koluna yapıştı:) "Delirdiniz mi siz? Bizler de sizlerle birlikte mi delirdik?"

Serecka hiçbir şey söylemeden, öylece durdu. Küçük adam, her şeye karşın onu şaşırtmıştı. "İlmeği birazcık gevşetince, baskıyı bir milim bile olsa kaldırınca, gerisi çorap söküğü gibi geliyor" diye geçirdi içinden.

"Ölüler, asılanlar... Neler yaptınız siz? Bütün bunları biz mi yaptık?"

Sesi hıçkırıklara karışıyordu. Serecka hafifçe içini çekti ve geri döndü. Küçük sekreter kaldırıma oturmuş, ağlıyordu. Eugen Serecka bu Fransız'ın, Varşova Paktı üyesi bir ülkenin bir politbüro üyesine böyle şeyler söyleyebilmesi için gerçekten zurna gibi sarhoş olmasının gerektiğinin farkında ve bilincindeydi. Dar bir sokağa gelmişlerdi ve evler sanki üzerlerine eğiliyor gibiydi. Alışkanlıkla çevresini kolaçan etti; ama yalnızlardı, mutlak anlamda yalnız... O anda Serecka uzaklara, kendisini bekleyen yalnızlığa bakıyor gibiydi. Bu sözcüklerin telaffuz edilmesine hiçbir zaman izin vermemesi gerektiğini anlaması için çok uzun zaman geçmesi gerekmeyecekti. Bu kışkırtıcı bir ajan mıydı? Hayır. Kışkırtıcı ajanlar alışılagelmiş, genellikle pek bilinen şeyler söylerlerdi ve onun gibi pek deneyimli birine böyle şeyler söylenemezdi. Hem onlar insancıl bir sesi taklit etmeyi beceremezlerdi. Onun düşündüğü bu sözcükleri birisi yüksek sesle telaffuz etmişti ve daha da kötüsü, bunu bir hayli uzun zamandan beri bekliyor olmasıydı. Gerçeklerin, bir insan sesi tarafından yüksek sesle telaffuz edilmesiydi bu... Susuyordu. Öteki ise, hıçkırıklar arasında yineliyordu: "Bizler deliyiz."

Eugen Serecka geri dönüşü olmayan bir yola çıktığını, kendisini de şaşırtan, hatta eğlendiren bir sükûnetle, biliyordu. Hayır, onları dinleyen birisi olduğu için değil; hiçbir Gepeu ajanı, hiçbir kara kasketli çekist, karanlıkta iş görmezdi. (Hem o sırada KGB'den Derenski yoldaşın başka kaygıları vardı: Birçok kişi büyükelçilikten firar etmişti ve o da pek çok kez uyarmasına karşın, binanın çevresinde demir parmaklıkların olmamasının onun hatası olmadığını anlatan bir rapor düzenlemeye uğraşıyordu. Şifreli telgrafının başında iri ter damlaları döküyor ve her ne kadar neyin ne olduğunu bilse bile, o

insancıl sesin Eugen Serecka'da yaptığı çağrışımlardan tamamen habersiz bulunuyordu.)

Çok iyi ısıtan paltosunun içinde dimdik duran Serecka, hafifçe gülmüştü. Aslında bu, yalnız kalmaktan başka bir şey istememiş olan bir adama karşı yapılmış, çok ağır bir münasebetsizlikten başka bir şey değildi. Ne onun ne de bu sekreterin ağzından, anlamı değiştirilmiş sözcükler çıkardı. Biliyordu bunu: Partililerle öylesine sık ve yoğun görüşmeler yapmıştı ki böyle bir şeyden kuşkulanmak için yeterli nedeni ve birikimi vardı. Ama tüm komünistlerin beyinlerinde varolan ve gerçekleri içeren o gizli şişeyi ancak böylesine insanca bir ses açabilirdi. Bu ufak tefek adam bu işi yapmıştı ve Serecka, oldukça duygusuz ve soğukkanlı davranmasına karşın, yavaş yavaş kendisini mahkûm etme sürecine doğru kayıyordu. Siyasi polis, bu kaldırımda olmasa bile, tüm Çekoslovakya'da her tarafı denetimi altında bulunduruyordu. Siyasi polisin sözcüklere ihtiyacı yoktu. Batı'dan dönen adamları inceden inceye izliyorsa, bu onların giderken kendileriyle birlikte götürmüş oldukları o şişenin içindeki gerçeklerin bedenleri üzerinde kalmış olabilecek izlerini saptamak içindi. Şişe kırıldığında ve o zehir komünistin damarlarına yayıldığında, bu görülebiliyordu. Serecka bunu bilmiyor değildi; kendisinin bunun istisnası olmadığını da pekalâ biliyordu. İnsancıl bir seste ve gerçeklerde, bunların bir insanın yüzünden okunmasını sağlayan bir şey vardı. Söyleminde küçük bir tereddüt, kirpiklerinde alaylı bir seğirme... Böylelikle Batı'ya gidenler geri döndüklerinde özel bir gözetimden geçiriliyorlardı. Hayır, bu bazı Batılı aptalların sandıkları gibi bir şey değildi; çünkü kimileri para için ya da korku saikiyle ihanet edebilirlerdi. Ama böyleleri pek azdı ve görmezlikten gelinebilirdi. Parti yönetimi, Eugen Serecka'nın sosyalist topluma rastgele ve herhangi bir nedenle ihanet edecek biri olmadığını gayet iyi bilirdi. Ama siyasi polis, bir adamı nihai olarak ve geri dönüşü olmaksızın düşman haline getirebilecek olan gerçeğin izini, inceden inceye araştırıyordu.

Ellerini ceplerine daldırdı ve sigara paketini aradı (iyi kalite Gauloise; iyi sarılmış esmer tütün); ama eline kare biçiminde, sert bir şey geldi: Milan'ın küçük treniydi bu. Ne kadar da mutlu bir andı o!

Henüz o günün öğleden sonrasıydı ve o insancıl sesin haykırmaya başlamasının öncesiydi... O an şimdi ona ne kadar da uzak geliyordu; bir süre sınırı olamayacak kadar uzun bir zaman önceymiş gibiydi... Ufak tefek sekreter, kaldırıma oturmuş, yüzündeki yaşlarını siliyordu. Serecka ona mendilini uzattı ve koltuk altından tutarak kalkmasına yardımcı oldu. Gecenin içinde yürüyerek uzaklaştılar.

11

Sınır Dışı

Tehdit, daha sabahtan tezi yok, somutlanmıştı. Bir polis arabası sirenlerini çalarak Emperyal Hotel'in önüne gelmiş, bir polis memuru İgor'a Bay Bragat ile eşinin nerede olduklarını sormuş, onlardan da Emniyet Müdürlüğü'nde yapılacak olan sorgu için, derhal arabaya binmelerini rica etmişti. Bütün bunlar gayet terbiyeli bir biçimde oldu. Vera hemen koşmuş ve Karel ile ilgilenmeyi önermiş ama Alice bu kez oğlunu bırakmak istememişti. Jean Boursier de ondan yana çıkmıştı. Polis memuru da çocuğun bırakılmasından yana bir şeyler söyleyecek olduysa da öylesine kararlı bir bakışla karşılaşmıştı ki, omuzlarını silkerek ve bir el hareketiyle vazgeçmişti ("Nasıl istiyorsanız öyle olsun!").

"Ana babalarını tutuklarlarsa, çocuklarını da tutuklamaları gerekir, değil mi?" demişti Alice. "Böylesi daha mantıklı."

Beri yandan sessiz bir düşünce de adeta kulağına fısıldıyordu: "Bilmesi gerekir!" Alice herhangi bir şey itiraf etmektense karşısındakileri suçlamak gibi bir düşünceyi mırıldanıp duruyordu ve ne düşündüğünün de bilincindeydi: "Ne olacaksa, olacak."

Emniyet Müdürlüğü'nde Charles, bir memurun kendisini beklediği bir odaya girip gözden kayboldu, Alice, koridorda bekleyen Máşa'nın yanına gitti.

"Jiři nerede, biliyor musun?" diye sordu.

Bu kez Máşa şaşırtıcı bir tepki verdi: Derin bir ruhsal çöküntü içinde başını ellerinin arasına aldı ve inlemeye koyuldu; hiçbir zaman böyle yapmazdı.

"Ah! Kaç kez duydum ben bu soruyu?! Daha kaç kez duyacağım? (Sonra başını kaldırdı, elini gergin yüzünün üzerinde gezdirdi; Alice o yüzdeki kırışıklıkları ilk kez fark etti.) Nerede olduğunu bilmiyorum. Dün Pavel'i hastanede ziyaret etmek için izin almak üzere buraya, Emniyet Müdürlüğü'ne geldi. Polisler ise inatla Pavel'in orada olmadığını söyleyip durdular. O ise ısrar etti, sonuçta alıp götürdüler ve bu sabah kapımın önüne bir polis arabası gelene dek de ondan hiçbir haber almadım."

"Ya Jan nerede?"

"İşe gitti. Onu da alırlarsa, çok şaşarım..." Máşa, hemen sonra, keyifsiz bir ses tonuyla sürdürdü: "Aslında, Karel'i neden buraya getirdin ki?"

"Öğrenmesi için" dedi Alice, dişlerinin arasından.

Ne var ki o an için hiçbir şey öğrenemiyordu çocuk: Emniyet Müdürlüğü'nün maskotu gibiydi; dört bir yandan bonbon şekerleri çıkıyor, Çekçe diline ilişkin bilgisi gülümsemelere neden oluyordu. "Gerçekten de başarılı!" Máşa zaman zaman Alice ile göz göze geliyordu. Kasıtlı adam öldürme ile sosyalist bönlük arasındaki daracık koridordu burası ve aradaki sınır öylesine inceydi ki, her an ölünebilirdi...

"Yani sosyalizm her zaman böyle değil miydi?"

"Bu da ne demek?"

Alice, "Yani..." derken çenesiyle koridoru işaret eti. "Bir hiç uğruna dayaktan gebertilen bir adam hastanede ve polisler böyle, pek kibar..."

"Bilmiyorum. Artık sosyalizmin ne olup ne olmadığına ilişkin hiçbir fikrim yok. Tanrım, Pavel'i bildiğini okumaya bırakmasaydık, onu korumayı başarabilseydik... ve eğer..."

Alice elini kararlı bir şekilde Máša'nın kolunun üzerine koydu ve bu kararlılığından ötürü ilk şaşıran da kendisi oldu.

"Kapa çeneni. Kes artık. Bizde hiç kimse hiçbir şeyden ötürü suçlu değil. Suçlu olanlar onlar ve bizler de kurbanlarız. Dün köprünün üzerinde öğrendiğim şey bu işte."

"Yani böylesine basit ve yalın bir ayrım, her şeyi açıklayabilir mi? Bu her şeyi kapsayabilir mi?.."

"Elbette hayır. Sadece şimdi ihtiyacımız olduğunu söylüyorum sana. Burada her zaman yapılan şey bu; kurbanları suçlulara dönüştürmek. Sen bunu benden daha iyi bilirsin! Adamın kafasına onu komaya sokacak kadar sert vururlar, sonra da gelip sana bunun senin hatandan dolayı olduğunu söylerler. Eh, bunu anlamam epey zaman aldı; onlar ve biz. Yo, hayır; bu bir gerçek değil. Bu sadece bir çözümsüzlük, hepsi bu."

Charles'ın o yetkiliye kapalı kapının ardında yaptığı açıklamalar oldukça karmaşıktı herhalde; çünkü bu adeta sonsuza dek sürüp gidecek gibiydi. Ama bu sırada Karel'in başarısı, koridorun ucundaki zaferi süslüyordu: Kahkahalar ve perendeler atıyordu çocuk. Şapkasının siperliği burnunun ucuna düşüyor, sarsak bir şekilde körlemesine geziniyordu. Kahkahalar arasında siperliği kaldırdığında ilk önce annesinin, sonra da Máša'nın suratlarını gördü. Yeniden ciddi tavrını takındı, tedbirli bir şekilde külahını çıkardı ve bir aile babası olan genç polisin başına koydu.

Sırası gelince Máša da çağırıldı ve Alice, tanımadığı bir adam gelip de yanına oturana dek yalnız kaldı. Bu, avukat Honza'ydı. Güçsüz, yetkisiz, barodan kaydı silinecek bir adam... Oraya sadece zanlıların fizik bakımdan bir zarar görmemelerini sağlamaya katkıda bulunabilmek için gelmişti. Alice Ferrier, polislerin onun varlığından ötürü huzursuz olduklarını fark etti; artık iyi niyet ve iyi aile babalığı falan kalmamıştı. Bir önceki günün görüntülerini anımsadı: Polis arabasının çevresindeki zanlılar ve hiçbir şeyin farkında olmayan iki Alman turist... Ani bir hareketle avukata doğru eğildi:

"Herhangi bir şey olmayacak, değil mi?"

Adam, ne dediğini anlamadı ve şaşkınlıkla ona döndü.

'Turist bunlar. Batılı yatırımcılar."

Adamın şaşkınlığı sürüyordu.

"Yani? Ne olmuş?"

"Geri geldiklerinde, ki geri geleceklerdir, bir şeyler vermeyin. Onlar için herhangi bir şey de almayın. Meşru bir işlem yok ortada, zaten sizden başka da biri yok ortalarda. Sadece durumdan emin olun, sakın pes etmeyin."

Çekingen bir şekilde gülümsedi kadına, güçsüz bir ifadeyle başını eğdi ve Alice, Doğu'daki bazı adamların 45'den bu yana Batı'dan belli dersler almış olduklarını hissetti; geleceğe yönelik hiçbir yanılsama içersinde değillerdi ve aslında kendilerinin kışkırttıkları yeni bir olumsuzlukla karşılaştıklarında, buna en hazır kişiler olmaları gerekirken hemen cesaretleri kırılıyordu.

"Emin olun" dedi Alice. "Bu size yardımcı olabilir."

"Emin olabilmek için yeterince kalabalık değiliz" dedi adam, küçük bir gülümsemeyle. "Her koşulda henüz o noktada değiliz. Daha alınması gereken uzun bir yol var..."

"Ama onlar şimdiden kazandılar" dedi Alice.

"Ama her şeyi değil" diye yanıtladı avukat ve derin bir iç çekti.

Yaşı oldukça ileri sakin ve bilge havalı bir adam, belli ki bir memur, elinde resmi görünümlü bir kâğıt ve yanında da Charles olduğu halde, koridorda belirdi. Alice'in önünde, adeta ayağa kalkmasını bekler bir biçimde dikildi ama kalkmadı kadın. Adam Charles'a döndü:

"Karınıza tercüme edin. Sosyalist meşruiyetin kuralları dahilinde bilgilendirilmesi gerekmektedir."

"Çekoslovakya'yı terk etmek için on iki saatimiz olduğunu söylüyor. Cheb'den sınırı geçecekmişiz. Gümrük kapısı bilgilendirilmiş. Ülkeyi bu akşam öncesinde terk etmek zorundayız."

Alice hiçbir şey demeden başını salladı. Bütün bunlar kurallara uygundu. Bunca inanılması güç ve tüm hesapları allak bullak eden şeyden sonra, özellikle de bundan sonra nasıl davranmaları gerektiğine ilişkin bu tuhaf bildirime karşın, şaşırtıcı bir şey yoktu. Ama in-

sanların böylesine yoğun bir biçimde gözetim altında tutuldukları bir dünyada, bu kadar insanın karakollara tıkılmasına karşın yine de özgürlükten söz edilebilmesi, daha da şaşırtıcı değil miydi? Sınır dışı edilme düzeninin mantığı "meşru" görüntüsünden kaynaklanıyordu ve aslında bu da bir hayli yatıştırıcı sayılırdı.

Polis memuru Charles'a bir şeyler daha söyledi, o da Alice'e döndü.

"İyice anlayıp anlamadığını soruyor. Evet demelisin."

"Evet" dedi Alice.

"İyi. Şimdi gidebilirsiniz."

Polis memuru saatine baktı, selam verdi, giderken Karel'in başını okşadı ve odasına girip gözden kayboldu.

Ellerinde sınır dışı edilmelerine ilişkin yazılı emirle çıkarlarken, iki polisin arasında içeri giren Jiři'yle karşılaştılar. Pek iyi durumda değil gibi görünüyordu ve besbelli ki korkuyordu. Charles ona yaklaştı.

"Hayır, hayır!" dedi Jiři. "Uzak dur!"

Yerinden kıpırdamadı. İşte, Charles ile olan bir sorun da buydu: Hiçbir zaman uzakta kalmak istemezdi. Kendisini böyle davranmak zorunda hissetmesine yol açan bir namusluluk anlayışı vardı. "Bizim açımızdan, fazla dürüst" diye geçirdi içinden Alice. Charles inat ediyor, polislerle tartışıyordu. Kadın, "En nihayet bunun zamansız olduğunu anladı herhalde" diye düşündü. Jiři'nin bakışları da aynı şeyi söylüyordu; besbelliydi bu. İki yeşil üniformalı, Charles'ı itekliediler. O ise ısrar etti. O zaman üniformalılardan biri onu öylesine kuvvetle itti ki, yere düştü. O sırada Alice oğlunu tıpkı ilk günkü gibi, sımsıkı tutuyordu. Omuzlarından sımsıkı; sivri ve beyaz ön dişleri de o günkü gibi dudaklarını ısırıyorlardı; tıpkı o günün akşamında, o kırmızı ve şekilsiz paketi kollarına verdiklerinde olduğu gibi, mutlak koruyucu bir bakışla bakıyordu ona. Önceleri ağzı açık, şaşkın kalan Karel, onu sımsıkı tutan annesinin elleri altında hareket edip kıpırdanmaya başlamıştı.

Ama sonra onu bıraktı kadın; yerde, dirseklerinin üzerinde doğrulan ve belli ki canı yanan Charles'ın gördüğü buydu: Kadın ellerini açtı ve Karel öylesine hızla ileri fırladı ki adam onun yere düşeceğini düşündü. Alice yaptığı hareketten şaşırmış, adam da öylece kal-

mıştı: Bu terör gösterisinden şaşkına dönmüş olmalıydı. Dünyanın dört bir yana dağılması, karnına kadar buzlu sulara batırılan adamlar, ona çok yabancıydı. Kızıl süvariler atlarını steplerde onun için koşturmayacaklardı; onların soluklarının havada buhar bulutları yaptığını hiç görmeyecek, savaş çığlıklarını ve zafer naralarını hiçbir zaman duyup işitemeyecekti. Kadın bir an sonra, az önce gevşettiği ellerini çocuğun omuzları üzerinde tekrar kenetlemek istedi; ama geç kalmıştı. Annesinin kendisine doğru uzanan ellerinin ağırlığını hisseden Karel, "Buna hakkınız yok! Hakkınız yok buna!" diye haykırarak küçücük yumruklarını önündeki polisin karnına vuruyor, indiriyordu. Charles düştüğü yerden doğruldu ve Alice'e korku dolu bakışlarla baktı; bu bakışlarda, çocuğu bırakmış olmasından dolayı bir serzeniş vardı. Yere dayadığı elinden güç alarak doğrulurken olup bitenleri anlamış gibiydi. Biraz sallanarak bacaklarının üzerinde ayağa kalktı; ama Alice artık ona bakmıyordu. Gözlerini Jiři'nin sırtına dikmişti. Karel ise giderek yükselen ve belki biraz da isterik bir tınıya bürünen incecik çocuk sesiyle, "O benim babam! Benim babam o!" diye bağırarak polisi yumruklamayı sürdürüyordu. Alice Jiři'nin yerinde doğrulmasını izledi; önce sırtı dikildi adamın, sonra dizlerinin üzerinde kalktı: Belirgin bir korkuyla ve refleksle gerilen dizlerinin arkaları, Jiři'nin maruz kaldığı terörün en duyarlı ve kırılgan hedefleri gibiydi. Yine de doğruldu adam; ayağa kalktıkça büsbütün büyüyüp irileşiyordu sanki. Bu sırada polis memuru kendisini sürekli yumruklayan çocuktan kurtulmak için onu kuvvetle itmiş ve birkaç adım ileriye doğru savurmuştu. Belki de çocuğu bu kadar kuvvetli bir şekilde itmek istememişti; ama sonuçta itmişti işte! Bunun üzerine Jiři hafifçe öne eğildi ve bu polis memuruna doğru, kadının anlamadığı ama ne dediğini tahmin ettiği, Çekçe bir şeyler söyleyerek ("Çocuklara dokunma!") adeta bir zemberek yayı gibi atıldı; giderek hız aldı ve polisin suratının ortasına, son derece kuvvetli bir yumruk vurdu. Burun kemiğinin çatırtıyla kırılmasının sesi duyuldu ve daha polis memuru yere düşmeden, kanları dört bir yana saçıldı. Hemen sonra da kan, burun deliklerinden, oluk gibi fışkırdı. Öbür polisler Jiři'nin üzerine üşüştüler. Bir anda bu karmakarışık yeşil ve kahverengi yığının altında gözden kayboldu. Bu yığın toparlanıp açıldığında Jiři, elbisesi yır-

tılmış, yumruklanmış ve fena halde hırpalanmış olarak açığa çıktı. Omuzlarından yakalamış, orada bekleyen ve ışıkları yanıp sönen arabaya doğru götürüyorlardı onu. Alice Ferrier onu bir an için iyice gördü: Yüzünde korkudan eser yoktu adamın.

Babasına yapışıp kalmış olan Karel'e döndü. Onda da korku yoktu; ama çocuğun önünde gerçekleşen bu aşırı, adaletsiz ve ölçüsüz davranıştan ötürü allak bullak olmuştu ve son derece öfkeliydi. Boğazına bir yumruğun gelip oturduğunu, gözlerinde yaşların biriktiğini hissediyordu. Önce biraz direnmek istedi; ama sonra, bir gören olsa bunu korktuğuna, belki de heyecana yoracağını bilerek gözkapaklarını sıktı ve yaşların yanaklarından aşağı yuvarlanmalarına izin verdi. Böyle bir savaşa sadece komünist bir ana babanın çocuğunun gereği gibi katlanabileceğini ve öfkesini, sanki yaşamın doğal bir unsuruymuş gibi algılayarak denetim altında tutabileceğini iyi biliyordu (belki Jiři de görebilirdi bunları; ama o şimdi polislerin arasında, ışıkları yanıp sönen arabanın dibine tıkılmıştı). Büyüklerinden miras kalan savaş ve ölüm çığlıkları, haykırmalar ve kızıl bayraklar ile bu gözyaşları sonraki kuşaklara devredilemedikleri takdirde, ölüp gidiyorlardı. Zira Jeannot yaşlı Tadek'in devrimci çağrısını dinlerken saatler ormanında kalan ve daha sonra da ihanet edip çekip gidecek olan o çocuk kendisiydi; son kez ihanet etmişti ve şimdi de derin bir acı çekiyordu. Bu, adı konmamış, değişik bir acıydı.

Polis arabası uzaklaşıyordu; kollarını oğluna dolamış olan Charles onu gözleriyle uzun süre izledi, sonra gözden kayboldu araba. Karel başını, gözlerinde hınzır bir bakışla, sanki bir kavgadan çıkmış gibi derin derin soluyan annesine çevirdi, minik yumruğunu tıpkı Jiři'ninki gibi havaya kaldırıp bağırdı: "Gördün, değil mi? Bunu gördün, değil mi?". Keyiften esrik, gülüyordu ve mutluydu. Ama annesinin yüzünü görünce neşesi dondu ve yumruğu havada, öylece kalakaldı. Dikkatle ve sertçe baktı kadına, kadın da onun pek çok şeyi anladığını anladı. Çocuk yaşlı bir bilge gibi kafasını salladı ve gözlerini kaçırdı.

Emperyal Hotel'e döndüklerinde İgor Alice'e, yolculukta yemeleri için hazırlatmış olduğu yolluk yiyecek paketlerini verdi. Resepsiyonun arkasındaki adeta gizli küçük bir odaya geçmesi için işaret

ettiğinde, Vera da hemen oraya koşmuştu; ama İgor onu geri püskürtmek için oldukça kaba bir tavır koydu. Sonra onun Karel'i elinden tuttuğunu ve Alice ile Fransızca konuştuğunu görünce, ona da içeri gelmesi için işaret etti: İttifakların günün birinde tersine dönebileceklerini öngörür gibiydi...

Beş çocuklu bir aileyi bile doyurmaya yetecek kadar sandviç paketi ve gazlı portakal suları vardı. "Votka koymadık çünkü sizi arayacaklar; bu başınızı derde sokabilir." Karel için de çeşitli oyuncaklar ve kek, pasta gibi şeyler vardı.

"Sandviçler gayet basit, sıradan şeyler " derken birinin içini açıp gösterdi. "Paramparça etmelerine izin vermeyin. Kendiniz alın onları ve önlerinde teker teker bizzat açın. Anlıyor musunuz?"

Alice başını sallıyor ve gülmemek için dudaklarını ısırıyordu.

İgor, sarsılmaz bir kararlılıkla, "Kekleri dörderli olarak sardık" diye sürdürüyordu. "Saydam selofanla sardık. Bunların basit ve sıradan kekler olduğunu görmek için hepsini açıp paramparça etmeleri gerekmiyor. Çocuğun bonbonları sorunsuz geçecektir; yani, herhalde!" diye, öfkeli bir sesle ekledi.

Gülmemek için kendini güçlükle tutan Alice, bütün bunları en az kendisi kadar gülünç bulan Vera'yla göz göze gelmemeye çalışıyordu. Parti ne düşünüyordu acaba; gizlilik konusunda harikalar yaratan unsurlarla karşı karşıya bulunduğunu mu?

Sonra İgor küçük, plastik bir kamyon çıkardı paketten ve anne ile oğulun dikkatlerini, bunun nasıl çalıştığına çekmeye çalıştı:

"Kapılarını açmak isteyebilirler; o takdirde bu yöne doğru açınız. Gümrük görevlilerine bunu söylemelisiniz Madam. Eğer bunun nasıl açılması gerektiğini göstermezseniz, kapılarını kırabilirler."

Janicka da, kendi armağanı olarak, bir uçak verdi. İlk günkü kulübeden alınanın aynısıydı bu. "Bunun kapıları açılmıyor; böylelikle zaten sorun yok" dedi küçük kız.

Bagajlar hazırlanıp işler tamamlandığında, Alice Charles'a, "Bekle beni" dedi. "Sınıra gitmek için yeterli zamanımız var. Hemen döneceğim. Halletmem gereken bir şey var."

"Neymiş bu?"

"Hiç."

Emperyal'in arkasındaki dolambaçlı yoldan, Villa Margaretha'ya dek koştu. Kapıcı, müdürün yerinde olmadığını söyledi. Tam düş kırıklığına uğramış bir şekilde geri dönmek üzeydi ki, adam sekinin üzerinde beliriverdi. Elinde sigara paketi vardı; ama açmak istediğinde boş olduğunu fark etti. Öfkeyle fırlatıp attı. Kadın oraya dek koştuğu için nefes nefese kalmış, çoraplarından biri de düşmüştü. O her zamanki ilgisiz ses tonuyla "Ne o, gidiyor musunuz?" diye sordu adam. Ama kadın bu sözcüklerde, belirgin bir hoşnutsuzluk sezdi.

"Ülkeden sınır dışı edildim."

Adam cevap yerine cebini karıştırdı; ama hiçbir şey yoktu.

Orada öylece sessiz durdu ve kadını süzdü. Alice ikisinin birlikte bir şans kullanabileceklerini ama bunu kaçırdıklarını düşündü; adam casinosuna takılıp kalmıştı, kendisi ise hep kullanımına sunulan birtakım komünist zamanlarla oyalanıp durmuştu. Karlsbad'ın belli zamanlarda çalan saat çanı, genç kızın ilk vuruşunda baloyu terk etmesi gereken zamanı belirlemişti sanki; adam da ıhlamur ağaçlarının altında gezinti yaptıklarında pek hoşlanmış olduğu bu kadını kaçırmıştı böylelikle. Zaman ne tehditlere ne de vaatlere elverişliydi; o sırada Sovyetler, saraylar ile açlık arasında, en trajik zamanlarını yaşıyorlardı: Savaş sonrasında pasifleştirilmiş olan Almanya'nın, iskambillerden yapılmış şatoları devirmek için olan o eski kurt iştahı yine ve yeniden kabarmıştı. Bohemya'nın kırılgan insanlarının yaşadıkları derme çatma, yıkık dökük tuğla evleri ve arap saçı gibi elektrik tellerinin asılı olduğu sokaklarla yemyeşil çayırları bir daha ele geçirebilmek için hamle üstüne hamle yapıyordu. Zaman Karlsbad'ın içine işliyor ve buranın insanları için çınlamayı sürdürüyordu. Zira pek çok sıkkın kür turistinin yazgısını damgalayan antika saat, tiktaklamaya devam ediyordu. Sersem sepelek kafalarıyla giriş salonunda dikiliyor, sonra da topukları üzerinde dönerek sağa sola gidiyorlardı. Alice az sonra son kez ineceği merdivenlere yönelirken, onlar da yeşil halılı mekânlara dağılıyorlardı.

Tam bu sırada, sanki bu giriş salonundan yayılan burjuva konfo-

ru duygusunu büsbütün pekiştirmek ister gibi, sahte şöminenin üzerindeki fanuslu saat, sanki bir amatörün hazırladığı bir bombanın patlayıcı sistemi tetiklenmiş gibi tuhaf ve belli belirsiz de olsa endişe verici bir guruldamanın ardından, çalmaya başladı. Öğle olmuştu. "Düş kurmalar sona erdi" diye geçirdi Alice Ferrier. Saat, Avrupa'nın sular kentinin kraliçesinin, Karlsbad'daki bu ilk oteli yaptırmasından pek uzun yıllar sonra, iki savaşın ve uzun komünist yönetimi yıllarının ardından, o ince ve keskin tınısıyla on iki kez çaldı. Uzak Avrupa'nın tüm çalar saatleri adına çalıyordu sanki; çünkü bunlar kıtanın merkezinde bulunsalar da, zamana ve mekâna kapalı bir çarka tutsak olduklarını biliyorlardı. Eskiden oldukça yalnız bir yaşam sürerlerken, birdenbire bu ışıltılı kentlere gelen binlerce gürültülü çiftin arasında kalmışlardı. Merdivenlerden inme saati, şunun ya da bunun saatinin geldiğini hatırlatmak için bıkıp usanmadan çalan ve yol kavşaklarında çınlayan saatler ve trenin sarsılarak yola çıkmasının saati... O ayrılık anında o saat şiddetle çaldı ve zamanı izlemek durumunda ve zorunda olan herkesi tüm birlik ve bütünlükleri, gülümsemeleri ve sevgileri paylaşmaya çağırdı; geleceğin Avrupa'sındaki akşamlarda yaşanacak birliktelikleri çağırır gibi çaldı. Birilerine, yıkıcı bozgunculardan başka bir şey olmadıklarını hatırlatıp bunu yüzlerine vurmak ister gibi çaldı ve onu duydular, işittiler; bu çağrıya yanıt verir gibi, hepsi birden başlarını çevirdiler. Bu sesi, tümünde ortak olan bir kaçış ile, gergin ve hareketsiz, dinlediler. Onlar da ıhlamurların altındaki gezintilerde karşılaşmışlardı...

Son bir kez daha bir başka zamana gitmiş olan Alice, bunun tüm ağırlığını üzerinde hissediyordu. Orada kalan adam ise, bu dünyayla birlikte ölecekti. O zaman kadın, bir önceki gün o köprünün üzerinde, Pavel'in yanındayken neyi görmüş olduğunu anladı. Pek ender durumlarda ve bir an için görünen bu nokta, Art Nouveau bezemelerindeki çiçeklerin arasında bir an görünüp ardından hemen kaybolan, yanardöner bir görüntü... Had safhada çelişkili bu zamanda bu, tüm Avrupa'nın bütünsel varlığıydı; aynı zamanda gözlerinin önüne serilen, bilinen ama aynı zamanda da anlaşılmaz olan yokluğunun tümüydü. Bütün bunların önünde arzuyla, pişmanlıkla ve her şeyi birden kucaklamak tutkusuyla kıvranıp acı çekiliyordu. Uzak-

larda yeni bozgunların çözülüp gittikleri görülüyor, başka mutsuzlukların imparatorluğun şanlı marşlarıyla birbirlerine eklemlendikleri anlaşılıyordu. Yeni olan ise gayet sertti; yeni yasaklamalarla doluydu ve acımasız ve gayet etkili bir polis yumruğunda somutlaşıyordu. Bu kıpırtısız havada, eskisinden beslenen yeni bir düzenin biçimlendiği hissediliyordu. Hiçbir sözcük yardıma koşamazdı. O sırada Alice Amerikalının arkada öksürdüğünü işitti; hasta ciğerleri parçalayan kuru ve gürültülü bir öksürük... Arkasını döndü ve merdivenlerden indi. Adamın bakışlarını sırtında hissediyordu. Dönüp bir daha da bakmadı.

* * *

Alice, sınır kasabası olan Cheb'e ulaşmadan hemen önce, arabada, "Yani bir defacık olsun, azıcık da olsa, polislere direnmek..." diyordu. Karel, uçağı elinde, arka tarafta uyumuştu. "İşte, geleceğe sunacağımız şey budur. Çocukluktan erkenden çıkılıp dünya devrimi düşleriyle gençlik dönemine geçilen ince çizgideki gerçek budur! Aslında bununla yetinmeyi bilmek gerek. Bu pis entrikada, incecik de olsa, bir teli koparttık. Büyük bir zafer kazanmışız gibi kendimizi gereğinden fazla önemsemenin de âlemi yok. Koparttığımız o incecik tel, belki de kopan yerin hemen yanından iki kez, üç kez düğümlenip sağlamlaştırılmıştır şimdi. Belki de değil... Bütün bunları bilmemiz de mümkün değil. Olanlarla yetinelim."

"Amerikalı dostunla vedalaşmaya gittin mi?" diye, acı ve keyifsiz bir ses tonuyla sordu Charles.

"Evet ve fikrimi soracak olursan, son kez vedalaştık. Belki biz oraya bir daha hiç giremeyeceğiz; ama o da artık oradan hiçbir zaman çıkamayacak..."

Gümrükçüler işlerini, Charles'ın öngördüğü gibi, kayıtsız ve ilgisiz bir şekilde yapıyorlardı. Yurtdışı etme belgesine baktılar, omuzlarını silktiler. Arar gibi yaptılar.

Biri Charles'a, "Ufaklığı bunun için uyandırmayalım" dedi. "Haydi, geçin..."

İki dünyayı ayıran *no man's land* üzerinde ilerlediler ve Batı tara-

fındaki son noktada bekleyen ve az öncekilerden daha da yorgun gibi görünen gümrükçünün "geç" işaretine uydular.

"Bir gün gelir ve bizi pek çok konuda eğitmiş ve bilgilendirmiş olan komünizm, hiç kuşkusuz bizim baskın bir niteliğimiz olmayan alçakgönüllülüğü de öğretir" dedi Alice. "Stalinizm konusunda bizden daha üstün değildiniz; ama küstahlık ve kibir konusunda da..."

Alice'i şaşırtan, cılız bir sesle yanıtladı Charles:

"Bilmem... Kahraman ve pek kibirli Çeklerde bu niteliklerin tümü vardı; ama bunca zamanımızı, sadece bireysel rahatlarının ve konforlarının peşinde koşan bir sürü alçak ve aşağılık herif için ziyan ettiler. Eğer solcular arasında bunlardan daha gururlu ve kibirli olanlarını görürsen bir zahmet, bana da göster lütfen..."

"Ama... onların nedenleri vardı..." diye yanıtladı Alice, pek de güvenli olmayan bir sesle.

Charles ona öyle bir baktı ki susması için yetti. Sonra, birlikte, gürültülü şekilde kahkahayı patlatmadan önce bir an bakıştılar. ("Hey dikkat, çocuğu uyandıracağız!")

Sınır, görüş alanlarından çıkmıştı bile.

Epilog

...size alçak sesle mırıldanıp
yoksullara özgü sözler söyleyenler
içeri girmekte gecikmeyin
ve sakın üşütmeyin kendinizi.

Léo Ferré, Zamanla.

Nisan 1989'da, yavaşça ve gıcırtılar içinde Doğu Garı'na giren trende, Bohemya'daki o küçük sarı-kırmızı trenlerdeki çocuksu neşeden eser yoktu; burunları da o eski püskü taşra otobüslerininki gibi değirmi değildi. Ama elbette onlara göre çok daha az paslıydı bu; on yıllardan beri Avrupa'yı doğuya doğru boydan boya geçen hüzünlü ve tozlu, eski vagonları vardı ve Jiři Serecka da bunlardan birinin içindeydi. Yol boyunca sarsılıp duran ve alışık olmadığı bu kalabalıktan ötürü epey tedirgin olan Jiři, trenden en son inenler arasındaydı. Kendisini bekleyen ve artık kaygılanmaya başlamış olan Charles'ı gördü; adam üzerine atıldı, kollarına alıp büyük bir dostlukla sarıldı ona ve öptü.

"Jiři, ah Jiři... En sonunda!"

"Evet..." dedi adam; son heceyi uzatarak.

"Ne kadar uzun zamandır bekliyorduk... Duvar yıkılınca, her şeyin sona ermiş olduğunu hemen anladık."

"Evet, sonu iyi bitti" diye doğruladı Jiři.

Charles'ın yapış yapış sevgisinden yavaşça sıyrıldı ve ayaklarının ucunda yükselerek adeta bir boksör gibi boşluğa yumruklar yağdıran Karel'e eğildi:

"Vay canına! Polisin ağzının ortasına bir yumruk!" diyordu çocuk, bağırarak.

Serecka, hâlâ elini, kolunu savuran çocuğu kucaklarken, "Demek bunu hatırlıyorsun ha, oğlum?!" dedi.

"Hem de nasıl! Paf! Tam burnunun üstüne. Amma da kanamıştı!"

"Evet, mükemmel bir yumruktu o, aynı fikirdeyim."

"Ama bu Jiři'ye çok pahalıya patladı" diye sözünü kesti Charles. "Yani, bunu da bilmelisin!"

"Aman, boş ver" dedi Jiři.

Valiziyle ilgilenen Charles'ın mutlu suratına bakıyordu. Demir Perde'den gelmiş biri gibi hissetmiyordu kendisini; bunu bir tür vicdan azabı gibi algıladı. Birdenbire gözlerini kaldırdı ve arkalarında, elinde sigarasıyla gevşek bir şekilde bir sütuna yaslanmış olan Alice'i gördü. Kendisini daha iyi hissetti Jiři; kadın dudaklarında hafifçe alaycı bir gülümsemeyle, onlara bakıyordu. Sigarasının izmaritini fırlatıp attı ve ona doğru ilerledi, kısa bir an için sarıldılar birbirlerine.

"Ee, yoldaş?!" dedi kadın. "Havel Köşk'e çıktı mı?"

Karşılıklı, hınzır birer bakış fırlattılar birbirlerine.

"Evet; o artık Köşk'te" dedi Jiři; aynı ses tonuyla.

"Dürüst bir insan o. Birçok şeyi değiştirecektir."

"Evet, dürüst biri" dedi adam. Sonra daha kısık bir sesle ekledi: "Hatta fazla dürüst; ama sadece kendilerine."

Sonra hep birlikte, eve gittiler.

Charles ile Alice, oldukça küçük dairelerinde Jiři'ye yer açmak için birtakım ufak tefek değişiklikler yapmış, Karel'in odasını onun için boşaltmışlardı. Jiři hiç de bundan tedirgin olmuş gibi görünmedi ve herkesi rahatsız ettiği gibi birtakım laflarla gereksiz şeyler söy-

lemedi. Karel'e odasını kendisine verdiği için teşekkür etmekle yetindi; o da bir yandan gardını alırken, çok iyi bir boksör olarak bunu hakettiğini söyleyerek yanıtladı. Charles hemen filmlerden ve belgesellerden söz etmeye koyulmuştu bile; eldeki şeyleri salonlara sunarak uygun dönemden ve koşullardan yararlanmak, böylelikle biraz para kazanmak niyetindeydi. Yönetmenin de hazır bulunduğu gösterimler, görüşmeler, yuvarlak masa toplantıları, turneler; bütün bu öneriler Jiři'nin başını döndürdü biraz. Açıkçası, bunlar çok da hoşuna gitmemişti.

Ertesi gün Alice onu eleştirel bir gözle süzdü, paçaları epey kısa olan kahverengi takım elbisesini ve çizgili gömleğini tepeden tırnağa gözden geçirdi, sonra da hiç sözünü sakınmadan, değerlendirmesini söyledi:

"Jiři, bu böyle olmaz. Bir şeyler yapmamız gerekiyor. Gelin, sizinle biraz ilgilenelim." Gayet kararlı bir el tarafından koridora iteklenen, hatta merdivenlere yöneltilen Jiři, "Olmayan nedir?" diye homurdanmıştı.

"Görüntü" dedi Alice, omuzlarını silkerek. "*Look* denilen şey." Bu kısa ama kesin söylemden hemen sonra da konuyu değiştirmişti.

Jiři Serecka, giysi butiklerinin birbiri ardınca sıralandığı Quartier Latin'e geldiklerinde, başına gelecekler hakkında çabucak bir fikir edinmiş oldu. Alice tüm vitrinlere hızla bakıyor, oradan oraya geçiyordu. Bunun alıcı bir göz olduğu hemen belli oluyordu ve Jiři bunu fark etti. Biraz da dehşete kapılmış olarak sordu:

"İçeri mi gireceğiz?"

"Bu gerekiyor. Jiři; şimdi siz yeniden bir sinema adamı oldunuz. Pek çok insanla tanışacaksınız; sinema festivallerini bir düşünsenize!"

"Peki ama, yani, bu elbisenin nesi var?" derken, ceketini gösteriyordu. "Bu dediklerniz için yeterince iyi değil mi?"

Alice burnunu sıvazladı, dudak büktü.

"Yetmişli yıllardan kalmış ve sanki döşemede ateş var!"

"Ateş mi var? Ne ateşi?"

"Paçaları çok kısa!"

Hemen arkasından da adamı, gözüne kestirdiği bir butiğin içine itti. Jiři üzerlerine doğru gelen abartılı makyajlı ve pek iddialı bir şe-

kilde giyinmiş genç kadın satıcıyı görünce, mutsuzluklarının henüz yeni başlamış olduğunu daha iyi anlamakta gecikmedi. Kız bu iki müşteriyi hızla süzdü ve bakışları Jiři'nin üzerine kenetlendi. Adam bir an kaçmayı düşündü; ama Alice genç kadınla pek hoş bir söyleşi tutturmuştu.

"Beyefendi için, değil mi?" dedi, kendini pek matah bir şey zanneden sürtük, geniş bir gülümsemeyle.

"Evet" dedi Alice, sakince. "Görmek isteriz..."

Jiři, ağzı bir karış açık, eğer belleği onu yanıltmıyorsa üzerine sadece iki yazlık elbise ve hiç değişmeyen sarı bir ceket giymiş olarak tanıdığı Alice'in, pek uzman bir tavır ve tutumla takım elbiseler, renkleri, modelleri ve elbette önerilen gömleklerin bunlarla uyumu gibi konularda pek ciddi olarak tartıştığını gördü. Ama durması gereken noktayı da iyi biliyordu kadın: "Bilmem, ne demek isteğimi anlatabildim mi?"

Öbürü ise tüm söylenenleri mükemmelen anlıyor havalarındaydı. Jiři'nin ne düşündüğünü pek umursamadan ona, adeta mağazanın yarısı gibi gelecek kadar çok şeyi, aralarında tartışarak, olup olmayacağını kestirmeye çalışarak ve zaman zaman eleştirel bakışlar atarak, değerlendirdiler. En sonunda da kolları tepeleme dolu bir halde geldiler ve artık bunları denemekten başka yapılabilecek bir şey olmadığını bildirdiler.

Jiři dehşetli şaşkındı ve kendisini bu kadınlarla tartışamayacak kadar güçsüz hissediyordu. Polislerle yaşanan karşılıklı aldatmacalar, uzun uzadıya çalışmalar, hatta hapishane bile, bu sakin görünümlü ve gülümseyen iki kadınla karşılaştırdığında, ona pek o kadar da güç ve baş edilemez gibi gelmiyordu. Üzerinde kendi elbiseleri, kollarında da kadınların getirdikleri olmak üzere tıkıldığı, bir gömme dolaptan, bir süpürgelikten daha büyük olmayan bir kabinde defalarca, ona hiç bitmeyecekmiş gibi gelecek kadar çok kez, üstünü değişmek zorunda kaldı. Onu adeta bir fırıldak gibi, bir manken gibi çevirip durdular, but ve kalçalarına en uygunsuz şekillerde dokundular ve bütün bunları, ona hiç bakmaksızın, sadece kendi aralarında bakışmak ve karşılıklı olarak birbirlerinin görüşlerini gözlerinden almak suretiyle yaptılar. Jiři'yi ateş basmıştı.

Kadınlar onu bir yere kımıldamamasını söyleyerek mağazanın bir ucuna diktiklerinde, bu çilenin nihayet bittiğini umdu; ama onlar sadece birkaç adım geri çekilip, sessizce onu gözlemlediler. Soluk soluğa kalmıştı Jiři. Alnında biriken terleri silip silmemeyi düşünüyordu ki kadınlar, aralarındaki sessiz ve ortak bir anlaşmayla, birbirlerine dahi bakmadan, sanki gizli bir güç tarafından birlikte hareket ettiriliyorlarmış gibi ona yaklaştılar. Yüzlerinde belli belirsiz bir hoşnutsuzluk ifadesiyle elbisenin sol omzuna ve etek boyunun uzunluğuna takıldılar, sonra sırt tarafının altını elden geçirdiler; ellerini apış aralarına sokup orasını burasını elleldiler ve en sonunda da ne kibarca ama ne de kabalıkla, arkaya doğru ittiler onu.

"Sanırım bu tamamdır" dedi Alice.

"Evet, bu iyi" diye onayladı öbürü ve Jiři, sanki tüm bu yaşadıklarının nihayet sona erdiğini düşünerek, oldukça uzun bir "Ohhh!" çekti.

"Evet, şimdi de sıra ayakkabılarda" dedi satıcı kız.

"Ah tabii, elbette" dedi Alice. Bakışlarıyla, sanki Jiři'ye, "sabırsızlanma; daha uzun bir yolumuz var" der gibiydi.

"Alice..." dedi Jiři, yürekler acısı bir sesle.

Ama o çoktan, mükemmel bakımlı tırnağını altdudağına koymuş, düşünür gibi yapan satıcı kıza dönmüştü bile: "Sanırım bulvarın alt tarafında çok iyi bir şeyler var ve şu sıralarda da indirimdeler." Alice mavi plastik kredi kartını çıkarttı çantasından, öbürü de ona hiç bakmadan ama bir yandan da bıcır bıcır konuşarak aldı bunu.

Satıcı kız, "Yeni elbisesi üzerinde gidiyor, değil mi? Beyefendinin eskilerini başka bir çantaya koyayım" derken, dalkavukluk ile aşağılayan bir acıma arasında bir tonla konuşmuştu.

Jiři on beş seneden beri ona sadakatle hizmet etmiş ama şimdi eski bir paçavra mertebesine indirgenmiş olan çizgili gömleğine üzüntüyle baktı. Sürtük, ağzını bir tek saniye bile kapatmaksızın ve gayet kararlı bir biçimde, sanki bu Doğu malı paçavrayla kıyaslanması bile mümkün olmayan bin dolarlık bir gömlek satmış havalarındaydı.

Mağazadan çıktıklarında Jiři, adeta yalvaran bir sesle mırıldandı:

"Alice, ne olursunuz, ayakkabıları boş verelim şimdi..."

"Nasıl? Hayır; olamaz!" diye, onun tüm umutlarını boşa çıkaran

bir sesle yanıtladı kadın. "Yolun başındaki o dükkâna taktım. Ama gidip bir şeyler içelim önce."

Kadının biraz da olsa yola gelmesiyle rahatlayan Jiři, onunla birlikte, onun yönlendirdiği eski bir kafeye girdi. İkisinin de önlerine birer kadeh votka geldiğinde, Alice adeta saldırgan bir dille mırıldandı:

"Evet, şimdilik rahatınıza bakın. Yeni elbisenize içelim."

"Evet. Bunu hak ettik" diye homurdandı Jiři.

"Artık kalabalıklarla bir araya gelebilirsiniz" dedi Alice, onun kılığını pek beğendiğini anlatan bir ses tonu ve bakışla. "Birilerini fethedebilirsiniz bile; şu anda sanki bir moda dergisinden çıkmış gibisiniz."

"Yapma yahu!"

"Ama evet, gerçekten öyle. Şimdi sizin zamanınız, Charles'ın da elbette. Moda tekrar değişmeden ve medyanın ilgisi başka şeylere yönelmeden önce, bu fırsatı kullanmak gerek."

"Yapmayın yahu; buna arsızlık derler..."

"Bunun arsızlıkla hiç ilgisi yok" dedi Alice, açıkyüreklilikle. "Çeşme akarken testiyi doldurmak gerek. Bütün bu insanları doyurmak, kiraları ödemek gerek. İnsanın kalbine ve aklına düşman rejimlerin, sadece öteki tarafta olduğunu mu sanıyorsunuz? Bu da Vaculik'in sözüdür; o adam benim İncil'im gibidir... Evet, biraz da başka ciddi şeylerden söz edelim. Ondan sonra neler oldu?"

"Neden sonra? Sen Karel'i bıraktıktan sonra mı demek istiyorsun?"

Alice kızardı ve bakışlarını başka taraflara çevirdi.

"Eh; çünkü sen çocuğu bıraktın, öyle değil mi?" dedi Jiři, eğlenerek.

Kadın, başını "evet" anlamında salladı.

"Korkuyu öğrenmesin diye, değil mi?"

Kadın, başını "evet" anlamında bir kez daha salladı.

"Tamamen haklıydın" dedi adam ve ona doğru eğilerek elini dostça, kadının kısa saçlarının arasından geçirdi. "Ben de olsam aynı şeyi yapardım... Yani, daha sonra. Eh işte, beni arabaya tıktılar ve tartakladılar; ama bunun ayrıntılarına girmek istemem. Bir kez kara-

kola geldikten sonra istedikleri gibi özgürce hareket edemeyeceklerini biliyorlardı. Sinema âlemi... Arkada Patoky... Senin de iyi bildiğin gibi, aydınların birtakım avantajları vardır. Beni derhal Prag'a yolladılar ve orada da yüzbaşı Fisher belasına çattık. "Siz de polisleri döverseniz ben ne yapabilirim ki Bay Serecka?" Buradaki 'Bay' sözcüğünü beklemiyordum doğrusu."

Jiři votkasını dipledi, ağzını çalkaladı, sonra iki tane daha ısmarladı.

"Sonra, nereden bakarsan bak, yüzbaşı Fisher, polis de olsa, öyle çok alık bir herif değil. 87'de, Gorbaçov babanın evi havalandırmaya başlamasının daha ikinci yılında, işler değişmeye başlamıştı ve yüzbaşı Fisher de biraz tanınmış bir başkaldıranı içeri tıkan, son adam olmaktan kaygılanıyordu! Bunun bir sürü tepki çekeceğini tahmin ediyor ama bu işin ucunun nereye kadar gidebileceğini bilmiyordu. Ama nereden bakarsan bak, tedbirli olma zamanıydı ve emirlerini verirken pek de abartmamak gerektiğinin farkındaydı; babamın eski dostlarından gelen tavsiyeler ve uyarılar, onu kıç üstü oturtmuş olmalı. Zaman çok gayretli görünme ya da inisiyatif kullanma zamanı değildi. Hem aslında, herhalde o da artık çok yorgundu. Tüm yaşamını, pek de önemli bir şey yapmamış insanları sorgulamakla geçirmek, en inatçı adamı bile bıktırır. Yıpratır, tüketir adamı!"

"Baban müdahale mi etti?"

"Oh, bilmem müdahale denilebilir mi buna..." diye dalga geçti Jiři. "Yani biliyorsun ki bizde herkes birbirini tanır."

Gayet otoriter ama hayli yorgun olan baba Serecka'nın o yaşlı bedeniyle, bulunduğu Moravya sınırındaki o çok uzak yerden yola çıktığını tahmin etmişti Jiři. Zamanının gelmesini çok uzun süre beklemişti ve şimdi en az kendisi kadar yaşlı ve yorgun olan diğer adamları görmeye gitmiş olmalıydı; ama onlar yetkiliydiler, ofislerinde ya da özel birtakım yerlerdeydiler ve onlara "Oğlum, Jiři'm hapiste!" demişti. Öbürleri başlarını sallamış ve anladıklarını belli etmişlerdi; fazla söze de hiç gerek yoktu. Herhalde önce en yakını olan Emil ile başlamış ve izlenecek en uygun taktiğin ne olduğunu belirlemeye çalışmış olmalıydı. Pek ciddi bir komünist olan baba Se-

recka, şöyle bir şeyler demişti herhalde: "Başka birilerinin de içeride olduklarını biliyorum ve belki de onlar desteklenmeye çok daha layıktırlar. Ama, bu benim oğlum Emil, tanıyorsun sen onu." Böylelikle karşısındakinde, en kuşkucu komünist uygulamanın bile kolay kolay sonuna kadar gidemeyeceği, babaca bir zaaf alanı yaratmış olmalıydı. Böylelikle sistem bir taşra memurunun odasından ötekine uğuldamaya başlamış, destekler yukarıdan aşağıya doğru yol almış, bir yandan "bugün ben sana–yarın sen bana" dizgeleri, beri yandan gerçek dostluklar, ortaya çıkmıştı. Bu arada eski defterler karıştırılmış, uranyum madenlerindeki adaletsiz uygulamalarından dolayı başı derde giren oğlunun kurtarılmasından (kim bilir kaç sene önce olmuştu bu?!), öbür oğlunun askerlik yaptığı sırada alay komutanının gerçek bir deli olduğu bir birlikten alınıp başka bir yere verilmesine ve nihayet üçüncü çocuğunun da torpille üniversiteye kaydettirilmiş olmasına dek uzanan anılar anımsatılmıştı. Eugen Serecka kariyerinde yol alırken o bir zamanlar incecik olan vücudu giderek kalınlaşmış, eklemlerinde birtakım sızılar başlamıştı elbette. Şimdi de telefon bağlantıları işlemiş, Brno'dan arayan yetkilinin hattı Prag'a bağlanmış, sonra da hayli üst konumdaki bir yetkilinin ricası yani talebi oradaki, beşinci şubedeki yüzbaşı Fisher'in masasına dek ulaşmıştı. Bu uzun yolculukta öncesi ve sonrası belirsiz dostluklar geziniyordu ve kimi zaman da yaşlı Serecka, bazı sözlerin tutulmamasının ve ihanetlerin zehir gibi tadını yudumlamak zorunda kalıyordu. Ama bunlar şaşırtmıyordu onu; çünkü o bir zamanlar bu okulun en iyi öğrencilerinden biriydi ve derslerini de çok iyi çalışmıştı.

"Herhalde ihtiyar, birilerini tehdit etmiştir" dedi Jiři, eğlenerek. "Bunu sanki buradan bile görebiliyorum."

Hiçbir zaman resmen hatırlatılamayacak olan birtakım eski olayları ve sırları biliyor olmanın avantajlarını kullanmıştı herhalde; elbette tüm bu öyküler uzun zamandan beri halk arasında yaygın bir biçimde biliniyor ve konuşuluyor olsa bile, bunları hâlâ birer şantaj malzemesi olarak kullanması mümkündü.

"Peki Máša ve Jan?"

"Onlar epey sıkıntı çektiler. Ama dayandılar, direndiler. Jan hayatının en önemli derslerinden birini aldı; oysa başına pek önemli

bir şey gelmesi mümkün değildi. Bu kış, olaylardan sonra, onları görmeye gittim."

Adam birdenbire konuşmayı kesti. Kadın soru soran bir bakışla baktı ona; ama adam gözlerini indirdi ve masanın örtüsüne dikti, sonra da parmağının ucuyla dokundu bu örtüye. Üzerindeki bakış ise, adeta sabitlenmişti.

"O gün müthiş kar yağıyordu" diye, ikircikli bir şekilde sürdürdü sözünü. "Sokakta yürürken, o herifle karşılaştım, hani biliyorsun..." diye, yüzüne bakmadan ekledi. "Şu sürekli sigara içen Amerikalıyla. Sürekli öksürüyordu."

"Çok mu öksürüyordu?" diye sordu Alice, umursamaz bir ses tonuyla.

Adam başını salladı.

"O kar yağışı altında, çok yoğun bir sessizlik vardı. Belki de onun için bu öksürük seslerini o kadar iyi duydum... Ama belki de (sesi ancak güçlükle duyulabilecek kadar düştü; ama kadının her hecesini işittiğini biliyordu) çok kuvvetli öksürdüğü içindir..."

Sonunda gözlerini kaldırdı Jiři ve kadının iyiden iyiye solgunlaştığını ama gözlerinin içinin parladığını fark etti. Gözlerini kaçırdı adam; hiçbir zaman verilememiş olan oysa verilmesinin ne kadar da iyi olacağı tüm öpücükleri düşündü; özgür ve cesur bir kuşak geliyordu arkalarından. Tutkuyla beklenen ama hiçbir zaman ne verilebilen ve ne de alınabilen bu öpücükler için dökülen gözyaşlarını düşündü. Pavel öldüğünde nasıl da büyük bir acı çöreklenmişti göğsüne; ama şöyle doya doya ağlayamamıştı. Onun o acıyla buruşmuş oval yüzünü son gören olduğu halde, Máša da ağlayamamıştı. Çekoslovakya'da 1948'den bu yana akamayan tüm gözyaşlarının artık rahatça akabileceklerini düşünüyordu; bu yaşlar yürekleri, kolay kolay adlandırılamayan derin bir terörle doldurmuştu. Öylece bekledi Jiři, hiçbir yere bakmıyordu. Kadın da düşünceli, dalgın, önüne doğru eğilmiş, sanki öksürüklerle yırtılan göğüsten gelen o kuru, o hafif ve ürkütücü sesi dinler gibi, öylece duruyordu. O adamdan duyduğu ilk ve son ses, bu öksürük sesiydi.

Çok uzun bir sessizlikten sonra Alice Ferrier, mırıldandı:

"Yani, sonuç olarak Pavel öldü mü?"

Jiři Serecka, çok derin bir iç çekti.

"Máşa, sana onu Karlovy Vary yakınlarındaki akrabalarının yanında sakladığını söylemişti, değil mi?"

"Evet."

"Siz ikiniz, kendi aranızda birtakım sırlar saklamasaydınız..."

"Yeter! Öldü mü, ölmedi mi?"

"Sanırım, öldü. Bunu biz de uzun zaman boyunca bilemedik. Aynasızlar hiç açık etmediler. Ama şimdi artık ölmüş olduğundan kuşkum yok. Gerçi cesedi bize hiçbir zaman verilmedi ama..."

"Evet" dedi Alice Ferrier, "her zaman bilinir; ama hiçbir zaman da hiçbir şey bilinmez. Tıpkı o 87 senesinde Jean Boursier'nin, Emperyal Hotel'deki odalarda dinleme aygıtı olup olmadığını bilemediği gibi..."

"Jan ise kendi evinde bulunduğundan tamamen emindi..."

"Çünkü ikisi de aynı şey. Öyle bir dünyada hiç kimse, hiçbir şeyi, 'evet, şimdi şöyle olabilir ya da olmayabilir; böyle bir şeyin olması da gayet mantıklı' diye bir mantığa dayandıramaz. Çünkü hiçbir şey mantıklı değil. Daha başından tezi yok, her şey biliniyordu. O zaman deniyor ki, 'bu adamlar öylesine deliydiler ki, atıldıkları maceranın gerçekleştirdiklerinden yüz kat daha tehlikeli, tehdit edici ve önemli olmasını istediler.' Oysa böyle bir şey yok; bu bir devlet diktatörlüğü ve iyi düşünülecek olursa gayet de ortak, bilinen bir şey... O zaman odalarda dinleme aygıtları var mıydı, yok muydu, bilemiyorum. Her zaman biri çıkıp böyle bir şey bulduğunu söyleyebilir... Belki bir gün Emperyal Hotel'in duvarları da yeniden örülür, ki bu da bir lüks olmayacak; geçerken söyleyeyim. Birtakım dinleme aygıtları bulunacak ve sahte bir gerçek, zafer kazanacak; oysa bu aygıtlar daha önceki senelerde başka insanlar tarafından konmuş olacak ve bu da sadece bizler için, 1987 yılının hiç kimseyi ilgilendirmeyen sersemleri için olmayacak! Orada unutulmuş, ilgisizlikten ve laubalilikten ötürü öylece bırakılmış, basit, sıradan dinleme aygıtları... Her şey biliniyor; ama bu binlerce ayrıntı, küçük jestler, tüm bu miniminnacık ittifaklar silsilesi ve birbirinden ince ihanetler hiçbir zaman bilinemeyecek ya da bilmezlikten gelinecek. Eh, neyse ki

şimdi sen buradasın; ama Pavel'in ölüp ölmediğini sen bile bana kesin olarak söyleyemiyorsun!"

"Her koşulda, Jan'larda dinleme aygıtları yoktu! Çünkü tüm tavanı yeni baştan yaptırdı."

"Banyoyu da yeniden yaptıracağı zaman, orada da arayabilir" diye, öfkeyle mırıldandı Alice.

"Öyle sanıyorum ki daha uzun süre de arayacak" dedi Jiři, rahatça yayılarak. "Ama biraz sabretmesi gerekecek; çünkü fiyatlar inanılmaz biçimde tırmandı ve nereden bakarsan bak, tamamen batmış bir durumda."

* * *

Charles ile Alicelerde konuk olan Elena, "Çavuşesku'nun öldürülmesini izlemek istiyorum" diye mızıldanıyordu.

"Sen ağzının ortasına sıkı bir şamar istiyorsun!" diye homurdanıyordu, öfkesi burnundaki babası. "Bu, çocuklara göre bir seyirlik değil. Gidin, yan tarafta bir kaset izleyin."

"Ama onlar bebekler için! Ben artık bebek değilim, on iki yaşındayım."

"Bak Elena, Annen seni Prag'dan buraya, bunları izlemen için yollamadı!"

"Ama Romanya'da da bu neyin nesi?" diyordu Alice. "Tüm kanallarda hiç durmadan bu video kaset gösteriliyor! Bir halk arşivi yapmaktansa, kimlere satıyorlar bunları böyle? Delirmiş bunlar!"

"Uff..." diye homurdandı, gazetesine gömülmüş olan Jiři. "Yeni bir şey değil ki bu; onlar ne zamandır böyle..."

Vera Stanêk'le birlikte Prag'a, Jean Boursier de kızıyla birlikte Paris'e yerleştikten sonra, babası Elena'yı sık sık Alice ile Charles'lara götürüyordu ve çocuklar da bundan pek mutlu oluyorlardı. Siyasi görüşleri pek gelişmemiş olan komşu kadın, gönüllü olarak birtakım Walt Disney kasetleri çekip komşularına, çocukların kafalarını bu komünist zırvalıklarıyla şişirmektense, ne zaman olursa olsun, kendisine yollamalarını söylemişti. Jean Boursier gayet kararlı bir şekilde iki çocuğu da birer ellerinden tuttu. Karel mutluydu, Elena ise iyi-

den iyiye ayak sürtüyordu ve kızına, eğer kaset bitmeden geri gelecek olursa, cehennemin tüm ateşlerini başına yağdıracağına dair yeminler etti.

İki yaşlı insanın elleri arkalarından bağlandığında, bu şiddet görüntülerini izlemekten ve sesleri dinlemekten yorulmuş olan Jiři, bakışlarını televizyondan kaçırdı. İçine gömüldüğü kendi sessizliği, adeta elle tutulabilecek kadar somut ve yoğundu. Jean Boursier ise ekran karşısında büyülenmiş ve ağzı açık, öylece kalmış ve Alice'in hiç kuşkusuz daha önceden görmüş olduğu görüntülere dalmıştı: Çocuksu bir şaşkınlık, gözle görülür bir saflık ve kırmızı çiller... Ah, hiç kimse böyle bir son tahmin edemezdi Çavuşesku'lar için; hele hele Fransız Komünist Partililer! Alice, elindeki kadehtekini içmeyi de, oturmayı da unutmuş, odanın ortasında öylece ayakta kalmıştı. Odadaki yoğun sessizliği ara sıra birtakım tek heceli sözcükler mırıldanarak bozan da, sadece oydu: "Ama... Aman... Bu da ne?!" Jiři, "Bu acınacak haldeki iki zavallı yaşlı canavarı itip kakan dört güvenlik görevlisinin önünde eğer sen olsaydın, hiç kuşkum yok ki sosyalist meşruiyeti ihlal ettiklerini yüzlerine haykırmaktan geri kalmazdın!" diyerek, dalgasını geçiyordu. Kadını, kadehini biraz daha eğerse şarabının döküleceğini söyleyerek dalgınlığından uyarmak durumunda kaldı; ama o yere oturarak cevapladı bunu. Alice bulunduğu durumdan hoşnuttu; terörle acıma duygusu arasında gidip gelerek, komünizm tutkusundan arınıyordu. Hemen yanında oturan Charles ise soluğunu tutmuş, hiç kıpırdamıyor, bu komünistlerin mutlaka görmüş olduklarını sandığı en küçük bir ayrıntıyı bile kaçırmamak için gözünü bile kırpmadan izliyordu. Ama ondaki baskın duygu, ki Jiři bunu iflah olmaz bir iyi kalplilik diye niteliyordu, bu iki yaşlı insana karşı duyduğu derin acımaydı (oysa onlar ekranda göründüğü kadarıyla adeta tepinip duruyor, ölüm anında birbirlerinden ayrılmayı reddediyorlardı; yaşlı kadın elini kocasının elinin üzerine koyuyordu).

Jiři Serecka, tüm bu Batılı insanları dikkatle süzdü, sırayla gözden geçirdi. Tutkularının adeta birer bulut gibi yüzlerinden geçmesini izliyordu; ama yüreği tükenmiş ve küle dönmüş bir Doğulu olarak, hiçbir şey hissetmiyordu. Ruhu bomboştu ve kurşuna dizilen bu iki

gövde yere yuvarlandıklarında da hiçbir şey hissetmedi: Tıpkı bir ömür boyu yaşadıkları gibi, hukuksuzluğun içersinde ölüp gitmişlerdi işte... Jiři sigarasından derin bir nefes çekti ve yeni takım elbisesinin üzerindeki ilk kül lekesini fiskeledi (üstelik galiba minik bir de yanık oluşmuştu; hay lanet!). Tam da tüfeklerin iki kez ateşlenmelerinin arasında olmuştu bu; ateş seslerini duyduğundan emindi: Sessizliği parçalayan, yürekler acısı iki taraka...


AYANTI

Lee Siegel

Ölü Bir Dilde Aşk

Edebiyat/Çev.: Esra Arışan/480 sayfa/ISBN 978-975-539-564-7

Bir adam var, akıllı, bilgili, zaten tanınmış bir profesör; karısına âşık, çocuklarına uzak, acılı ve mağlup. Ama en önemlisi Hindistan'a tutkun bir adam.

Ve bu adam, Profesör Roth, her şeyi bir yana bırakıp tutkusunun peşine takılıyor. Tac Mahal'de gördüğü, genç bir Hintli kadının bedeninde hayal ettiği, Hindistan'da kokladığı aşkı ne pahasına olursa olsun yaşamaya çalışıyor.

Ölü bir dil olan Sanskritçe'den çevirmekte olduğu Kamasutra'nın öğretilerini izleyerek adım adım yol aldığı bu Hindistan, bu aşk, bu tutku yolculuğu onu kendisi dahil, hiç kimsenin beklemediği bir sona sürüklüyor.

Ölü Bir Dilde Aşk, aslında Kamasutra hakkında bir kitap, tene, bedene, arzulara yönelik; ama öte yandan, gitgide duygu ve gerilim yoğunluğu artan bir aşkın izini sürüyor. Hindistan'ı, onun çelişkili güzelliğini, bir adamın gelgitleriyle paralel yansıtıyor.

Gizem, entrika, tehdit, cinayet, mağlubiyet, ikiyüzlülük, erotizm, seks, ıstırap; kısacası bu, hayata dair her şeyin anlatıldığı bir öykü; ama en çok da ölü bir lisanda dillenen aşkın öyküsü...

Walker Percy
Lancelot

Edebiyat/Çev.: Suzan Aral Akçoral/232 sayfa/ISBN 978-975-539-561-6

National Book Award da dahil olmak üzere birçok ödül alan ve çağdaş Amerikan edebiyatının en önemli yazarlarından biri olarak kabul edilen Walker Percy'den kolay okunacak ama zor unutulacak bir kült roman...

Hayal kırıklığına uğramış liberal bir avukat olan Lancelot Andrews Lamar, kendini hatırlanmaya değmez gibi görünen anılarla bir akıl hastanesine kapatılmış bulur. "Eski bir dostu"yla karşılaşması vahşet dolu yolculuğunu düşünme fırsatı verir ona. Yolculuk, küçük kızının babası olmadığını tesadüfen keşfettiği gün başlamıştır. Bu keşif onun modern Amerika'nın yozlaşma sürecini tersine çevirme ve yeni bir şövalyelik ve romans çağı başlatma saplantısını tetiklemiştir. Lancelot giderek artan bir öfkeyle, parlak bir şövalye haline gelmiştir; ama romansın değil, intikamın şövalyesi. Zamanımızın Yuvarlak Masa Şövalyesi, eski dostuna ne yapacağını şöyle anlatır:

"Ne yapacağımı bilmek istediğini söylüyorsun. Pekâlâ. Sana memnuniyetle söylerim çünkü bu sabah uyandığımda ilk defa tam olarak ne yapacağımı biliyordum. Sana kolaylık olsun diye bunu basit bir skolastik önerme olarak ifade edebilirim:

Sodom'da yaşıyoruz.

Tanrı ya vardır ya yoktur.

Eğer varsa, Sodom'a daha fazla hoşgörü göstermeyecektir.

Eğer Tanrı yoksa buna hoşgörü göstermeyecek olan Tanrı değil, ben olacağım."

Nasreen Akhtar

İnternette Balık Avlamak

Edebiyat/Çev.: Zarife Biliz/269 sayfa/ISBN 978-975-539-560-9

Aranıyor!
Birlikte cheesecake yenecek biri
Asla bitmeyecek işlere başlanacak biri
Güzel şeyler yaşanacak biri
Özür dilemekten korkmayacak biri
Düşlerin yaşanacağı biri
Birlikte gülünecek biri
Uçan tabaklardan kaçacak biri
Gözyaşlarını silecek biri
Etrafa iyilik yayacak biri
Bu fani dünyanın gizemlerini birlikte keşfedebileceğin biri

Bu kitap bir kadının arayışını anlatıyor. İyi eğitim almış, Pakistan kökenli bir İngiliz kadının "Müslüman Evlilik" sitelerindeki kimi kez komik, kimi kez ıstıraplı ama çoğu kez hayal kırıklığı dolu yolculuğunu...

Bu kitapta aşkı arayan bir kadın var, sonrasında evliliğe giden yolda yürümekte kararlı. Sıra dışı erkeğini bulmayı umut eden, sıradan bir kadının tabulara ayak direyen tavrı var. Ve maçosundan bağnazına, üçkâğıtçısından kaypağına, playboyundan kaçak dövüşenine, eh, az sayıda da olsa,
saygın ve çekici olanına, pek çok erkek.

İnternette Balık Avlamak içten bir dille kaleme alınmış, esprili, ilginç ve ayrıksı bir ilk kitap.